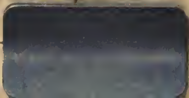

48
6
19

R. PATRIS, FR. ALPHONSI MENDOZÆ

EREMITAE AVGVSTINIANI S. THEOL. DOCTORIS, *in Academia Salmanticensi SCOTI Cathedræ præfecti.*

Controuersiæ Theologicæ,

Eiusdem

Relectio Theologica, De Regno ac Dominio Christi.

Cum indicibus, Controuersiarum, Locorum S. Scripturæ, qui in hoc libro explicantur, & Rerum Memorabilium, studiosè collectis.

Biblio Coll. Soc. Iesu Roma

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
In Officina Birckmannica, sumptibus Arnoldi Mylij.
Anno CIƆ. IƆC. III.
Cum gratia & priuilegio Sacræ Cæsareæ Maiestatis.

ex Legato ... Cocini.

CONTROVERSIARUM Theologicarum index.

Scholasticarum.

Positiuarum.

GAR-

D. GARSIÆ LO- AYSÆ.

PHILIPPI III. HISPANIArum Principis Disciplinæ Magistro, & morum eximio Moderatori, & ab amplissimis Philippi. II. Regis Eleemosynis.

Fr. ALPHONSVS MENDOZA Eremita Augustinianus, salutem, & præsens opus dedicat.

VT nominis tui claritati nihil me lucis hac nuncupatione allaturũ credo, ita meo libro multum ex ea conferri, semper existimaui. Vtrumque vt crederem clarissimus tui nominis splendor effecit: nam qui tãtos virtutum collucentium radios prætefert, ipse à nemine vnquam, & alij semper abs te lumen capiant necessum est, vt enim egregias tui animi dotes, partim Dei beneficio tibi innatas, partim tua industria conquisitas, quæ in te amicè conspirant, & incredibili pace connexę nitent, nũc inuoluam silentio: sanè quòd Philippus Rex Catholicus, iudiciorum & virtutum prudentissimus æstimator, vnicè dilecti filij indolem excolendam & instituendam tibi crediderit, non te eum tãle facit, sed eũ te esse declarat, cui moribus & doctrina nullus aut suppar, aut certè superior, inter tot insi-

gnes Heroas & viros præstantissimos, quibus exultat Hispania, valeat reperiri. Curam vrbium, prouinciarum, regnorum, litium, sensuū bellorum, & cæterarum rerum, quæ vnius Philippi Regis acri, prudenti & capaci iudicio administrantur, aliorum fidei & diligentiæ demandet: tuæ verò vnicum filium amantissimum educandum & erudiendum tradat. Illis vt regna, tibi vt regem componas & informes: illis vt ad regulam & amussim iustitiæ cuncta administrent, tibi vt regulam ipsam, quæ nihil est aliud quā voluntas Principis, dirigas & instituas, cōmittatur. Quòd si in serenissimi Principis nostri tenellū corpus tuum ipse animum, aut in eius animum niueos tuos mores & ingenium assidua consuetudine & exercitatione transfuderis, præclarè te tuo munere perfunctu, ingēti plausu acclamabit Hispania. Formaueris plane & effinxeris Philippū alterū, magnæ spem alteram Hispaniæ, Ecclesiæ præsidium longe firmissimum, auitorum virtutum hæredem, & Regem demūm, qualem Aristoteles formauit Alexandrum, Plutarchus Traianum, Lactantius Constantinum, Adrianus Pontifex Carolum.V.& Philippum.II. Siliceus. Et quidem iam Princeps ipse tam bene cultæ indolis, iam morum quos teneris auribus te instillante accepit & perdidicit, specimen dare cœpit: iam te refert magistrum & institutorem, iam omnium animos spe magnorum repleuit facinorum: nam longè maiora præstat, quàm sperari ab illo pro ea ætate possent, vt tu mihi, qui oculatus

& auri-

& auritus testis es, aliquādo referebas. Felicem proinde magistrū, cui talis discipulus: fœlicem discipulum, cui talis magister: felicissimā Hispaniam, cui Princeps tam piè, tam studiosè, tamq; prudenter educandus obtigerit. Quare quod Rex noster vnicam hanc Hispaniarum spem tibi fouendam & perficiendam tradiderit, non potest non esse & Regi & filio & tibi & nobis, & toti tandem Christianæ Reipublicæ multis nominibus auspicatissimum. Cuius itaque fidei vnica Regis proles alenda & instituenda commissa est: non debuit proles hæc & fœtura mei ingenij fouenda & protegenda non tradi. Trado ergo non quod aliquibus vsibus futurum tibi hoc opus credā, qui Doctoris Theologi, Complutensis Academiæ calculo approbati, iam diu illustri nomenclatione gaudes: sed quòd in meo operi, magno, vt spero, futurus sis patrocinio & ornamento. Enimuerò simul atq; in splendidissimum tuum nomen, quo insignitus prodibit liber, lectores oculos cōiecerint: dignum planè quem legant & æstiment omnes putabunt, quem tu suscipere æstimare & legere dignatus fueris. Suscipe igitur librum, qua me vultus hilaritate, & verborum comitate excepisti, cum Madriti superioribus diebus obsequium ego tibi meum, ac me totum offerrem. Quòd si feceris non solum me, sed & Diegum Mendozam auunculum meum, quem pro tua magna in eū beneuolentia, proque eius in te eximia obseruantia, vt familiarem & amicum habes, nouo charitatis vinculo astringes tibi: mihique vt

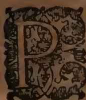
reliquas, si quas vnquam edidero lucubrationes, tibi dicem, calcar appositum existimabo. Istum itaque libellum, ceu antecursorem & iudicij tui exploratorem præmisisse contentus, precor Deum, vt quò nos multis augere poßis honoribus, re ipsa eos tu ampliores honores consequaris, quos iam pridem meritis assequutus es. Ex tuo hoc Augustinianorum Salmanticensi conuentu. iij. Februarij Anno. 1588.

PROOEMI-

PROOEMIVM.

Quo Author suscepti ac editi Operis rationem Lectori reddit.

Riusquam Lector harum iter Disputationum aggrediatur, in has, quae obuiae illi erunt, animaduersiones, vestigium tantisper figat precor.

Principio obseruet, velim, vix vnquã me putasse posse fieri, vt ad scribẽdum, & cudendum libros ego animum appellerem: Nam, vt interim meae curtae suppellectilis conscientiam, quae me ab hoc studio, suo veluti iure retrahebat, praetermittam: animaduertebam hoc nostro nasuto & delicato saeculo qui libros edunt, rem facere alijs non admodum vtilem, & sibi valde periculosam. Cumq; haec duo sint, quae sibi homines in librorum editione praestituunt, aliorum vtilitas, & honor sui, vtriusq; spem fallit exitus. Nam dum qui legunt, eorum qui scripserunt, laboribus carpendis intendunt, parùm illis commodi, & sibi minus honoris scriptores afferre possunt. Quamobrem ab hoc timore animum auocare, & cogitationẽ auertere opus mihi fuit, dum has disputationes, quas pro obtinenda magisterij laurea publicè de more dixeram, auditores assiduis interpellationibus vt recognoscerem, & veluti ad incudem reuocarem, ac tandem praelo mandarem, importunissimè efflagitabant. Et quidem, vt rebar, id pro eorum iudicio magis amico quàm vero, suam in me propensionem vehementiùs declarantes, quàm meo nomini prudenter consulentes, exigebant. Perstiterunt tamen improbis 1. Animaduersio, quod author coactus hoc opus edit.

clamoribus, nec priùs destiterunt, quã librum de manibus reluctantis extorserint, & volentem nolentem longa concertatione vicerint. Verùm ne gratis illis tanti certaminis constaret victoria, hunc ipsos laborẽ subituros pacti sumus, vt immaturæ, ac penè præcipitis editionis culpam ipsi coram alijs excusare tenerentur. Hoc itaq; ipsos vt faciant non solùm humiliter oro, sed iure meo exigo, nam nisi per ipsos staret, intra priuatos potiùs parietes, quæstiones istas premerem, quam præceps eas in lucem iactarem.

ii. Cur non alias, nec plures quã 20. quæstio. edit.

Viginti quæstiones partim Scholasticas, partim, quas vocant, Positiuas die vna disserui. Et quidem numero nequaquam plures, quoniam per Academiæ statuta non licuit: & genere non alias, quia has præ alijs gratas discipulis futuras intellexi. Postquã verò à me impetrarunt, seu potiùs extorserũt vt eas euulgarem, pro eo ac debui accuratiùs eas expoliui, minimè tamen immutaui, vt vos qui testes fuistis auriti cum dicerem, esse oculati potestis, si quæ scribo legeritis.

Ratio editæ Relectionis

Apposui Relectionem Theologicam, quoniam & eam publicè habitam pro suscipienda licentia laurea, vrgentissimè auditores flagitabant. Eius copiam prius amicis feci, eam vt e meo codice transcriberent: inde menda irrepere cœperunt, nam mendosè scripta, mendosiùs in exempla transfusa, mendosissimè per manus multorum propagata est. Et quidem si nominis mei iactura dumtaxat ageretur, ferrem equidem moderatè: verùm doctrinæ iacturam ferebam molestissime. Eam proinde reuisere & castigare, vt quàm emendatissima prodiret cum alijs quæstionibus oportuit.

iii. Cur tanta doctrinæ varietas hic posita sit.

Qui eius actus, quem vulgo Quodlibeta vocant, conditionem norunt, sciunt nisi aliqua iocundæ vtilitatis

litatis illecebra veluti inescati detineantur audito-res omnes tam prolixi negotij fastidia fugere. Qua de causa subtilioribus & diuinis Theologiæ contro-uersiis, humaniores interponere operæ quandoque fuit: vt è locis scrupulosis emergentes, in amœniora huma-nitatis otia velut in portum se reciperent. Has ego illis vt amœnitates offerre possem, hæc studia quæ puer di-dici, prouectus ætate dediscere nolui. Quamquam non tàm prouectus, vt quo tempore hic liber in vulgus da-tur, vix secundùm supra trigesimũ annum attigerim.

Stylum adhiberi, quẽ pro nimia dicendi ac scriben-di celeritate potui, ornatum minimè, sed rudem, ac incomptum, qualem fere habent Theologi: quorũ cũ textus integros, ac per magna fragmẽta meis scriptis inserere debuissem, æquum arbitratus sum, vt eorum dictioni mea nõ esset absimilis, sed potiùs similis stilo & contextura sermo procederet, neque Sicyonios calceos, vt dicitur, Socrati ineptè induerem. Politioris itaque lituraturæ candidatos plurimùm rogatos velim, vt rhetorum phaleris adornatam orationem aliorsum petant: non enim, vt rectè alicubi Mag. Cano scriptũ reliquit, debet scriptor Theologus duplicem lectori la-borem facessere, vnum in rerum, alterum in verborũ intelligentia, vt ad Theologum intelligendum, Gram-matico sit opus interprete. Quamuis non ibunt lecto-res inficias, Theologorum longè rudiorum lectioni as-suetos se esse. Porrò si fallor, informes istas, quas ego illis in hoc libro meo offero materias ipsi acceptas for-ment & poliant: nam rerum grauissimorum copia & multitudine, defectum styli satis compensasse me scio.

iv. Excusat authoris styli & dictionis ruditatem.

Authores prætereà tàm multos, tam varios, è cũctis facultatib. diuinis, scilicèt, & humanis accersitos, *Theo-*

v. Cur tam multos, & passim authores citet author.

Theologos, Iurisprudentes, Physicos, Grammaticos, Historiographos, & id genus alios in hoc libello Lector videbit. Quod æqui boniq; consulat precor: nam ego leuis meæ authoritatis probè conscius, non solùm ratione, sed grauissimorum scriptorum frequentissimis testimonijs, aliquot debui meis dictis pondus fidei conciliare. Eos verò non solùm in diuersum, sed in aduersum etiam interdum agentes, & mutuò pugnantes in aciem produco: non vt eos alternis se debellantes & lacerantes spectare gestiam, aut prostratis debellatisq; conuitier, sed vt veritas sic ab insurgentium calumnijs asserta, vindicata, ac propugnata, caput victrix efferat, & a lucidius ac plausibiliùs cunctis niteat, & legentium animis se insinuet. Elenchum verò authorum quos allego, facere vix ad aliud quam ad ostentandam inutilem diligentiam deseruire ratus sum.

vi. Qualiter author Thomistarũ viã sequatur in hoc libro.

Nullius autem in verba Magistri in disputationibus iuraui. Loquor de Magistris recentioribus, nam antiquorum Patrum pedibus, caput ego meum non solùm humiliter, sed iustè suppono. Sed & præ cæteris Theologis D. Thomam selegi, cuius doctrina & placitis inhæream: quamuis non ita hærebo, vt si quando alicunde radius veritatis affulgeat, non debeam post eam liberè & expeditè currere. Refert Mag. Can 12. de locis, sapientissimum Victoriam à S. Thoma interdum dissensisse, maioremq; in dissentiendo quam in consentiẽdo laudem fuisse consequutum. Et quidem, vt fatear ingenue, vix ego in hoc opere vbi à D. Tho. dissentiam recolo. Thomista enim sum, quamuis non de genere eorum, qui nostra tempestate, hac se nomẽclatura insigniunt: nam S. Thomam sequor, alia tamen via quàm eum sequantur Thomistæ neoterici, vt

cum

cùm alibi sæpè, tum præcipuè in q. 1. Schol. & q. 2. & in Relect. ad calcē libri, experiri lector perfacilè poterit. Sed qui Scoti cathedram in hac Salmanticensi Academia præsum, non ita debui Thomista prodire, vt Scoticæ doctrinæ professorem me esse dedignarer.

Quantum ad sacrorum Bibliorum testimonia attinet, quòd interdum ea vel iuxta septuaginta, vel in Psalmis iuxta D. Hieronym. vel iuxta nouas translationes, Vatabli, Isidori, Pagnini, & cæt. adduco, nullus est scopulus, in quo impingere iure possit Lector. Nam ego Vulgatam editionem pro eo ac decreuit sacrum Concil. Trid. cæteris præferens, & parum in hac parte timendum mihi esse existimans, securo pede ad alias quandoq; declino versiones, vt illis augustiorem esse scripturæ campum quam prima facie videatur ostendam: & ad plura sensa eruenda, & sic exactius intelligendam Vulgatam, studiosos Vulgatæ iuuem. vii. Loca scripturæ cur interdum non iuxta vulgatam hic adducantur.

Cùm verò è Græcis & Hebraicis fontibus plurima hausta & exscripta in hoc libro sint, nolui characteribus Græcis & Hebraicis ea depingere ac distinguere. Videlicet, quoniam huiusmodi characteres ad manum non erant, & mihi nec tempus ad expectandum, nec pecunia ad faciendum vt cuderentur, suppetebat. Item, quia pro iis discipulis hæc scripsi, quorum cum linguarum peritia modica sit, non debui ego eis eiusmodi [illegible] occasionem offerre, quam visum aut auditum & non intellectum idioma solet ingerere. Sed & ostētare, ac arrogare mihi illarum linguarum cognitionem quarum parum peritus sum, neque placuit, neq; licuit. viij. Cur Græcas & Hebræas dictiones latinis charactenbus author expresserit.

Locorum scripturæ sensum tantùm literalem in ix Sensū literalem scripturæ [illegible]

Iivs

hic author sequitur. *hoc libello sequor: nam mysticorum nullam in eo rationem habendam esse putaui. Cuius consilij rationem reddo Quæst. 2. Positiua. Eò loci lector recurrat, nam ego earundem rerum iterata scriptione nolo in iustæ magnitudinis volumen, meum crescere librum.*

x. Pro concionatorib' hic cur non sint loca digesta. *Pro sacris concionibus faciendis ad populum, habent hic studiosi Ecclesiasticæ copiosam rerum congestam multitudinem. Eam ego dirigere, & per annuos sermones distinguere nolui. Et quamquam id recentes scriptores vulgò faciant, ea spe potissimum ducti, quòd venales suas scripturas concionatoribus faciant, aut quòd popularem auram, & plausum sibi concilient: aut, vt credibile est, quòd labore inquirendi & digerendi materias pro sermonibus Lectores leuent: primùm nisi auarus scriptor non faciet: secundùm, nisi vanus: tertiùm, nisi nimium officiosus. Ego verò quod ad hoc postremum spectat, Lectorem tam indiligentem, aut tam inscium, qui hac mea diligentia indigeat, nolo.*

xi. Ecclesiæ & orthodoxorũ iudicio, cuncta author subijcit. *Censuram sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quam Catholici & prudentes scriptores in Theologicarum disputationum initio, se subire velle protestantur, ego quidem minime reluctabor. Quinimò non solum primæ sedis Romanæ, sed etiam cuiusuis orthodoxi correctioni totum quod dicto, vel scripto, aut nunc, aut vsquam vnquam docuero, didicero, seu quomodocumque sensero subiectum esse volo. Hinc quando huic libello inserta testimonia lector offenderit, quorundam authorum, quorum opera per sanctæ Inquisitionis nouissimum catalogum aut*

expur-

expurgantur, aut penitus abolentur, vt Andreæ Osiandri, Vuolphgangi Latij, Munsteri, Beati Rhenani, Erasmi, Ioannis Rheuclini, Georgij Veneti, Vatabli, Isidori Clarij, nihil de me sinistrum suspicari debet: nam præterquam quòd doctrina est sana & catholica, quam ex eorum suspectis libris ego circumspectissimè hausi, hausi eam planè quando per sanctum Inquisitorum tribunal haurire licebat.

Erratum pluribus in locis est quàm per nostram licuit diligentiam. Verùm partim pessima originalia manuscripta, quibus Chalcographi vsi sunt: partim verò seria alia negotia, quibus impressionis tempore districtus ego intendere libri correctioni parùm poteram, vt toties erratum fuerit effecerunt. In tot namque ac tam diuersas curas aliquando distrahebar, vt vix respirandi otium superesset. xii. Errata Chalcographiæ excusat & emendat autor.

Desuit & scriptis vltima lima meis,
& illud eiusdem,
Emendaturus, si licuisset, eram.

At in his quid moror? nam licet errata quæ ad scriptionem attinent, multa sint, & plura quæ ad dictionem, tamen quæ ad sententiam, longe plurima. Nemirum sanè, quia dum necessitate tractus potiusquam voluntate ductus scribo, & mens aliò quàm ipsa vellet, vocatur, parcè & malignè & verba & sententias suggerit. Quod de se prius me dixit Luysius Legion. Magister meus sapientissimus, ac Pater obseruantissimus, in sua ad explanationem Cantici Canticorum præfatione, verum ipse modestiæ & humilitatis, ego verò veritatis ergo dixerim. Deniq; quia, vt ille dixit,

Iuue-

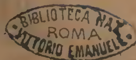
Iuuenesque, senesque,
Et pueri nasum rhinocerotis habent:
id super est remedij, quòd, vt idem,
Si nimius videor, feraq; coronide longus
Esse liber, legito pauca, libellus ero.

APPROBATIO.

Lectus hic liber, admissus & approbatus est à doctissimo viro Fratre Ioanne Romero, Minimorum S. Francisci de Paula, in regia curia eximio Prædicatore.

FRATRIS

F. ALPHONSI MENDOZAE AVGVSTINIANI, SACRAE Theologiæ Magistri, ac professoris, Quæstiones Quodlibeticæ.

QVAESTIO PRIMA SCHOLASTICA DE PRAEDESTINATIONE.

VTRVM PRIVS DEVS CREATURAS RATIONALES ELEGERIT, AC PRÆDESTINAUERIT AD BONA GRATIÆ, QUÀM BONUM NATURÆ EARUM PROUIDERIT.

VAESTIO est quam non vulgò disputant Theologi, digna tamen quam disputent, & diligenter examinent propter incredibilem vtilitatem quam vel solus eius titulus pollicetur: quamq; ego polliceor, qui à fundamentis totam huius disputationis dictionem euolui, construxi, & ordinaui eam, vt ante oculos omnium constituerem.

Principio ipse quæstionis titulus euoluendus, & explicandus est. In eo namque tanquam certum constituitur; id quod apud omnes non habet eundem gradum certitudinis, videlicet, actuum & decretorum Dei vnum esse prius alio. Duæ sunt extremæ hac in parte sententiæ, quas vt euitent, & mediam sequantur viam, qui quęstionem propositam tractare voluerint,

I. Qua ratione vnus actus diuinæ sit prior alio.

rint, paucis commemorabo. Prior est quam vulgò imputant Doctori subtili Scoto in 1. sent. distinct. 12. quæst. 2. & in 2. d. 1. quæst. 1. artic. 2. & in quodlibetis. quæst. 4. quòd in ipsis actibus diuini intellectus, & voluntatis, sit ordo quidam naturæ antecedens omnem considerationem nostram: secundùm quem vnus diuinus actus est prior alio. Quod, qua ratione à Scoto dictum, accipi debeat, non multum mea refert, quò ad præsens attinet, expendere. Videtur autem id dicendi occasionem inde sumpsisse, quòd iam ante in. 1. sent. d. 2. quæst. 7. §. sed hic restat. &. d. 8. quæst. 4. latissimè, quandam confinxerat distinctionem ex ipsa natura rei antecedentem considerationem nostri intellectus, in ipsis actibus, & attributis Dei. Vbi autem ordo, & distinctio ponitur, prioritas etiam, & posterioritas ponatur necessum est, vt tradit S. Thom. 2. 2. q. 26. art. 1.

Sententia Scoti.

Posterior sententia est Gabrielis multis in locis: nam in. 1. d. 9. quæst. 3. ar. 3. dubio. 2. ex Ocham, & Gregorio, ordinem naturæ, quem Scocus assignauerat, multis refert, ac reijcit. Deinde in. 3. d. 2. q. vnica. art. 3. dub. 3. ait, prioritatem illam, & ordinem signorum Scoti nulla ratione in diuinis admitti debere. Et denique tàm eò loci, quàm. d. 19. eiusdem libri. 3. quæst. vnic. art. 2. conclusione. 4. in fine; contra Scot. & contra omnes expressissimè, omnem ordinem, omnemque prioritatem, etiam quam secundùm nostrum modum intelligendi possemus excogitare, à diuinis actibus remouet, in hunc modum dicens: Vnus enim est actus in diuinis indistinctus, quo vnica cognitione præuidit Christi incarnationem, omnium

Sententia Gabrie.

electorum futuram beatitudinem, casum, & reprobationem: neque vnum priùs, aliud posteriùs. Et. d. 2. sic ait: In nullo signo prædestinauit quemcunque ad beatitudinem, quin in eodem prædestinauit omnes beatificandos, & præuidit omnes damnandos, & præuidit omnia futura, neque est talis ordo in diuinis: sed simul vidit Deus merita, & demerita, pœnas, & futura præmia. Hæc Gabriel. Iam ergo iuxta hoc dogma Gabrielis, ociosa esset, & superuacanea præsens nostra disputatio, qua inquirimus, an priùs Deus naturalia quam gratuita, & diuina decreuerit condere: nam dicit ille, non licere nobis ordinem aliquem in diuinis actibus assignare.

Vera sententia communis.

Sed planè Gabriel trepidauit timore vbi non erat timor: Scotus verò non timuit vbi nonnulla erat timendi ratio. Nos verò eorum periculo docti, auream, quam appellauit Horatius, mediocritatem tenebimus: nam verebimur quidem ordinem, & prioritatem realem in diuinis actibus constituere. At secundùm rationem, & considerationem nostram, ordinem ponere non formidamus; cum ipsomet Scoto in. 3. d. 32. quæst. vnic. art. 3. & Alexandro Alens. 3. part. quæst. 3. membro. 5. & nostro AEgidio Rom. in. 1. sentent. d. 41. quæst. 1. art. 2. in initio. Caietano. 1. part. quæst. 19. art. 5. Syluestro in Rosa aurea super euangelia tractatu. 3. quæst. 1. Alberto Pighio lib. 10. de lib. arbit. in initio. qua etiam via, inoffenso incedunt pede cæteri Theologi. Et, si vacaret, demonstrarem non difficili negocio Scotum à communi Theologorum doctrina, hac in parte minimè dissidere; vt ferè ostendit Caietanus. 1.

part.quæstione.42.artic.3. quamuis Gregor.in 1. dist.9.quæst.vnica.§.his præmissis.acerbè taxet, & increpet Scotum in hac parte.

Explicatio sententiæ communis.

Sed hæc missa facientes,& in commodiorem reseruantes,locum breui ostendamus, qua ratione constituenda sit hæc prioritas in diuinis. Alexand. his verbis luculenter id explicat. 3. part.quæstio. 3. suprà, vbi differens qua ratione prædestinatio Christi sit prior nostra,& sit causa nostræ,dicit sic: Attendendo ad principale significatum, quod est diuina præsciētia cum approbatione, prædestinatio Christi, & aliorum simul sunt in mente diuina,attendendo verò ad connotatum quod est gratia, & gloria Christi, & nostra, est ordo prædestinationis Christi ad alias prædestinationes, secundum quòd gratia & gloria Christi est causa gratiæ, & gloriæ nostræ. Hæc ille. Certè hanc ob causam S Thom. 1.contra gentes.c.87.erroneum existimat dicere sic omnia pendere ex simplici Dei voluntate,vt nulla sit ratio diuinorum actuum assignanda. Ex quo fit quòd si petatur, quare Deus condidit hominem? rectè dicitur, vt decoraretur orbis: si, quare dat gratiam? rectè dicitur, quia vult dare gloriam. Et D. Bonauentura in 1.dist.41.ar. 1. quæst. 1. si quæratur, inquit, quare Deus vult pluere? Respondetur propter nostram vtilitatem. Vnde nos colligimus priùs à Deo volitam fuisse,& intētam gloriam,quàm gratiam, & decorem vniuersi,quam hominem, & vtilitatem hominis,quam pluuiam: hoc autem totum refundi non debet in ipsas volitiones Dei, quasi multæ sint,quarum vna sit prior alia; sed in res ipsas volitas, & intentas, quarum vna in suo esse,& in sua bonitate dependet ab alia, & est ab alia,aut propter aliam,vt etiam accuratè considera-

derauit Ferrara.1.contra gentes.cap.86. Ad idem facit, quod idem doctor fundamentalis AEgidius Romanus, D.Thomæ discipulus, & auditor multis in locis suæ doctrinæ, sed præsertim in allegatis locis, scilicet in.2.Sentent. dist.1.part. 2.q.1.art.2.disputans, vtrum Deus agat propter finem, dicit, eatenus Deum agere propter finē, quatenus rebus talem dedit naturam, vt sint, atque dirigant & agāt propter finem: quamuis id etiam explicet, alijs modis qui ad nostrum institutum minimè pertinent.

Iam ergo cum in dubium vocamus, an prius Deus intenderit, & prouiderit gratiam quàm naturam, id solum inquirimus, an gratia sit propter naturam, tanquam propter finem, an vero secundò viceuersa natura propter gratiam, aut tertiò neutra sit propter alteram, sed independenter, & seorsum vnaquæque fuerit volita, & producta sine ordine ad aliam. Vt enim doctè tradidit Syluester in Rosa aurea loco citato, multa sunt in rerum natura, quæ intersese nullum habent ordinem excellentiæ, aut prioritatis, nec à se vicissim pendent secundùm aliquod genus causæ, vt, verbi gratia, lapides, & formicæ: albedo, & logica: & de his rebus certum esse debet seorsum, & absque alterna dependentia volitas, & prouisas esse à Deo quantùm nobis licet existimare: eò quòd nullum inter sese, res illæ ordinem habere videantur. Examinare ergo nos debemus an naturalia, & supernaturalia ad hoc tertium genus pertineant, quod quidam dicunt, vt neutra sint prouisa, aut condita propter alia: an verò viceuersa alia propter alia intenta sint, & rursus, an naturalia propter supernaturalia: vt inde nostri dubij resolutionem comparemus.

II. Quid nomine electionis dilectionis & præde$\langle$sti$\rangle$.

SECVNDO loco circa verba illa eligendi, & prædestinandi in titulo quæstionis posita, præfari breuiter est operæpretium electionem, dilectionem, & prædestinationem non vnum, sed multos actus esse nostro modo intelligendi, ipsosque magnoperè differentes. Et quidem cùm aliàs multifariam potest inter eos discrimen assignari, vt latiisimè, & eruditissimè deducit AEgidius in primo loco citato: tum verò maximè quantum ad nostrum spectat institutum, in hoc distinguuntur, quòd electio, & dilectio antecedunt prædestinationem, vt habet Sanct. Thom. 1. p. quæst. 23. artic. 4. sicut enim efficax applicatio, & ordinatio mediorum ad finem, præsupponit efficacem intentionem, & volitionem finis, ita prædestinatio (quæ nihil est aliud quàm ordinatio mediorum ad finem beatitudinis, vel ordinatio aliquorum in finem beatitudinis per certa media) supponit in Deo voluntatem efficacem conferendi eis beatitudinem, illis inquam præ alijs, in quo ratio electionis, & dilectionis consistit. Est namque dilectio quatenùs est volitio conferendi illis gloriam, est verò electio quatenùs illis plusquàm alijs, vult illum finem beatitudinis. Præterea electio, & dilectio sunt actiones à diuina voluntate profectæ: contrà verò prædestinatio ab intellectu, vt contra Scotum, & Gregorium Arimin. tenent discipuli Sanct. Thomæ, de quo aliàs. Quamuis itaque his, atque multis alijs modis differant diuini isti actus, in præsenti tamen disputatione confusè à nobis, & citra aliquem delectum vsurpabuntur, videlicet pro actu illo, quo Deus voluit, ac decreuit

homi-

hominès, & angelos in gratia, & gloria constituere, siue id fecerit per actum electionis, siue dilectionis, siue prædestinationis. Omnes enim isti actus ad rerum supernaturalium ordinem spectant, & quidquid supernaturale est, ab illis habet proficisci, & prouideri: contrà verò omnia naturalia à nullo illorum trium actuum habent fieri, sed potiùs à quadam alia prouidentia, ac dilectione naturali, secundùm vulgatum modum loquendi Theologorum: quem tamen quò ad hoc postremum, ego conuellere, & expugnare conabor, & in hoc totos contendam neruos. Cætera vocabula, ac nomina in titulo quæstionis posita, dilucidiora, ac manifestiora sunt, quàm vt nostra indigeant explicatione. Iam ergo quæstio præsens erit. Vtrùm actus iste quo Deus decreuit, & voluit quibusdam gratiam, & gloriam dare, præsupponat secundùm rationem, & considerationem nostram, alium actum prouidentiæ naturalis, quo Deus eorundem, siue hominum, siue angelorum naturam condere destinasset: an verò priùs elegerit, dilexerit, & prædestinauerit certos illos ad diuina bona gratiæ, & prædestinationis, & deinde alio actu, secundùm nostrum captum, & intellectum, prouiderit, & decreuerit eos condere. Et quidem, aut ego fallor, aut quæstio erit cùm iucundissima tùm vtilissima, & sanè non fallor. Sensus totius quæstionis

III. Prima sententia quod prius Deus naturā quā gratiam prouiderit.

EST iam prima sententia, quam non vnus, & alter Theologus, sed omnes ferè vnanimi consensione verissimam censent. Videlicet naturæ ordinem præsupponi ad ordinem gratiæ, in diuina mẽte: atq; adeò priùs Deum natur-

alia quàm supernaturalia ab æterno cōdere decreuisse. Quod ideò verum esse existimant, vt ex antiquis Theologis nullum, & ex recentioribus aut nullum, aut vnum, vel alterum reperiant, qui in quæstionem hoc vsquam verterit. Tam constans apud omnes semper fuit quòd priora sint intenta, & prouisa à Deo naturalia, posteriora verò supernaturalia. Vnde in hunc modum statuunt, ordinantque: & enumerant actus diuinos, vt dicant, primò omnium seipsum Deum cognouisse, & dilexisse: secundò voluisse manifestare suam bonitatem, sapientiam, & alia attributa, profundendo, & communicando rationem entis rebus omnibus alijs extra se: tertiò cognouisse scientia simplicis intelligentiæ infinitos modos, quibus suam poterat ostendere, & impertiri bonitatem: quartò autem, cū ventum est ad particularem communicationem sui, voluisse primò omnium condere rerum naturam, cœlum, elementa, mixta, viuentia, &c. Et hinc incipiunt dissentire Doctores: nam Scotus in 3.d.19.q.vnica. §. In ista quæstione. cui velut membra capiti adiunguntur, sui, quos Scotistas appellant, contēdit' persuadere, quòd post decretum de creaturis quantùm ad earum naturas, statim à Deo decretum fuerit de omnibus prædestinatis, & ibi de Christo. Thomistæ verò (hoc enim nomine sectatores doctrinæ D. Thomæ Theologorum schola appellat) neq; de Christo, neq; de prædestinatis quidquam Deum dicunt prouidisse, quo ad vsq; visa sunt omnia naturalia, & omnia gratuita spectantia ad statum innocentiæ, & peccatum primorum parentum: atq; adeò vtraq; Theologorum sententia in hoc vno videtur conuenire, quòd esse rerum naturale præsupponitur ad

præ-

prædeſtinationem Chriſti & noſtram.

Et probatur paucis quidem ſed fortiſſimis medijs (non enim eſt animus ingentem argumentorum ſyluam congerere, ſed pauca quidem numero, ſed virtute maxima.) Primò ergo arguitur, quia illud ſancti Thomæ dictum in. 3. p.q.1.art.3.ad 4. prædeſtinatio ſupponit præſcientiam futurorum, in aperto D. Pauli, Roman, 8. teſtimonio niti videtur. Quos prçſciuit, & prædeſtinauit, &c. vbi Paulus inſinuat, quòd eos prædeſtinare Deus non poterat, niſi præſciret, id eſt, prius eos ſciret (vt habet gloſſa S. Thomæ, ibi, lectio. 6.) ergo prædeſtinatio non eſt actuũ Dei primus, ſed præcedit ſcientia, qua videlicet præſcit & præuidet ſecundùm ſuas naturas eos, quos in ſecundo ſigno prædeſtinare debet. Argumenta huius ſent. Primum. Rom. 8.

Secundo ex ipſa rei natura conſtat non poſſe intelligi, quòd aliquod donum conferatur alicui, & quòd ipſe non præſupponatur exiſtens, & habens naturam, præſertim ſi bonum conferendum ſit gratuitum, & ſupernaturale, (quod dixerim propter bonum naturale creationis, quod non ſupponit ſubiectum exiſtens, imò per ipſam creationem producitur ad exiſtentiam) ſanè non niſi in natura gratia fundari poteſt, & ideò ea quæ ſunt gratiæ ſupponere debent ea quæ ſunt naturæ; quæ ſunt verba AEgidij in. 2. diſt. 28. quæ. 1. ar. 2. ſtatim in initio. Confirmatur, quia Deus per potentiam ſuam abſolutam efficere nequit creaturam, cui naturalis ſit gratia, & gloria, & cætera bona prædeſtinationis, cuique impeccabilitas ſit naturalis, vt oſtendit S. Thom. in 2. diſt. 23. quæſt. 1. art. 1, & de verit. q. 24. ar. 7. & communiter Theologi ibi in 2. d. 23. AEgidius. q. 1. ar. 1. Argentina. q. 1. art. 4. Richardus, Bonauentura, Durandus, & omnes: ſoli Deo naturale Secundum.

turale est habere gratiam, & gloriam non ab alio quopiam mendicatam, & acceptam: cæteris autem omnibus supernaturale est, id est, vim suæ naturæ longè excedens, ergo intelligi non potest, quòd ad suscipiendam gratiam, & gloriam non præsupponatur quis iam habens naturam, cui scilicet fiat illa gratia donorum supernaturalium. Et ex consequenti cùm imaginamur Deum excogitantem, & prouidentem de rebus gratuitis, iam præcessit nostro modo loquendi prouidentia de naturalibus.

Tertium. Tertiò arguitur, præmittendo id quod apud omnes est constitutum, scilicet, prouidentiam in Deo priorem esse prædestinatione, vt habetur in Sanct. Thoma, de veritate. quæst.6. arti.3. vbi dicit, prædestinationem se habere ex additione ad prouidentiam. Et. 1.p. priùs hac ratione de prouidentia, quam de prædestinatione disputat. Et idem facit Mag. in. 1. & ibi omnes Doctores, & Alexand. 1.p. & ratio id conuincit. Nam absurdum esset dicere quòd prædestinationi superueniat prouidentia, esset enim hoc facere prædestinationem inefficacem, & alterius indigentem præsidio. Est ergo prior prouidentia: aliquem enim inter sese ordinem habent. Ex quo iam sic argumentor, Prædestinatio supponit prouidentiam, ergo ea quæ fiunt per prædestinationem, supponunt ea quæ fiunt per prouidentiam. Qualis enim ordo inter actiones reperitur talis inter earum terminos, & actiones reperiri debet. Cum ergo actus prouidentiæ sit prior prædestinatione, res prouisæ priores debent esse rebus prædestinatis: sed res prouisæ sunt res natura-

rales, hæ ergo præcedunt in intentione Dei
s quæ per prędeſtinationem fiunt, ſcilicet, rés
pernaturales.

Quartò res naturales non habent fieri, & produci in rerum natura ex vi diuinæ prædeinationis: & licèt aliquæ earum interdum x vi prædeſtinationis ſequantur, at omnes npoſſibile eſt ab ea fieri, ego quærenda, & onſtituenda eſt in Deo aliqua alia prior proidentia, videlicet, communis, & generalis, x qua res omnes naturales ſequi debeant. Anecedens patet, quia ex prædeſtinatione non equuntur niſi quæ cum fine prædeſtinationis abent ordinem, quæque ad finem ipſum conlucunt, qualia ſunt, gratia, merita, & alia uæ numerauit Paulus, Roman. 8. vocatio, iuſtificatio, &c. Quòd ſi notabiliores quidam uentus naturales interdum ex prædeſtinatioe electorum ſequuntur, id certe ideò fit, quia ales euentus ad ſalutem electorum conducere debent. At res quædam minutiſſimæ, & iliſſimæ, vt putà numerus guttarum pluuiæ, umerus arenarum maris, muſcarum, formicarum, pulicum, non apparet quid ad præalum, & eleuatiſſimum prædeſtinatorum finem aciant: atque adeò dici neque poteſt, neque deet, quòd minimè iſta, per prædeſtinationem iant, ſed per generalem quandam, & communem prouidentiam antecedentem omnem prædeſtinationem. Quartum. Rom. 8.

Quintò ſaltem in via D. Auguſt. & D. Ambroſij, & ferè ſanctorum, quorum ſententias, & loca collegit Marſilius in. 3. quæſt. 1. art. 3. hæc doctrina defendi nequit. Enim verò D. Auguſt. Epiſt. Quintum.

105.& 106.& lib.1. ad Simplicianum. quæst.2. & in Enchiridio.cap. 94. & alibi sæpè, docet,totũ negocium prædestinationis, & reprobationis factum fuisse post præuisum originale peccatũ. Et S.Thom.1.par.quæst.23.art.1.ad 3.idem habet, & vbique locorum docet ferè cum patribus, Christum fuisse prædestinatum in remedium peccatorum,in salutem humani generis,in perfectionem vniuersi,in naturæ prę̨sertim humanæ gloriam,& exaltationem. Et.3.part. quæst.1. art.3.ad. 4. Prædestinatio,inquit, supponit præscientiam futurorum. Ex quibus omnibus consequi videtur, cum ventum est ad decretum de prædestinatione Christi, iam Deum optimum maximum præuidisse, & præuoluisse homines, & eorum salutem,& totum vniuersum,præsertimq; humanitatem,quam assumpturus erat.Eò enim ipso quòd destinatur humana natura ad vnionem hypostaticam cum verbo diuino, iam præuolita, & præuisa intelligitur ipsa caro, & humanitas. Atq; adeò ante decretum incarnationis, alia de carnis, & humanitatis, & totius vniuersi natura decreta,in diuina mente, intelligimus præcessisse. Quòd si prouidentia, qua res istas, Deus esse voluit,& decreuit, præcedit Christi prædestinationem, præcedit & nostrã, hominum, & angelorum: nam prædestinatio Christi,nostram præcedit ad minus, nam de angelis tam certum non est.

IV. Altera sententia quod supernaturalia fiat priora naturalibus.

EST secunda, ipsaq; verissima, si rectè intelligatur,sententia, quæ asserit, nullum actũ pertinentem ad ordinem rerum naturalium, præcessisse in mente Dei prædestinationem electorum: sed primum omnium actuum fuisse prædestinationem, ex qua sequuta sunt cætera decreta, de condendo mundo,de creandis An-

ge-

lis,& hominibus, de permittendo peccato, q; alijs huiuſmodi ad ordinem naturæ perti- ntibus. Itaque primum omnium decretorum i fuit prædeſtinatio Chriſti, deinde Angelo- m,& noſtra: deinde decretum creationis re- m omnium naturalium: & hæc omnia ex illo imo decreto prædeſtinationis Chriſti, & no- æ ſequuta ſunt. Neque verò deſtituta eſt hæc ntentia optimorum Doctorum patrocinio, ve eriq;, qui præſentem quæſtionem à limine ſa- arunt, & in eius tractatione oſcitanter ſe ſerunt, exiſtimãt: nam ex recentioribus mul- & ex vetuſtioribus nonnulli, in gratiam hu- opinionis, plurimùm inſudarunt. Eam de- dit Iacobus Naclantus, ſuper Epiſtolam ad heſios c.1. in digreſſione. Quo ordine, & ra- ne de rebus definitum fuerit apud Deum. Idē bet Albertus Pighius, lib. 8. de libero arbit. & lib. 10. in initio. Huic etiam parti ſubſcri- Ambroſius Catharinus, lib. 1. de eximia præ- tinatione Chriſti, in initio, & infrà addu- s ſcripturæ loca, præſertim loco. 6. & 8. ſed o. 1. id habet expreſſiſſimè. Item Petrus Ga- inus, lib. 7. de Arcanis Catholicæ veritatis, 3. vſque ad. 9. vbi ex mente etiam multorum er Hebræos doctiſſimorum, oſtendit, Deum, ore Meſſiæ, & amore matris eius permotum ſe ad totam vniuerſi fabricam conſtruendã; ; ad eo primum omniũ volitorũ fuiſſe Chri- n, deinde ſecundum prædeſtinatos, tertium ditionem naturæ rerum, &c.

Sed ex Sententiarijs vnum qui inſtar mille is eſſe debet, depromamus: Is eſt Scotus. 3. 9. q. vnica. §. In iſta quæſtione. Vbi ſic loqui- : Primò Deus intellexit ſe ſub ratione ſum- boni: in ſecundo ſigno intellexit creaturas

omnes;

Signa, seu instantia rationis, Scoti explicantur.

omnes: in tertio prædestinauit hos ad gloriam, & gratiam, &c. Hæc sunt signa Scoti à tàm multis tractari solita, & à tàm paucis benè intellecta. Sed profectò illis, aut ego fallor, aut nostram insinuat opinionem, non enim ponit decretum de creaturis (vt quidam existimant) ante decretum de prædestinatione, vt & verba sonare videntur: imò, si rectè inspiciatur, primùm omnium ponit prædestinationem, videlicet, in tertio signo: nam quæ in primo, & secundo signo ponit, ad decreta Dei non pertinent, sed ad simplicem rerum intelligentiam. Vnde consultò abstinuit Scotus, cum in secundo signo dicit, Deum intellexisse creaturas, à verbo vidit, prouidit, intendit, decreuit, &c. tantum posuit verbum intellexit, nimirum per simplicem intelligentiam: & hoc verissimum est, quòd per scientiam simplicis intelligentiæ, priùs Deus cognouit, & intellexit creaturas, quàm Christum, & electos prædestinaret. Cæterùm scientia approbatiua, & scientia visionis, & prouidentia, seu volitione efficaci, & consequenti, primum quod prouidit, & voluit, fuit negotium prædestinatorum.

Locus insignis Scoti pro nostra sententia.

Sed, quoniam hæc explicatio sententiæ Scoti, multas potest pati calumnias: age, & eius mentem certiùs collimemus, recurrentes ad aliud eius testimonium. Id habetur in eodem lib.3. Sentent. d.32. quæst. vnica. art.3. cuius verba tu attentè perspicè, lector optime: sola enim attenta lectione, non glossa, aut explicatione aliqua egent. Sic ergo dicit: Omnis rationabiliter volens, priùs vult finem, & secundò illud quòd immediatè attingit

finem

iem, & tertiò alia, quæ remotiùs sunt ornata ad attingendum finem. Cùm igitur eus rationabilissimè velit, licèt non diuer. actibus, sed tantùm vno, in quantùm illo dirsimodè tendit super obiecta ordinatè: Priò vult finem, & in hoc est actus suus perctus, & voluntas eius beata: secundò vult la, quæ immediatè ordinantur in ipsum, ædestinando, scilicet, electos qui immeatè attingunt ipsum, &c. Et statim: tertiò ilt illa quæ sunt necessaria ad attingendum. unc finem, scilicet, bona gratiæ: Quartò ilt propter alios alia, quæ sunt remotiora, utà hunc mundum sensibilem, vt seruiat s, vt sic verum sit illud, 2. Physicor. hoio quodammodò est finis omnium sensibilim, scilicet, quia propter ipsum volitum quain secundo signo naturæ, sunt omnia sensbilia volita quasi in quarto signo. Illud etim, quod est propinquius fini vltimo, conienit dici finis eorum, quæ sunt remotiora. iue igitur, quia Deus vult mundum sensibiem in ordine ad hominem prædestinatum, ue quia quodammodò vult immediatiùs hoinem amare se, quàm mundum sensibiem esse, homo erit finis mundi sensibilis. Hæc Scotus. Quibus nihil clarius, & afféerantius à nobis dici potuisset, à nobis inuam, qui hanc sententiam asserere, & firiare satagimus. Primùm enim omnium poit, Deum velle finem, id est, manifestatioem suæ bonitatis: secundum, prædestinatioem electorum: tertium, bona gratiæ, quæ sunt ini prædestinationis aptiora, & propinquioa media, quartum mundum sensibilem, id est,

est, esse rerum naturale. Gab. 3. dist. 32. quæst. vnica. art. 1. notabi. 3. hoc idem Scoti testimonium ad verbum refert, & sequitur. Vnde ponit hæc sententia, Christum prædestinatum, non solùm ante cęteros omnes homines, quod ponunt omnes Theologi, sed & ante omnes angelos, quod non omnes, neq; plures fatentur, sed pauci, id est, Scotus, cum relatis superiùs, & Viguerius, & Iacobus de Valentia, & quidam alij: sed & ante omnes etiam creaturas: ita vt, qua natione homo est, dicatur primogenitus omnis creaturæ, & ante cæteras omnes, à Deo intentus, & volitus, de quo multa inferiùs.

V. An in doctrina S. Tho. defendi possit secunda sententia.

SED priusquàm ad huius verissimæ nostræ sententiæ probationes deueniamus, dubiũ hic nõ prętereundum occurrit, an, scilicet, in doctrina S. Thom. defendi valeat hæc nostra sententia. Prima enim, & maxima, quæ in doctrina Sanct. Thom. sese offert, difficultas est, quòd Sanct. Thom. existimat, minimè Christi prædestinationem futuram, si homo non peccasset. Ex quo fieri videtur consequens, priùs à Deo visum fuisse peccatum, & volitam eius permissionem, quàm volita fuisset incarnatio verbi: atq; adeò non apparet quomodò, in via Thomistarum, stare possit, quòd primũ omnium decretorum Dei fuerit incarnatio, seu prędestinatio verbi, si iam præcessit peccati visio, atq; permissio. Si verò priùs quàm peccatum videretur, fuit Christus prædestinatus, iam ergo etiam nõ existente peccato, Christus, qui ante visum peccatum prædestinatus fuerat, veniret, quod directè pugnat cum doctrina S. Thomæ.

Quomodo licet Christus fuit

Vt ergo has sententias conciliemus, ex quorundam recentiorum doctrina, aduertendum nobis est, quòd, licèt Christus fuerit prædestinatus

ıatus ante viſum peccatum, & ante decre um creationis vniuerſi, non tamen fuit præ leſtinatus independenter ab eis, ſed depen lenter, atque adeò non ſequitur, quòd ve- ıiret, peccato non exiſtente; ſicut, neque reniret, vniuerſo non exiſtente, & creaturis ıon exiſtentibus. Licet enim ſit prædeſtina- us ante creaturas, non tamen independenter à creaturis, & vniuerſo. Certè nunquam vult cordatus aliquis prouiſor finem, niſi depen- lenter à medijs, neque vult finem niſi per nedia, neque vellet eſſe finem niſi ſimul vel- et eſſe media: atque adeò quàmuis priùs ve- it finem, quàm media, non ſequitur, quòd it futurus finis, non exiſtentibus medijs, quia ıon intenditur finis niſi dependenter à me- lijs. Certum eſt, Deum priùs velle gloriam ılicui, quàm ei velit gratiam, atque merita: Cæterùm quia non vult gloriam ſine gratia, & meritis, imò neque vult eam niſi cum de- pendentia à gratia, & meritis, tanquàm à nedijs; non ſequitur futuram eſſe gloriam ıiſi etiam ſint merita, & ſit gratia. Simili- ter priùs Deus, & natura intenderunt homi- minem, quàm intenderent elementa, quibus ıomo conſtat. Cum enim homo ſit rerum ſenſibilium finis (vt habet Ariſtot. 2. Phyſi- co. text. 24. & elucidat fuſiſſimè & doctiſſi- mè AEgidius in. 2. d. 1. p. 2. quæſt. 1. artic. 4.) priùs eſt volitus quam volita ſint elementa: quia tamen non eſt volitus homo, ſine elemen- tis, ſed potiùs dependenter ab elementis, tan- quàm à medijs, ideò non ſequitur, futurum eſſe hominem, ſi elementa non eſſent. Ad hunc ergo modum, habet noſtra ſententia, priùs De- um voluiſſe vnionem hypoſtaticam, & incar-

prædeſtina-tus ante vi-ſum pecca-tum, non veniret ſi peccatum non eſſet.

 natio-

nationem verbi, quàm vellet permittere peccatum, & quam vellet condere naturam hominis, & totius vniuersi. Quia tamē nō est volita incarnatio sine peccato, imò dependenter est volita à permissione peccati, & à natura rerum, tanquàm à medijs, idcircò non sequitur futurū esse Christum, si peccatum non esset, aut si vniuersum non esset. Atq; adeò, nisi existente peccato, non veniret Christus, quæ est doctrina S. Thomæ.

Argumentum contra prædictam explicationem.

Hæc explicatio verissima est, in eo quòd asserit, non fuisse volitum Christum, neque prædestinatum, nisi dependenter ab vniuerso, & à natura humana: atque adeò non futurum Christum nisi existente vniuerso, & existente humana natura. Cæterùm in eo, quod asserit, non fuisse Christum volitum, nisi dependenter à peccato, ægrè, & non sine ingenti difficultate saluatur. Quamuis enim rectè intelligatur, Christum non fuisse volitum, nisi dependenter à creaturis, & a natura humana, & similiter gloriam non fuisse volitam, nisi dependenter à gratia, & meritis: atque adeò hominem minimè fuisse volitum, nisi dependenter ab elementis: cæterùm hæc omnia idcircò vera sunt, quia creaturæ, & natura humana ordinantur tanquam media necessaria, & per se requisita ad esse Christi (nisi enim essent creaturæ, & esset natura humana, esse non posset Christus.) Et similiter gratia, & merita sunt media ad gloriam, & elementa ad constitutionem hominis. At verò permissio peccati, nulla ratione est mediū, per se requisitum ad incarnationem verbi, & ideò potuit optimè, & intendi, & prouideri incarnatio independenter a peccato. Sed

Solutio.

ad hoc dici potest, quòd licèt permissio peccati, ex

i,ex natura rei, non sit medium ad incarnat o-
em, cæterùm de facto ex speciali Dei pacto,
voluntate, assumpta est tanquam medium,
er quòd incarnatio verbi deduceretur ad ef-
ectum, alioqui non deducenda. Sicnamque
ratia, & merita secundùm rei naturam, & Dei
mnipotentiam, non sunt media per se requi-
ta ad gloriam, quia tamen de facto, & ex le-
e, & ordinatione Dei habent esse media, di-
imus, Deum nemini voluisse gloriam, nisi de-
endenter à gratia, & meritis. Similiter ergo
icèt peccatum non sit, per se loquendo, medi-
m ad vnionem hypostaticam, quia tamen De-
s voluit ipsum assumere pro medio ad ipsam
nionem incarnationis, dicimus, Deum nō vo-
uisse incarnationem, nisi dependenter à pecca-
o. Atq; adeò non foret incarnatio, si peccatum
on esset. cum quo benè stat, quòd prior fuerit
ncaruatio in mente Dei, quàm peccati per-
nissio.

Sed sunt qui hanc solutionem labefactare ontendunt, dicentes, alium esse finem, in quem ommodiùs potuit permissio peccati ordinari, videlicet, ad ostendendum modum suauis rouidentiæ Dei: ad eam enim spectat per-nittere peccata, & quòd aliquæ creaturæ à fine leficiant, vt habet S. Thom. 1. p. q. 23. ar. 5. In hunc rgo finem ordinari potuit peccati permissio, tq; ideò non est quòd in finem incarnationis dominicæ, fuerit tanquàm medium assumpta & rdinata. Replica contra prædictam solutionem.

Sed planè hæc nostræ solutionis confutatio nagis firmat nostram sententiam. Qua enim ra ione credendum est, quòd propter bonum pro-uidentiæ, totam humanam naturam miserè ruere, & peccare, Deus permiserit: cùm ad hunc Explicatio totius dubij & Solutio.

prouidentiæ finem, satis fuisset permittere aliquos peccare, & à fine deficere? Quin cum Deus per suam prouidentiam generalem supernaturalem, omnes homines, nemine prorsus excepto, ordinasset, & direxisset in finem beatitudinis, non apparet, quomodò ad ostendendam bonitatem, & suauitatem ipsius prouidentiæ, omnes peccare, & à fine illo deficere fineret. Hoc enim potiùs pugnat cum bono prouidentiæ, & illud destruit, quàm commendat, & ostendit: permittere, scilicet, omnes deficere à fine illo, ad quem per ipsammet prouidentiam, ijdem omnes fuerant ordinati. Restat ergo, vt id quod inferre nitebamur, colligamus, quodq; omnes qui rem hanc penitiùs introspexerint, asseuerabunt, nempe, quòd ad excellentissimum alium, & maximum, & supremum finem ordinata fuerit peccati totius naturæ permissio, videlicet, ad incarnationem dominicam, vt scilicet, huius mirabilis beneficij suprema misericordia magis elucesceret, dùm per illud præstaretur remedium instaurationis tam generali, ac miseræ totius humani generis ruinæ: & sic huiusmet beneficij efficacissima potestas, & virtus, ampliùs manifestaretur, quod pro totius humanæ naturæ reparatione, & pro mille alijs effectibus diuinissimis, qui ex hac totius naturæ peccati permissione, sequuti sunt, magno consilio à Deo factum fuit. In hunc ergo modum conciliari potest nostra sententia cum doctrina S. Thomæ, asserentis, incarnationem non futuram nisi existente peccato. Quam quidem conciliationem, eò ab omnibus approbari vellem, quò hæc nostra sententia gratior, & plausibilior cunctis videatur.

His

VI. Quatuor conclusiones, quibus tota quæstio resoluitur.

HIS ergo sic statutis, vt ad locum vnde egressa est oratio, reuertatur, hæ à me statuuntur conclusiones, nostræ quæstionis resolutiuæ. Prima: Omnium, quæ Deus ab æterno, in mente sua facere excogitauit, primum fuit vnio hypostatica verbi diuini: secundum, prædestinatio omnium electorum: tertium, naturæ rerum conditio: ac proinde priora sunt supernaturalia, quàm naturalia, & ordo naturæ præsupponit ordinem gratiæ. Hæc simul probanda est cum sequentibus. Secunda conclusio: Nullius futuri præscientia præsupponitur in mente Dei ad prædestinationem, sed omnia ex ipsa sequuntur: atque adeò nihil prorsus ab æterno decreuit Deus facere, vel in tempore facit, nihil permittit, siue intendit, siue naturale, siue supernaturale, siue sit res magni ponderis, siue minimi, & ferè nullius, quod non proueniat, sitq; effectus, & medium prædestinationis electorum, & Christi. Atque adeò omnia cadunt sub ordine diuinæ prædestinationis, tanquam media ad Christi, & sanctorum gloriam ordinata. Tertia: Non est aliqua alia prouidentia in Deo, antecedens prædestinationem, ex qua scilicet, prouidentia proueniant res naturales, & quidam alij effectus supernaturales: sed vnica est duntaxat prouidentia, ipsaq; est prædestinatio, ex qua omnia in vniuersum nullo prorsus excepto, habent sequi. Atq; adeò iuxta hanc conclusionem, totum vniuersum, vt complectitur naturalia, & supernaturalia, bona, & mala, substantias, & accidentia, & omnes in vniuersum modos essendi, & operandi, non solùm in generali, sed in specie, & indiuiduo, sunt consideranda tanquam vnicum obiectum totale diuinæ prædestinationis: ità vt nihil omninò sit,

Prima. | Secunda. | Tertia.

quod subterfugiat illius obiecti latitudinem, & quod non cadat sub actu illo prædestinationis.

Quarta. Vnde fit quarta conclusio: si electorum prædestinatio futura non esset, nihil esset omninò in rerum natura. Itaque statuo tanquàm certum, quòd nisi Christus futurus esset in mundo, nulla fuisset à Deo facta electorum prædestinatio: non existente autem prædestinatione, ex cuius vi sequuta sunt omnia, non esset cœlum, non terra, non reliqua elementa, non viuentia, non homines, non Angeli, non peccata, non dæmones, non reprobi: & demum, vt vno totum verbo absoluam, solus Deus esset, & nihil aliud esset a Deo, neq; naturale, neq; supernaturale, neque bonum, neq; malum. Loquimur secundùm communem rerum legem & ordinem, & iuxta eos fines, quos probabiliter suspicamur, Deum habuisse in creaturarum conditione. Nam nequaquam intendimus diuinæ potentiæ maiestatem, sic nostræ imbecillitatis captui alligare, vt negemus potuisse Deum, quæ sua est absoluta potentia, naturā rerum independenter à gratia, & gratiam independenter à Christo domino, facere, & ordinare: neq; contra hoc sunt nostræ conclusiones. Quas simul est animus explicare, & efficacissimis argumentis cōfirmare: cum enim connexæ sint inter sese, & concatenatæ, vna sine alia probari, aut explicari minimè potest, imò mutuò se ipsas probát, & explicant, si attentè considerentur, & expendantur.

VII. Quomodo quidam intelligant quod Christus, & ordo gratiæ præcesserint in

PRincipio autem sciendum est, ex recentioribus quosdam, quibus hæc nostra sententia specie tenus arrisisse visa est, eam conatos fuisse defendere, sed planè offendunt eam, potiùs quàm defendunt: & dum illam ipsis arrisisse dicunt, irridere se eam potius ostendunt.

Nam

Nam dicunt in genere quidem causæ finalis, verum est priorem esse in mente Dei ordinem gratiæ, & prædestinationis, quàm ordinem naturæ: in genere verò causæ materialis, opposito contingit modo. Veruntamen huiusmodi distinctio potiùs eneruat nostram sententiam, quàm statuit. Eam ergo priùs explodamus, & eneruemus oportet, dicentes: Aliud esse rerum, inter se ipsas, & in seipsis, vnam esse priorem alia, atque vnam esse causam alterius: & tunc optimè distinguitur in genere causæ materialis, aut efficientis, aut finalis, &c. Aliud verò esse si loquamur de rebus, non pro vt in seipsis sunt, sed pro vt sunt in mente, & animo artificis, & architecti: & tunc causa materialis non habet locum, sed solùm finalis. Cum ergo in præsenti quæstione non inquiramus, quæ nam sit prior, an gratia, an verò natura, sed quænam prior fuerit in diuina intentione, volita, & intenta, gratiane, an natura, profectò inaniter distinguitur in genere causæ materialis, aut finalis: solû enim loquimur de causa finali. Et quia in hoc genere causæ, & absolutè prior est gratia quàm natura, vt iam probabimus, ideò absolutè, & modis omnibus priùs est volita, & prouisa.

mente Dei ordinem naturæ. R futatur ista explicatio.

Alij, de quorum numero est Franciscus de Carthagena, recens author, discursu. 4. de prædestinatione Dei, hunc in modum distinguût, & dicunt: Homines, & angelos dupliciter posse considerari. Primò, quatenùs media sunt ad illum finem, quem Deus in ipsis intendit, scilicèt, ad gratiam, adque gloriam, & sic verum est, priùs esse à Deo volitum, & intentum finem illum, id est, illam gratiam, & gloriam, quàm intenderetur eorum esse naturale, quia priùs in

Secunda explicatio aliorum.

intentione est finis, quam media. Secundò considerantur homines, & Angeli, vt subiectum, & veluti causa materialis prædestinationis, & gratiæ, & gloriæ. Et tunc priùs intenduntur, & prouidentur à Deo quàm eorum gratia, & gloria intendatur. Sed planè doctrina hæc recidit in

Refutatur. præcedētem à me impugnatam, de genere causæ materialis, & finalis, & ideò similem habet impugnationem. Cui addiderim, ipsos homines, & angelos, & totam naturam in intentione Dei, de qua solùm est sermo, nunquàm posse considerari, nisi vt media ad esse supernaturale, licèt in seipsis optimè considerentur secundùm rationem subiecti, & causæ materialis. Et ideò in diuina mente semper habent fieri, atq; dispo ni, post decretum de gratia, & gloria, id est, post prædestinationem.

3. Explic. nostræ sent. Alij tertiò, firmare nostram sententiam contendentes eam planè videntur infirmare, atque adeò eorum explicatio priùs à nobis infirmanda est. Dicunt, distinguendum esse ordinem intentionis ab ordine executionis, & dicendum, quòd ordine intentionis priora quidem sunt supernaturalia, quàm naturalia, ordine verò executionis oppositum accidit. Hæc quidem

Refutatur. doctrina verissima est, sed ad propositum satis otiosa. Quis enim vnquam dubitauit, ordine executionis, priorem esse naturam, quam gratiam, cùm priùs Deus condiderit homines, & angelos, & posteriùs, si non tempore, saltem natura, gratiam eis, & supernaturalia dona concesserit? Solùm ergo loquimur de ordine intentionis, & de hoc dubitamus, imò iam asserimus, hūc Deum seruasse ordinem in rerum dispositione, vt priùs voluerit diuina, & supernaturalia, quam naturalia condere.

Alij quarto loco diſtinguendum putant inter ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, quæ ad quidditates rerum abſtrahendo ab exiſtentijs terminatur: & inter ſcientiam viſionis, quæ ad res iam factas, iam præſentes, & exiſtentes, refertur. Et dicunt, quòd licèt ſecundùm ſcientiã ſimplicis intelligentiæ concedi poſſit, incarnationem, & prædeſtinationem priùs fuiſſe à Deo cognitam, & volitam quàm cætera: at per ſcientiam viſionis, in qua de exiſtentijs rerum agitur, cum ſuis circumſtantijs, & conditionibus, modiſque particularibus eſſendi, priùs viſum eſt vniuerſum, prior totus ordo naturæ, prior permiſſio peccati, ipſumque peccatum, quàm Chriſti, & noſtra prædeſtinatio. Sed nullus eſt, qui non videat diſtinctionem hanc in præcedentem ſolutionem vergere, & declinare. Nam quod hîc dicit de ordine ſcientiæ viſionis, ibi dicebatur de ordine executionis, (ſcientia enim viſionis res in executione iam factas, & exiſtentes præſupponit.) Et ſic ſecundum iſtum ordinem, nihil retulerit priora eſſe naturalia: nam in intentione, & volitione Dei, de qua in præſenti tantum eſt ſermo, ſupernaturalia ſunt priora. Sed de hoc ſcientiæ viſionis ordine, qualiter intelligendus ſit, ſermo iterum mihi habendus eſt in fine quæſtionis: nam exiſtimo etiam in hoc ordine priora eſſe ſupernaturalia, quàm naturalia. 4. Explic. Refutatur.

Alij tandem quintò, vt explicent, qua ratione prædeſtinatio Chriſti, & noſtra, ſeu ordo gratiæ ſit finis rerum omnium creatarum, dicunt, priùs quidem à Deo intentam fuiſſe rerum naturalium vniuerſitatem, ipſamque totam independenter, & abſque aliquo ordine ad bona gratiæ, & prædeſtinationis. Et deinde in alio ſigno 5 Explic.

volitum fuisse à Deo totum ordinem gratiæ, & prædestinationis. Sed deinde in tertio signo creaturas omnes, & rerum naturas, quas iam in primo signo decreuerat condere, deinde, inquàm, in hoc tertio ordinasse, & direxisse in in Christum, & prædestinatos, tanquam in finē. Et per hoc verè dici Christum, & prædestinatos rerum omnium finem, & omnia dici media ad

Refutatur. illum. Sed sanè hæc explicatio, licèt sit hominū doctissimorum, mihi nunquam placere potuit: imò semper plurimùm displicuit. Si enim dicamus, creaturas non ex primæua sui conditione, secundùm quam creatus est mundus, sed solùm ex secundaria rerum ordinatione, factas fuisse propter Christum, & prædestinatos, non satis saluantur dicta scripturæ, asserentis expressissimè, omnia propter electos, & propter Christum fuisse condita, vt validissimis argumentis demonstraturus sum statim. Sed dicunt isti: Propter Christum, quatenùs Deus est, condita quidem fuisse omnia, ex primæua sui conditione, non verò quatenus homo est. Sed hæc etiam loquutio impropriissima est, & contra D. Paulum esse videtur, vt iam ostendemus. Ergo ad nostrarum conclusionum probationes deueniamus.

VIII. Testimonijs Pauli probantur nostræ conclusiones. 1. Cor 3.

HIS itaq; nostræ sententiæ explicationibus refutatis, prima eius probatio desumitur ex optimis D. Pauli testimonijs, quorum primum est, quod habetur. 1. Cor. 3. Omnia vestra sunt. siue Paulus, siue Cephas, siue Apollo, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei. Ecce vbi, qua ratione Christus dicitur esse Dei, & prædestinati dicuntur esse ipsius Christi, eadem ratione omnia

mnia naturalia, siue præsentia, siue futura, siue vita, siue mors, dicuntur esse prædestinatorum. Sed sic est quòd ideò dicitur Christus esse Dei, & electi dicuntur esse Christi, quia Deus est finis Christi, & Christus electorū, id est, quia Christus ordinatur in Deum, tanquam in finem, & electi in Christum tanquam in finem: &, nisi esset ille primus finis, id est, Deus, vel manifestatio gloriæ Dei, non esset Christus, &, nisi esset Christus, non essent electi: Ergo omninò eadem ratione creaturæ ideò dicuntur esse electorum, quia sunt propter electos, & electi sunt finis earum & sic nisi essent futuri electi non essent naturæ creaturarum. Ex quo tandem sequitur, ad creaturarū decretū, iam in intentione Dei præsupponi electionem, & prędestinationē Christi & sanctorū: imò ex ipsa prædestinatione illa omnia sequi, tanquam eius media, & effectus. Confirmatur ex glossa D. Hieronymi ibi dicentis sic: omnia creata sunt, propter sanctos. Certè si omnia propter sanctos creata sunt, priùs intenti sunt sancti, & à Deo voliti, & electi. Vnde ego non video, quomodò contra tam apertum D. Hieronymi, imò & Pauli testimonium, dici posśit, quòd priùs sint creaturarum naturæ à Deo intentæ, quàm sanctorum iustitia, gratia, atq; gloria. Quod D. Pauli testimonium attentissimè expendendum est, Neque vero valet dicere, hyperbolicè ibi, D. Paulum, & per exaggerationem quandam loquutum fuisse, Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Cephas, &c. Quamuis enim quædam interdum in sacris Biblijs loquutiones reperiantur, quas hyperbolicas accipi necessum est, vt illud, Neminem per viam salutaueritis, & illud, Semen tuum sicut arenam maris, & stellas cœli, de quo Aug. q. 26:

Omnia propter electos & electi propter Christum.

Hyperbolesa in scriptura.

Luc. 10.

Genes.15. quæst.28.inGen.& fortè illud.3.Reg.5.malleus,
3.Reg.5. & omne ferramentum non sunt audita, dum ædificaretur templum Dei, id est, cum magna, & incredibili celeritate ædificatum est. Sed tamen in præsenti, hyperbole non habet locum. Tum, quia proprijssimè, & vt iacet, accipi potest illa loquutio: tum etiam quia modus ille loquendi tam expressus, & tam per singulas partes distinctus: Omnia vestra sunt, siue præsentia, siue futura, siue vita, siue mors, siue Paulus, siue Cephas, omnia vestra sunt &c. non potest nisi admodum extortè, per hyperbolem explicari. Nisi in dogma Theophylacti velimus incidere, qui tàm vũlgò & passim, hyperboles admittit in scriptura, vt dicat, verba illa: Et factus est sudor eius, quasi guttæ sanguinis decurrentis super terram, hyperbolicè dicta, contra communem totius ecclesiæ, & patrum sensum.

Luc.

Secundò: Accipe aliud Pauli testimonium,
Ephes.1. ad Ephes.1. Elegit nos in ipso, ante mundi constitutionem. Loquitur verò de Christo homine, videlicet, de Christo capite, vt expresè ibi dicit D. Hieronymus, & ex contextu apertissimè liquet. Certè, aut ego fallor, aut D. Paulus non id tantùm intendit, quôd videlicèt nos Deus in Christo elegerit, ante veram, & realem mundi constitutionem, quæ fuit ab hinc sex mille annis in tempore facta. Quòd enim nos in Christo elegisset, ante illam temporariam rerum creationem, non erat quid magnum, & Pauli calamo dignum. Sic enim etiam boues, & lapides elegit, id est, decreuit, & præuidit ante temporariam rerum creationem: quandoquidem priùs quàm in tempore quidquam faceret, iam illud ante mundi constitutionem, & ab æterno excogitauerat, ac decreuerat, vt faceret. Aliquid ergo al-

o altius, & diuinius Paulus intendit, nempe
quòd in sua Deus æternitate, cum excogitauit
de constituendo mundo, iam priùs, ordine ra-
tionis, excogitauerat de electione electorum:
iam inquàm Christum intenderat, & prouide-
rat, & in ipso prædestinatos elegerat. Et quidē,
nisi ego insigniter fallor, is est sensus huius lo-
ci, Elegit nos in ipso ante mundi constitutionē.
Et sic ante decretum de condendis creaturis,
decreuit de cætu electorum.

Tertium insigne etiam est eiusdem Pauli di- Rom.8.
ctum, Rom.8. Expectatio creaturæ reuelationē
filiorum Dei expectat: Vanitati enim omnis
creatura subiecta est, non volens, sed propter
eum qui subiecit illam in spe. Et statim: Scimus
enim quòd omnis creatura ingemiscit, & par-
turit vsque adhuc: non solùm autem illa, sed &
nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra
nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expe-
ctantes redemptionem corporis nostri. Hic qui-
dem Paulinus locus visus est obscurissimus D.
Augustino, lib. 83. quæstionum. q. 67. in cuius ex-
plicatione multa dicunt Magister ibi, ex Aug.
& Ambros. & Origene: multa etiam ex recen-
tioribus Caiet. & obscurissimè: multa & alij.
Sed planè quoniam D. August. quæ ibi dixit, cor
rexit. lib. 1. retra. c. 26. nos, ex D. Chrysostomo,
intelligentes nomine creaturæ, non tantùm
hominem, vt intellexit, D. Aug. sed totam mun
di fabricam, quæ porrò dicitur expectare, & in- Psalm. 97.
gemiscere, & parturire, & velle, per prosopo-
pœiam: quod ibi Adamus tradit, eo, scilicet,
schemate, quo flumina plaudere, & montes ex-
ultare dicuntur, vt ibidem Chrysostomus dicit:
asserimus, legitimum, ac resolutorium illorum
verborum sensum esse quòd finis, in quem om-
nes

nes creaturæ tendunt, & ad quem à Deo earum autore, directę & ordinatæ sunt, est filiorũ Dei, id est, electorum gloria consummata. Itaq; ea ratione dicuntur gemere, & expectare sanctorũ gloriam, quia cum propter ipsos factæ sint, quãdiù ipsi suo frustrantur fine, id est finẽ, ad quem conditi sunt, nõ adipiscuntur, frustrari etiã suo fine ipsę sibi vidẽtur. Vnde ad finẽ illorũ verborum, Quia & ipsa creatura liberabitur, &c. dicit in eius loci explicatione, Doctissimus Magister Soto: Vbi ingeniolo meo, hoc diuina hæc Philosophia repræsentat, quòd corporeus mundus, quem Philosophi propter hominem esse docuerunt, tametsi ob totum humanum genus fuerit conditus, potissimùm tamen ob prædestinatos. Ecce magnum Thomistam, apertè fatentem, propter prædestinatos totam rerum vniuersitatem factam esse. Ac proinde priores sunt prædestinati voliti, quàm rerum naturæ prouisæ. Fauet huic quòd tẽpus incarnationis Christi, dicitur plenitudo temporis à Paulo Galat. 4. &, Medium annorum ab Abac. c. 3. quod idem est, phrasi Hebraica: quia, scilicet, tota rerum vniuersitas finem, propter quem condita fuit, tũc consequuta est: fuit enim condita propter Christum, qui caput erat, & initium omnium prædestinatorum futurum.

Gal. 4. *Abac. 3.*

Quòd & diabolus, & hæretici, & omnes iniqui fiut etiam propter electos.

Quartò alia Pauli testimonia depromamus, quibus id quod. 2. & 4. concl. asseruimus, specialiter comprobemus: Nam quòd permissio omnium peccatorum, quæ in mundo fiunt, conseruatio omnium infidelium, Turcarum, hæreticorum, &c. sint propter electos, habet Paulus. Primò de cõseruatione reproborum, Rom. 9. Quòd si Deus sustinuit in multa patientia vasa iræ apta

pta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ
suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in glo
riam, id est, quæ iam prædestinauerat ad glori-
am. Vbi satis insinuat Paulus, ea intentione De-
um quosdam punire, & quosdam in peccatis
derelinquere, vt scilicèt, magis sanctorum glo-
ria commendetur, vt ibi habent S. Thom. lectio-
ne 4. Viguerius, Adamus, & alij. Et ita propter
sanctos conseruantur à Deo in hac vita, & puni-
untur in futura reprobi. Secundò, quòd hære-
ticorum, & heresεon monstra à Deo propter
electos sinantur, habetur. 1. Corinth. 11. opor- 1.Cor.11.
tet hæreses esse, vt qui probati sunt in vobis,
manifesti fiant. Ex eo videlicèt, quòd Deus ma-
litiam hæreticorum ordinauit in bonum fide-
lium, quæ sunt verba Sanct. Thom. ibi, licèt
Caietanus sequutus D. Hieronymum, aliter in-
terpretetur. Tertiò, de Iudæis specialiter, quod
eorum cæcitatis permissio, ex gentilium ele-
ctione proueniat, dicit sic, Roman. 11. Nun- Rom.11.
quid Iudæi sic offenderunt, vt caderent? Ab-
sit. Ac si dicat, Nunquid finis intentus à Deo,
fuit eorum ruina; non, sed eorum delicto,
salus gentibus, vt illos æmulentur. Idest, vt
in eorum ruina periculum faciant, & doce-
antur nō superbire. Et rursus: Misericordi-
am consequuti estis propter eorum incredu-
litatem. Et prætereà: Cæcitas ex parte con-
tigit Israel, donec plenitudo gentium intra-
ret. Vbi aduerbium, donec, vt ibi S. Thom. le-
ctione [illegible] dicit, si [illegible] causam excæcationis
Iudæorum, [illegible] propter hoc per [illegible] sit Deus Iu-
dæos [illegible], vt [illegible] electarum numerus
impleatur.

Ad idem ex sanctis multum [illegible] tima-

lia.

niorum seriem texere, sed omnium vice sufficiat vnum, aut alterum ex D.P.N. August. mutuatum. Is ergo lib. 11. de ciuitate Dei. cap. 18. initio, sic loquitur: Neque enim Deus vllum non dico angelum, sed neque hominem crearet, quē malum futurum esse præsciret, nisi pariter nosset, quibus eos bonorum vsibus accommodaret. Ecce vbi ad vsus, & commoditates bonorum, & electorum, creata sunt omnia naturalia, etiam dæmones, & damnati. Et super Psalm. 54. Ne putetis, inquit, malos gratis esse in mundo: omnis malus ideò viuit, vt corrigatur, aut vt per illum bonus exerceatur. Innuit his verbis, malos eatenus tolerari à Deo, quatenus eorum malitia, aut eorum, aut aliorum correctioni, & saluti quoquomodo deseruire debet. Et in Enchiridio. c. 11. dicit: Deus adeò est bonus, vt non sineret mala fieri, nisi esset adeò omnipotens, vt ex malis sciret multò maiora bona elicere. Ecce vbi cum permittit mala, iam præuidet, iamque præuenit quæ bona prædestinatis ex illis malis sequi possint: atq; adeò ea intentione ea permittit fieri, alioqui scilicet, minimè permissurus. Ex quo apertissimè sequitur, ex sanctorum prædestinatione omnia sequi.

Loca egregia D.P.N. Augustini

IX. Quòd Christi prædestinatio fuerit diuinorum decretorum primum, probatur.

PRIVS tamen quàm Scoti nostri rationem pro nostrarum conclusionum probatione efficacissimam adducamus, & elucidemus: existimo rem minimè pœnitendam facturum me, si tantisper à propositæ quæstionis scopo deuiauero, egregiam vt tradam doctrinam, quā in Iesu Christi Domini nostri laudem cedere percupio. Nam, quoniam Paulus de Christi prędestinationis antiquitate, mirabiliter est loquutus: & alterum nostræ primæ conclusionis membrum, id erat, scilicet, Christi prædestinationem

ionem fuisse omnium decretorum diuinorum
primum;& ex ipso sequuta fuisse cætera de crea-
turarum conditione decreta: Ex quo rursus se-
quitur, quomodò gratuita præintelligantur na-
turalibus, aliquot Paulina loca, in huius rei gra-
tiam,& alia etiam ex vtroque instrumento mix-
tim desumpta,producamus: initium dicendi læ-
tis auibus facientes à faustissimo illo, & elegan-
tissimo Pauli testimonio, ad Colossen.1. Vbi de Coloss.1.
Christo loquens sic ait: Qui est imago Dei inuisi-
bilis,primogenitus omnis creaturæ. Quoniam in
ipso condita sunt vniuersa, in cœlis, & in terra,
visibilia, & inuisibilia, siue throni, siue Domina-
tiones,siue principatus,siue potestates:omnia per
ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante om-
nes,& omnia in ipso cōstant. Et ipse est caput cor
poris ecclesiæ, primogenitus ex mortuis. &c. lo-
quitur sanè de Christo, & Deo, & homine,nā ap-
pellat eum caput Ecclesiæ,mortuorum primoge-
nitum &c.Is ergo homo prior omnibus creaturis
est,is est in quo,vel propter quem omnia condita
sunt,& sine quo minimè conderentur. Et Prouer. Prou.8.
8.Ab æterno ordinata sum,& ex antiquis antequā
terra fieret.Quod explicans Cathar. lib.1. de exi-
mia Christi prædestinatione. §. Quoniam igitur.
sic ait:Sic ergo ordinata est, & sic constitutum est
in mente Dei vt hæc esset primogenita omnis cre-
aturæ, vt immediatè esset propter Deum ipsum,
& ipsa esset principium, & fundamētum, in quo
omnia conderentur,& consisterent, siue in suis
naturis,siue in donis.Qua etiam de causa dicitur,
Eccl. 24.Ex ore altissimi prodijsse, primogenita Eccl.24.
omnis creaturæ.

Quòd verò tum à Paulo, tum ab Ecclesiastico
dicitur primogenitus creaturarum Christus, vt
homo, explicemus supponendo priùs,quòd, vt

præclarè deducit D. Athanasius in oratione. 3. cōtra Arrianos, longè post medium (vbi multipliciter explicat quomodò dicatur Christus creaturarū primogenitus, & vnigenitus Dei, quæ nō sunt omninò extra propositum.) Et item, vt tradit Iacobus Nac'ant. super Epi. ad Ephe. c. 1. in digressione, in qua ostendit omnia fuisse condita propter Christum: de Christo homine, in illo loco Pauli, & Eccle. est sermo. Enim verò, vt dicit ibi Athanasius, & alij multi: in quantum Deus est, non habet dici primogenitus, sed vnigenitus. Est enim solus, & vnicus filius Dei naturalis, nullos secundū hāc filiationem, habens fratres, respectu quorum dici valeat primogenitus. At quatenùs homo est, propriissimè dicitur primogenitus creaturarum, id est, frater creaturarum, atq; earum omnium natu maior, & prędestinatus, & præuolitus à Deo ante cæteras creaturas. Porrò quod dicitur, omnis creaturæ primogenitus, non id tātùm significat, quòd rerum à Deo volitarum fuerit prima, licet hoc maximè intenderit Paulus: sed quòd omnes creaturæ ipsum quodammodò genuerint, atq; pepererint. Itaq; esse primogenitum creaturarum, sit, esse primò à creaturis genitum, & partū; eò quòd in ipsum tanquam in finem, & tanquam in omnium earum fructum, & communem quendam partum omnes à Deo primò ordinatæ, & destinatæ sunt.

Christus primogenitus, & vnigenitus.

Christus Germen.

Hanc ab causam appellatur Christus, in sacris litteris, non semel, Germen. Cuius appellationis præclarissimas causas F. Ludouicus de Leon, huius nostri Augustiniani cœnobij, necnon & Academiæ totius vnicum, ipsumque splendidissimum lumen, in aureo illo libello de Nominibus Christi cùm diligentissimè, tùm elegantissimè inuestigauit, & propalauit. Ergo appellatur

Christus germen; vt Hierem. 23. ibi, suscitabo Dauidi germen iustum, & regnabit rex. Vbi Chaldeus: suscitabo Dauidi Messiam. Et Isai. Aperiatur terra & germinet saluatorem. Ecce vbi rursus terra (terræ autem nomine, vniuersa creaturarum natura significatur) germinare, & parturire Christum dicitur. Et Psalm. Terra dabit fructum suum vel germen suum, id est, Christum. Et Isai. 4. Erit germen domini in magnificentia, & fructus terræ sublimis. Quod tractat fusius Adrianus Finus, libro 2. Flagelli Iudæorum capi. 10. & libr. 3. cap. 18. Primus ergo creaturarum fœtus, & germen est Christus. Et, qua ratione quidquid in arbore reperitur, siue radicem, siue truncum, siue ramos, siue flores, siue folia consideres: omnia ad vnius fructus ordinantur productionem, &, nisi fructus producendus esset, illa omnia minimè essent. (Vt quid enim terram occupat? quod dixit Christus de arbore infructuosa.) Ad eundem modum, omnis creaturarum vniuersitas, in vnius Christi gloriam ordinatur: Vnde non existente Christo, diuino hoc creaturarum germine, atque fructu, nihil esset omnino in rerum natura. Et Psal. 109: Ex vtero ante Luciferum genui te, id est, ante stellas, & ante cœlos, omnesq; rerum naturas, & tempora: nam stellæ positæ sunt in signa temporum, dierum, atq; annorum, vt habetur Genes. & explicat atq; ponderat D. Augustinus, ibi, super illum versum Psal. 109. Porrò sermo est etiam ibidem de Christo homine, quòd ante tempora omnia sit prædestinatus.

Hier. 23. Isai. 45. Psal. 66. Isai. 4. Luc. 13. Psal. 109. Gene. 1.

Certè quod dixit D. Paulus, omnia veteris testamenti esse vmbras quasdam, & figuras Christi, ego existimo pari ratione dici posse de cæteris rebus mundi; vt scilicet, omnes dicantur vmbræ,

Colos. 2. Hebr. 10.

& figuræ: Christus autem veritas, atque corpus: dicente ipso Paulo, omnia illa esse vmbram futurorum, corpus autem Christi. Etenim hoc & ratio,& experientia docent, scilicet, figuras non esse nisi earum rerum, quæ iam supponuntur, aut existentes, aut futuræ in mente pictoris. Et vmbras identidem non esse, nisi existentium corporum.Eò enim vmbræ causantur,quod alicui lumino so obijciuntur corpora aliqua opaca: ex eorum itaque obiectu causantur vmbræ. Ad hunc ergo modum,ait Paulus,omnia quę in veteri testamento contigerunt, vmbram esse, & figuras: corpus autem Christi, intransitiuè,id est, Christus.Itaq; corpus erat Christus, corpus inquam humanitatis assumendæ.Vel,corpus,id est veritas, & realitas,ad differentiam vmbrarum, & figurarum, vt ibidem: In quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter,id est,non vmbraticè, & typicè,sed verè & realiter.Corpus ergo quod obijciebatur lumini illi intellectus diuini, ab initio, erat Christus,& illud causabat, & efficiebat vmbras illas:Et quemadmodum vbi nulla sunt solida,& opaca corpora,nulla vmbra reliqua esse potest,sic,si hoc humanitatis corpus, verè,& re ipsa non esset, id est, si Christus non esset futurus,nulla in tota natura,vmbra,id est,nulla omnino creatura esset:solus esset Deus,& nihil esset aliud ab ipso Deo.Hac ratione Apocal.1.appellatur Christus,Alpha,& Omega,primus,& nouissimus. Sūt enim istę literę Alphabeti Grçcanici(qua lingua Ioannes scripsit)primum, & vltimum elementū. Et licet D.August.sermo.2.in natiuit. Domini,de Christo, vt Deus est, hæc à Ioanne dicta esse existimet, contra Arrianos, cæterùm de ipso homine alij congruenter id explicant. Alpha autem apud prophanos etiam authores pro primate, & emi-

Christus corpus,creatura,vmbra

Coloss.2.

Apocal.1. Christus alpha,& omega.

eminenti quopiam accipi solemne erat, vt apud Martialem, Alpha penulatorum. Est ergo Christ⁹ vt homo, Alpha, id est, primus & præcipuus rerũ; est etiam Omega, id est, finis, in quem omnia directa sunt à Deo: atque adeò ipso non futuro, nihil prorsus futurum esset.

HIS sic constitutis, ratione vnica agamus, ad nostrarum conclusionum probationẽ: quæ est apud Scotum efficacissima, & frequentissima, scilicet, Omnis ordinatè volẽs priùs vult finem, & ex medijs ea priùs, quæ sunt fini propinquiora: sed Christus, & prædestinati, ac perinde omnia supernaturalia sunt fini, id est, manifestationi diuinæ bonitatis propinquiora, quàm omnia naturalia, ergo priùs quàm naturalia, volita sunt à Deo supernaturalia, & his priùs ipsa manifestatio diuinæ bonitatis, quam consideramus, vt horum omnium finem. Profectò negari non debet, quòd cum Deus sit ordinatissimum agens, aliquem vltimum, ipsumq; excellentissimum finem habere debuerit in rerum cõditione, in quẽ cuncta dirigeret. Quin vniuersaliter verum est, quòd quidquid causatur à Deo, effectus est alicuius finis efficaciter ab ipso præuoliti, vt patet in omnibus: alioqui enim vanè, & à casu ageret, sicut nos plerumq;. Et quidem nobis multi euentus, præsertim liberi, & contingentes absque vllo consilio, & penitùs à casu videntur fieri; non sic Deo sapientissimo rerum artifici, cuius non sunt incertæ prouidentiæ, quemadmodum nostræ, quod tractat D. August. lib. 83. quæst. in quæst. de prouidẽtia, & explicat optimè Ægid. in. 1. d. 39. q. 1. art. 3. Atq; adeò finis ille debuit optimum opus omnium à se condendorum. Quod quidem aliud esse non potuit nisi prædestinatio ipsa Christi & nostra, testante S. Thom. 1. part. quæst. 20. art. 4. ad

X. Adducitur ratio Scoti pro conclusionibus, & expenditur.

1.vbi ait, maximum omnium bonorum hoc fuisse. Et D.Ansel quem refert D.Bonauen.& Diony. Carth.3.d.32.q.1.vita illius hominis,id est,Christi præponderabat toti mundo, imò mille mundis. In hoc ergo bonum, in hunc finem cuncta à Deo debuerunt ordinari.Neq; ergo sanè video qua ratione quisquam qui Theologiam, vel à limine salutauit,hoc valeat inficiari. Hinc apparet quàm consideratè ab ipso AEgidio Rom.in 2.dist.1.part. 1.q.1.art.4.in solutione ad 5.dictum sit,creaturarũ classes,& ordines sic esse à Deo dispositos,vt quędam sint propter alias,donec ad vnum finem deueniatur. Sic namq; ait: Propter ordinem perfectionis, quodlibet inferius est propter suum superius:imaginabimur namq; quòd sicut non sunt duo numeri æqualiter distantes ab vnitate, sic nó sunt duæ species æqualiter distantes à Deo, sed semper vna est perfectior alia,& sic vna tendit in Deum, mediante alia, vt imperfecta tendit in Deum mediante perfecta. HęcAegid.Sic ergo ordinata sunt omnia vt in Christum tenderent, & propter Christum,in Deum.

Explicatio aduersariorum.

Dicere verò, quod quidam dicunt, scilicet, Deum cum primùm mundum facere apud se instituit, non habuisse pro fine, Christum, sed ipsam rerum naturam, & hanc voluisse independenter à Christo per generalem quandam prouidentiam: deinde verò per aliam prouidentiam.i. prædestinationem,alium rerum ordinem excogitasse,ita vt bona naturæ,& bona prædestinationis inter sese absq; aliqua dependentia, & subordinatione fuerint fabricata,profectò indignum est illo summo,& sapiẽtissimo,ac ordinatissimo prouisore. Sed dicunt isti, postquàm independenter, & absq; aliquo ordine, Deus seorsum naturalia condere decreuit,& seorsum supernaturalia,effe

it deinde vt hæc in ista tànquam in finem dirigerentur. & hunc in modum stat (dicunt) illius diuini architecti sapientissima prouidentia: Hoc inter cæteros Thomistas dicit etiam Syluester in, .1.super dominicam primam Aduentus, dicens, quòd in quinto signo voluit animam Christi præparare gratia, & gloria: & aliorum glorias, quas scilicet, in secundo signo iàm voluerat ordinauit ad gloriam Christi.&c.Et paulò ante dixerat, gloriam beatorum nullum ordinem habuisse, nisi accidentalem, cum gloria animæ Christi, atq; adeò priùs fuisse illam volitam quam istam.

At certe, vt tu facilè videris, lector candide, irrationabiliter ista dicuntur. Tum primò quia Deo optimo maximo, tribuendus est optimus, & perfectissimus modus prouidentiæ: est autem longè perfectior prouidentia qua à principio, & antequàm res fiant in eum finem ordinantur, & propter illum finem fiunt, in quem deinde deseruire debent. Quare ergo doctoribus istis visum est, hunc excellentiorem prouidentiæ modum Deo denegare, & dicere, quòd non à principio sed deinde postquam in mente Dei factæ sunt res, & in æternitate præsentes visæ sunt, fuerint à Deo in Christi gloriam, & sanctorum ordinatæ. Tum secundò, quia prouidentia eò est excellentior, quò magis ad omnia se extendit etiam particularia, & minutissima, reducendo omnia illa ad vnum finem & ordinando ea in mente, priùs quàm fiant in eum finem, cui postea deseruire debent. Ergo nihil futurum decreuit Deus, quo a' vsque æterna sua prouidenti , prædestinauit finem, id est, Christi, & sanctorum gloriam; qua quidem volita, atq; decreta, processit nimirum ad cæterarũ creaturarum productionẽ, in si-

Refutatur. Primo.

Secundò.

Tertiò. in finem illum omnes ordinando. Tertiò, quia dicere quod per generalem aliam prouidentiam, antecedentem omnem prædestinationem, productæ sunt rerum naturæ, est planè multiplicitatem prouidentiæ, sine necessitate admittere: imò plurimùm derogatur vnitati, & simplicitati diuinæ sapientiæ, ad quam spectat omnia ad vnum finem resumere, ac ordinare. Quartò. Quartò, quia ex positione horum sequitur, prædestinationẽ non directè, & per se, & ex primaria intentione Dei factam fuisse, sed quasi per accidens, & quodammodò ex suppositione alterius, nempè rerum naturalium. At cùm omnium creaturarum optima sit sanctorum prædestinatio, dicendum videtur, ex primaria, & directa Dei intẽtione factã fuisse, cæteras verò creaturas ex secundaria; nempe xe suppositione illius, & tanquã eius media, & effectus. Ita sanè, vt, nisi Deus se per gratiã, creaturis rationalibus communicaturus esset, nunquam se per naturam communicaret, vt habent positæ conclusiones, præsertim quarta. Quintò. Quintò, quis neget creationem vniuersi ex efficaci alicuius vlterioris finis præuolitione factam fuisse à Deo? & is finis quis est alius nisi sanctorum gloria? nam finis ipse naturalis non debuit Deo esse vltimus, sed alteri prædestinationis fini subordinatus. Quòd si dicas, tales effectus naturales fieri potuisse per communem prouidentiam naturalem, & sic ordinari in bonum naturæ. Dicam, totam hanc prouidentiam subordinari prædestinationi: nam talem Deus condidit, & constituit ordinem per prouidentiam naturalem, qualem vidit expedire ad gloriam electorum, & Christi. Vnde sunt qui dicant, productionem hominis, & totius naturæ elicitiuè quidem à prouidentia esse: imperatiuè verò à prædestinatione. Sed præstat dicamus,

ramus, elicitiuè etiam à prędestinatione esse, quoniam prædestinatio, cum sit prouidentia perfectissima, non solùm includit prouisionem mediorum supernaturalium, verùm & naturalium, imò & productionem subiecti, cui fit prouisio, vt explicatum est in conclusionibus. Verùm de hoc multa poteris videre in solutione tertij argumenti. Sed admisso, quòd conditio totius naturæ sit elicitiuè à prouidentia, & imperatiuè à prædestinatione, adhuc inconcussa stat mea sententia, nā semper manet quòd prior sit prædestinatio, quā prouidentia: nam priùs ordine rationis, est potentia quæ imperat, quam quæ elicit; nam elicere vnius supponit imperij motionem in alia. Sed vberiorem huius veritatis elucidationem, ex argumentorum solutionibus petat, præsertim ex solutione tertij, qui dictis, ac explicatis nondum est persuasus.

AD argumenta itaque in initio quæstionis posita, respondere operosum sanè est, & satis difficilè, sed certè erit ad maiorem meę sententiæ comprobationem vtilissimum. In illis namque multa tanguntur quæ si semel fuerint ritè intellecta, totam rei difficultatem euacuant, & exhauriunt, vt iam videbimus. XI. Argumentis initio factis fit satis.

Ad primum ergo argumentum ex D. Paulo desumptum (nam locus D. Thom. in solutione ad 5. tractandus est à me) dico, plenum esse difficultate. Nam, siue illum locum intelligas cum Chrysostomo & Theodoreto, sic, Quos præsciuit futuros esse cōformes filio suo, per bona opera, eosdē prædestinauit. Siue cum Ambrosio, & Sedulio sic: Quos præsciuit sibi futuros esse deuotos. Siue cum Theophylacto, Quos pręcognouit dignos, vt vocarent, quod & dicunt Oecume. & omnes ferè patres Græci: & ex latinis Aug. & ex recentiorib. Ad 1. explicatur locus Pau. Quos præsciuit, & prædestinauit, &c.

Iacobus Sadoletus eximiæ eloquentiæ & eruditionis vir, lib. 2. super epist. ad Roman. Siue cum Adamo, Quos præsciuit, id est, quos cura, affectu, & dilectione prosequutus est. Siue cum S. Tho. Quos præsciuit, quia priusquàm prædestinaret eos, sciuit, neque prædestinare poterat nisi præsciret. Siue tandē cum alijs, Quos præsciuit, id est, vidit secundùm substantiam, atq; secundùm eorū naturam, hos prædestinauit: Certè iuxta omnium intelligentiam Paulus vult aliquid præcessisse prædestinationem; atq; adeò non omnia ex prædestinatione sequuntur, sed ponenda est quædam alia antecedens prouidentia, per quam, id quod antequàm prædestinaret, præsciebat, effectum fuerit.

Triplex explicatio illius loci.

Respondetur tamen triplicem explicationem, quam breuissimè proferam, locum illum habere, quarum quælibet satisfacit argumento. Prima est S. Thom. ibi, lectione 6. sic loquentis: Quos præsciuit scientia simplicis intelligentiæ, eos prædestinauit. Dicitque Soto ibidem, hanc interpretationem esse communem. Quod si verum est, planissimus est sensus Pauli, neque meam destruit, imò potiùs astruit opinionem: nam quòd prædestinationem præcesserit in diuino intellectu, scientia simplicis intelligentiæ prædestinandorum, nos suprà asseruimus, & negari non potest, siquidem priùs quàm quidquam prouideret, & scientia visionis sciret, omnia Deus per simplicem quandam intelligentiam præcognouit: quod cum mea sententia minimè pugnat, quia solùm contendo post simplicem rerum intelligentiam, Deum primò omnium, ad negotium prædestinationis processisse. Et licèt Soto ibi, aliter explicet, nempe, Quos præsciuit, id est, quos iudicauit bonum fore vt saluarentur, hos præ-

Prima.

prædeſtinauit: cæterùm in eandem recidit explicationem. nam iudicium illud ad ſimplicem etiam intelligentiam pertinet: priùs enim quam aliquid Deus decernat, & prouideat facere, iudicat bonum eſſe id facere. Atque adeò iudicium illúd cum præcedat omnem prouidentiam, & viſionem rerum, ad ſimplicem intelligentiam referri debet.

Altera, ipſaque valde ſubtilis à Caietano ibidem adducitur expoſitio: quæ vt intelligi valeat, ſupponit: In duobus illis verbis, Quos præſciuit & prædeſtinauit, non interpoſuiſſe Paulum relatiuum, quos, vel hos, vel illos, quod tamen poſuit ſtatim inter reliqua verba. Nam ſic habet textus: Nam quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus: quos autem prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, illos & glorificauit, ſiue magnificauit. Itaque non ſic dicit: Quos præſciuit, hos & prædeſtinauit. Nam ſi hoc diceret, inſinuaret ordinem eſſe inter præſcientiam, & prædeſtinationem, ſicut eſt inter prædeſtinationem, & reliquos actus, ſcilicet, vocationem, iuſtificationem, glorificationem: inter quos poſuit relatiuum. Et ſic prior eſſet præſcientia, quàm prædeſtinatio, ſicut prior eſt prædeſtinatio quàm vocatio, & vocatio quàm iuſtificatio, quod non eſt dicẽdum. Abſtinuit ergo à relatiuis, quos hos, illos, & coniunxit illa duo verba per coniunctionem, &, nempe habentem vim cauſalis, hoc modo. Quos præſciuit & prædeſtinauit, hoc eſt; quos præſciuit quia prædeſtinauit, id eſt, quos priùs prædeſtinauit quàm præſciret. Hæc Caietanus. Eſt aũt familiare in ſcriptura coniunctionẽ, &, poni loco cauſalis, Quia. vt ibi, iratus es nobis, Isai. 64.
&

Secunda.

& nos peccauimus, id eſt, quia nos peccauimus. Pſalm.147. Et illud, Pſal.147. Ne auertas faciem tuam à me, & ſimilis ero deſcendentibus in lacum, id eſt, quia ſimilis ero. Quaſi dicat: Quia ſi auerteris faciem tuam à me, ſimilis ero deſcendentibus in lacum. Nam ſi particulam, &, coniunctiuè, & non cauſatiuè accipias, abſurdus, & falſiſſimus redditur ſenſus.

Tertia. Tertia tandem, ipſaque facilior intelligentia eſt, vt particula, &, non ſit coniunctiua, ſed declaratiua, pro, id eſt: hunc in modum. Quos præſciuit, & prædeſtinauit, ſic, quos præſciuit, id eſt prædeſtinauit. Ita vt ſecundum verbum explicet primum, quaſi dicat: Quos præſciuit, volo dicere, Quos prædeſtinauit. Ad idem eſt Iſidorus Clarius. Sic ſæpè in ſcriptura vox, &, declaratiuè ponitur, Sap.14. Vt ibi, Sap. Similiter odio ſunt Deo impius, & impietas eius, pro, id eſt impietas eius: nam impius ſecluſa impietate eſſe odio Deo non poteſt. Gen.3. Et ſimiliter Geneſ.3. Aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt ſe eſſe nudos. Pro, id eſt, cognouerunt ſe eſſe nudos. Nihil enim aliud eſt eorum oculos fuiſſe apertos, quàm cognouiſſe ſuam miſeriam, & nuditatem. Et hactenus de primo argumento.

XII Quòd etiã in particulari, priùs ſit intenta gratia quàm natura.

AD ſecundum, quod multum etiam nobis negotium debet faceſſere: Dicimus primò, facilè poſſe ab eius nos difficultate expedire, ſi afferamus intentionem noſtram in hac quæſtione ſolùm eſſe, quòd in communi, & in genere priùs voluit Deus gratiam quàm naturam, ſupernaturalia quàm naturalia: atq; adeò priùs voluit prędeſtinare quàm cætera bona præuidere. At in particulari priùs voluit, & priùs vidit rerum naturas, id eſt, homines, & angelos ſecundùm eorum eſſe naturale, quàm ipſis vellet gra-

gratiam & gloriam elargiri. Vt enim probat argumentum, videtur inintelligibile quòd Deus velit Petrum prædestinare, id est, ipsum ad gratiam, & gloriam euehere; & tamen non præsupponatur Petrus ipse à Deo priùs volitus, atque præuisus, cui, scilicet, illa prædestinationis gratia fiat. Ac proinde oportet, vt, cum in particulari Deus aliquem voluerit bonis diuinis cumulare, iam voluerit subiectum illorum bonorum, secùdùm suam substantiam, & naturam præexistere.

Sed planè propter huius, & aliorum argumentorum difficultatem, veritas à nobis non est deserenda: sed asserendum potiùs est, etiam in speciali, & indiuiduo priùs Deum voluisse Petro gloriam, quàm naturam, id est, priùs voluisse illi dare gratiam, & gloriam, & deinde eum condere decreuisse. Quinimò, vt luculenter tradit AEgidius in 2. d. 1. p. 1. q. 1. art. vltimo. non solùm naturā ordinat Deus ad gratiam, tanquàm ad suam perfectionem, sed etiam ipse homo, vt habet naturam, ordinatur in seipsum, vt potentem habere gratiam: & sic priùs gratia quàm natura à Deo prouisa est, non solùm in communi, sed etiam in indiuiduo. Quod intellectu difficile non erit considerantibus, vt initio quæstionis dicebamus, eum ordinem à nobis excogitandum esse in diuinis, quem obiecta ipsa inter sese habere videntur. Est autem certo certius obiecta ipsa, id est, naturam, & gratiam eum inter se ordinem habere, vt natura non solum in genere, sed in indiuiduo, vt inquam natura Petri medium sit ad eius gratiam, atque gloriam. Neque verò quomodocunque est medium, sed omnibus planè modis ad eam est medium, adeò vt nisi Deus D. Petrum, vt tibi gratia, esset prædestinaturus, & multa gloria affecturus, minimè eum crearet. Et de omnibus idem-

dentidem prædestinatis idipsum pari ratione affirmandum est, quòd, scilicet, idcircò eos creare decreuit, & eorum singulos, & in eis corpus, intellectum, animam producere voluit, quia nimirum omnia ista futura erant media ad ea bona diuina gratiæ, atque gloriæ, quæ in ipsis, & eorum singulis efficere iam per prædestinationem decreuerat. Deus enim fecit hominem vt cognosceret ipsum Deum, & cognoscendo amaret, & amando frueretur, vt habet D. August. Omnes itaque creauit, vt in gloriam ordinaret. Illos autem quos à fine illo defecturos peccando sciebat, similiter ideò creauit, quia bona diuina eis collaturus erat, nempe gratiæ, charitatis, & fidei, cæterarumque virtutum supernaturalium, sicut de facto contulit omnibus angelis initio suæ creationis, & omnibus itidem hominibus in Adamo: omnes enim in gloriam ordinauit, quæ eorum est finis, omnesq; priùs voluit sanctos facere quàm creare, atque adeò prior est volita eorum gratia quàm natura.

Obijcitur. Si verò adhuc contendas, & dicas: In illo priori quo Petrus prædestinatur ad gloriam, necessarium est vt sit Petrus, eo modo quo prædestinatur. Cui enim fit illa gratia prædestinationis, nisi Petro? Præsupponitur ergo Petrus secundùm suam substantiam, atq; adeò prior est natura quàm gratia.

Respõdetur. Respondetur primò, non oportere, quòd Petrus supponatur secundùm scientiam visionis præsens Deo: cum enim prædestinatio ad scientiam simplicis intelligentiæ pertineat, non est necessarium quòd in illo signo Petrus secundum scientiam visionis præsens intelligatur. De quo infine quæstionis nonnihil disseram. Respondetur etiam secundò, hanc nostram sententiam non esse quòd in aliquo priori Deus prædestinet Pe-

trum,

trum,& ipsum velit gratiæ, ac gloriæ dotib.condecorare,in quo ipsemet Petrus non sit. Itaq; nullum instans,aut signum considerari potest, in quo Petrus prædestinetur,& non sit:non enim est hæc prioritas in quo,sed à quo, & ordine causalitatis, & rationis.Quoniam tamen substantia,& esse naturale Petri,& eius potentiæ media sunt ad finem illum gratiæ,& gloriæ, quæ in ipso producendæ sunt,asserimus diuinum intellectum,& voluntatem priùs ferri in finem illum, quàm in media: semper tamen dependenter à medijs,& volendo, & intendendo simul media. Certè homo ex elementis constat tanquàm ex materia, & intelligi nequit quòd sit homo, & non sit ex elementis cõpositus:ât quoniam elementa vt media se habent, & homo vt finis, priùs Deum dicimus hominem voluisse,& intendisse,quàm elementa: non quòd in aliquo priori intendatur, & videatur homo in quo simul non intendantur,& videantur elementa; sed quòd cum elementa sint ad ipsum hominẽ constituẽdum media, habent ordinem quendam posterioritatis respectu hominis, ac proinde à diuino intellectu,& voluntate posteriùs dicũtur intendi.Sic sanè non inconuenit priùs Deum prouidisse de diuini verbi incarnatione,quàm de carnis, & humanitatis existentia decerneret: nam per proportionem ad dicta hoc intelligendum est, quòd scilicet, in nullo priori volita est hæc incarnatio diuina,in quo caro etiam non esset volita: nam est volita dependenter à volitione carnis, & humanitatis. Per hoc tamen non tollitur,quòd, cum incarnatio per modum finis se habeat, productio verò carnis per modum medij, illa prior hac fuerit intenta. Et hæc de secundo argumento.

Prior est prouisa incarnatio verbi quam caro hominis.

Ad

XIII. Qualiter se habeat pro uidentia ad prædestinationem.

AD tertium vt respondeamus, negandum est id quod pro certo supponitur in argumento, dicendumq; est prouidentiam respectu prædestinationis, & reprobationis non se habere vt speciē condistinctam: neq; vero vt speciem imperfectam, quæ sit via ad perfectam, quod aliqui existimant: sed habet se vt genus ad speciem. Ratione cuius forsitan S. Thom. asserit, prouidentiā priorem esse prædestinationē: ea videlicet prioritate, qua genus prius esse dicitur suis speciebus: cuius etiam ratione dici potest, prædestinationē se habere ex additione ad prouidentiam, non econtrà. Et idcircò, quòd quemadmodum re vera nullum est genus, quod non sit ad aliquam speciem coarctatum, ita nulla est prouidentia, quæ non sit prædestinatio, aut reprobatio: & nihil dicitur cadere sub diuina prouidentia, quod re vera non cadat sub diuina prædestinatione, aut reprobatione. Quòd si dicas, Ex vi cuius actus diuini habent fieri omnia naturalia? Respondetur, quòd ex vi diuinæ prædestinationis. Si verò pergas obijcere: Ex vi diuinæ prædestinationis non fiunt nisi ea, quæ pertinent ad beatitudinem electorum. Respondetur, ità esse; cæterùm omnes res naturales pertinent ad beatitudinem electorum, & ad supernaturalia tanquam media vt in conclusionibus, & earum probationibus probatum est: præsertim in fine vltimæ probationis, de quo inferiùs ad quartum.

Argumentum quòd nulla sit reprobatio.

Sed contra hoc est vnicum difficillimum argumentum, quod ego multis iam olim diebus excogitabam, & suprà tactum est, quod destruere videtur totam à nobis constitutam doctrinam: Quia si hanc ob causam nulla est prouidentia, quæ non sit prædestinatio, quia re vera nihil est in tota rerum vniuersitate quòd non sit propter

ele-

electos, & quod non sequatur; & proueniat ex prædestinatione electorum, sane eadem ratione nulla erit reprobatio, quia totum quod in reprobatione reperitur, quod est, permissiones peccatorum, negationes auxiliorum, derelictiones finales, punitiones æternæ, omnia ista in bonum etiã electorum ordinata sunt a Deo. & alioqui non essent nisi in maiorem prædestinatorum gloriam à Deo dirigerētur, vt expressissime habet Paulus, & adhuc expressius Aug. l. b. 11. de Ciuitate, c. 18. illis verbis: Neq; enim Deus vllum, non dico Angelum, sed neq; hominem crearet, quem malũ futurum esse præsciret, nisi pariter sciret quibus eos bonorum vsibus accommodaret. Ex quo fieri videtur, ex electorũ prædestinatione sequi quidquid in reprobatione, & circa reprobos Deus operatur. Ac proinde sola est prædestinatio, nõ prouidentia, non reprobatio.

In huius argumenti solutione notandum ex parte Dei, & in Deo ipso non esse multitudinem actuum, quorum vnus sit prędestinatio, alter prouidentia, & alter tandem reprobatio: sed vnicus tantùm actus est qui secundum quod refertur ad diuersa volita, & ad diuersa obiecta, dicitur nunc prædestinatio, nunc reprobatio, & nunc solùm prouidentia. Sed tamen magis propriè, & absolutè, & vltimò habet dici prædestinatio, quàm reprobatio, & prouidentia: quia totum quod in his reperitur in illam reducitur. Itaque vt tertia conclusione dicebam, quidquid in tota rerum vniuersitate reperitur, siue naturale, siue supernaturale, siue bona, siue mala, & peccatorum permissiones, & demum omnia, nullo excepto, omnia inquam ista habent se tanquam vnicum obiectum totale, & adæquatum diuinæ prædestinationis, nihilque est quod sub hoc obiecto, & sub Notanda solutio.

hôc obiecto, & sub hoc prædestinationis ordine non cadat: atq; adeò superfluum est aliam in Deo constituere prouidentiam, siquidem omnia per prædestinationem habent fieri. Cæterùm istemet actus, pro vt dirigitur, & ordinatur in rerum naturas, & ibi sistit, habet dici prouidentia, & quatenùs dirigitur in permissionem peccati, derelictionem, & punitionem æternam reprobi, & ibi sistit, dicitur reprobatio: quia tamen in mente Dei ibi non sistitur, sed vlteriùs proceditur, & ijdemmet effectus, & eademmet obiecta cedunt in maius electorum bonum, ideò à diuina prædestinatione habent fieri, & ordinari: quandoquidem quidquid ad electorum gloriam quomodolibet iuuat, à prædestinatione fit: sicut ex efficaci volitione finis habet sequi omnium electio mediorum. Atque adeò simpliciter solus actus diuinæ prædestinationis est in Deo, qui tamen dici habet interdum reprobatio, interdum verò prouidentia generalis, secundùm quòd ad vniuersa refertur volita, & ibi detinetur, & retardatur (vt ita dicam) ab limitata, & imbecilli nostra cognitione.

Ad quartũ. Ad quartum facilè est dicere, vt in vnica ratione, quam adduximus ad conclusiones probandas, quòd, scilicet, omnes res etiam vilissimæ, & abiectissimæ, licèt nobis à casu, & citra aliquod consilium factæ videantur, tamen si cum prouidentissima Dei sapientia conferantur, magno consilio effectæ sunt: & in vltimum illum finem gloriæ Christi, & electorum ordinatæ. Deus enim, Ephes. 1. operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ, vt simus in laudem eiusdem gloriæ Christi. Et. 1. Corinth. 3. omnia, siue præsentia, siue futura, siue vita, siue mors, &c. omnia, nullo certè excepto, vt suprà. Quid autem Deus boni ex i-

Ephes. 1.

1 Cor. 3.

tis minutissimis rebus,ad Christi gloriam,& electorum elicere valeat,mea non interest examinare:interest autem certo certiùs credere, à Deo an nem aliquem ordinatas esse, Christi, & electorum:quamuis nec nobis esset difficile aliquem vsum;quem electi ex illis decerpere possunt, conijcere.Sed de hoc aliàs.

AD quintum argumentum,ex doctrina superius à me tradita respódetur,nam dicimus mentem D.Aug.& patrum,& D. Tho. esse quidem quod nisi existente peccato nulla esset nec Christi,neq, nostra prædestinatio,aut reprobatio:non tamen inde sequitur,quòd prius fuerit volita peccati permissio,quam prædestinatio. Volita est quidem prędestinatio dependenter à peccato, prior tamen est volita quia ipsa futura erat finis totius permissionis peccati: quia tamen non nisi dependenter ab ipso peccato est volita, ideò non esset,nisi peccatum esset.Dici etiam potest,& debet, quod quoties D. August. & ex sanctis plurimi dicunt prædestinationem Christi, & nostrã factam fuisse post visum Adæ peccatum loquuntur planè secundùm ordinem executionis,& hoc verissimum est, vt partim diximus supra, & partim dicemus inferius. Aut. 3. dici potest,quòd in carne mortali,& passibili in qua re vera venit,nõ est prædestinatus,præuisus,aut volitus donec videretur peccatum, & hoc etiam est verissimum, et quid enim non existente peccato prouiderẽ debuisset in carne passibili? de quo Scotus in 3.d. q.3. XIIII. Quo t prior est incarnatio qua p ɇ missio peccati.

Ad aliud,quòd ibi obijcitur, scilicet, incarnatio ordinata est,in remedium peccati, in salutem hominum, in perfectionem vniuersi, in naturæ humanę exaltationem:ergo priùs volita sunt hęc omnia quàm incarnatio. Respondetur hoc argu-

mentum facillimam habere confutationem, nam hæc omnia licèt sint finis incarnationis, non tamen sunt finis simpliciter sed finis effectus, sicut operatio est finis vniuscuiusque agentis naturalis, cùm tamen operatio non propriè sit finis, sed potiùs medium per quod agens tendit in alium finem, scilicet, in complementum suæ causalitatis, seu potiùs in seipsum, vt reductum in vltimā actualitatem. Itaque dicitur agens ordinari ad operationem, & esse propter operationem, vt habet Philosophus.3.de cœlo. cap.2. nempe tanquā propter finem effectum, cum tamen ipsum agens simpliciter sit finis suæ operationis: nam operatio ipsa est propter complementum, & perfectionem agentis, vt dictum est, & tractat Caietanus. 1. 2.q.3.art.4. Ad hunc ergo modum illa omnia, quæ commemorantur in argumento, quodammodò sunt finis Christi, scilicet, finis effectus, quia Christus quidem ordinatus est à Deo in illa omnia, & sic secundùm hanc considerationem nihil retulerit, quod quadam prioritate priùs hæc omnia volita fuerint à Deo quàm esset volita Christi incarnatio, nempe in quantùm quodammodo illa sunt finis incarnationis CHRISTI, quia tamen absolutè, & simpliciter ipsa CHRISTI incarnatio est finis illorum omnium, nam tandem in Christum tanquam in finem illa omnia vltimò referuntur, ideò absolutè prior est volita incarnatio verbi, quam cætera omnia, vt visum est. Ad aliud. quod ibi obijcitur, quia scilicet ratione prius fuerit decretum de incarnatione, quam de ipsa carne, & humanitate quæ à verbo assumenda erat, dictum est supra ad secundum in fine.

Restat

XV. Quomodo prædestinatio supponat præscientiam futurorum.

Restat cuiusdam S. Thom. dicti difficultas explicanda. 1. p. q. 1. art. 3. ad quartum, vbi dicit, prædestinationem supponere præscientiam futurorũ. Nam, saltem in via S Thom. prædestinatio non erit primus omnium actuum Dei, sed prior erit prouidentia earum rerum futurarum, quas Deum priùs quàm prędestinet, præscire dicit Sanct. Thom. Respondetur ergo primò quod loquitur S. Thom. de scientia simplicis intelligentiæ: & hanc præsupponi prædestinationi non inconuenit, imò est necessarium, vt suprà à nobis dictum est. Respondetur. 2. quod si S. Thom. loquitur de scientia visionis, quod, scilicet, priùs videntur naturalia, quàm prædestinentur supernaturalia, intelligit ordine executionis: in executione autem verum est, quòd naturalia priora sunt supernaturalibus. Et quod S. Thom. intelligat ordine executionis, præterquam quod ità asserunt multi ex recentioribus, de quorum numero est Hieronymus de la Rua, modernus author, in suis quodlibetis. pag. 119. sanè ex ipsis S. Thom. dictis colligitur. Primò quia consulto addidit S. Tho. ibi, per orationes aliorum implendam, vt insinuaret loqui se de prædestinatione, vt actu adimplenda, & in genere executionis. Secundò quia contendit ibi S. Tho. quod ad eum modum supponit prædestinatio præscientiam futurorũ, quo Pauli prædestinatio supponit præscientiam orationum B. Stephani: at certè prædestinatio Pauli illas orationes non supponit nisi ordine executionnis. Quod probatur, quia, vt habet ipsemet S. Thom. 1. par. quæst. 23. art. 8. sicut per prouidentiam non solùm res ipsæ ordinantur vt sint, sed etiam ordinantur, & disponuntur omnes causæ illarum rerum: ita cum Deus prædestinat aliquem ad salutem, sub ordine etiam prædestina-

tionis cadit quidquid illum hominem promouet ad salutem. Ex quo fit quòd orationes B. Stephani, cum Paulum promouerint ad salutem, & eius causa extiterint, etiam ab ipsa Pauli prædestinatione prouenerunt. Vnde rursus fit, ordine intentionis, & absolutè priorem esse Pauli prędestinationem quam volitionem, & præscientiam illarũ orationum. Atq; adeò cum S. Tho. ait, priorem esse præsciẽtiam orationum, seu aliarum rerum futurarum, ordine executionis solùm loquitur, ex quo hunc in modum breuissimè formatur ratio: Orationes Stephani erant effectus prædestinationis Pauli, ergo factæ sunt ex vi ipsius, ergo non præsupponitur ad prædestinationem Pauli. Maior patet, quia totum illud per quod homo ad salutem promouetur, est effectus suæ prædestinationis, & ab ipsa eius prædestinatione sequi habet.

Orationes B. Stephani erant effectus prædestinationis Pauli.

Alij alterius opinionis assertores, dicunt, orationes Stephani non solùm ordine executionis, sed & intentionis prius à Deo volitas, & visas fuisse, quàm prædestinaretur Paulus: idque quantum ad earum substantiam, nam vt sic non erant effectus prædestinationis Pauli, neque ad eam conducebant. At verò quatenùs deinde ordinatæ, & directæ sunt in Pauli salutem, effectus sunt prædestinationis eius, atque adeò posteriores. Sed nostræ solutiones præstat. Et hactenus de hac quæstione.

XVI. Dubia ex dictis emergẽtia.

Innumeræ sunt quæ ex præcedentibus quæstiones enascuntur. Sed non est animus iterum me ipsum in idem dubitationum pelagus immergere, à quo semel, fauente Christo, vtcunque emersi. Quędam tamen sunt, quę silentio à me minimè possunt prętereriri: quorum singula suo ordine paucis absoluam.

Primum est circa ordinem illum rerum quem Caietanus 3. part. quæstio. 1. articul. 3. excogitauit, quem

quem video vulgò ab omnibus doctis pariter, & indoctis agitari, & lacerari. Mihi enim, vt ingenuè fatear, minimè displicet, salua eorum pace, ipsum impugnant. Sic enim debet defendi, & propugnari: quòd triplex sit rerum ordo. Primus, naturalium quæ à diuina prouidentia causantur. Secundus, supernaturalium, seu gratuitarum, quæ pertinent ad ordinem gratiæ habitualis, & proficiscuntur à generali prouidentia supernaturali, qua Deus vult omnes homines saluos fieri. Sed tamen in hoc secundo genere non enumerantur bona gloriæ: nam per bona hæc secundi generis certum erat nullos homines debere de facto bona gloriæ, suæ gratiæ correspondentia obtinere, & saluos fieri. Huiusmodi sunt res omnes supernaturales collatæ primo parenti, & in ipso toti posteritati, scilicet, iustitia illa originalis, cum gratia habituali, cæterisq; virtutibus ex illa profectis ante peccatum hominis. Tertius ordo est rerum, supernaturalium quidem, & gratuitarum, pertinentium tamen ad ordinem gratiæ vnionis: & in hoc ordine constituuntur non solùm ipsa vnionis gratia, & ipse Christus, sed etiam quæ ab ipso sunt instituta, scilicet, sacramenta, & omnia dona supernaturalia gratiæ, & iustitiæ, charitatis, &c. quæ post peccatum, ex Christi meritis sequi habent, ex Christi prædestinatione tanquam ex causa. Nunc triplex peccatorum genus constituitur à Caietano, secundùm triplicem rectitudinem, qua priuare potest peccatum. Primum, quod priuat rectitudine naturali: Secundum, quod priuat rectitudine supernaturali, proueniente ex iustitia originali, & cæteris donis collatis pro statu innocentiæ. Tertium, quod priuat rectitudine aliâ supernaturali, quæ ex gratia sacramentorũ, & ex iustitia per Christũ collata, proueniebat.

Dub 1 quo defenditur triplex ordo à Caiet. positus.

1. Timot.

Ex quibus infert Caietanus, quòd cum S. Thom. in illo. 3. art. ad. 4. dixit prædestinationem Christi supponere præscientiam peccati futuri, loquitur de peccato quod opponitur rectitudini primi, & secundi generis: nam & illa duplex rectitudo præsupponitur etiam ad prædestinationem Christi. At verò peccatum quod opponitur tertiæ rectitudini, & similiter ipsa tertia rectitudo, minimè supponitur ad prædestinationem Christi. Absurdum enim esset dicere, quòd peccata contra ipsum Christum commissa, contra sacramenta, contra gratiam collatam nobis per Christum, viderit Deus ante ipsam Christi prædestinationem. Vnde verò est (si loquamur in hac sententia Caietani, & Thomistarum) quòd peccatum originis quod priuabat duplici illa rectitudine, scilicet, naturali, & ea quæ proueniebat à iustitia originali, visum est prius quàm incarnatio, & prædestinatio Christi.

Et contra istum dicendi modum, sanè intellectum, & vt à me explicatum est, ego non video in doctrina Thomistarum, quæ nam argumenta procedant. In doctrina inquam Thomistarum, in quorum gratiam hæc à me dicta sunt. Nam in doctrina à nobis superiùs tradita, stare non possunt multa, quæ hîc dicuntur, scilicet, triplex illud prouidentiæ genus, quod ponit hæc sententia in Deo, & bona illa naturalia, & supernaturalia. 1. & 2. generis ante prædestinationem Christi, à Deo visa, & volita, &c. Quamuis operosum non esset, hanc Caietani doctrinam cum nostra conciliare, si superiorum dictorum memores, duo dixerimus; Vnum est, eundem Dei actum prædestinationis, dici prouidentiam generalem, quatenùs refertur, & ordinatur in productionem rerum naturalium; & dici prouidentiam superna-

tura-

turalem,quatenus ad illa bona supernaturalia,in statu innocentiæ collata, terminabatur, per quæ scilicet bona, nullus ad gloriam erat peruenturus: & eundem dici prædestinationem, siue Christi, siue nostram, quatenus omnia hæc tandem in aliquod Christi,& prædestinatorum commodum,atque vsum, & finem vltimo referebat. Rursus, si distinxerimus, vt supra distinguebamus,ordinem intentionis ab ordine executionis, & dixerimus,totum hunc Caietani processum solùm ordine executionis habere verum: nam ordine intentionis, opposito modo se res habet. Nã dicere debemus, priora in intentione diuina fuisse bona illa tertij generis,deinde vero alia:& vltimo loco, naturalia. Sed si dubitationes quæ hinc exiliunt, excutere, & decidere nunc conaremur,planè in infinitum nostra prima disputatio procederet.

XVII. Dub 2 quo modo ante visam passionẽ Christi fuerint homines electi,non tamen ante vsum Christum.

Alterum tamen,quod nulla ratione præter mitti a me potest, versatur circa quinque illa signa Scoti,in quorum tertio ipse ponit prædestinationẽ Christi,& electorum,in quinto verò ponit passionem & mortem Christi. Ex hoc enim hæc insurgit difficultas: Nullus prædestinatorum electus est ad gloriam,nisi intercedentibus Christi meritis,morte,&passione:sed hæc Christi merita, passio, & mors, vsq; ad quintum signum non fuere prouisa,vt supponit Scot.ibi.d. 19.§.in illa quæstione.ergo nec electi prædestinati sunt vsq; ad quintum,aut sextum signum: & sic iam p̃supponuntur naturalia, & peccatũ ad prædestinationem electorum.Maior à nemine Theologorum negatur: hac enim causa dicitur Christus,Agnus occisus ab origine mundi; Et Coloss. 1.dicitur pacificasse per sanguinem suum, quæ in cœlis,& quæ in terris sunt. Et Rom.5. proposit(us) dici- *Apoc.13.* *Colos.1.* *Rom.5.*

dicitur per fidem in sanguine ipsius, id est, per fidem sanguinis ipsius, in remissionem præcedentium delictorum, & Ioan. 17. nisi moreretur, ipse solus mãsurus erat, si autem mortuus fuisset, multum fructum allaturus. Negari ergo non potest, quòd meritò mortis suæ prædestinati sunt omnes electi. Et sic prædestinari vsq; ad quintum signum non potuerunt. Tangitur hoc argumentum ab Almaino in. 3. d. 19. q. vni. pro Scoto. Et posthabita solutione Gabrielis quem ibi refert, ipse aliter soluit. At vtriusq; solutio prætereunda esse mihi videtur, & aliter respondendum.

Ioan. 17.

Respondetur ergo, explodendo primùm assertionem quandam Capreol. 3. dist. 1. q. 1. ar. 3. ad 2. argum. primæ conclusionis, concedentis Scoto, priorem esse prædestinationem nostram, quàm Christi prædestinationem, via intentionis. Hoc enim erroneum est, propter expressissima Pauli testimonia, quibus asserit, nos propter Christum fuisse prædestinatos, & in Christo, & per Christum. Et. 1. Corinth. 3. omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei. Et Roman. 8. quos prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Et Ephes. 1. prædestinauit nos in adoptionem filiorum Dei, per Christum. Et ibidem, Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Et ibidem, In ipso sorte vocati sumus. Et, Benedixit nos omni benedictione spirituali, in Christo, &c. Et alibi sæpè. Et in sacro concilio Triden. iiio Sess. 6. c. 7. definitur, quòd gloria Dei, & Christi, est finis nostræ prædestinationis. Est ergo erronea illa sententia nisi explicetur piè, propter honorem Capreoli: Ita vt in sententia, quæ communiter putatur esse S. Thom. priùs prædestinati sint homines, quàm Christus, non in particulari, sed in cõmuni, id

1. Cor 3.
Rom. 8.
Ephes. 1.

id est, prius Deus voluerit naturam humanam redimere, & iustitia, & gloria condecorare, quàm prædestinaret Christum. Imò Christum ad salutem nostram prædestinauit. In qua sententia sic explicata, nullum est erroris periculum: & hanc tenent Thomistæ: nam Catholicè confitentur, nullum in particulari hominem, nisi post Christum, & per Christum, fuisse prædestinatum, de quo Capr. multa ibi optimè.

His obiter animaduersis, ad argumenti illius, quod egregiam habet difficultatem reuertamur. Quod, vt dissoluamus, scito, secundùm Scotum, prædestinationem tantum esse propositum seu voluntatem dandi gloriam, non verò ordinationem, & præparationem mediorum. Rursus in eadem Scoti doctrina, ante prouisionem, & decretum passionis Christi, fuit prędestinatio, & reprobatio: quia ante decretū illud de Christi passione, habuit voluntatem conferendi quibusdā finē, id est, gloriam: in quo consistit prædestinatio, vt ipse dicit: & respectu aliorum habuit negationē talis actus, in quo consistit reprobatio, in via Scoti. In eius ergo sententia, & doctrina dicendum est, quòd tametsi, vt probat argumentum, in tertio signo prædestinauerit, id est, habuerit propositum dandi quibusdam gloriam, non propter passionem Christi, sed propter Christum absolutè, & propter actus, & merita illius Christi, non pœnalia, & passibilia, quæ tunc cognosci à Deo potuerunt: qualia sunt dilectio Dei super omnia, & actus multarum virtutum: sed tamen ordinationem efficacem mediorum, & consequutionem gloriæ, & executionem illius primi propositi, in tertio signo habiti, non habuit vsque ad quintum signum, in quo decretum est de Christo passibili, & eius actibus pœnalibus meri- Solutio dubij.

meritorijs. Propter hos ergo actus, & passionem Christi, in quinto signo visam, decreuit Deus in tempore media illa, & auferre peccatum, & iustificare, & donum perseuerantiæ conferre, vt primum illud decretum tertij signi, exequutioni mandaretur. Iam autem diximus, initio huius quæstionis, citra vllum delectum vsurpaturos nos hæc nomina, prædestinationem, dilectionẽ, & electionem, seu voluntatem, & propositum dandi quibusdam gloriam: atque adeò satis fuerit asseruisse, & ostendisse, ante decretum de permissione peccati, & de condendis creaturis, iam Deum voluisse quosdam eligere ad gloriam, seu prædestinasse. Licèt prædestinatio, pro vt accipitur à S. Thom. pro ordinatione illa, seu præparatione mediorum, cum consequutione finis, vsque ad quintum signum facta non fuerit, vt ostensum est. Ex qua doctrina retundere licebit rationes Almaini in 3. d. 2. q. vnica. dub. 3. quibus vehementer sententiam Scoti impugnare, & expugnare se existimat. Sed nostram, vt dilucidiùs mente percipias, accipe exemplum satis appositum. Voluntas, & intentio efficax sanitatis, prior ordine rationis, est, in infirmo, quam sit præparatio mediorum, & medici, atq; medicinæ, ad illius finis consequutionem. Eodem ergo modo intentio, & volitio, qua Deus quibusdam conferre voluit beatitudinem propter Christum absolutè (id est, non propter Christum, vt medicum, aut redemptorem) in tertio signo fieri potuit: & deinde ordinatio, & præparatio medici, & medicinæ, quæ futura erant media, per quæ executioni erat mandanda prior illa volitio, in quinto signo post decretum de Christo passibili, esse potuit.

Sed

SED statim nobis, aliò volentibus tendere obuium aliud est dubium, quo petitur, an in illo tertio signo, quo volitus est, & prædestinatus Christus, prædestinatus fuerit vt passibilis, vel impassibilis. Communis est hæc difficultas, & ab omnibus agitatur. Ego tamen lectorem ad alia remittens loca, breuiter, quod mihi plurimùm placet, explanabo. Certè si prædestinatio pertineret ad scientiam visionis, difficillimum esset explicare quomodo in tertio signo visus fuerit Christus, & non passibilis, vel impassibilis: cùm enim visionis scientia in res, pro vt sunt in proprijs existētijs, cum omnibus suis circumstantijs, & conditionibus particularibus, feratur: Et Christus in propria existentia, futurus non esset, nisi passibilis, vel impassibilis: in illo autem tertio signo passibilis videri non potuisset, quia nondum intelligebatur peccatum: nec impassibilis: tùm quia re vera, non erat futurus impassibilis: tùm verò quia iam decretum quinti signi, quo passibilis erat decernendus destrueret decretum tertij, & illi aduersaretur, quod dicere est absurdum, quod, scilicet, in Deo sit decretorũ pugna, & oppositio. Dici itaq; non potest, quòd prædestinatio Christi ad scientiam visionis pertineat, sed ad scientiam simplicis intelligentiæ. At secundùm ordinem, & naturam huius scientiæ, non est incommodum, quòd in illo tertio signo cognitus, & volitus fuerit Christus, vt abstrahens à passibili, vel impassibili.

XVIII. Dub. 3. An Christus fuit prædestinatus passibilis, vel impassibilis ante decretum de permissione peccati.

Vel dico id quod mihi plurimum placuisse, dicebam nuper, quòd in tertio illo signo, non est prædestinatus Christus, nisi secundùm quòd solùm dicit vnionem naturæ humanæ cum persona diuina: ad hanc tamen vnionem, necessario, & quasi naturali sequela, & resultantia sequebatur

in illa

in illa natura assumpta, summa gratia, summa gloria, & impassibilitas, tàm corporis quàm animæ, sicut naturali sequela, ad naturam hominis, sequitur risibilitas. Et quemadmodum, non est alia actio, vel generatio, qua producitur homo, & alia, qua risibilitas: sed vna, quæ per se terminatur ad hominem, & secundariò ad risibilitatem, quia risibilitas suapte sponte nata est sequi ex natura humana: ita vnica tantùm fuit in illo tertió signo, prædestinatio, qua prædestinatus est Christus, & decretum est, quòd Deus fieret homo: ad quod decretum, sine noua alia prouidentia, & volitione, sequebatur in illo homine impassibilitas. Atque adeò ex vi illius decreti in tertio signo habiti, futurus esset Christus omninò impassibilis: propterea quòd impassibilitas sequitur ad vnionem illam hypostaticam. Et cum arguis, Quod in quinto signo decretum istud fuit, vt Christus veniret passibilis, & sic videtur quod decretum istud fuerit contrarium alteri. Respondetur quod licèt in hoc quinto signo, decretus fuerit passibilis Christus, non ideò infertur mutatio & contrarietas decretorum: quia illud aliud decretum in tertio signo habitum, non fuerat de impassibilitate, sed de Deo vniente sibi humanitatem: id est, de incarnatione verbi: Quod si ex vi illius futurus erat impassibilis, id non proueniret ex vi decreti alicuius, quo Deus decreuisset ipsum fore impassibilem: sed ex natura ipsius vnionis hypostaticæ, & incarnationis diuinæ, ad quam naturaliter, & suaptè sponte impassibilitas consequebatur. Et ideò decretum quinti signi non aduersatur alicui alteri decreto, aut prouidentiæ: aduersatur tamen illi naturali resultantiæ, secundùm quam ex humanitate vnita Deo, habente animam gloriosam, & bea-

tam,

tiam, debebat naturaliter resultare impassibilitas.

SED non sunt adhuc rationes dubitandi exhaustæ: nam reliquum est breue dubium, sed non ideo facilè, An ea, quæ hactenùs à nobis asserta sunt, non solùm procedant secundùm prouidentiam, prædestinationem, & scientiam simplicis intelligentiæ, sed secundùm etiam scientiam visionis. An, inquam, non solum prouiderit, voluerit, ordinauerit, & intellexerit Deus priùs supernaturalia, quam naturalia: Christum, quàm totum creaturarum ordinem, sed etiam viderit secundùm scientiam visionis. Et sanè apparet pars negatiua vera, affirmatiua vero & falsa, & inintelligibilis. Qua enim ratione fieri, aut intelligi valeat, quod priùs videat sibi præsentem Deus in æternitate gratiam, quàm naturam? priùs Petrum cum gloria quam cum esse naturali, & secundùm substantiam? Enimuero scientia visiònis ad res ipsas terminatur, secundùm suas existentias veras, & reales: atque adeo secundùm ordinem executionis quo res ipsæ fiunt. Ex quo iam sequitur, priùs terminari ad naturam, quàm ad gratiam: & sic naturalia præsupponi ad supernaturalia: præsertim in indiuiduo, verbi gratia, natura Petri ad eius gratiam, & gloriam. de quo sup. nu. 12.

XIX. Dub. 4. An etiam secundum sciemtiam visionis priora sint super naturalia.

Respondetur, problematicè hæc defendi posse: sunt enim pro vtraq; parte rationes non inualidæ. Verùm quia mei instituti explicationem minimè faciunt: atq; adeo ab eis consulto abstineo. Vnum tamen decerno breuissimè, videlicet, etiam secundum scientiam visionis, eundem assignari posse ordinem cognoscendi, quem [illegible] diximus, secundum simplicem intelligentiam. Nam ex ordine [illegible]

cia,

cta, quo ad causalitatem, & præcipuè in genere causæ finalis (quoniam causa finalis prior est cæteris causis, quo ad causalitatem) desumi potest ordo in ipsa visione Dei, secundum nostrum modum intelligendi. Ex quo fit, quòd quamuis quoad subsistentiam, & durationem in tempore, & in aliarum causarum genere, futurus erat Christus homo, posterior multis alijs rebus, nam posterior duratione fuit Christus, quàm cœlum, terra, & plurima indiuidua omnium specierum, &c. & similiter in genere causæ efficientis, erat posterior quàm beata Virgo, quàm beatus Ioachim, quā Sol, quàm cœlum, & quam alia quæ efficientiam aliquam mediatam, siue immediatam habuerunt respectu Christi domini: quia tamen in genere causæ finalis, ipse Christus erat futurus prior illis, atque alijs, & omnibus rebus, eò quòd omnia producenda erant propter Christum, & ordinanda in ipsum, tanquā in finem, vt probatum est, idcircò videtur mihi dicendum esse, non solum quod priùs omnibus rebus fuerit Christus à Deo volitus, prouisus, prædestinatus, sed etiam visus præsens, secundùm scientiam visionis. Ex quo tamen non statim illatum putare debemus, quod fuerit visus sine rebus ipsis, cœlo, terra, elementis, peccato, &c. Nam neq; visus, neq; volitus, aut prædestinatus fuit sine ordine ad ista omnia: sed potiùs dependenter ab ipsis, vt fusissimè superiùs explanauimus. Sanè si eo ordine Deus res vidit sibi in sua æternitate præsentes, quo ipsæ inter sese geruntur, & exequutioni mandantur in tempore, & non potiùs vidit eas iuxta ordinem causalitatis præsertim finalis quo [illegible] causant, iam fieret quod priùs Deus vidisset Abelem, Abrahamum, Dauidem, &c. cum [illegible] quam Christum, siquidem illi in tempore, & ordine exequutio-

tionis prius habuerunt gratiam quam esset Christus in rerum natura. Cum ergo verissimum sit quòd priùs Deus vidit scientia visionis Christum quàm gratiam illorum, eo quòd propter Christũ prius volitum & visum daturus erat gratiam illis hominibus, profectò dicendum est quòd etiam in scientia visionis attendi debet prioritas secundum rationem causalitatis, præsertim finalis. Et quia Christus, ac prædestinati futuri erant finis omnium creaturarum, ac totius naturæ, ideò scientia etiam visionis priora sunt supernaturalia quam naturalia. Et hactenus de ista quæstione.

QVÆSTIO PRIMA POSITIVA.

VTER NVMERVS MAIOR esse, ex sacris literis colligatur, prædestinatorum, aut reproborum?

ILLVD mihi, quod Socrates, apud Platonem in Cratyllo, dixit, Deos omittamus, per Deos obsecro, nam de Dijs disseruere vereor, initio huius disputationis occurrit, ac magnum terrorem incutit. Si nanque, Quæ sunt Dei, *1. Corint. 2.* nemo nouit, nisi spiritus Dei: sique solenni Deum oratione precantes, dicimus, Deus, cui soli cognitus est numerus electorum, in superna fœlicitate locandus: profectò res est plena timoris, & (vt verius dicam) temeritatis, & audaciæ diffinire me velle, an numerus electorum numero damnandorum maior sit. Quia tamen rem hanc in sacris Biblijs, Deus quadamtenus adumbrauit, conabor

adnitarque ex ipsis, dubij propositi resolutionem, Christo auspice, atque auspice Christo deducere.

1. Error Origenis de reparandis damnatis, & finiendis eorum tormentis.

INitio autem explodendus est error Origenis hom.8.in Iosue, & lib.1.Periarc. c. 6. & lib. 3.c.vltimo, & homil.6.in diuersos Matt.locos, & homil. 23. in Matthæum in illis verbis, Donec ponam inimicos tuos: vbi elegantissimè loquitur: & alibi super Paulum frequenter innuentis, Omnes in vniuersum rationabiles creaturas, siue homines, siue Angelos aliquando tandem saluatum iri: & pœnas ipsas Tartareas, licèt post multa temporum spatia, finiendas esse. Quæ sententia, si vera esset quæstio à me proposita, ociosa esset, quandoquidem omnes essent prædestinati. Sed ociosa non est quæstio nostra, quoniam sententia illa vera non est. Et præterquam quòd error iste in libris nunc Origenicis insinuatur, D. Hieronymus, in com.epist. ad Eph.c.2. &.4.& super Isai.c. vltim.& in epistola ad Auitum: & D. Augustinus lib.21.de ciuit. & lib.de heresibus, & omnes ferè ecclesiæ patres eundem errorem Origenem tenuisse, dicunt. Et ex recentioribus per multi, vt Cœlius Rodig.lib.1. lectionum antiquarum.c.36. & Alphonsus Castro de heresibus, verbo infernus, hæresi.2. Vega super concilium, lib.12. c.2. Et quidem Ruffinus. lib. 1. Inuectiuarum in D. Hieronymum, de eodem Hieronymum errore notat. Tum, propter id quod ait ipse Hieronymus, lib.5. commen.in Paulum, ad Galat.in illis verbis, Fructus autem spiritus est charitas, scilicet, nullam creaturarum rationabilium apud Deum perire perpetuò. Tùm verò quoniam lib.18 comm.super Isai. c. 66. hunc errorem referens, & multis scripturæ testimonijs niti dicens, ipsum non reprobat. Tùm tertiò, quia in comment.ad Ephes.1. 2.&

4.ci-

4. eidem dogmati vehementer annuit. Et sunt qui dicant D. etiam Ambrosium huic errori subscripsisse. Armeni verò subscripserunt apertè, vt author est Alphonsus Castrensis loco citato. Anselmus verò Laudun. glossæ interlinearis author, super Isaiam capit. 14. illa verba; Tu autem proiectus es, &c. allegoricè ad Diabolum trahit, & dicit: Et si omnes animæ aliquando habebunt requiem, tu nũquam habebis. Videtur saltem glossa hæc, hominum damnatorum tormentis finem imponere. Origenis aũt fundamenta non vacat in præsenti adducere: neq; si vacaret, ad nostrum modò spectaret propositum. Videat qui voluerit in D. Hieronymo, lib. 18. in Isai. cap. 66. & in Abulen. super Matth. c. 25. q. 540. vsq; ad q. 543. Expugnabitur nihilominùs error iste à nobis inferiùs, ijs, qui eius videntur authores, minimè expugnatis, ac laceratis, sed per amicè potius, & beneuolè excusatis. Nam D. Hieronymum, Ambros. glossam, & forsitan Origenem ab hoc errore vindicabimus. Isai. 14.

II. Sententia D. Hieronymi quod omnes fideles saluãtur.

SEcundo loco examinandum est à nobis aliud dogma, quod, si quàm est gratum legentibus, tàm esset verum intelligentibus, nos qui per Dei gratiam, fideles sumus, non essemus admodùm de nostra salute solliciti. Sententia certè D. Hieronymi, ea est, scilicet; Omnium quidem infidelium, videlicet, Turcarum, Iudæorum, Paganorum, & dæmonum tormenta fore perpetua: cæterùm omnium fidelium, quantumuis sceleratorum pœnas, temporarias futuras esse, non æternas. Est ergo sententia Hieronym. prædestinatos esse omnes, solosque fideles: contrà verò solos, & omnes infideles esse præscitos. Ne autem quisquam me aliquid D. Hieronymo imponere existimet, videat eius loca, quæ sequuntur, &

audiat, eius expressissima verba. lib. enim. 1. dialogorum aduersus Pelagianos, circa eorum titulum 72. quem tunc expugnabat, sic ait: Illud verò, quod in sequenti ponis capitulo, in die iuditij iniquis, & peccatoribus non parcendum, sed æternis eos ignibus exurendos, ferre quis potest? Et interdicere te misericordiam Dei, vt, si voluerit iniquis, & peccatoribus parcere, te præscribēte, non possit? Dicis enim, scriptum esse in 103. Psalmo, Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint: non dicit, æternis esse ignibus exurendos, sed à terra deficere, & iniquos esse cessare. Et mox: Deniq; Isaias, de quo ponis testimonium, comburentur, inquit, peccatores, & iniqui simul. Non addidit, in æternum. Quòd verò sequitur in Isaia, Et qui derelinquunt Deum, consummabuntur, propriè de hæreticis dicitur, qui in æternum cruciabuntur. Et statim: Deinde, cuius est temeritatis, iniquos, & peccatores impijs iungere? Impietas enim propriè ad eos pertinet, qui notitiā Dei nō habent: iniquitas autem, & peccatum pro qualitate vitiorum, post peccati, & iniquitatis vulnerā, recipit sanitatem. Et infrà: Apostolus ad Rom. in eodem sensu loquitur: Quicunque sine lege peccauerunt, sine lege peribunt, & quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Sine lege impius est, & hic, sine lege, in æternū peribit: in lege peccator credens in Deum, qui per legē iudicabitur, & nō peribit. Et mox: Christiani, si in peccato præuenti fuerint, saluandi sunt, post penas. Est post multa, idem his verbis repetit: Si Origenes omnes rationabiles creaturas dicit nō esse puniendas, quid ad nos? qui & diabolum, & satellites eius, omnesque impios dicimus perire perpetuò, Christianos verò, si in peccato præuenti fuerint, saluandos esse post penas. & lib. 18. iam citato,

Psal. 103.

Isa.

Rom. 2.

citato, super Isai.c.66.dicit rursus: Sicut diaboli, & omnium negatorum, atque impiorum, qui dixerunt in corde suo, Non est Deus, credimus æterna tormenta, sic peccatorum, atque impiorum, & tamen Christianorum, quorum opera in igne purganda sunt, atq; probanda, moderatam arbitramur, & mixtam clementiã sententiã iudicis. Hactenus Hiero. Vnde meritò, hanc sententiam illi tribuit Stanislaus Pannonius, Anabapista hæreticus, lib. de diuina Philantropia, referẽte Sixto Senensi lib. 6. Bibliothecæ, annotatione. 290. Habemus ergo ex D. Hieronymo, quòd quamuis ex omnibus hominibus non saluentur plures, at saltem omnes fidem veram habentes, quantumuis mortalibus criminibus depressam, & extinctam, saluantur: atque adeò sunt prædestinati. Quod nobis, qui per Dei gratiam, fideles sumus, si verum esset, sufficeret. Sed hoc infra examinabitur.

III. Mirabilis doctrina D Hier. de salute hominum perditissimorũ.

POstquàm verò in D. Hieronymi dogmata incidimus, accipite aliud eius dogma mirabile, ne dicã horrendũ, & incredibile dictu, quod & ad nostrũ propositũ plurimũ facit. Is ergo super Naum. c. 1. cum inueheretur in hæreticum Martionem, qui Deum appellabat crudelem, ipse Hieron. exaggerare Dei bonitatem conatus, planè asseruit, neque homines qui tempore diluuij, aquis fuerunt præfocati, damnatos fuisse: imò neque Sodomæ, & Gomorræ ciuitates, quas Deus igne, & sulphure à Domino, de cœlo misso, stirpitus absumpsit. Sed nec AEgyptios, quos mare rubrum inuoluit, & tandem neque Israelitas, qui in deserto, irato Deo fuerunt interempti: sed his omnibus, ait Hieronymus, hæc supplicia in hac vita reddidit Deus, ne in æternum puniret. Quod totum in illo fundat quod habetur Naum. 1. Non

Gene. 7. Genes. 19. Exod 14. Exod. 32.

Naum.1. consurget duplex tribulatio. Seu, vt septuaginta interpretes verterunt, Non puniet Deus bis in id ipsum. Quæ autem, & q̃uàm grauia, eorum hominum, quos Hieronymus autumat non esse damnatos, fuerint peccata, satis patet ex sacra pagina. De primis enim dicit scriptura, Gen. 6. omnis caro corruperat viam suam. Quod Chaldæus Berosus, his verbis paraphrasticòs elucidauit: Procurabant illi homines aborsus, & in edulium præparabant: commiscebantur matribus, filiabus, & sororibus, masculis, & brutis: contemptores religionis, & Deorũ. Parum aũt refert examinari, an Berosus ille à Ioanne Anio Viterbiensi confectus sit, de quo aliquando inferiùs occurret dicẽdi occasio: nam & scriptura eorum peccata etiam notat, Genes. 6. Et Sodomitarum etiam Genes. AEgyptiorum autem, quæ fuerint, satis constat, cum & illi infideles essent, & omnium gentium maximè superstitiosi, & idololatræ, Israelitæ autem plurima etiam in deserto patrauerunt scelera, etiam idololatriam. Et tamen his Deum pepercisse, & perpetuas futuræ vitæ pœnas, cum breui, & ferè momentaneo præsentis vitæ supplicio, commutasse, autor est D. Hiero. quoniam Deus non punit bis in idipsum: puniret autem bis, si quos semel in hac vita tam acerbè puniuit, in alia deinde puniendos reseruaret. Si verò quis opponat Hieronymo, illud Isai. 40. suscepit de manu domini duplicia, vel, vt legunt. 70. suscepit de manu domini duplicia peccata, id est, duplices peccatorum pœnas: Et Hiere. 17. duplici contritione contere eos. Quibus verbis insinuare videtur, Deum punire bis in id ipsum: Dicit Hieronymus, primum horũ de duplici captiuitate, quam Iudæi passi sunt, scilicet, Babylonica, & Romana: alterum verò, de duplici contritione temporali, scilicet, quæ sit gla-

Gen. 18 & 19.

Isai. 40.

Hiere. 17.

gladio, & fame, interpretandum esse. Atque adeò in hac vita, nihil obstat, quo minus bis quispiam puniatur: verùm hîc, & in alia vita quemquam puniri, hoc negat Hieronymus, & hoc negari existimat à sacro vate Naum. Cyprianus, Cistertiensis monachus, eloquenter, & copiosè locum hunc, cum Hieronymo disputans, tractat, nobis, quoniam aliò properamus, sufficiat explicasse quomodo, secundùm mentem Hieronymi, numerus prædestinatorum auctior, & cumulatior sit, quàm vulgò putant reliqui.

IIII. Explicatus locus recondi[t]issimæ difficultatis.

SED sanè continere me non possum ab explicatione loci cuiusdam difficillimi, & in cuius gratiam multùm, diuque elaboratum à me est. Eò autem libentiùs eum adducam, quò magis eum facere video, cùm ad numerum saluandorum venandum, tùm ad perscrutandum etiam, vtrùm homines illi, qui cataclysmi inundatione submersi sunt, salui facti fuerint, vt dicit Hieronymus. Locus habetur. 1. Petri. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, vt nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. Hæc tàm clara sunt, quàm quæ sequuntur, obscura. In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus, veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam, in diebus Noe, cum fabricaretur archa, in qua pauci, id est, octo animæ, saluæ factæ sunt per aquam. Nihil in præsenti moror, an legendum sit spiritu, vel spiritibus: & an, expectabat Dei pacientiam, vel expectabant Dei pacientiam: super quo video alios variare, Bedam, Dionysium, Erasmum, Gagneium. Et quidem fatentur œcumen. & Dionysius, locum hunc intricatum esse, ac satis obscurum, ac varijs translatum modis, & re vera ità est. Verumtamen, siue hoc, siue illo, aut illo modo legas, neq; sen-

ſus variatur, neque loci difficultas minuitur.

Philaſter Brixienſis, contemporaneus D. Hieronymi relatus à Caſtro, verbo infernus, hæreſi. 2. refert quorundam ſententias aſſerentium, Chriſtum quidem ſuo deſcenſu ad inferos, hoc indulſiſſe damnatis, vt ibidem confitentes, ſaluarentur: Clemens Alexand. lib. 6. Stromatum, Origenis præceptor, deluſus authoritate Hermetis, putat, Chriſtum euangelium prædicaſſe damnatis, & eorum aliquos liberaſſe, qui ex gentilibus ſanctè vixerant, vt Platonem. Nicætas Græcus Gregorij Nazianzeni paraphraſtes, in Gregorij oratione. 2. in Paſcha, dicit, Chriſtum prædicaſſe gentilibus apud inferos, & nonnullos ibi ad fidem vocaſſe, & liberaſſe: quorum vnum fuiſſe Platonem, multos dicere, dicit ipſe. Exiſtimat autem Billius, qui eſt Nicetæ interpres, ibidem, totum hoc alluſionem eſſe ad præſentem locum. 1. Petri. 3. D. Ioannes Damaſcen. in ſermone, cuius titulus eſt, Quòd qui in fide hinc migrarunt, ſacris operationibus, & viuorum beneficis multùm iuuentur, aliquos in inferno damnatorum Chriſtum ſaluaſſe, ſatis inſinuat. Quamuis poſt multa, ſe hoc non definiendo aſſeruiſſe, dicat his verbis: At nos (indignum enim foret) definimus nihil: tantùm fraternitatis ſtudio ratiocinamur. Poſt quæ ſaluatum Traianum etiam oratione B. Gregorij, dicit, & id atteſtari totum occidens & oriens. Armeni, referente Guidone Carmelita, & Canſtren. ſupra hereſi. 3. dicebant, Chriſtum, cum ad inferna deſcendit, omnes damnatorum animas inde eduxiſſe. D. Hieronymus ſuum etiam circa hoc iudicium tulit, in comment. epiſt. ad Epheſ. c. 2. ſic dicens: Deſcendit Chriſtus ad inferiores partes terræ, vt quaſdam occultas diſpen-

ſatio-

sationes, quas solus ipse nouit cum Patre, compleret: neque enim scire possumus, quomodo ijs, qui in inferno erant, sanguis Christi profuerit, & tamen quin pro fuerit, nescire non possumus. Caiet. ibi. 1. Petri. 3. contendit, Christum prædicasse damnatis, non tantùm manifestatione suæ virtutis, & maiestatis, sed certè prædicatione fructuosa, vt ipse dicit. Quibus, & alijs verbis satis insinuat, Christo ad inferna descendente, & prædicante, plures, qui tempore diluuij, increduli fuerant, & sic è viuis decesserant, conuersos fuisse ad fidem, atq; adeò à pœnis erutos esse. Et liquet hoc sentire Caietanum, licèt ipsius verba explicatore indiguisse, quoniam obscurè loquitur, visum est Francisco de Christo, in. 3. sent d. 22. q. 3. de descensu Christi, vbi eam multis explicat, & expugnat. Et quidem Isidorus Clarius ibidem obscurè loquitur: semel tamen, & iterum repetit, prædicante Christo apud inferos saluos factos fuisse eos, qui credituri essent, si tempore Noe Christus eis prædicaret. Videtur autem approbare sen tentiam Nicetæ in Grego. Nazian. iam commemo ratam. Porrò si neque iste, neque quisquam alius, ex præfatis sensibus, intenditur à D. Petro, ostendatur quid nam verbis illis significet, In spiritu veniens prædicauit his, qui in carne erant, spiritibus, qui increduli fuerant aliquando, in diebus Noe, &c. non enim de descensu ad limbum Patrum, aut purgatoriū loquitur, sed de descēsu ad Tartara, vbi scilicet, detinebantur illi, qui increduli fuerant in diebus Noe.

Veruntamen postquàm huius primi generis interpretationes retulimus, ad veriores, & quæ teneri poterunt accedamus. Nam si Christum ad damnatorum inferna descendisse dicamus, dicere sanè cum D. Damasceno debemus, lib. 3. de fide or-

Veræ explicationes illius loci obscurissimi.

orthodoxæ. c.29. Christum descendisse,& prædicasse damnatis, non vt eos ad fidem conuerteret, sed vt eorum infidelitatem improperaret, & redargueret. Quæ explicatio teneri potest,nam eã approbat Sanct.Thom.3.part. quæstione.52.artic. 2.ad tertium. Et eam tradunt Scholia Græca.ca.4. eiusdem epistolæ D. Petri. & communiter doctores Græci eam sequuntur, vt Athanas. in Epistola ad Epictiticum,vt refert Dionys. Cart.in.3. d.22. q.6.

Prima.

Secunda.

Diuus Augustinus,qui in maioribus difficultatibus scripturarum elucidandis principem obtinere locum solet, in hac etiam obtinuit. Et principiò, loci difficultate pene obrutus, obtestatur Euodium,cui illam epistolam.99. dirigebat,vt alios consuleret eruditiores, qui locum interpretarentur. Interpretatus est nihilominùs Augustinus egregiè sicut cætera, de ipsis temporibus Noe: ita, vt Christus in spiritu apparuerit temporibus Noe, & tunc prædicauerit illis spiritibus, qui in carcere erãt, id est, hominibus illius seculi, qui more scripturæ, spiritus appellantur, vt. 1. Ioann. 4. Omnis spiritus qui non credit Iesu Christo, &c. id est,omnis homo. Qui in carcere erãt,scilicet, cæcitatis, & ignorantiæ, erroris,& peccatorum. Vel, in huius vitæ carcere. Vel sic, Prædicauit tunc temporis Christus spiritibus, id est, animabus existentibus in carcere corporis, qui appellari solet carcer in scriptura, à quo dissolui cupiebat Paulus, & esse cum Christo. Hanc eandem explicationem sequitur Beda, ibi, & Albertus, & Sanct. Thom. super illum locum quos etiam sequitur Dionys. vnde Beda sic legit, His qui in carne erant, spiritibus.

1.Ioan.4.

Phil.1.

ii. Quòd

Quòd autem Christus in veteri testamento iam olim multoties apparuerit, etiam in forma humana visibili, quamuis non verè, & substantialiter factus homo, sed secundùm speciem,& apparentiam conficta, & assumpta humani corporis effigie, quasi illis apparitionibus se exerceret, ad veram humanitatem aliquando assumendam: habent innumeri Patres Ecclesiæ, & consilium Syrmiense,can.13. & 14. & D.Leonis Papæ, in Epistola ad Pulcheriam Augustam (estque numero Epistol. 13.) verba sunt ista: Potuerat omnipotentia filij Dei, sic ad docendos, iustificandosque homines, apparere, quomodo Patriarchis, & Prophetis in specie carnis apparuit: cum aut luctam iniit, aut sermonem conseruit, sed illæ imagines, huius hominis erant indicia. Clemens etiā Romanus libro.5. constitut. Apostol. ca. 19. dicit, quòd hunc,id est,Christum in apparitionibus, viderunt factum hominem,Moyses,Abraham,Iacob,Iosue,Samuel,Dauid. Eusebius Cæsariensis per multa capita lib. 5.de demonstratione euangelica.c.9. vsque ad 20. & alij multi idem habent.Et mihi est verosimillimum. De quo in sequentibus iterum redibit sermo. q. 5. Scholastica ad finem. sic ergo temporibus Noe, Christus visibilis apparuit, prædicaturus.

Quòd in veteri test. persona verbi diuini iam olim apparuit in forma humana.

Quod verò ait, in spiritu, multiplicem habet expositionem. Plures adduxit Sanct. Thom. ibi. 1 Petri.3. Igitur,in spiritu, significat primò,non in veritate carnis apparuisse, sed in persona diuina spirituali,assumpta tamen specie quadam, in similitudinem hominis. Vel secundò,in spiritu,id est,in aere,& veluti in phantasmate hominis. nō vero assumpto corpore, sed aereo, in similitudinē hominis efformato. Vel tertiò,in spiritu,id est

Quomodo Christus in spiritu venerit, tempore Noe.

interiùs ſuggerendo Noe, & alijs viris ſanctis illius ætatis prædicationem atque doctrinam, vt populum admonerent de peccatis ſuis, deque ſupplicio vltimo, quod iamiam illis imminebat. Igitur, quò totius loci intelligentiam ex dictis colligamus, Chriſtus cœleſtis cōcionator iam olim tempeſtate Noe, ſiue per ſe, ſiue per ſuos miniſtros veniens, pœnitentiam prædicauit hominibus illius ſeculi: illi autem, cum in carcere eſſent cæcitatis, & errorum, credere, & aſſentiri nolebant prædicanti, ſed expectabant vberiorem Dei patientiam, donec iratus Deus tam longa expectatione, ipſos aquis diluuij obruit. Furor enim eſt læſa ſæpiùs patientia, vt habet adagiū Publij Mimi, quod refert, & commendat Macrobius libro Saturnalium.

Tertiò. Didacus Paiua Dandrada, Luſitanus, lib. 2. defenſionis Tridentinæ fidei catholicæ, partim ex Auguſt, partim verò ex ſuo marte, aliam protulit intelligentiam. Vt primò, cum Auguſtino conueniamus in hoc, quòd priora illa verba, In inſpiritu veniens prædicauit, ad Noe tempora pertineant: & tunc Chriſtus veniſſe, & prædicaſſe dicatur: Sed tamen quod ſequitur, His qui in carcere erant, ſpiritibus, non ſit referendum, vt vult Auguſtinus, ad illos homines, quatenùs tempore Noe viuebant, ſed ad ipſoſmet, pro vt tempore Chriſti erant iam in inferno: ita vt ſit ſenſus: Chriſtus, in ſpiritu iam olim temporibus Noe veniēs, prædicauit illis, qui nunc temporis ſunt ſpiritus, & in carcere inferni detinentur: tunc autem in mundo viuentes, Noe credere recuſabant. Itaque his, qui modo ſunt ſpiritus, Chriſtus tunc prædicauit. Facit ad hoc locus alter eiuſdem Petri. c. ſequenti, Propter quod & mortuis euāgelizatum eſt, id eſt, prædicatum eſt euangelium eis, qui nūc

1. Petr. 4.

qui-

quidem sunt iam mortui, olim tamen dum viuerent, euangelium audierunt. Ac si diceret non esse nouam, aut recentem euangelij prædicationē, nam & mortuis annunciata est, idest, superiorum temporum hominibus, iam pridem mortuis. Ex his porro interpretationibus colligitur, peranti-quam, & vetustissimam rem esse prædicationem euangelij: non tamen sequitur, quod illi existimabant, scilicet, perditissimos illos homines saluatum iri. Quin potiùs, id quod proximè accedit ad nostram quæstionem, fit, quòd, sicut pauci tempore diluuij ab aquis seruati sunt, scilicet octo, pereunte reliqua ferè innumerabili hominum multitudine, per totum orbem terrarum longè, latéque dispersa, ita quàm paucissimi sunt, qui nunc temporis ad patriam perueniunt, cæteris omnibus (miserabile dictu) pereuntibus. Atque adeò si prædestinatorum numerus cum numero præscitorum compararetur, vix octo saluantur, præ magno eorum qui damnantur, numero.

Alterum etiam sensum difficilis ille locus forsan admittit, vt scilicet, non de carcere hui' mūdi, aut inferni, ibi sit loquutus D. Petrus: sed de carcere lymbi, aut purgatorij. Et in eum locum dicatur descendisse Christus, & inde eos homines extraxisse, qui tempore Noe, aliquando quidem increduli fuere, sed ipsius Noe prædicatione commoniti, tandem resipuerunt, & sic, vel ad limbum, vel purgatorium descenderunt. Itaque considerare oportet, ex hominibus illis, qui tempore Noe fuerunt increduli, quosdam quidem fuisse semper incrduelos, quosdam verò aliquando: hoc est, aliquo temporis illius interuallo: Et quidem qui semper fuerunt rebelles, & obstinati, ad damnatorum inferna contrusi sunt: in quem tamen locum Christus minimè descendit. Qui 4. Explicatio illius loci.

verò

verò aliquando fuerunt increduli, sed non semper, nam sacris Noe concionibus acquieuerunt, ac sic pœnituerunt, isti quidem ad purgatorium, vel ad limbum patrum deducti sunt: & in hunc locum descendit Christus, ibidemq; ipsis prædicauit, annunciando pacem, atq; salutem, vt longo quasi postliminio, in cœlestem patriam perducerentur. Plurima itaq; mihi videtur habenda esse ratio illius aduerbij, aliquando, præcipueque si vox Græca id patiatur. Illud porrò quod dicit ibi D. Petrus, Quando expectabant Dei patientiã, allusio est ad illud; Eruntque dies hominis. 120. annis. Tot enim annorum spatio eos Deus ad pœnitentiam expectauit. Isque est illius loci sensus, vt vult D. Hieronymus, in Quæstionibus Hebræ. Chrysostomus, Beda, & Albinus, vel Alcuinus in Gene. quamuis alij ignoranter existimauerint, præfixum ibi fuisse à Deo terminum humanæ vitæ, quæ ab illo tempore protendi minimè iam deberet, vltra centesimum vigesimum annum: Quod ita intellexerunt Lactant. Firm. alioqui eruditus, & elegans scriptor lib. 2. diuin. insti. cap. 14. & Iosephus lib. 10. antiquit. cap. 3. & Petrus Apon. conciliator Medicorum. Quod tamen sustineri minimè potest, cùm post diluuij tempus, multi vitæ terminum pluribus annis superauerint: scilicet, Abrahã, Iacob, &c. Et hactenus hoc tam abdito, & inuio testimonio.

Gene. 6.

Quoniam tamen plurimùm vereor ne præsens quęstio crescat in tractatum, vt creuit præcedens, operæpretium faciam, si per quasdam propositiones dogmata superius tradita breuiter confutauero, & quæstionis difficultatem resoluero. Vt ergo ab Origene incipiamus.

V. Refutatur error Orige

Sit prima propositio: Intolerabilis error est, & apertissima hæresis asserere, quòd damnati, fi-

de Angeli, siue homines debent aliquando pœni- *nis de repu-*
tere, & ad Deum reuerti, & sic salutem adipisci: *tatione da-*
quod erat dogma Origenis. Neq; ego video quo- *mnatorum.*
modo ab hoc ipsum possimus errore vindicare. Scio sanctissimum Pamphilum Martyrem Apologiam pro Origene confecisse, vbi à multis eum defendit, & purgat erroribus. Et Ruffinus etiam non solum illum Pamphili librum fecit Latinum, sed & alium eiusdem argumenti conscripsit, in cuius quidem fine, sic ait: Si quid inuentum fuerit in libris Origenis, quod cum fide Catholica non consonet, hoc & ab hæreticis suspicamur insertum, & tam ab illius sensu, quàm à nostra fide ducimus alienum. Multi etiam Ecclesiæ patres super hac re digladiati sunt. Sed ex modernis Iacobus Merlinus, Apologiam pro Origene facit, quam tertio Origenicorum operum thomo affixit. Et in probatione secundæ propositionis, artic. 2. Origenem ab hoc errore eripit, prodi-tis vndecim, quæ ipse fidelissimè, & diligentissimè collegit, ac retulit ex eius libris testimonijs, in quibus catholicè nobiscum confitetur, Dæmonum, prauorumque hominum supplicia futura perpetua. Quód & ostendere molitur Picus ille Mirandulanus, ob raram formosissimi corporis, & animi venustatem, cum generis nobilitate, & ingenij acrimonia coniunctam, Phœnix appellatus. Nam in suarum quæstionum Apologia. quæstio. 7. aric. 1. in. 2. heresi Origeni
attributa, ipsum etiam ab hac, & alijs hæresibus *Defenditur*
immunem esse demonstrat. Quod & ego existi- *Origenes.*
mo, nam (vt è multis vnum, aut alterum locum depromamus) ipse Origenes accerrimè conqueritur de aduersarijs suis, quòd ipsius libros multis erroribus resp[illegible] Quia in Epistola ad Alexandrinos, qu[illegible] in Apolog.

sie

sic ait: Quidam tractatus nostros calumniantur, & ea sentire nos criminantur, quæ nunquam sensisse nos nouimus. Et rursus: Quidam eorum qui libenter habent criminari proximos suos, ascribunt nobis, & doctrinæ nostræ crimen blasphemiæ, quod à nobis nusquam audierunt, &c. Et de Origine hactenus. Ad id vero quod obijciebatur, D. Hieroymum, & Ambrosium eiusdem etiam fuisse sententiæ. Respondetur, eos tale nõ asserere: mò oppositum apertissimè confitentur, vt videre licet in Sixto Senensi. lib. 6. Bibliothecæ. annotat. 290. & 298. quod de Hieronymo ostendam sequẽti conclusione: nam Hieronymus est qui explicatione multa indiget, eo quod varius loquutus est. Quod vero author glossę interlin. videtur asserere, Animas omnium damnatorum aliquando tandem gloriam habituras. Soluitur cum S. Thom. 4. d. 46. q. 2. id sub hypothesi impossibilis dictum esse, ad exaggerandam grauitatem peccati diaboli, qui typicè ibi describebatur.

His hunc in modum statutis, ad nostræ propositionis probationem redeamus. Quoniam enim de numero prædestinatorum inquirimus, conuellere oportet, & destruere errorem hunc, siue sit Origenis, siue non: qui, omnes damnatos esse reparandos, dicens, consequenter omnes ponit prædestinatos, & nullos reprobos. Cum autem ex nouo testamento vulgo nobis testimonia suppetant, in quibus asseritur, inferni ignes futuros esse perpetuos: videamus, an ex veteri testamento id ipsum ostendere valeamus: idque ad litteram, (nam allegoricus sensus ad fidei dogmata confirmanda, infirmus est valde.) Vnde non est

Psal. 6. quod illum locum depromamus Psalmi. 6. Non

Iob. est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? Et illud Iob, Terram tenebrosam,

brosam,& opertam mortis caligine, terram miseriæ,& tenebrarum; vbi vmbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Et similia: In his enim non de Tartareo damnatorum barathro sed de sepulchro tantùm est sermo. Ac proinde cum ferè semper inferni nomen, sepulchrum sonet in veteri testamento, difficile est locum inuenire; in quo ad litteram penæ Tartareæ perpetuitas designetur.

Verùm nesciò vtrùm iste locus ad rem faciat; Psalm.48. Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem. Ecce labores, & vita damnatorum pari passu currunt; & vtrumq; perpetuò, in æternum;& adhuc in finem. Sed tamen Hebræa aliter habent. Et pòst pauca: Sicut oues (in inferno positi sunt) mors, mors inquit, depascet eos: Non enim eradicabit eos, non euellet stirpitùs, non consumet, sed pascet, vt solet ouis herbam pascere; non radicitùs vellere: atq; adeò herba durat,& permanet. Sic planè de iecore Titij comminiscebantur Poetæ; quod perpetuò à vulturibus rodebatur, nunquàm tamen absumebatur. Ouid. lib.1. de Ponto. VI. Ex locis vetest. probatur perpetuitas inferni.

Sic inconsumptum Tytij, semperq́, renascens
Non perit, vt possit sæpe perire, iecur.

Quo rodendi vocabulo forsitan adumbratur vermis ille etiam perpetuus, qui simul cum igne perpetuò torturus est damnatorum conscientiam, dicente Isai. cap. 66. sitq́; hoc secundum testimonium pro nostra conclusione literalissimum (nam omnes patres, & ipse sacer textus Euangelicus de hoc ipso illum intelligunt Matthæi. 25.) Vermis eorum non morietur,& ignis eorum non extingetur, & erunt vsq; ad satietatem visionis omni carni. Nam, vt ibidem dicitur; Egredientur; Isai 66. Matt.25.

F scili-

ſcilicet, beati mente,& conſideratione, & videbunt cadauera virorum, id eſt, damnatorum,qui præuaricati ſunt. Cui conſonat alter mirabilis, & literaliſſimus locus, & ſit ordine tertius, Daniel. 12. Multi ex his qui dormiunt, reſurgent, Multi,id eſt,omnes phraſi ſcripturæ, vt ibi, Per vnius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, id eſt, omnes. Et Lucæ.7. Remittuntur ei peccata multa,id eſt, omnia. Sequitur in Daniel. Alij in vitam æternam, Alij in opprobrium æternum, vt habetur Hebraicè: vel, vt videant ſemper,vt habet Vulgatus: vel,vt videantur ſemper, nam verbum ibi poſitum, paſſiuè poteſt accipi, ſicut ibi, Interficitis vniuerſi vos, pro interficiemini, tanquam paries inclinatus, & maceria depulſa.Sicut autem dicit Iſaias, beatos egreſſuros, vt damnatos videant, ſic dicit Daniel, damnatos videndos ſemper,ſcilicet à beatis, & irridendos, & aſpernandos. Et erunt, inquit Iſaias, vſque ad ſatietatem viſionis omni carni. Quartò Iudith c.16. Dabit ignem, & vermem, quod mirè conſonat Iſaiæ)in carnes eorum,vt vrantur, & ſentiant vſque in ſempiternum. Poſuerat ignem, & vermem, & vnicuique ſuum appropriat effectum, vt vrantur, & ſentiant: nam ignis vret, & vermis ſentire eos faciet, & dolere, & vtrunque in ſempiternum. Quid clarius? Sunt autem hæc loca eò maioris ponderis, quò nullam habent aliam literalem intelligentiam, quàm de damnatorum æternitate pœnarum. Quamuis autem,teſte D. Auguſtino q.31. ſuper Gene. hæc vox,æternum, aut ſempiternum, in ſcriptura, interdum ſumatur pro eo quod eſt longiſſimæ durationis, temporale tamen,& finibile,vt ibi, Geneſ.17. Dabo tibi terram Chanaam in poſſeſſionem æternã, id eſt,longiſſimæ durationis, & illud Horatianũ

Dan.12. Rom.5. Luc.7. Pſalm. Iudith.16. Geneſ.17.

in epistola, quod & adducitur ibi ab Augustino,

Seruiet æternum qui paruo nesciet vti.

Id est, seruiet multa temporis curricula. Quod latissimè disputat Finus Adrianus lib. 4. flagelli Iudæorum. c. 7. ex tribus Hebraicis vocibus, quæ pro longissima temporis duratione significanda, vsurpantur sæpe in scriptura, de quo etiam doctissimè scripsit Andreas Masius super Iosue cap. 24. Sed tamen in quatuor illis locis vox æternitatis secundùm proprietatem sermonis Hebraici, & significationem vocis Hebrææ, qui ibi habetur, non nisi æternum, & perpetuò duraturum potest significare. De hoc tormentorum perpetuitate multa videre licet in D. Augustino, lib. 21. de Ciuitate, vbi & ostendit quomodò damnatorum corpora, cum natura sint corruptioni obnoxia, & ignis alioqui summam habeat vim, & potestatem ad destruendum, & transmutandum quidquid sibi fuerit obiectum, non tamen agat in damnatorum corpora actione corruptiua, sed sint ipsa corpora tam miris, & ineffabilibus modis à Deo temperata, & solidata, vt in sempiternum habeat ignis in ipsis suæ actiuitatis, & combustionis materiam indefectibilem. Et hanc ipsam horum suppliciorum perpetuitatem, ex Gentilibus etiam quàm plurimi quadantenus olfecerunt, luce etiam fidei destituti. Quod Augustinus Eugubin. lib. vltimo de perenni Philosophia, à c. 19. vsq; ad finem libri ostendit, productis multis testimonijs Ethnicorum, potissimum verò Platonis, Tullij, Plutarchi, Senecæ, Iamblichi, & ex poetis antiquissimis, vetustæ gentilitatis Theologis, Orpheo, Pindaro, Lino, Musæo, Hesiodo, Sophocle, &c. Et hactenus de ista propositione.

VII. Quòd non omnes fideles sint prædestinati.

Secunda propositio: Quòd omnes fideles sint ad gloriam prædestinati, quodq; soli infideles sint præsciti, & reprobi, dogma etiam est hæreticum, siue id asseruerit Hieronymus, siue non. Certè doctrina hæc non multum à Lutheranorum recentissima hæresi dissidere videtur. Quemadmodùm enim isti solam fidem dicunt sufficere ad salutem, contrà verò solam infidelitatem esse peccatum, ob quod æterna infertur damnatio: sic illa sententia omnes fideles saluat, solosq; infideles damnat, & reprobat. Et quidem D. Hieronymus eam non tenuit, quod duplici via ostendi potest. Prima quidem, quoniam D. Hieronymo familiare est de mente aliorum sæpissimè loqui, & eorum dogmata suis scriptis inserere: quod & fecit in illius sententiæ assertione. Et quòd Diuus iste id facere solitus sit, patet tùm ex multis alijs eius testimonijs: tùm verò maximè ex quadam eius Epistola ad Augustinum, quæ incipit. Tres simul epistolas. non longè à principio vbi dicit: Vt simpliciter fatear, legi hęc omnia, & in mente mea plurima coaceruans, ac cito notario, vel mea, vel aliena dictaui, neque ordinis, neque verborum, interdum neque sensuum memor. Ecce expressissimum testimonium, quo a multis Hieronymum protegere valemus calumnijs, dicendo plerumq; ex Origenis, & aliorum multorum scriptis quasi farriginem scriptorum compilasse: atq; adeò de mente non propria, sed aliorum sæpè sæpiùs esse loquutum. Et quamuis id ipse nó tam expresse ibi, & alibi sæpè fateretur, constat certè his qui in eius, & aliorũ antiquorum scriptis versati sunt multa passim in Hieronymo offendi, quæ in Origene, & alijs peruetustis authoribus ad verbum reperiũtur. Quod vel maximè videre licet lib. 18. iam relato in Isai. c. 66.

Defenditur Hieron. à suis relatis erroribus.

c.66. vbi longam, quam ibi adducit explanationẽ ad verbum in Origine reperiet Lector, thom. 2. Origenicorum operum, hom. 9. in diuersos Matthæi locos. Quin præclara sunt quæ ad præpositum Sixtus adducit, lib. 4. verbo, Hieronymus Stridon. vbi ait: Solet Hieronymus in colligendis veterum explanationibus sæpenumero illorum sententias, & interdum quoque nonnullas aberrantes, & absurdas opiniones referre, suppressis authorum nominibus, & omissis aliquando modestiæ gratia, confutationibus earum opinionum, quòd eas alibi plenissimè confutasset. Quo fit, vt dum indiscriminatim permiscet aliena suis, videatur nonnunquam aliorum errores recipere, & ex animi sui sententia pronunciare.

Secunda via fortiùs, & certè infragibiliter ostenditur D. Hieronymum illi sententiæ non annuisse, sed abnuisse potiùs: nam ipse in Apologia aduersus Ruffinum, & aliàs sæpe constantissimè asseuerat, omnes damnatos etiam fideles, & Christianos perpetuis ignibus excruciandos, & errorem eorum, qui oppositum sentiunt, omnino detestandum. Sed omnium eius locorum optimus, & apertissimus est quem habet, super Ionam. ca. 3. vbi longo discursu id ostendit. Primò, quia doctrinam hanc de finiẽdis damnatorum supplicijs nunquam scriptura docet. Secundò, quia in euangelio æternus dicitur ignis inferni sæpenumero. Tertiò, quoniam doctrina aduersariorum funditus euertit timorem Dei, si omnes improbi sunt, etiam post longas pœnas, tandem aliquando saluandi. Quartò, quia si omnes tandem eandem in gloriam sunt restituendi, & reponendi, nulla iam erit distantia inter Virginem, & prostibulum: inter matrem Domini, & inter victimas libidinum publicarum: idem erit Gabriel, & Diabolus. Apo-

stoli, & Dæmones: idem Propheta, & pseudopropheta: idem Martyres, & persecutores, &c. Quod verò tam expressè de Christianis videtur asserere post ignes tandem eos esse saluandos, intelligit planè post ignes purgatorij temporales, non post æternos inferni s. Nec verò oportet meã conclusionem alijs sacræ scripturæ locis comprobare, & patrum, & conciliorum Ecclesiæ authoritate firmare, cum luce stellarum clariora, & earũ numero plura testimonia sint, quibus asseritur, non solum fidem, sed opera, sed charitatem ad salutem esse necessaria. Atque adeò innumeros esse homines in inferno, qui Christiani quidem illi, & fideles fuerunt, quia tamen mortalis peccati nexu implicati decesserunt è viuis, ab æternæ vitæ ingressu perpetuò retardari, & sempiternis inferni ignibus puniendos detineri.

VIII. Quòd longè plures sint prædestinatis reprobi.

Tertia propositio: Quantũ ex diuinis scripturarum voluminibus, sanctorum patrum scriptis, & quibusdam apparentissimis rationibus licet colligere, longè maior, & incomparabiliter numerosior est hominum reproborum multitudo, quàm electorum. Conferimus in præsenti conclusione homines hominibus, nec solum de Christianis loquimur: nam Christianorum, & verè fidelium maior pars an condemnetur, dicemus propositione sequenti. Certè scriptura saluandos solet paucorum nomine significare. Psal. 16. Domine, à paucis de terra diuide eos. Et hæc est communis intelligentia, vt ibi pauci iustos significent, licet D. Hieronymus, Flaminius, Campen. & alij ex Hebræo aliter vertentes locum illum, longè alium sensum reddant. Porrò quod sequitur, De absconditis tuis adimpletus est venter eorum, id est, malorum, exponitur optimè à Flaminio (quod & per parẽthesim referre libet)

Psal 16.

liber) de opibus, auro, & argento, quæ abſcondita Dei vocat, quòd Deus ea terræ venis occultauerit, idq́; certè magna induſtria, & data opera. Præuidens enim Deus quantum damni hominibus immineret ex auro, & opibus ab eorum oculis amóuit ea, inque terræ viſceribus condidit, & maris, & fluuiorum alueis depoſuit, vbi non niſi cum magna difficultate reperiuntur. Verumtamen, vt diuinè cecinit Ouidius. 1. Metamor. (Dauidi ſacro vati prophanus hac in parte mirè concinens.)

—Itum eſt in viſcera terræ,
Quasq́; recondiderat. Stygijsq́; admouerat vmbris
Effodiuntur opes irritamenta malorum.

His ergo abſconditis adimplentur mundani, aut adimpleri ſatagunt, quo maximè à iuſtis differunt, qui pauci præ mūdanis meritò appellantur, vt ibi etiā: De negligentia tua purga te cum paucis, id eſt, cum bonis. Et ibi. Pauci verò electi, id eſt, boni. *Eccleſ. 7.*

Dicuntur porrò eadem ratione in ſcriptura, lapides pretioſi: Apocal. & vaſa aurea. Rom. 6. & argentum, & aurum. Sicut enim perpaucæ ſunt gemmæ, per pauca vaſa aurea, quàm plurima vero vaſa fictilia, ferrea, lignea, teſtacea: Sic longè plurés præſciti ſunt quàm electi. Huic doctrinæ conſonat quod lib. 4. Eſdr. c. 8. habetur: Hoc ſæculum fecit Altiſſimus propter multos, futurum autem propter paucos. Et mox: Terra dabit multam terram vnde fiet fictile, paruum autem puluerem vnde aurum fit. Sic, multi quidem creati ſunt, pauci autem ſaluabuntur. Ecce vbi qua proportione terra puluillos auri ſuperat, ea reprobi electos excedunt, teſtante Eſdra, cuius in *Rom. 6.* *Eſd. 8.*

illis libris secundùm canonicos,est multa authoritas.Qua identidem,& alijs similitudinibus vtitur D Pater Augustinus.lib.3.contra Cresconium c.46.thom.4.

Matt.7. Facit ad hoc,tertio loco illud. Matth. 7. Arcta est via, quæ ducit ad vitam: lata ad perditionem. ius ratio est quam Hesiodus attulit,relatus à Iul lio.4. familiarium.Epist. 18.

Virtutem posuere Dei sudore parandam,
Arduus est ad eam longusq; per ardua callis,&c.

Et duas hasce vias identidem Pythagoras per literam Y.significabat:quarum quæ ducit ad vitã, arcta est,& difficultatibus,& inuolucris implicata.Contrà verò quæ ad perditionem,lata,& multorum per eam transeuntium pedibus detrita, aperta,& omnibus peruia.

Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni,&c.
Nam via virtutis dextrum petit ardua callem:
Molle ostentat iter.&c.

Ephes.1. Co·oss.1: Quartò, Appellatio sortis mirè quadrat electorum saluti, Qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum:& illud:Sorte vocati estis.Quémadmodum enim sortes paucissimis cadunt, cum tamen inter multas hominum centurias mitti soleant. ita perpaucis inter multa hominum millia sors prædestinationis contingit. Rursus, sors dicitur, vt ostendatur ad sortem prædestinationis nihil referre dignitatem,aut virtutem naturalem hominis, sed solam Dei voluntatem: sicut enim sortes interdum cadunt, & contingunt homini pauperculo,mancipio: & nobiles, potentes,sapientesq; sua spe frustrari solent, & exortes euadere,ita meritorum,dignitatum, virtutumq; humanarum nulla prorsus habetur ratio à Deo Opt. Max.ad aliquem prædestinandum.

Adde

Adde quintò ante tempora Christi, quando notus in Iudæa Deus, & in Israel tantummodò notum erat nomen eius, & erat insuper in pace, id est, in Hierusalem locus eius, quia ibi præsertim colebatur, vt habetur Psal. 75. & quando caminus eius erat in Sion. Isai. 31. Israelitæ tantum, ijq; non omnes, sed pauci saluabantur. Et quamuis ex gentibus nonnulli iter aliquando salutis offenderēt, & salui fierent, tamen cum magno eorum qui in toto terrarum orbe miserè peribant, numero cōparati, aut nullus, aut vnus erat. Non enim sine causa moribundus Moses exclamans dicebat: Beatus es tu Israel, quis similis tui, populе qui saluaris à Domino? Itaq; eo tempore ante aduentum Christi desideratissimum, quis inficiabitur paucitatem electorum nulla ex parte cum perditorum multitudine posse conferri? Ad hæc: Etiam post aduentum Christi per multas annorum centurias vsque ad auorum nostrorum ætatem, quot miserorum hominum millia, in illis vastissimis Indiarum regionibus, ab hinc centū annis adinuentis (Prohdolor) condemnabantur? Quot pueri? Quot adulti? Quot senes? &c. Verùm tantæ, tamq; miseræ perditionis consideratio lachrymas excutit etiam lapideis oculis: nostri autem carnei sunt, & ijs quæstionibus dispiciendis, & conscribendis pernecessarij.

Psal 75. *Isai 31.* *Deut. 34.*

IX. **Quòd fidelium Christianorum maior pars damnetur.**

SIt ergo quarta propositio: Saluo Ecclesiæ, & rectiùs sentientium iudicio, dicendum videtur, quòd hominum etiam Christianorum, & verè fidelium maior pars damnetur, quàm salua fiat. Et quidem cum in huius probatione conclusionis: firmum aliquod, & constans argumentum producere non possimus, coniecturis nobis agendum est primò, & deinde locis aliquibus siue ex Scriptura, siue ex patribus mutuatis. Primò autē

insignis coniectura est quòd finis iste salutis, & gloriæ valde est improportionatus, & totam naturæ nostræ facultatem multis post se relinquens interuallis, & longè excedens. Adde quòd homines ipsi natura sunt in malum omne propēsi, nam suapte sponte in bonum sensus inclinantur, quod siue per se, siue per accidens cum bono rationis perpetuò pugnat. Insuper ex peccato originis relicti sumus omnes vulnerati, infirmi, & ad bonum omne satis imbecilles. Ex quibus omnibus sequitur mirandum non esse, quòd ex hominibus perrari præaltum illum, & eleuatissimum beatitudinis attingant scopum.

Secundò, Recurramus obsecro ad cœlestia scripturarum oracula, & inde prædestinationis signa petamus: quæ videlicet sunt, vera cordis humilitas, vera in aduersitatibus patientia, charitas, & misericordia erga egenos, pietas in res diuinas, mundities corporis & animi, verbi Dei libens auditio, & obseruatio. Hæc ergo signa cum meditati fuerimus, inueniemus sanè aut paucissimos esse prædestinatos, aut indicia illa inania esse prorsus, & fallacia: quorum hoc secundum dici non debet, nam illa aliaque eius generis prædestinationis vestigia, ad fidelium solatium relicta nobis esse à Deo, dicunt sancti patres. Restat ergo primum esse dicendum, & consequenter minorem fidelium partem saluam fieri, cum minor pars sit quibus signa illa reluceant.

Tertiò concedimus quidem ex veris fidelibus multam partem suscipere in mortis articulo sacramenta, cum contritione suorum peccatorum, aut saltem cum attritione, quæ cum sacramento satis est ad salutem: At si omnes totius Christianitatis prouincias mente perambulemus, præsertimq; militum, nautarum, & aliorum eius gene-

ris perditissimorum hominum mores consideremus, inueniemus planè quàm paucos eorum sacramenta in illo mortis cardine suscipere: aut si suscipiunt, certè in iudicium, & condemnationem, quantùm fas est suspicari de perditissima, & profligatissima gente, & ad postremam vitæ metam pœnitentiam prolatante, videatur D. Anton. 3.p.tit.10.c.2.

Quartò, adde hominum etiam fidelium maiorem partem, imò & maximam, dum viuant sani, & incolumes, se citra timorem & scrupulum multis sceleribus, varijsque peccatorum generibus inuoluere: ita vt paucissimi sint quorum si conscientias æquo examine penses, non reperias semper, & pro quolibet temporis articulo, saltem vnius aut alterius peccati mortalis labe coinquinatos: præterquam vno, aut altero die, cum tempo e Paschali ad sacramenta se vtcunque præparant: idq; in aulis Regijs, in tribunalibus, in mercatorum, & nummulariorum mensis, in opificum domibus, in plateis vulgò. Quid in hospitum, ac viatorum diuersorijs? in lenonum, & meretricum latibulis? vbi omnes vndique velut signo dato ad fas, nefasq; miscendum cohorti sunt. Adi nundinas, militiam, foros iudicum, nautarum, & piscatorum commertia, & ibi puerorum, adolescentium virorũ, senumq; corruptissimos mores intuere, periuria, inuidias, detractiones, fraudes, conuitia, rixas, obscœnitates, corrupta desideria, superbiam, auaritiam, edacitatem, vinolentiã, &c. profectò mecũ senties, dicesq;, Nemo Hercule nemo, aut vnus, & alter horum est, qui salutis suæ memor ad Deum aliquando reuertatur. Nam ecclesiasticas curias, & cleri statum totum, ita sit, saluemus, & saluet Deus. Si inquam hæc omnia mente perambulaueris, non poteris non dicere cum Dauide

Corruptissimi nostri sæculi mores.

Dauide vociferabundum, Quis dabit mihi pennas, ficut columbæ? Cuius ratio fequitur, Quoniam vidi iniquitatem,& contradictionem in ciuitate: Die, ac nocte circundabit eam fuper muros eius iniquitas,& labor in medio eius,& iniuftitia:& nō defecit de plateis eius vfura,& dolus. Die,inquit,ac nocte non defecit de plateis peccatum.Quota enim hora plateas adeas, qua nō eas reperias peccatis,& peccantibus refertas? Circūdabit,inquit, eam, & fuper muros eius iniquitas: ducta metaphora ab hoftibus, cum oppida obfident,& occupant,& fuper muros vexilla in victoriæ fignum erigunt.Super muros,inquit, eius iniquitas,quafi populi victrix, &c. Et labor in medio eius,& iniuftitia. In medio inquit,quod Hebraica Phrafi,plenitudinem fignificat. Hanc peccantium effrænatam licentiam Ouid.1.Metamorphofeos fic defcribit.

Pfal. 54.

Protinùs irrupit venæ peioris in æuum
Omne nefas,fugere pudor,verumq; fidesq;,
In quorum fubiere locum fraudesq;,dolíq;,
Infidieq;, & vis, & amor fceleratus habedi.

Et Seneca,Epift.93.Ad deteriora faciles fumus, quia neq; dux poteft nec comes deeffe, & res etiam ipfa fine comite,fine duce procedit,non pronum iter eft tantùm ad vitia,fed præceps. Et lib. 2.de ira.cap.7.8.& 9. Si irafci fapiens debet factis turpibus,& contriftari ob fcelera, nihil eft ærumnofius fapiente : omnis illi per iracundiam, mœroremq; vita tranfibit. Quod enim momentum erit,quo non improbanda videat? Quoties proceſferit domo per fceleratos illi auarofque, & prodigos, & impudentes incedendum erit. Nufquam oculi eius flectentur,vt non quod indignentur inueniant, &c. Si ergo tam fe in omne vitium

vitium omnes ferè homines, etiam illi qui Christi baptismo suscepto, fidem habent veram, præcipites dedunt, quare credendum est tamfacilè in mortis articulo Deũ eorum misereri, & abundantissima, & efficacissima eis auxilia cõferre vt saluentur: cum ipsi quandiù vixerunt, immemores Dei fuerint? Videatur Augustinus lib. de vera pœnitent.

Quintò, Accedit quòd huius tam magnæ & excellentis Dei misericordiæ paucissima nobis exempla proponuntur, hominum, qui in vita peccatores, & in morte iusti effecti sunt, nempe vnius latronis, vnius Magdalenæ, vnius Zachæi, vnius Matthæi, vt nimirum sanctus Spiritus in scripturis suis nos edoceat, omnibus quidem quantumuis peccatoribus Deum auxilia ad salutem non denegare, omnibusq; ad gloriam patere aditum, paucos tamen eorum, qui vitam perditè transegerunt, in hora mortis Dei misericordiam consequi.

HIS adijce scripturæ loca, Eccles. 1. stultorũ infinitus est numerus. Psal. 14. Non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Omnes declinauerunt, siue effætuerunt, vt habent Hebræa, simul inutiles facti sunt. Et rursus (quasi intercalari versu interiecto.) Non est qui faciat bonum, &c. Rursus toto Psalm. 11. hæc bonorum raritas à Dauide deploratur: Saluum me fac Deus, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates à filijs hominum. Veritates, phrasi Hebraica, omnes virtutes: sicut mendacia, omnia vitia significant. Et vltimo tandem, ipsoque mirabili versu, In circuitu impij ambulant, id est, omnia impijs plena sunt: quoquo te vertas, circundatum te impijs videas necessum est, circumquaque licenter vagantibus. Vel sic (& ad nostrum etiam

X. Locis scripturæ probatur concl. 4. Psalm. 14. Psalm. 11.

tiam facit propositum) Cum virtus in medio centro sita sit, impij per circuitum obambulant; id est, per circumferentiam circuli. Sicut verò scopus, vel centrum difficilè attingitur facilè verò erratur ab illo: est enim multiplex latitudo circuitus, simplex verò, & indiuisibile centrum: ita paucissimi virtutis scopum, & beatitudinis centrum actionibus suis recta tendentibus assequuntur, plurimi autem ab eis descifcunt.

Mich. 7. Et Miche. 7. bonorum paucitas pulchro schemate depingitur, Væ mihi quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ, & non est botrus ad comedendum. Consonat locus

Isai. 24. iste ei qui habetur apud Isai. Quomodò si paucæ oliuæ qui remanserunt, excutiantur ex olea, & racemi cum finita fuerit vindemia, &c. Quibus locis bonorum raritas, & inopia cum raris illis racemulis, cumq; oliuis, etiam raris, post plenam integramq; vindemiam vsui pauperum derelictis, comparatur. Contrà verò iniquorum copia cum plenissima illa vuarum & oliuarum segete, quæ ad vinum, & oleum conficiendum, & exprimendum, & ad vsus etiam comedendi tempore vindemiæ, à proprijs dominis colligi solet, aptissimè comparatur.

Adde ex innumera filiorum Israel multitudine ex Aegyptiorum finibus profecta, & in terrã promissam contendente, duos tantùm ad illam peruenisse ex sexcentis inquam hominum millibus, intellige ad arma capessenda iam aptis: nam puerorum senum quoque, fœminarumque numerus recitetur: & horum non dubium quin permulti ad promissionis terram deuenerint. Sicut ergo ex sexcentis millibus virorum armatis, ijsque fidelibus duo tantùm assequuti sunt ter-

terrā illam, ita perrari ſunt qui etiam ex fidelib. ad patriam perueniunt, comparatione eorum qui ab illa exules indeſerti Tartarei vaſta ſolitudine permanent. Tractatur ab Auguſtino ſermone 101. de tempore. Sed & illud Pauli hùc ſpectat: Omnes quidem currunt, ſed vnus accipit brauium, ex currentibus inquàm per veram fidem, quam qui non habent, non currentes, ſed ſtantes, imò retrorſum euntes dici poſſunt. *1. Corinth. 6.*

SED exquiramus cauſas huius bonórum inopiæ, & prauorum copiæ: nam naturales eſſe nobis virtutes, dicit Damaſcenus libro 3. fid. orthodox. capitul. 14. & Gloſſa, Matthæi 4. in illa verba, circuibat Ieſus. Quamobrem Diuus Thom. 1. 2. quæſtione. 71. articul. 2. docet, vitia eſſe contra naturam hominis. Porrò quæ ſecundùm naturam ſunt, in pluribus reperiũtur: quæ verò contra naturam, in paucioribus. Quod priùs dixerat, 1. parte, quæſtione. 23. articulo. 7. in. 3. argumen. & ſanè in cæteris naturis malum reperitur in paucioribus, cur non ſic in humana? Secundò, in ſcriptura copioſiſſimus ſanctorum numerus paſſim exprimitur, Matthæi. 8. multi ab Oriente, & Occidente venient, &c. Et Apocalypſis 7. Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, &c. Et, Redemiſti nos Deus ex omni tribu, & lingua, & populo. Apocalypſ. 14. Diabolus cauda traxit ſecum tertiam partem ſtellarum, id eſt, Angelorum: reliquæ verò duæ ſaluę factæ ſunt. Si ergo angelorum plures electi ſunt, cur non idem de hominibus dicemus. *XI. Arguitur contra prædicta.* *Matth. 8.* *Apoc. 7.* *Apoc. 14.*

Ad horum primum optima eſt S. Tho. reſponſio, in illa. q. 23. 1. p. ar. 7 vbi dicit, finē hunc beatitudinis ſupernaturalis non eſſe naturæ proportio- *Prima cauſa ob quã tam pauci ſaluantur.*

tionatum,sed excellens eam, & ideò in paucioribus reperiri. Quod si esset naturæ proportionatũ, in pluribus reperiretur. Addit S. Thom. secundã causam, nempè naturam nostrã esse gratiã Dei destitutam per corruptionem peccati originalis,ac proinde pauci sunt qui ad virtutis cacumina conscendunt. Præterea, bona hæc sensibilia sunt magis nota nobis, atque adeò vehementiùs nos mouent,alliciũt,imò trahunt, ne dicam rapiunt, atque præcipitant. Præsertim cum sensitiuæ simus naturæ, nihilque ad intellectum deduci valeat nisi medijs sensibus. Retardamur ergò à sensibus, quorum est nobis familiarissimus vsus: bona autem sensus cum bono rationis plerunque pugnãt siue suapte natura,siue per accidens. Etideò bono rationis rariùs ducimur, bono autem sensibili frequentissimè. Quartò, bona hæc sensibilia secum afferunt suum præmium, videlicèt voluptatem, & delitias: at verò bona honesta, & rationis in longa futura tempora mercedem pollicentur Quæ erat ratio perditorum illorum apud Ezechielem,c. 12. Visio quam hic videt, in dies multos, & in longa tempora iste prophetat. Et Isai. 28. expecta,reexpecta,manda remanda,modicum ibi,&c.& 2. Petri 3. Vbi est promissio,aut aduentus eius? Ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseuerant ab initio creaturæ. Et præ alijs insignis est sensus,quem secundùm Galatinum, lib. 4.c.2. facit ille locus Deuteronomij 5. Ego sum Dominus,faciens misericordiam in multa millia diligentibus me. Id est,facio diligentibus me misericordiam post multa temporum, & annorum millia. Et hanc esse traditionem Hebræorum dicit Galatin. Quintò deinde ratio Lactantij Firmiani ad idem est lib. 1. diuinarum institutionum cap. 1. dicentis sic: Quia virtutibus amaritudo permixta

Secunda. Tertia. Quarta. Ezech. 12. Isai. 28. 2. Petr. 3. Deut. 5. Quinta.

mixta

mixta est, vitia verò voluptate condita sunt; illa offensi; hac verò delibiti feruntur in præceps, ac bonorum specie falsi, mala pro bonis amplectuntur. Fallit enim vitium virtutis specie, vt ille dixit. Sextò, & est ratio Aristotelis, Voluptas carnis & rerum sensibilium vsus; & (quod miserabilius est) necessitas nobiscum alitur, nobiscum incipit; proficit, adolescit, senescit: non sic rationis opera; & vsus iuditij. Cùm enim ratio, quasi à longo excitata somno, septimo, aut octauo ætatis anno expergiscitur, oculos aperit, caliginem excutit; & sui ipsius dominium vsumq; exercere incipit; iam multis pars sensitiua præcucurrit spatijs, & temporibus. Iam homo assuefactus est bonis sensibus; quibus ab infantia solis affectus; & quibus cum conuersatus est. Atq; adeò non ita facile exturbatur, & deponitur sensilis iste affectus, vt ad rationis classem transire possit homo. Vnde Aristo. 2. Ethi. c. 3. hunc in modum loquitur: Voluptas communis est animalibus; & omnia quæ in expetitione cadunt, comitatur: quippe cum & honestum, & vtile videatur esse iocundum. Præterea, cunctis vnà cum hominibus ab ipsis incunabulis voluptas est enutrita: quapropter arduū est hunc affectum insitum vitæ extrudere. Hæc Aristo. Septimò hostes infestissimi, callidissimi, atque fortissimi quibuscum incessantem, neq; inducijs qui escentem pugnam, & bellum gerimus, teste Paulo, ad Ephe. 6. Non est nobis colluctatio, &c. Sed aduersus principes, & potestates, &c. Et illud, Aduersarius vester Diabolus tanquam leo rugiens, circuit. &c. Hi hostes nobiscum colluctantes indesinenter; faciunt nos frequentissime miserabiliter, & interdum irreparabiliter ruere. Quæ omnia qui expenderit non mirabitur tam multarū hominum ruinarum, sed harum mirari desinens,

Alia. Septimū. Ephes. 6. 1. Petr.

mirabitur planè quòd tam multi sint, qui his omnibus difficultatibus superatis, & obicibus gloriosè ruptis, excellentissimum illum beatitudinis finem assequantur: idq; Dei misericordiæ tribuendum, pariter & potentiæ catholicè confitebitur

Ad aliud admittimus lubentissimè multos, & quàm plurimos, & ferè innumerabiles esse qui salui fiunt, at si cum numero eorum qui damnantur, conferātur, rari sunt. Quin quod in argumento adducitur, Redemisti nos ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione. Et, Vidi turbam magnā ex omnibus gentibus, &c. Explicatur à S. Thom. quàm optimè ibi, vt scilicet, illa præpositio, ex, cum dicitur, Ex omni tribu lingua, populo & natione: delectum quendam, & segregationem paucorum denotet ex multis. Non enim dicit, redemisse Christum omnem tribum, linguam, populum (intellige quantum ad efficaciam) sed ex omni tribu, lingua, populo, & natione aliquos quosdam ex Iudæis, quosdam ex Gētilibus: quosdam ex Latinis, quosdam ex Græcis: quosdam ex masculis, quosdam ex fœminis: quosdam tandem ex Africa: quosdam ex Asia, quosdam ex Europa: Insinuat planè multitudinem reproborum comparatione eorum qui seliguntur à Deo, esse innumerabilem. Quod verò Angelorum plures prædestinati sint quàm reprobati, admittimus, at de hominibus longè alia videtur esse ratio, propter difficultates, quæ sese illis obijciunt superandæ: quæ tamen ab eorum paucioribus superantur, vt in solutione precedentis argumenti videre licet. Quæ est doctrina luculenter à S. Tho. considerata. 1. p. q. 63. ar. 9. ad. 1. & 1. 2. q. 71. ar. 2. ad tertium.

Mat. 22. Quod si quemquam moueat quòd Mat. c. 22. cū intraret Rex vt videret discumbentes, non inue-

nit nisi vnum tantùm qui sordida esset veste indu tus. Respondetur cum Heiron. ibidem, nomine v- nius intelligi in illo loco totam impiorum homi num congregationē, qui in vnum coniuncti, quasi spinæ, se inuicem complectuntur vt habet pro- pheta, &c. *Naum. 1.*

IAM videamus qui sint, quotque authores qui nostram tenent sententiam, qui verò opposi tam. Diuus Damascen. contra nos esse videtur: nam in sermone citato de defunctis, omnes ferè fideles saluos dicit. Tenent idem authores neo- terici non ignobiles: Siluester in Rosa aurea tractat. 2. super Euangel. Domin. in Septuages. in quæst. quadam ad calcem posita, vbi in hunc mo- dum quærit: Vtrùm Christiani eligendi ad glo- riam sint pauciores damnandis ad pœnam. Et re- spondet sic: Probabiliter dici potest quòd maior pars Christianorum habentium fidem rectam, & viuentium in obedientia sanctæ Romanæ Eccle- siæ, saluantur. Rationes verò quæ ab ipso pro- ducuntur, iam à me suprà commemoratæ sunt. Hoc idem tenet Franciscus de Christo, in 1. sen- tent. dist. 40. & 41. quæst. vltim. de reprobatio. con clus. 3. Cuius ratio etiam adducta à me, & confu- tata est in probatione tertiæ, & quartæ conclusio nis. Et nouissimè hoc ipsum tradit Franciscus de Carthagena, in suis de prædestinatione discursi- bus, & quidam alij.

XII. Authores vtriusq; sen tentiæ per censentur.

Nostram verò conclusionem, atque sententi- am tenent inprimis Sancti patres: D. Gregor. homil. 19. super euangelia, vbi ait: Ad fidem mul- ti veniunt, sed ad cœleste regnum pauci perdu- cuntur. Ecce vbi de fidelibus loquens, docet pau- cos eorum salutem assequi D. Chrysostom. ho- mil. 65. super Matth. ad idem accommodat il-

Math.22. lum locum Matth.20. Multi sunt vocati, pauci verò electi. Sed accuratissimè, & expressissime hom. 40. ad populum Antioche. cum populo fideli loquens. Quot, inquit, putatis esse in hac ciuitate nostra, qui salui fiant? (infestum est quod dicturus sum, dicam tamen.) Non possunt inueniri in tot millibus centum qui saluentur, quin & de his dubito. Quanta enim in iuuenibus malitia? quantus in senibus torpor? &c. D. August. hoc habet expresse in illo libro 3. contra Cresconium. vbi comparat malos Christianos paleis, & bonos frumentis dicens: Longè plures esse malos Christianos quàm bonos sicut plures sunt paleæ quàm grana frumenti. Ad idem est. cap. 66.

Matt.25. Præterea Caietan. super illud Matth. Quinque autem ex eis erant fatuæ, &c. ait, ex ipsismet Christianis, qui apparent boni, & habent aliqualem curam salutis medietas perditur.

Et hactenus de mea sententia, quam sub sanctę Ecclesiæ, & sapientium correctione tulerim.

QVAE-

QVÆSTIO SECVNDA SCHOLASTICA, de Contritione.

VTRVM VLTIMA DISPOSItio ad gratiam sit meritoria gratiæ, aut gloriæ, aut vtriusque augmenti.

NOMINE vltimæ dispositionis in præsenti disputatione contritionem intelligo, aut actum dilectionis Dei super omnia, quo vltimo ad susceptionem gratiæ, & ad iustificationem præparamur. Ex alijs porrò Theologiæ materijs iam natura contritionis, & dilectionis Dei cognita supponitur. Idcircò in præsenti id solum in quæstionem vertimus, An per actum illum, quo vltimò ad gratiã disponimur, promereamur primam gloriam, an verò augmentum gratiæ, simul & gloriæ. Nam quòd primam gratiam non mereamur, quodque gloriam nostris mereamur operibus ex condigno, quoniam fides catholica docet, & cum hæreticis modo manus cõferere non est animus, non est à me hodierna disputatione tractandum.

EST opinio quæ primo nobis sese offert loco, quæ affirmat vltimam dispositionem ad gratiam non esse meritoriam primæ gloriæ, atque adeò nullius gloriæ. Hæc sententia asseritur ab Andrea Vega, huius Academiæ Magistro, & in Franciscanorum cœnobio Theologiæ pro- 1. Prima opinio quòd prima gloria non cadat sub merito.

fessore, opusc. de iustif. q. 6. in solut. ad 9. arg. quãque Mag. Canus, relect. de pœn. p. 1. circa finem quæstionis. §. Ad secundam verò, dicit, tenuisse se dum erat iuuenis. Et pro qua est Gabriel. 4. d. 14. quæst. 1. art. 2. circa finem dicens: In instanti infusionis gratiæ nullum actum hominis esse meritorium de condigno; nam licèt tunc temporis sint aliqui actus boni, & gratia informati, quia tamen non eliciuntur à gratia, ideò non sunt meritorij. Idem habet Cosmas Philiarchus tractatu de prædestinatione. c. 12. Idẽ Ruardus Tapper Decanus Louanien. art. 9. diffinitionum Louanien. Academiæ, vbi speciatim de his qui in vltimo vitæ suæ termino pœnitent (& adducit pro exemplo bonum latronem) docet non habere gloriam ex meritis: ac proinde illam contritionem, vel dispositionem, qua se ad gratiam disponunt non fuisse meritoriam primæ gloriæ. Consentit Vega, ex dictis duo deducens: primũ est, contingere, quòd adultus aliquis in gloria existens, habeat ipsam gloriam sine proprio merito, & sine sacramento, sed gratis collatam cum prima gratia. Secundum, neminem sanctorum habere totam suam beatitudinem ex proprijs meritis: nam eam beatitudinis partem, quæ primæ gratiæ correspondet, sine meritis habet.

Argumenta huius sent. Probatur primò hæc sententia: Illa contritio, seu dispositio vltima non procedit à gratia, aut charitate, sed antecedit eã, nõ ergo est meritoria. Consequutio argumenti certior est, quàm vt probatione indigeat: constat enim apud omnes nullum opus alicuius esse valoris, & meriti apud Deum, nisi à Dei gratia, & charitate profectum, in Deum ipsum, finem supernaturalem, speciali relatione ordinetur, vt habent Durand. in 2. distinct. 40. quæst. 2. Scotus. dist. 41. quæstio. 1. & omnes

nes cum Sanct.Thom.1.2. quæst.114.artic.4.in corpore & ad3. vbi ait, Quòd nullus meretur apud Deum, nisi ex charitate operetur: neque ipsi actus habent vnde sint meritorij, nisi per hoc quod eliciuntur, vel imperantur à charitate. Fauet Concil.Trident.Sess.6.cap.16.& can.32.explicante Vega super Concil.& multis alijs. Antecedens verò non vnico, sed multiplici argumento probanbandum est à nobis inferiùs. Interim à doctoribus præallegatis breuem hanç probationem mutuemur, quia per illam dispositionem, ad gratiam recipiendam præparamur: illa ergo dispositio gratiam antecedit. Quòd si quis responderit, illam contritionem, licèt non eliciatur à gratia, informari tamen gratia, idque sufficere vt sit meritoria, quod videtur dicere Caietan.1.2.quæst. 21.artic.3.& Sotus.3.de natura & gratia. cap.4.& ipse Sanct.Thom.in illa quæst.21.articu.4.ad vltimum. vbi ait, omnem actum bonum esse meritorium apud Deum, si non sit peccati impedimentum: Quod ibi ad hoc propositum explicat Caietan.Contra obijcitur, & confirmatur argu. quia iam sequeretur, etiam attritionem, quæ durat vsque ad instans, in quo per sacramentum infunditur gratia, esse meritoriam: quandoquidem iam informatur gratia. Quod si concesseris, pergo obijcere, & confirmo secundo. Etiam actiones bonæ naturales, & quotquot ex viribus naturæ fiunt ab homine iusto, erunt etiam meritoriæ, quia omnes informantur gratia, id est, eliciuntur ab homine grato. Vt enim actus dicatur formatus gratia, sat est quod illi gratia coassistat, nō requiritur vt eliciat, vt rectè S.Bonauent.4.distinct.17. art.6. quem refert, & sequitur Gab.suprà, hoc est, sat est vt homo sit in gratia,

Secundò arguitur: Illa dispositio non est meritoria primæ gratiæ, ergo neq; primæ gloriæ. Antecedens fide catholica tenendum est, & ideò ratione à me probandũ modò nõ est. Consequentia verò probatur, quia eò ipso quòd quis intelligitur habens primam gratiam, est acceptus ad primam gloriam: imò ipsa gratia, vel formaliter, vel causaliter nos acceptos ad gloriam facit. Confir-
Gal 4. matur primo, quia testante Paulo ad Galat. 4. O-
Rom. 8. mnis filius Dei est hæres beatitudinis. Quòd si filius, inquit, & hæres, per Deum. Vbi præpositio, per, iuxta aliquos vim habet iuramenti. Iurat ergo Paulus, per Deum, eò ipso quòd quis est filius, esse hæredem. Quo ergo titulo, & ratione nobis à Deo confertur hæc filiatio, eodem sanè confertur hæreditas: cùm ex lege Dei inseparabiliter sint coniunctæ, & indiuiduæ comites sint. Atque adeò qui nõ meretur filiationem, id est, gratiam, qua efficimur filij, similiter hæreditatem, id est, ius ad gloriam nõ promerebitur: aut, si gloriã pro
Rom. 6. meretur, etiã gratiã promereretur necessum est, Et
Psal 102. Rom. 6. gratia Dei, hac ratione dicitur esse vita æterna. Et Psalm. 102. Qui coronat te in misericordia, & in miserationibus. Confir. 2. quia licèt in quantùm dispositio est noster actus præcedat gratiam, at in quantùm meritorius est informatur gratia, & ideò in genere causæ formalis eam præsupponit. Ex quo sic conficitur argumentum: Illi merito præintelligitur gratia, ergo & præintelligitur ius ad primam gloriam, ergo illo merito non meremur ius illud, quandoquidem nullus meretur id quod in seipso iam præhabet. Sed contendet sciolus aliquis hoc vnum effugium adinuenire quod ab huius argumenti se expediat angustijs, & dicet, non esse inconueniens quòd duplici titulo homo ius illud ad gloriam habeat,

nam

nam & Christo multiplici titulo multa collata sunt. Tertiò, contra hoc assertum arguitur: quia sanè quòd duplici titulo aliquid alicui conferatur, per se loquendo non repugnat. At si tituli inter sese sint pugnantes & mutuò se impediant, iam fieri nequit vt in vno, & eodem opere coniungantur: sed titulus ex gratia maximè pugnat cum titulo ex iustitia, imò se inuicem destruunt: Nam si quis ex iustitia aliquod præmium promeruit, omnino repugnat, quod gratis ei conferatur: & viceuersa, si gratis aliquid mihi collatum est, qui fieri pôt, vt illud ex debito iustitiæ etiã, in meoru laborum mercedem conferatur? Cum ergo ex gratia, & misericordia Dei collatum sit vnicuique iusto ius ad primam gloriam, eo ipso quod confertur ei prima gratia; nam gratia dat ius ad gloriam, Quod si filij, & hæredes; certè non apparet quomodo per illam contritionem homo ex iustitia ius illud ad primam gloriam mereatur. Confirmatur: Si Rex ex amicitia, & beneuolentia mihi conferret officium, aut beneficium gratis, deinde vero in præmium alicuius ingentis obsequij, quod ei ego impendissem, idem officium, aut munus mihi con[illegible]ulisset, rem sanè fecisset satis indignam cùm se, tùm vero me. Se quidem, quia datũ videretur reuocare, si eo munere, qđ semel mihi liberaliter dederat, denuo meos labores in eius gratiam impensos rependit, Me vero, quoniã iniuriam inferret mihi, si quod alio titulo meũ erat, in operis mercedẽ denuo tribuat. Rom. 8.

Quartò, ad idem efficaciùs: Idcirco Theologi asseuerant, Christum Dominum, sicut vnionem ipsam hypostaticam mereri non potuit, ita nec gratiam, & gloriam animæ mereri potuisse: quoniam hæ sequebantur ex vnione illa, & naturali quodam fluxu manabant. Sed ita intrinsecè ad

primam gratiam consequitur ius ad primam gloriam, sicut gratia, & gloria ad vnionem, ergo sicut Christus non meruit gratiam, & gloriam, ita neque nos ius ad primam gloriam. Quòd si opposueris ius ad gloriam non sequi ex gratia, ex ipsa natura gratiæ, sed ex acceptatione, & ordinatione Dei: atq; adeò bene stat quòd quis primam habeat gratiam, & nondum sit acceptus ad gloriam, donec eliciat actum contritionis, aut dilectionis Dei. Contra obijcio, quia similiter in anima Christi domini nō ex ipsa natura rei, sed ex Dei pacto, & ordinatione sequutæ sunt ex vnione ad verbū gratia, & gloria: si quidē optimè poterant, non sequi, ergo sicut ex eo Christus non meruit gratiam, & gloriam, quia sequebantur ex vnione illa hypostatica, ita iusti non merentur primam gloriam, quia sequitur inseparabiliter ex illa gratia, quam non promerentur. Quòd si adhuc dixeris, ideò non meruisse Christum gratiam, & gloriam, quia à primo instanti vnionis hypostaticæ eas habebat: quæ videtur esse ratio Sanct. Thom. 3. p. quæst. 19. articul. 3. dicentis: cum meritum nō sit nisi eius quod nondum habetur, oporteret quòd Christus aliquando caruisset gratia & gloria, si eas promeruisset. In nostro autem casu nondum habet quis gloriam, quantumuis habeat gratiam: & sic potest eam promereri: nam hac etiam ratione Christus meruit gloriam corporis, quia quando eam meruit, non habebat eam.

Contra quintò arguitur. Non repugnat quòd quis mereatur id quod iam habet, vt liquidò constat in homine iusto eliciente actum charitatis intensiorem habitu: tunc enim, nemine Theologorum dissentiente, in ipso instanti quo elicit meritum, habet præmium: nam augetur statim ille habitus propter meritum actus illius intensi, er-

ſi, ergo quòd Chriſtus Dominus nō meruerit gratiam, & gloriam, non inde prouenit quòd in illo inſtanti iam eas habebat, ſed certè quia ſibi alio titulo debebantur, & ſequebantur ex vi vnionis hypoſtaticæ. Cum ergo iam gloria ſimiliter debeatur homini habenti iam gratiam, licèt nihil operanti, & naturali ſequela à prima gratia deriuetur, non apparet quomodo vir iuſtus eam poſſit promereri.

II. 2. Opinio quòd vltima diſpoſitio mereatur augmentum gratiæ, & gloriæ.

ALtera ſententia docet illam vltimam diſpoſitionem non quidem mereri primam gloriam, propter argumenta facta, ſed mereri augmentum gloriæ, & ſimiliter augmentum gratiæ. Probatur, primo quidem quia ſi in puncto iuſtificationis homo eliciat actum miſericordię, aut charitatis ſimul cum contritione (quod eſt valde poſſibile) per illos actus merebitur augmentum gratiæ, & gloriæ: dici enim non poteſt, quòd actus illi meritorij non ſint, cùm ſint boni, & ſupernaturales, & ab amico Dei exerciti: primam autem gratiam promereri non poſſunt, vt patet: ſed neque primam gloriam, quia tota prima gloria eſt præmium adæquatum contritionis: Reſtat ergo vt augmentum gratiæ, & gloriæ promereantur, ergo & illa contritio, vel vltima diſpoſitio augmentum gratiæ, & gloriæ promerebitur. Non enim videtur eſſe potior ratio dé actibus miſericordiæ, vel charitatis, quàm de actu contritionis. Secundò, quia quanquàm contritio illa, qua ratione antecedit gratiam, ſit diſpoſitio ad illam, & iuxta hanc rationem gratia ei commenſuretur: cæterùm ſecundùm quòd in eodem inſtanti conſideratur vt procedens à gratia, & informatur illa, non videtur eſſē inconueniens, vt mereatur augmentum eiuſdem gratiæ, vt ſcilicet, gratia, quæ danda erat vt

qua-

quatuor propter contritionem quæ, vt erat dispositio, erat vt quatuor, nunc augeatur vſque ad octo propter vim, & meritum eiuſdem contritionis, quæ vt informatur gratia, & procedit à gratia promerita eſt alios quatuor gradus gratiæ, Neque verò eſt incõueniens quòd eadem gratia ſimul augeatur, & producatur, vt iam oſtendimus.

III. Vera ſententia quòd vltima diſpoſitio ad gratiã meretur primã gloriam.

TErtia tamen ſententia, quæ ſola à nobis amplectenda eſt, aſſeritur communiter à Theologis, videlicet à S. Thom. 1. 2. quæſt. 112. art. 2. ad 1. & q. 113. art. ad 3. Caieta. ibidem, Soto in 4. d. 14. q. 2. ar. 6. & lib. 2. de natura & gratia. c. 18. in fine, & lib. 3. c. 9. initio. & ſuper Epiſt. ad Rom. c. 2. Cano, Relectione de pœnit. p. 1. circa finem, Franciſco de Chriſto. in. 3. d. 26. de ſpe. q. 4. Docet ergo hæc ſententia contritionem, quæ eſt vltima diſpoſitio ad gratiam, eſſe meritoriam de condigno primæ gloriæ: & hæc ſit prima meæ quæſtionis propoſitio. Quæ hunc in modum probatur primò, ex ſacro Concilio Trident. Seſſio 6. can. 32. vbi hæc definitio habetur: Si quis dixerit, hominis iuſtificati bona opera ita eſſe dona Dei, vt non ſint etiã bona ipſius iuſtificati merita; aut ipſum iuſtificatum bonis operibus non verè mereri vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ conſequutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema ſit. Ecce vbi ſacrum concilium diſtinguit vitam æternam ab eius augmento, & vtrumque nos mereri dicit, videlicèt, gloriam & augmentum gloriæ, hoc eſt, primam gloriam, & eius augmentum.

1. Cõcluſio, Probatur primò.

Cum verò alius actus non ſit per quem primam gloriam promereri poſſimus, niſi ille per quem nos ad gratiam diſponimus (nam cæteri omnes actus poſt inſtans iuſtificationis eliciti, augmentum gratiæ, & gloriæ promerentur) videtur ſanè mul-

multum cõsonare sacro Concilio, quòd ille actus contritionis, primæ gloriæ sit meritorius. Hoc ipsum confirmatur, quia consultò Concilium eodem canone asserens, promereri nos per bona opera augmentum gratiæ, cauit dicere mereri nos gratiam: quia sanè si diceret mereri nos gratiam, & augmentum gratiæ, dictum putaremus, primam gratiam cadere sub merito. Cum ergo eodem verborum tenore diffinierit, nos vitam æternam & eius augmẽtum promereri diffinitum existimare debemus quòd prima gloria, seu prima vita æterna cadit sub nostro merito. Ac proinde sub meritò primæ contritionis, vt probatum est. Non hic in dubium vocamus quod Lutherani negant, scilicet, an gloria cadat sub nostro merito, sed an cadat sub merito illius primi nostri actus, illa prima gloria, nam de primo satis contra Lutheranos disputatur à Vega, Castro Soto, Decano Roffensi, &c.

Secundò rationibus agendum est: & prima sit quam Vega sibi opposuit, loco superiùs commemorato, quia scilicet, illi actui dispositionis vltimæ nihil prorsus deesse videtur vt sit meritorius est enim actus bonus, ab homine iusto elicitus: estque propter Deum, vel est ipsa formalis delectio Dei: elicitur insuper à principio supernaturali, id est, ab habituali gratia, vel actuali, scilicet à Dei speciali auxilio, & ab Spiritus sancti motione, & impulsu speciali, à quo & refertur in supernaturalem finem. Quid ergo in illo instanti desideratur in illo actu, ad hoc vt rationem habeat meriti: atq; adeò vt primam gloriam mereatur? Dices, non elicitur à gratia habituali: Verùm ad hoc facilè respondetur, non esse requisitum vt ab habitu gratię proficiscatur, sed sufficit ab auxilio vt multis tractabimus in solutione. 1. argu. *Rationibus probatur nostra conclusio.*

Ter-

Tertiò pro conclusione arguitur argumento, quo vtitur Canus: Fingamus hominem post primam illam contritionem è vita discedere, vt ferè contigit bono latroni, & inquiramus ab aduersarijs, si illi dabitur gloria? sed quoniam dari minimè negabunt, pergamus inquirere: An illam gloriam talis homo meruerit? Si meruit, habemus intentum, scilicet, quod prima contritio sit meritoria primæ gloriæ. Si verò non meruit, vt Decanus art. 9. suprà, & ferè Vega aiunt, iam sequitur quòd adulto datur gloria absq; proprijs meritis, extra sacramentum reclamante Paulo. Vnusquisq; propriam mercedem accipiet secundū
1. Corinth. 4. suum laborem. Et Psal. Tu reddes vnicuiq; iuxta
Psalm. opera sua: & Matth. Redde operarijs mercedem
Matt. 20. suam, &c.

Obiectio. Sed obijcis, Qui iustificantur virtute sacramenti, contingit habere gloriam sine proprio merito, ergo pariter non est inconueniēs iustificatum virtute contritionis secluso sacramento, habere gloriam sine merito. Sed consequutio nulla est,
Solutio. nam qui sacramento, iustificationis gratiam adipiscitur, habebit gloriā meritis Christi in sacramento operantib. respondentē: ac proinde licèt habeat gloriam sine merito proprio, nō tamē sine merito Christi, cuius virtutē in sacramento suscepit. At quando quis sine sacramēto, per contritionē effectus est iustus, si dicamus gloriā per illam contritionē non meruisse, non ita facilè dici potest virtute cuius meriti habeat gloriam in alia
Altera solutio. vita. Dici etiam potest eum, qui iustificatur cum sacramento, mereri gloriam, non solùm per contritionem si eam habet, sed per attritionem etiam, quam necessum est habere, si duret vsque ad instans in quo infunditur gratia sacramenti, vt in solutione primi argumenti tractandum est.

Imò

Imò & per primum actum fidei, licèt ordine naturæ antecedat charitatem, & gratiam: si tamen sit vltima dispositio ad gratiam, & informetur illa, meretur homo gloriam, vt optimè deducit Franciscus de Christo.in 3. dist. 23. quæstione. 13. de actu fidei, in dilutione argumentorum, licèt oppositum senserint quidam Theologi, scilicèt Marsil. in 3. quæst. 14. art. 1. dub. 3. conclus. 6. ad quartum, & Almain. distinctione. 24. quæstione vnica. dub. 2. nec oppositum habet S. Tho. vt ibi ostendit Christus.

Ex dictis porrò sequitur falsitas duorum assertorū quæ superiùs ex sua sententia intulit Vega: primum posse aliquem in cœlo habere gloriam, quam in hac vita non promeruerit, neque per sacramentum acquisierit. Secundum beatos omnes non totam gloriam, quam habent, promeritos, sed partem gratis fuisse consequutos: quorum vtrumque falsum esse: ex dicta tertia ratione satis liquet. Falsa etiam sunt duo alia, quæ à Decano Louanien. asseruntur, primum quod bonus latro absque vllis meritis ex sola diuina misericordia habet gloriam, secundum quod identidem qui in vltimo vitæ puncto pœnitent, gloriam quam nunquam meruerunt, assequuntur. Hæc quidem falsitatis facilè conuincuntur. Et quoad bonum latronem attinet, vide D. Bonauent. in 4. distinct. 4. in expositione literæ. c. 4. & Sanct. Thom. ibidem, cum Magistro, ex D. August. & Hieronym.

Quartò tandem arguitur, ex omnibus ferè Patribus, & communi modo loquendi fidelium, præsertimque ex D. Augustin. libr. de vera, & falsa pœnitentia. capitul. 17. & cap. vltimo. vbi non semel dicit, pœnitentiam suum in alia vita habere præmium: per pœnitentiam porrò

rò nihil aliud intelligunt nisi actum contritionis, quo ad gratiam disponimur vltimo, & per præmium, gloriam. Quod & habet Gratian. de pœnit. dist. 1. cap. Conuertimini: & multis alijs capitulis illius distinctionis ex Patrum libris desumptis id ipsum insinuat.

IIII. Quod vltima disp. nō potest mereri augmētum gratiæ, aut gloriæ.

Secunda propositio: Quòd illa vltima dispositio ad gratiam, scilicet, cōtritio, vel dilectio Dei super omnia mereatur augmentum gratiæ, aut gloriæ, omninò est improbabile, & falsissimum. Nihil retulerit si dicamus augmentum gratiæ, aut gloriæ: eadem enim est de vtroque ratio. Quandoquidem certò certius est neminem posse vnum mereri sine eo quod & aliud mereatur, vt etiam concedit Vega, & tractat optimè Capreolus 4. d. 14. q. 2. art. 3. ad primum Sco. conclusionem, ex S. Tho. 1. 2. q. 114. art. 8. 3. Valet ergò hæc argumentatio: Meretur quis augmentum gloriæ, ergò meretur augmentum gratiæ; & èconuerso. Non tamen inde illatum putes valere etiā

Obijcitur.

hoc argumētum, Meretur quis primam gloriam, ergò meretur primam gratiam. Quod si obijcias: Cum gratia siue formaliter, siue causaliter sit acceptatio ad gloriam, impossibile videtur quòd quis mereatur acceptationem ad aliquem gradū gloriæ, & quòd non mereatur aliquem gradum gratiæ: atq; adeò si per vltimam illam dispositionem quispiam primam meretur gloriam, & sic meretur gloriam, consequens est quod ipsam primam gratiam, aut aliquem gradum ipsius primæ gratiæ debeat promereri. Sed hoc argumentum, quod est præcipuum nostræ disputationis, dissoluendum nobis est in solutione secundi principalis.

Probatio conclu.

Iam ergò probatur conclusio: Ille actus contritionis secundùm totam suam latitudinem, non

est

est nisi dispositio, ergo gratia ille correspōdens, non est nisi prima gratia secundùm totam suam latitudinem, & similiter gloria secundùm se totam non erit nisi prima gloria. Maior huius argumenti explicatur, quia sanè quamuis multam habeat graduum latitudinem contritio illa, & intra limites dispositionis ad gratiam semper possit crescere, & augeri, tamen semper habet esse dispositio gratiam, & consequenter tota gratia, & gloria illi correspondens erit prima gratia, & prima gloria. Ex quo rursus fit quòd nullum augmentum, neq; gratiæ, neq; gloriæ poterit promereri. Poterit quidem illemet actus contritionis idem numero manens continuari per horam, verbi gratia, & tunc licèt principio sui fuerit dispositio ad gratiam, & meritorius primæ gloriæ, poterit deinde desinere esse dispositio, & sequi ex gratia, atq; adeò augmentum gratiæ, & gloriæ promereri. Cæterùm quamdiu manet intra limites dispositionis ad gratiam, semper gratia, & gloria ei correspondentes sunt prima gratia, & prima gloria, licèt sint multæ intensionis, & perfectionis iuxta valorem & intensionē illius contritionis. Et si inquiras, an ille actus contritionis priùs natura consideratus vt dispositio, licèt vt sic non sit meritorius augmenti, an inquam consideratus vt informatur gratia & ab illa procedit, possit in eodem instanti temporis in quo est dispositio, mereri augmentum illud? Respondetur quod hæc percontatio continetur secundo argumento secundæ opinionis, cui propterea suo loco dicemus.

Quòd si obieceris, Actus misericordiæ, vel tēperantiæ, si in eodem instanti eliciantur & fiant, in quo elicitur vltima dispositio, erunt meritorij augmenti gloriæ, & gratiæ. Quare ergo vltima illa — Obijcitur.

illa dispositio illud augmentum non promerebitur? Respondetur, tam bonum quidem tamq; diuinum, & supernaturalem esse actum dispositionis quàm sic actus misericordiæ, vel temperātiæ: atq; adeò ex hac parte tam meritorius esse potest quàm sint illi: cæterùm discrimen in eo maximè situm est, quòd actus illarum virtutum, cum non sint dispositiones ad gratiam, non intelliguntur vt antecedentes gratiam: ac proinde prima gratia non proportionatur eis sicut proportionatur vltimæ dispositioni, scilicet, contritioni, vel dilectioni Dei super omnia. Certè S. Thom. 3. p. quæst. 85. ar. 5. & 6. actus harum virtutum moralium, non tanquam dispositiones antecedentes, sed velut operationes consequentes actum pœnitentiæ, & charitatis constituit.

Respōdetur.

Quod si rursus roges: Vnde prouenit quòd actus contritionis, vel dilectionis Dei super omnia potiùs sint dispositiones ad gratiam, quam actus misericordiæ, vel temperantiæ? Ratio sanè in promptu est, nam desumitur ex specie, & natura effectus, vel formæ ad quam disponunt: formæ autem, seu effectus qui in iustificatione impij per se, & primariò intenduntur à Deo, præcipuo nostræ iustificationis authore, sunt expulsio peccatorum, condonatio offensæ, infusio gratiæ, & reductio animæ in Deum: ad hæc autem certum est quòd directè, & per se, & cum magna proportione, & connaturalitate disponitur homo per actum contritionis, quo detestatur peccata, & curat quantùm ex parte sua est, illa destruere, & vindicare per actum charitatis, vel contritionis quo ad Deum directè reducitur, & quem placare contendit, vt in eius gratiam, & amicitiam reuocetur. Præterea, isti duo actus contritionis, & dilectionis Dei super omnia non possunt esse neque in-

Cur contritio & dilectio Dei sint dispositio ad gratiam, magis quā alij actus.

Prima.

Secunda.

intelligi de lege communi, sine gratia, & charitate: at actus aliarum virtutum secundum suam naturam bene possunt. Vnde, vt optimè vidit S.Tho. 3.p.q.85.art.2. ad.3. actus isti, præsertim contritio, habent efficientiam ad repellendum, & destruendum omne peccatum mortale, quod tangere inferiùs debeo. Itaque isti actus quandam præ actibus cæterarum virtutum habent generalitatem; nam actus contritionis, & pœnitentiæ omnibus peccatis bellum mouet, omnibus opponitur, proque omnibus Deo reddere æquiualens conatur, & omnia expiare mollitur. Actus itidem charitatis; cum propinquiùs nos Deo coniungat fini nostro, & rectitudinem totalem volũtatis efficiat in ordine ad Deum, & non partialem, & in certo genere, quam actus cæterarum virtutum faciunt, hinc est quòd illi potissimum duo actus habent dici, & esse vltimæ dispositiones ad gratiam, quod tamẽ actui misericordiæ, vel temperantiæ, vel fidei, nõ ita propriè & intrinsecè competit.

Tertia propositio: Nullum videtur inconueniens quòd quis simul mereatur primã gloriam, & eius augmentum, & quod simul suscipiat primam gratiam, & eius augmentum: ac proinde fieri potest quod gratia simul creetur, & augeatur, & simul detur ex gratia, & augeatur ex iustitia. Primum omnium explicatur conclusio: si quis cum attritione per sacramentum iustificatur, inq; ipso iustificationis instanti eliciat actum contritionis, quem elicere est admodum possibile: tunc hunc in modum diffinio, quòd si illa contritio habet rationem dispositionis, atq; adeò est prior natura quam gratia sacramenti, non auget gratiam, neq; gloriam, sed simpliciter disponit ad primam gratiam, & meretur primam gloriam. Nã, vt nõ semel diximus, tota gratia, & tota gloria

Quòd primam gloriam, & eius augmentũ potest quis simul mereri.

Quòd simul potest produci, & augeri gratia.

quæ correſpondet illi contritioni quatenus diſpoſitio eſt; ſecundùm totam ſuam latitudinem, eſt prima gratia, & prima gloria: prima autem gratia, & prima gloria datur ad menſuram diſpoſitionis. Cæterùm ſi illa contritio verè non fuit diſpoſitio, quia per attritionem ſufficienter ſe ille homo diſpoſuit ad gratiam ſacramento ſuſcipiendam, tunc planè licet in eodem inſtanti iuſtificationis elicita fuerit, promeretur augmentũ gratiæ, & gloriæ; ita vt præter quatuor gradus gratiæ, & gloriæ qui dantur virtute ſacramenti propter attritionem, dabuntur alij propter contritionem, præſertim ſi eſt intenſior. Itaque tunc temporis producitur gratia, & ſimul augetur: augetur quidem contritione, non vt diſpoſitione, ſed vt opere meritorio: producitur vero vi attritionis & ſacramenti. Atque adeò diuerſis actibus nihil inconuenit ſimul primam gloriam, & eius augmentum promereri, & ſimul ſuſcipi primam gratiam, & eius augmentum: & conſequenter eandem gratiam duplici titulo dari, videlicet gratis, & ex meritis: gratis quidem quatenùs eſt prima gratia attritioni, & ſacramento correſpondens: ex iuſtitia vero, & ex meritis in quantum ſimul augetur virtute operis meritorij, ſcilicet, contritionis.

VI. *Arguitur primo qđ non poſſit eadem gratia ſimul dari gratis, & augeri ex iuſtitia.*

OBijcio tamen tripliciter aduerſus iſtam doctrinam, primò quidem quia non videtur ſatis tutum, neq; ſatis conforme ſcripturis, & ſanctorum doctrinæ, & communi modo loquendi Theologorum, quod eadem et gratia, quæ in primo iuſtificationis momento confertur peccatori, & per quam peccata remittuntur & condonatur offenſa, & efficitur peccator diuinæ conſors naturæ, verè filius Dei per adoptionem qđ totũ ex pura miſericordia, abſq; vllo iuſtitiæ titulo

titulo ex parte hominis fieri, clamant scripturæ, concilia, Patres, & tota Theologorum schola; non inquam satis fidei consonum videtur asserere, quòd illamet gratia detur aliquo iustitiæ titulo, & ex meritis ipsius peccatoris.

Secundò, quia contritio illa, quam, non vt dispositio, sed vt opus meritorium est, diximus pro mereri augmentum illud primæ gratiæ, si consideretur vt antecedens gratiã, & vt dispositio, sic quidẽ nõ est meritoria: quãdoquidẽ nõ consideretur vt à gratia profecta, cõsideratur in illo priori vt ab homine grato, & amico Dei profecta: si verò sic quidẽ iam supponit illam gratiam in homine, nõ ergo meretur illã, neq; aliquos illos gradus. Confir. quia cum illa gratia qualitas sit indiuisibilis, & indiuisibiliter detur, non videtur dicendũ ꝙ illamet gratia secũdùm partẽ sui remittat peccata, & condonet offensas, & constituat hominem in statu filiorum Dei, atque adeò sit prima gratia, & detur gratis: secundùm verò aliam partem sui cadat sub merito, deturq; ex iustitia. Secundò.

Tertiò quoq; obijcio doctrinam suprà positam, quam verissimam esse inferiùs in solutione tertij videbimus. Repugnat aliquod munus simul ex gratia, & iustitia conferri, cum ergo gratia illa iustificationis ex pura Dei misericordia, & gratia conferatur, fieri nequit quòd eadem titulo iustitiæ, & meriti tribuatur. Hæc argumenta labefactare videntur conclusionem. Tertiò.

Verumtamen ad primum horum respondetur, quòd si illa gratia quantumuis sit natura sua indiuisibilis, non haberet plurimos intensionis, & perfectionis gradus, conuincerent obiectiones istæ nos falsitatis: at cum diuersos habeat gradus, asserimus non esse primam gratiam secundùm omnem sui partem, sed solùm secundùm aliquos. Resp. ad 1.

Et idcircò secũdùm illos datur purè gratis, & secundùm alios ex iustitia. Quòd si instes: Quotiens datur homini prima gratia, datur in aliqua intensione, & cum gradibus latitudinis, vt de se patet: & tunc inquiras, an tota illa secundùm omnem intensionem quam habet, & secundum omnes gradus latitudinis quos habet, sit prima: an verò solùm secũdùm primum gradum? Cum enim per vnum gradum gratiæ, ipsumq; minimum (si minimum gratiæ dabile est) fiat remissio omnium peccatorum, & iustificatio impij, videtur quòd ille solus gradus dicatur prima gratia: cæteri verò ad augmentum gratiæ pertineant. Et consequenter apparet quòd nunquam detur impio sola prima gratia, & insuper quòd semper detur ei gratia aliqua ex merito cõtritionis, nempe tota illa intensio gratiæ, & oẽs illi gradus qui simul adiũcti cũ primo illo gradu gratiæ faciunt eam intẽsam.

Replica.

Sed ad hæc respondetur, non dici primã gratiã solum illum primũ, & minimum gradũ gratiæ, qui in ipsa gratia est considerabilis: sed neq; per aliud extremum, semper dici primã, totam illã quæ datur in puncto iustificationis, sed oẽm, & solam illã dici primam, quæ cõmensuratur dispositioni, scilicet, attritioni cum sacramẽto, vel cõtritioni vt dispositio est, & secundũ eos oẽs, & solos gradus dicitur prima. Nã secundũ illos habet efficere illos oẽs mirabiles effectus, qui in prima obiectione cõmemorãtur. Sicq; ex hac parte, & vt est prima gratia, datur omnino gratis, & ex pura misericordia Dei, nulla ex parte hominis interueniente ratione iustitiæ. At verò quatenus est gratia aucta: est autem aucta secundum alios gradus, qui videlicet respõdent actibus meritorijs, qui in eodem puncto haberi possunt ab illo homine, nõ est inconueniens ex iustitia, & ex meritis dari.

Notanda solutio.

Vnde

Vnde vt hæc firmiùs procedant, ad secundam respondetur obiectionem, quod si illa contritio re vera sit ad gratiam dispositio, antecedit quidē gratiam, & sic nihil ipsius promeretur: at verò si non est dispositio, sed opus meritorium à gratia profectum, non est cur gratia quæ illi correspondet, sit prima gratia, sed potiùs augmentum gratiæ. Et cum obijcitur, Vt est opus meritorium, & à gratia proficiscitur, iam præsupponit gratiam illorum diuinorum effectuum productricem, ergo nihil illius gratię promeretur. Respōdetur, quod id quod præsupponit nō promeretur: cæterùm nō præsupponit gratiam secundùm omnem sui gradum, & partem, sed solùm secundùm eos gradus qui correspondent contritioni, vt dispositio est. Atq; adeò solùm præsupponit eam secundū quòd est prima gratia illorum effectuum productiua: & vt sic eam non promeretur: At verò secundùm quod est gratia aucta, non inconuenit quòd eam promereatur: nam vt sic, id est, vt aucta non est prima gratia, nec illorum effectuum causa: & sic optimè sub meritò cadere potest. Itaque, vt vno verbo dicam, gratia vt aucta præsupponit se ipsam vt productam, & vt primam & inter duo hæc mediat illud opus meritorium contritionis, nam elicitur à gratia producta, & antecedit auctam. Ad confirmationem ex his patet quid dicendum sit, videlicet illam gratiam gradus habere, & partes intensionis, quemadmodum, & aliæ qualitates tertiæ speciei. Et proinde nihil inconuenit quòd secundum quosdam sui gradus sit prima, & illorū effectuum causatiua, secundum verò alios cadat sub merito.

Ad tertiam obiectionē respondetur, repugnarē quidē idem munus, aut eandē rem secūdum oēm sui partem dari titulo iustitiæ, & simul titulo gratiæ

Titulo gratiæ & titulo iustitiæ vna res dari non potest.

tiæ: de quo infrà. 10. Cæterum secundum diuersam partem non repugnat. Quid obsecro inconuenit (vt ex moralibus petamus exemplum) quod Petro mihi debente. 50. aureos, & totidem volente mihi ex amicitia, & liberalitate conferre, tunc vnica simul elargitione centum mihi Petrus aureos conferat. 50. gratis, & alios 50. ex debito iustitiæ? Nam secundum eandem partem repugnat planè duplicem tam diuersum titulum reperiri. Sic ergo illamet gratia secundum diuersos sui gradus gratis, & ex iustitia simul à Deo effici nihil impedit: & consequenter simul eam creari & augeri: creari quidem ex gratia, augeri autem ex iustitia. Sed quo penitus ista examinentur, accipe aliam conclusionem præcedentis declaratiuam.

VII. Tractatur latissimè an eadem forma simul possit produci, & augeri.

QVarta propositio præcedentis appendix: Neque in naturalibus neq; in supernaturalibus est impossibile, vnam & eandem qualitatem simul produci, & intendi: fieri, & augeri. Licèt Vega supra hoc neget. Et præter morale præallegatum exemplum, accipe rei huius aliud naturale. Creet, verbi gratia, Deus corpus luminosum habens lucem vt quatuor, & in eodem creationis instanti constituat lucem illam, aut corpus illud coram sole, sane in vno, & eodem instanti, & omnimoda temporis simultate, lux illa producitur, & augetur. Est veruntamen apprimè intelligendum, id non vnica, sed duplici actione, & insuper nō ab vno eodemq; agenti, sed à duobus fieri. Vnum.n. & idem, agēs duas actiones eiusdē speciei, siue transeūtes, siue immanētes, p̄ducere non potest simul: duas, scilicèt, calefactiones, duas illuminationes. Cum ergo duplex actio eiusdem speciei necessaria sit ad producendam, & augendam qualitatem, duplex etiam agens est ne-

Idem agens nō potest simul rem producere & augere.

necessarium, si simul & in eodem temporis instanti produci debeat, & augescere. Nam quod alicui videri poterat, nempe tunc non simul produci, & augeri illam qualitatem à duobus agentibus totalibus, sed potiùs à duobus partialibus, & per actiones partiales simul produci, aliquando verum erit. Per hoc tamen non tollitur, quòd vnum agens priùs natura quàm aliud agat, producat totaliter, & per actionem totalem illam qualitatem: & posteriùs natura, simul tamen tempore, aliud agens per aliam actionem totalem augmentatiuam, eandem augeat qualitatem. Quod verò vnum agens simul producere, & augere qualitatem non possit euidens est, alioqui enim sol, verbi gratia, quando illuminat aerem, duas, imò tres, & centum, & mille actiones simul exerceret. Semper enim lumen producitur in aliqua intensione: imò cum infinitorum graduũ intensione, & latitudine: atque adeo si vnum & idem agens simul produceret, & augeret qualitatem, & simul etiã duas actiones produceret, vnam productiuam, alteram intensiuam: sanè eadem ratione produceret multas, & infinitas actiones iuxta multitudinem graduum, qui sunt in qualitate producta. Dicendum est ergo, vnicam tantùm solem exercere actionem illuminatiuam, qua producit lumen. Et licet lumen producatur intensum (nulla enim qualitas intensibilis intelligi potest quantumuis remissa, quæ non habeat gradus intensionis) non ex eo fit solem, duplicem circa illud actionem exercere, vnam quæ sit illuminatio, & aliam quæ sit intensio. Sed vnam, & eandem, qua simpliciter, & per modum vnius actionis producitur lumen. Licèt autem producatur in aliqua intensione, hoc per accidens contingit, propter naturam illius qualitatis, quæ nisi inten-

sa,esse,aut produci non potest. Cæterùm quando præter solem lumen illud producentem,aliud agens,verbi gratia,ignis extrinsecùs adhibetur,in eodem instanti temporis, & applicatur luminoso: aut quando ipsemet sol alia actione circa idē luminosum deinde operatur, tunc quidem optimè intenditur actione intensiua, diuersa à productione,lumen illud.At in eodem instanti idem agens duas actiones exercere circa eandem qualitatem, aut vnica actione simul eam producere, & augere omnino est impossibile.

Argum.contra prædicta.

Sed enascitur ex hac doctrina difficultas quæ labefactare,& destruere videtur quod à nobis supra assertum est.Quia si ab eodem agenti simul augeri,& produci vna qualitas non potest,sed ad eā augendam, vel intendendam adhiberi debet aliud agens,aut expectari altera illius primi agentis operatio intensiua,tempore distans:iam sequitur non posse gratiam simul à Deo produci & intēdi, creari & augeri,& simul produci gratis,& augeri ex iustitia: quandoquidem non est nisi vnicum agens & vna actio illius gratiæ productiua. Non enim est dicendum,quòd duas tunc intelligamus esse actiones,vnam qua gratia creatur, & alteram qua augetur à Deo: neq; verò dicendum est duos esse agentes illius gratiæ collatores,quorum alter eam producat,alter verò augeat.

Quòd Deus simul creat & auget gratiam.

Respōdetur dupliciter.Primò quidem de Deo aliter loquendū esse, quam de cæteris agentibus naturalibus.Cum.n.Deus propter suam magnam perfectionē,& immēsam infinitatem,oēs modos causandi,& operandi omniū etiā diuersissimorū gentiū in seipso præhabeat,atq; contineat simplicissimè,& perfectissimè non est inconueniens quod in quantum est agens per misericordiam, illam gratiam creet gratis, iuxta proportionem attritio-

tionis, vel contritionis, vt dispositio est. Et in quantum agens per iustitiam, eandem augeat, & intēdat gratiam ratione alterius actus meritorij, qui in illo iustificationis instanti interuenire potest in homine pœnitente. Profectò si in momento iustificationis homo eliciat actum misericordiæ, vel iustitiæ sequutum ex gratia, & charitate (quod contingere posse est satis certum imò de facto euenire est satis vsitatum) tunc planè merito illius actus, Deus in ipsomet instanti, quo producit primam gratiam quantitati dispositionis correspondentem, auget, & intendit eam, iuxta valorē, & quantitatē illius actus misericordię, & iustitiæ. Et est exemplū desumptum ex materia de pœnitētia. Quando homo resurgit ꝑ contritionē ad gratiā, certè iuxta probabilissimā multorū opinionem præter eos gradus gratiæ qui præsenti contritiōi, vt dispositio est, correspōdet gratis à Deo collati, qui oēs sunt gradus primæ gratiæ: restituuntur alij gradus gratiæ ex iustitia, correspondētes ei gratiæ & illis meritis, quæ ante lapsum habebat homo, ille, & à quib. cecidit, & ad quæ modo resurgit. Atq; adeò illius gratiæ, quæ nunc in puncto reuiuiscentiæ datur, aliqui gradus dātur gratis, correspondentes præsenti dispositioni: alij vero ex iustitia, quia correspondent ijs meritis, quæ ante lapsum fuerat operatus. Quod ad vnguem nunc examinari, neq; vacat, neq; debet.

Respōderi etiam secundo, & explicari possunt hæc omnia, dicendo, hoc non esse producere simul, & augere gratiam. Et sic non esse duas actiones, quarum vna sit creatio gratiæ, altera augmentatio: sed esse vnicam, & simplicē eiusdem gratiæ productionem, duplici titulo à Deo factā secundū diuersos gradus ipsius gratiæ: eo ꝙ quidā eius dantur gratis, quidam ex merito. Nā peto, Quidnā obstat, quominùs vnica collatione, & elargitione

mihi aliquis centum aureos tribuat, quorum tamen 50. donet gratis, & alios ex iustitia soluat? Sic ergo simul tota illius gratiæ latitudo vnica actione confertur, duplici tamen titulo, ad modũ dictum: quoniam videlicet homo duplicem actũ exercens, vnum dispositiuum, alterum meritoriũ duplicem offert Deo materiam conferendi gratiam, vnica tamen, & simplici actione, licèt virtualiter duplici. At si vnum tantum exerceat, scilicet, contritionem, seu vltimam dispositionem, de qua in præsenti quæstione est sermo, fieri nequit vt per illam augmentum aut gratiæ aut gloriæ promereatur, sed solum primam gloriam, vt in secunda propositione assertum, & explicatum à nobis fuit. Et de propositionibus hactenùs.

VIII. Argumĕtis initio factis fit satis.

Reliquum est vt argumentis initio pro prima opinione factis, respŏdeamus: quod nŏ minimam quæstionis partem esse certũ est. Primum argumentum expostulat grauem & difficilem disputationem de contritione, an verum sit quod vulgò tam docti, quàm indocti dictitant, scilicèt, contritionem, seu vltimam dispositionẽ in genere causæ materialis priorem esse gratia, posteriorẽ verò in genere causæ efficiĕtis. Quod, quoniam prolixam exigit tractationem, inferiùs disputabo, ne tam longa parenthesi, quæstionis ordo turbetur, & confundatur. Breuiter ergo respondetur argumĕto, quòd si contritio illa re vera procedit à gratia in genere causæ efficientis, sic quidem facilè intelligitur quòd sit meritoria. Si verò, (quod ego probabilius, imò verissimum esse existimo) solum eliciatur ab auxilio supernaturali, & in omni genere causæ antecedat gratiam, sic quidem quamuis non sit tam facilè intellectu, definio tamen eam esse meritoriam. Satis enim ad hoc vt actus aliquis sit meritorius apud

Deum,

Deum, est quod sit bonus, & supernaturalis, & à principio supernaturali eliciatur, id est ab auxilio Dei speciali, & ab illo reducatur in finẽ charitatis, & procedat ab homine grato, & iusto. Quod totum quia reperitur in illo actu contritionis, & ex alia parte homo est in gratia pro illo instanti temporis, estq; iustus, & amicus Dei, nihil illi actui desideratur quó minus meritorius esse possit: nãm quod à gratia habituali elicíatur, non est necessarium, licèt sit necessarium quod pro illo instanti homo habeat gratiam habitualem, quæ in iustitia, & Dei amicitia ipsum constituat, & quæ informet actum ipsum contritionis, non eliciendo, & efficiendo ipsum, sed coassistendo ei, vt verissimè dixit D. Bonauent. in 4. dist. 17. quæst. 1. art. 6. quem in hac parte sequitur Gab. 4. dist. 14. q. 1. art. 2. circa finem. Sot. 3. de Nat. c. 4. Caiet. 12. q. 21. art. 3. & 4. Neq; vero S. Tho. oppositum docuit nam licet. 1. 2. q. 114. art. 4. in corp. & ad 3. & 1. p. q. 62. art. 4. ad 2. & communiter Theologi requirant ad meritum quod sit à gratia, & charitate, tamen per hoc non intelligunt, quod debeat procedere ab ipsis habitibus gratiæ, & charitatis. Sed sat fuerit quod sit à motione gratuita, & auxilio speciali Dei, & ab his referatur in finem ipsum charitatis, & gratiæ: & ex alia parte ipse homo iam sit constitutus in gratia & charitate. Certè quamuis contritio, & dilectio Dei, quibus quis vltimo se disponit ad gratiam, non fiunt ab habitibus pœnitentiæ, & charitatis, vt ego existimo, & infra probabimus: tamen communiter, dicuntur, & appellantur actus pœnitentiæ, & charitatis, suntque eiusdem speciei cum ijs actibus qui [illegible] eliciuntur ab ipsis virtutibus pœnitentiæ, & charitatis, vt ibi videbimus. Sic ergo illæ dispositiones sunt meritoriæ, & possunt [illegible]

Non est necessarium quòd actus meritorius procedat ab gratia, & charitate.

tæ ac-

te deinde ordinantur in ipsummet finem, sub eadem ratione formali. Prætereà, satis est hoc vt dicantur esse à charitate, quòd informentur in illo instanti, in quo sunt meritoriæ, ab ipsa charitate, & gratia, & ex alia parte dirigantur ab auxilio Dei speciali in finem ipsum charitatis. Atq; adeò nihil omninò eis deest, quominùs sint meritorij actus illi.

Attritio etiam merito ria est primæ gloriæ.

Ad confirmationem respondetur, actum attritionis, quæ vsq; ad instans iustificationis cũ sacramento durat, eadem ratione esse meritoriũ, quia est bonus, & ab auxilio speciali profectus, & ex alia parte informatur gratia coassistẽte. Iam enim in illo instãti homo est in gratia, & amicitia Dei. Quod vt rectiùs intelligas patere me lector optime, tantisper expatiari ac diuagari ad venandum valorem attritionis.

Quòd attritio non potest haberi viribus naturæ.

Est ergo sciendum, attritionem quæ cum sacramento sufficit ad gratiam suscipiendam, debere necessariò procedere ex auxilio supernaturali, & diuino: alioqui si naturæ viribus tantùm fiat, & concursu generali Dei, sufficiens ad sacramentum dispositio non est. Enim vero S. Thom. 3. p. q. 84. artic. 1. ad 2. apertè dicit, actus pœnitentis, qui sunt illius sacramenti materia sufficiens, & necessaria, elici, ex speciali inspiratione, & auxilio Dei. Idque sacrum Concil. Trident. satis insinuat, sess. 6. can. 3. dicens, Neminem pœnitere posse, sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur, sine præuenienti Spiritus sancti inspiratione, & auxilio. Et concil. Mileui. & Arausi. iam olim aduersus Pelagianos, ijsdem penè verbis definierant. Cum ergo attritio actus sit sufficiens, vt gratia iustificationis per sacramentum peccatori conferatur, necessariò dicendum est, haberi non posse sine speciali Spiritus sancti adiutorio.

Quod

Quod si contendas concilia intelligenda esse extra sacramenta, scilicet, Neminem iustificationem posse consequi extra sacramentum, sine præuenienti Dei auxilio, cum sacramento verò non requiritur speciale Dei auxilium: Atque adeò attritionem, quæ cum sacramento ad iustificationem sufficit, sine Dei auxilio speciali haberi posse. Contra hoc obijcitur, quia in ipsomet Arausi. concilio diffinitur, ipsum credulitatis affectum quo ad baptismum volumus accedere, ex Dei speciali gratia prouenire. Et in Trident. Sessio. 6. cap. 6. asseritur, excitari peccatores diuina gratia ad detestandum peccata, per illam pœnitentiam, quam ante baptismum agi oportet. Si ergo ad eam attritionem, quæ cum baptismo sufficit ad gratiam, excitantur speciali Dei auxilio peccatores, cur non ad eam attritioné, quæ ad sacramenti pœnitentiæ gratiam est necessaria? Tandem Sessio. 14. c. 4. eiusdem Concilij, apertissimè dicitur, attritionem donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsum. Habet ergo illa attritio, quæ ad sacramentum est necessaria, hoc in primis quòd à Dei gratuito auxilio proficiscitur, & præterea si vsque ad instans iustificationis duret, habet iam hominem in gratia constitutum, & amicum Dei, nihil ergo obstat quo minùs primæ gloriæ meritoria esse possit. Quòd vt melius adhuc intelligi valeat, qua scilicèt, ratione sine eo quòd specialiter à gratia, & charitate actus procedat, possit esse meritorius, attende doctrinam sequentis solutionis.

Ad secundam confirmationem respondetur, actiones quidem bonas naturales dupliciter posse considerari, primò quidem quatenùs naturæ viribus, & cócursu generali Dei fiunt: & quidem hoc modo quantumuis bonæ & perfectæ sint, & à virtutibus

Quomodo actiones bonæ naturales possint etiam esse meritoriæ

tutibus naturalibus moralibus proficiſcantur, vt ſunt comedere, bibere, etiam temperatè, miſeratio erga pauperes, ius ſuum vnicuiq; reddere, &c. quoniam intra ordinem actuum naturalium continentur; non ſunt meritoriæ apud Deum alicuius gloriæ, aut gratiæ: idque etiam ſi homo talium actionum author, ſit in Dei gratia & amicitia. Ratio eſt quoniam licèt tales actiones gratia quodammodo informentur, propterea quod ab homine habente gratiā eliciuntur, at nō eliciuntur ab aliquo principio gratuito, id eſt, neq; ab ipſa gratia, neque ab auxilio aliquo ſpeciali Dei. Et conſequenter neque diriguntur, aut ordinantur in finem ſupernaturalem relatione aliqua virtuali, aut actuali, atque adeo meritoriæ eſſe non poſſunt. Cæterùm eædem actiones, quantumuis ex parte ſua ſint naturales, & extra ordinem gratiæ, & meriti ſint, ſi tamē ab extrinſeco, à gratia, & charitate, aut ab auxilio ſpeciali actualiter, aut virtualiter referantur in finem ſupernaturalem, id eſt, fiant propter Deum vt finis eſt ſupernaturalis, iam certè meritoriæ ſunt, & Deo æquè gratæ, ac ſi intrinſecè, & natura ſua eſſent diuini, & ſupernaturalis ordinis. Quando .n. dixit Paulus,
1. Corint. 10. Siue comedatis, ſiue quidq; aliud faciatis, omnia in gloriam Chriſti facite, bene vidit Apoſtolus, actiones naturales per actum comedendi, & bibendi ſignificatas, eſſe poſſe meritorias, ſi in Dei gloriam à charitate referantur.

Nota. Veruntamen ijs adijciendum eſt, hoc diſtare inter operationes iſtas bonas moraliter, & ordinis naturalis, à virtutibus acquiſitis elicitas, ex vna parte, & inter opera ſupernaturalia virtutum infuſarum, ex alia: quod illæ non cenſentur procedere à gratia Dei, nec eſſe ordinis diuini, & ſupernaturalis, ex eo quod fiant ab homine grato, niſi

nisi ex speciali gratiæ influxu, & charitatis imperio referantur in finem supernaturalem. At verò opera virtutum infusarum, licèt non imperentur à gratia, & charitate, suapte natura sunt ordinis diuini, & supernaturalis. Ex quo fit quòd illæ nō possunt esse meritoriæ, scilicet, comedere temperate, misereri pauperibus, ius suum vnicuiq; reddere, quatenùs à virtutibus acquisitis, & naturæ viribus factæ sunt, etiam si homo sit in gratia, nisi à gratia imperentur, & referantur in finem charitatis. Cæterùm actiones secundi generis, scilicèt, virtutum infusarum, vel quæ natura sua procedunt à principio supernaturali, licèt non imperentur à charitate, neque ex speciali influxu gratiæ procedunt, meritoriæ sunt, dummodo homo sit in gratia, vt actus iustitiæ, misericordiæ, temperantiæ, quod tradit Franciscus de Christo in.3. dist.23. de actu fidei. q.13. vbi pro comperto habet huiusmodi actus bonos, si gratia informentur, esse meritorios licèt ab ea non eliciantur. Et ratio est, quia isti actus ex eo quòd sunt virtutum procedentium à gratia, & supernaturalium, iam suaptè natura tendunt in finē supernaturalem, suntque apti, idonei, & proportionati gloriæ, & cuicunque præmio. Cum ergo ex alia parte homo in gratia, & amicitia Dei sit constitutus, nihil illis actibus deficit, quominùs sint meritorij. His adde, quòd isti actus à virtutibus infusis procedentes, non solum quo ad modum, & ex accidenti, sed secundùm suam substantiam, & entitatem sunt supernaturales & ordinis diuini: atq; adeò secundùm se, & absque aliquo extrinseco adminiculo, non possunt non esse meritorij apud Deum. Hoc dixerim propter quosdam graues aliàs, & doctos viros, qui actus istos, imò non tantum istos, sed actum etiam dilectionis Dei super omnia,

Actus virtutum infusarū sunt secundum se totos supernaturales.

I

nia, actum contritionis, actum fidei, dicunt esse naturales secundum substantiam, & supernaturales quoad modũ tantùm. Ita habent, Scotus, Dur. in.2.dist.28.& in.3.d.23. Gab. Capreolus, & Caieta.12.quæst.109.artic.4.Sotus lib.1.de Natu. & gra. cap.22.propè finem, & videtur habere S.Thom.2.2.q.171.art.2.ad.3. Verum iam communis Theologorum omnium sententia habet oppositum. Sed de hoc aliàs. Igitur si actus illos naturales idcircò dicebamus esse meritorios, quia saltem virtualiter, & ab extrinseco à charitate referuntur in diuinum finem, potiori iure idem dicendum est de actibus virtutum infusarum, licet à charitate, & gratia non referantur. Nam maiorem supernaturalitatem maioremque proportionem cum fine supernaturali, habent isti actus virtutum infusarum, ex eo solum quòd sint à virtutibus infusis, quàm illi alij, ex eo quòd extrinsecè à gratia in finem supernaturalem reducantur. Hanc ergo ob causam dixerim sæpiùs, actum contritionis in omni genere causæ antecedentem gratiam, insuper actum attritionis, qui vsq; ad iustificationem durat, licèt à gratia non eliciatur, aut dirigatur, esse meritorios: quandoquidem ex vna parte iam suapte natura ordinantur in finem supernaturalẽm à principio supernaturali, id est, ab auxilio Dei quo intrinsecè, & per se eliciuntur (quæ supernaturalitas maior est quàm si ab extrinseco à charitate, & gratia referrentur in illum finẽ) & ex alia parte homo est in gratia Dei, & ob id inquàm esse meritorios. Et hactenùs de primo argumento.

IX. Cur prima gratia datur gratis, & tamen acceptatio ad

AD secundum libenter concedo, illam vltimam dispositionem, id est, contritionem non esse meritoriam primæ gratiæ. Sed cũ procedis, ergo nec primæ gloriæ, negatur consequen-

quentia. Quin esse consequentiam Lutheranorũ, dicit Sotus. 5. de Natura, & gratia. c. 9. initio. Negatur ergo consequentia, primò cum Mag. Cano re-lect. cita. p. 1. circa finem. Cum ergo obijcis, Gratia est acceptatio ad gloriã, Canus negat, sed est, inquit, forma per quam aliquis est amicus Dei, & per quam homini grato, & admisso in naturæ diuinæ consortium, facultas datur ad gloriam per opera bona promerẽda. Adducit Canus exemplũ de anima, quam quoniam est actus primus dans esse, & viuere, consequuntur potentiæ naturales, intellectus scilicet, & voluntas: per quas operatur ad sui finis consequutionem. Sic gratia forma est dans esse, & viuere animæ nostræ supernaturale: hanc charitas, & cæteræ virtutes consequuntur, quarum operationibus homo finem suum consequatur, id est, gloriam promereatur. Hæc Canus. Ad idem ferè est Sot. in. 4. distinct. 14. quæstione. 2. artic. 6. gratia, inquit, duo facit, scilicet; constituere hominem in esse supernaturali filij Dei, & hac ratione antecedit actum contritionis, scilicet, in esse meriti, & facit illum esse meritorium. Sed habet secundò vt sit acceptatio ad gloriam, & hac ratione actus est prior illa, ipsaque sequitur post actum. Itaque docere videtur, illam gratiam, vt præintellectam contritioni non facere nos acceptos ad vitam æternam, nisi deinde media contritione, quæ etiam est mens Magistri Cani. Libro autem. 5. de Natura, & gratia. cap. 9. remissius Lutheranis respondit. Idcircò præstat quod cum scholasticis agens, dixit in. 4. Sentent. Veruntamen instari adhuc potest, quia pro illo eodem instanti naturæ, quo homo habet gratiam, intelligitur etiam vt acceptus ad vitam æternam, siue id faciat gratia primariò; siue secundariò, & ab extrinseco, & ex lege

primã gloriam non ẽẽ gratiæ, sed ex meritis.

Dei. Iam ergo cum pro instanti quo contritio est meritoria, præsupponatur homo gratus, præsupponitur etiam ad primam gloriam acceptus: atque adeò primam gloriam per illum actum promereri non potest si quidem iam prima illa gloria vt debita præsupponitur. His ergo respondere reliquum est.

Gloria datur iustis vt præmium operum, & vt hæreditas filiorum.

Concilium Tridentinum Sessione.6.c.16.dicit, Vitam æternam conferri iustis, & tanquàm gratiam filijs Dei per Christum Iesum misericorditer promissam, & tanquam mercedem ex Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis debitam. Ex qua doctrina difficilius redditur nostrum secundum argumentum, quia ex ea iam sequitur, priùs quàm homo opus eliciat meritorium, iam sibi deberi gloriam secundum proportionem, quæ est filij ad hæreditatem, licèt non secundùm eam, quæ est operis ad mercedem. Cum ergo priùs natura quam homo faciat actum meritorium intelligatur vt filius Dei, certè iam intelligitur collatum sibi esse ius ad hæreditatem, id est, ad gloriã: licèt suis operibus adhuc nõ debeatur, quia non nondũ intelligitur fuisse operatus.

Vera solutio 2. Argumenti.

Iam ergo respondetur ad argumentum, quòd licèt gratia in illo priori, antequàm contritio sit meritoria, sit ius ad gloriam per modum cuiusdam proportionis, & connaturalitatis: idoneus enim, & satis proportionatus homo ille, ex eo quòd consideratur vt habens gratiam, vt etiam gloriam habeat. Sed tamen absolutè in illo priori, in adultis, & ex sacramentum, illa gratia ius non dat ad gloriam, neque facit acceptum ad gloriam, quo ad vsq; homo actu proprio illam promereatur. Fundatur namq; nostrum meritum in ordinatione, & statuto Dei, vt habet S.Thom. 1.2. q.114.art.1.ad 3.& art.4. Statuit autem, & ordinauit

uit Deus, legemq; tulit, vt in illo qui per propriã dispositionem iustificatur extra sacramẽtum gratia non sit ius ad gloriam, nisi mediante tali actu, & dispositione, quæ sit meritoria gloriæ. Idcircò quo ad vsq; illam dispositionem homo intelligatur habere quantũuis habeat gratiam extra sacramentum, nondum habet plenum & absolutum ius ad gloriam: Vt autem non tumultuario sed ex magno consilio ostendamus hæc à nobis asseri, certè legem hanc tum alibi sæpè, tùm verò maximè tulisse videtur Deus, ex eò quod Paulus Rom. 8. cum dixisset. Quod si filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Quibus verbis ostenderat eo ipso quòd quis efficitur Dei filius (efficitur autem per gratiam) statim esse hæredem per modum cuiusdam condignitatis, & connaturalitatis: & sic priùs quàm contritio sit meritoria iam hominem habere quodammodò ius ad gloriam. Vt tamen explicaret nobis possessionem huius hæreditatis, ac proinde perfectum ius ad illam nobis non conferri quo ad vsque operemur, & illud promereamur, siue per contritionem, siue per qualemcunque aliam actionem, vel etiam passionem propter Deum, qua perfectum ius ad illam gloriam acquiramus, subiecit. Si tamen compatimur, vt & conglorificemur, quod præclarè consideratum est à Francisco de Christo in 3. d. 26. q. 4. de spe, in solutione ad 4. 5. & vltimum, Insinuauit explicatissimè Paulus, ad hoc vt quispiam glorificetur, necessarium esse illi meritum aliquod, ratione cuius ius habeat ad mercedem, & ad gloriam, sicut ratione gratiæ habet filiationem, & consequenter proportionem, & idoneitatem cum eadem gloria.

Rom. 8.

Dicet quis: Etiam statuit, legemq; tulit Deus, vt nisi media eadem contritione quis iustificetur: iam

Arguitur cō-tra solutionem.

iam ergo contritio illa iustificationem promerebitur. Consequentia patet, nam ea ratione dictū est dispositionem illam esse meritoriam gloriæ, quoniam Deus statuit nisi ea mediante, alicui conferre ius ad gloriam. Rursus, si tota hæc meriti ratio reducitur ad statuta, & ordinationē Dei, iam sequitur quòd æquè per actum naturalē, verbi gratia, per albedinem, per comestionē mereremur vitam æternam sicut per actiones bonas supernaturales, si Deus statuisset nemini dare gloriam nisi habenti albedinem, aut comedenti.

Secundò.

Solutio secundi.

Sed his duobus satisfacere nō est arduum, nam ad hoc posterius breuiter dico, quòd actiones nostræ supernaturales, non solum habent extrinsecā ordinationē illam Dei, sed & habēt intrinsecè valorem, & condignitatem quandam, seu proportionem ad gloriam: non sic actiones naturales vt satis constat.

Primi.

Ad illud vero prius respondetur, primò, quòd illa contritio cum intelligitur esse meritoria gloriæ, iam præsupponit gratiam, & antecedit gloriam, vt vidimus, & sic potest esse gloriæ meritoria. Hoc enim requisitū est ad hoc vt actus sit meritorius: primum quidem quòd sit à gratia, secundum verò quòd antecedat præmium. Horum autem aut alterum, aut certè vtrumque deficit illi contritioni in ordine ad primam gratiam promerendam. Nam si consideretur vt præcedens gratiam sic non est à gratia, neque informatur gratia, & ideò meritoria esse non potest. Si verò considerretur vt procedens à gratia (nam procedit ab illa in esse meriti) sic quidem meritoria esse potest, cæterùm non illius primæ gratiæ, quæ iam præsupponitur: non.n. debet præmiū merito præsupponi. Respondetur secundò, non eodē modo promisisse Deum gloriam operantibus, sicut promi-

sit

fit iustificationem,& gratiam disponentib. se per pœnitentiam:nam illis promisit gloriam tanquã mercedem operum, & tanquam stipendium pro labore:atq; adeò ex iustitia. At verò alijs, id est, habentibus contritionem, & facientibus pœnitẽtiam, non promisit iustificationem,& gratiam tanquam mercedem, & ex iustitia, sed tanquam donum quoddam gratuitum, ex pura misericordia sua. Vtrumq; patet ex scriptura.

AD tertium respondetur, proculdubio concedendum esse, non posse aliquid duplici illo titulo,scilicet,ex gratia, & ex iustitia conferri:vicissim enim se destruũt, & excludunt, vt argumentum probat, & explicatum est suprà. §. 6. At,vt ex præcedenti solutione patet,nos minimè asserimus ius ad gloriam duplici titulo dari illi, qui per propriam dispositionem iustificatur, sed vnico duntaxat, & simplici titulo,ipsóq; ex meritis,& iustitia. Iam enim satis superq; explicatum est.§. 9. qua ratione gratia illa pro vt in ratione meriti antecedit actum dispositionis, vel contritionis non dat simpliciter, & absolutè ius ad gloriam,neq; facit ad illam acceptum, nisi tan tum per modum cuiusdam proportionis, quo ad vsq; propriam dispositionem intelligatur homo exercuisse,per quam simpliciter, & absolutè gloriam promereatur. Idq; ex pacto,& lege Dei, ad sensum explicatum. X. Titulo gratiæ, & titulo iustitiæ non potest aliquid dari.

AD quartum respondetur, simul & ad quintũ, rationem ob quam Christus non meruit gratiam,& gloriam animæ, vtramque esse. Videlicèt,quia naturaliter sequebantur, & debebantur ei,supposita vnione hypostatica.Et secundò,quia iam eas habebat à principio suæ incarnationis. Vtraque autem ratio hæc examinanda à nobis est vt eius vires experiamur. Arguitur ergo contra primam, quia si idcircò non meruit XI. Cur Christus non meruit gratiã, & gloriam animæ, bene tamen gloriam corporis.

gratiam, & gloriam, quia ſequebantur, & debebantur,&c. planè eadem ratione, neque Chriſtus gloriam corporis mereri debuiſſet, quod eſt argumentum Scoti, & ponderat Almain. in 2. diſt. 18.q.vnic.in. 4.concluſione, cuiq; non facit ſatis. Sed neq; nos mereri deberemus primam gloriã. Primum quidem, quia gloria corporis iam debebatur Chriſto alijs titulis, & ſequebatur naturaliter ex gloria animæ quam iam habebat ſine merito: ſecundum verò quia ſimiliter prima gloria, ſequitur, & debetur nobis, ex eo quod habemus primam gratiam.

Reſpondetur tamen, nullam aliam huius diuerſitatis rationem quæ ſatis argumento faciat, aſſignari à nobis poſſe, niſi eam quam ſuprà tetigimus, ſcilicet quod præcipua ratio meriti fundatur in ordinatione & pacto Dei pro vt, habet S. Tho.1.2.q.114.art.1.ad.3.& art. 4. & adducit Capr. in 3.d.18.q.vni.ar.3. in fin.ad 4. Aureoli, & ex ſacra licèt ſcriptura colligere. Colligimus autem ex ſcriptura ſtatutum & conuentum fuiſſe à Deo cũ Chriſto Domino, vt gloria corporis ei non conferretur, niſi paſſionis, & mortis ſuę merito. Patet Pſal.109. De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput. Luc.2. oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam. Phil 2. Chriſtus factus eſt pro nobis obediens vſq; ad mortem, propter quod, &c. Et Heb.2. videmus Ieſum per paſſionem gloria & honore coronatum. Vnde dicendum nõ eſt, quod duplici titulo gloria corporis collata Chriſto fuerit, neque quod ex gloria animæ, aut ex vi vnionis hypoſtaticæ ſequeretur (certiſſimũ enim reputo id quod datur ex meritis alio titulo dari non poſſe de quo ſuprà, num.6. & 10. Quamuis enim ex vnione, & gloria animę alioqui ſequi potuiſſet corporis gloria, vt quantùm ad hoc re-

Pſalm. 109. *Luc.* *Phil.2.* *Hebr.2.*

ctè dicit Almainus ſuprà, iam tamen ordinatum à Deo fuit, vt niſi merito ſuæ mortis non ſequeretur: atq; adeo de facto hoc ſolo titulo ſequuta eſt. Rurſus ſtatutum, & ordinatum à Deo eſt, ne cuipiam adulto extra ſacramentum iuſtificato gloria conferatur, niſi merito ſuæ diſpoſitionis, & operationis, vt ſupra dictum eſt: ac proinde quantumuis alioqui ex natura gratiæ, & ex eius vi ſequi potuiſſet gloria, tamen de facto ſequi non debet, niſi merito diſpoſitionis, atq; adeo hoc ſolo titulo meritorum, & iuſtitiæ ſequi debet, non multis titulis.

Ad ſecundam rationem deuenientes arguitur contra illam, vt in quinto argumento initio poſito, probatum eſt, quia ſcilicet, optimè poteſt quis promereri id quod iam habet: nam in inſtanti quo quis elicit actum charitatis intenſiorem, habet auctam charitatem, & tamen meretur per actum illum illud augmentum. Non ergo eſt incommodum, ad hoc vt aliquid cadat ſub merito, quod ſimul ſit, & ſimul conferatur cum ipſo merito. Reſpondetur, quod quando illud quod cadere debet ſub merito, & habere rationem præmij, non ſolùm eſt in illo inſtanti in quo eſt meritum, ſed etiam præſupponitur vt principium meriti, non poteſt cadere ſub illo merito. In Chriſto autem omnia eius merita, etiam primus actus liberi arbitrij, quo ſe in vtero materno diſpoſuit ad gratiam, iſte inquam etiam actus in quantum meritorius erat, præſupponebat gratiã & gloriã, non ſolùm in eodem inſtanti iam exiſtentes, ſed etiam vt principia omnium meritorum. Et ideò gratia, & gloria ſub nullo eius merito cadere poterant. At vero actus intenſior charitatis nõ præſupponit charitatem intenſam, vt principium illius actus; licèt enim in eodem inſtanti, in quo a-

Meritum, & premiũ poſſunt eſſe ſimul tempore.

Actus intenſus charitatis quomodo poteſt eſſe ab habitu remiſſo.

ctus intensus elicitur, intendatur etiam charitas: at charitas vt intensa, non est principium, sed terminus illius actus: & ideò potest optimè esse illius præmium.

Obijcitur. Quod si ergeas, charitatẽ intensam debere esse principium illius actus intensi, quia remissa vim non habet ad actum perfectiorem, & intensiorem se, & consequenter illam charitatem intensam non posse esse præmium illius actus, siquidem est eius principium: Soluitur. Respondetur, quòd vt intensa non est eius principium, sed vt remissa. Replica. Si verò dicas, remissam non posse esse principium actus intensi. Solutio. Prima. Negatur: tùm primò, quia licet sit remissa adiuuatur tamen auxilio Dei, quo redditur fortior ad actum intensum eliciendum: Secunda. tum secundò quia habitus supernaturales quantumuis remissi habent virtutem in actum cuiuscunq; intensionis: sunt enim causæ æquiuocæ suorum actuum: atq; adeò sunt maioris perfectionis quoniã sunt omnino supernaturales, à solo Deo producti, quod actibus minimè conuenit: nam iuxta plurimorum Theologorum sententiam omnes actus nostri etiam dilectio Dei super omnia, & visio ipsa beatifica sunt secundum substantiam naturales, vt vidimus suprà in solutione ad 1. argum. in fin. §. 3. saltem ex ea parte qua à libero arbitrio exercentur, quodammodo sunt naturales, neq; secundum se totos à solo Deo habẽt produci. Prætereà optima est illa doctrina S. Thom. 1. 2. q 114. art. 8. ad 2. vbi sic ait: Augmentum gratiæ non est supra virtutem præexistentis gratiæ, licet sit super quantitatem ipsius sicut arbor, & si sit supra quantitatem seminis, non tamen est supra virtutem ipsius. Et huc spectat exemplum de pullo equi qui statim natus, minor quidem est quam asinus iam adultus, secundum actualem quantitatem:

tem: at secundum virtutem longè maior est. Et est exemplum S. Tho. de verit. q. 9. art. 1. ad 14. sic ergo habitus remissus potens est generare, & elicere actum intēsum Dici etiam potest quod licet physicè charitas aucta in casu posito præcedat actum intensum, quoniam est eius causa physica, at moraliter prior est actus quoniam est meritum, & charitas aucta præmiū. Et sic in esse meriti prior est actus, ac proinde potest præmium illud promereri. Tertia.

ARgumenta secundę opinionis soluenda restant: quorum quidem prius tam est facile quam secundum difficile, & prolixum: sed vtrumq; dissoluendum nobis est. Ad primum ergo breuiter ex dictis respondetur, actum misericordiæ in puncto iustificationis elicitum, augere gratiam, & gloriā: non sic contritio. Huius diuersitatis ratio, & explicatio tradita est in secunda propositione. §. 4. XII. Argumētis secundæ opinionis fit satis.

Ad secundum argumentum vt respondeamus, ostendere oportet quomodo contritio illa, quæ est dispositio ad gratiam. non possit, etiam pro vt informatur gratia, & ab illa sequitur in esse meriti, non inquam possit esse meritoria alicuius augmenti gratiæ. Dico ergo, quòd tota illa gratia, quæ in illo puncto virtute contritionis confertur, secundum omnem sui latitudinem est prima gratia: atque adeò secundum nullum gradum cadit sub merito. Et quòd sit prima gratia, probatur, quia tota illa est prima gratia quæ correspondet dispositioni secundùm totam suæ latitudinem intensionis: ita vt si contritio fuit vt quatuor, prima gratia erit vt quatuor. Non est enim dicendum, quod existente dispositione vt quatuor, detur gratia vt octo (secludimus modo aliqs actus meritorios, qui in illo instanti interuenire Prima contritio non promeretur augmentum gratię, aut glorię.

nire possunt, & ratione quorum potest vsque ad octo augeri illa gratia : & solùm loquimur quando non est alius actus, neque alia ratio augendi gratiam, nisi illa contritio) tunc ergo existente contritione vt quatuor, esse non potest gratia vt octo, sed solum vt quatuor. Si ergo iuxta latitudinem illius contritionis datur gratia : & contritio pro vt dispositio est, non potest esse meritoria alicuius gradus gratiæ, quia vt sic omnino antecedit gratiam, iam sequitur quòd tota gratia, & nullus gradus eius detur sub merito. Ac proinde illa dispositio nihil gratiæ promeretur, scilicet, augmentum gratiæ, quæ est doctrina nostræ conclusionis.

Arguitur. Sed contra hoc statim obijcitur, quia, vt petit secundum argumentum principale secundæ opinionis, licèt illa dispositio vt sic omnino antecedat gratiam, & non mereatur illam, sed tota gratia ei correspondens sit secundum se totam prima gratia : at secundum quòd in eodem instanti informatur gratia, & ab ea sequitur, videtur incommodum quòd gradum aliquem auctioris gratiæ non promereatur in eodem momento conferendæ.

Respond. Respondetur tamen, impossibile esse quod illa contritio pro illo instanti temporis mereatur aliquem gradum gratiæ etiam pro vt informatur gratia. Si enim ex eo quod informatur prima gratia (quæ fuit, verbi gratia, vt quatuor) ideo meretur quatuor alios gradus gratiæ, iam dabitur gratia vt octo in illo primo instanti. Et tunc similiter ex eo quod informatur ipsemet actus cõtritionis gratia illa augmentata vsq; ad octo (si quidem in ipsomet instanti augeretur, vt dicunt aduersarij) iam acquireret nouum valorem, & mereretur aliquem gradum gratiæ in eodem instanti conferendum. Et rursus, idemmet

actus

actus hac eademmet gratia augmentata informatus, cresceret in valore, & augeret eam ampliùs: & rursus hac informatus augeret eam ampliùs, & sic in infinitum abiremus. Ne ergo abeamus, sistamus in principio, & dicamus, quòd ille actus contritionis cum non sit nisi vt quatuor, non disponat nisi ad gratiam vt quatuor: vt verò informatur hac eadem gratia, non meretur gratiam, meretur tamen gloriam, gloriam inquam primam: quia, vt diximus, ex lege, & ordinatione Dei non est homo ille acceptatus in illo priori ad aliquã gloriam, etiam primam, quo ad vsq; eliciat actũ contritionis. Atq; adeò augmentum gloriæ non promeretur, neq; gratiæ: sed primam gloriam, & nullo modo gratiam, vt explanatum est in secunda conclusione.

DVBIVM, AN DISPOSITIO AD GRATIAM in aliquo genere causæ procedat ab ipsa gratia.

RAECEDENTIS lõgissimæ quæstionis primum argumentum explicare reliquum est: explicare autem minimè possumus, nisi in forma etiam scholastica disputemus, an vltima dispositio ad gratiam in genere causæ efficientis, ab ipsa procedat gratia. XIII. Tractatur latissimè hæc quæstio.

Thomistæ affirmant, scilicèt Caiet. 1.2.q.113.ar. 8. Ferrara. 3. contra gentes c.153. Sot. 4. d.14.q.2.art. 6. & lib.2. de Natura, & gratia, cap. 18. propositione.3. Cano Relect. de pœni. p. 1. ad fin. Syluester in Rosa aurea super euangel. Dominica. 24. q. 69. & idem

idem videtur tenere Franciſcus de Chriſto. q. 13. citata in 3.d.23.de actu fidei, & alij Thomiſtæ recentiores. Fauet S. Thom.in illa. q. 113.art.8.ad 2. ſed & eſt alius qui Thomiſtas, & ipſum Thomiſtarum authorem, & anteſignanum præceſſit, ſcilicet, Alexand.Alen.qui huic parti vehementer annuit.3.part.q.70.memb.7.

Arguitur primò quòd contritio procedat à gratia.

Et quidem quod hæc ſententia, quæ aſſerit contritionem elici à gratia, & charitate, ſit vera, probatur primò, quia ſi contritio omnibus modis antecedit gratiam, iam remiſſio peccatorum antecederet gratiam: conſequens eſt falſum, ergo. Probo ſequelam: nam contritio cauſat expulſionem peccati, etiam effectiuè, vt expreſsè habet S. Tho.3.p. q. 85. art. 2.ad.3.nec apparet quod in aliquo ſigno intelligere poſſimus illum actum, quin in eodem intelligamus remiſſa peccata. Si ergo priùs omnibus modis eſt contritio quàm gratia, iam remittuntur, & expelluntur peccata ante introductionem gratiæ: quod eſt abſurdum dictu; cum gratiæ effectus formalis, & proprius ſit peccata remittere. Confirmatur, quia non eſt dicendum quod contritio procedat ab homine peccatore, procedit ergo ab homine grato, & ſic à principio ſupernaturali, id eſt, à gratia: hæc enim ſola eſt quæ facit hominem gratum de lege.

Argumentor ſecundò: Ille actus eſt dilectio Dei ſuper omnia, vel formaliter, vel virtualiter, & eſt meritorius vitæ æternæ, vt longa quæſtione præcedente abundè probauimus: quin & eſt eiuſdem ſpeciei cum cæteris actibus ſiue charitatis, ſiue pœnitentiæ: procedit ergo à gratia in genere cauſæ efficientis, & formalis. Confirmatur hoc argumentum, licèt confirmatione non egeat, nam ſeipſo corroboratiſſimum eſt. Confir-

ma-

matur tamen,quia nisi potentia, vel causa sit constituta in actu primo, elicere actum secundum minimè potest. Qua ergo ratione elicere homo actum contritionis, & dilectionis Dei super omnia poterit, nisi in actu primo supernaturali sit constitutus, scilicet in gratia Dei? atq; adeò gratia quæ est actus primus, ordine naturæ præcedet omnē actum secundum meritorium,& supernaturalem,qualis est actus contritionis, vel dilectionis.Confirmatur secundò ex Gregorio hom.30.in euang.initio:Qui mēte(inquit)integra Deum desiderat,profectò iam habet quem amat: quia non posset Deum diligere,si eum quem diligit nō haberet.Quid clarius?Vnde S.Tho.1.2.q.110.ar.10.ad implendum mandatum diligendi Deum, prærequiri dicit charitatem infusam. Et Augustinus optimè tractatu.74.in Ioan.in initio:Quomodo diligimus, vt Spiritum sanctum accipiamus, quem nisi habeamus, diligere non valemus?ergo negari non potest,quòd actus dilectionis, & contritionis, & alij huiusmodi, quantumuis sint dispositio ad gratiam, & charitatem, præsupponunt ordine rationis, & naturæ ipsam gratiā, & charitatem in homine.

Tertiò arguitur:quia vt Soto,& Thomistæ contendunt, in naturalibus vulgò nobis exempla suppetunt, quibus dispositiones disponentes ad aliquam formam efficiuntur ab ipsa forma, verbi gratia, apertio fenestræ disponit ad ingressum aeris, & ex hac parte prior est aere ingrediente, in genere causæ materialis: at efficitur apertio eadem in genere causæ efficientis ab ipso aere ingrediente vt patet. Item creatura in genere causæ materialis prior est quam actio transiens creādi, nam est eius subiectum:at in genere causæ efficiētis prior est creatio alia, nam efficit creaturam.

Rur-

Rursus negari non debet, imò nec in dubium verti quod vltima dispositio ad formam ignis, quæ sit, verbi gratia, calor vt octo, prior est in genere causæ materialis, quàm ignis ad quem disponit: at in genere causæ efficientis, & formalis prior est forma ignis in materia prima, quàm sit ille calor vt octo: quandoquidem nullum accidens in materia præintelligitur forma substantiali, sed forma præintelligitur omnibus accidẽtibus. Sic ergo contritione in genere causæ materialis, & qua dispositio est, præcedente gratiam fieri potest quod gratia in genere causę efficientis, & formalis præcedat eam.

XIV. Quòd vltima dispositio ad gratiam non procedit ab ipsa gratia.

VNica propositione respondetur, quæ talis est. Nec potest esse, nec intelligi quod contritio vel quæcunque alia vltima dispositio ad aliquam formam, sequatur ex illa tanquã ex causa efficiente. Ac proinde contritio non efficitur à gratia, sed à potentia creata, id est, à voluntate cum auxilio Dei supernaturali, licèt in eodem instanti sit gratia gratum faciens in subiecto. Hæc planè est sententia S.Tho. AEgidij, Dur. Palu. Sco. Capr. Ricar. Gab. Veg. & communis.

Loca notanda S.Thom.

Principio S.Tho.1.p.q.62.art.2.ad.3. sic loquitur: Triplex est conuersio in Deum, vna quidem per dilectionẽ perfectam, quæ est creaturæ iam Deo fruentis, & ad hanc conuersionem requiritur gratia consummata. Alia conuersio est quæ est meritum beatitudinis, & ad hanc requiritur gratia habitualis, quæ est merendi principium. Tertia conuersio est per quam aliquis præparat se ad gratiã habendam, & ad hanc non exigitur aliqua habitualis gratia, sed operatio Dei ad se animam conuertentis. Certè si in nostra S. Thomas, verba iurasset, & ex proposito nostram vellet diffinire sententiam, ego non video quibus clariorib. verbis

Primus locus.

bis vti potuisset, quàm illis, scilicet, Conuersio, per quam aliquis se præparat ad gratiam habendam, non prærequirit gratiam habitualem, sed operationem Dei, id est, auxilium Dei. Quod vt maius robur ostendamus habere, confideremus si placet cui nam argumento illam assignabat solutionem. Certè inquirebat, An Angelus indiguerit gratia ad hoc, vt se ad gratiam præpararet. Et dicit quòd ad vltimam illam dispositionem, qua se Angelus dispofuit (de vltima enim loquitur, nam in Angelis cum in gratia creati fuerint, alia dispositio antecedens nulla fuit) non præsupponebatur gratia habitualis, sed auxilium. Sed ecce aliud testimonium. 3 par. q. 89. ar. 1 ad 2. vbi dicit Actus primus pœnitentis se habet vt vltima dispositio ad gratiam consequendam, scilicet, contritio: alij verò sequentes actus pœnitentis procedunt iam ex gratia, & virtutibus. Distinguit S. Thom. inter primam contritionem & cæteros subsequentes actus pœnitentis, & dicens quòd isti iam procedunt ex gratia, insinuat apertè illũ primum, scilicet, contritionem ex gratia non procedere. Verùm est aliud apertius, meo iudicio, testimonium eiusdem S. Thom. 1. 2. q. 109. art. 6. in corpore, vbi sic loquitur: Duplex est præparatio voluntatis humanæ ad bonum, vna quidem qua præparatur ad bonum, vna quidem qua præparatur ad bonum operandum, & ad Deo fruendum, & talis præparatio voluntatis non potest fieri sine habitualis gratiæ dono, quod sit principium operis meritorij, vt dictum est. Alio modo potest intelligi præparatio voluntatis humanæ ad consequendum ipsum gratiæ habitualis donum: ad hoc autem vt præparet se homo ad susceptionem huius doni, non oportet præsupponere aliquod aliud donum habituale in anima. Hæc ille. Quia

Alter locus S. Thom.

Tertius.

tamen posset quis dicere mentem S. Thom. esse quòd non quidem requiritur aliud donum, sed quòd ipsummet donum gratiæ habitualis sufficit ad hoc vt homo se præparet: & sic ipsa gratia habitualis præcederet præparationem, id est, actum contritionis: subdit S. Thom. sed oportet præsupponi aliquod auxilium gratuitum Dei interius animam mouentis, siue inspirantis bonum propositum, id est, actum dispositionis. Ecce vbi apud S. Thom. constantissimum est ad contritionem no prærequiri gratiam habitualem, sed auxilium. Et sic contritionem non esse effectiuè ab habitu gratiæ, sed ab auxilio. Vnde cum 1.2.q.103. artic.8. in corp. & ad.2. dicit gratię infusionem esse primam in iustificatione, dici debet per gratiæ infusionē non intelligi à S. Tho. productionem habitus, sed motionem per auxilium: alioqui S. Tho. pugnaret secum. Licet aliter hunc locum S. Thomæ intellexerit Sot. 2. de natura & gratia. c. 8. paulo ante finem: cuius intelligentiam permulti sequuntur.

Quartus. Præter allegata loca est etiam alius eiusdem S. Thom. 2.2.q.24.ar.3.ad 1. qui huic parti fauet si attente legatur.

Alij authores pro hac sententia. Aegidius in 2. d. 28. q. 1. art. 3. eam expressissimè tenet. Nam sic loquitur: Nō possumus nos sufficienter præparare ad gratiam, quæ est quod iam bonum habituale, sine gratia præcedente, quæ est diuina motio, vel diuina vocatio: Et paulò ante: Ergo ad infusionem, inquit gratiæ primò præcedit diuina vocatio, postea sequitur liberi arbitrij ad Deum conuersio, & posteà gratiæ infusio. Et infra: Gratia quæ est diuina motio præuenit liberum arbitrium, & sequitur gratia, quæ est doni habitualis infusio. Hæc AEgidius. Ad idem sunt pleraque alia eiusdem verba lib. 2. d. 5. quæst. 1. ar. 2. vbi disserens, An Angeli indiguerint gratia,

se

se vt in Deum conuerterent non semel aut bis, ter ve, sed centies, & millies repetit; talem conuersionem dispositiuam, qua se ad gratiam vltimò disposuerunt, à gratia auxilij, seu à diuina motione processisse, & omnino fuisse priorem gratia habituali. Duran. in 4. dist. 17. quæst. 1. num. . idem intendit; nam sæpè dicit, contritionem ordine naturæ antecedere gratiam, & nunquam dicit ex ea sequi. Et q. 2. nu. 7. ad 1. argum. idem rursus insinuat. Capreolus in 4. d. 14. q. 2. ar. 3. ad 1. Henrici. quodlib. 5. q. 23. dicit sic: Non oportet quòd dispositio positiua ad gratiam, scilicet, detestatio peccati; & appetitus iustitiæ procedat à gratia gratum faciente; sed à motione auxilij. Et ad idem refert S. Thomam multis in locis, & Bernardum de Gãnaco in impugnatione prædicti quodlibeti Henrici. Idem tenet Gab. in 4. d. 14. q. 1. art. 2. sed & Scotus in 4. eadẽ distinctione. q. 2. art 1. & 2. Ricar. Palude & omnes antiqui idem afferunt. Et ex modernis Vega lib. 6. super 6. Sessio. Concil. Trident. c. 28. ex mente Scoti. Et c. 29. idem repetit, & apertiùs. c. 35. dicens: Fatemur dilectionem Dei super omnia non esse sine charitate, sed charitatem infusam præcedere hanc dilectionem (loquitur de dilectione quæ est vltima dispositio) hoc negamus. Et mox: Scio hoc vltimum nobiles authores de contritione defendisse (quod scilicet, ab habitu gratiæ & charitatis eliciatur.) Mihi tamen, vt cum venia eorum dixerim, inintelligibile apparet dari à Deo charitatem propter dilectionem, & contritionem, & tamen charitatem esse dilectionis causam, & ex consequenti ipsis priorem. Et opusc. de iustifi. de hoc latiùs. Et de doctoribus satis vt existimo dictum est.

XV. Probationes conclu.

PRobatur nunc à me paucis,(licèt multis probare esset facile.) Primò quidem, quia satis est conformis modo loquendi Concilij Trid. Sessio.6.cap.5.& can.3.& 4.asserentis, per internã Spiritus sancti illuminationem,per gratiam præuenientem, per inspirationem præueniẽtem Spiritus sancti,& eius adiutorium per excitationẽ, & motionem Dei se hominem præparare, atque disponere ad iustificationem. Illis autem verbis planè Concilium significare non solet donum gratiæ habitualis,aut habitum charitatis, sed solùm auxilium. Eo ergo auxilio se homo vltimo præparat,atque disponit: Vtque habet idem Concil.cap.7.hanc dispositionẽ, seu præparationẽ iustificatio ipsa consequitur,&c.Fit itaque quòd iustificatio nulla ratione antecedit dispositionẽ, & sic neq; gratia præcedit contritionem qua disponimur.

Zach.2. Secundò: Commodum satis est illud Zachariæ: Conuertimini ad me,& ego côuertar ad vos: Prior ergo est conuersio nostri ad Deum per contritionem, & dilectionem, quàm Dei ad nos per gratiam,& iustificationem. Ex quo sic deducitur argumentum: Ridiculum esset quòd Deus diceret alicui, Si tu videris, ego dabo tibi potentiam visiuam,si ambulaueris,dabo tibi pedes,quibus,scilicet,videas,& ambules. Sed sanè eandem risus materiam objicit qui dicit,quòd Deus exigit à nobis contritionem,vt det gratiam, si contritio elici non potest nisi a gratia. Dici ergo debet,contritionem non elici ab ipsa gratia habituali, sed etiam præcedere: ac proinde Deum meritò, & iusta de causa præexigere à nobis contritionem, & dilectionem ad hoc vt det ipsam gratiam,& remittat peccata: iuxta illud conuertimini ad me. &c.

Luc 7. Et, Dimissa sunt ei peccata multa quoniam dilexit

xit multum. Et, Si quis diligit me diligetur à patre meo, & ego diligam eum. Et, Si quis diligit me, pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionē apud eum faciemus. Quasi apertè diceret, gratiam habitualem minimè daturum se nobis (per hanc enim solam dicitur tota Trinitas ad nos venire, & mansionem apud nos facere) nisi prius nos ipsum dilexerimus. Vnde cum de præsenti bis dixisset, Si quis diligit me, de futuro subiecit, Diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, &c. Vt his futuri temporis verbis insinuaret, priùs nos ipsum debere diligere, scilicet, per dilectionem, & contritionem, qua nos ad gratiam disponimus, quam ipse diligat nos conferendo scilicet gratiam gratum facientem, cæterosq; diuinōs habitus. *Ioan 14.* *Idem.*

Quòd si iam diu sese tibi offert illud S. Ioann. Non quòd nos priùs dilexerimus eum, sed quia ipse prior dilexit nos. Et illud Bernard. Epist. 107. Libenter amor Dei nostrum, quem præuenit, sequitur. Et illud quod canit Ecclesia, Tua nos domine gratia semper præueniat & sequatur. Et Psalm. Misericordia eius præueniet me. Et qui mane vigilauerint ad me inuenient me. Et, In foribus assidentem inueniet, &c. quibus asseritur Deum nos prius diligere Deiq; gratiam præuenire nos. Accipe facillimam solutionem (nam te vsque ad aliorum argumentorum solutiones suspensum, & anxium detinere nolo.) Dico ergo priorem esse gratiam Dei, quam nostri illi actus: non tamen gratiam habitualem, sed auxilium, vel gratiam præuenientem, & excitantem, qua Deus priusquam infundat habitum, vel iustificet, mouet nos ad actus illos. Atq; adeò nullo ordine neq temporis, neq; naturæ, sed neq; rationis, gra- *Obijcitur.* *1. Ioan. 4.* *Psal 58.* *Prou 8.* *Sap. 6.* *Respōdetur.* *Quomodo nos prius diligimus Deum, quā Deus nos, & è conuerso*

 tia

tia gratum faciens antecedere potest nostros illos actus dispositionis. Hanc explicationem iam olim adduxerat Aegidius in 2.d.27.q.1.ar.4.dub.1. laterali;& d.5.q.2.ar.2.§. Tenebimus ergo,& alij antiqui & ex modernis Vega, lib.6.c.29. & 35.in solut.ad 7.obiectionem.

Ratio efficax pro nostra conclusione.

Tertiò probatur conclusio: Impossibile est formam intelligi aliquid operari, quo ad vsq; præintelligatur recepta in subiecto:esse enim supponitur ad operari:habet autem esse vnaquæq; forma,præsertim si sit accidentalis,qualis est gratia, per hoc quòd producitur in subiecto, ergo implicat formam efficere dispositionem necessariã ad suimet introductionem; alioqui priùs natura efficeret quàm introduceretur : & consequenter priùs natura efficeret quam esset. Vnde aut dicendum est quòd gratia non efficit contritionem, aut quòd cõtritio, vel dilectio Dei nõ sunt dispositiones ad introductionem gratiæ. Horum secundum dici sine periculo erroris non potest, propter Concilium Tridentin. Sessio. 6. sæpè contritionem, & dilectionem dicens esse dispositiones ad iustificationem,quod bene explicat Vega. lib. 6.c.28.dici ergo debet primum. Cõfirmatur,nam & si gratis daremus, vltimam dispositionem ad aliquam formam,verbi gratia, calorem vt octo, præcedere formam ignis in ratione causæ materialis,consequi verò ab illa in genere causæ efficientis: at quando vltima dispositio est actio, id omninò fieri repugnat. Quomodo enim actio, quæ procedit à forma,verbi gratia, visio à potentia visiua, poterit in aliquo genere causæ præcedere ipsam formam ? cum ergo contritio, & dilectio Dei actiones quædam sint, impossibile omnino est quod si ex gratia procedunt, disponant

ad ipsam gratiã, sintq; ea priores. Confirmatur secundò, Quod lux, cum recipitur in aere in primo sui esse illuminet parietes, tectum, & pauimentum, hoc quidem optimè intelligitur, quoniam verissimum est. Cæterùm quod ipsa illuminatio, quæ ab illa luce efficitur, sit dispositio ad receptionem ipsius lucis in aere, hoc quidem absurdissimum dictu est, & penitus inintelligibile, & incredibile, neque ego, omnes licèt Thomistæ vno ore assererent quin tametsi omnes philosophi in vniuersum dicerent, existimarẽ quidquam habere probabilitatis, & multo minùs veritatis.

Quartò: Non apparet quomodo gratia habitualis sit nobis libera, & voluntaria, si priùs nobis infunditur quàm nos habeamus motum liberi arbitrij, quo ad eam præparemur. Ea quippe ratione quædam aliæ gratiæ præuenientes, & excitantes, vt vocatio, illuminatio, &c. non censentur esse nobis voluntariæ, quia nimirum priùs nobis Deus eas exhibet quàm eis nos consensum præbeamus, aut quouis modo nos ad illas præparemus. Ergo vt gratiam habitualem dicamur nos sponte, & vltro suscipere, necessium est vt omnino priùs nos ad eam præparemus, eo scilicèt, præparationis genere, quod ab ipsamẽt gratia habituali minimè proficiscatur, sed ab auxilio speciali. Nam si præparatio procedit ab ea gratia, iam gratia absq; consensu nostro nobis infusa præintelligitur. Porrò qui vim harum argumentationum non videt, accuset tarditatem suam, vel potius cæcitatem, quæ ignorantissime laborat. Nam vniuersa scriptura, atq; concilia, & Doctores ecclesiæ consensum nostrum, & cooperationẽ nostram liberã exigunt à nobis, quib. idonei efficia-

mur gratiæ suscipiendæ. Et quamuis talis noster consensus, ac libera cooperatio sine diuina gratia haberi nō possit, nempe sine gratia auxilij preuenientis, & excitantis: at cum illum consensum præexigat Deus, ad hoc vt conferat gratiam habitualem, dici debet quod talis consensus ab ipsa habituali gratia minimè proficiscatur.

In naturalibus vltima dispositio non est à forma.

Quintò tandem de naturalibus tantisper philosophemur: In his sanè vltima dispositio ad formam producit effectiuè formam tanquàm instrumentum generantis, (imò sunt qui dicant, etiam contritionem effectiuè attingere gratiam) ergo non potest dispositio effectiuè esse à forma: alioqui in eodem genere causæ efficientis, sibi alternis essent causæ, quod implicatorium est. Confirmatur fortissimè: quia toto tempore quo est vltima dispositio ad formam ignis, non est forma ignis, in via Thomistarum: asserunt enim resolutionem omnium accidentium fieri in generatione rei vsque ad materiam primam. Rursus cùm primò est forma ignis, nō est vltima illa dispositio, sed fuit toto tēpore præcedēti. Qua ergo ratione hæc dispositio fiet ab ipsa forma, cū forma tūc nō sit? Sed dicunt, calorem, qui est vltima dispositio ad ignem, non esse illum qui præcedit, sed alium, qui simul tempore cum forma ignis aduenit: & hic, inquiunt, sequitur ex forma ignis in genere causæ efficientis, præcedit verò eam in genere causæ materialis. Hoc mihi vt & alijs arridebat olim. Verùm re maturiùs considerata, non video, quomodo calor, qui simul cum forma ignis producitur, quique est eius proprietas & affectio fluens ex principijs essentialibus ignis, & ex vi vnionis formæ cum materia, disponat ad ipsam vnionem, & præcedat eam in aliquo genere causæ. Est quidem calor iste dispositio concomitans

Fuga aduersariorum.

Refutantur

fo r-

mam ignis, necessariusq; ad eius in materia conseruationem, non verò ad introductionem, magis quàm anima requirit potentias animales ad sui vnionem cum materia, quamuis ad conserua tionem requirat. Dicunt & quidem subtiliter ex D.Tho.1.p.q.76.ar.6.ad 1.& de Spiri. creat. ar.3.ad 20.& q de Anim.ar.9. formam substantialem v.g. formam hominis præhabere in se diuersos gradus, scilicet, entis, corporei, vegetatiui, sensitiui, &c. quos communicat materiæ in eodem instanti temporis, quo ei vnitur. Et quidem ad formam secũdum 1.aut 2.gradum, non opus est dispositione ex parte materiæ: nã ex materia seipsa satis est disposita ad illos gradus: & sic dixit S. Thom. 1.p. q.76. ar. 6. formam immediatè vniri materiæ. At verò ad vlteriores & perfectiores gradus requiruntur dispositiones, & istæ procedunt à forma secundùm priores eius gradus, in genere causæ efficientis & formalis: & præcedunt eam secundùm alios, in genere causæ materialis: vt verè dixerit D. Thom. 2.contra gent.c.71.omnem formã vniri materiæ dispositæ.

Calor qui simul cum igne producitur nõ est dispositio ad ignem.

Alia fuga subtilior.

Cæterùm hæc licèt subtiliter dicta sint, adhuc impossibile est quòd in genere causæ materialis præcedat res suam efficientem: nam licèt dispositio præcedat formam secundum vlteriorem gradum in genere causæ materialis, quia ad illam disponit: àt non sequitur ex illa secundum illum gradum tanquàm ex causa efficienti, sed secundũ alium priorem. Rursus licèt sequatur ex illo priori gradu in genere causæ efficientis, at non præcedit illum in genere causæ materialis, sed aliũ. quia illum primum iam præsupponit vnitum materiæ, & sic ad eius vnionem non disponit. Sed pressiùs adhuc philosophemur. Certè forma ignis v.g. non habet vt sit principium caloris secundum

Refutatur hæc philosophia dupliciter.

Secundò, & est notand.

dum priores & superiores illos gradus essendi & corporei, sed secundum gradum ignis: ac proinde talis calor non solum præsupponit formam vnitam materiæ secundum illos gradus, sed etiam secundum gradum ignis: & consequenter sicut nō disponit ad illos priores, ita nec ad gradum ignis: & sic nequit fieri, quòd aliqua res disponat ad productionem suæ causæ efficiētis. De quo leg. Arist. 12. met. 16. & Aug. lib. de Immort. ani. c. 3.

Quis calor dicatur vlt. disp. ad ignē

Quod si percōteris, Quis calor disponit ad introductionem formæ ignis in materia? Dico calorem alterum, qui tempore præcessit formam ignis. Dices: Si calor iste non est in illo instanti temporis, quomodo est vltima dispositio ad ignem? Dico, sat est, quòd fuerit toto tempore præcedenti, ita vt primum esse ignis sit primum non esse illius caloris: & huius suppetunt vulgò exempla in naturalibus.

Obiectio.

Sed adhuc contendis, dispositionē illam non esse vltimā eo quod non est calor vt octo, vel in summo, siquidem tantus calor non datur nisi vbi est ignis, ignis autem tunc nondū est.

Solutio.

Dico, adhuc ille calor est vltima dispositio ad ignem: nam licet non sit summus, tamen citra summum est maximus, ac proinde est tantus, vt non possit dari maior quin sit ignis.

XVI. Argu. resp.

ARgumētis initio factis respōdemus. Primæ obiectioni, qua tangitur punctū longè difficillimū, quidam dicunt verùm esse quòd contritio expellit effectiuè peccatum: verùm id facit in quantum ipsa procedit à gratia, atq; adeo non sequitur quòd antecedenter ad gratiā sint remissa peccata, vt Caiet. 3. par. q. 86. ar. 6. Soto in 4. d. 14. q. 3. ar. 6. Ledesma. 4. p. q. 17. ar. 1. & 6. & alij.

Contritio an effectiuè remittat peccata.

Itaq; dicunt quòd contritio expellit peccatum in quantum ipsa procedit à gratia: à gratia inquàm, non habituali, vt perperam intellexit Soto, sed à gratia auxilij

xilij specialis. Et quidem quòd cótritio vt procedens à gratia habituali, nó poßit effectiuè remittere peccata, patet, quia omnis forma priùs communicat suum effectum formalé subiecto, quam aliquid efficiat, vt videre licet in calore, qui priùs informat aquam, quàm in illa calefaciat rem aliam, & lux priùs recipitur in aere, & facit illum lucidum, quam illuminet domum. Ergo similiter gratia habitualis priùs dat suum effectum formalem, qui est remittere peccatum, & facere subiectum iustum, bonum, & gratum Deo, quàm efficienter aliquid agat vt verissimè dixit AEgidius in 2.d.26.q.1.art.3. in solutione ad 4. Atq; adeo si gratia agit effectiuè contritionem, iam præintelligitur ordine rationis expulsum peccatum, quia ille est suus effectus formalis: & consequenter ipsa contritio non poterit illud efficiéter expellere, quandoquidem in instanti naturæ, quo ipsa contritio intelligitur esse, iàm intelligitur expulsum peccatum. Ex quo fit quod si contritio debet effectiuè pellere peccatum, vt vult S. Thom. id debet efficere in quantùm procedit à gratia auxilij specialis, & antecedit gratiam habitualem.

Sed tunc stat, curritq; adhuc primum argumentum: nam si antecedenter ad gratiam habitualem contritio remittit peccatum, iam ergo antecedenter ad gratiam habitualem remittuntur peccata, & sic non erit remissio peccati effectus illius gratiæ. Propter hoc argumentum omnino dicendum est, quod contritio non expellit effectiuè peccata, sed neque formaliter, vt videtur concedere Sot 2. de Nat. & grat. c. 18. prope finem; sed solùm dispositiuè, & in genere causæ materialis, eo modo quo causat ipsam gratiã. Itaq; causat gratiam, & remissionem peccati disponendo ad vtram- *Obijcitur adhuc.* *Soluitur.*

vtrâque,& ideo vtriq; præſupponitur:quæ eſt noſtra ſententia. Quod verò obijcitur ex S. Tho.3.p. q.85.ar.2.ad.3. vbi ait, contritionem effectiuè expellere peccata,alibi explicandum eſt,nam varias habet explicationes.Pro nunc verò facilior ea eſt,vt intelligatur de efficientia morali, quæ ad genus cauſæ efficientis referri poteſt. Idque facit diſponendo ad gratiam,qua formaliter expelluntur peccata. Ac proinde non ſequitur quòd ante infuſionem gratiæ præintelligantur remiſſa peccata per contritionem.

Replicatur.

Solutio.

Sed explicatiùs adhuc nodum hunc diſſoluamus,ipſum priùs hac obiectione preſsiùs firmantes,& implicantes. Nam obijcitur:Contritio inuoluit dilectionem Dei ſuper omnia, imò præſupponit eam eò quòd ab illa cauſatur, vt habet D.Tho.1.2.q.113.ar.2.ad.1.& ar 8. latius & 3.p.q.85. ar.5.6.ergo ſupponũtur peccata remiſſa, & homo conſtitutus in gratia,alioqui(vt dicitur in confirmatione) dilectio, & contritio procederent ab homine peccatore.Reſpondetur quòd ſecundùm rem non procedunt niſi ab homine iuſto,quando quidem in illo inſtanti temporis iam habet homo gratiam: cæterùm ordine naturæ, & rationis non eſt incommodum quòd intelligantur actus illi dilectionis,& contritionis procedere ab homine peccatore,quia cum rectitudo illorum actuum in illo priori ſit facilè tranſiens,& per modum actus ſecundi, obliquitas autem peccati ſit per modum habitus, & per modum actus primi in voluntate, non opponuntur iſtæ duæ formæ, atq; ideò in illo priori intelligitur ille homo vt in peccato, & vt inimicus Dei per modum actus primi,& ſimpliciter:at verò per modum actus ſecũdi, & imperfectè amicus Dei,& iuſtus. Ad hoc etiã propoſitum plurimum facit ſequentis argumenti ſolutio.

Inſtatur adhuc.

Contritio an procedat ab homine iuſto vel peccatore.

Ad

AD secundum ergo respondetur: admitto illum actum esse dilectionis Dei super omnia & quod homo ille Deum diligit. Et cum obijcis, ergo & diligit eum Deus, ergo & in illo priori habet gratiam quæ faciat eum obiectum diuinæ dilectionis. Respondetur quod in illo priori illum hominem diligit similiter Deus, scilicet, per modum actus secundi, & secundùm quid id est, diligit illum actum, non verò hominem, quoniam adhuc homo intelligitur sub peccato per modum actus primi: & ideò non oportet quòd in illo priori intelligatur, vt habens gratiam. Sed instas: Ille est actus charitatis, atq; eiusdem speciei cum cæteris charitatis actibus, est ergo actus amicitiæ mutuæ. Non ergo stat intelligere illum hominem, vt diligentem DEVM, sine eo quod DEVS illum diligat. Respondetur, concedo quod etiam Deus illum diligit eo modo quo ipse Deum. Ipse autem non diligit Deum in illo priori perfectè, nec intelligitur adhuc vt perfectus eius amicus, nisi tantum secundùm quid, id est, in actu secundo, remanente inimicitia per modum actus primi. Sic ergo Deus diligit illum per modum actus secundi, id est, diligit illum actum, & odio habet hominem. Ad id vero quod ampliùs petebatur in argumento, dico, actum quidem illum meritorium esse gloriæ, non tamen ideò quia elicitur à gratia, aut charitate: sed quia elicitur ab auxilio Dei, & informatur gratia in esse meriti, vt ex Francisc. de Christ. d.23. q.13. vidimus suprà. Cum enim, vt sæpè dictum est, pro illo instanti temporis iam sit homo ille in gratia: & ex alia parte actus ille eliciatur à principio supernaturali, scilicet ab auxilio, non est negadum quòd sit meritorius, quod negant quidam vt supra. §.1. Neque verò oportet, vt

XVII. Quomodo Deus diligat eum qui habet contritionem.

Replica.

Solutio.

vt omnis actus meritorius à gratia, & charitate procedat, quod Canum fefellit de pœnit. p. 1. vt suprà. Neq; tandem quatuor illos modos referendi aliquem actum meritorii sequi oportet; quos posuit Viguerius, Institut. Theolog. cap. 9. §. 3. versic. 4. Quòd si S. Tho. 1. p. q. 62. ar. 4. ad 2. & 12. q. 114. ar. 4. & 2. 2. q. 2. ar. 9. & in 2. Sentent. d. 28. & 40. & vbiq; locorum exigit ad actum meritorium, quòd sit à gratia & charitate, hoc iam explanatum relinquitur supra. §. 8.

Prima dilectio, & contritio sunt eiusdem speciei cum alijs quæ deinde eliciũtur.

Petebatur etiam in secundo argumento, an ille actus sit eiusdem speciei cum reliquis, qui deinde ab habitibus proficiscuntur. Respondetur affirmatiuè, quia in idem obiectum formale, & sub eadem ratione formali tendunt. Quod verò isti ab habitu, & ille à potentia cum auxilio eliciantur, speciem non mutat: nam similiter in habitibus acquisitis actus elicitus ab habitu temperantiæ eiusdem speciei est cum eo, quem sola potentia in principio acquisitionis habitus, elicuit. Si enim eiusdem speciei non esset, certè ex illo, alijsque eiusmodi, habitus vnius speciei generari non posset: licet negari non debeat actum ab habitu simul cum potentia profectum, perfectiorem esse. Et sic actus dilectionis, qui deinde à charitate elicitur, perfectior est actu illo dilectionis, qui est dispositio, & à solo auxilio producitur, & non à charitate.

Ad confirmationem primam respondetur, iam præintelligi potentiam, vt constitutam in actu primo, cum elicit illum actum, scilicet, per modum transeuntis. Et ad hanc constitutionem satis est auxilium. Ita multi.

XVIII. An volũtas sine habitu

Verùm tamen prætereunda nobis non est difficultas ista Thomistæ, Capreol. 4. d. 49. ad finem, Soto, ibi. q. 2. ar. 4. Ferrar. 3. cõt. Gent. c. 54.

c.54.Caie.1.p.q.12.ar.5.quibus ipse D.Tho.patrocinari videtur.12.q.65.ar.2.& 22.q.75.art.3.ad 2.& de verit.q.2.art.2.censent, ad hoc vt homo eliciat actum dilectionis, vel visionis beatificæ, vel fidei, &c.adeò esse necessarium vt potentia sit constituta in actu primo per habitū, vt oppositum de potentia Dei absoluta fieri nequeat. Probatur. 1. Respectu illarum operationum habet se voluntas vel intellectus vt causa principalis, ergo necesse est vt operetur per virtutem intrinsecam per quā sit constituta in actu primo. Sed ad id, auxilium, cum non inhæreat, non sufficit. Patet, quia illud auxilium & motionem etiam habent instrumenta, & tamen per hoc non sunt causæ principales. Rursus. Actus eiusdē speciei non potest elici nisi à causa, quæ vèl formaliter, vel eminenter sit eiusdem speciei, id est, contineat in se totam illam perfectionem specificam, quam debet transfundere in effectum. Sed volūtas, secluso habitu charitatis, non habet in se aut formaliter aut virtualiter illam entitatem vel perfectionem supernaturalem, quam debet transfundere in actum dilectionis Dei super omnia: ergo tale actum non poterit elicere voluntas, si præscinditur habitus. Nā dicere quòd auxilium dat voluntati vt contineat in se supernaturalitatem illius actus, penitùs est falsum. Tum quia ipsi auxilio debet præintelligi causa, si vere causa est: & consequenter ante auxilium debet præhabere in se perfectionem sui actus, vel effectus, tum quia illud auxilium cum non inhæreat, non potest dare voluntati vt sit causa, si ipsa alias non sit causa. Breuiter respondeamus.

possit elicere actum supernaturalem, &c.

Arg. 1. quòd non possit.

2. argum.

Sunt qui dicant, Voluntatem ipsam suapte natura esse constitutā in actu primo respectu illius dilectionis: & ab auxilio non recipere nisi cōplemen-

Primus modus dicendi in hoc dubio.

mentum quoddam ad exercitium operationis.

Refutatur. Hic tamen modus refutatur, quia, vt dixi, causa præhabere debet in se totam perfectionem, quã debet transfundere in effectum. at voluntas de se non continet perfectionem actus supernaturalis, cum ipsa sit de genere naturalium, atq adeò inferioris ordinis, ergo.

2. Modus. Alij dicunt, Voluntatem constitui in actu primo per modum quendam se habendi ipsius voluntatis, quem acquirit ex vi & efficacia diuini auxilij.

Refutatur. Veruntamen, vel iste modus est naturalis, & tunc non erit potens dare voluntati facultatem ad actum supernaturalẽ. Vel est supernaturalis, & tunc erit realitas aliqua distincta à voluntate, & superaddita, quod ipsi negant, & meritò, vt iam probo.

3 Modus. Vnde 3. dicunt alij, hoc quod superadditur voluntati esse qualitatem & realitatem supernaturalem, distinctam à voluntate, quæ tamen non habet rationem habitus, sed dispositionis transeuntis.

Refutatur. At facilè & hoc refutatur, nam postquam ista est verè qualitas recepta in voluntate, inintelligibile est quòd non sit charitas, cùm inclinet in idem obiectum formale, & sit principium actus charitatis eiusdem speciei. Sicut calor ignis & aquæ, & lumen Solis & stellarum, sunt eiusdem speciei.

4. Modus. Alij. 4. dicunt, hoc quod superadditur voluntati non esse qualitatem, sed motionem quandam, seu vsum passiuum, quo voluntas mouetur à Deo ad illum actum.

Refutatur. Reijcitur hoc, nam per motionem istam nunquam dicitur agens constitui in actu primo: nam instrumenta similem motionem passiuam habent, quá mouentur à principali agenti, & tamen per hoc non constituuntur in esse causæ.

XIX. Resolutio quòd potest voluntas sine habitu, &c.

EST conclusio: Potest voluntas creata producere actum dilectionis Dei super omnia sine habitu charitatis. Patet, quia de facto ante instans

instans iustificationis elicit actum attritionis, timoris seruilis, & alios, qui re vera sunt supernaturales: & tamen non elicit eos mediante habitu supernaturali, sed solo auxilio, vt de se patet. Rursus de facto voluntas habens charitatem remissam, elicit sæpenumerò dilectionem intēsam: alioqui nunquam charitas augeretur in hac vita, in via S. Tho. At ille excessus non videtur, quòd ab habitu proueniat, sed à potentia cum auxilio: ia ergo voluntas nostra potens est in aliquid, respectu cuius non est constituta in actu primo per habitū. Tertio: quia si tota causalitas & actiuitas prouenit ab habitu, iam volūtas sic se haberet ad diligendum Deū, sicut se habet aqua ad calefaciendum, suscepto calore, quod falsum est. nam voluntas intrinsecè est potentia volitiua & productiua amoris & dilectionis. Tametsi autem aliquando propter excellentiam obiecti ipsa de se non sit satis proportionata ad eliciendum actum perfectum, nō ideò tollitur quin sit causa: &, si iuuetur speciali Dei auxilio, possit sine aliquo superaddito perfectè ferri in bonum illud. Vnde per auxilium non cōstituitur voluntas in actu primo: nā ipsa de se habet actum primum in ordine ad omne diligibile sicut intellectus ad omne intelligibile, & visus ad omne visibile. Per hoc tamen quod aliquod sit visibile aut intelligibile tam excelleus, vt illud potentia attingere perfectè nō valeat, non tollitur quin potentiæ verè sint causæ respectu omnis visibilis & intelligibilis, & omnis visionis & intellectionis. Quartò: Deus nō potest producere illū actum dilectionis, nisi per voluntatem nostram: signum ergo est quòd voluntas propria virtute concurrit ad talem effectum tāquam causa. Alioqui ita posset mediante aqua vel lapide produci dilectio, si voluntas non habet aliquem concursū

Nota hanc rationem.

voluntas ante habitum vel auxilium est vera causa actus supernatur licèt nō proportionat.

Alia ratio efficax ad idem.

ex proprijs, quem non habet aqua.

Argum. étis resp.

Ad primum ergo dico, antecedenter ad habitũ vel auxilium iam voluntatem esse causam constitutam in actu primo, vt explicaui. Ad 2. dico, continere voluntatem totam illam perfectionem, quã debet in supernaturalem actum transfundere: at non continet eam perfectè, sed radicaliter & inchoatiuè: in quantum est radix & principium diligendi, vt patet. Ideò enim aqua nõ est defectiua causa caloris, quia neq; radicaliter, neq; imperfectè eum continet, &c.

XX. Exemplum de aere ingrediente, & apertione fenestræ refutatur.

AD 3. argum. initio positum, dico apertionẽ fenestræ ab aere quidem procedit in genere causæ efficientis, tamen non præcedit ipsũ in genere causæ materialis, siquidem, vt patet, nõ disponit ad ipsum. At ad ipsum aeris ingressum, qui habet se veluti forma producta per actionem aeris, sic apertio quidem disponit præceditque ipsum in genere causæ materialis, cæterùm non efficitur ab ipso ingressu, id est, non procedit ab eo in genere causæ efficientis, sed formalis. In genere verò causæ formalis & materialis nihil inconuenit vnam rem esse priorem & posteriorem alia. Quod exemplis probant Aegid. 2. d. 26. q. 1. art. 4. ad 3. Alexan. 3. p. q. 70. memb. 6. atque hoc exemplum de aere, inane est, & leue, non secus ac id quod ait, licet magnum pondus habere dicat Scot. 4. d. 14. q. 1. ar. 6. & lib. 2. de nat. & gra. cap. prop. 3. Aliud exemplum nihilo deseruit, siquidem actio non est causa efficiens rei. Vltimum verò satis explicatum arbitror in superioribus.

QVAE-

QVÆSTIO SECVNDA POSITIVA, DE literali illorum versuum intelligentia ex Psal.67.

Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa:

Rex virtutum dilecti dilecti, & speciei domus diuidere spolia.

Si dormiatis inter medios cleros penna columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.

VNA est trium horum versuum intelligentia, & vniuscuiusq; sensus, itq; constructio ab alterius sensu vicissim pendet. Atq; hac de causa simul eos oportuit proponere, simul exponere, si vnius eorum inuestiganda erat interpretatio.

1. OPortunum autem mihi videtur, ne dicam necessarium, animaduertere id quod à plerisq; nostra tempestate male intellectum, ad sanctarum scripturarum expositionem præcludit viam. Sunt enim qui in veteris testamenti voluminibus, præsertim in psalmis, nullas audent interpretationes adducere, neque ab alijs adductas approbare, si nouum aliquid quod a sanctis patribus acceptum non fuerit, præleferre videantur. Ego verò cum Caietano, præfatione in Pérat. veneratus in primis & sanctos patres, & eorū studia, & sanctissimas expositiones, minime formidabo

Quod sēsus literalis plurima est habenda ratio

dabo præsentia Dauidis carmina, noua aliqua adhibita interpretatione, declarare.

Animaduertendum autem est in scholis potissimè, in quibus nunc agimus, & in quibus de fide, & religione disputationes instituuntur, perquam necessarium esse omne studium, & omnem diligentiam impendere in sensu historico, siue literali tradendo. Si enim à simplici & vsitata verborũ interpretatione, & ab sensu historico, quem primò voces faciũt, sermo ad arcanas illas mysticasq; sentẽtias traducatur, nulla ferè vis reliqua est sacræ scripturæ ad veritates fidei deducendas, aut ad refutandos errores, vel ad alias scholasticas disputationes pertractandas. Hæc planè est sententia D. Dionysij, dicentis: Theologiam Symbolicam non esse argumentatiuam. Et August. in epist. ad Vincentium Donatistam, quæ est. 48. Et Hieron. Matth. 13. Parabolæ, & dubia ænigmatum intelligentia non possunt ad authoritatem dogmatum proficere. Quod ex scholasticis tractat Castro li. 1. de hæresibus cap. 3. & tangit Durand. in 2. d. 6. q. 3. num. 4. Alia est etiam ratio ob quam de historico sensu multùm curandum est, quia iste sensus fundamentum est planè totius spiritualis ædificij. Gregor. homil. 40. in Euange. In verbis, inquit, scripturæ priùs est seruanda veritas historiæ, & pòst requirenda spiritualis intelligentia. & Aug. lib. 8. super Genes. ad lite. cap. 7. tom. 3. de quatuor illis paradysi fluminibus loquens. Et lib. 17. de ciuitate c. 3. tom. 5. & Hierony. lib. 5. super Isai. cap. 13. ibi. Et erit Babylon. Spiritualis interpretatio, inquit, sequi debet ordinem historiæ, quod plerique ignorantes lymphatico in scripturis versantur errore. Et idem fatetur cum esset iuuenis, & historiam non intelligeret in Abdia allegoricè scripsisse, affirmatque puduisse sæpius facti, ita dicit in

cit in prooemio super Abdiam, ad Pammachium. Quamobrem hodierna disputatione sensum tantùm tractabimus literalem trium illorum versuum, quoniam in scholis agimus, in quibus Dei beneficio ab inueterato Iudæorum errore parum nobis timendum est, asserentium solam literam sequendam esse in veteri testamento, nullumque sub ea latere spiritum. Nos tamen catholicè cōfitentes spiritum latere sub litera, securo pede ad literam deueniamus.

Occurrit tamen hoc loco triplex dubitatio. Prima quidem, quia explicare præsentem Dauidis psalmū ad literam de Dauide ipso, de gestis eius, de synagoga, de bellis pópuli Israelitici, & nō de rebus altioribus: est sanè Dauidem cum Virgilio, aut Homero comparare, qui res ducum carminibus celebrant. Atque adeò ascensum illum Dei in curribus, de quo in hoc psalmo tam sæpè fit mentio: Iuuenculas tympanistrias coniūctas psallentibus: fœminas illas magna fortitudine nunciantes victoriam: Insuper illud de cleris, seu tripodibus nigris, de columba deargentata, &c. intelligere velle historicè, & literaliter, per absurdū videtur. Præstat ergo vt in altiori, & mystico tantùm sensu interpretetur, vt sensum Spiritu sancto dignum reddant. II. Triplex argumentum quo impetitur sensus literalis.

Altera quia multi huius Psalmi versus à Diuo Paulo adducuntur de Christo, & de eius gestis, Ephes. 4. Totus ergo psalmus de Christo solo, deq; eius gestis interpretādus est. Quis. n. aliū sensum ab eo quē Paulus in illis verbis adinuenit, deprom ere suo marte audeat? quā obiectionē sibi etiā opposuit Caiet. in titulo præsentis psalmi 67. Ephes. 4.

Tertia dubitatio est quia hærere literæ, Rabbinorum est & Iudæorum, non Christianorum. Et planè qui psalmum hunc de Dauide, & Israelitis,

& Synagoga fuerit interpretatus, dissidet omninò à communi Patrum intelligentia. Habemus autem decretum sacri concilij Tridentini Sessio. 4. de vsu & editione sacrorum librorum, quo præcipitur, vt nemo suæ prudentiæ innixus, sacram scripturam ad suos sensus contorqueat, aut contra eum sensum, quem tenuit, & tenet sancta mater Ecclesia, aut etiam contra vnanimem consensum patrum eam interpretari audeat. Et in concilio Lateranensi sub Leone X. Sessio. 11. præcipitur, vt sanctam scripturam, iuxta interpretationem doctorum, quos Ecclesia, vel vsus diuturnus approbauit, explicent, & eis semper insistant, quæ à præfatorum doctorum interpretationibus non discordent. Ita fere ad verbum. & D. Dionysius, cap. 1. de cælesti Hier. & Clemens Romanus, lib. 10. Recognitionum & Clemens Alexand. lib. 7. stromatum & Ambr. Hiero. & omnes patres idem eisdem ferè verbis suadent. Et fauet. D. Paul. Gala. c. 1. Si Angelus de cælo euangelizauerit præter id quod euangelizatū est, anathema sit. Cum ergo vnanimi consensione Patres de Christo, deque Ecclesiæ mysterijs hunc psalmum, & alios qui, In finem, habent pro titulo explicauerint: tantaque sit eorum authoritas, & tantum ponderis in Ecclesia semper habuerint, sanè temerarium est, præter id quod ab ipsis dictū est, aliquid velle dicere.

Galat 1.

Ad primam obiectionē.

Mihi tamen quid ad hæc respondere possim, statim occurrit. Scilicet id quod consideratissimè à D. Hilario super psalmum 63. Assertum relictum est. Scio plures (inquit) memini, qui omnia quæ in libris psalmorum scripta sunt, ad personam Domini vnigeniti filij Dei, existimant esse referenda. Quæ eorum opinio argui non potest: omnis enim ex affectu religiosæ mentis hic sensus est, &c. Et inferius: Quanquam enim id ipsum interdum imperite

periti fiat, tamen per id quod ad eum cuncta referuntur, necesse est vt ea quæ ei sunt propria, verè ac fideliter prædicentur. Cauendum autem est ne, dum omnia in eum conuenire æqualiter opinamur, plurimùm & diuinitati suæ, & corporationis sacramento, & operationum potestati, & passionis virtuti, & resurrectionis gloriæ detrahatur. Tenendus igitur modus est. Hæc ille. Itaq; interdum imperitè tribuuntur Christo loci aliqui psalmorum, & auferuntur ab eis de quibus scripti sunt. Quin D. August. maiorem nobis copiam facit historicum sensum persequendi, lib. 2. de Gene. contra Manich. c. 2. tom. 1. dicens: Quod si quis voluerit omnia secundum literam accipere, id est, non aliter intelligere quàm litera sonat, & potuerit euitare blasphemias, & omnia congruentia catholicæ fidei prædicare: non solùm ei non est inuidendum, sed præcipuus, multùmque laudabilis intellector habendus est, &c. vsq; ad illud. Non præiudicantes meliori, diligẽtioriq; tractatui, siue per nos, siue per alios, quibus dominus reuelare dignatur. Quo circà si quis hunc psalmum. 67. de Dauidis, & Iudæorum gestis interpretetur, cum sic omnes euitare possit blasphemias, & congruentia fidei catholicæ dicere, hic quidẽ non est reijciendus, sed laudandus. Imo mea sententia, si velimus hunc psalmum, & plures alios ad literam de Christo sermonẽ habere nec historiã tractare vllam, est in multis locis scripturam nimium coarctare, vt illũ sensum tantùm habeat. At explicando ad literam de populi Israel gestis, quando psalmus id optimè ferre potest, & scripturam reddimus augustiorem, & non angustam, & illi tribuimus id quod nulla alia scriptura habet. Aperimus enim in illa viam ad altiores sensus quærendos, & inueniendos, in

quo ab Homero,& Virgilio maximè differt,quorum libri non multorum sensuum diuites & foecundi,sed vnius tantùm præstant materiam. Et ex his patet ad primam dubitationem.

Ad secundam.

Ad secundam, ex Iansenio in Epistola, quam vice procemij libro psalmorum præfixit,respondendum est, nam Ioannes Driedo lib.3.de Regulis, & dogmatibus scripturæ tractatu 3.cap.2.fol. 154. contra Hebræos, & Iudæos satis piè asserere videtur multos psalmos, quorum aliqui versus citantur in nouo testamento, totos esse ad literam de nouo ipso intelligendos. Vt Psalm. 18. psalm. 21.psalm.108.psalm.77. Quod tamen ego minimè mihi persuadere potero: sed dicendum potius videtur cum Iansenio in illa epistola breuiter (nam de hoc in Relectione, ad finem huius operis dicemus plura) & Caietano in explicatione tituli huius psalmi,eos quidem versus,qui in nouo testamento citãtur ex veteri,ita omnino proculdubio esse intelligendos iuxta propositum ad quod adducuntur (non disputo an literaliter, an mysticè) non tamen inde fit totum psalmum ad idem propositum pertinere.Sed de hoc alibi.

Ad tertiam. Rabbini nõ semper desipiunt.

Ad tertiam dubitationem dicendum,Rabbinos Hebræorum non in omnibus esse deliros (licet in multis deuient à veritate) sed quandoque verissimum literæ sensum nobis explicare. Veritas autem à quocunque dicatur, a Spiritu sancto est. Neque verò per hoc maiorem deferimus authoritatem Iudæis quàm patribus, cum nullũ illi in hac parte authoritatis pondus obtineant, qui tam frequẽter desipiunt & insaniunt.Sed eorum interpretationes amplectimur interdũ, quia veræ sunt, non quia ab illis traditæ sunt: contra verò expositiones sanctorum patrum, & quia veræ sunt,& quia ab illis traditæ sunt. Tradidit autem

tem nobis Augustinus mirabilem regulam. lib. 2. de doctrina Christiana. cap. 40. tom. 3. ab his perfidis, & induratis Ecclesiæ hostibus, tanquam ab iniustis, & iniquis possessoribus, si quid bene dictum est, auferendum esse, & in nostros vsus transferendum.

Quod si diuinum illud Hieron. ad Lætam, testimonium nobis quis obijciat: Nemo ad lupanar mittit virgines suas, quamuis quædam ibi reperiri possint de turpi corruptione lugentes: nemo hæredem suum latronum turbæ committit, vt discat audaciam: nemo in perforatam intrat cymbam, vt discat vitare naufragium, & ad planum prostibulum, & hæresibus plenum volumē animam tuam dirigis adhuc innocentem mali, immunem doli, vt ibi discat catholicam veritatem? Quod præclarissimum & elegantissimum dictum intercludere videtur nobis viam adeundi Rabbinos. Solos ergo sanctos patres in scripturæ intelligentia debemus consulere. Verum ad hæc & ea quæ ex Concilio Lateran. Trident. & ex Paulo dicta sunt, respondetur, sensus contrarios interpretationibus patrum non licere nobis adducere. Et concilia & sancti id præcipiunt ne faciamus. At cum ex patrum sanctorum sententia, vnus & idem locus sensum habeat multiplicem, etiam literalem, non est incommodum nouam aliquam interpretationem adducere: neq; hoc Ecclesiæ, aut patribus aliquo modo derogat. Nemo (inquit S. Thom. de potentia. quæst. 4. art. 1.) ita scripturam ad vnum sensum cogere velit, quòd alios sensus qui in se veritatem continent, & possunt salua circumstantia literæ scripturæ aptari, penitus excludatur. Vide ibi alia perquàm necessaria ad nostrum institutum.

Præclara verba D. Hieron.

Rursus noua dogmata, nouam doctrinam in scri-

Quid sit cui

gelizate pre ter id quod euangelizatum est. in scriptura reperire velle præter id quod à sanctis patribus, & ab Ecclesia accepimus, hoc quidem minimè licet. Vnde Theophila. ad Rom. c. 14. in illa verba, Vnusquisq; in sensu suo abundet, sic ait: Quando sermo est de dogmatibus, vel doctrina, non oportet nos proprio sensu abundare, sed quæ accepimus firmiter tueri, etiā si Angelus de cœlo aliud prædicauerit. Huc pertinet illud, Ne transgrediaris terminos quos posuerunt *Prouer. 22.* patres tui. Et, State super vias bonas, interrogate *Hier. 6.* de semitis antiquis. At in his quæ nec ad fidei dogmata, nec ad doctrinæ nouitatē spectant, aliquid nouum bene licet antiquis adijcere. Ea enim est cælestis huius agri vastitas, & fœcunditas, vt nec illi frumentorum numerus nullus esse possit. Vincentius certè Lirinen. aduersus profanas nouationes, luculēter de hoc loquitur, ab illis verbis: Si te, doctor diuinum munus idoneum fecerit, &c. Quæ ad integrum non adduco, quoniam multa sunt, & ad versuum à me propositorum explanationem festino. Illud verò quod ex Hiero. ad Lætam, obiectum est, significat, ijs quibus periculum lapsus est minimè licere scrinia Hebræorum euoluere. Hac enim ratione librorum hæreticorum lectionem Ecclesia & nunc, & olim omnibus interdixit. At hominibus & eruditis, & cordatis nullum imminet periculum si Rabbinorum scripta, Ecclesia permittente, perlegerint, vt quædam ibi quæ ridicula reperient irrideant, & confutent: quædam verò verè dicta in nostros vsus conuertant.

III. Argumentū & materia totius Psal. 67.

HIS hunc in modum statutis, vt nostrorum versuum intelligentiam comparemus, sciendum, cum in hoc psalmo multi multa tractari dicant, in hoc tamen omnes conueniunt, scilicèt, psalmum hunc continere victorias, quas Dei

Dei populus de suis hostib.reportat. Quæ aũt sint istæ victoriæ, qui hostes, qui populus, non vno modo explicatur. Sunt qui putent totum psalmũ mysticum esse, & Christi victorias de diabolo solùm continere. Alij esse historicũ de victorijs, quas Israel ante tempora Dauidis tulerat de AEgyptijs. Alij esse propheticum, & continere vaticinium de victoria, quam Iudæi sperant se de Romanis inimicis suis habituros. Alij tandé esse etiã propheticum, sed victoriam quam prædicit esse quam Iudæi consequuti sunt, tempore Ezechiæ Regis de Sennacherib Rege Assyriorum, de qua Isa.37.& 4.Reg.19. Ego tamen, vt ingenue fatear, existimo de omnibus istis à Dauide in præsenti carmine decantari, deq; multis alijs, quæ nostræ cogitationis angustia nequaquam possunt exhauriri. Sequor in hoc Cornelium Ianfenium literalissimum, nec minus pium, & catholicum psalmorum interpretem, qui in argumento huius psalmi, existimat cantari quidem hic à Dauide secundum historiam, exitum Israel de Aegypto, deductionem mirabilé per desertum, inductioné gloriosam in monté pinguẽ terræ promissionis, victorias deinde omnes, quas dedit daturusq; erat eis Deus de hostibus. Vnde precatur vt cœptam in populum suum benignitatem, Deus prosequatur. Et tandem ex perspecta Dei bonitate, pollicetur populo Israel Dei virtutem adfuturam contra suos inimicos. Inter multas vero victorias quas precatur, & pollicetur, meminit etiam eius, quam contra Assyrios famosissimam Deus contulit: deque hac præsentibus versibus loquitur, nam ibi de columba deargentata dicit, quæ erat Assyriorum insigne, vt iam dicemus. Occasio autem, qua Dauid permotus hunc psalmum cecinit, his verbis asseritur

Isai. 37.
4.Reg.19.

ſeritur à Iacobo de Valentia, in commentario huius pſalmi, cui & fauet Caiet. ſuper eundem pſalmum. Poſtquam Moyſes ſuſceperat legem,& fabricauerat tabernaculum cum arca, & erexerat ipſum, & columna nobis ſimul cum tabernaculo cœpit moueri,tunc Moyſes cum Leuitis cantarunt primum verſum huius pſalmi, ſcilicet, Exurgat Deus. Et quandocunque arca Domini mouebatur de aliqua manſione ſemper repetebant hunc verſum, & omnes inimici fugiebant à facie eorum, vſquequo arca introducta fuit in terram promiſſam, & collocata in Sylo, vt patet per totum librum Numerorum,& Ioſuæ.

IIII. Dominus dabit verbum euangelizantibus.

IGitur,Dominus dabit verbũ evãgelizantibus. Vox euãgelizãtibus,cũ Latinè ſit cõmunis generis,accipi poteſt maſculinè, & fœmininè. Et quidẽ Græcis eſt maſculina,ſicq; vertũt 70.viri, & Chaldæus etiã paraphraſtes maſculinè vertit, ſic: Dominus dedit verba legis populo ſuo, mediantib. Moyſe, & Aaron qui annunciauerũt verbum Dei exercitui magno Iſraelis: Hebraicè tamen fœmininè habetur propter vocem Hajoth,& Mebazeroth,quæ fœmininam,vt patet,habet terminationem. Vnde D.Hieron. ex Hebræo vertit: Dominus dabit verbum annunciatricibus. Flami. Dominusdedit ſermonem laudatricibus. Campen. Felix, Paguin.Vatab.& Caiet. & Iſidorus Clar.in ſcholio & quotquot ex Hebræo hunc vertunt pſalmum, inſuper & vniuerſi Rabbini eodem leguntgenere fœmineo. Et proculdubio ita legendum eſt. Quòd ſi nobis obijcias primo vulgatam tranſlationem cæteris,ex decreto concilij Tridentini,eſſe præferendam, quæ fœmininam terminationem non habet. Secundò, quòd Chaldaicus paraphraſtes,& ipſi 70. viri, quorum Hebraicè erat maior intelligentia quam Hieronymi,

Vox euangelizantibus hic eſt fœminina. Obijcitur.

nymi, & omnium nostri temporis doctorū, verterunt masculinè. Tertiò, quòd vniuersi patres masculinè positā illam vocē existimarunt, dicere autem fœminine esse interpretandam est, planè contra eorum mentem sentire. Quartò quòd cū de bellis hic, & victorijs sermonem faciat Dauid, non apparet cur mulierum meminerit, sed virorum tantùm, qui tantùm bellis gerendis apti sunt, atque idonei.

Ad horum quidem primum respōdetur, quòd nos vulgatam quidem approbare, & defendere tenemur: non prout in 70. interpretibus continetur, sed prout latinè reddita circumfertur: at Latinè, vox euangelizantibus, non magis est masculina quam fœminina, & ideò contra vulgatæ versionis authoritatem non est vocem, illam accipere fœmininè. Ad secundum respondetur, Chaldaicum quidem & 70. viros peritiores fuisse Hebraicæ linguæ quàm cæteros, at illi existimarunt planè vocem Hebraicam fœmininā pro masculina positam, & vsurpatam à Dauide fuisse, more Hebrçorum qui vnum genus pro alio interdum ponunt. Sic Salomon dicitur apud eos Coheleth, quæ vox concionatricem significat, & est fœminina, cum tamen Salomoni masculinè tribuatur. Suppetunt exempla apud Oleastrum in procemio super Penta. can. 12. & super Exodū. c. 1. In illa verba, Aedificauit eis domos. Et sanè Gen. 3. quod dicitur ipsa conteret caput tuum, Hebraicè habetur, Ipsum conteret caput tuum. Positum est ergo masculinum pro fœminino, & sic in nostro carmine fieri potuit vt poneretur Hebraicè fœmininum pro masculino: & hunc in modum saluare ab ignorantia possumus Chaldæum, & 70. Ad tertium quòd vniuersi patres masculinè legerint, non arguit non posse etiam legi

Respond.

Exod. 1.

Genes. 3.

legi fœminine: nam, vt ad secundum dicebamus, interdum vnum genus pro alio sumitur, & vtrumque fieri potest vt ab Spiritu sancto intentum fuerit. Et licet Patres vnum sequuti sint, non aduersatur eis quòd alterũ nos sequamur. Sed & ex patribus vnus D. Hier. fœminine trãstulit, atq; adeò non est præter omnium patrũ sententiam nostra lectio. Ad quartũ respõdetur, & est notanda solutio, nã hinc incipit nostrorũ ia versiũ explanatio.

Mulieres canebãt virorum victorias. Est ergo sciendum, quòd apud Hebræos, licet fœminæ ineptæ essent ad bellum, sicut & ad regnum, & sacerdotium, quemadmodum apud nos. Veruntamen erat Hebræis ipsis familiare, vt victorias de hostibus à viris latas committerent mulieribus decantandas. Sic illustrem victoriam quam Deus Israelitis aduersus Aegyptios contulit, Maria Soror Moysi, & aliæ mulieres rythmis, & cantilenis, tympanis etiam & fistulis celebrarunt, Exod. 15. Egressæq; sunt omnes mulieres post eam cum tympanis, & choris cantantes, Cantemus Domino gloriosè, &c. Et 1. Reg. 18. cum Dauid reuerteretur victor de certamine inito cum Goliath, egressæ sunt mulieres cantates, & ducentes choros, & præcinebant dicentes, Saul percussit mille, & Dauid decem millia, &c. Quin & in hoc etiam eodem carmine, Præuenerunt principes coniuncti psallentibus, in medio iuuencularum tympanistriarum, scilicet dicentes: In ecclesijs benedicite Deo domino de fontibus Israel. Vel, per apostrophen, Vos qui estis de fontibus, id est, de sanguine, & genere Israel, vt vult Caie. Vel sic dispungentes (& est præclara interpretatio.) In ecclesijs benedicite Deo domino de fontibus Israel, id est, Domino Christo oriundo, & futuro de genere Israel, de sanguine Iudæorum. Dominus ergo dabit verba, sermonemq;

Exod. 14 & 15.

1. Reg 18.

Psal. 67.

aemque cantatricibus, vt victorias virorum decantent.

V. Quid significet virtut multa.

QVod sequitur, virtute multa, quantùm ex voce Hebraica Tsaba, vel Zaba, cui Latina illa correspondet, conijcio, non tam vim & robur quàm exercitum significat. Ac proinde loco illius particulæ, Virtute multa, omnes ex Hebræo vertunt, Exercitus multi, vt infrà dicetur, vel exercitus magni: quidquid.70. viri intenderint Græcè ponentes vocabulum quod vim, roburq́; significat. Ergo vox quæ ibi ponitur, exercitum significat, Tsaba. Vnde genitiuus pluralis, Tsabaoth, vel Zabaoth, exercitus fœmininè significat: fœmininè inquã, quod est plurimũ cõsiderãdũ. Nã existimo hoc loco per fœmineos hosce exercitus significari mulieres, mulieres, inquam, quasdam, quæ instar militũ vigilabant in castris, id est, excubabãt in ostio tabernaculi, de quo etiã Caiet. infrà. Quemadmodum enim nostra, & maiorum nostrorum ætate, fœminarum monialiũ cõuentus videmus, quibus fœminæ sanctè, & religiosè Deo militant, & Dei cultus specialẽ curã gerunt: sic in veteri testamento mulierũ quoddã erat quasi monasterium, quæ ex voto, ieiunijs, & orationibus vacantes, & à mundialibus curis expeditæ in templo Salomonis, & ante tempora Salomonis circa ostium tabernaculi in loco ad id deputato existentes, Deo inseruiebant. Hoc dicit Origenes tractatu.26. in Matth. Cyril. lib. aduersus Antropomor. cap.27. & Georgius Cedrenus, in compendio historiæ Greg. Nissenus, & Theophr. Matth. 27. & alij permulti quos refert Petrus Canisius nostri temporis pius, & diligens scriptor li.1. de Maria. cap. 12. Sed ex ipsis sacræ scripturæ locis apertissimè colligitur. Exod.38. Fecit Moyses labrum æneum cum basi sua, de speculis

Quod fœminarum monasteria erant in veteri testam.

Exod. 38.

culis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi. Excubare proprium est militum verbum. Verum hanc metaphoram plano sensu explicuit Chaldæus, docens quæ essent illæ excubiæ. Nam vertit, Quæ orabant. 70. quæ ieiunabant. Et 2. Machab. 3. Sed & virgines quæ conclusæ erant, ad Oniam sacerdotem procurrebant, &c. Et in hoc cœnobium existimant Lyra, & Vat. Iephe reclusisse filiam suam, quam mactare, & occidere vouerat. Licèt communis patrum intelligentia dicat verè eam occidisse, & ita dicendum sit, de quo infra. q. 4. positiua. Et sane, vt obiter admonuerim, cum festum præsentationis Virginis celebramus, & cum Lucæ. 1. habetur de vidua illa sancta Anna, quòd ieiunijs, & orationibus in templo vacabat Deo, nihil aliud significatur nisi celebris ille, & sanctus mos ab Hebræis tunc temporis vsitatus, quo fœminæ, aut sponte propria, si adultæ erant, aut iussu parentum, si paruæ, in illo monasterio recludebantur in Dei cultum, & obsequium. De his etiam fœminis locus alter habetur. 1. Reg. 2. vbi inter peccata grauissima, quæ filij Heli sacerdotis patrabant, illud enumeratur, quod & refert Iosephus lib. 5. antiquitatum. c. 11. & habetur ibi. 1. Reg. hæc in verba: Dormiebant cum mulieribus, quæ obseruabant ad ostium tabernaculi. In cuius tamen explicatione historia schol 1. Reg. capit. 4. sic ait: Quidam volunt quòd non admiscebantur mulieribus sed corrupti pecunia dabant, mulieribus, licentiam commiscẽdi viris suis intra dies purificationum, &c. Porrò quod dicit obseruabant ad ostium, dicit Caiet. ibi. 1. Reg. 2. esse Hebraicè verbum deductũ ab exercitu, ita quod significantur mulieres per modum exercitus conuenientes ad ostium tabernaculi. Quod multum fauet instituto nostro.

2 Mach. 3. *Iudic. 11.* *De præsentatione B. Mariæ.* *Luc. 1.* *1. Reg. 2.*

Vt

Vt ergo ad nostrum versum hæc omnia accommodemus, sine ex Hebræo fere omnes, Pagni. Vatab. Flami. Caiet. Campen. vbi nos legimus, Virtute multa, legunt, exercitus magni, sic: Dominus dabit verbum, vel canticum laudatricibus exercitus magni, scilicet, mulieribus illis gloriosi & religiosissimi exercitus, quæ in ostio tabernaculi instar militum excubabant in Dei cultum. Quòd, vt cum vulgata versione quadret, sic explicari debet. Dominus dabit verbũ euangelizãtib. virtute multa. id est, ex illa virtute multã, id est, mulierib. quæ ex illo diuino exercitu sunt, vt scilicet populi Dei victorias canãt, nunciẽt, & celebrẽt, vtq; alia exerceat munera, de quib. infra.

R Ex virtutũ dilecti dilecti: & speciei domus diuidere spolia. Prior huius versus pars facile habet intelligentiá, iuxta id quod habet vulgata versio: nam explanat qui nam sit dominus ille, qui daturus esset verbum euangelizãtibus, & dicit istũ esse Deum: qui est rex virtutũ dilecti dilecti, id est, populi sui dilectissimi. Nã illa repetitio, dilecti dilecti, per epizeuxim, vehementia significat dilectionis, vt etiam dicit Titelmanus hoc loco. Sic aliàs sæpè apud Hebræos, consolamini consolamini, id est, vehementer cõsolamini. Et psal. 132. Barbam barbã Aaron, id est, barbã prolixam. Vel, vt placuit Rufino Aquileie. vetustissimo scriptori, vox dilecti secundo loco ponitur vice relatiui, sui, vbi & adducit locũ Ex. Et fecit Moyses sicut præceperat dominus Moysi, id est, fecit Moyses sicut præceperat dominus ei. Sic ergo, Rex virtutum dilecti dilecti, id est Rex virtutum dilecti sui. Et speciei domus diuidere spolia, id est Dabit populo suo, quem speciosum appellat, seu familiam, vel domum speciosam, vt diuidat spolia ex hostibus accepta. Dabit ergo

VI. Quid sit dilecti dilecti.

Isai. 40.

Psal. 132.

Exod.

Et speciei domus, &c.

domui speciosæ synagogæ, populo Israel, diuitie. re spolia quæ rapuerit ab hostibus. Sed vt po lerior hæc particula rectiùs intelligatur ex Hebraicis fontibus, quem totus versus sensum habeat.

Alter sensus.

D. Hieronym. sic vertit: Reges potētissimi fœderabūtur fœderabuntur. Pag. Cap. Reges exercituū fugient fugient. Flaminius, fugerunt fugerunt: & ita ferè omnes ex Hebræo. Et tunc sensus erit iste: Tam lætè, & fœliciter cantatrices illæ mulieres canēt victoriam, vt reges inimici, & hostiles, qui iam victi deficere cœperant, nùnc fugiant fugiāt attoniti, & obstupefacti. Non enim ad victoriam parum refert, quòd victores ipsi etiam ante partā victoriam se victores clamitēt, & rumor iste per inimicorum castra spargatur. Sic ergo fœminæ illæ, quę preliorum euentum circa castra, & locū pugnæ spectare, & expectare solent, & debebāt, tam confidenter, & eleuata voce victoriam appellitabunt, vt reges potentissimi aduersarij id ferre non valentes, & victos se esse arbitrantes, terga ignominiose vertant, & fugiant. Aut cum D. Hiero. fœderabuntur, fœderabuntur, id est, semineces, & prostrati misericordiam implorabunt, & pacis, fœderisque pacta nobiscum inire contēdent, magna quidem, & iniqua tributa soluturi, vt vel sic vitam suam ab vltimo supplicio redimant, quod eis imminet.

Species domus quod sint mulieres hoc loco.

Alterum autem hemistichium, Et speciei domus diuidere spolia, optimè præcedentibus nūc cohæret. Nam sciendum est datiuum illum, speciei, Hebræis esse posse nominatiuum. Vnde D. Hier. Pag. Fœlix Praten. Caieta. Campen. Vata. Flam. & tandem omnes ex Hebræo per nominatiuum vertunt: Et regimen domus, vt Symmachus apud Theodoretum, hic. Vel familia domus, Flami. Et habitatio domus vel habitaculum

Iam domus, vt Pagn. Et pulchritudo domus, vt Hieron.&c.Sed præ aliis mihi maximè probatur lectio illa quã Caietanus, & Folengius Monachus Caſsinas attulere, ſit habitatrix domus diuidet ſpolia, vel quam adduxit Clarius in ſcholio huius verſus, Quæ ſedet domi diuiſit prædam. Nam tunc, quæ ſedet domi, vel habitatrix domus, ſeu ſpecies domus, aut pulchritudo domus, niſi mulieres ſignificare aliquid non poteſt, ad literam, quam ſolam hic ſequimur. Quod ſi quiſpiam dubitet: Quare, quæ ſedet domi, & habitatrix domus, id eſt mulier, ſpecies domus hic à Dauide appellatur? Solutio ſanè dubitationis in promptu eſt: nam apud Hebræos mulier hac appellatione interdum gaudet, ſcilicet, ſpecies domus, eò ꝙ ad ipſam pertinet colendæ, mundandæ, & ſpecioſæ reddendæ domus, cura iuxta illud Eccleſ.26. Mulieris bonæ ſpecies in ornamentum domus ſuæ. Dicitur, ſpecies mulieris bonæ, id eſt, ſpecies quæ eſt mulier bona. Nunc ergo erit ſenſus, tam plenam, tamque integram futuram victoriam, vt reges inimici, & omnes milites aduerſarij caſtra debeant deſerere, & tentoria derelinquere, & præ magno metu inglorij fugere: & tunc ſecuro, & audaci animo mulieres ipſæ (animal alioqui timidiſsimum, & quod ad minimum armorum crepitum ſolet exanime conſternari) illæ inquàm quæ iam victoriam celebrare cœperant, nunc in caſtra inimicorum graſſatæ, multam eorũ ſuppellectilem rapere, & diuidere inter ſe poſsint. Sed quo plauſibilior hæc appareat intelligentia, oſtendamus eã à vulgata verſione non diſsidere, imò & cum ea conciliari poſſe, hunc in modum. Rex ille virtutum populi ſui dilectiſsimi, de quo dictum eſt quòd dabit virtutem cantatricibus, dabit etiam Eccleſ 26.

speciei domus, id est, mulieribus quæ sunt species domus, diuidere, id est, vt diuidant spolia, quæ ex inimicorum tentorijs diripuerint securissimæ.

VII. Versus obscurissimus explicatur.

SI dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri. Versus iste est de quo tanquã de cruce pependerũt omnium ingenia. Hic quot capita, tot sunt sententiæ. Sunt autem innumera capita, nam vnusquisque cum in huius versus expositionem incidit, alios sequi dedignatus, suam ab alijs dissidentem sententiam profert. Ego allegorias, & mysticos sensus, vt initio pollicitus sum, alio remittẽs, sensum tantùm literæ sequar. Est autem multiplex literæ sensus in hoc versu. Communior intelligentia est, vt per cleros intelligamus chitropodas, vel tripodas, & ollas, lebetes, caldaria, & cætera vasa coquinarum. Pagninus; si dormiatis inter medios tripodas, Campensis in paraphrasi, Inter fuligine obductas ollas, & atri tanquam carbo. Et demum ferè omnes ex Hebræo eodem vertunt modo. Felix inter chitropodas. Flaminius, inter ollas, Isidorus, Inter nigras ollas. Et tunc iste est sensus, vt adducitur ex Rab. Dauid in Cõm. à Sancte Pagni. in Thesauro, verb. Saphat. Si ambulastis adhuc nigris induti vestibus ob inimicorum afflictionem, adhuc eritis albi sicut ala columbæ, quæ tecta est argento. Et sic fere omnes ex Hebræo.

Cleri sunt vasa coquinæ.

Per albũ & nigrũ, prosperũ & aduersum.

Pro quo in memoriam reuocare vos debetis id quod apud omnes in confesso est, videlicet, tam apud sacros, quàm apud prophanos authores, per album, candentem ve colorem significari quidquid faustum erat, lætum, & bonum. Cõtrà verò per nigrorem, & colorem atrum supremam significari miseriam, & calamitatem. Sciendum

dum quòd ficus alba (verba sunt Macrob. lib. 3. saturna. cap. 20.) ex fœlicibus fit arboribus, contrà nigra ex infœlicibus. Docent nos vtrumq; pontifices. Per me (dixit Persius) fint omnia protinus alba, id est, fauitè & fœliciter eueniant. Et idem:

Et potis est nigrum vitio præfigere theta.

Per literam, theta, olim significabatur mors, vel pœna mortis, vt apud Mart. lib. 2.

Nosti mortiferum quæstoris, Castrice signum.

Est operæ pretium discere theta nouũ.

Et Auson. in pædagogum ligur[illegible]orem:

Theta litera infausta.

Tuumq; nomen theta sectilis notet.

Cuius ratio ea erat, quia scilicet, nomen mortis, quæ Græcè dicitur, Thanatos, per theta incipe- ret. Hoc ergo theta, quod erat mortale, & infœlicissimum signum, nigrum dicitur a Poeta, vt summam miseriam significaret. vide Cona. c. alma mater de sent. excom. lib. 6. 1. p. relectio. §. 8. num. 8. vsque ad fin. §. Per candorem verò significabant quidquid lætum erat: nam, referente Tullio de natura Deorum, is color dijs sacer erat, cui & sacri scriptores fauent, qui colore albo vestitum dicunt Christum in transfiguratione gloriosa, eodem Angeli in eius resurrectione, & ascensione apparuerunt, eodem apud Apoc. sæpè. Vnde & apud antiquissimos tabellis albis, nigrisque vtebantur in iudicijs, quod in multis nunc communitatib. est in vsu, præcipuè in nostra Augustiniana, vt scilicet albis cum suffragãtur, approbẽt, cũ verò nigris reprobent. Quò pertinet id quòd Didymus, super lib. 6. Odyss. Homeri, ait: Cum Mercurius apud Deos accusaretur aliquando, & ad iudicium coram eis deferretur, Dij post examen causæ tabellas albas, & nigras ad eum ab-

Albus color Dijs sacer.

Matth. 17. Matth. 28. Act. 1. Apoc. 4. & 7.

soluendum,vel condemnandũ habebant. Surrexerũtq; & ad pedes Mercurij (honoris gratia) nec approbantes, nec condemnantes tabellas proiecerunt. Hoc factũ cum mortales hoc in ... intel exissent, Mercuriũ in triuijs stantẽ, lapidũ ad ipsius pedes proiectione honorare con ...erũt. Sicq; intelligitur quod habetur Pro.26. ... qui proijcit lapidem in aceruum Mercurij, sic qui dat honorẽ insipienti (parcet,scio, lector ... thesi breuissimæ:) Nam sicut ille hono... at Mercuriũ,ita iste insipientẽ. Quã ob causam nunc inter Christianos,cruces ligneæ in triuijs positæ, lapidum proiectione honorant a viatoribus ... Hocq; ceremoniæ signũ inde cœpisse existimare debemus, quod piẽ fideles honorem quem olim Mercurio impie dabant, cruci Christi ... deferre. Ergo albus color lætitiam, gloriam: niger verò miseriam,& tristitiã significat. Vnde Threnorum.4. Candidiores Nazaræi eius niue,&c. ... nigrata est super carbones facies eorũ.id est, Qui erant gloriosi & fœlices, quomodò effecti sunt lugentes,miseri,atque despecti?Sic ergo pulchrã antithesin habet noster versus: Si dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ, &c.id est. Quãuis præ magno hostium timore, & belli periculo sitis nigri,anxij,& calamitosi, Deus vos victores faciens reddet candidos, albos, fœlices sicut columbam deargentatam. Est hic præclarus sensus literalis.

Prou. 26.

Cruces lig neæ in triuijs vnde cœperunt.

Thren. 4.

Explicatio prius versus.

2 Explica- ... pro ...ibus.

Altera etiam intelligentia literalis est si nomine clerorum legamus cum D. Aug.fortes, non tamen cum ipso ad allegoriam ascendamus duarũ testamentorum duarum hæreditatum, sed plurio sensu hunc in medum. Si dormiatis inter medios fortes, id est inter media pericula. Si de vobis, & de ... vestris sortiantur inimici, vt solent ...

ctores super miseros victos, & super eorum bona sortiri, vt apud Virgilium,

Miserum septena quotannis
Corpora natorū, iussi ductis sortibus vrna — Lum. Is:

Et super Christi domini vestibus miserunt sortes impij Iudæorum satellites, tanquam super bonis victi. Si ergo versemini inter medios sortes, in rei cardine in extrema alea: vos tamen gloriose eruemini, sicut columba, & auxiliatricis sibi perniciuitate, præ vobis ferentes victoriæ symbola, nitorem scilicèt, auri & argenti. Estis victores, qui vinci paulò ante formidabatis. — 3. Expositio.

Tertiò etiam literalissimè legentes, hunc in modum cum D. Hieron. si dormiatis inter medios terminos, nempe inimicorum; si sitis inter media regnorum confinia, vt etiam habet versio Caietani, en las rayas de los Reynos, vbi maiora, & frequentiora solent esse pericula, propterea quòd inibi seditiosi, & scelerati licentius viuūt, propter facile remedium, atque perfugium quod habent transeundi ad aliud regnum post patratam noxam, in quo rapi, & apprehendi non possunt à lictoribus, & satellitibus alterius regni. Si ergo sitis inter media pericula, inter malleum & incudem, in acie nouaculæ, vos tamen minimè paueatis, quia facillimo negocio liberos vos ceu columbas auolare faciet Dominus, & inimicos qui vos demoliri, & vsq; ad internecionē affligere sperabant, spe sua frustratos relinquetis. — Cleri pro terminis, vel confinijs regnorum. vbi maiora sūt pericula.

VIII. SED his adijciamus quartam expositionem: quam vt omnes percipiant, scire oportet, vocem, quæ significatur vocabulo clerorū, Hebraice esse sephataim, deduciq; à verbo sapha t, quod significat ordinare, seu disponere, vt docet Oleaster super Genes. cap. 49. & latè Pag- — Quarta singularis intelligentia. Cleri Hebraice hic sunt ordines, & acies Genes 49.

ninus in Thesauro, verbo Saphat. Vnde putant hic optime verti, Inter medios ordines, vel acies, ex R. Abrah. Et ipse Oleaster ibi Gene. 49. vbi nos legimus, Isachar asinus fortis habitans inter terminos, vel inter cleros legit, inter ordines: nam vox Hebræa quæ ibi, habetur, eadem est cum illa quæ in nostro habetur versu, licet ex R. Dauid in lib. radicum, alij sic putent legendum: Asinus fortis habitans inter duas sarcinas, id est, ad o fortis, vt cubet inter duas sarcinas, & surgat cum illis. Alij ibi: Habitans inter duos terminos: & assignant terminos hos mare Mediterraneum, & mare Galilææ, inter quæ suam habuit sortem tribus illa. Rursus ex eodem Pagn. in thesauro sciendum, vocem illam sephataim, quæ in his duobus locis habetur, scilicet, Gene. 49. & in hoc nostro versu, esse numeri dualis, vt iste sit sensus: Si dormiatis, vel sitis, & versemini inter duas acies & ordines, scilicet, inimicorum: & vos dormientes, id est expositi magno periculo, ita vt nec defendere vos vllo modo valeatis, & longè minus offendere aduersarios vestros. Et hunc in modū explicatur prius hoc huius versus hemestichium, quo iam paratur via ad egregiam interpretationem, quæ inde eliciēda est.

Deinde vt nostra hæc explanatio non coacta, & extorta videatur à litera, in mentem oportet reducere id quod superiùs aduertisse me memini, scilicèt, in hoc Dauidis psalmo victoriam etiam decantari, quam de Assyrijs Chaldæis, & Babylonijs laturus erat populus Dei. Cum enim multas Dauid hic decantet victorias iam præteritas, præsentesque populi Israelitici, ex præteritis illis, & præsentibus ominatur, & vaticinatur multas alias quæ de finitimis hostibus erat reportaturus. In hoc ergo versu triumphum ex Assy-

Assyrijs reportandum vno tetigit verbo.

IAM sciendũ est ex prophanis scriptoribus,qui hac in parte multum consonãt sacris, Columbam apud Assyrios, Babylonios, & Palesthinos in tam multo olim precio & veneratione fuisse habitam, vt diuinos ei honores deferrent, eamque veluti Deam colerent. Apud eos erat ingens nefas columbam occidere, sicut apud Athenienses,noctuam.Tibul.lib.1. elegia.7.hoc illo pentametro tetigit. IX. Colũba de argentata. Colũba Syriserat sacra.

Alba Palesthino sancta columba Syro.

Et quamuis in hoc Tibulli carmine erratum fuisse ab impressoribus, existimet Iosephus Scalig.ponentibus,Syro,pro, suo, atque adeò ipse emendauerit, suo: quia sicut non dicimus Romanus Italus,neque Gallus Celta,ita non esse dicendum videtur, Palesthinus Syrus: Cæterùm quoniam Syria multas habet prouincias,scilicet, Palesthinam,Phœnicem,Mesopotamiã, &c. licitũ fuit poetæ ponere Palestinum Syrum. Sed hæc parum referunt: refert verò multùm quòd profanus Tibullus multum iuuat illo carmine nostram explanationem.Quòd si sciscitcris,quid in mentem venit Syris columbas vt colerent? Dicendum ex Diod. Sic.lib. 3.c.5. id ea causa fecisse, quia existimabant Semiramidem reginam suam nobilissimam in auem huius generis, id est, columbam,post mortem fuisse conuersam. Compluribus enim auibus domum egressis, illam cũ illis auolasse dicunt.Ouid.4.Met. Semiramis Assyriorum regina in columbã, &c.

Sumptis illius filia pennis,
Extremos altis in turribus egerit annos.

Et est sermo de Semiramide filia Dercetis, deque Palesthinis, & Babylonijs, quos ibi nominat

Poeta. vnde & vox ipsa Semiramis, Syra lingua, auem & columbam significat, vt etiam dicit Ambros. Calepinus.

Nunc ad sacros veniamus scriptores, & an profanis hac in parte faueant, videamus. Certè apud Oseam, sic dicitur: Auolabunt quasi auis ex Aegypto, & quasi columba de terra Assyriorum. AEgyptij multas colebant aues, sed præcipuè accipitré. Assyrij verò, vel Syri columbas. Nihil.n.moror, siue legas Assyriã siue Syriam: nã quæ ante dicta fuit Assyria, deinde Syria dicta est regio vastissima, & nobilissima, apud Plinium, Melam, & Strabon. de quo etiam commentator Iuuenalis Ioannes Britannicus, super satyram.2. in illo carmine.

Ose.11.

Assyria, Syria eadem.

Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe.

Vide Viuem lib. de ciuit. 16. c. 12. Nam Xenophon lib... de pædia Cyri diuersas esse putat Syriam & Assyriam. itaque Assyrij, vel Syri columbas colebant. Vt ergo propheta significaret incolumes, & indemnes futuros filios Israel, & tanquam rem sacram, & diuinam multis ab inimicis honoribus esse afficiendos, & sic in patriam gloriose educendos, dicit: Auolabunt quasi auis ex Aegypto (per auem intelligit accipitrem, vel etiam ibin, quas præ cæteris auibus Aegypti colebant) & quasi columba de terra Assyriorum. Quis enim ignoret vnamquamque gentilium nationem diuinos honores tribuisse auibus, quadrupedibus, piscibus? &c. Quin ne ipsi soli harũ rerum viderentur cultores, Iudæis, & Christianis similem cultum imputauerunt: Nam dicebãt eos asini, vel asini imaginem adorare solitos, vt dicit Cornelius Tacitus, author gentilis, & Christia-

Gẽtiles imputabant Christianis quod asinũ colerent.

Christianis infelicissimus, lib. 4. & refert Tertullian. in Apolog. & Sixtus lib. 2. Bibliothecæ, verbo, Mariæ stirps. De quo diximus, c. 4. post, vbi & huius causas referam. Similiter cæteris nationibus sua aius, aut piscis, aut quadrupes erant sacra: nam & AEgyptij Draconem etiam colebant, adeòque toti Aegypto sacer erat Draco, ipsum, vt in vexillis gestarent. Hac ratione Theodoret. super illum versum Psalm. 77. Contribulasti capita Draconis in aquis, dicit per Draconē intelligi AEgyptios. Et apud Ezechielē. Rex ipse etiam AEgypti appellatur Draco magnus. Quibus hunc in modum præiactis quidam nostri temporis recentissimus scriptor sic nostrum versum explanabat. Si dormiatis, &c. id est, Etiam si dormiretis languidè, & segnes, timori eratis, & religioni omnibus, siue Philistæis, id est, Palæsthinis, siue Idumæis, siue Moabitis, &c. sicut columba timori est ipsis Palæsthinis, & Syris: Quia, vt habetur Iosue. cap. 10. Nullus contra Israel etiam mutire ausus est. Vide quanto Hebræi honori, & timori erant hostibus suis, vt neque mūtire, & mussitare aduersus eos auderent. Exod. 15: Robustos Moab obtinuit tremor, obriguerunt omnes habitatores Chanaan: Tunc conturbati sunt principes Edon. &c. Et, Non reliquit hominem nocere eis. psal.

Psal. 77.

Ezech. 29. 3.

Iosue. 10.

Exod. 15.

Psal. 104.

X.

Columbam in vexillis gestasse Syri, & non nulli aquilas.

SED productis alijs sacræ scripturæ locis, ostendamus Impliùs quàm celebris apud Assyrios columba fuerit, vt inde nostram proou camus explanationem. Certè non solum multo Assyrijs honori columba fuit, sed etiam cum ad bella procedebant eam in vexillis militaribus gestabant. Quod, ne vt meo cerebro ortum paradoxon quisque irrideat, refert Nicolaus Lyra. Solertissimus sacrarū scripturarū interpretes, super

Hierē.

Hierem.c.25. Itaq; quemadmodum Romanorum Romanorum insigne, quod in vexillis gerebant, erat aquila, Luca. lib. 1. Pharsal.

Signa pares aquilas, & pila minantia pilis.

Et Aegyptiorum insigne erat Draco, vt tetigimus, ita Syrorum insignia, & imagines erant Columbæ.

Num. 2. Verùm quantum fas est colligere ex lib. Num. cap. 2. ipsis etiam Hebræis sua erant insignia. Et tractat Lyran. Vatab. & Abulen. in illo loco Nũ. Vtque cæteros omittam, tribus Iuda Leonis imaginem gestabat in vexillis. Quod ex Rabbinis refert Vat. & Abul. in illo loco Numer. 2. q. 5. Hoc inde sumpsisse videtur initium, quòd iam olim Sanctus Iacob Genes. 49. ad benedicendum Iudã procedens, ipsum appellauit Leonem, dicens, Catulus Leonis Iuda. Inde Salomon etiam pro insignibus suæ nobilitatis imaginibus, habere voluit Leones, tanquam oriundus de genere, ac sanguine & tribu Iudæ. Quamobrem 3. Reg. 7. & 2. Paral. 9. Leones semel & iterum, & multoties in suis ædificijs exprimi, & depingi voluit. Videor autem mihi subolfacere quandam allusionem ad istam doctrinam iu sacra Ioannis Apocalypsi: nam volens Propheta per periphrasim describere Christi victorias, dixit: Vicit Leo de tribu Iuda. Id est, vicit ille, cuius Maiorum, ac progenitorum imagines erant leones. Vicit Christus, Vicit tribus Iuda. Ac si olim diceretur, Vicerunt Aquilæ, id est, Vicit Cæsar, vicerunt Romani. Sic ergo vicit Leo, vicit tribus Iuda, vicit Christus.

Tribus Iuda leones pro insignibus habebat.

Genes. 49.

3. Reg. 7. 2. Par. 9.

Apocal. Nota.

Ad rem: Columbæ erant insignia, & imagines Assyriorum. Et sic intelligetis vos quid sibi velit Hiere. cap. 25. in fine, ibi, Facta est terra eorum in terra

Hiere. 25. 46. & 50.

terra eorum in desolationem, à facie iræ columbæ. Et c. 46. & 50. à facie gladij columbæ. Et vulgo adagium, Cauete ab ira columbæ. Nam Nabuchodonosor his in locis columba appellatur, qui rex erat Babylonis, non illius quæ in Aegypto sita erat, quæque nunc temporis dicitur, El Cayro: sed eius Babylonis quæ in Syria erat, quãque Semiramis condidit, quæ, vt diximus, conuersa fuit in columbam. Igitur huius Babylonis Rex meritò appellatur columba, à sacro vate Hieremia, & ira columbæ, & gladius colũbæ. Quãuis. 70. & Theodoretus, & Vata. & Clarius, & cõmuniter ex Hebræo nullus ibi, Hiere. 25. legat columbam, sed vel iram, vel oppressionem, vel furorem, loco columbæ. Sed in idem recidit, imò meam firmat sententiam: nam per columbam contendo intelligi id quod Assyrij iratos, furentes, & formidabiles se ostendebant. Quin & apud Sophoniam. cap. 3. habetur: Væ prouocatrix, & redempta ciuitas, columba. Vbi sacer vates, iuxta id quod multi sentiunt, teste Hieron. super illum locum, nomine columbæ significat Niniuen famosissimam, & populosissimam vrbem quondã Assyriorum. Quæ eadem ratione columba dicitur, quã eius Rex Nabuchodonosor columba etiam dicebatur. Vbi Pagnin. loco illius, Ciuitas vertit, Ciuitas quæ spoliat, id est ciuitas crudelis, vt consonet alteri vati, scilicet, Hieremiæ, qui toties gladium columbæ, & iram columbæ dicit. *Sophon. 3.* Est autem huius vocis significata crudelitas præ oculis habenda, ad ordinem literæ versus nostri: quam sic intelligo. Si tamen prius rursus aduertero, nunc ad primum, & secundum versum nobis redeundum esse, nam, vt initio admonui, vna est trium horum versuum intelligentia, vnus sensus, & explanatio postremi a primo pendet, & primi

XI. primi mutatò à postremo, vt iam iam explico.

Colligitur trium versuum explicatio.

Igitur sensus iste est. Etiam si languidi, & segnes versemini, & dormiatis inter duas acies hostium, & sint pennæ columbæ, cuius imago in eorum vexillis depicta conspicitur: sint inquam, vt argentum, & aurum promicantes, & resplendentes: Dominus tamen dabit vobis tam fœlicem exitum, tam gloriosam victoriam, vt etiam mulieres triumphi celebratrices magna virtute prӕditӕ, & metum prorsus exutӕ, egregiam laudem canant, & spolia ampla referant: Nam Rex ipse virtutum Deus, Dominus dilectissimi populi sui, benignissimus, & beneuolentissimus dabit ipsis mulieribus, vt audacter prӕdentur, & spolient inimicos, & prӕdam inter se diuidant.

Paraphrasis prӕdictorū trium versuum.

Aut sic paraphrasticωs ab initio totum elucidemus: *Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa, Rex virtutum dilecti dilecti, & speciei domus diuidere spolia: Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.* Sic ergo accipito paraphrasim ex superiorib. collectam. Cum ad bella processeritis, prӕcipueque contra Palæsthinos, Assyrios, Chaldӕos, & Babylonios: (prӕdico namq; vos ab his omnibus oppugnatum iri,) Dominus dabit virtutem mulieribus illis sanctis, quӕ in modum exercitus multi ante ostiū tabernaculi, & tēpli excubare solēt, quӕq; ad prӕlia, siue mēte, siue corpore egressurӕ etiam sunt. Mente quidem, quia votis suis, & precationibus Deum pro victoria vestra orantes, ante arcam & propitiatorium tam diù erunt, quā diu pugna durauerit. Corpore verò, si exire etiam, ad bellum debeant, non vt pugnent, sed vt à longe finem videant, & expectent. Dominus ergo dabit huiusmodi mulieribus sermonem, verbum, canticum, laudationem, quibus Deum pro victoria

victoriæ è templo precentur: aut quibus circa militum castra victoriam conclamare & personare audeant. Quibus siue orationibus, siue vociferationibus fiet, vt Reges potentissimi fugiant attoniti, aut fœdera pacis, iniquis etiam conditionibus ignominiosè à nobis petant. Aut hoc facit Rex ille summus Deus opt. max. qui est rex virtutum, & est rex dilectissimi populi sui. Qui eidem rex, & dominus qui dederat siue preces, siue rythmos in ore mulierum, nunc dabit ijsdem mulieribus diuidere spolia, id est, audaciam, roburque, & firmitatem, vt adortæ, & aggressæ tentoria hostium, prædam inde quamcunque repêrerint, auferant, diuidantque. Siue hyperbolicῶς: Tam fausta, & omnibus numeris plena erit victoria, vt possint etiam mulieres, quæ alioqui timidæ sunt, infirmæ, & ad bellandum, & prædandum ineptissimæ, ingredi in castra hostium, & quæ in eis inuenerint, rapere. Idque facere poterunt fœminæ ipsæ, quæ habitatrices, & pulchritudo, atque species domus sunt: & quarum ea tantum est cura, vt domi manentes eam mundent, & verrant. Tunc verò præ magna lætitia egredientur domo, & sui muneris oblitæ, virorum munus audacissimè subibunt. Euenient porrò fœlicissima omnia ista, etiam si vos sitis medij inter duos ordines inimicorũ, etiam si hinc inde oppugnemini: & ex vna parte vna acies siue ala: ex alia, alia acies inimicorum sit: & vos dormientes, id est expositi omnium iniurijs, adeò vt nec offendere hostes, verùm nec ab illis offensoribus defendere vos valeatis. Rursus, etiam si iam iam pennæ columbæ deargentatæ, & cuius posteriora sunt pallida sicut aurum: etiam inquàm si Assyrij quibus

cum

cum bellig eraturi estis, vos adoriantur & eorum vexilla columbis ornata, & depicta, & splendentia tanquam argentum, & aurum vobis dormientibus iam superfint, & immineant. Etiam si vltimum vobis supplicium præsto sit, & columbas Assyrij ostendant, victoriæ apud eos symbola: Dominus tamen dabit verbum, dabit victoriam, &c. Et quidem hunc sensum quem literalissimum iudico, audientibus offero corrigendum.

QVÆSTIO TERTIA SCHOLASTICA: De scientia indita animæ Christi.

Vtrùm mysterium Trinitatis per scientiam inditam non beatam, Christus euidenter cognouerit.

VLTA inuoluit præsentis quæstionis titulus, quæ explicari, & euolui breui temporis gyro mihi ad dicendum præscripto, minimè possunt. Vnum ideò quòd prima facie titulus præ se fert, reliqua in alium transmittentes locum, differere polliceemur.

1. Prima quæstio præambula. DVas tamen quæstiones præambulas expedit ventilare, vt modum loquendi confutemus quorundam, qui magno, vt ipsi putant, pietatis affectu permoti contendunt, mysterium Trinitatis rem quidem esse sublimem ac diuinam: at, intellectu perfacilem, & quæ omnibus sanæ mentis hominibus, rationibus è natura ipsa desumtis, persuaderi posit, propter magnā conue-

conuenientiam quam natura ipſa rerum cum diuina Trinitate habet. Hoc exiſtimandi anſam præbuit Richardus Victorinus, lib. 1. de Trinitate, cap. 4. vbi dicit: Erit itaque intentionis noſtræ in hoc opere, ad ea quæ credimus, in quantum dominus dederit, non modo probabiles, verùm etiam neceſſarias rationes adducere. Et ſtatim. Credo namque ſine dubio quoniam ad quorum libet explanationem, quæ neceſſe eſt eſſe, non modo probabilia, imò & neceſſaria argumenta nō deeſſe, quāuis illa interim contingat noſtram induſtriā latere. Hoc facit à li. 3. c. 2. contendens multis argumentis lumine naturæ confectis oſtendere, in diuinis eſſe perſonarum Trinitatem. Quæ collecta, & confutata videre licebit apud Marſilium in 1. q. 2. ar. 3. & Diony. Carth. in 1. d. 3. q. 3. Bonauent. Aegid. &c. Quorum etiam meminit D. Tho. 1. p. q. 32. ar. 1. & alij.

Sententia, quòd naturaliter poſſit Trinitas cognoſci.

Raymundus Lullus (quem diuinis illuſtrationibus edoctum iactant ſui diſcipuli) locis citandis, adeò euidenter exiſtimabant myſterium ſe Trinitatis oſtendere, vt Gentiles etiam ſe cogere diceret ad aſſenſum præſtandum. Id efficere nititur ex principijs quibuſdam tranſcendentibus, quæ arte quadā à ſe cōſcripta euulgauit. Hāc artē excitatam, & propugnatam à multis huius ſectæ profeſſoribus videmus hodie. Raymundus alter de Sabundæ illius Raymundi diſcipulus, librum confecit, quem prætitulauit, Theologia naturalis, ſeu, liber creaturarum: in cuius prologo non ſemel aiebat, citra ſupernaturale lumen poſſe ex creaturis notitiam deduci myſteriorum Dei. Verùm iſte prologus nunc temporis in catalogo inquiſitorum ſanctè eſt iuſſus expungi.

Patrocinantur his Theologis Philoſophi, Ari-

ſtot. lib. . de cœlo, dicit Pythagoricos propter quendam ordinem quē in creaturis obſeruabāt, ſolitos eſſe Deū colere triplici honore, hymno, adoratione, & oblatione, quod refert præ alijs Aegidius in 2.diſt.9.quæſt. 2. ar.1. in primo argumento, & latiſſimè explicat Iacobus de Valentia, ſuper Te Deum laudamus, in illum verſum, tibi Cherubim, & Seraphim, & elegantiſſime Beſariō Card.lib.2.defenſionis Platon.cap.5.Quin & ipſe Ariſt.non omnia de mēte Pythagoræ, ſed aliquid etiam ibi de propria mente profert dicens.1.cœli.c.1.Ipſa tria omnia ſunt, & ter ipſum omni ex parte. Nam, vt Pythagorici etiā inquiunt, ipſum omne, ac omnia tribus ſunt definita: Finis enim, medium, ac principium ipſius omnis numerum habet, hæc autem Trinitatis: Quapropter hoc à natura numero ſumpto, perinde atque quadam illius lege, & in Deorum ſacrificijs celebrandis vti ſolemus. Hæc Ariſtot. Quibus ſatis docet in natura ipſa quandam Trinitatis ſcintillam emicare, qua conſpecta homines acutioris ingenij numinis Trinitatē obſeruarunt. Platonis in Epiſt. 2.ad Dionyſium Regem Siculum, verba ſunt iſta: Ais non ſufficienter tibi à me de prima natura demonſtratum fuiſſe: Dicendum eſt igitur tibi per ænigmata quædam, vt ſi quid huic tabellæ vel mari, vel terra contingat, qui eam legerit, intelligere non poſſit. Eſt autem ita: Circa omnium Regem cuncta ſunt: ipſius gratia omnia: ipſe pulchrorum omnium cauſa: circa ſecundum ſecunda: tertia circa tertium. Auguſt. Eugubi.lib.2.de perenni philoſoph.cap.3.& Beſſarion.Cardin.lib.1.Platonicæ defenſionis.c.2.huius meminere latiſsimè, D.etiam Cyrillus, aduerſus Iulianum Imperatorem. Sed breuiter Marſilius Ficinus, in argumento ad hanc ſecundam

Pythagoræ Plat. Ariſto. Macrob. & Virg. de Trinitate ſentētia.

Pytheg.

Ariſtot.

Plat.

Pla-

Platonis epistolam, ænigma illud explicabat his verbis: Circa omnium regem cuncta sunt, idest, circa ipsum Bonum sunt ideæ, & per ideas omnia Circa secundum, id est, Mentem sunt secūda, id est, rationes quæ sequuntur ideas. Circa tertiū verū tertia, id est, circa Animam mundi, formæ. Hæc ille. Quid verò per Bonum, Mentē, Animam intellexerint Anaxagoras, Plato, Aristoteles, minimè dubitant qui in humanioribus Theologiæ stadijs versati sunt. Certè secretò, & quasi velata facie insinuabant personarum diuinarum Trinitatem: licet quid dicerent non penitus intelligerent. Nam nomine Boni Patrem æternum quodammodo significabant, quòd totiùs bonitatis fons esset, atque principium. Per Mentem verò Filium à Bono illo genitum per intellectū. Animæ verò nomine sanctum Spiritum. Quo circa Macrobius non Christianus, lib. 1. in Somnium Scipionis. cap. 2. Christianissimè loquitur, ab illo: Sciendum est non in omnem disputationem Philosophos admittere fabulosa, &c. Et infrà cap. 6. paulò post initium sic ait: Aut Deus summus est, aut Mens ex eo nata, in qua species rerum continentur, aut mundi Anima, quæ animarum omnium fons est, &c. cap. 14. eiusdem lib. 1. latius ab illo: Deus qui prima causa est, &c. Et infra sic dicit: Hunc rerum ordinem & Virgilius expressit: nam, & mundo Animam dedit, &, vt puritati eius attestaretur, Mentem vocauit.

Bonū, Mēs, Anima mūdi quid apud Platonem.

Verba Macrobij.

Virgilius.

Cælum & terram, camposq́ue liquentes,
Humentemq́ue globum lunæ, Titaniaq́ue astra
Spiritus intus alit, totāq́ue infusa per artus

Mens agitat molem, & magno se corpore
miscet:
Inde hominum, pecudumq; genus, &c.

Spiritus intus alit, idest Anima, sicut alibi pro spiramento, animam dicit. Quantum ignis, animæque valent & vt illius Animæ assereret dignitatem, Mentem esse testatur, Mens agitat molem. Nec non vt ostenderet ex ipsa anima constare, & animari vniuersa quæ viuunt, addidit: Inde hominum pecudumque genus, &c. Hæc ille. Quid rursus Platonici de Bono senserint, latissimè tractat Euseb. Cæsarien. lib. 11. Et non ne idem Virgilius in Pharmaceutria ternarium etiam magnopere commendauit?

Terna tibi hæc primum triplici diuersa
colore.
Licia circundo, terq; hæc altaria circùm
Effigiem duco: numero Deus impare
gaudet.

Vnde obsecro in mentem venit Virgilio quòd impari Deus numero gaudeat? Quodque numero ternario toties replicato inuocandus esset, & adorandus? Nisi in ipsa rerum creatarum natura, cum ingenitum quoddam diuinarum scientiarum semen sit, tùm verò maximè mysterij Trinitatis.

II. Quòd sine diuino flamine non potest Trinitatis innotescere.

VEruntamen perabsurda, & erronea est talis opinatio eorum, qui naturali lumine ostédere naturam Trinitatis contendunt. Quocirca Ricardus de Sancto Victore aut explodendus, aut piè explicandus nobis est, cum D. Thom. 1.p.q.32.ar.1. De Raymundo autem quid Theologi sen-

gi sentiant facile dicam. Bernard. de Lutzenburgo in catalogo hæreticorum, verbo, Raymundus Lulli dicit quòd doctrinam suam habuit à Diabolo, licet ipse asserat quòd eam habuit in quodam monte à Christo sibi apparente in forma Crucifixi, &c. Post quæ recitat quasdam hæreses ipsius Trinitatem concernentis. Gabriel Prateolus Marcossius, Elenchi hæresum lib. 16. verbo Raymundus Lullus idem ad verbum ex Bernardo præallegato refert. Sed & in libro qui dicitur: Directorium inquisitorum, parte. 2. in tráct. de 58. quæstionibus. q. 9. dicitur quòd à Fratre Nicolao Eimerici. Ord. Prædic. fuere præsentati Gregorio XI. Pont. Max. viginti volumina Raymundi Lulli: & de mandato Pontificis commissa fuit causa Cardinali Hostien. qui simul cum viginti Magistris Theologis condemnarunt quingentos articulos erroneos: de quibus centum inseruntur Directorio. Et 96. est quod omnes articuli fidei, & Ecclesiæ sacramenta, ac potestas Papæ possunt probari, & probátur per rationes necessarias demonstratiuas, & euidentes. Ex lib. de articulis fidei. & lib. Contemplationum, & li. de Ecclesiast. prouerbijs, & lib de planctu Raymundi. Præterea. 97. error erat iste: Quòd fides est necessaria hominibus inscijs, rusticis: & quòd homines grossi ingenij, & illiterati diligunt noscere articulos fidei per fidem, & non per rationem. Sed homo subtilis facilius trahitur per rationem, quam per fidem. Ex lib. contemplationum. Et 98. est: quòd qui cognoscit per fidem ea quæ sunt fidei, potest decipi, sed ille qui cognoscit per rationem, non potest decipi. Et 100. error erat: Quòd Deus contulit ipsi Raymundo istam artem, & doctrinam generalem in quodam monte qui sibi apparuit crucifixus, & contulit eam sibi pro hu-

De Raymundi, & Lullistarũ erroribus.

ius sæculi tenebris illustrandis. Ex prolog. lib. sent. & lib. de planctu Raymundi. Sed & post cētum errores, commemorantur alij Lullistarum, id est, discipulorū Raymundi, quorū primus est, quod doctrina Raymundi excedit omnē aliorū doctrinam in bonitate, & veritate, etiā Augustini. Tertius, quod Theologi nostri tēporis nihil sciunt de re a Theologia. Quintus: quod omnes doctrinæ destruentur nisi doctrina Raymundi, &c.* Insuper Ioannes Gerson etiā Parisiensis Cancellarius, & Petrus Ciruelo Darocen. huius nostræ Salmanticæ ecclesiæ Canonicus lib. de 9. quæstionibus paradoxicis. q. 6. metaphysicali multis inuehuntur in Raymundum, & dicunt, illusum illū fuisse à Dæmone transfigurate se in Angelum lucis, & omnem eius artem esse phantasticam & inutilem. Genebrardus etiam nostri seculi diligentissimus scriptor lib. 1. de Trin. pag. 20. idem in hac causa iudicium tulit. Sed quidquid sit de hac arte (nam à multis & eruditis, & catholicis in multo habetur pretio) quod tamen de mysterio. Trinitatis sentit, hæreticum est. Nā vt habēt aurea illa sanctissimi martyris Cypriani verba (alijs .n. testimonijs, & rationibus illam imaginationē refellere non est opus) Certè sibi soli nota est Trinitas, & solus Pater scit Filium, Patrēq; nouit Filius: neq; à quoquā nisi eo reuelante est cognitus. In hac diuini magisterij schola Pater est qui docet & instituit: filius qui arcana Dei nobis reuolat, & aperit: Spiritus sanctus qui nos replet, & imbuit. Hæc ille in sermone de Baptismo Christi, & manifestatione Trinitatis.

Ad argum. Quomodo Philosophi ag [illegible] Trinitatis mysterium

Ad verò argumentum quod ex authoritate Philosophorū petebatur, nam omnes Philosophi, omnes Sybillæ, & quotquot ex gentilibus adduci possunt, mysterium Trinitatis videntur olfecisse, di-

se, dicendum est cum Alberto, Dionysio, Marsilio, & S.Thom. supra, multas solutiones habere: nam primò dici potest, quòd non per propria, vt fides docet, sed per communissima quædam appropriata, & attributa explicarunt, & cognouerunt Deum esse summum Bonum, esse Mentem purissimam, esse Animam benignissimam, & causam rerum. Quod si tria hæc vt distincta concipiebant, errabant planè toto cœlo, nam Mentem inferiorem, & factam à Deo putabant: Animam etiam vtroque inferiorem, & factam, & alia plura his similia, quibus ignorantiam apertè testabantur se huius habere mysterij. Dici etiam potest secundò, habuisse eos quidem Trinitatis notitiam, non naturæ lumine, sed quia libros legis, & prophetarum legebāt, vt dicit, ac inculcat sæpius Euseb. præsertim lib. 11. de præp. Euang. c. 10. Aut tertio, quia per consultationem Dæmonum addiscebant, vt dicit Dionys. Carth. ex Petro de Taran. Aut quarto, vt ego existimo, reuelante illis Deo, & interiùs suggerente illa vt dicerent, scriberetque ad suorum errorum confutationem, & fidei persuasionem: vtque in eorū libris arma quib. illos expugnare possemus, haberemus. Nam quòd numine diuino Sybillæ afflatæ tam multa de fidei mysterijs dixerint, dicunt Aug. lib. 18. de Ciuitat. capit. 23. Hieron. contra Iouinia. Lactantius lib. 1. diuinarum institutionum, Eusebius, & alij. Quintò etiam dicendum videtur, per traditionem de ore in os, deque pectore in pectus transfusam esse ab Adamo, à Moyse, & Abrahamo, à Noe, & alijs ad Gentiles mysteriorum fidei notitiam. Nam cum AEgyptijs Græci conuersati sunt, teste Euseb. lib. 10. de præparat. euangel. cap. 2. fusissimè ex Iosepho multa mutuante. Videlicet, Thales, Mile-

Prima explicatio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Sybillæ numine diuino afflatæ sunt.

Quinta.

Ab Hebræis didicerūt Gentiles.

Milesius, Pythagoras, Solon. Plato. AEgyptij autem edocti ab Hebræis fuere, quandiù inter eos diuersati sunt à tempore Iacob ad tempora Moysi. Ab his ergo Pythagoras, & Plato & alij Philosophi obscurè aliquid de fidei nostræ mysterijs acceptum illud ad Philosophiæ præcepta accõmodarunt, & posteris vera falsis commiscentes tradiderunt, vt verbis vtar Genebrardi lib. 1. de Trinitate. pag. 19. & docet D. August. 2. de doctrina Christiana cap. 28. & lib. 18. de Ciuitat. cap. 37. Vide Theodoret. lib. Græcan. assert. Euseb. lib. 10. de Præparatione euangel, cap. 1. 2. & 3. Iustin. ad Gentes, Iosephum contra Apionem, Sixt. Senen. lib. 2. Bibliothe. verbo, Sybilla. Eugub. lib. 1. de Peren. Philos. c. 15. & S. Thom. 1. p. q. 32. art. 1. Dion. 1. d. 3. q. 3. latissimè.

III. Secũdo quæ sio præambula. An fide præsupposita possit demonstrari Trinitas.

Vtrùm verò non solis naturæ viribus, sed fide præsuppposita tales demonstrationes Trinitatis haberi possint, dubium est. Nam Raymundus dicebat, huiusmodi euidentes demonstrationes de arcano Trinitatis mysterio haberi posse, præsupposito tamen diuino lumine. Quibus demonstrationibus iam confectis, necessariò conuincebantur Gentiles, & Iudæi, modò non essent in infidelitate obstinati, assentiri prædictis mysterijs. Fauent Henricus Gand. quodlib. 8. q. 14. vbi initio, & ferè per totam quæst. adnititur Ricardum defendere, & demum concludit quæstionem his verbis: Articuli fidei considerantur vno modo, vt credibilia solùm, & sic non innituntur nisi lumini supernaturali, & non possunt demonstrari. Alio modo possunt considerari vt intelligibilia, postquam sunt credita, & sic non tam innituntur lumini supernaturali quàm naturali, & sic demonstrari possunt. Et rursus fusè, & latè idem conatur astruere quodlibe. 12. q. 2.

Idem

Idem videntur docere Marsilius loco citato D. Bonau. lib. Itinerarij, & lib. breuiloquij quem refert Dionys. suprà, in. 1. d. 3. quæst. 3.

Nos tamen vnica ratione probabimus huius sententiæ falsitatem: Si enim, de lege communi, haberi potest demonstratio de mysterio Trinitatis, etiam supposita fide, iam qui huiusmodi demonstrationem assequutus esset fide non indigeret: imò fidem habere non posset. Dicit Raymūdus, illum habiturum fidem in præparatione animi: nam paratus esset illud credere mysterium, si de eo demonstrationem non haberet. Sicut de Christianis Philosophis vulgò dicimus, eos in præparatione animi tantùm fidem habere de existentia, vnitate, æternitate, & bonitate Dei, quoniam de his demonstrationem habent. Verum tamen quamuis exemplum de Christianis Philosophis adductum bene habeat, at sanè doctrina illa per absurda est. Eo enim ipso quòd de omnibus fidei mysterijs, aliquis, etiam supposito lumine supernaturali, demonstrationes conficeret, iam nullius mysterij fides reliqua illi esset, quandoquidē omniū haberet demonstrationes. Dicere verò quod in via, & de lege cōmuni quis loco fidei demonstrationem, & euidentiam mysteriorum supernaturalium habeat, & nullam fidem, est planè contra illud Pauli: Per fidem ambulamus, & non per speciē. Et, Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autē facie ad faciē. Et, Iustus ex fide viuit. Et, Iuxta fidem hi omnes defuncti sunt, &c. Si ergo omnes sancti vtriusque testamenti, ipsique Apostoli Christi, alijque permulti & illuminatissimi, & magno & excellenti ingenio præditi, fidem quo ad vixerunt in hac vita, exuere minimè potuerunt, neque vnquam aliquis illas adinuenire potuit demonstrationes, quibus

Responsio negatiua.

Obiectio.

Diluitur.

2. Cor. 5. 1. Corin. 13. Rom. 1. Abac. 2. Heb. 4. & 11.

quibus diuinorum mysteriorum sibi compararet euidentem notitiam, & sic fidem à se depelleret: profectò vanum est asserere quòd id fecerit Raymundus, cæterique Lullistæ, aut Henricus, Ricardus, aut quisquam alius, etiam mediante fide, & supposita diuina reuelatione, quam de lege, cómuni omnes fideles, per Dei gratiam, habent. Verum est tamen quod Henricus quodlib. 12. citato. q.2. superius clariusq; lumen quàm sit lumẽ fidei, videtur exigere ad huiusmodi demonstrationes Trinitatis inuestigandas. Quidquid tamen sit de hoc, id certum esse debet tales demonstrationes commemoratas mysteriorum supernaturalium excludentes fidem, à viatore non posse de lege comparari. Vnde qui citra legem à Deo hac in parte fieri possit, quid ve cum anima Christi domini (cui non secundum legem, & in mensuram datus est spiritus sapientiæ, & intellectus, sed thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei cómissi, & traditi sunt) factum fuerit explicemus.

Ioan. 3. Colos. 2.

IIII. Quæstio præcipua disputanda.

QVæstio itaque hinc inde excutienda, & agitanda ea est, An citra visionem beatificam, alicui Viatori communicari possit aut cómunicata vnquam fuerit animæ Christi euidens notitia Trinitatis.

Tribus modis stat rem cognosci.

Ad huius intelligentiam præmittamus oportet tres à Thom. enumerari modos, quibus res cognosci potest. 1. p. quæst. 56. art. 3. Primus est quando núlla specie, aut similitudine media res ipsa immediatè coniungitur potentiæ cognitiuæ, quo quidem modo lux ab oculo corporeo cernitur, vt dicit D. Thom. ibi & in 2. Sentent. d. 13. q. vni ar. 3. in corpore. & de ver. q. 8. art. 3. ad 17. & q. 14. ar. 8. ad 4. & similiter vnusquisque Angelorum suam intuetur essentiam, vt habet idem. 1. p. q. 56. ar.

56.ar.1.2.&3. & lib. 2. contra Gent. cap. 96. quo etiam modo beati in patria diuinam contemplãtur naturam, vt docet.1.p.q.12.ar.2.& 3. p. q.11. ar. 1.& vbique.

Secundus modus quo res cognosci valet est per propriam similitudinem, vel speciem immediatè missam ab obiecto, & receptam in potentia: quo quidem modo albedo conspicitur à potentia visiua, & quidditas rei materialis ab intellectu humano. Tertiùs modus est quo res cognoscitur, non per suam essentiam immediatè, nec verò per propriam sui speciem sed per speciem alterius rei habentis aliquem intrinsecum ordinem ad illam aliam, siue causæ ad effectum, siue effectus ad causam, siue similitudinis, & analogiæ, &c. Et hoc modo per speciem fumi cognoscitur ignis, & per speciem ignis fumus, & per speciem creaturarum Deus, & per speciem imaginis res imaginata.

Et quidem ex his tribus cognoscendi modis, primus ad nos non attinet, nam firmiter asserimus, animam Christi mysterium Trinitatis primo illo modo, id est, per visionem beatificam noscere, vniente sese diuina essentia ipsi animæ Christi. De secundo verò modo est præcipua dubitandi ratio, nempe, An speciem aliquam propriam suæ diuinitatis communicare Deus animæ Christi potuerit, per quàm abstractiuè, quidditatiuè tamen, & euidenter diuinitas conspiceretur. Non tamen inquirimus, Vtrùm ne beatifica visio per mediam speciem diuinæ naturæ fieri possit, nam hoc alibi tractandum est: & verissimum censeo quòd data illa specie non ideò desineret visio illa esse beatifica, & intuitiua, vt inferiùs obiter ostendemus. Tertius etiam cognoscendi modus pertractandus relinquitur, An per speciem

em alterius rei, videlicet, alicuius creaturæ potuerit saltem quantùm ad quæstionem, an est, animaChristi extra facialem Dei visionem, cognoscere euidenter mysterium Trinitatis, Quartus itém alius modus, qui præteritus est à D.Thó. quoniam ad suum propositum minimè faciebat, non est à nobis prætereundus, quoniam ad nostrum facit. An etiam quo ad an est, vel quia est, potuerit per reuelationem, & attestationem claram Dei, citra visionem beatam, innotescere mysterium Trinitatis euidenter. Et ad hos modos reliqui reduci possunt, qui interdum apud probatos authores varijs nominibus distincti reperiri possunt.

V. Primũ dub. princip. An notitia quidditatiua ab stractiua Trinitatis dari posit.

ERgo primum dubium principale illud erit, An animæ Christi, & cuiusuis alterius viatoris communicari posit notitia quidditatiua, id est, quantùm ad quæstionem quid est, abstractiua tamen, & non beatifica & facialis huius mysterij. Idque per propriam speciem Trinitatis (si enim quidditatiua est, per propriam speciem esse debet) quam quidem speciem Deus produceret sui ipsius, non quatenus ipse esset obiectum cognitionis (hoc enim modo contendet D.Thó. speciem Dei dari non posse quæ scilicèt, ab ipso Deo tanquã ab obiecto naturaliter proficiscatur sicut species, quæ proficiscitur ab albedine sed in quãtũ Deus ipse esset efficiẽs, & agẽs talis speciei.

I. Opinio affirmatiua.

Est prima opinio, quæ hunc dicendi modum amplectitur: quòd scilicèt, mysteriorum fidei bene potest Deus communicare viatori notitiam euidentem, quidditatiuam, abstractiuam, non beatificam, &c. Ita sentiunt innumeri Theologi, quos debito statim ordine percensebimus. Verùm hæc vt sententia percipiatur, notandum est quòd per notitiam abstractiuam Gab. q.1. prolegi ar.

gi ar.2.notab. 2. ex Gersone, intelligit eam quæ abstrahit ab existentia rei, qualis est notitia qua cognoscimus rosam, quæ tamen rosa non existit hibernis his noctibus quibus ista scribũtur. Scotus verò in 2.d.3.q.9.§. Ad quæstionem igitur. & in Quodlibetis, & vbique locorum, intelligit eã notitiam quæ licèt nõ abstrahat ab existentia, abstrahit tamen à præsentia rei. Vt si quis rem alicubi existentem, non tamen sibi præsentem cognosceret, diceretur abstractiuam eius habere notitiam. Vt Astrologus domi suæ latens tempore quo re vera eclypsis existit, cognoscit euidenter eclypsim esse, abstractiuè tamen, quia absens illi est. Sic explicat mentem Scoti Dur.q.3.prologi, numer.7. Franciscus de Maironis. q. 1. Argentina.q.3.ar.1. Franciscus de Christo.q.2.

Vera explicatio notitiæ abstractiuæ, & intuitiuæ ex Scoto.

Igitur doctores qui huic parti suffragantur, sunt graues in primis & docti. Scotus in illa. q. 9. d.3 §. Dico igitur breuiter. Apertè dicit, de facto communicatam fuisse hanc speciem Angelis, initio suæ creationis, repræsentantem quidditatiuè diuinam essentiam abstractiuè. Quamuis autem deinde sentire videatur quòd per talem speciem non cognosceretur personarum Trinitas, sed solùm natura diuina qua ratione præscindit à personis, tamen statim in oppositam declinat partẽ. Nam cum sibi obiecisset in hunc modum dicens: Quando supposita sunt in natura ex naturali necessitate intrinseca, illud quod est ratio distinctè cognoscendi naturam, erit ratio distinctè cognoscendi supposita: & tunc videretur quòd Angelus posset cognoscere naturaliter essentiam diuinam in tribus suppositis, &c. Hoc non negat Scotus, sed solùm ostendit modum quo id tunc fieret: dicit enim, quòd illa talis cognitio non esset naturalis, sed supernaturalis, quia esset ab specie

Doctores pro hac sententia.

illa

illa intelligibili tanquam à causa supernaturali, & supernaturaliter agente, licet quodam modo posset dici naturalis, quia posset Angelus species illa vti naturaliter. id ipsum habet expressius, & ad nostrum propositum accõmodatius in quodlibet. quæst. 7. conclusione. 2.

Franc. de Mairo. q. 15. prologi ar. 2. conclusione. 2. subscripsit eidem sententiæ dicens: Intellectus noster supernaturaliter eleuatus, citra beatitudinem, potest per aliquam speciem infusam cognoscere diuinam essentiam sub propria ratione, & specifica. Et concl. 4. & q. 16. & 17. idem tradit. id ipsum habet Aureolus. q. 2. prolog. ar. 3. & alij, quorum loca, & nomina videre licet apud Alphonsum Tolet. Archiepisc. Hispalensem, & Augustinianum Eremitam, q. 1. prolog. ar. 3. & 4. His annumera Ioannem Maioris. q. 3. prologi ad 4. dubitationem, vbi contra Durandum multis contendit, posse Deum communicare viatori notitiam euidentem abstractiuam Trinitatis distinctam, sicut presbyteri Ioannis existẽtis in India. Alliacensem. S. R. E. Cardin. quæst. 1. prologi. art. 2. latissimè. Et Ioannem Balolis, & Liquetum Scoti interpretem. Sed & Thomas Argentinensis, Generalis nostri ordinis. q. 5. prolog. ar. 1. in initio, idem in hac eadem parte sentit. Quamuis consilium suum in melius post pauca retulerit. Idem sentiunt alij, qui initio lib. 1. sent. hanc quæstionem sub præscripta à nobis forma proposuerunt, & disputarunt. Quamuis nostris hisce temporibus, doctores isti apud nostrum hoc Theologiæ gymnasium tam in obscuro dormiant, vt nullus ferè sit qui ipsos excitare, nedum puluerem excutere, quem ob nostram incuriam contraxerunt, aut possit, aut velit. Sed manuscriptis codicibus auidissimè arreptis, quò à me-

Contra eos qui libros veteres non euoluunt, sed solum nouos, & manuscriptos.

à molestiã euoluendi libros veteres leuari possimus, professorum Theologiæ nomenclatura arrogantissimè honorari percupimus. Sed vt ad locum vnde digressa est oratio, reducatur, dico complura esse huius sententiæ argumenta, quæ in medium producere non grauabor, vt impugnata illis veritas, & examinata, & aurum igne magis fulgeat.

Primò ergo arguitur ratione Scoti: Quidquid Deus potest facere mediante sua essentia, potest immediatè per suam voluntatem, cùm voluntas diuina sit causa prima, & immediata omnis motionis ad extra: sed mediante sua essentia in ratione obiecti cogniti, potest causare notitiam claram, & euidentem de essentia sua, ergo poterit immediatè per suam voluntatem, non concurrente sua essentia. Talis autem notitia non erit intuitiua, quia abstrahit à præsentialitate essentiæ diuinæ, igitur abstractiua. Argumenta huius sent.

Secundò, & est argum. Mairon. suprà: Quandocunq; sunt aliquæ potentiæ adæquatæ, quidquid potest vna, potest & alia: sed memoria, intelle-ctus, & voluntas sunt potentiæ adæquatæ, ergo, cum intellectus Pauli, & Moysi cognouerint per intellectum diuinam essentiam, dicendum est quòd potuerunt eius per memoriam recordari: hoc autem fieri debuit per aliquam speciem, qua abstractiuè cognosceretur obiectum ergo. Scio Caiet. 1. p. q. 56. ar. 3 ad fin. dicere, quòd quamuis potuerit in intellectu Pauli, & Moysi manere species rerum visarum in obiecto non tamen ipsius obiecti. Verùm hæc explicatio facilius refellitur quã asseritur hoc argumento quod ex Scoto desumitur. Tertiò, itaq; arguitur ex Scoto, in 4. d. 45. q. 3. dicente, Quòd recordatio est duplicis obiecti: vnus remoti, scilicèt, illius circa

Omnis recordatio est gemini obiecti.

circa quod recordans aliquando habuit actum: & alterius vt proximi, scilicet, ipsius actus præteriti habiti circa tale obiectum, verbi gratia, recordor me vidisse Petrum: proximum obiectum huius recordationis est actus ille quo vidi Petrũ: obiectum vero remotum est Petrus ipse quem vidi. Ex his ergo sic formatur argumentum: Fieri non potest quòd quis recordetur euidenter sui actus, quo vidit Petrum, nisi actu cogitet, & cognoscat Petrum. Imò nihil aliud est me recordari actus mei quo vidi Petrum, nisi recordari ipsius Petri, vt à me visi, ergo illius species reseruari debet in potentia recordatiua, si illius debet homo recordari. Cum ergo Paulus recordaretur vidisse se diuinam essentiam, vt modò supponimus, & infrà tractabimus, fit, vt aliquam speciem haberet diuinæ essentiæ, & ex consequẽti notitia abstractiua, quidditatiua, euidens Trinitatis dari potest citra beatitudinem. Confirmatur contra Caietanum: quia intelligi non potest quomodò D. Paulus recordaretur rerum in diuina essentia visarum, & non diuinæ essentiæ. Res enim illæ quas in essentia diuina viderat, nihil sunt aliud quam diuina ipsa essentia, dicente. D. Anselmo, Creatura in Deo est creatrix essentia. Qua ergo ratione dici potest recordari Paulum rerum in Deo visarum, & non eius essentiæ?

Contra Caie.

Quartò arguit Maior. q. 3. prologi, circa finẽ, contra Durand. sic: Quidquid Deus potest facere mediante causa secunda in genere causæ efficientis, potest facere se solo: sed mediante notitia intuitiua, potest Deus alicui communicare notitiam abstractiuam Deitatis, qua cognoscat quòd Deus est trinus, & vnus, ergo hoc potest facere sine notitia intuitiua. Prosequitur Maior dicens: Si notitia intuitiua efficientiam habeat respectu abstra-

abstractiuæ, (quemadmodum debet dicere, scilicet Durān.) videtur maior vera: &, si sit dispositio præuia subiectum disponens eodem modo currit argumentum: talis dispositio non requiritur respectu Dei.

Postremò. Quidquid dicat Duran. q. 3. prologi num. 14. nullum apparet incommodum, quòd me intuitiue vidente aliquam rem, Deus subtrahat obiectum, & conseruet in mea potentia eundem numero actum cognoscendi: qui licèt propterea quòd abiectum est absens, non debeat dici cognitio intuitiua, at certè abstractiuam dici, & esse, non est inconueniens, vt Sotus dum olim scriberet lib. 1. Summularum, capit. 3. de termino mentali, etiam asseruisse videtur. Confirmatur, Quia in sacramento Eucharistiæ, in quo Deus miraculosè remouet panem, aliquo infidele ipsum cum suis accidentibus intuente, & illum esse panem intuitiuè iudicante (licet nullam cognitionem in hac vita nos habere posse intuitiuam, cōtendit Franciscus de Christo, quæstione. 1. prologi, contra Mai. in fin. ad 1. & Scot. in 4. d. 45. q. 3. & quodlib. 9. & 13.) contingit eandem conseruari cognitionem in absentia obiecti, vt Sot. dicit. 4. Sentent. distin. 9, quæst. 2. art. 5. propositione, 1. Poterit ergo Deus, quæ sua est potentia, hoc ipsum facere cum beatis, auferre scilicèt, ab eorũ intellectibus suam diuinam essentiam, & in ipsis visionem, quam paulò ante habebant, conseruare: quæ eadem numero manens diceretur abstractiua, nam nihil pugnat, vt optimè dicit idē Alphon. Toletan. quæst. illa 1. artic. 1. propositione 5. Quam colligit post impugnationem sententiæ Aureoli dicens: Manente eadem notitia numero quantùm ad eius absolutum, qua nunc Angelus, vel homo cognoscit rosam intuitiuè, rosa desinat

esse præsens intellectui in se ipsa, & fiat præsens in eius imagine, vel specie, patet quòd eadem notitia numero non variata in aliquo absoluto, quæ prius fuit intuitiua rosæ, nunc erit abstractiua eiusdem. Non enim sine causa dixit Aristot. 2. de ani. text. 138. Abeunte sensibili manet visio in oculo. Quod & dixit D. August. 11. de Trinitat. cap. 1.

SVperius dixisse me memini, non hic à me in dubium esse vocandum, an beati, ac facialis visio Beatorum, media specie aliqua possit fieri. Quoniam hanc controuersiam à meo instituto paulò alieniorem iudicabam. Et in eadem adhuc persto sententia. Quoniam tamen tanquã basis, ac fundamentum dicendorum illa disputatio supponatur, ac præmittatur necessum est, & eam mihi præmittere per tempus nõ licet, remittere libuit diligentem Lectorem ad AEgidium qui in Defensorio D. Thomæ, artic. 1. rem hanc pro virili parte tractauit. Vtque nonnunquam ego à proposito scopo digrediar, Thomistas certiores volo reddere, multis titulis obstrictos se teneri AEgidio Romano, primùm quidem Generali nostri Ordinis Magistro, Archiepiscopo deinde Bituricensi, ac demum S. R. E. Cardinali longè dignissimo. Fuit is D. Thomæ Aquinatis discipulus, & adiutor non degener, nam in eius doctrina tantos fecit progressus, vt Doctoris Fundamentarij cognomentum iure sortitus sit. Tantæque fuit erga præceptorem obseruantiæ, vt non solùm in eum nunquam recalcitrauerit, ac licenter eius vestigia conculcauerit, sed ipsius potius doctrinam acerrimè propugnauerit. Fuere qui eò temporis doctrinam S. Thomæ prorsus obijcerent, aut quia ægris oculis lucem Doctoris Angelici ferre non poterant,

Aegidius Com. quis fuerit, & quantu ipsi debeant D. Thomas, & Thomistæ.

rant, aut, vt aiunt, quia nebulones quidam multorum errorum nebulis purifsimos eius libros offuderant, ac repleuerant. Quamobrem calamũ ſtringere, & acuere in Thomæ maſtyges, neceſſarium ſibi eſſe iudicauit AEgidius, aut quia pauci, aut quia nulli ſupererant qui in defenſionem D. Thomæ militare, aut poſſent, aut vellent. Militauit itaque non ſine gloria, noſter AEgidius librum conſtruendo, & euulgando quem prætitulauit, Defenſorium, ſeu Correctorium in Corruptorium Fratris Thomæ Aquinitatis Ordinis Prædicatorum, vbi diligentiſsimè, & acutiſsimè ab hoſtium calumnijs aſſeruit, ac vendicauit D. Thomam. Et iam inde factum eſt, vt paulatim omnes ferè Theologorum ſcholæ ſuſceperint, fouerint, amplexati fuerint D. Thomam Vides bone Lector Thomiſta, quantum noſtro debeas AEgidio? Is ergo ſtatim in Defenſorij articulo primo, in arenam deſcendit, ac in palæſtram vocat aduerſarios, & cum eis fortiter dimicat, vt defendat doctrinam Thomeſticam, qua traditur ſpeciem aliquam diuinitatis, per quam Deus intuitiue, ac facialiter videatur dari non poſſe. Quem locum AEgidij qui conſuluerit, idoneum ac probè paratum ſe ſentiet ad ſequentem concluſionem percipiendam, quæ talis eſt.

SIT itaque vnica concluſio: Fieri non poteſt etiam per abſolutam potentiam Dei, vt alicui creaturæ communicetur notitia abſtractiua, quidditatiua, euidens diuinæ eſſentiæ, ſeu Trinitatis diuinarum perſonarum. Præſens concluſio directè pugnat cum ſententia ſuperiùs relata. Eã tenet Dur. q. 3. prologi. nu. 8. expreſsiſsimè, & in 2. d. 23. q. 2. num. 9. Idem Alphonſus Tolet. Thomas de Argent. Franciſcus de Chriſto, locis allegatis, & Capreolus in 1. diſt. 3. q. 2. art. 3. ad 2. arg. contra ſex-

VI. Non poteſt Deus dare Viatori notitiã abſtractiuam, quidditatiuam Trinitatis.

Prima ratio efficax pro conclus.

sextam conclusionem: & hæc videtur esse sententia Henrici quodlib. 8. q. 14. Prima ratio pro conclusione est quæ adducitur ab Argentin. in illa. q. 3. prolog. art. 1. Circa finem in probatione. 2. conclusionis, quia illa notitia diuinæ essentiæ aut ferretur immediatè supra diuinam essentiam, vel mediatè: Primum dici non potest, quia tunc esset simpliciter intuitiua, de qua modo non loquimur, restat ergo vt dicatur secundum. Et tunc arguitur: nam illud quod mediaret inter potentiam intellectiuam, & diuinam essentiam, aut mediaret vt obiectum cognitum, aut vt ratio cognoscendi tantùm. Primùm est impossibile, quia tale medium continere deberet ipsam diuinam essentiam, virtualiter, & perfectè, sicut causa cótinet effectum, qui in cognitione causæ cognoscitur virtualiter: aut saltem deberet æquari illi quod per ipsum cognoscitur: sicut effectus adæquatus causæ ducit in cognitionem quidditatis causæ. Sed nullum medium creatum dabile est, quod diuinam contineat essentiam virtualiter, aut illi adæquetur, ergo nullatenùs poterit medium aliquod dari per modum obiecti cogniti, in quo diuina essentia quidditatiuè, & vt in se est, cognoscatur. Sed neque medium quod sit ratio cognoscendi tantum, id est, species intelligibilis, per quam abstractiuè quidditatiuè Deus cognocatur, est possibilis, quia posito tali medio, illa cognitio esset plane intuitiua: nam si species medians, quæ habet se vt ratio cognoscendi tantùm, impediret intuitionem, tunc visio coloris, cum fiat per speciem, non esset intuitiua. Restat ergo vt abstractiua notitia euidens, & quidditatiua dari non possit diuinæ essentiæ. Hanc eandem rationem adducunt Toletanus, Duran. Christus, &c.

Secun-

Secunda ratio: Quia si concedatur aliqua notitia quidditatiua Dei, illa debet esse ꝑpria ipsius Dei, sicuti est: nam quæ haberetur per species alienas, qualem modò habemus de vnitate, & infinitate Dei per species creaturarum, cum non sit per propria, sed per aliena & extranea, non habet dici quidditatiua, seu quantum ad quid est, sed solùm quãtùm ad an est. Esset itaque per propria ipsius Dei. Quo posito etiam esset intuitiua, & beatifica, quod negat Scotus Et probo. Quia notitia intuitiua est notitia rei pro vt existentis actu: sed illa quam haberet viator, esset Dei pro vt existõtis actu, ergo esset intuitiua. Maior est Gabrielis, de quo Ferrara. 2. contra Gentes. c. 96. §. sed occurrit. Minor verò probatur, quia cum esset cognitio quidditatiua, vt supponimus, non apparet quomodo abstraheret ab eo quod est de quidditate Dei; existentia autem de quidditate, & essentia Dei est, non minùs quàm eius vnitas, eius Trinitas, & potentia, &c. ergo sicut non esset quidditatiua Dei, si abstraheret ab vnitate, Trinitate, &c. ita non erit quidditatiua, si abstrahat ab existentia. Dicendum esset ergo quòd non abstraheret ab existentia, & sic nec esset abstractiua, sed potiùs intuitiua. Scio Aureolum apud Argentin. conari infringere hanc rationem, eò quòd esse & essentia in Deo differunt conceptibiliter: ac proinde notitia illa posset esse essentiæ, & non existentiæ. Atque adeò esset quidditatiua abstractiua. Verùm hoc faciliùs destruitur quàm astruitur: nam licèt ex eo quòd essentia, & existentia Dei differunt conceptibiliter, optimè inferatur posse aliquem viatorum, qui imperfectè diuina cognoscunt, & non per propria, vnum sine alio concipere: at si conceptio, & cognitio est quidditatiua, & per propriam speciem, fieri ne

Non potest dari notitia quidditatiua Dei quin sit intuitiua.

Obiectio Aureoli.

Dilutio, & cõfirmatio nostræ rationis.

quit quòd vnum ab alio præſcindatur, & vnum ſine alio concipiatur in re ſimpliciſsima, & ipſiſsima. Sicut qui videret albedinem impoſsibile eſſet quod à viſione coloris abſtraheret, & qui intelligeret leonẽ, non poſſet præſcindere ratione animalis, aut entis, propterea, quòd intrinſecè, & eſſentialiter clauditur ratio entis, & animalis in leone, ergo, &c.

Si verò quiſpiam cum Scot. & Mairone, quia accuratiùs hac in parte loquuntur, dixerit, notitiam intuitiuam eſſe rei præſentis, vt præſens eſt: ac proinde illa notitia viatoris non eſſet intuitiua, quia non eſſet rei præſentis, licèt eſſet exiſtentis. Contra hoc arguitur, noſtram vt corroboremus rationem. Primò quidem, quia Deus abſens eſſe non poteſt ab intellectu, qui omnibus rebus intimus, & præſentiſſimus eſt: ſi ergo ſemel ablato velo fidei, Deus quidditatiua, propriaque notitia ſe demonſtraret alicui, neceſſario deberet etiam intuitiuè ſe demonſtrare, quia abſens minimè eſſet, & ſic neque abſtractiuè cognoſceretur. Secundò, quia admiſſo quòd Deus eſſe abſens poſsit ab intellectu adhuc tamen notitia ſubſtantialiter eſſet eadem modò eſſet per propria, & quidditatiua, & ſic potens eſſet beatificare, quod negat Scot. ſuprà, dicens illam non fore beatificatricem. De quò adhuc infrà §. 7. Sanè ſi in ſenſu viſus continuaretur viſio alicuius obiecti, abeunte ſenſibili, licèt obiectum eſſet abſens, viſio tamen intrinſecè, & quo ad omne abſolutum immutata permaneret, dummodò maneret propria eius ſpecies, quæ vicaria obiecti poteſtate fungeretur, de quo infrà in ſolutione ad vltimum. Si ergo aliquis haberet notitiam propriam, expreſſam, & quidditatiuam Dei ſicuti eſt, parùm refert

Non poteſt dari notitia quidditati ua Dei quin ſit beata.

habeat

habeat Deum præsentem, vel absentem ad effe ctum beatificandi illum. Certe si beatitudo Astrologi sita esset in notitia eclypsis quidditatiua, & ipse haberet propriam illius speciem, qua quidditatiuè, & sicuti est, ecclypsim agnosceret, & contemplaretur, non minus esset beatus contemplando eclypsin absentem, quàm præsentem. Habemus ergo post tam longas ambages, quod si daretur quidditatiua Trinitatis notitia, quantumuis esset abstractiua, quia tamen esset per propriam speciem, sanè substantialiter esset eadem in perfectione & excellentia, solumque differret extrinsecè per relationem præsentialitatis. Ac proinde aut esset etiam intuitiua, aut saltem beatificatiua, quorum vtrumque Scotus, & sequaces constantissimè inficiantur.

Tertià ratio quæ præcedentem corroborat est, quia, vt præclarè demonstrat Argentina suprà, in quarta ratione, præsentialitas obiecti nihil aliud est quàm relatio quædam, quæ si absolutæ superueniat, & addatur notitiæ abstractiuæ, nullo in ea variato, facit eam intuitiuam: quandoquidē intuitiua cognitio illa est, quæ, scilicèt, est rei præsentis. Si verò auferatur ipsamet præsentialitas, notitia relinquitur abstractiua, nulla eius facta mutatione. Dicit autem Scotus quòd si sit intuitiua, erit beatificatiua, non verò si est abstractiua. Contra quod sic arguitur: Non est dicendum quòd solùm per hoc quòd illamet notitia ex abstractiua fiat intuitiua, fiat ex non beatificatiua beatificatiua: alioqui relatio sola posita, vel ablata faceret nos beatos, quod non est dicendum, ergo negari non debet, quòd illam et notitia intrinsecè, & suapte natura sit beatificatrix: atq; adeò siue fiat abstractiua, siue intui-

Intuitiua, & abstractiua notitia solū differunt extrinsecè, nā substantialiter sunt vna, & eadem.

Obiectio Aureoli. intuitiua propter præsentiam, vel absentiam obiecti, non tollitur quin sit beatificatrix. Sed huius rationis vim Aureolus apud eundem Argent. conatur effugere dicens, quòd relatio præsentialitatis non beatificat intuentem, sed ipsa diuina essentia, quæ cùm est potentiæ præsens, nobilissimo modo apprehenditur: atque adeò cùm intuitiuè videtur, beat, non sic cùm abstractiuè. Verùm hæc ex dictis facilè refelluntur, nam postquàm in absentia obiecti, adhuc notitia illa est essentiæ diuinæ, distincta, euidens, & quidditatiua, conspiciturque essentia ipsa diuinitatis per propria, & sicuti est, licèt abstractiuè: profectò non apparet quomodo desinat esse beatificatiua. Præsertim contra ipsum Aureolum retorquetur argumentum, & contra Scotum, & alios, quos eleganter retundit, ac conuincit Aegidius in Correctorio, seu Defensorio in Corruptorem doctrinæ S. Thom. iam allegato, art. 1. asserentes, posse per potentiam absolutam Dei dare speciẽ impressam, qua intuitiuè, & beatificatiuè Deus videatur. Arguitur ergo: nam impressa illa specie potentiæ, & conseruante illam Deo in absentia obiecti, quòd posse fieri diximus suprà, & dicemus infrà in solutione ad vltimum, iam notitia illa esset beatificatiua, quandoquidem esset eadem, atque anteà erat, & sic præsentialitas obiecti non ponit, tollit ve beatitudinem, sed cognitio quidditatiua euidẽs, & distincta obiecti, qualem haberet viator ille, vt dicit horum Theologorum sententia.

Respensio.

Quarto ratio pro conclusione est quæ adducitur à Duran. q. 3. prol. Omnis cognitio abstractiua supponit aliam intuitiuam: sed viatori non potest communicari intuitiua Trinitatis, ergo nec abstractiua. Qua etiam ratione vsus videtur

Fran-

Franciſcus de Chriſto.q.1. d.3.ad 3. At hanc rationem facile eſt ablegare quo ad vtramque antecedentis partem, nam quo ad primam, dicit Mai.aduerſus Durand.q.3.prologi ad 4. dubitat.dicit etiam Sotus in Summulis, quòd & videtur conceſsiſſe Durand. hoc non procedere ſecundum potentiam Dei abſolutam, nam poſſet Deus infundere alicui intellectui notitiam abſtractiuã ſine præuia intuitiua. Nos verò de potentia abſoluta loquimur. Quod verò attinet ad minorem, facilè etiam eſt eam refellere, nã non eſt incommodum quòd intuitiuam Deus ſui notitiam cõmunicet viatori: imò hæc facilius conceditur quàm abſtractiua, ſicut communicauit Paulo, & Moyſi: & tunc hac intuitiua præuia, poſſet haberi abſtractiua de eodem obiecto. Hac ergo quarta ratione poſthabita, recurrendum eſt ad tres illas præcedentes, & præcipuè ad primam iam poſitã, & explicatam. Refutatur hac 4 ratio & merito.

VII.

AD ea verò argumenta quæ ab aduerſarijs obijciuntur, reſpondentes, primùm omnium, quod Scotus aſſerebat, videlicèt, naturaliter poſſe obtineri ab angelo hãc notitiam, ſpeciem tamen ad ipſam requiſitam eſſe ſupernaturalem, hoc inquàm à Theologis admitti non debet. Nam ſi ſpecies ſupernaturalis eſt, exigit ex natura ſua concurſum Dei ſupernaturalem ad operationem, id eſt, ad cognoſcendum per illam ſpeciem. Diceret aliquis: Forma ſupernaturaliter producta producit, & elicit ſuam operationem naturaliter, videlicèt oculus miraculosè reſtitutus cæco. Sed qui hæc diceret, non attenderet quòd oculus, licèt ſupernaturaliter reſtitutus, eſt tamen forma naturaliſsima animalis, & ideò concurſu Dei naturali contentus eſſet ad operandum: non ſic illa ſpecies, quæ cum ſuper- Ad Scotum reſpõdetur. Formæ ſupernaturales exigunt concurſum Dei ſupernaturalem ad hoc vt operentur.

naturaliter produceretur, & esset ordinis supernaturalis, vtpote quæ obiectum supernaturalissimum repræsentaret, exigeret planè concursum supernaturalem naturæ suæ debitum: sicut gratia, fides lumen gloriæ quoniam formæ sunt supernaturales, nisi concursu Dei & motione supernaturali, ad opus applicari non possunt. Quòd si Scotum quisquam tueatur dicens, illàm speciem secundum suam substantiam esse naturalem, licèt supernaturaliter infusam, quæ plane videtur esse eius sententia in illa quæst. 9. sub litera N. in. 2. distinct. 3. atque adeo solo concursu Dei naturali contenta esset. Opponimus ei quod iam natura sua non haberet infundi nisi naturaliter, nec haberet operari nisi naturaliter, cùm ipsa suapte natura sit naturalis, licèt ex accidenti miraculosè, & supernaturaliter infundatur, & operetur. Dicere autem, videri posse Deum quidditatiuè, & euidenter quo ad personarum Trinitatem, & mysteria fidei, per principium naturale, perque motionem Dei naturalem, & concursum generalem, non est admodùm pium: imò videtur impium, & contra illud, Nemo nouit patrem nisi Filius, aut cui Filius voluerit reuelare. Et, Beatus es Simon Bariona, quia caro sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, &c. Et, Hæc est vita æterna vt cognoscant te, &c. Atque adeò hac in parte non possumus non Scotum deserere, quod inuiti facimus, quandoquidem præ alijs nos qui eius cathedræ in hac vniuersitate Salmantin. meritis licèt imparibus, præfecti sumus, arctiùs eum tueri, & propugnare tenebamur.

Replica pro Scoto. Solutio. Matth. 17. Matth. 10.

Ad primū. Ad primum argumentorum, quod erat Scoticæ imaginationis fundamentum, responde-

tur,

tur primò retorquendo argumentum in caput Scoti, quod eadem ratione probaret, posse Deum per suam voluntatem solam, non concurrente sua essentia communicare notitiam intuitiuam sui alicui intellectuali creaturæ. Si enim mediante sua essentia in ratione obiecti cogniti, causat notitiam intuitiuam sui: & rursus, Quidquid facit mediante sua essentia, potest facere sola voluntate non concurrente essentia, vt concedit Scot. certè ego non video cur non per voluntatem posſit Deus, citra suæ concursum essentiæ, dare notitiam intuitiuam sui. Sed scio quid huic nostræ obiectioni Aureolus. q.2. prologi art.3. Pro Scoto respondeat, dicit enim, quod signanter dicitur in illa maxima quidquid potest Deus facere, &c. & non dicitur, omne ad aliquid potest Deus facere, &c. Cum enim intuitiua includat necessario respectum ad actualitatem, & existentiam, & præsentiam obiecti, secundum Scotum: abstractiua vero non ideo non sequitur quod posset causare intuitiuam, absente obiecto, ex eo quod posſit abstractiuam: quia respectum illum ad obiectum præsens supplere non potest, in eius absentia: sicut neque Patrem sine filio facere. Hanc tamen Scoti Apologiam redarguit optimè. Toletanus supra. Sed quidquid sit de hoc, quoniam in solutione vltimi. §. tantisper in huius difficultatis enodatione immorabimur, pro nunc dicimus, quod illa Maiori æquæ probaret Scotus, illam notitiam abstractiuam potentem esse ad beatificandum, quod tamen ipse negat: nam vt in secunda conclusionis probatione ostendebamus. §. 6. non consistit beatitudo sanctorum in respectu illo ad obiectum præsens, sed in intrinseca perfectione, quã habet illa cognitio, ex eo quod est

Arguit. Aureol. pro Scoto, cõtra nos

Solutio.

est quidditatiua diuinæ essentiæ, Trinitatis, attributorum diuinorum, &c. & est euidens, & sicuti est, & per propria, vt ibi ostendimus. Cùm ergo omnis notitia quidditatiua Dei, sit beatificatiua, vt ostensum est, & Scotus asserat beatificam non posse dari citra intuitiuam, certè fateri tenetur neque posse dari aliquam quidditatiuam abstractiuam, sed aut nullam quidditatiuam, aut verò solam intuitiuam, beatificatiuam.

Altera solutio.

Respondetur secundò cum Argentina suprà.q. 3. prologi art.1.§. Ad primum igitur quæstio. negando illam Maiorem Scoti, scilicèt, Quidquid potest Deus facere mediante sua essentia, potest immediatè per suam voluntatem: quia eadem ratione sequeretur, quidquid potest Deus mediante sua potentia posse immediate per suam voluntatem sine potentia, & sic posset sine potentia, quod est contradictio. Item quia cùm diuina essentia sit totius entitatis & causalitatis pelagus infinitum, dicendum est, quod nec voluntati, nec alteri attributo competit infinita virtus, nisi in quantum identificatur essentiæ. Præterea vel hoc cõpeteret voluntati diuinæ vt voluntas est, vel vt diuina est: non primo modo, quia tunc cõpeteret omni voluntati: nec secundo modo, quia vt sic est idem cum essentia diuina, ergo in nulla actione reali potest ab ea præscindi. Præterea. Omnem actiuitatem habet voluntas magis ab essentia quàm è conuerso, cùm essentia formaliter sit primus, & purissimus actus: primum autem in quolibet genere est causa omnium aliorũ, & hoc realiter in his quæ realiter differunt: vel saltem secundùm rationem in his quæ ratione differunt. Neganda itaque est illa Maior, scilicet, Quidquid potest Deus facere mediante essentia, potest facere sola voluntate.

Attributa Dei non habet infinitatem prout præscinduntur ab essentia.

Quod

Quod si quisquam obijciat, vt res hæc radicitùs enucleetur, id quod optimè vidit ipse Argentina, quòd hæ omnes rationes concludunt de essentia diuina, vt absolutè sumitur, & tunc verũ est, quòd nihil facit voluntas nisi priùs ordine rationis essentia faciat, & moueat voluntatem: at Scotus non loquitur de essentia hoc modo cõsiderata, scilicèt absolutè & secundùm quòd est realis omnium rerum causa, sed secundùm quòd habet rationem obiecti in esse intentionali & cognito: sic enim habet rationem quasi contractam, & subordinatam voluntati diuinæ, & essentiæ ipsi absolutè & realiter consideratæ. Itaq; essentia ipsa diuina in ratione obiecti subordinatur sibi ipsi in ratione rei, & voluntati: & sic absque essentia secundùm hanc secundam considerationem posset voluntas, & essentia diuina secundùm primam considerata, causare in meo intellectu illam notitiam abstractiuam, quod contendit Scotus. Adhuc obijcitur pro Scoto cõmunes.

Et quidem, vt verum fatear, plurimùm mihi arridet modus iste sustentandi Scoticum fundamentum. Atque adeò aliter à nobis euerti potest, nimirum statuendo tanquàm firmum & certum, causæ effectiuæ mouentis obiectiuè vicẽ, & causalitatem Deum non posse supplere: quia omnis cognitio importat intrinsecè respectum attingentiæ ad rem præsentem in ratione obiecti cogniti. Quæ quidem præsentia dato casu quòd nõ sit rei in sua actuali existentia, & reali præsentia (hoc enim optimè posset Deus supplere, quòd esset cognitio verò, & quidditatiua rei nõ existẽtis realiter, & non præsentis realiter, & de facto contingit in notitijs abstractiuis) at necessariò debet esse secundùm præsentiam & existentiam intentionalem, seu in esse cognito, & sic in aliquo Solutio. Deus non potest supplere vicem causæ mouentis obiectiuè in esse cognito.

quo repręsentatiuo. Cùm verò vt vidimus tale repræsentatiuum Dei non possit esse, certe reliquum esse debet, quòd sola sua voluntate sine essentiæ suæ præsentialitate, dare sui quidditatiuã notitiam, etiam abstractiuam, Deus non possit. Elicitur solutio præsens ex Durand. quæst. 3. suprà num. 13 & 14. & ex Francisco de Christo supra quæst. 2. prologi. in solutione ad 4. argumentum. Et hactenus de primo isto dicta sint: quæ si alicui multa videntur, sciat ad sequentium etiam argumentorum decisionem multum iuuare, quod cũ viderit, æqui boniquè consules nostram moram prudens lector.

VIII. Moyses, & Paulus euidenter recordabantur se vidisse Deum.

AD secundum principale quod nobis à Mairon. obijciebatur, respondetur, Diuum Paulum recordari quidem, & scire euidenter se vidisse diuinam essentiam, negamus tamen id per aliquam speciem, aut imaginem diuinitatis propriam effectum fuisse: quandoquidem negamus illam notitiam recordatiuam fuisse quidditatiuam, licèt esset abstractiua euidens, quantum ad an est ipsius essentiæ, & Trinitatis. Et quamuis memoria, & intellectus æqualem habent latitudinem, ita, vt quidquid intelligimus possimus memorari non tamen eo modo quo intelligimus: nam rem quam intelligimus intuitiuè non possumus memorari intuitiue. Et item, si res quàm præsentem intelligebamus, talis esset naturæ vt citra speciem per seipsam videretur, & sui speciem relinquere non posset impressum potentiæ: tunc non fit vt quidditatiue possimus eius memorari, licet quiddiitatiue eam cognouissemus. Huiusmodi est diuina essentia. & ideo licet eam quidditatiue per intellectum conspexerint Paulus, & Moyses, non sequitur quod possint per memoriam recordari eiusmodi diuini-

tatis

tatis quidditatiue, & per propria deitatis, sed per aliena, & quo ad an est. Quæ omnia in sequentibus examinanda nobis sunt, an & quomodò fieri possint. Sed interim vide sequentem solutionem.

A D tertium principale concedimus primū omnium Scoto, D. Paulum non solum recordari euidenter rerum in essentia diuina visarum, sed ipsi⁹ etiam essentiæ, quidquid Cajet. in aduersum senserit, vt vbi dictū est in. 2. & 3. argumento. §. 4. negamus tamen illam recordationem fieri potuisse per propriam diuinitatis speciem, & quantū ad quid ipsius diuinitatis, sed solū quantū ad an est vt dicebā modo, & dicā inferiùs. Verum quidem est quod doctores fere omnes superiùs commemorati Dur. q. 3. prologi, num. 19. Franc. de Christo. q. 2. ad. 5. & Tolet. ar. 3. & 4. ad ratione 3. Landulphi. Argent. quæst. 3. art. 1. ad. 7. imo & S. Thom. 1. part. quæst. 12. artic. 9. ad. 2. & 22. quæstione. 175. art. 4. ad. 3. & Caietan. ibi solùm admittunt quòd Paulus indistinctè & confuse meminerit essentiæ diuinæ, quod quadamtenus ab ipso est insinuatum. 2. Corint. 12. siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit, &c. Quod si verum est, faciliùs nos ab his tricis & ambagib. extricabimus. Verùm quoniam, vt ego opinor, euidēter, & distinctè visionis illius, atque adeò eius obiecti Paulus meminerat, & in subsequentibus fateri debemus. §. 13. distinctam euidentem Trinitatis notitiam quoad an est viatori communicari posse, à Deo, & communicatam fuisse de facta Christo Domino, citra visionem beatificam, vt infrà. §. 14. quoniam id videtur innuere. S. Thom. 3. p. q. 11. art. 1. idcircò præstat in præsenti dicere, quòd dictum per sæpè est, videlicet, distinctè, & euidenter Paulum recordari, diuinæ

IX. Quòd Moyses, & Paulus recordabantur.

2. Cor. 12.

dictis, negando quòd aliquis intellectus habere possit omnia requisita ad abstractiuam notitiam de diuina essentia: nam vt alia prætermittamus, sanè habere non potest essentiam diuinam in ratione obiecti motiui, (quod tamen oporteret habere) nisi intuitiuè, vt eam habent beati: nō verò abstractiuè. Patet, nam hoc esse deberet per aliquam speciem obiecti vicariam, aut repræsentatiuum creatum, quod Deus produceret suæ essentiæ: quod tamen dari omnino repugnat, vt visum est § 6. Ad confirmationem respondetur similiter efficientiam causæ secundæ mouentis obiectiuè minimè supplere posse Deum, vt vidimus §. 7. ad 1. in fin. & nunc in solut. ad 4. propter intrinsecū ordinem atq; respectum, quem dicit cognitio, attingentiæ ad obiectum præsens, siue in se, siue in aliquo alio repræsentatiuo, quorum nullum esset in illo casu. Itaq; non esset præsens in se, quia sic solùm est præsens beatis per beatificam, & intuitiuam visionem: nec verò esset præsens in aliquo proprio repræsentatiuo, quod dari non posse multoties diximus.

XI. Notitia dicit intrinsecū ordinem ad obiectū præsens.

AD vltimum respondetur, quòd Deo subtrahente omnem præsentialitatem obiecti, ita scilicet, vt præsens nō maneret obiectū potentiæ nec secundùm se, neq; secundùm speciē aut aliquod aliud repræsentatiuum, impossibile est cognitionem, aut notitiam aliquam remanere neq; intuitiuam, nec abstractiuā propter intrinsecum ordinem attingentiæ ad obiectū aliquo modo præsens, quem dicit notitia. Concedimus quidem quod afferebatur in argumento, videlicèt, notitiam intuitiuam & abstractiuam non differre essentialiter, & specificè. Nam quæ differunt specie, differunt numero, ex Aristot. 5. meta. cap. de vno. at hæ duæ notitiæ possunt non differre nu-

Eandem numero notitiã fieri de intuitiua abstractiuã, & è conuerso per solã extrinsecã mutationẽ.

mero, quandoquidem eadem notitia non variata in aliquo absoluto, quæ nunc est intuitiua, verbi gratia, rosæ, posset esse abstractiua eiusdem si rosa desineret existere, & maneret præsens potentiæ cognitiuæ per suam speciem. Et rursus, si fiat præsens non solùm per speciem, sed per se ipsam, Deo illam de nouo producente, esset rursus notitia intuitiua quæ paulò antè fuit abstractiua, vt bene Toleta. tametsi Dominicus Soto, lib. 1. Summularum c. 3. lectione vnica, vbi de termino mẽtali disserit. id negare videatur. Noster Toletan. forsitan hac in parte accuratius loquitur, dicens manere eandem numero notitiam, & speciem etiam eandem, quod & ipsemet Sotus tandem seipso doctior apertè docuit in 4. d. 9. qu. 2. art. 5. propositione 1. Quamuis vt proposit. 6. subinfert Toletan. prout includunt diuersos respectus attingentiæ ad obiectum, nam vna attingit præsens, altera absens, dici possunt differre specificè; sed hæc erit diuersitas speciei accidentalis, quandoquidem secundùm substantiam, & absolutè maneret eadem. Ad rem ergo: Dico quòd cum Deus præsens manere non possit intellectui per aliquam speciem, aut repræsentatiuum sui, sicut potest manere rosa, ideò non potest Dei dari notitia abstractiua, sicut datur rosæ. Videatur Duran. quæstio. 3. prologi num. 13. & 14. vbi doctè disserit qua ratione potentiæ animalis si omnino à suis obiectis distent, non possint proprias sensationes elicere.

XII.

Visio panis consecrati in Eucharistia an sit eadẽ & continuetur cum ea quæ erat prius.

AD id vero quod de accidẽtibus in sacramẽto Eucharistiæ post consecrationem remanentibus, opponitur, dico quòd siue sit eadem, siue alia notitia illorum accidentium, panisve, hoc tamen certissimum esse debet, scilicèt, idem obiectum aut in se, aut in sui specie,

ſpecie, & ſimilitudine in potentia derelinqui, ex quo præſens notitia gignitur, aut præcedens conſeruatur. In noſtro autem propoſito nec eſſentia diuina ipſa relinquitur præſens in ſe ipſa, ſic enim eſſet intuitiua notitia, neque verò in aliquo repræſentatiuo, vt eſſet notitia abſtractiua: quoniam tale repræſentatiuum, tanquam impoſſibile, iam ſuprà propulſatum, & reiectum eſt §. 6. Quod ſi ſciolus quiſpiam noſtrum de hac re iudicium petat, paucis illud proferemus, ſi tamen priùs conſideremus Magiſtrum Soto iam priùs nobis in 4. diſtinctio. 9. quæſtio. 2. artic. 5. propoſitione 1. & 2. ſuam de hac re pronunciaſſe ſententiam dicentem. Primò, poſt conſecrationem manere eaſdem notitias ſenſitiuas, quæ erant ante, ſcilicèt huius albi, huius ſapidi, huius rotundi, non ſolùm in ſenſu exteriori, verùm in interiori. Et ſi arguas: Erunt ergò illæ notitiæ intuitiuæ panis, & vini, ſicut erant antea. Reſpondet, quæſtionem eſſe de nomine, libentius tamen ſe aſtruere, manere intuitiuas. Dicit ſecundò, non ſolum in aſtracto notitias manere eaſdem reſpectu ſcilicet, accidentium coloris, ſaporis, quãtitatis, &c. ſed etiam reſpectu panis, & vini eſſe eaſdem, ipſaſque intuitiuas: licet enim panis, & vinum non ſint in ſe præſentia, ſunt tamen in virtute, ſcilicet, in accidentibus, quæ vim retinent conſeruandi eaſdem notitias. Dicit tertiò: Etiam intellectiuam notitiam eſſe eandem, & itidem eſſe intuitiuam panis & vini ſicut antea: notitiam inquàm ſimplicem & abſolutam, vel apprehenſiuam. nam iudicatiua non eſt eadem ſiquidẽ ibi non ſunt panis & vinum. Quod ſi obijcias: Iam ergo illæ notitiæ ſenſitiuæ, & illa intellectiua apprehenſiua erunt fallaces, & deceptoriæ, quandoquidem apprehendunt aliter quàm res ſit

Colligitur solutio ex solutione eius ad tertium argumētum, in fine articuli: Tales notitias falsas non esse, quia non sunt iudicatiuæ, sed apprehensiuæ: in simplici autem apprehensione non est veritas, aut falsitas. Dicit quartò, in homine infideli iudicāte ibi esse panē & vinū, esse quidē notitiā falsam, & falsum iudicium, id tamen ex accidenti contingit, aut quia ipse credere fidei mysteriū renuit: aut verò secundò, quia ipsum iudicium falsum res ipsæ naturales sua virtute inducunt. Velnti qui rectā hastā videt, cuius media pars est in aqua, & altera pars in aere, fallitur, existimans esse curuā, ab ipsa specierū visualiū refractione. Hæc ex multis quæ ibi dicit Sotus, collecta sunt.

Refutantur duo asserta Mag. Soti.

CAEterùm quoniam & meum sensum pollicitus sum hac in causa depromere, sentio planè quædam hic à Mag. Soto scribendi celeritate compulso, nòn satis accuratè dicta esse, salua pace tanti viri. Primum quidem quod asserit, post consecrationem manere notitiam intuitiuam substantiæ panis tàm in sensu quàm in intellectu. Cum enim de ratione notitiæ intuitiuæ sit præsentia, & existentia obiecti, aut altera saltem, vt omnes fatentur, de quo suprà. §. 5. initio, non apparet quā ratione nec præsentis, nec existentis panis haberi possit intuitiua notitia: quāuis accidentium eandem intuitiuam remanere dici debeat, siquidem accidentia ipsa omnino eadem & ipsissima remanent, & præsentia, & existentia. Alterum assertum Soti mihi similiter displicet, quòd scilicèt res ipsę naturales sua virtute inducunt iudicium falsum in Eucharistia, & in exemplo de hasta. Præstat sanè dicere falsitatem illam iudicij minimè ex rei visæ natura prouenire, sed aut ex infidelitate hominis sumentis occasionem errandi ex illis accidentibus: aut ex ignorantia

rantia rustici, solem paruæ esse quantitatis, & hastam illam partim aere, partim aqua circumscriptam, esse obliquam & curuam, ignoranter existimantis: nō dolo Dei, aut naturæ rerum, sed culpa propriæ rusticitatis, & imperitiæ. Et hæc de prima nostræ quæstionis quodlibeticæ parte dicta sint. In secunda verò, & tertia mutabo consilium, & breuiter me ab illis liberabo.

DISPVTATIO, AN QVANTVM AD QVAESTIOnem, an est, cognouerit Christus per scientiam infusam mysterium Trinitatis.

ARTEM affirmatiuam, quæ vera, & à nobis sequenda, & amplectenda est, aut tenent, aut tenere videntur Caietan. Durand. Gerson. Henric. Diony. Tolet. &c. Principio Caiet. 2.2. quæst. 71. ar. 5 contendit euidentiam Trinitatis, & incarnationis, &c. quo ad an est vel quia est, habuisse prophetas. Vnde apertissimè sequitur, Christo, eam non esse denegandam secundùm scientiam infusam. Quod si quispiam opponat Caietano, quòd reuelata prophetis non videbantur ab illis, & sic non poterant euidenter illa nosse. Dicit Caieta. quòd quantùm ad id quod de mysterijs reuelabatur illis, videbantur ab ipsis: reuelabantur autem eis mysteria quantum ad an est eorum, non quantum ad quid est. Atque ita non videbant Trinitatem, non Verbum incarnatum, sed Trinitatem esse, & Verbi incarnationem futuram esse. Similiter in eadem

XIII. Opinio affirmatiua. vera & tenenda

Prophetæ euidenter nouerant mysteria fidei in attestanda.

Obijcitur.

Diluitur.

Angeli etiã habebãt eui dentiã mysteriorũ in attestante.

2. 2. quæstione 5. articulo 1. docet Angelos in sui creatione huiusmodi euidentiam mysteriorum habuisse, non quòd ea in seipsis viderent, nec euidentiam terminorum aut extremorum, quibus illa mysteria connectebantur, haberent, sed quia videbant ea in Deo reuelante, & attestante ea: nam sciebant euidenter, Deum esse qui attestabatur, & reuelabat eis talia mysteria: ac proinde euidenter assentiebantur illis vt veris, idque propter efficaciam huius discursus: Omne reuelatum à Deo est verum. Hæc mysteria reuelantur nobis à Deo, Ergo sunt vera. Maior euidens erat illis, vt constat. Rursus Minor etiam euidens erat Prophetis, Angelis, & Christo. Certò enim sciebant non ab alio quàm à Deo fieri sibi tales reuelationes rerum supernaturalium, & sic euidens erat eis quod tales res erant omnino veræ. Tandem ipsemet Caietan. 3. part. quæstione 11. articulo 5. fatetur ingenuè, Animam Christi per scientiam infusam clara reuelatione nouisse Deum esse trinum & vnum: non tamen ipsam diuinam essentiam nam vtrunque dicit D. Thom. ibi. Cum enim statuisset Sanct. Tho. omnia quæ per diuinam reuelationem hominibus innotescunt, nouisse animam Christi extra scientiam beatam, excepit diuinam essentiam dicens: Ipsam tamen Dei essentiam per hanc scientiam non cognouit, scilicet infusam, sed solũ per primam, id est, per beatam. Quasi diceret, quod ipsa mysteria, & complexa propositionalia, & articulos fidei, vt Deum esse trinum, esse hominem. Deus reuelauit sæpissimè esse vera: ac proinde ea nouit Christus per scientiam infusam, nõ tamen diuinã essentiã, eo quod diuina essentia non cõputatur inter reuelari solita à Deo.

Christus etiã habuit euidentiam in attestante mysteriorum.

Durand. in 3 distinct. 23. quæstione 9. numero 11. di-

12. dicit: Hanc credibilium euidentiam habuisse Angelos à principio propter efficaciam illius discursus suprà positi, omne reuelatum, &c. & in hoc quidem consentiunt sibi Caietanus, & Durand. Dissentiunt tamen in hoc quòd Durand. existimat huiusmodi euidentiam, licèt solùm esset in attestante Deo, & non in rebus ipsis attestatis, destruere fidem: & sic Angelos nunquam ambulasse per fidem. Et priùs in eodem libr. 3. distinctione 14. quæstione 3. numero 6. & 9. dicit Christum citra visionem beatificam cognouisse omnia mysteria Trinitatis, incarnationis, &c. Cùm vero hæc non cognouerit per fidem, quia eam non habuit, nec verò per speciem aliquam, aut repræsentatiuum Dei, nam hoc genus cognitionis iam ipse confutauerat in q. 3. prologi & in 2. d. 23. q. 2. apparet secundùm Durand. non restare aliud cognitionis genus, quo Christus mysteria ista cognosceret, nisi per reuelationem & attestationem.

Deus sentit quod cũ eius dẽtia in attẽstãte nõ stat fides.

Tolet. q. 1. prologi ar. 2. conclusione 3. & infrà, & ar. 3. & 4. in solutione ad argumenta contra eam. Dionysius Cartau. q. 1. prologi & alij hoc ipsum approbasse videntur. Quin Dion. ipse existimat præter Christum, angelos, & prophetas, etiam quosdam alios sanctissimos, ac Deo deditissimos viros hanc mysteriorum fidei euidentiã in attestante fuisse consequutos. Sed & Gerson Alphab. 13. lit. H. huic adhæret doctrinæ, nam dicit posse manere fidem cum euidentia Trinitatis, qualis est, inquit, in doctoribus contemplatiuis mirabiliter illuminatis à montibus æternis, Dio. verò sic ait: Spiritus sanctus potest mentem humanam sola interiori alloquutione plenariè informare, & certificare de sua supernaturali informatione, absque hoc quòd videant ipsum

Alij authores pro hac sententia.

Verbum, aut Spiritum sanctum. Imo sic plurimos erudiuit, & sic fit in visionibus mysticæ Theologiæ, & in raptu, & ecstasi. Et statim: Per donum intellectus clarissimè, certissimè, ac subtilissime intelligunt ea quæ sunt fidei: sed illuminatio ista solis datur eis qui in puritate cordis, & charitate magis proficiunt, qualis fuit Sanctus frater Aegidius, qui noluit dicere, Credo in Deum, sed scio Deum. Hæc Dionysi. subdit autem hæc verba: In hoc lumine veritates fidei euidenter, & prorsus indubitanter cernuntur. Ad idem est Henricus de Gād. multis in locis vbi supra allegatus est, Quodlib. 8. q. 14. & quodlib. 12. q. 2, & quodl. 6. q. 2. Thomas etiam Villanouanus in Concione de festo Trinitatis, vir planè ecstaticus, ac plurimæ deuotionis, & ex Monācho Augustiniano in Archiepiscopum Valentinum euectus, huic arridet sententiæ, hæc verda proferens ardentissimam eius charitatem redolentia: Dicam fratres, dicam, & cum nimio cordis mei gaudio dicam: & si vobis forsan temerarius visus fuero, dicam: Fides tua, Domine. sanctis tuis iam vix fides est, quoniam de fide iam quodammodo transit in lucem. Et infra: Hæc tamen lux, vt ego existimo, transit, & non diù remanet in intellectu, Deo sic volente, ne fidei meritum deperdatur. Hæc ille. Vt verò ipse ibidem docet, hujusmodi euidentia minimè destruit fidem, quonia & ipsa Beatissima Virgo quæ omni proculdubio plures, ac illustriores cæteris viatorib. habuit in hac vita reuelationes Dei, ac clariorem rerum credibilium notitiam, adhuc fidem nunquam exuit, quoniam illa euidentia solùm reducebatur ad euidētiam in attestante. Nisi fortassis aliquando facialem ac beatificam diuinæ essentiæ habuit in hac vita degēs intuitionem cum hac enim fides minimè stat.

Tem-

Tempus me deficeret si exactè, & ad amussim expendere vellē omnia quæ hac in parte expendenda desiderantur. Sed disputationes nostras tēpori accommodemus, quandoquidem ipsis tempus accommodare non possumus. Vnica itaque conclusione breuiter quid in hac parte tenendū sit explicabo.

Vnica conclusio. Quidquid sit de Angelis, ac prophetis, quantùm attinet ad sacratissimam animam Christi, negandum non est, imò constanter affirmandum, quòd præter scientiam beatam cognouerit mysterium Trinitatis, & cætera fidei sacramenta per attestationem, ac reuelationem Dei. Sanè Christum Dominum secundum quòd viator erat, ac populi prædicator & doctor, notitiam mysteriorū diuinorum perfectissimam habere decebat. Non enim à scientia beata, & à seipso in quantùm erat comprehensor implorare, & quasi emendicare debebat notitiam eorum mysteriorum quæ populos edocturus erat. Cum ergo notitia quam de his habere debuit, obscura & ænigmatica esse nō deberet, postquam fidem non habebat: sed nec intuitiua, vt patet, siquidem non erat beata. Nec verò abstractiua per propriam mysteriorum speciem, quia talis non est dabilis vt q. præced. vidimus, restat vt in attestante, & per diuinam reuelationem habuerit euidētem eorum cognitionem. Rursus, actiones Christi quibus merebatur, & secundum quas erat viator, a qua cognitione regulabantur? Certum est enim omnes humanas operationes ad aliquam iudicij, & cognitionis amussim esse perpendendas, & regulandas. Vt actio bona moralis naturalis secundum rectam rationem naturalem habet dirigi. Et actiones supernaturales cognitione supernaturali, id est, à fide mensurantur. A-

XIIII. Christus per scientiam infusam nouit euidēter Trinitatem per reuelationem, & attestationē quoad an est.

ctiones patriæ à visione beatifica.&c. Iam ergo inquiro, Actiones Christi meritoriæ supernaturales, præsertim dilectio Dei super omnia, cuius cognitionis regula mésurabantur? Non rectæ rationis naturalis: nā hæc solū metitur actiones naturales: non fidei, quæ in Christo non erat: non visionis beatæ, nā illa solū regulat actiones cōprehēsorū, & nō viatorum meritorias, restat ergo vt agnitionē mysteriorū diuinorū regulatricem illarum actionum in Christo constituere debeamus, & sic habemus intentum.

2 1. Arguitur cōtra hunc euidentiā in attestante. Primo.

SVnt quibus plurimum displicet euidentia in attestāte. Nam primū arbitrātur dari nō posse, nisi simul detur in re attestata. Vnde pro cōperto habēt id quod Dur. aiebat, scilicet, euidentiā in attestante destruere fidē. Probāt, quia scientia à posteriori vnitatis, & existentiæ Dei excludit fidem de ipsa vnitate & existentia Dei: vnde Christiani Philosophi qui huius vnitatis Dei scientiam habebant à posteriori, id est, ab effectibus & per creaturas, fidē eius nō habebāt, ergo à fortiori, euidentia in attestāte & habitā per discursum illū, omne reuelatū à Deo est verū, repellit fidē. Patet consequentia, quia illa scientia à posteriori solū generābat euidentiam quo ad an est vnitatis Dei, & per hoc excludebat fidē, ergo similiter euidētia in attestante, quæ gignit euidētiam conclusionis quo ad an est, excludet fide. Confirmatur, quia si effectus Dei visi, & inuestigati à Philosophis, inducebant euidētiā expulsiuam fidei, quare testimonium expressum & euidens ipsius Dei nō generabit euidentiā, quæ similiter excludat fidem?

Secundo. Secundò arguūt, quia intelligere nequeūt quomodò quis habeat euidentiā quòd Deus reuelat, & non ipsius Dei. Si enim non videt Deū ipsum, quo-

quomodo scit Deum esse qui reuelat? Equidē qui non cognoscit euidenter Petrum, certus esse non poterit an ipse sit qui sibi loquitur. Cum ergo Christus per scientiam infusam, & similiter Angeli, & prophetæ, non viderent Deum ipsum, nō est verò simile quasi euidenter scirent Deum esse reuelatorem, & attestatorem mysteriorū Confirmatur, & est argumentum quo vtitur. Tolet. q. 1. prologi ar. 2. in probatione. 3. conclusionis, quia nō apparet vnde scirent euidenter quod tales reuelationes, & loquutiones nō fiebāt sibi ab aliqua creatura. Vnde enim sciebat anima Christi per scientiam infusam, & supremus Angelus, quòd Deus aliquam creaturam perfectiorem & illuminatiorem seipsis non produxisset, à qua reuelationes illæ proficiscerentur? Quippe creare potuisset Deus Angelum aliquem qui lateret ipsam animā Christi, Deo ipsum occultāte, & hoc posse Deum facere bene sciebat Christus per scientiam infusam. Quòd autem ipsum non creasset, non sciebat euidenter Christus per illam scientiam, imò sciebat se id non posse scire. Ab illa itaque creatura, aut ab aliqua alia poterant sibi tales reuelationes fieri. Et sic euidens non esset quod à Deo fierēt. Et hæc quidem duo argumenta posuisse sat est. Nam breuitati consulo.

Ad 1. arg. *Enidētia in attestāte nō excludit fidē: eā tamē excludit scientia à posteriori.*

Ad horum primum dicitur, creaturas habere ordinem intrinsecum ad ipsum Deum, qualis est ordo effectus ad suam causam. Et ideò qui ex huiusmodi effectibus demonstrat Deum esse, demōstrat per intrinseca rei, & ex præmissis intrinsecis habentibus necessariam connexionem cum conclusione, & ideò generat euidentiam scientificam, excludentem fidem. Qui verò propter testimonium dicentis quantumuis infallibile, & veracissimum infert conclusionem, non procedit

cedit per intrinseca rei, sed per medium omninò extrinsecum, & ideò non facit tantam euidentiam, quamuis possit facere maiorē certitudinem. Sed

Obijcitur.

obijcies: Nam huiusmodi testimonium Dei reuelantis, facile est reducere ad demonstrationem. Quia: ita vt procedatur ab effectibus intrinsecis ad suam causam, vt sic generetur euidentia excludens fidem, hoc modo: Deus reuelat mihi quod verbum caro factum est, ergo hæc veritas in mēte Dei est, & sic est vera. Antecedens est euidens vt supponunt Durand. & Caieta. & est effectus intrinsecus consequentis, nam intrinsecè præsupponitur ad reuelationem diuinam illius veritatis, quòd Deus illam veritatem præsciat, & præhabeat in mente sua. Respondetur tamen, quod

Soluitur.

quamuis Deum præhabere illam veritatem in mente sua, sit causa quòd reuelet, & ex eo quòd reuelat, cognoscam euidenter Deum illam veritatem in sua mente præhabere, & sic esse veram: adhuc nullam euidentiam veritatis ipsius mysterij habeo: quæ excludat fidem: nam omnia illa media reuelationis, & mentis Dei sunt prorsus extrinseca. At verò cum ex creaturis proceditur ad ostendendum quòd Deus sit, verè acquiritur euidentia expulsiua fidei: nam proceditur per intrinseca, & per medium habens intrinsecam dependentiam, & connexionem naturalem cum ipsa veritate, qualem habeat effectus cum sua causa præcipua, & efficienti. Nam scribat Deus in pariete, aut reuelet per Angelum quandam propositionem lingua Arabica, & reddat me Deus euidenter certum quòd ipse est qui eam scribit, aut reuelat: proculdubio euidens mihi erit talē propositionem esse veram, vi illius discursus: Omne reuelatum à Deo est verum, illa propositio reuelatur à Deo, ergo est vera. Et tamen veritatis sub

illa

illa latentis euidentiam in re ipsa attestata nullam habeo, sed solum in attestante, & reuelante.

Ad alterum dico, non esse intellectu difficilè quòd ego habeam euidentiam quòd Deus reuelat, sine eo quòd Deum videam. Vt enim ego euidenter sciam quòd quis mihi loquitur, sat est si per certissima, & infallibilia signa argumentatiue deducam, non posse esse alium qui mihi loquitur, nisi illum, licèt illum ego non videam, verbi gratia, si sciam euidenter omnes homines esse ignaros aliquarum veritatum, & videam mihi aliquam earum reuelari, iam euidenter elicio non esse hominem qui mihi loquitur, sed superiorem aliquem, licèt illum ego non videá. Rursus, & adducitur a Tolet. si sciam Deum annihilasse omnes creaturas intellectuales, vt certum est Deum posse facere, & posse me scire, reuelante Deo, & rursus, si reueletur mihi tunc Trinitatem esse, iam euidenter scio Deum esse qui id reuelat, cum sciam euidenter aliunde prouenire non posse talem reuelationem. Tunc itaque haberem euidentiam quòd Deus reuelat, quodque vera est res reuelata, sine eo quòd Deum viderem Ad Confir. respondeo, illud magnum esset miraculum quod in natura aliquam Deus condidisset creaturam, quæ lateret Christũ per scientiam infusam. Nam eo ipso quòd aliquam Deus crearet, innotesceret illa Christo. Recurrendo autem ad miraculum, fateor Deum posse illam creaturam condere, & abscondere à Christo vt homo est: & tunc nesciret Christus, an a Deo fierent sibi tales reuelationes, an aliunde. Similiter viso fumo, euidenter ego iudico esse ignem: si vero Deus faceret miraculosè fumum sine igne, iam nulla mihi re-

Bene potest quis scire euidenter quòd Deus sibi loquitur, sine eo, quod videat Deum.

hi reliqua esset euidentia. Relinquendæ itaq; res sunt suis naturis: & quia rebus sic relictis, anima Christi euidenter sciebat nullam creaturam sibi reuelare talia mysteria, profectò consequenter sciebat Deum esse reuelatorem, ac proinde veritatis reuelatæ euidentem notitiam habuit in attestante mysterij Trinitatis secundum scientiam infusam.

XVI. An Paulus post raptum recordabatur euidēter Trinitatis, & per quod medium.

VNum superest enodare. An Paulus postquā in raptu diuinam vidit essentiam, vt supponimus, habuerit notitiam euidentem ipsius essentiæ, & per quod medium? Dico, habuisse talem euidentiam, cum Tolet. q. 1. prolo. ar. 2. sub fine. Medium verò per quod eā habuit, erat omnino extrinsecum rebus visis, vt mihi videtur. Népe propriū testimonium quo sibi testificabatur, & reddebat certū de tali visione, sicq; iudicabat euidenter esse Trinitatē quo ad an est, non vero quo ad quid est ipsius. Nam ipsius diuinæ Trinitatis non potuit habere speciem, aut proprium repræsentatiuum, cum tale non sit dabile. Forsitan Paulus cum videbat diuinam essentiam, habuit actū, quo siue voce, siue mente dixit, Ego video Trinitatem. Huius autem actus speciem reseruare potuit in memoria: & sic transacta visione potuit per speciem illam recordari euidenter illius actus, quo aliquando ipse iudicauit se videre Trinitatem. Et ex consequenti seipsum reddere poterat deinde certum quod esset Trinitas in diuinis, non quia recordaretur Trinitatis in se, sed illius actus quem formauit, & quo dixit se videre Trinitatem tempore quo illam videbat. Hocq; sufficeret ad iudicandum euidentes quòd esset Trinitas, nam sic arguere poterat. Ego recordor euidenter me habuisse aliquando iudicium, quo iudicaui me videre Trinitatem: & nunc scio

euidenter me tunc fuisse mentitum eò quod raptus ille fuit diuinus & supernaturalis, quod mihi etiam est euidens, ergo euidenter mihi est verum quod sit Trinitas. Reducebatur itaq; totum hoc ad euidentiam in attestante infallibili .s. in seipso. Et pro nunc hoc mihi occurrit, aliud forsan dicturo si oculatius hæc liceret meditari.

POSTREMVM DVBIVM, QVO OSTENDITVR quòd per creaturas Christus mysterium Trinitatis inuestigabat, & cognoscebat.

Vemadmodũ in creaturis aliquid contemplari licet, ex cuius cognitione deducitur euidenter Deum esse, ita merito in quæstionem vocamus, an aliquod etiam lateat diuinæ Trinitatis vestigium in ipsis; per quod medio aliquo diuino, & supernaturali lumine, citra beatitudinem, possit aliquis acutissimus & illustratissimus intellectus deducere Deum esse Trinum. Breuiter me expediam.

Pars negatiua persuaderi efficacissimè potest eo quòd pluralitas personarum cum vnitate essentiæ est proprium diuinæ essentiæ: cuius similitudo reperiri non potest aut vestigium in tota rerum natura. Secundò, quia quamuis verũ sit quod in omnibus effectibus est respectus, ac relatio quædã ad suas causas, & ex hac parte creaturæ omnes respectum habeant ad suum authorẽ ac creatorem Deum, & creator ipse sit trinus: XVII. Opinio quorundã quòd ex creaturis non potest Trinitas cognosci. Argumenta huius sent.

non

non tamen inde fit consequēs quòd respectus quē creaturæ habet, fit ad Deum vt trinum, sed ad Deum vt vnum.

Confirm.1.quia cognitio relationis, natura sua solùm ducit in cognitionem termini per se, & formalis: sicut cognitio filij solum ducit nos in cognitionem patris vt pater est, non vt albus est, vt musicus est, nam esse album, aut musicum habet se per accidens ad terminandam filiationem & fundandam paternitatem. Ergo similiter ex cognitione creaturarum tantùm deueniri potest in cognitionem Dei vt author est, ac causa creaturarum, vt vnus est, vt potens, vt bonus, vt sapiens, vt æternus, vt immobilis, quia omnia ista per se & formaliter concurrunt, & necessaria omninò sūt ad condendum creaturam. At verò esse trinum, esse incarnatum, &c. nulla ratione ex illo respectu qui in creaturis est, cognosci potest, quia esse trinum & incarnari omninò impertinenter, & quasi per accidens, & materialiter se habet ad ipsum Deum, vt creet.

Confirmat secundo, nam S.Thom. 1.p.q.32.art. 1.creaturas dicit fieri à Deo ratione vnius potentiæ, quæ est attributum essentiale. Et q. 39.artic.4. ait, hoc nomen Deus aliquando supponit pro essentia, sicut in hac, Deus creat. Et 3.part.quæst.3. art.3.ait, quòd si per intellectum separemus à deitate personalitates, adhuc possemus intelligere deitatem posse assumere naturam humanam. Certè & creare. Et Ric.de S.Vict.3.de Trini.c.16. Si solùm, ait, esset vna persona in diuinis, in illa esset plenitudo potestatis ad creandum. De quo Sco 2 d.1.q.1.initio. Ex quo fit, Deum vt vnum esse per se, & formaliter creatorem: & sic non referri creaturas ad trinum, sed ad vnum Deum. Con.3.quia hoc discriminis versatur inter productionem

Spiri-

Spiritus sancti, & productionem creaturarum: quòd illa per se & necessario exigit plures personas, hæc verò per se vnam tantum expostulat, Quartò, quia si vnaquæq; creatura ex eo præcisè quod est creata à Deo, refertur ad Trinitatē, iā pertineret ad ordinē naturæ talis relatio, siquidē De⁹ vt author naturæ eit creat, non vt author gratiæ. Atq; adeò Angelus qui naturaliter cognoscit omnia naturalia, cognosceret etiam naturaliter illā relationē, & cōsequenter eius terminū quia totū clauditur sub ordine naturæ, & sic Trinitatem.

Existimo nihilominus in omnibus creaturis esse respectum ad Trinitatem, & sic posse Deum producere speciem, per quam medio supernaturali lumine, extra scientiam beatam, posset aliquis respectum illum, ac proinde extremum euidenter cognoscere. Quòd & arbitror contigisse benedictæ animæ Christi. Non loquor de creaturis supernaturalibus, quales sunt, gratia, fides, charitas, lumē gloriæ: nam per has & in his, quòd Christus euidenter Trinitatem cognosceret, nullus ambiget. Enimuerò effecta hæc supernaturalia per se & ex propria natura referuntur ad Deum vt Trinū. Et sic si Deus daret alicui viatori vt naturam horum effectorum euidenter nosset, vt dare potest, & de facto dedit Christo, iam ille euidenter cognosceret Trinitatem. Loquor ergo de affectibus naturalibus; & in his dico Christū euidenter cognouisse Trinitatem, per scientiam infusam.

XVIII. Vera sent. quod ex creaturis potest cognosci Trinitas

Pro hac assertione priusquam agamus rationibus, videri alicui posset, nonnihil agere S. Thomam, Henr. Tolet. Iacobum de Val. Genebr. præter Ricardum, & Raymundum superiùs allegatos. Initio S. Tho. 1. p. q. 27. ar. 1. ad 3. & q. 45. ar. 6. ait omnes tres diuinas personas habere causalitatē

respectu creaturarum secundum rationem suarum processionum. Ac proinde creaturas habere ordinem ad primum creaturarum artificem, qui est Pater, & ad Verbum expressum, quod est omnium creaturarum exemplar, & ad Spiritum sanctum, qui est amor & impulsus ad creaturas producendas. Certum est enim quòd in ratione artificis cócipiuntur tá exemplar in intellectu eius productum, per quod artifex operatur, quá affectio volútatis, qua ad vsum artis determinatur. Prius tamen quam vlteriùs pergam, præmonitum Lectorem velim, neq; S. Thomam, neq; nos vbi infra de hoc sermonem suscipimus, in ea esse sététia, quod aut ex parte Dei, creatio proueniat à Deo secúdum diuersitatem diuinarum processionum: aut verò ex parte creaturarum aliquid sit in vnaquaque earum, quod à solo Patre productum sit, & aliquid quod à solo Filio, & aliquid tádem quod à solo Spiritu sácto: quod dicebát Lullistæ. Hoc enim à fide dissonat, sicut & illud quod Origeni tribuitur, li.1.Periar. quòd Pater dat esse rebus, Filius dat esse rationale, Spiritus sáctus dat esse iustum, Intelligi ergo illa omnia debent per quandam accommodationem, cum Caie.1.p.q.45. art.6.ad quem remitto Lectorem. Et vellem vt Henricus, si eius verba talis sunt intelligentiæ capacia hoc eodem modo à nobis intelligatur. Ait Quodlib.6. quæst.2.in hunc modum: Notitia & amor secundùm quòd sunt procedentes, sunt rationes secundùm quas creaturæ producuntur. Et statim: Sapientia, & amor procedétes sunt rationes in intellectu essentiali, & volútate Trinitatis dispositiuæ ad creaturarum productionem: sapiétia enim vt essentialis, non est nisi speculatiua: sapientia verò vt personalis siue genita, non tantum est speculatiua, sed etiam practica respectu operan-

ran-

randorum. Hæc ille. Ex quibus fit, per se, & necessario diuinam essentiam in tribus illis suppositis debere subsistere vt producere valeat creaturas. Sanè in rebus artificiatis, forma producta nō solum dicit relationem ad agentem, sed ad ideā etiam, & exemplar quo facta est. Tolet. q. 1. prol. ar. 2. concl. 3. ponit cognitionē deductiuā quā possunt habere viatores de mysterio Trinitatis euidentem. quæ nul la aliā esse videtur, nisi hæc quā per alienas species creaturarum arguere, & deducere possunt Trinitatem, diuino lumine. Iacobus etiam de Valent. super Psalm. 144. initio, conniuere videtur huic parti, nā dicit Adam in initio mundi per ordinem creationis potuisse nosse in spiritu mysterium Trinitatis, eo quod articulus creationis præsupponit articulū Trinitatis. Et eatenus intelligi, & explicari possunt Ray. Rica. & Henric. quos initio retulimus. Sed & Greg. Genebrardus nostri temporis scriptor doctus, & diligēs li. 2. de Trinitate, suffragatur huic sentētiæ, p. 169. & ad id producit exemplū de trib. eandē nauim trahētibus: nā vna quidē tractio est, sed tamē nauis tracta ad oēs pariter trés eā trahētes respectū habet. Ita creatio actio est triū diuinarū hypostaseon, & inseparabiliter ad condendū, & architectandum mundum, & creaturas adunantur. Mundus ergo, & creaturæ omnes ad tres illas referuntur. Quæ verba præ oculis constitutissima oportet habeamus ad argumentorum solutiones inde eruendas. Quibus adde non casu, sed magno consilio, vt paulò antè notauit Genebr. Moysem his verbis creationis historiam auspicatum fuisse, In principio creauit Dij cœlum, & terram: nēpe ad innuendam Trinitatis communitatem in creatione: quæ vna cum sit, à tribus personis ęquè primo facta est. Et de authoribus hactenus.

Adducūtur rationes pro hac sententia.

Pro intelligentia verò rationum adducendarum, aliqua carptim ex alijs Theologiæ materijs excribere, & congerere oportet. Primum quidē, quòd licet probabile sit quòd in diuinis tantum sit vnum subsistere, quod tenet Duran. in. 1. d. 13. q. 2. & in. 3. d. 1. q. 2. Capr. q. vnic. artic. 3. Marsilius, & alij: & forsitan probabilius, quòd tres sint in diuinis subsistentiæ relatiuæ, & vna absoluta, quod placuit Scoto in. 3. d. 1. q. 2. Caie. 1. p. q. 39. & 3. p. q. 2. & 3. & alijs, vt videre licet in Dur. in. 1. d. 26. q. 1. nu. 5. at longè probabilior est sententia quæ docet, quòd in diuinis nulla sit subsistentia communis, sed tres relatiuæ, & in illis, & per illas subsistat natura diuina. Hoc tenent Bonauent. Ricard. Alexand. Henric. Quanuis autem existentia non sit nisi vnica in Deo, ipsáq; communis, & absoluta, quod tradit Caieta. 1. p. q. 3. ar. 4. & q. 39. ar. 3. non ideò fit quòd sit vnica etiam subsistentia: nā quanuis in creaturis conuertantur existere per se & subsistere: at in Deo longè differunt, quia existentia conuenit naturæ diuinæ adæquatè. & conuertibiliter: subsistentia verò primariò personis conuenit: est enim id quod intrinsecè constituit suppositum tanquam vltimus naturæ terminus, & actualitas. Quanuis Caiet. 3. p. q. 4. ar. 2. quem sequitur, & commendat Ferra 4. contra Gent. cap. 43. dicat entitatem quandam distinctam à subsistentia, quam vocat personalitatem, constituere personam. Très itaque subsistentias relatiuas ponere oportet cum antiquis ecclesiæ concilijs, & Patribus, sicut autem nulla ponitur in diuinis persona absoluta, & essentialis quocunq; modo differens a tribus personis relatiuis, quidquid falso opinetur Caiet. 3. p. q. 3. ar. 2. circa solut. ad 3. ita est mihi satis certum nullam esse in diuinis subsistentiam absolutam communem, sed solas tres relatiuas.

In diuinis nulla est absoluta subsistentia, sed tres relatiuæ, & per has subsistit primo Deus.

Secun-

Secundò ſcire oportet, non eſſe ponendum in diuinis indiuiduum Deitatis præintellectum tribus ſubſiſtentijs, ſeu perſonis. Licet enim præintelligamus hunc Deum exiſtentem ante perſonas, nam ante perſonas ipſas præintelligimus Deum eſſe purum actum, & habere eſſe exiſtentiæ ſuæ naturæ debitum, à qua ſingulari exiſtentia deſumere & denominare licebit concretum hoc, ſcilicet, hunc Deum exiſtentem ante perſonas: quæ videtur expreſſa ſententia Scoti, ponentis hunc Deum per ſe exiſtentem, communem tribus perſonis, ipſiſque identificatum, quæ in parte eſt ſententia Caiet. non tamen illud concretum præintelligitur vt ſuppoſitum, quia nondum vltimò terminata intelligitur natura, donec per ſubſiſtentias terminetur. Atque adeò primum ſubſiſtens quod intelligitur in natura diuina ſunt æquè primò tres diuinæ perſonæ, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, vt videtur tenere Dur. in. 1. d. 4. q. 2. Capr. q. 1. Torres. q. 39. Itaque in diuinis duo ſunt ponenda concreta ſingularia, ſcilicèt, Hic Deus exiſtens in deitate, & Hic Deus ſubſiſtens in deitate. Nam a deitate exiſtente ante perſonas, ponimus, Hunc Deum exiſtentem ante perſonas (noſtro modo loquendi, nam re ipſa nihil eſt in diuinis anterius, nihil poſterius) at verò à Deitate ſubſiſtente, ſcilicet, per tres ſubſiſtentias relatiuas (nam alia non eſt) ſumimus, Hunc Deum ſubſiſtentem, ſcilicèt, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum. Horum concretorum prius, Hic Deus exiſtens, eſt commune ſecundùm rem, atque adeò præintelligitur perſonis & prædicatur de ipſis: ſumitur enim ab exiſtentia communi eſſentiali, quæ etiam communicatur tribus perſonis, & ipſis præintelligitur. Aliud verò concretum, ſcilicet, Hic Deus ſubſiſtens, nullum eſt

Quod ante perſonas nõ intelligitur indiuiduũ deitatis ſubſiſtens, ſed ſolum exiſtens.

Duo concreta ſingularia in Deo.

nisi Pater, Filius, & Spiritus sanctus, sicut nulla alia est subsistentia, nisi Patris, Filij, & Spiritus sancti.

An illud cõcretum existens præintellectũ personis, creet.

His hunc in modum statutis, dubitari & meritò posset, An illud indiuiduum deitatis, vel concretum existens, pro vt præintelligitur huic Deo subsistenti, id est, Patri, Filio, & Spiritui sancto, sit creans, vel potens creare. Itaq; dubium est, an creatio conueniat primariò huic Deo existenti, & secundariò huic Deo subsistẽti, id est, trib. personis, ita vt quando formatur hæc propositio Deus creat, illi voci, Deus, correspõdeat immediatè in re ipsa aliquod præintellectum tribus personis, quod creare possit: an verò nihil aliud quod creare possit illi voci correspondeat immediatè, nisi tres personæ, scilicet, Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Quoniam tamen magnum esset piaculũ me nunc tot, tamq; grauium disputationum pelago immergere, cum plura alia spacia enaui... da supersint, & satis superq; in hac, q. immoratus sum, idcircò breuissimè statuo, illi voci, Deus, in hac propositione, Deus creat immediatè correspõdere tres diuinas personas. Itaq; actio ipsa creandi per se primò, & immediatè tribus personis conuenit: ac proinde nihil præintelligi potest illis, quod creare possit. Ratio facilè ex hypothesibus colligitur, siquidem id quod præintelligitur tribus personis non est subsistens, non est suppositum, quantumuis sit per se existens. Id supponimus ex dictis: ergo nec est potens creare. Patet consequentia, quia actiones non sunt solùm per se existentium, sed subsistentium & suppositorũ, & sic actio creatiua conuenire illi concreto deitatis non potest, scilicèt, huic Deo existenti, sed ei quod primò subsistit: & hoc est illud indiuiduum subsistens, quod primò & immediatè est

Nõ potest intelligi Deus vt creans, nec intelligatur subsistens in trib. personis.

Pater,

Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Porrò quod toties inculco, non posse Deum creare, donec intelligatur subsistens intelligo, non quòd à subsistentijs habeat potentiam ad creandum, nisi tantum tanquam à conditione sine qua non: formale nãque principium non habet à subsistentia, sed ab essentia, ab intellectu, à voluntate, &c. Itaque creaturæ debent dicere respectum ad creatorem sed huiusmodi est primo & immediate illud subsistens deitatis, Pater, Filius & Spiritus sanctus, ergo ad illum refertur. Et quidem hæc ratio solutionibus argumentorum adiũcta, instar mille nobis esse debet, temporis angustia magnopere pressis.

XIX. Arg. resp.

AD primum fateor, pluralitatem personarũ in vna natura esse propriã Dei: at inde non sequitur quod in alijs à Deo non possit esse respectus ad illam pluralitatẽ. Ad 2. patet ex dictis. Ad primã confir. concedo, creaturas per se, non exigere talem respectum ad Deũ vt Trinũ at quia de facto causa productiua earũ est trina in personis, & ipsæ de facto procedunt à trib. illis, idcircò ad tres personas referuntur. Sanè aqua calida per se loquendo solum respicit causam habẽtem calorem: quòd verò talis causa sit Sol, aut ignis, ab aqua calida per se loquẽdo nõ respicitur Si tamen de facto calefacta est à sole, opus est vt de facto ad solẽ referatur. ita ergò licèt nõ per se sed per accidens habeant creaturæ quantũ est ex se, quod à Deo trino procedãt, quia ab vno æquè possent procedere: quia tamen de facto à trino producuntur, apparet quod referri ad tres personas debeant. illud vero de respectu ad patrẽ musicum vel album, non facit ad rem. Nam Patrem esse album vel musicum non solum accidit filio,

Creaturæ per se nõ referuntur ad Trinitatem de facto tamen referũtur.

sed & patriat verò Deum esse trinum vt creet, licèt accidat creaturis, non tamen accidit Deo. Et quidem pro nunc satis, ne in immensum crescat opus.

In hac, Deus creat, Deus pro quo supponat.

Ad 2. confir. dico, ita esse vt S. Tho. vult. verùm inde solū habemus, quòd creatio est actio communis diuinarum personarum, & quæ vno & eodem formali principio existente æqualiter in tribus, habet fieri, nimirum vna & eadem sapientia, bonitate, potentia, &c. ad differentiam actionū notionalium, quarum formale principium non est aliquid commune. Ad aliud ex q. 39. respondemus mentem D. Thomæ esse quòd in hac, Deus creat, nomen Dei supponit pro essentia, id est, nō supponit determinatè pro aliqua persona diuina, sicut in hac, Deus generat, sed cōmuniter pro omnibus. Ad aliud ex 3 p. dico ex doctrina eiusdem, ibi. q. 3. ar. 3. ad 1. vbi sic ait: Exclusis per intellectum proprietatibus personalibus, remanebit in consideratione nostra natura diuina vt subsistens, & vt persona. Quibus verbis satis enucleatè D. Thom. aperit, non loqui se de eo quod nunc est, alioqui abstractis per intellectū proprietatibus, id est, tribus personis, illud quod remanet, erit persona, & sic de facto erunt quatuor personæ. Loquitur ergo de eo quod esset, si per impossibile excluderentur tres illæ subsistētiæ & personalitates relatiuæ. Et tunc, remaneret essentia diuina, aliter quàm nunc se habet; nā tunc se haberet vt subsistens, & vt persona, & vt assumens & creans: quo quidem modo nunc non se habet. Nam præcisis subsistentijs personalibus nulla remanet subsistentia, qua Deus assumat, aut creet. Porrò Ricardus contendit, non quòd modo creet illa vnica persona præintellecta tribus, quia sanè nulla est talis: sed quod si non esset nisi

Seclusis personalitatib. an Deus possit assumere, &c.

vna

vna persona, illa quidem crearet, vt & habet Scotus explicans Ricardum, in 2.d.1.q.1.ad fin.adi.ar. in oppositum. Sed tamen tunc negotium diuinitatis, & creationis aliter se haberet: nam tunc crearet vna persona, nunc vero tres sunt quæ creant.

Spiritus sanctus exigit vt procedat à pluribus personis, nō sic creaturæ.

Ad 3. confirmationem dicimus, inter productionem Spiritus sancti, & productionem creaturarum, quam plurimas, imo & innumeras & infinitas differentias esse assignabiles. Verùm quæ ad propositum spectat, est quod productio Spiritus sancti non solùm quantum est ex parte ipsius productionis, sed etiam quantum est ex parte rei productæ, & ipsius etiam principij productiui, exigit per se & suapte natura quod sit à pluribus suppositis. Cæterùm creatio, licet quantum est ex parte principij productiui, per se habeat produci à pluribus suppositis, ad hunc sensum quod principium creans natura sua sunt tria supposita, & quoadusque intelligatur diuina natura subsistens in his tribus suppositis, non intelligitur vt actu creans vel operans ad extra, nam non sine causa dixit Arist. Actiones esse suppositorum, nihilominus tamen natura ipsa creationis aut creaturarum non exigit quod sit à tribus, quandoquidem ex se æquè bene ab vna persona, si sola esset vna in diuinis, fieri posset, sicut modo de facto fit à tribus. Per hoc tamen non tollitur quin supposito quod à tribus de facto procedunt creaturæ, ad tres de facto referantur. Illud vero axioma, Actiones sunt suppositorum, Scotus in 4. d. 12.q. 3.ad 2. principale, dicit esse falsum, nec esse Aristotelis, vt vulgo refertur ex 1. Metaph. Sed quidquid de hoc sit, negari non potest axioma illud; nam & D.Tho.eo vtitur in 1.d.5.q. 1. art. 1. & ferè de veri.q.20.ar.1.ad 2.& 3.& communiter omnes.

Actiones sunt supposi torum.

non tamen inde fit consequẽs quòd respectus quẽ creaturæ habet, sit ad Deum vt trinum, sed ad Deum vt vnum.

Confirm. 1. quia cognitio relationis, natura sua solùm ducit in cognitionem termini per se, & formalis: sicut cognitio filij solum ducit nos in cognitionem patris vt pater est, non vt albus est, vt musicus est, nam esse album, aut musicum habet se per accidens ad terminandam filiationem & fundandam paternitatem. Ergo similiter ex cognitione creaturarum tantùm deueniri potest in cognitionem Dei vt author est, ac causa creaturarum, vt vnus est, vt potens, vt bonus, vt sapiens, vt æternus, vt immobilis, quia omnia ista per se & formaliter concurrunt, & necessaria omninò sũt ad condendum creaturam. At verò esse trinum, esse incarnatum, &c. nulla ratione ex illo respectu qui in creaturis est, cognosci potest, quia esse trinum & incarnari omninò impertinenter, & quasi per accidens, & materialiter se habet ad ipsum Deum, vt creet.

Confirmat secundo, nam S. Thom. 1. p. q. 32. art. 1. creaturas dicit fieri à Deo ratione vnius potentiæ, quæ est attributum essentiale. Et q. 39. artic. 4. ait, hoc nomen Deus aliquando supponit pro essentia, sicut in hac, Deus creat. Et 3. part. quæst. 3. art. 3. ait, quòd si per intellectum separemus à deitate personalitates, adhuc possemus intelligere deitatem posse assumere naturam humanam. Certè & creare. Et Ric. de S. Vict. 3. de Trini. c. 16. Si solùm, ait, esset vna persona in diuinis, in illa esset plenitudo potestatis ad creandum. De quo Sco. 2 d. 1. q. 1. initio. Ex quo fit, Deum vt vnum esse per se, & formaliter creatorem: & sic non referri creaturas ad trinum, sed ad vnum Deum. Con. 3. quia hoc discriminis versatur inter productionem

Spiri-

Spiritus sancti, & productionem creaturarum: quòd illa per se & necessario exigit plures personas, hæc verò per se vnam tantum expostulat, Quartò, quia si vnaquæq; creatura ex eo precisè q̃ est creata à Deo, refertur ad Trinitatẽ, iã pertineret ad ordinẽ naturæ talis relatio, siquidẽ De⁹ vt author naturæ est creat, non vt author gratiæ. Atq; adeò Angelus qui naturaliter cognoscit omnia naturalia, cognosceret etiam naturaliter illã relationẽ, & cõsequenter eius terminũ quia totũ clauditur sub ordine naturæ, & sic Trinitatem.

Existimo nihilominus in omnibus creaturis esse respectum ad Trinitatem, & sic posse Deum producere speciem, per quam medio supernaturali lumine, extra scientiam beatam, posset aliquis respectum illum, ac proinde extremum euidenter cognoscere. Quod & arbitror contigisse benedictæ animæ Christi. Non loquor de creaturis supernaturalibus, quales sunt, gratia, fides, charitas, lumẽ gloriæ: nam per has & in his, quòd Christus euidenter Trinitatem cognosceret, nullus ambiget. Enimuerò effecta hæc supernaturalia per se & ex propria natura referuntur ad Deum vt Trinũ. Et sic si Deus daret alicui viatori vt naturam horum effectorum euidenter nosset, vt dare potest, & de facto dedit Christo, iam ille euidenter cognosceret Trinitatem. Loquor ergo de affectibus naturalibus; & in his dico Christũ euidenter cognouisse Trinitatem, per scientiam infusam.

XVIII. Vera sent. quod ex creaturis potest cognosci Trinitas

Pro hac assertione priusquam agamus rationibus, videri alicui posset, nonnihil agere S. Thomam, Henr. Tolet. Iacobum de Val. Genebr. præter Ricardum, & Raymundum superiùs allegatos. Initio S. Tho. 1. p. q. 27. ar. 1. ad 3. & q. 45. ar. 6. ait omnes tres diuinas personas habere causalitatẽ

Q   respe-

randorum. Hæc ille. Ex quibus fit, per se, & necessario diuinam essentiam in tribus illis suppositis debere subsistere vt producere valeat creaturas. Sanè in rebus artificiatis, forma producta nō solum dicit relationem ad agentem, sed ad ideā etiam, & exemplar quo facta est. Tolet. q. 1. prol. ar. 2. cocl. 3. ponit cognitionē deductiuā quā possint habere viatores de mysterio Trinitatis euidentem. quæ nulla alia esse videtur, nisi hæc qua per alienas species creaturarum arguere, & deducere possunt Trinitatem, diuino lumine. Iacobus etiam de Valent. super Psalm. 144. initio, conniuere videtur huic parti, nā dicit Adam in initio mundi per ordinem creationis potuisse nosse in spiritu mysterium Trinitatis, eo quod articulus creationis præsupponit articulū Trinitatis. Et eatenus intelligi, & explicari possunt Ray. Rica. & Henric. quos initio retulimus. Sed & Greg. Genebrardus nostri temporis scriptor doctus, & diligēs li. 2. de Trinitate, suffragatur huic sententiæ, p. 169. & ad id producit exemplū de trib. eandē nauim trahētibus: nā vna quidē tractio est, sed tamē nauis tracta ad oēs pariter tres eā trahētes respectū habet. Ita creatio actio est triū diuinarū hypostaseon, & inseparabiliter ad condendū, & architectandum mundum, & creaturas adunantur. Mundus ergo, & creaturæ omnes ad tres illas referuntur. Quæ verba præ oculis constitutissima oportet habeamus ad argumentorum solutiones inde eruendas. Quibus adde non casu, sed magno consilio, vt paulò antè notauit Genebr. Moysem his verbis creationis historiam auspicatum fuisse, In principio creauit Dij cœlum, & terram: nēpe ad innuendam Trinitatis communitatem in creatione: quæ vna cum sit, à tribus personis ęquè primo facta est. Et de authoribus hactenus.

Adducũtur rationes pro hac sententia.

Pro intelligentia verò rationum adducendarum, aliqua carptim ex alijs Theologiæ materijs excribere, & congerere oportet. Primum quidẽ, quòd licèt probabile sit quòd in diuinis tantum sit vnum subsistere, quod tenet Duran. in. 1. d. 13. q. 2. & in. 3. d. 1. q. 2. Capr. q. vnic. artic. 3. Marsilius, & alij: & forsitan probabilius, quòd tres sint in diuinis subsistentiæ relatiuæ, & vna absoluta, quod placuit Scoto in. 3. d. 1. q. 2. Caie. 1. p. q. 39. & . 3. p. q. 2. & . 3. & alijs, vt videre licet in Dur. in. 1. d. 26. q. 1. nu. 5. at longè probabilior est sententia quæ docet, quòd in diuinis nulla sit subsistentia communis, sed tres relatiuæ, & in illis, & per illas subsistat natura diuina. Hoc tenent Bonauent. Ricard. Alexand. Henric. Quanuis autem existentia non sit nisi vnica in Deo, ipsáq; communis, & absoluta, quod tradit Caieta. 1. p. q. 3. ar. 4. & q. 39. ar. 3. non ideò sit quòd sit vnica etiam subsistentia: nã quanuis in creaturis conuertantur existere per se & subsistere: at in Deo longè differunt, quia existentia conuenit naturæ diuinæ adæquatè. & conuertibiliter: subsistentia verò primariò personis conuenit: est enim id quòd intrinsecè constituit suppositum tanquam vltimus naturæ terminus, & actualitas. Quanuis Caiet. 3. p. q. 4. ar. 2. quem sequitur, & commendat Ferra 4. contra Gent. cap. 43. dicat entitatem quandam distinctam à subsistentia, quam vocat personalitatem, constituere personam. Tres itaque subsistentias relatiuas ponere oportet cum antiquis ecclesiæ concilijs, & Patribus, sicut autem nulla ponitur in diuinis persona absoluta, & essentialis quocunq; modo differens à tribus personis relatiuis, quicquid falso opinetur Caiet. 3. p. q. 3. ar. 2. circa solut. ad 3. ita est mihi satis certum nullam esse in diuinis subsistentiam absolutam communem, sed solas tres relatiuas.

In diuinis nulla est absoluta subsistentia, sed tres relatiuæ, & per has subsistit primo Deus.

Secun-

Secundò ſcire oportet, non eſſe ponendum in diuinis indiuiduum Deitatis præintellectum tribus ſubſiſtentijs, ſeu perſonis. Licet enim præintelligamus hunc Deum exiſtentem ante perſonas, nam ante perſonas ipſas præintelligimus Deum eſſe purum actum, & habere eſſe exiſtentiæ ſuæ naturæ debitum, à qua ſingulari exiſtentia deſumere & denominare licebit concretum hoc, ſcilicet, hunc Deum exiſtentem ante perſonas: quæ videtur expreſſa ſententia Scoti, ponentis hunc Deum per ſe exiſtentem, communem tribus perſonis, ipſiſque identificatum, quæ in parte eſt ſententia Caiet. non tamen illud concretum præintelligitur vt ſuppoſitum, quia nondum vltimò terminata intelligitur natura, donec per ſubſiſtentias terminetur. Atque adeò primum ſubſiſtens quod intelligitur in natura diuina ſunt æquè primò tres diuinæ perſonæ, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, vt videtur tenere Dur. in. 1. d. 4. q. 2. Capr. q. 1. Torres. q. 39. Itaque in diuinis duo ſunt ponenda concreta ſingularia, ſcilicet, Hic Deus exiſtens in deitate, & Hic Deus ſubſiſtens in deitate. Nam a deitate exiſtente ante perſonas, ponimus, Hunc Deum exiſtentem ante perſonas (noſtro modo loquendi, nam re ipſa nihil eſt in diuinis anterius, nihil poſterius) at verò à Deitate ſubſiſtente, ſcilicet, per tres ſubſiſtentias relatiuas (nam alia non eſt) ſumimus, Hunc Deum ſubſiſtentem, ſcilicèt, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum. Horum concretorum prius, Hic Deus exiſtens, eſt commune ſecundùm rem, atque adeò præintelligitur perſonis & prædicatur de ipſis: ſumitur enim ab exiſtentia communi eſſentiali, quæ etiam communicatur tribus perſonis, & ipſis præintelligitur. Aliud verò concretum, ſcilicet, Hic Deus ſubſiſtens, nullum eſt

Quod ante per onas nõ intelligitur indiuiduũ deitatis ſubſiſtens, ſed ſolum exiſtens.

Duo concreta ſingularia in Deo.

nisi Pater, Filius, & Spiritus sanctus, sicut nulla alia est subsistentia, nisi Patris, Filij, & Spiritus sancti.

An illud cōcretum existens præintellectū personis, creet.

His hunc in modum statutis, dubitari & meritò posset, An illud indiuiduum deitatis, vel concretum existens, pro vt præintelligitur huic Deo subsistenti, id est, Patri, Filio, & Spiritui sancto, sit creans, vel potens creare. Itaq; dubium est, an creatio conueniat primariò huic Deo existenti, & secundariò huic Deo subsistēti, id est, trib. personis, ita vt quando formatur hæc propositio Deus creat, illi voci, Deus, correspōdeat immediatè in re ipsa aliquod præintellectum tribus personis, quod creare possit: an verò nihil aliud quod creare possit illi voci correspondeat immediatè, nisi tres personæ, scilicet, Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Quoniam tamen magnum esset piaculum me nunc tot, tamq; grauium disputationum pelago immergere, cum plura alia spacia enauiganda supersint, & satis superq; in hac.q. immoratus sum, idcircò breuissimè statuo, illi voci, Deus. in hac propositione, Deus creat immediatè correspōdere tres diuinas personas. Itaq; actio ipsa creandi per se primò, & immediatè tribus personis conuenit ac proinde nihil præintelligi potest illis, quod creare possit. Ratio facilè ex hypothesibus colligitur, siquidem id quod præintelligitur tribus personis non est subsistens, non est suppositum, quantumuis sit per se existens. Id supponimus ex dictis: ergo nec est potens creare. Patet consequentia, quia actiones non sunt solùm per se existentium, sed subsistentium & suppositorū, & sic actio creatiua conuenire illi concreto deitatis non potest, scilicèt, huic Deo existenti, sed ei quod primò subsistit: & hoc est illud indiuiduum subsistens, quod primò & immediatè est Pater,

Nōpotest intelligi Deus vt creans do nec intelligatur subsistes in trib. personis.

Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Porro quod toties inculco, non posse Deum creare, donec intelligatur subsistens intelligo, non quod à subsistentijs habeat potentiam ad creandum, nisi tantum tanquam à conditione sine qua non: formale namque principium non habet à subsistentia, sed ab essentia, ab intellectu, à voluntate, &c. Itaque creaturæ debent dicere respectum ad creatorem sed huiusmodi est primo & immediate illud subsistens deitatis, Pater, Filius & Spiritus sanctus, ergo ad illum referuntur. Et quidem hæc ratio solutionibus argumentorum adiuncta instar mille nobis esse debet, temporis angustia magnopere pressis.

AD primum fateor, pluralitatem personarũ in vna natura esse propriã Dei: at inde non sequitur quod in alijs à Deo non possit esse respectus ad illam pluralitatẽ. Ad 2. patet ex dictis. Ad primũ confir. concedo, creaturas per se non exigere talem respectum ad Deũ vt Trinũ at quia de facto causa productiua earũ est trina in personis, & ipsæ de facto procedunt à trib. illis, idcircò ad tres personas referuntur. Sanè aqua calida per se loquendo solum respicit causam habẽtem calorem: quòd verò talis causa sit Sol, aut ignis, ab aqua calida per se loquẽdo nõ respicitur Si tamen de facto calefacta est à sole, opus est vt de facto ad solẽ referatur. ita ergò licèt nõ per se sed per accidens habeant creaturæ quantũ est ex se, quod à Deo trino procedãt, quia ab vno æquè possent procedere: quia tamen de facto à trino producuntur, apparet quod referri ad tres personas debeant. illud vero de respectu ad patrẽ musicum vel album, non facit ad rem. Nam Patrem esse album vel musicum non solum accidit filio, sed

XIX. Arg. resp.

Creaturæ per se nõ referuntur ad Trinitatem de facto tamen referũtur.

sed & patrizat verò Deum esse trinum vt creet, licèt accidat creaturis, non tamen accidit Deo. Et quidem pro nunc satis, ne in immensum crescat opus.

In hac, Deus creat, Deus pro quo supponat.

Ad 2.confir.dico, ita esse vt S.Tho.vult.verùm inde solū habemus, quòd creatio est actio communis diuinarum personarum, & quæ vno & eodem formali principio existente æqualiter in tribus, habet fieri, nimirum vna & eadem sapientia, bonitate, potentia, &c. ad differentiam actionū notionalium, quarum formale principium non est aliquid commune. Ad aliud ex q.39.respondemus mentem D. Thomæ esse quòd in hac, Deus creat, nomen Dei supponit pro essentia, id est, nō supponit determinatè pro aliqua persona diuina, sicut in hac, Deus generat, sed cōmuniter pro omnibus. Ad aliud ex 3 p. dico ex doctrina eiusdem, ibi.q.3.ar.3.ad 1. vbi sic ait: Exclusis per intellectum proprietatibus personalibus, remanebit in consideratione nostra natura diuina vt subsistens, & vt persona. Quibus verbis satis enucleatè D. Thom. aperit, non loqui se de eo quod nunc est, alioqui abstractis per intellectū proprietatibus, id est, tribus personis, illud quod remanet, erit persona, & sic de facto erunt quatuor personæ. Loquitur ergo de eo quod esset, si per impossibile excluderentur tres illæ subsistētiæ & personalitates relatiuæ. Et tunc, remaneret essentia diuina, aliter quàm nunc se habet; nā tunc se haberet vt subsistens, & vt persona, & vt assumens & creans: quo quidem modo nunc non se habet. Nam præcisis subsistentijs personalibus nulla remanet subsistentia, qua Deus assumat, aut creet. Porrò Ricardus contendit, non quòd modo creet illa vnica persona præintellecta tribus, quia sanè nulla est talis: sed quod si non esset nisi

Seclusis personalitatib. an Deus possit assumere, &c.

vna

vna perſona, illa quidem crearet, vt & habet Scotus explicans Ricardum, in 2.d.1.q.1.ad fin.ad1.ar. in oppoſitum. Sed tamen tunc negotium diuinitatis, & creationis aliter ſe haberet: nam tunc crearet vna perſona, nunc vero tres ſunt quæ creant.

Spiritus ſanctus exigit vt procedat à pluribus perſonis, nõ ſic creaturæ.

Ad 3. confirmationem dicimus, inter productionem Spiritus ſancti, & productionem creaturarum, quàm plurimas, imò & innumeras & infinitas differentias eſſe aſſignabiles. Verùm quæ ad propoſitum ſpectat, eſt quod productio Spiritus ſancti non ſolùm quantum eſt ex parte ipſius productionis, ſed etiam quantum eſt ex parte rei productæ, & ipſius etiam principij productiui, exigit per ſe & ſuapte natura quod ſit à pluribus ſuppoſitis. Cæterùm creatio, licet quantum eſt ex parte principij productiui, per ſe habeat produci à pluribus ſuppoſitis, ad hunc ſenſum quod principium creans natura ſua ſunt tria ſuppoſita, & quoadusque intelligatur diuina natura ſubſiſtens in his tribus ſuppoſitis, non intelligitur vt actu creans vel operans ad extra, nam non ſine cauſa dixit Ariſt. Actiones eſſe ſuppoſitorum, nihilominuùs tamen natura ipſa creationis aut creaturarum non exigit quod ſit à tribus, quandoquidem ex ſe æquè bene ab vna perſona, ſi ſola eſſet vna in diuinis, fieri poſſet, ſicut modo de facto fit à tribus. Per hoc tamen non tollitur quin ſuppoſito quod à tribus de facto procedunt creaturæ, ad tres de facto referantur. Illud vero axioma, Actiones ſunt ſuppoſitorum, Scotus in 4. d. 12.q. 3.ad 2. principale, dicit eſſe falſum, nec eſſe Ariſtotelis, vt vulgo refertur ex 1. Metaph. Sed quidquid de hoc ſit, negari non poteſt axioma illud; nam & D.Tho. eo vtitur in 1.d.5.q. 1. art. 1. & ferè de veri.q.20.ar.1.ad 2.& 3.& communiter omnes.

Actiones ſunt ſuppoſitorum.

Respectus creaturarũ ad Trinitatẽ est naturalis & tamẽ nõ cognoscitur ab Angelo.

Verùm hoc pressius examinari per tempus non vacat.

Ad vltimum, admitto, respectum illum ad ordinem naturæ pertinere: nego tamen inde colligi quòd Angelus, qui comprehendit creaturam, cognoscat illum respectum. Nam bene stat comprehendi rem, non cognitis illis respectibus, qui per se non conueniunt tali rei: & talis est respectus ille creaturarum ad Trinitatem. Sed instas, ille respectus secundum entitatem est naturalis, vt fassi fuimus, ergo intra ordinem naturæ est producibile aliquod lumen, cui ille respectus sit proportionatus in ratione obiecti. & consequenter terminus, qui est Trinitas. Concedimus, illum respectum esse naturalem, atque adeò cognosci per naturam posse. Verùm ex hoc non sequitur, quòd distinctè & in particulari etiam sit eius terminus cognoscibilis per naturam. Suppetunt exempla passim, nam non oportet, vt qui cognoscit potentiam visiuam, cognoscat distinctè & in particulari omnem colorem. Rursus, appetitus & respectus, qui in nobis est ad Deum clarè visum, naturalis est, vt doctiores asseuerant: neque tamen inde fit quòd ad cognoscendum hunc respectum & appetitum, oporteat eius terminum distinctè & in particulari cognoscere, id est, sub propria ratione visionis beatificæ supernaturalis.

Obijcitur.

Soluitur.

(∴)

QVAE-

QVÆSTIO TERTIA POSITIVA.

Vtrùm Psalmi Dauidici soluta oratione, an verò carmine conscripti sint, & quo carminum genere.

T legentium voluptati, si non solum vtilitati consulimus: si tamen futuri sint qui lucubrationes has nostras legant, sique voluptatis aliqua ex earum lectione capi possit, operæ precium facturum me existimo, si difficillimis scholasticæ Theologiæ quæstionibus, pariter & vtilissimis, quasdam alias, quas gratiores & plausibiliores futuras credo, adiunxerim. Nam materiarum varietate, [illegible] leuatur tædium, aut minuitur. [illegible] posteriores istæ quæstiones [illegible] iucunditate sui, lectorem à molestia liberum, [illegible] reddet pariter & [illegible]. [illegible] quæstiones curiosas examinare velle [illegible] D. Paulo, & à Patribus, non [illegible] ego [illegible] disputatione deterrebor, [illegible] quæstio quæ à me suscipitur [illegible] habet vtilitatis quàm curiositatis, vt [illegible] licet videre. 1.Tim.6.

PRofectò vtilissimum erit ostẽdere Psalmos Dauidicos carmine conscriptos esse: nam Iulianus Augustus apostata olim, nostra verò tempestate Anabaptistæ (primum horum referente D. Cyrillo Alex. lib. 7. contra Iulianum: alterum Syxto Senen. libr. 8. Bibliothecæ sanctæ) hinc

I. Hæretici exibilant nos quòd dicamus Psalmos esse carmina

hinc arma ad impugnanda veteris testamenti volumina desumpserunt. Accusabat Iulianus Eusebium Cæsarien. quòd multas carminum species in veteri testamento reperiri, falsò persuasisset. Anabaptistæ videntes multis carminum generibus olim quosdam veteris testamenti libros esse compositos, qui tamen nunc prosa, solutaque oratione leguntur, irrident & exibilant nostra Biblia, quasi adulterata sint & corrupta. Nã quod viciati sint ab impijs Iudæis libri veteris testamenti, quodque Hebraici codices, quibus nunc vtimur, sæpe sepiùs à veris originalibus differat, licet ego sequutus alios negem, affirmant tamen quàm plurimi scriptores cum primis docti & catholici, Iacobus de Valentia in Prologo Psalmorum, Tractatu 6, Lætmatius lib. 8. de instauranda religione, c. 6. Lindanus lib. 1. de optimo genere interp. cap. 1. 2. 3. & 4. Melchior Cano lib. 2. de locis c. 13. & 14. Titelmanus, Galatinus, &c. & alij quàm plurimi, vt ex antiquis silentio nunc prætereamus Iustinum Martyrem, & alios.

Negandũ est quod sacri codices fuerint nũquã à Iudæis corrupti.

Hæretici appellant Dauidem, vatẽ profanum.

Sciendum etiam referente Philastrio Brixien. in Catalogo hæreseon. c. 117. fuisse hæreticos, qui assererent Dauidem profanarum ac sæcularium cantilenarum fuisse compositorem. Et in Epistola Concilij Antiocheni, quæ habetur in Eusebio, lib. 7. hist. Eccle. c. 25. & in Elenchio hæresium Gabrielis Prateoli, idem error Paulo Samosateno ascribitur. Anabaptistæ nostro seculo asserunt, librum Psalmorum non à Dauide, sed à recentioribus quibusdam Iudæorum Rabbinis post mortem Christi fuisse conscriptum, vt haberent Hebræi ad captiuitatis solatium cantilenas nonnullas, quibus publicè in Synagogis suis conuenientes orando, & canendo, suis inimicis multas calamitates, sibi verò multam salutẽ & fœlicitatem precarentur. Tan-

Tandem sunt qui existimantes metricum scribendi genus esse molle, & profanum. & duntaxat ad fabulas componendas aptum, aut ad vanos & impuros affectus iræ, vel amoris delineandos adinuentum, persuadere sibi non possunt aliquos sacros libros poeticè conscriptos esse. Quin & hanc ob causam librum Iob fuerunt qui putarēt non esse rem veram, quæ gesta sit, sed Tragicomędiam Hebræorum, vt eam appellant Anabaptistę ac purum figmētum poeticum: aut sanè rem quodammodo veram, sed multis permixtam fabellis & figmentis, sicut Homerici, aut Virgiliani libri qui perpaucas veritates multis conspersas nugis, & mendacijs continent. Vides iam, bone lector, disputationis nostræ necessitatem, & vtilitatem? Sed vt voluptatem etiam experiaris paulisper expectā.

Alia obiectio hæreticorum.

PRincipiò vt altiùs rem istam repetamus, supponendum est magnoperè decuisse, vt aliquot veteris testamenti libri carmine conscripti essent. Esset itaque sacrorum Bibliorum libris intertextus aliquis, qui poematum thesaurus compellaretur, quique non prosa, solutaque oratione, vt reliqui, sed poeticè & rythmicè procederet. Et quidem hanc hypothesim fulcire & confirmare multis debemus præsidijs, & tribus præsertim. Primo, ostendendo quàm gratissimā semper Deo Opt. Max. fuisse poesim & musicam. Secundo, multam esse vim Musicæ, & poeseos ad animos hominum permouendos, & concitādos, & in vtranuis partem flectēdos. Tertiò, qua ratione in hoc vniuersitatis libro, id est, in mundo isto visibili carmina rerum fecerit Deus, vtq; creaturæ omnes debito, & congruentissimo ordine inter se dispositæ, miram poesim, & pulcherrimam musicam reddant. Quæ tria si ostenderimus pate-

Iacitur fundamentū totius quæstionis.

patebit certè aditus ad conuincendum, decuisse vt aliqui bibliorum libri carmine conscripti sint Deo ita disponente,& prouidente.

II. Quod ma[illegible] Deus laudari se v[illegible]quam p[illegible], tracta[illegible] laudi[illegible].

PRimum horum trium initio probabimus, si ex seculari literatura aliquot exempla,& testimonia mutuauerimus, & in nostros vsus couerterimus, iuxta præscriptū canonem D. Aug. 2. de Doctrina Christiana c. 40. Nam quòd carmina auribus Dei gratissima sint, Flaccus ad Augustum in Epistola 1. libr. 2. dixit hunc in modum.

Carmine Dij superi placantur, carmine Manes.

Et Ouidius 1. Trist.

Exonerant magnos carmina sæpe Deos.

Quinimò neq; preces olim ad Diuos fundebantur soluta oratione, apud Ethnicos Theologos, sed metrica, vt patet ex hymnis Pindari. Et Macrobius lib. 2. in Som. Scipionis cap. 3. in sacrificijs, & Deorum laudibus carmina olim adhiberi solita, dicit. Quod ex Neotericis tradit Bartholomæus Cassanæus Catalogi gloriæ mundi, parte 10. consideratione 51. sed & Aristotel. 1. cœli, hymnis Deum honorari solitum à Pythagoricis, tradit. De quo Iacobus de Valen. super Te Deum laudamus, in illo versu, Tibi Cherubim. Sed profanis ijs sacra misceamus. Filij Asaph, & Hemam, & Idithum prophetabant in cytharis & psalterijs. Helisæus vt vaticinaretur, iussit adduci sibi psaltē. Cumq; caneret psaltes facta est super eum manus Domini, id est, requieuit super eum prophetia vt explanat Chaldaicus. Ecce carminum & musicæ vim, quæ tanta est vt illa disponerent se prophetæ ad suscipiendum propheticum spiritum: quod minimè facerent nisi existimarent rem gratissimam se Deo facere, si eum rythmis &

1. Paral. 25. 4. Reg. 3.

Cātu, & musica dispone bant se prophetæ ad prophetādū

& instrumentis musicis inuocassent, imò & quodammodo prouocassent ad prophetiæ donum conferendum quod & tradit: Lyranus ibi. 4. Re. 3. Et Stunica Augustinian. libr. 1. de vera relig. cap. 19. latissime, contra nostri sæculi hæreticos, qui sacra carmina, & cantum damnant.

Est verò præclarissimum huius veritatis argumentū, quòd diabolus vehementissimo odio prosequitur musicam. Cum enim in Saulem nequam nequior spiritus irrueret, Dauid carmine & cythara dæmonem propulsabat, & Saulem exhilarabat. Quod non solius diuini verbi virtute sed virtute etiā musicæ factum dicit Iosephus lib. 6. antiq. cap. 9. & D. Aug. 10. Conf. c. 33. & Iacobus Valent. pologi in Psalterium tractatu. 1. cap. 3. & Burgensis in Addit. 1. Reg 16 dicens. Dicere quod hoc fieret ex merito Dauid, seu per orationes eius alienū est a litera, quæ solum facit mentionem de actu psallendi. Dæmon itaq; qui (vt verbis vtar F. Thomæ à Villanoua Valentini Archiepiscopi in sermone de visitat. Virg.) deridet vibrantem hastam, & durissimos malos pro nihilo pendit, ad citharæ sonitum tremefactus recedit, & quem nulla vis superat, superat harmonia. Hæc ille. Et ratio est. Nam cum alioqui perturbata tumultuantium confusio, & inordinatus clamor sit illi gratissimus, non potest concors carminum, & musicæ ordo inesse illi infestissimus. Sed & glossa Ordina. ibidem 1. Regu. 16. ex mente Boetij, philosophum quendam tactu citharæ dicit ab obsesso corpore pepulisse dæmonium.

Quod vehementer Dæmon oderit cantum, & musicam. 1. Reg. 16.

Iob 41.

Demùm publicus sanctæ Ecclesiæ vsus, & mos collaudandi Deum hymnis & canticis, plurimū habet authoritatis ad demonstrandum id Deo esse gratissimum. Quod tractat D. Thom. 2. 2. quæ-

Mos sanctæ Ecclesiæ cātandi hymnos, &c.

quæstione 91.articulo 2.ex Arist. Aug.& Boethio Nec contra hoc est D.Hierony.in c.cantantes.92. d.Vnde & organa,psalteria,cæteraq; instrumenta musica tùm nunc temporis in lege gratiæ, tùm verò olim sub veteri lege,maximè fuerunt in vsu viris ecclesiasticis.Adde in Ecclesia etiam triumphanti,musicę & carminum vsum esse:nam quod passim in Apocalypsi legimus sanctos homines personaturos Alleluia, & laudes & cantica, non translatitiè & metaphoricè; sed voce vera ac sonora intelligendum esse, habet D. Tho.ex D.August.& Glossa in 2.d.2.q.2.art.2.ad 5.& lib. 4.d.44 q.2.art.1.q.1.in corp. & ad 4: Quod tamen qua ratione fieri possit, nam planè est punctum longè difficillimum explicatu, quomodò voces illæ & loquelæ formentur in cœlo empyreo, cum ibi non sit aer,in quo solo nata est vox formari,& deferri ad aures audientium, quæ difficultas difficillima visa est Henrico quodli.7: q.7. forsan antequam ab hodiernis disputationibus me expediam,disputabo.q.6.schol.ad finem.

Quòd in cælo etiam est vera,& sensibilis musica.

III. Tractatur latissimè quòd magna sit vis musicæ ad animos commouendos.

SEcundum præsidium,quo munire illam debemus hypothesim; est ostendendo quanta sit vis musicæ ad animos hominum concitandos Hùc spectare dicit D.Tho.2.2.q.91. illud Isai.48. Laude mea infrænabo te ne intereas : Nam diuinis canticis infrænatur homo; & coercetur ne per viciorum præcipitium rapiatur. Nihil verò refert hunc locum Isaiæ ab alijs sic verti, Frænũ inijciam mihi tui causa,vt sint verba Dei,qui propter nos aliquando humanitatis frænum sibi iniecturus erat,quo à furore & ira,qua olim in homines solebat excandescere, se ipsum temperaret,& cohiberet. Sed vim musicæ amplius ostendamus.Aristot.8.Politicorum cap.5. sic dicit: Habet Musica naturalem voluptatem, per quam il-

Isai.48. Nota.

lius vſus cunctis ætatibus, cunctiſque moribus eſt acceptus. Et infra: Harmoniarum diſtincta eſt natura, ita vt qui audiunt aliter atque aliter afficiantur, nec eodem modo ſe habeant ad vnamquamque ipſarum, ſed ad quaſdam flebiliter, & contractius magis, puta ad eam quæ appellatur Lydia mixta: ad quaſdam verò mollius ſecundum mentem, ad aliam mediocriter. Phrigia verò diſtrahit ac rapit animum. &c. Ex quibus tandem colligit, muſicá poſſe animi mores in melius permutare, quibus ob cauſam in ea pueri ſunt inſtituendi: quod & docet Philo. lib. de agricultura pag. 166. Docet auté ibidem Ariſt. cognationem quandam eſſe nobis cum harmonijs, & rythmis, & multos iam olim ſapientes dixiſſe animum hominis aut eſſe, aut habere harmoniam. Iſti verò ſapientes fuere antè Ariſtot. Pythagorici, & Platonici: poſt ipſum Iamblichus Alexander Afrod. lib. 1. probl. prob. 119. Quint. lib. 1. c. 16. Boetius lib. 1. de muſica cap. 1. Plutarchus in Sympoſiacis, & ex modernis Cœlius Rhodig. lib. 5. lect. antiqua. à cap. 20. Præ reliquis verò D. Auguſt. 10. conf. c. 33. vbi ſic loquitur: Omnes affectus noſtri habent proprios modos in voce & cantu, quorum neſcio qua occulta familiaritate excitantur. Et infrà, Cum reminiſcor lachrymas meas, quas fudi ad cantus Eccleſię tuę in primordijs recuperatæ fidei meæ, & nunc ipſo commoueor. Platonis verò in Tim. verba ſunt iſta: Data nobis eſt harmonia non ad voluptates rationis expertes, ſed vt per eam diſſonantem circuitum animarum componamus, & ad concentú ſibi proprium redigamus. Refert Franc. Geor. Venet. tom. 5. ſect. 4. nu. 316.

Mẽs noſtra, & animus habet cõ cẽtu, & muſica cognatio nem multã.

Sed Macrobium pulcherrimè hanc tractanté materiam lib. 2. in ſomnium Scipionis. c. 3. auſcultemus. Ideo, inquit, in hac vita omnis anima muſicis

Nota verba Macrobij.

R₅

ficis sonis capitur, quia in corpus defert memoriam musicæ, cuius in cœlo fuit conscia. Erit a de liniment is canticis occupatur, vt nullum sit tam immite, tam asperum pectus, quod non oblectamentorum talium teneatur affectu. Et mox. Denique omnis habitus animæ cantibus gubernatur, vt & ad bellum progressui, & item receptui canatur cantu & excitante, & rursus sedante virtutem. Dat somnos adimitq; nec non curas & immittit, & retrahit: iram suggerit, clementiam suadet, corporum quoq; membris medetur. Et quid mirum si inter homines musicæ tanta dominatio est, cum aues quoq;, vt lusciniæ & cygni, aliæve id genus cantum veluti quadam disciplina artis exerceant? Nonnullæ vero, vel aues, vel terrenæ, vel aquatiles belluæ, inuitante cantu, in retia sponte decurrant: & pastoralis fistula pastum progressis quietem imperet gregibus. Hæc ille & alia. Ex quibus multa in suas lectiones transcripsit Cælius lib. 5. cap. 21. & Cassanæus part. 10, consideratione 51. Sed & Quintilianus lib. 1. cap. 16. Natura, inquit videtur ad tolerandos facilius labores musicam, veluti munere nobis dedisse. Siquidem & remiges cantus hortatur, & quamlibet rudis modulatio, &c. Sed & apud antiquos exploratum fuit mutationem musicæ mutationem etiam morum in Remp. inducere. Vnde Boethius libr. 1. de musica cap. 1. sic dicit. Plato cauendum existimat, ne de bene morata musica aliquid permutetur: nulla enim magis ad animum disciplinis via, quam auribus patet.

Omnes actiones animæ gubernantur musica.

Bruta etiã cantu alliciuntur.

Experientia quoque hanc firmat doctrinam. Quis enim neget miseris, & afflictis hoc vnum superesse remedium, quo molestias & calamitates, quibus anguntur, æquo animo ferant?

Quòd cãtu & musica leuantur, ac exhilarentur miseri, & afflicti.

...... Inopem solatur, & agrum,
Auertit morbos, metuenda pericula pellit, &c.

Quod dixit Horat. Agricolæ, messores, & quiuis alij operarij medijs æstatis solibus, cum pecudes vmbras, & frigora captent, laborantes, si cantilenam aliquam, & rythmum quamlibet rudem personent, nihil infestum præsentiscunt: estque eis cantus vice auræ subfrigidæ, & amenissimæ. Viatoribus etiam pedestribus itinere longo fessis cantus est pro vehiculo. Vincti in carceribus liberos se esse existimant quandiu dulce aliquod melos occinunt: Propertius:

Cruca sonant ferro, sed canit inter opus.

His apponamus illud sacrum de Diuo Paulo, & Syla, qui noctu carcerem horridum, & squallidum in sacrum, ac lætum chorum conuertentes, laudes Dei carmine personabant. Etiam nocte Christus Dominus hymno seu carmine, quod idem est, teste August. super Psal. 72. se ad passionẽ præmuniuit. Vtrumque adducebat Stunica libr. 1. cap 19. de vera religion. Nox verò in figurato, & arcano scripturæ sermone, aspera, & ærumnosa tempora significat, vt obseruauit etiam Luysius noster super cap. 3. Cant. in Explanatione, in illis verbis, In lectulo meo quæsiui per noctem. Quadrantissimum porrò his omnibus est, quod sanè sanctus Iob illis verbis cap. 35. Qui dat carmina in nocte, significat, scilicet, cum in tenebris, & dẽsa caligine versentur miseri, si tamen Deus talem eis mentem immittat, vt cantent, continuò metum quem nox incutere solet, excutiunt. Ita explicabat idem Didacus Stunica illo loco super Iob, post Eugubinum, quamuis aliter ex Hebræis fontibus ambo putent verti posse.

Act. 16. *Mar. 14.* *Cant. 3.* *Iob. 35*

Quod omnis ætatis & conditionis homines decet Musica.

Quocirca omnibus æquè necessariam esse musicam, existimauerunt antiqui, & omnibus addiscendam esse, referente Georgio Veneto in problem. to. 5. sect. 4. nu. 316. ex Mercurio, Musice nihil erat aliud, nisi cunctarum rerum ordinem scire, &c. & mox: Musarum chorus à Deo in hominũ cætum demissus est ne terrenus mundus videretur incultior, si modulorum dulcedine caruisset. Hæc Mercur. D. Isid. lib. 3. Etymol. c. 14. tàm turpe dicit esse nescire musicam quam nescire literas. Quis ignoret, ait Quintil. Musicen tantum iam illis antiquis temporibus venerationis habuisse, vt ijdem musici, & vates, & sapientes iudicarentur? Et mox: Socrates iam senex institui Lyra non erubescebat. Lyrę imperitum cum se Themistocles confessus esset, vt verbis vtar Ciceronis, habitus est indoctior. Vnde generaliter omnes in M. Catonem inuehebantur, quòd diceret non esserem viro serio dignam, musicam. Vide Macrob. lib. 3. satur. c. 14. Arist. 8. Polit. cap. 6. Cælium, lib. 5. c. 28. Quod vero ait B. Gregor. 92. dist. c. in sancta. si rectè expendatur, contra nos minimè est.

IIII. Exempla de vi, & efficacia musicæ, & carminũ, pulchra adducuntur.

Exempla verò de vi, & (vt ita dicam) omnipotentia Musicę, & poeseos, pauca ex multis promo. Refert Quintil. lib. 1. c. 16. Seneca, lib. 3. de ira. Boeth. lib. 1. de Musica, c. 1. D. Thom. lib. 4. de regim. princi. c. 21. ex Aristo. & Tullio, Iuuenem quendam Taurominitanum, ad mulieris ædes expugnandas, vino calidum, amore percitum cum tibijs, & citharis venisse sonantem, ibiq; furentem perseuerasse: donec Pythagoras, vt rythmum mutaret, & versus Spondaicos ad Phrygiũ modum caneret, citharistam iussit: quibus mansuetis versibus iuuenis mansuefactus, ab incepto destitit, & re infecta, domum redijt. Plutarch. li.

de

demusica, refert de magno illo musico Timotheo, quòd animum Alexandri Magni nunc ad pacem, nunc ad prælium, carmine & musica, prout volebat, inclinabat, Homerus. 9. Iliad. Achillem memorat carmine, & cithara solitum suas iras frænare, & compescere. Sed & lib. 3. Odiss. Agamemnonem Troiam pergentem, tradit, vxoris suæ pudicitiam cuidam peritissimo musico custodiendam commisisse: Qui carmine, & musica ipsam continebat ab adulteris: at musico illo vita functo, facilè mulierem proci expugnauerunt. Quid de Orpheo, ac Amphione memorem? Oui. 3. de art. am.

Saxa, ferasq; lyra mouit Rhodopeius Orpheus

Et Horat.

Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda

Sed quid hæc sibi volunt? Horatius idem exposuit.

Syluestres homines sacer, interpresque deorum,
Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus;
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosque leones,
Sic honor, & nomen diuinis vatibus, atq;
Carminibus venit, &c.

Res itaq; cœlestis ac omninò diuina est musica, atque cantus, quamuis iam olim ab initio, & nostra potissimum tempestate ijs homines, sicut & alijs rebus honestis abusi sunt in prauos, ac inhonestos vsus. Quod iure deplorabat Luysius noster Legion. lib. 1. de Nominibus Christi. Nomine Monte.

TErtium quod probaturnm me fidem dedi, est quòd in hoc vniuersitatis theatro rerũ carmina, & consonantissimam musicam fe- V. Quod musica, & carmina non ver-

R 3 cerit

cerit Deus D. August. lib. 11. de ciuit. cap. 18. sic pulcherrimè loquitur: Ordinem sæculorum tanquam pulcherrimum carmen ex quibusdā quasi antithetis honestauit Deus. Et mox: sicut contraria contrarijs opposita, sermonis pulchritudinē reddunt, ita quandam non verborum, sed rerum eloquentia contrariorum oppositione sæculi pulchritudo componitur. Hæc ille. Sed bone lector, non miraris ingenium huius Diui? Appellauit mundum istum carmen quoddam, vel epigramma, vt soneto, in quo vice vocabulorum sunt res; & vice antithetorum, id est nominum contra positorum, quibus elegantiora solent metra fieri, est iugis rerum pugna, & oppositio, nam vt ille dixit,

(Margin: berum, sed rerū sint in hoc mundo visibili.)

Corpore in vno
Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.

Sunt itaq; carmina rerum in hoc mundo elegantissima: nam omnigena contrariorum varietas, & discordia diuino æterni opificis ingenio disposita, & suis numeris absoluta reddit concordissimam, ac suauissimam musicam oculis, sicut auribus musicam reddit altera vocabulorum varietas, & sonorum discordia bene temperata. Adijce his quæ Quintil. lib. 1. c. 6. ait, Pythagoræ, & omnium sequacium fuisse sententiam, Mundū musicæ ratione esse compositum, & eum deinde lyram fuisse imitatum. Quæ autem sit hæc rerum Musica, quæ rerum antitheta, quis ordo, quod carmen, quæ demum vniuersi pulchritudo, qui oculis hactenus non conspexit, percipiat auribus, vt in Senecæ lib. de Consol. ad Martiam. cap. 18. elegantissimè, & ingeniosissimè continetur.

(Margin: Lyra imitatur mūdi cōcentum, & musicam.)

Parca

Parcat autem, si velit lector, moris huius, nam ego impetrare a me nequaquam potui, quin aurea hæc ex Seneca verba transcriberem.

Puta inquit, O Martia, nascenti me tibi venire in consilium. Intratura es vrbem Dijs hominibusque communé, omnia complexa, certis legibus, æternisq; deuinctam. Videbis illic innumerabiles stellas, miraberis vno sydere omnia impleri, solem quotidiano cursu, diei noctisq; spatia signantem: annuum, æstatem, hyemem æqualiter diuidentem. Videbis nocturnam lunæ successionem à fraternis occursibus lene, remissumq; lumé mutuantem, & modò occultam, modò toto ore terris imminentem, accessionibus damnisq; mutabilem, semper proximæ dissimilem. Miraberis coiecta nubila, & cadentes aquas, & obliqua flumina, & cœli fragorem. Cum satiatos spectaculo superiorum in terram oculos deieceris, excipiet te alia forma rerum, aliterq; mirabilis. Hinc cāporum in infinitū patentiū fusa planities: hinc montiū magnis, & mirabilibus surgentium iugis erecti in sublime vertices: deiectus fluminū, & ex vno fonte in Oriente, Occidenteq; diffusi omnes & summis cacuminibus nemora nutantia, & cātū syluarū cū suis animalibus, auiumq; concentu dissono. Varij vrbium situs, & seclusæ nationes locorum difficultate, &c. & mox: Quid lapidū, gēmarumq; fulgor? Et inter rapidorū torrentiū arenas aurum interfluens. Et in medijs terris, medioq; rursus mari nitentis ignium faces.

Vniuersi pulcherrima fabrica descriptius ex Seneca.

His similia sunt quæ D. Aug. conscripsit de vera religione c. 29. Non frustra, & inaniter intueri oportet pulchritudinem cœli, ordinem siderum, candoré lucis, dierum & noctium vicissitudines, lunæ menstruatæ curricula, anni quadrifariam temperationé quadriperitis elementis congruētem:

Aug. etiā de mundi pulchritudine verba.

tem:tantam vim seminum, species numerosque gignentium: & omnia in suo genere modum proprium naturamque seruantia, &c. Rursus Tertullia. libro 1. aduersus Marcionem, ante medium, ponderat tam pulchrum esse ordinem vniuersi, tam appositum & apprimè fabricatum, vt Philosophi eius magnitudinem, vim, potestatem, honorem, decorem, opem, fidem, legem elementorum considerantes, reformidauerint initio, ac fine mundum constare, dicere. Plinius etiam lib. 2. c. 1. numen esse dixit Mundum, neque genitum, neque interiturum vnquam. Et vterq;, scilicet, Plinius, & Tertullianus notauerunt, Græcè, Cosmo, & Latinè Mundum, ab ornatu & munditie dictū esse. Et D. Isidorus lib. 13. Etymolog. c. 1.

Mūd° à mūditie & ornatu dicitur

Quis igitur hæc attentè meditatus, non terq; quaterq; elegans illud Augustini dictum repetat Ordinem seculorum tanquam pulcherrimum carmen, ex quibusdam quasi antithetis honestauit Deus. Et, Non rerum, sed verborum eloquentia seculi pulchritudo componitur. Et ne nihil ex sacris Thesauris depromamus, planè Vates regius hanc ordinatissimam Vniuersi musicam, & elegantissimum rerum carmen elegantissimis ipse descripsit carminibus, Cœli enarrant, &c. Vtq; ibi, In omnem terram exiuit sonus eorum, vel, vt habent Hebraica, Exiuit linea eorum, amussis eorum. Hoc est, eorum musica tam ad regulam & amussim concinnata, vt nihil exactius inuestigari queat. Quod vt magis constet, obseruemus, si placet, id quod ex officina Pythagorica, Censorinū, Plinium, & Eratosthenem hausisse Georgius Venetus in problematibus referebat, quòd à terra vsque ad orbem signorum sit harmonia diapasonica perfecta. A terra vsque ad Lunam, tonum: à Luna vsque ad Mercurium, semitonium, à Mercu-

Psal. 18.

Harmonia diapasonica perfecta cōstat mūdus.

rio ad Venerem, tantundem à Venere ad Solem, tonum & dimidium,&c. Vides diuini huius templi mundani musicam? Totius naturæ concordiam? Nonne ergò pulcherrimum carmen & epigramma, iure optimo Augustinus nuncupat mũdum? Meritò Magister noster Luysius Legionẽsis in c. 1. Canti, obseruauit totum poesis studium in imitanda natura versari.

Postremò omnium, quod de cœlorum vero sonitu, ac vera musica antiqui senserunt, adducere non grauabor, si ea lector legere non grauabitur. Pythagoras, Plato, Tullius, Plinius, Macrobius, Proculus, Chalcidius, & innumeri alii, etiam sancti Patres, cœlos verum ac dulcissimum sonum edere faisi sunt: quamuis non propriè canere: nam solus homo propriè canit, sicut solus propriè loquitur, vt dicit S. Tho. in 2. dist. 8. q. vni. ar. 4.

VI. Cæli suis motib. sonũ ac cantu sua uissimũ reddunt tractatur latissimè.

Principiò, quod verum sonum & cantum edát cœli, ex Virgilio in illo versu,

Tacitæ per amica silentia lunæ,

deducit Seruius. Nam putat appellari lunam tacitam, eò quod præ sono cæterorum planetarum ipsa tacere videatur. Vnde dicuntur silentia tacentis lunæ. Verum hoc leue fundamentum esse ad astruendam cœlorum musicam, eleganter & eruditè ostendit Angelus Politianus, in Miscellaneis c. 100. vbi contra Seruium docet, appellari silentem & tacitam lunam, ibi apud Virgilium, quasi non lucentem, vt latere insidiæ Græcorum magis possent. Et ideo dixit: Amica silentia lunæ, quasi amicam, ac propiciam se luna ostenderet Græcis, subtrahendo propriam lucem, vt sic commodiùs Troiam inuaderent, ac licentiùs diriperent.

Silentia tacentis lunæ apud Virg.

Ad

Verba Tullij de sono, ac cantu cælorum.

Ad rem: Tullius in Somn. Scip. dulcissimum cęlorum cantum aure percipiens, & animo meditatus, sic ait: Quis est qui complet aures meas, tantus & tam dulcis sonus? Hic est ille qui interuallis coniunctus imparibus, sed tamē pro rata portione distinctis, impulsu & motu ipsorum orbium efficitur, & acuta cum grauibus temperans, varios æqualiter concentus efficit. Et inferius: Quam ob causam summus ille cœli stellifer cursus, cuius conuersio est concitatior acuto excitatur, & mouetur sono. Hæc Tullius. Quæ Macrobius lib. 2. in Somnium Scipionis c. 1. sic commentatur, & Pythagoram ac Platonem in eandem inducit sententiam. Ergo ait: Ex ipso circūductu orbium sonum nasci necesse est: quia percussus aer ipso interuentu ictus, vim de se fragoris emittit, ipsa cogente natura, vt in sonum desinat duorum corporum violenta collisio. Et statim: Ex his inexpugnabili ratione collectum est, musicos sonos de sphærarum cœlestium conuersione procedere: quia & sonum ex motu fieri necessum est, & ratio quæ diuinis inest, fit sono causa modulaminis. Hoc Pythagoras primus omnium Græciæ gentis hominum, mente concepit & intellexit, compositum quiddam de sphæris sonare, propter necessitatem rationis, quæ à celestibus non recedit. Hæc ille. Quod ex ijsdē philosophis &c. sequēti probat & explicat. Et c. 3. sic exorditur. Hinc Plato in Republica sua, cum de sphærarum cœlestium volubilitate tractaret, singulas ait Syrenas singulis orbibus insidere. Significans sphærarum motu cantum numinibus exhiberi: nam Syren, Deo canens, Græco intellectu, valet. Et mox: Ideò canere cælum etiam Theologi comprobantes, sonos musicos sacrificijs adhibuerunt, &c. Hæc ibi, & alia quæ gratia breuitatis prętereo. Et quod cui-

Verba Macrobij ad idē optima.

Pythag.

Plato.

Vnicuique cœlorū vnā syrenā inesse cātatricē

cuiq; cœlorum vna Syren infit, retulit Georgius Venetus to.5.problem.lect.1.num.321.ex Plat.de Repub.Proculo in Cratylo,& in Repub. Chalcidie in Timæo.Huc spectat Hemistichium Angeli Poli.

Sua cuique innoxia Syren.

Plinius lib. 2. cap. 3.idem sic:An dulci quidem & incredibili suauitate conceptus, nobis qui intus agimus,iuxta diebus noctibusque tacitus labitur mundus?Ludou.Cœlius.Rhodig.lib.5.c.25.sic ait Quo pacto fiat vt tantorum orbium rotata vertigo tacito silentiique feratur ambitu, etiam si nobis minus audientibus miranda sonorum transeat iucunditas? Hanc Plato asseruit: hunc consectati omnes approbarunt: nec Boethio displicuit.

Plinius,ad idem.

Sed nostros consulamus doctores.Philo Iudæus disertissimus(quanuis Philonem an nostris,an exteris Doctoribus annumerem, non satis scio.) Ergo lib.de Somnijs, sic ait, & sunt verba notatu dignissima: Cœlum perpetuò concentu suorum motuum reddit harmoniam suauissimam : quæ si posset ad nostras aures peruenire, in nobis excitaret impotentes amores, & insanum desiderium:quo stimulati rerum ad victum necessariarum obliuisceremur,non pasti cibo,potuque per fauces demisso, sed quemadmodum immortalitatis candidati , diuinis consummatæ musicæ cantibus, quales cum Moses extra corpus raptus audiuisset, fertur quadraginta dies, totidemque noctes nec panem,nec aquam gustasse.Et quod sequitur diuinè: Itaq; cælũ instrumentum musicæ archetypum. videtur mihi non propter alia elaboratum,quàm vt rerũ Parenti hymni scitè decãtarẽtur,& musicè.Hęc Philo. Cósonat D.Amb.in præ-

Philo Iudæus iuè elegãtissimus.

Cœlũ instrumétum quo Deo cantus.

præfatione super psalmos sic dicens: Laudant Angeli dominum, psallunt ei Potestates cœlorum, Ipsum quoque axem cæli fert expressior sermo, cum quadam perpetui concentus suauitate versari, vt sonus eius extremis terrarum partibus audiretur, vbi sunt quædam secreta naturæ: nec id ab vsu naturæ videtur alienū. Hæ Amb. Anitius etiam Seuerinus Boetius, de musica li. 1. c. 2. sic ait: Qui fieri potest vt tam velox cæli machina tacito silentioque cursu moueatur, & si ad nostras aures sonus ille non peruenit? Et alia ibidem. D. Isidorus lib 3. Etym. cap. 16. sic ait: Ipse mundus quadam harmonia sonorum fertur esse dispositus, & cœlum ipsum sub harmoniæ modulatione reuolui. Sed & quidam Licentius quem refert Syxtus, lib. 5. Biblioth. annot. 105. de Deo loquens hoc ipsum eleganter cecinit dicens:

Boethius quoque.

Et D. Isid.

Licentius Poëta Christianus.

Aptauit numeros cœlis: iussitq́, sonoros
Exercere modos, parilesq́, agitare choreas.

Et D. Ansel.

Anselmus lib. 1. de Imagine mundi, sic ait: Septem cœlorum orbes cum dulcissima harmonia voluuntur, ac suauissimi concentus eorum circuitione efficiuntur. Qui sonus ideò ad aures nostras non peruenit, quia vltra aerem fit, & eius magnitudo nostrum angustum auditum excedit. Hæc Anselmus. De his multa passim in problematibus Francisci Georgij Veneti, Minoritæ videre licuit, quamdiu per sanctum Inquisitorum tribunal licebat ea legere. Sed vice huius libri, relictus est nobis alter eiusdem, de Harmonia Mundi: vbi multa ad totum hoc propositum doctissimè tractat D. Epiphanius lib. 1. Panarij hanc doctrinam videtur reijcere eandem Basil. homil. 2. Exaemeron. Sed & omnes Peripatetici eam irrident,

Cur non audiamus sonus cælorū.

dent,& ſuggillant, vt Georg. Venetus refert. Cuius etiam meminit Henricus quodlib. 7. q. 7. Sed quoniam alio tendimus videatur S. Thom. ſuper Iob c. 38. & ſuper Dionyſium de diuino cap. 4. le. 2. & lib. 2. de cœlo lect. 14. & lib. 2 de Anima, lect. etiam 14.

Ratio autem congruentiſſima ad aſſerendam hanc cœlorum melodiam, eſt, quòd mundus iſte ab antiquis appellatum eſt templum Dei, videlicèt à Tullio in Somn. Scip. à Seneca, & Cœlio lib. 1. c. 22. Philone. lib. de Somnijs, pag. 510. & lib. 2. de Monarchia, primis verbis: & à Macrobio ſuper ipſum Somnium lib. 1. cap. 14. Ex quo ipſe deducit quotquot in templo hoc viuimus ſanctè victuros, nam ait: ſciat quiſquis in vſum templi huius inducitur, ritu ſibi viuendum ſacerdotis. Vnde quæ vitæ puritas, & ſanctitas in ſacerdote requiritur ingreſſuro templum ad immolandum ea in quouis homine, qui in hunc mũdum venit, neceſſaria eſt. Cum ergo mundus iſte ſit templum Dei: de decet autem templa & eccleſias Diuorum ſine organis & cantoribus eſſe, idcircò in hoc vniuerſitatis templo, cælorum ſonum & harmoniam vice organorum, & cantorũ à Deo fuiſſe adinuentam, voluerunt antiqui; vt ſic verum ſit cœlos enarrare gloriam Dei, & vniuerſam habere ſcientiam vocis; id eſt, vocem, ac ſonum ſcientiſſimum: vt habent Scripturæ.

Mundus iſte eſt templum Dei, ideò debuit muſicis inſtrumentis non carere.

Huius templi mundani ſacerdos eſt quiuis homo.

Pſalm. 18.
Sapient. 1.

Fecimus hactenus quod facturos polliciti ſumus. Vt autem poſt tot circuitus ad noſtram hypotheſim regrediamur, dico decentiſſimum fuiſſe, vt librum aliquem, ſiue Theſaurum poematum haberet Eccleſia ad Deum collaudandum, ad ſpiritum hominum commouendum & eleuãdum, vt & per carmen, & ſine carmine (vt verbis vtar Philonis lib. de Plantatione Noe, pag. 204.)

vtra-

vtraque tam prosa quam versa oratione mundi opificem veneraremur.

VII. Prima probatio ex scriptura quòd Dauid carmine psalmos fecerit. 2. Par. 7. 1. Esd. 3. 2. Reg. 23. Eccl. 47.

PRobemus iam Dauidem carmine suos composuisse psalmos. Prima probatio nititur sacræ scripturæ 2. Paralipo. 7. sic dicitur: Sacerdotes stabant in officijs suis, & Leuitæ in organis carminum Domini, quæ fecit Dauid Rex, hymnos Dauid canentes per manus suas. Et 1. Esdræ 3. idem dicitur & 2. Reg. 23. elegans locus sic habet: Hæc sunt verba nouissima, quæ dixit Dauid filius Isai, egregius psaltes in Israel. Et Ecclesiast. 47. de Dauide sic dicitur: Stare fecit cantores contra altare, & in sono eorum dulces fecit modos. Sunt qui existiment, quoties in scriptura de carminibus fit mentio, de psalmis Dauidis intelligi, vt Ecclesiast. 44. Laudemus viros gloriosos, &c. & in pueritia sua narrantes carmina scripturarum. In pueritia enim sua videtur ibi legendum esse, non peritia, quamuis vox Græca, quæ ibi habetur vtrunque significet. Amauit autem ab incunabulis & à pueritia sanctus Dauid musicā piam (verba sunt Augustini epistola 131. ad finem) & in ea studia nos magis ipse, quàm vllus alius author accendit.

Eccl. 44.

VIII. Omnes patres Ecclesiæ idem de Dauide sentiunt.

SEcunda probatio desumitur ex concordi totius Ecclesiæ, & Patrum voce, asserentium, Dauidem diuinum poetam, & eius psalmos carmina esse. Vnde in hymno de passione Domini, cuius author est Venantius poeta Christianus sic dicitur.

Impleta sunt quæ concinit
Dauid fidelis carmine

Et Sedulius in suo Paschali opere, sic ait:

Cur ego Dauidicis assuetus cantibus, &c.

B. Hie-

B.Hierony.in prologo Bibliorum ad Paulinũ, de Dauide sic loquitur: Dauid Simonides noster, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoq;, Catullus, atque Serenus Christum lyra personat, & in decachordo psalterio ab inferis excitat resurgentem Idem habet in Præfatione super libros Regum, & in procemio super Iob, & in Epist. ad Paulam Vrbicam.D Ambros. præfatione in psalmos, de Dauide carminum præcentore sacro, simul & de Moyse duorum carminum compositore, diuina loquitur. De iisdem duobus Euseb. lib. 11.de præpar.Euang.c.3.dicit, eorum carmina esse hexametra, siue trimetra, siue tetrametra: & quæ ad dictionem pertinent, elegantissima, grauissima, & iocundissima esse: quæ verò ad sensum, nulli hominum scripturæ comparanda, ita ille D.Aug.lib. 17.de ciuit.14.& Epist.131.ad fin.omninò videatur mirè efferre carmina Dauidis, causasq; quæ ipsum ad condenda carmina pepulerunt tractat. His adijce D.Athan. in Synopsi de Dauide præclarè loquentem. Nec hoc præterijt D. Isid. lib. 6. Etym. c.2. Et Ioseph lib.6.antiq.c.9. ab illo. Factũ est vt Dauid, &c. vsque ad, Voce ac fidibus sacros hymnos caneret. Sed in alio eiusdem Iosephi testimonio Syncopen nequaquam faciam, sed extensum referam. Sic ergo ait, libr.7.capit.10. Dauid perfunctus iam bellis ac periculis, & in altissima pace degens, vario genere carminum Odas, & hymnos in honorem Dei composuit trimetro versu, partim pentametro, instrumentisque musicis comparatis, docuit Leuitas ad pulsum eorum laudes Dei decantare, Demum, idem hac in causa iudicium omnes habent. Sileri tamen minimè debeo id quod Cassiodorus, Prologi in Psalterium, capit.15.aduertit. Id habetur cap. legimus 37.dist.& in Catalo. gloriæ mundi, parte.

Ab Hebræis Græci poeticen didicerunt.

10.consid.45. Omnem modum poeticæ loquutionis sumpsisse à diuinis scripturis exordium, nempe a Dauide. Sicut omnem aliam literaturam ab Hebræis ad Græcos, & Latinos deriuatam, tradunt omnes Nominatim Euseb. Cæsa. libro 10. & 11. de præpar. Euange. imò & literas ipsas Græcas ab Hebræis: & earum nomina, scilicet Alpha, ab Aleph: Bita, ab Beth, Gamma, à Guimel, &c. deduci, tradit idem Euseb. libr. 10. cap. 2. & D. Isidor. lib. 3. etymolog. cap. 3. & ex recentioribus Lætmatius lib. 8. de instaur. indar. relig. cap. [illegible] dicit ante Troiam conditam, ante Argonautarum nauigationem, ante exordium Olympiadum, iam Moysem, iam Deboram, iam matrem Samuelis, iam Dauidem carminis legis ad amussim obseruasse, metro suo carmina conscribētes. Et hinc multa mutuasse profanos, testes sunt Iosephus, Iustinus, Origenes, Lactantius, Eusebius, quos ille refert Lætmatius. De quo etiam August. Eugub. lib. 1. c. 1. de Per. Philos.

IX. Psalmi cōpositi sunt, vt canerētur cū instrumētis & organis.

Tertia probatio ex eo desumitur quod, vt eos cum organis & instrumentis musicis decantarent, Psalmi compositi sunt. Id patet ex locis scripturæ, & Patrum relatis, maximè verò omnium ex ipsis psalmorum titulis, quoniam plurimi voces quasdam habent, quæ ipsa instrumenta musica significant, ad quæ cantandus erat psalmus talis, verbi gratia, Psal. 4. titulus sic habet: In finem, in carminibus, psalmus Dauid. Vox In finem, non vno modo sed varijs explicatur à doctoribus. D. Hieronym. vertit, Victori. Alij, Vincenti, vt Caiet. Victor autem hic significat, vt Hebræi existimant, præfectum cantorum, el maestro de capilla. Erat enim in choro, Dauidis tempore, dux aliquis & magister, qui vrgeret cantores alios, cui & excellentior erat vox, & [illegible]

Psal 4. Vox, In finē in Psalmorū titulis, quid sit.

exactior rei musicæ peritia: huicque dabat Dauid psalmos canendos ad instrumenta musica. De hoc Victore, seu quod nunc vocamus, Chantre, à cantando: vel, Capiscol, quasi caput chori, sunt qui putent, scilicet, B. Redenbachius, in titulo psalmi quarti, intelligendum illud Abac. 3. Et super excelsa mea deducet me Victor, in psalmis canétem. Victor, id est, Archimusicus, vel dux cantorum. *Abac. 3.*

Quod verò sequitur in eiusdem psalmi titulo, In carminibus, multùm nobis fauet. Nam ex Hebreis multi putant, voculam Hebraicam quæ ibi habetur, significare certum instrumentum musicum constitutum ad canendas res lętas, & triumphales. Vnde totus titulus qui apud nos sic habet: In finem, in carminibus, habent Hebræi Præfecto cantorum, ad instrumenta musica. Sic Vat. & Fœlix, &c. Quod verò transtulit Hiero. loco, In finem, Victori, vel, Pro victoria, placet Lyrano, qui, Ad Victoriam in organis, dicit secundũ Hebræos esse vertendum. Subiungit vero ex Rabbi Salomone, in expositione tituli psalmi quarti, cuius etiam meminit Titelma. in titulo, per hunc titulum significari conatum illum, quo se certatim cantores in cantando cum iubilo superare, ac vincere conabantur: omnes sic ex animo psallentes, vt quasi pro victoria contendere viderentur. Fauet Caiet. Negari itaque non potest ad literam insinuari, Psalmum ipsum carmen esse: atq; adeo tanquam carmen cantandum in Dei laudẽ, licet in sensu spirituali, & altiori vox, In finem, Christum, qui finis est, & Ecclesiæ mysteria, quæ in fine seculorum gerenda erant, significet, vt bene Theodor. psal. 17. & omnes Patres. Sed nos, qui in scholis nunc agimus, solius literalis sensus in hoc opere, rationem habemus. *In titulis Psalmorum notantur instrumēta, ad quæ cantandus erat psalmus.*

Tituli psalmorum indicat psalmos carmina esse

Psalm.5.

Rursus, Psalm. 5. sic habet titulus ex Hebræo: Carmen Dauidis lyricum, præfecto cantorum. Vbi Vatab. Hebr. ad hannehiloth. Erat insigne aliquod instrumentum musicum. Commissus est igitur hic psalmus Dauidis præfecto cantorum peritissimo, vt decantaretur ad hannehiloth. Sic etiam Lyranus. Et titulus psalmi 6. pro

Psalm.6.

octaua, id est, intentissimo tono, & clarissima voce: nam octauus tonus intentissimus est. Hic psalmus datus fuit præfecto symphoniacorum admodum insigni, decantandus ad neginoth, instrumentum musicum, videlicet, octochordum. Vnde Chaldæus sic vertit: In laudem laudantium,

Psal.9.

citharaque octo fidium. Et psalm. 9. Hebraice habetur: Psalmus ad Muthlabbem, id est, ad modum cantilenæ vulgaris, cuius initium erat Muth Labben.

Psal.21.

Et Psal. 21. titulus habet: Carmen Dauidis de cerua matutina, id est, canendus ad modum cantilenæ vulgaris, cuius initium erat, Cerua matutina. Sic Vatab. nam & D. Hiero. etiam vertit, Pro cerua matutina. Fœlix, Pro cerua aurora. Quæ omnia aperte exprimunt psalmos ipsos carmina esse. Alioqui prosas orationes ad instrumenta musica decantari, fateri debemus, quod pene insolitum est & absurdum, apud omnes nationes. Et est sciendum quòd sicut inter poetas Comicos, Tragicosq́ue, statim in titulis comœdiarum significabatur instrumenti genus, videlicet tibijs paribus, vel imparibus, & apud Terentium, Acta ludis Megalensibus duabus tibijs: quod notabat Lugubrius in titulo Psalmi quarti, ita in Psalmorum titulis certa reperiemus instrumenta, vt visum est.

Psal 8. Torcularia in titulo psalmi 8.

Sed & Psalmi 8. titulus præteriri non debet. Nam sic habet: In finem pro torcularibus. Rabbi Dauid putat, vocem Hebraicam quæ ibi habetur

scilicet, Gethith, esse nomen instrumenti musici, ad quod canendus erat psalmus ille. Alij, esse nomen vrbis Philistinorum, quæ vocatur Geth: ita quod in illa ciuitate fuerit a Dauide decantatus ille psalmus: seu quod instrumentum ad quod erat canendus, ex vrbe illa esset abductum, vt apud Pindarum, Formæ Doriæ. Ita etiam Rabbi Salomon, vt in Lyrano hic. Addit & hic Caietanum citharam habuisse formam torcularis, & etymologiam eius vocis a torculari sumi. Vide 70. & D. Hiero. verterunt hic, torcularia. Alij dicunt ideo nuncupari hunc psalmum, Githith, quod traditus fuerit decantandus cuidam cantori filio Obededon Gethei. Alij esse cantilenam Getheam, vt si Hispanè diceremus, es tonada Portuguesa. Sunt qui dicant decantatum esse a Dauide hunc psalmum cum esset in torcularibus Philistinorum. Iacob. de Val. tractatu 5. prologi, & Bredenbachius dicunt, quòd iste psalmus dicatur esse pro torcularibus, hoc est, cantandus tempore torculariorum, in festo Tabernaculorum, paulo post collectas fruges, & expressas vuas in torcularibus: de quo Leuitici 23. Nec est incommodum in gratiarum actionem pro feracitate anni, & vbertate vindemiarum, hunc psalmum tempore torcularium cantari solitum, simul & psalmum 80. & 83. qui eodem titulo sunt insigniti. Dummodo hæc in sensu mystico, altiora mysteria Christi & Ecclesiæ significent, quod ego non solum non damno, imo vehementissime eos condemno, & obiurgo, qui cortice illo literæ nudæ contenti, & siliquis pasti, verum cibum, qui in spirituali sensu præstatur, abijciunt. Leuit. 23.

Quarta etia huius probatio deduci inde potest, quòd in psalmis frequentissime ponitur 2.

vox Selah 70. vicibus in psalmis posita quid significet.

vox selah, seu Diapsalma, quæ nisi in odis & me-
tris inter cantandum, absurdissime [illegible]
Quid autem sit vox ista, Selah, solet [illegible]
gotij facessere doctoribus. Initio vox ista [illegible]
cibus Hebreis nunquam reperitur, vt b[illegible]
in Psalm 3. nisi in Psalmis, septuaginta [illegible]
cibus, & in cantico Abacuc cap. 3. semel. [illegible]
ditur probabilis sententia communis H[illegible]
rum, quòd sit vox ad metri cantum pert[illegible]
de quidam dicunt, per vocem illam [illegible]
mutationem metri. Alij, mutationem c[illegible] Alij
elevationem vocis. Alij, pausæ, vel sile[illegible]
lectionem, seu pausationem Spiritus sancti. [illegible]
diuisionem sententiæ, id est, finem v[illegible] & exor-
dium alterius. Alij, cuiusdam musicæ [illegible]
exordium. Atq; ita fieri potest (vt bene T[illegible]
in titulo psalmi 3.) vt omnes istæ significationes
in vnum conglobatæ totalem & plenam [illegible]
particulæ vim exprimant. Deducitur autem [illegible]
Selah, à radice Salal, vt Pagninus, in T[illegible] lin-
guæ sanctę notabat, Verbo, Sal, & verbo [illegible] V-
bi ex Rab. Abrah. dicit, vocem Selah non esse sig-
nificatiuam, sed directiuam cantus, & [illegible]
verbo salal, quod significat exaltare, vel [illegible]
vel exaggerare. Quocirca Vat. in ma[illegible]
psalm. i scholijs, sic ait: Olim solebât c[illegible] quo-
ties hæc vox occurrebat, vocem [illegible] ex-
clamare, ac si dicerent, O grauem calamitatem:
videant eam & perpendant omnes [illegible]
Caiet. super psalmum 3. idem habet, & d[illegible] hanc
vocem esse officiosam, id est, h[illegible] e-
leuandæ, & producendæ vocis. Adrianus Fin[illegible]
lib. 4. flagelli c. 7. ex Rabbi Abenezra [illegible]
& idem Bredenb. Iansen. Genebr. Ex qu[illegible]
ligo, eleuationem cantus, & intermissionem [illegible]
iusdam silentij significari per hanc vocem, [illegible]

G ij.

si Hispanicè cantantes pausando tantillum, & eleuatiùs canendo, diceremus, hala, vel ay, vel Ea vel quid simile.

Hæc omnia irridet D. Hieronymum putat, hanc vocem esse significatiuam, significareque perseuerationem quandam, quasi dicatur, Amen, vel, Perpetuò vel, In sempiternum: vel, Ita est, vel, Proculdubio, &c. Ipsum sequitur Campen. in paraphrasi psalmorum. Et subdit Hierony. vbi de hoc loquitur, in Epistola ad Marcellam, quæ incipit: Quæ acceperis reddenda sunt. Tom. 3. Hæc nos de intimo Hebræorum fonte libauimus, non opinionum riuulos persequentes, &c. Allegat pro se Origenem, & Aquilam. Quoniam tamen D. Hiero. hac in parte Thalmudistas secutus est, vt Valentin. & Genebrar. dicunt, non possumus ei assentiri. Vnde dicimus, hanc vocem non esse significatiuam, sed potiùs directiuam cantus, ad lenitum dictum. Quo fit vt carmina sint Dauidici psalmi, quibus toties vocula præsens interponitur.

Hier. putat vo. *Selah* significatiuam, sed veteres cõt.

Q Vinta probatio inde petenda est, quòd multi psalmi ordine alphabetico conscripti sunt. Qui scribendi stylus per literas alphabeti, ita vt vnusquisq; versus ab vna litera, suo ordine incipiat, proprius est metrorum & carminum. Et quidem D. Hilarius super psalm. 118. tres tantùm psalmos dixit esse acrostichos, id est, ordine alphabeti compositos, videlicèt psalmum 110. & 111. & 118. D. Hieronym. in epistola ad Paulam Vrbicam, illis tribus addidit alium, videlicèt 144. fallique dicit eos qui plures existimant. Quod si verum est, ipse etiã deceptus videtur, nã in præfatione super lib. Reg. quæ incipit, Viginti duas literas. addidit & alium nempe 36. sed tamen, veritas ipsa Hebraici psalterij certè præter illos quinque, habet etiam psalm. 24. 33. sed 36. in-

XI. Psalmi alphabeti ordine compositi & cantati.

 terpol-

Septem sunt psalmi conscripti alphabeticè.

tertio progreditur alphabeto. Quod obseruabat Caieta. super illos psalmos. [illegible] Genebr. & Sixtus Senen. libro primo [illegible] the. verbo Psalterium. Hoc etiam alphabetico ordine conscripti sunt Threni Hieremiæ [illegible] 31. Prouerb. quæ appellatur [illegible]

Ratio compositionis acrostichæ.

lis Regis. Ratio autem, quæ literalis est [illegible] huius compositionis acrostichæ, ea est, [illegible] tur a Rabbi Dauid Chimhi, & a [illegible] rum doctoribus, vt Sixtus [illegible] sic. Hæc poetis Hebræis est consuetudo [illegible] mina quibus illustria quædam [illegible] ctantur, iuxta seriem alphabeti [illegible] cilius memoriæ imprimantur, & [illegible] cius hæreant. Verum est quod [illegible] veteres alij, vt notabat Genebr. [illegible] iis non sine magnis mysteriis, & [illegible] mentis, hac literarum serie digestos [illegible] xistimant. Vide Hieronym. in Epist. [illegible] lam Vrbicam, quæ incipit, Nudius [illegible] Sed mea nunc non interest [illegible] gis, sed tantum literalem persequi. In hymnis [illegible] clesiæ habemus exemplum [illegible] hunc hymnum compositum alphabeticè, a [illegible] incipient, A solis ortus cardine, [illegible] tus author seculi, Et te. tio, C. Castæ [illegible] scera, & c. Cuius quidem hymni pars est [illegible] canitur in die Epiphaniæ, Hostis Herodes [illegible] pie. Et deinde Ibant magi quam [illegible] de L. Lauacra puri gurgitis, & sic [illegible] ad X. & Z.

Quod in Psalmis acrostichis aliquando omittitur aliqua litera.

Sed præterire non possumus id quod [illegible] tangitur, quid videlicet causæ fuerit, quod [illegible] his commemoratis septem psalmis, [illegible] phabeti ordo peruertitur. Nam in psal[illegible] teræ amittũtur, scilicèt, Vau, & Koph, [illegible]

nullus incipit versus. In psalmo 37. omittitur rursus litera Vau. In psalmo 118 a qualibet litera Hebraica incipit duplex versus, & interdum triplex omittitur verò Hain: nam ab illa nullus incipit versus: & loco eius bis ponitur Zadic, vel Tzade. In psalmo vero 144. deest litera Nun, atque adeò etiam in Hebraico codice deficit, atque versus ille, qui ab illa litera incipere debebat, prius erat: quamuis 70. interpretes de suo addiderint versum qui illi literæ correspondebat, scilicet, Fidelis Dominus in omnibus verbis suis. vt integrum facerent versuum numerum. Quid hic lateat mysterij, aliqui tetigerunt, plures omninò præterierunt. Bredenbachius quantum attinet ad psalmum 24. & 33. & 36. fatetur ingenuè se ignorare. Vide ipsum & Genebrardum ibi versu 31. Psalmo. 36. & 144. Et Iansenium psalm. 144.

XII. In psalmis Dauid reperiuntur omnes flores, & schemata Poetarum.

SExta probatio quòd psalmi sint vera carmina sumitur ex eo quòd in psalmorum volumine nulli non reperiuntur veræ poeseos modi, tropi, schemata, metaphoræ, hyperboles, allusiones, prosopopeiæ, aposiopeses, apostrophes, epiphonemata, &c. & alia siue dictionis, siue sententiæ quamplurima ornamenta Poetarum, & versuum propria. Præsertim verò quæ ad dictionem pertinent, sine rythmo, ac sine metro vix bene fiunt. Cum ergo in Dauidis psalmis tam bene, tam apposite & exacte fiant, dicendum psalmos ipsos esse vera carmina: nec solùm vera, sed & elegantissima. Ergo in psalmis multæ sunt figuræ poeticæ. Primum epizeuxes, vt psalm. 136. Qui dicunt, exinanite, exinanite. Et illud, Qui dicunt mihi, Euge, euge. psalm. 36. Rex virtutum dilecti dilecti, psal. 67. Qua similiter vtuntur poetæ, vt Virgil.

Epizeuxes in psalmis. *Psal.* 136. 36. & 67.

Ipsa sonant arbusta Deus, Deus ille, Menalca.

Anadiploses. Et Anadiploses, vt Psal. 121. Stantes erant pedes

Psal. 121. nostri in atrijs tuis Hierusalem: Hierusalem quæ ædificatur, &c. Et poeta.

Pierides, hæc vos facietis maxima Gallo,
Gallo, cuius amor tantum mihi crescit in horas.

Anaphoræ & epanaphoræ. Et, *Sit Tytirus Orpheus,*
Orpheus in syluis, inter delphinas Arion.

Psal 28. Et Anaphoræ, vel Epanaphoræ, vt psalm. 28. fere per totum quo ab eadē voce sæpius repetita sententiæ incipiunt: Afferte Domino filij Dei, Afferte Domino filios arietum, Afferte Domino gloriam, & honorem. Afferte Domino, &c. Et statim, Vox Domini in virtute, Vox Domini in magnificentia. Vox Domini confringentis cedros. Sic idem poeta,

Nate, meæ vires, mea magna potentia solus,
Nate patris summi, &c.

Et Epanaphora.

Venit & vpilio, tardi venere bubulci,
Vuidus hiberna venit de glande Menalcas.
Tibi venit Apollo,
Venit & agresti capitis Syluanus honore,
Pan Deus Arcadiæ venit, &c.

Et 4. Georg.

Te dulcis coniux, te solo in littore secum,
Te veniente die, te decedente canebat.

Psal 135. Epistrophe. Et Epistrophe, cuius est elegantissimum exemplū in Psalm. 135. Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Confitemini Domino Dominorum, quoniam in æternum misericordia eius. Quæ repetitio, nisi in carmine & metro, omninò esset intolerabilis. Sic in Martial. lib. 2.

Capto tuam,pudet heu, sed capto, Maxime, cœnam,
Tu captas alias,iam sumus ergo pares.
Manè salutatum venio,tu diceris isse
Ante salutatum,iam sumus ergo pares.
Sum comes ipse tuus,tumidiq; anteambulo Regis:
Tu comes alterius,iam sumus ergo pares:

Et interpositio versus intercalaris, ad quod orationis genus, nisi ad metricum, pertinet? Vt Psal. 105. Confiteantur Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum. Et, Et clamauerût ad Dominum cum tribularentur. Qui sexies in illo psalmo repetuntur. Et psal. Conuertentur ad vesperam, & famem patientur vt canes, &c. bis repetitur. Et Psalm. 117. Confitebor tibi quoniam exaudisti me, & factus es mihi in salutem, sæpius iteratur. & Psal. 23. Attollite portas, &c. bis etiam repetitur versus. Vt sexies in Virgilio, in Pharmaceutria. *Versus intercalaris.* *Psal 105.* *Psal. 117.* *Psal. 23*

Incipe Menalios mecum,mea tibia,versus, &c.

Et, *Ducite ab vrbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.*

Et illud;

Voluite maiores,vaga flumina,voluite cursus.

Et demum familiarissimus est tropus iste & Dauidi, & vatibus profanis, Et Aposiopesis, vt Psalmo 6. Sed tu Domine, vsquequo? Est reticentia, vt illud, *Psalm. 6.*

Quos ego:sed motos præstat componere fluctus.

Et Terentius.

Ego ne illam?quæ illum?quæ me?quæ non?

Et Epiphonema, seu Acclamatio, vt Psalmo 86. Sicut lætantium omnium, &c. Et Psalmo 83. Domine virtutum, beatus homo qui sperat in te. Et poeta. *Psal. 86. & 83.*

Ab Hebræis Græci poeticen didicerunt.

10.consid.45. Omnem modum poeticæ loquutionis sumpsisse à diuinis scripturis exordium, nempe à Dauide. Sicut omnem aliam lituraturam ab Hebræis ad Græcos, & Latinos deriuatam, tradunt omnes Nominatim Euseb. Cæsa. libro 10. 11. & 12. de præpar. Euange. imò & literas ipsas Græcas ab Hebræis: & earum nomina, scilicet Alpha, ab Aleph: Bita, ab Beth, Gamma, à Guimal, &c. deduci, tradit idem Euseb. libr. 10. cap. 2. & D. Isidor. lib. 3. etymolog. cap. 3. & ex recentioribus Lætmatius lib. 8. de instauranda relig. cap. 11. vbi dicit ante Troiam conditam, ante Argonautarū nauigationem, ante exordium Olympiadum, iam Moysem, iam Deboram, iam matrem Samuelis, iam Dauidem carminis legis ad amussim obseruasse, metro suo carmina conscribētes. Et hinc multa mutuasse profanos, testes sunt Iosephus, Iustinus, Origenes, Lactantius, Eusebius, quos ibi refert Lætmatius. De quo etiam August. Eugub. lib. 1. c. 1. de Per. Philos.

IX. Psalmi cōpositi sunt, vt canerētur cū instrumētis & organis.

Tertia probatio ex eo desumitur quòd, vt eos cum organis & instrumentis musicis decantarent, Psalmi compositi sunt. Id patet ex locis scripturæ, & Patrum relatis, maximè verò omnium ex ipsis psalmorum titulis, quorum plurimi voces quasdam habent, quæ ipsa instrumenta musica significant, ad quæ cantandus erat psalmus talis, verbi gratia, Psal. 4. titulus sic habet: In finem, in carminibus, psalmus Dauid. Vox In finem, non vno modo sed varijs explicatur à doctoribus. D. Hieronym. vertit, Victori. Alij, Vincenti, vt Caiet. Victor autem hic significat, vt Hebræi existimant, præfectum cantorum, el maestro de capilla. Erat enim in choro, Dauidis tempore, dux aliquis & magister, qui vrgebat cantores alios, cui & excellentior erat vox, & exa-

Psal. 4. Vox, In finē in Psalmorū titulis, quid sit.

exact or rei musicæ peritta: huicque dabat Dauid psalmos canendos ad instrumenta musica. De hoc Victore, seu quod nunc vocamus, Chantre, à cantando: vel, Capiscol, quasi caput chori, sunt qui putent, scilicet, B. edenbachius, in titulo psal mi quarti, intelligendum illud Abac. 3. Et super excel a mea deducet me Victor, in psalmis canétem. Victor, id est, Archimusicus, vel dux cantorum. *Abac. 3.*

Quod verò sequitur in eiusdem psalmi titulo, In carminibus, multùm nobis fauet. Nam ex Hebreis multi putant, vocem Hebraicam quæ ibi habetur, significare certum instrumentum musicum constitutum ad canendas res lętas, & triumphales. Vnde totus titulus qui apud nos sic habet: In finem, in carminibus, habent Hebræi Præfecto cantorum, ad instrumenta musica. Sic Vat. & Fœlix, &c. Quod verò transtulit Hiero. loco, In finem, Victori, vel, Pro victoria, placet Lyrano, qui, Ad Victoriam in organis, dicit secundũ Hebræos esse vertendum. Subiungit vero ex Rabbi Salomone, in expositione tituli psalmi quarti, cuius etiam meminit Titelma. in titulo, per hunc titulum significari conatum illum, quo se certatim cantores in cantando cum iubilo superare, ac vincere conabantur: omnes sic ex animo psallentes, vt quasi pro victoria contendere viderentur. Fauet Caiet. Negari itaque non potest ad literam insinuari, Psalmum ipsum carmen esse: atq; adeo tanquam carmen cantandum in Dei laudẽ, licet in sensu spirituali, & altiori vox, in finem, Christum, qui finis est, & Ecclesiæ mysteria, quæ in fine seculorum gerenda erant, significet, vt bene Theodor. psal. 17. & omnes Patres. Sed nos, qui in scholis nunc agimus, solius literalis sensus in hoc opere, rationem habemus. *In titulis Psalmorum notantur instrumenta, ad quæ cantandus erat psalmus.*

Tituli psal. moru indicat psalmos carmina esse
Psalm. 5.
Rursus, Psalm. 5. sic habet titulus ex Hebræo: Carmen Dauidis lyricum, præfecto cantorum. Vbi Vatab. Hebr. ad hannehiloth. Erat igitur aliquod instrumentum musicum. Commissus igitur hic psalmus Dauidis præfecto cith[illegible] rum peritissimo, vt decantaretur ad hannehiloth. Sic etiam Lyranus. Et titulus psalmi 6. Pro
Psalm. 6.
octaua, id est, intentissimo tono, & clarissima voce: nam octauus tonus intentissimus est. Hic psalmus datus fuit præfecto symphoniacorum admodum insigni, decantandus ad neginoth, instrumentum musicum, videlicet, octochordum. Vnde Chaldæus sic vertit: In laudem laudatorum, citharaque octo filium. Et psalm. 9. Hebraicè habetur: Psalmus ad Muthlabbem, id est, ad modum
Psalm. 9.
cantilenę vulgaris, cuius initium erat Muth Labben. Et Psal. 21. titulus habet: Carmen Dauidis de
Psal. 21.
cerua matutina, id est, canendus ad modum cantilenæ vulgaris, cuius initium erat, Cerua matutina. Sic Vatab. nam & D. Hiero. etiam vertit, Pro cerua matutina. Fœlix, Pro cerua aurora. Quæ omnia apertè exprimunt psalmos ipsos carmina esse. Alioqui prosas orationes ad instrumenta musica decantari, fateri debemus, quod penè insolitum est & absurdum, apud omnes nationes. Et est sciendum quòd sicut inter poetas Comicos, Tragicos, statim in titulis comœdiarum indigitabatur instrumentorum genus, videlicet, Tibijs paribus, vel imparibus, & apud Terentium, Acta ludis Megalensibus duabus tibijs: quod notabat Eugubinus in titulo Psalmi quarti, ita in Psalmorum titulis certa reperiemus instrumenta, vt visum est.

Psal. 8.
Torcularia [illegible] psalmi 8.
Sed & Psalmi 8. titulus præteriri non debet. Nam sic habet: In finem pro torcularibus. Ita [illegible] Dauid putat, vocem Hebraicam quæ ibi habetur [illegible]

fuisset, Gethith, esse nomen instrumenti musici, ad quod canendus erat psalmus ille. Alij, esse nomen vrbis Philistinorum, quæ vocatur Geth: ita quod in illa ciuitate fuerit à Dauide decantatus ille psalmus: seu quod instrumentum ad quod erat canendus, ex vrbe illa esset ablatum, vt apud Pindarum, Forminx Doria. Ita etiam habet Salomon, vt in Lyrano hic. Ad illa & hic Caietanus citharam habuisse formam torcularis, & etymologiam eius vocis à torculari sumi. Vnde 70. & D. Hiero. verterunt hic, torcularia. Alij dicunt ideo nuncupari hunc psalmum, Gethith, quod traditus fuerit decantandus cuidam cantori filio Obededon Gethei. Alij esse cantilenam Gethensem, vt si Hispane diceremus, es tonada Portuguesa. Sunt qui dicant decantatum esse a Dauide hunc psalmum cum esset in torcularibus Philistinorum. Iacob. de Val. tractatu 5. prologi, & Bredenbachius dicunt, quod iste psalmus dicatur esse pro torcularibus, hoc est, cantandus tempore torcularium, in festo Tabernaculorum, paulo post collectas fruges, & expressas vuas in torcularibus: de quo Leuitici 23. Nec est incommodum in gratiarum actionem pro feracitate anni, & vbertate vindemiarum, hunc psalmum tempore torcularium cantari solitum, simul & psalmum 80. & 83. qui eodem titulo sunt insigniti. Dummodo hæc in sensu mystico, altiora mysteria Christi & Ecclesiæ significent, quod ego non solum non damno, imò vehementissime eos condemno, & obiurgo, qui cortice illo literæ nudæ contenti, & siliquis pasti, verum cibum, qui in spirituali sensu præstatur, abijciunt. *Leuit. 23.*

QVarta etiã huius probatio deduci inde potest, quòd in psalmis frequẽtissime ponitur 2.

vox Selah, 7[illegible] in Psalmis posita quid significet.

vox selah, seu Diapsalma, quæ nisi in odis & me[illegible] triniter cantandum, absurdissime poneretur. Quid autem sit vox ista, Selah, sol[illegible] negotij facessere doctoribus. Initio vox ista in [illegible] cibus Hebreis nunquam reperitur, vt bene Caiet. in Psalm 3 nisi in Psalmis, septuaginta tribus vicibus, & in cantico Abacuc cap. 3. [illegible] dicitur probabilis sententia communis Hebræorum, quòd sit vox ad metri cantum pertinens. Vnde quidam dicunt, per vocem illam [illegible] mutationem metri. Alij, mutationem cantus, Alij elevationem vocis. Alij, pausæ, vel silentij interiectionem, seu pausationem Spiritus [illegible] Alij diuisionem sententiæ, id est, finem versus, & exordium alterius. Alij, cuiusdam musicæ [illegible] exordium. Atq; ita fieri potest (vt bene [illegible] in titulo psalmi 3.) vt omnes istæ [illegible] in vnum conglobatæ totalem & plenam [illegible] particulæ vim exprimant. Deducitur autem [illegible] Selah, a radice Salal, vt Pagninus, in Thesauro linguæ sanctę notabat, Verbo, Sal, & verbo Salal [illegible] bi ex Rab. Abrah. dicit, vocem Selah [illegible] significatiuam, sed directiuam cantus, & [illegible] verbo salal, quod significat exaltare, vel eleuare, vel exaggerare Quocirca Vat. in maioribus tertij psalmi scholijs, sic ait: Olim solebat cantores, quoties hac vox occurrebat, vocem intendere, & exclamare, ac si dicerent, O grauem calamitatem: videant eam & perpendant omnes [illegible] nostri. Caiet. super psalmum 3. idem habet, & dicit, hanc vocem esse officiosam, id est, habere [illegible] leuandæ, & producendæ vocis. Adrianus [illegible] lib. 4. flagelli c. 7. ex Rabbi Abenezra, dicit idem, & idem Bredenb. Insten. Genebr. Ex quibus [illegible] ligo, elevationem cantus, & intermissionem cuiusdam silentij significari per hanc vocem, [illegible]

si He-

si Hispanicè cantantes paulando tantillum, & eleuabimus canendo, diceremus, Ha ha, vel Ay, vel Ea vel quid simile.

Hæc omnia irridet D. Hieronymum putare, hanc vocem esse significatiuam, significare quendam rationem quandam, quasi diceretur, Amen vel, semper vel, In sempiternum vel, Ita est vel Procul dubio, &c. Ipsum sequitur Campen. in paraphrasi psalmorum. Et sebuit Hieronym. vbi de hoc loquitur, in Epistola ad Marcellam, quæ incipit: Quæ acceperis reddenda sunt. Tomo 3. Hæc nos de intimo Hebræorum fonte hausimus, non opinionum riuulos persequentes, &c. Allegat pro se Origenem, & Aquilam. Quoniam tamen D. Hieron. hac in parte Thalmudistas secutus est, vt Valentin. & Genebrar. dicunt, non possumus ei assentiri. Vnde dicimus, hanc vocem non esse significatiuam, sed potius directiuam cantus, ad lenium dictum. Quo fit vt carmina fiant Dauidis psalmi, quibus toties vocula præsens interponitur.

Hier. putat vocem h... ... veram esse.

QVinta probatio inde petenda est, quòd multi psalmi ordine alphabetico conscripti sunt. Qui scribendi stylus per literas alphabeti, ita vt vnusquisq; versus ab vna litera, suo ordine incipiat, proprius est metrorum & carminum. Et quidem D. Hilarius super psalm. ... tres tantum psalmos dixit esse acrostichos, id est, ordine alphabeti compositos, videlicèt psalmum 110. & 111. & 118. D. Hieronym. in epistola ad Paulam Vrbicam, illis tribus addidit alium, videlicèt 144. fallique dicit eos qui plures existimant. Quod si verum est, ipse etiã deceptus videtur, nã in præfatione super lib. Reg. quæ incipit, Vigin. ti duas literas. addidit & alium nempe 36. sed tamen, veritas ipsa Hebraici psalterij certè præter illos quinque, habet etiam psalm. 24. 33. sed 36. in-

XI. Psalmi alphabeti ordine compositi & cantati.

Septem [illegible] psalmi conscripti alphabeticè.

[illegible] progr editur alphabeto. Quod [illegible] uabat Caiet. super illos Psalmos. [illegible] Genebr. & Sixtus Senen. libro primo [illegible] the verbo Psalterium. Hoc etiam alphabe[illegible] ordine conscripti sunt Thren. Hieremiæ [illegible] 31. Prouerb. quæ appellatur, Metropa de [illegible] lis Regis. Ratio autem quæ [illegible] est [illegible]

Ratio compositionis acrostichæ.

huius compositionis acrostichæ, [illegible] tur a Rabbi Dauid Chimhi, & a cæteris [illegible] rum doctoribus, vt Sixtus [illegible] sic: Hæc poetis Hebræis est consue[illegible] mina quibus illustria quædam [illegible] ctantur, iuxta seriem alphabe[illegible] cilius memoriæ imprimantur, & [illegible] cius hæreant. Verum est quod D. [illegible] veteres alij, vt notabat Genebr. in pro[illegible] 118. non sine magnis mysterijs, [illegible] mentis, hac literarum serie digestos [illegible] xistim[illegible]. Vide Hieronym. in epist. [illegible] lam Vrbicam, quæ incipit, N[illegible] Sed [illegible] nihil intere[illegible] apologias [illegible] g[illegible], sed [illegible] literam persequi. In [illegible] clesiæ habemus exemplum: nam Presb[illegible] hymnum compo[illegible]uit alphabeticè, [illegible] incipiens, A solis ortus cardine, [illegible] tus author [illegible]. Et tertio, C. Castæ [illegible] scera, etc. Cuius quidem hymni pars est [illegible] canitur in die Epiphaniæ, Hostis Herodes impie. Et deinde L. Ibant magi quam viderant [illegible] de L. Lauacra puri gurgitis, & sic procedunt [illegible] ad x. & z.

Quod in Psalmis acrostichis aliquando omittitur aliqua litera.

Sed præterire non possumus id quod [illegible] tangitur, quid videlicet causæ fuerit, quod in [illegible] lis commemoratis septem psalmis, aliquando [illegible] phabeti ordo peruertitur Nam in psal[illegible] teræ amittutur, scilicèt, Vau, & Koph, [illegible]

nullus incipit versus. In psalm. 33. omittitur rursus, litera Vau. In psalm. 36 a qualibet litera Hebraica incipit duplex versus, & interdū triplex omittitur verò Hain: nam ab illa nullus incipit versus: & loco eius bis ponitur Zadic, vel Tzade. In psalmo verò 144. deest litera Nun, atque adeò etiam in Hebraico codice desideratur versus ille, qui ab illa litera incepturus erat: quamuis 70. interpretes de suo addiderint versum qui illi literæ correspondebat, scilicet, Fidelis Dominus in omnibus verbis suis. vt integrum facerent versuum numerum. Quid hic lateat mysterij, aliqui tetigerunt, plures omninò præterierunt. Bredenbachius quantùm attinet ad psalmum 24. & 33. & 36. fatetur ingenuè se ignorare. Vide ipsum & Genebrardum ibi versu 31. Psalmo. 36. & 144. Et Iansenium psalm. 144.

SExta probatio quòd psalmi sint vera carmina sumitur ex eo quòd in psalmorum volumine nulli non reperiuntur veræ poeseos modi, tropi, schemata, metaphoræ, hyperboles, allusiones, prosopopeiæ, aposiopeses, apostrophes, epiphonemata, &c. & alia siue dictionis, siue sententiæ quàm plurima ornamenta Poetarum, & versuum propria. Præsertim verò quæ ad dictionem pertinent, sine rythmo, ac sine metro vix benefiunt. Cum ergo in Dauidis psalmis tam bene, tam appositè & exactè fiant, dicendum psalmos ipsos esse vera carmina: nec solùm vera, sed & elegantissima. Ergo in psalmis multæ sunt figuræ poeticæ. Primùm epizeuxes, vt psalm. 136. Qui dicunt, exinanite, exinanite. Et illud, Qui dicunt mihi, Euge, euge. psalm. 36. Rex virtutum dilecti dilecti, psal. 67. Qua similiter vtuntur poetæ, vt Virgil. XII. In psalmis Dauid reperiuntur omnes flores, & schemata Poetarum. Epizeuxes in psalmis. *Psal.* 136. 36. & 67.

Ipsa sonant arbusta Deus, Deus ille, Menalca.

Anadiplosis. Psal. 121. Et Anadiploses, vt Psal. 121. Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Hierusalem: Hierusalem quæ ædificatur, &c. Et poeta.

Pierides, hæc vos facietis maxima Gallo,
Gallo, cuius amor tantum mihi crescit in horas.

Anaphora, & epanaphora. Psal. 28. Et,
Sit Tytirus Orpheus:
Orpheus in syluis, inter delphinas Arion.

Et Anaphoræ, vel Epanaphoræ, vt psalm. 28. fere per totum quo ab eadē voce sæpius repetita sententiæ incipiunt: Afferte Domino filij Dei, Afferte Domino filios arietum, Afferte Domino gloriam, & honorem. Afferte Domino, &c. Et iterum, Vox Domini in virtute, Vox Domini in magnificentia. Vox Domini confringentis cedros. Sic idem poeta,

Nate, meæ vires, mea magna potentia solus,
Nate patris summi, &c.

Et Epanaphora.

Venit & vpilio, tardi venere bubulci,
Vuidus hiberna venit de glande Menalcas.
Tibi venit Apollo,
Venit & agresti capitis Syluanus honore,
Pan Deus Arcadiæ venit, &c.

Et 4. Georg.

Te dulcis coniux, te solo in littore secum,
Te veniente die, te decedente canebat.

Psal 135. Epistrophe. Et Epistrophe, cuius est elegantissimum exemplū in Psalm. 135. Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Confitemini Domino Dominorum, quoniam in æternum misericordia eius. Quæ repetitio, nisi in carmine & metro, omninò esset intolerabilis. Sic in Martial. lib. 2.

Capto tuam, pudet heu, sed capto, Maxime, cœnam,
Tu captas alias, iam sumus ergo pares.
Manè salutatum venio, tu diceris isse
Ante salutatum, iam sumus ergo pares.
Sum comes ipse tuus, tumidíq; anteambulo Regis:
Tu comes alterius, iam sumus ergo pares:

Et interpositio versus intercalaris, ad quod orationis genus, nisi ad metricum, pertinet? Vt Psal. 105. Confiteantur Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum. Et, Et clamauerũt ad Dominum cum tribularentur. Qui sexies in illo psalmo repetuntur. Et psal. Conuertentur ad vesperam, & famem patientur vt canes, &c. bis repetitur. Et Psalm. 117. Confitebor tibi quoniam exaudisti me, & factus es mihi in salutem, sæpiùs iteratur. & Psal. 23. Attollite portas, &c. bis etiam repetitur versus. Vt sexies in Virgilio, in Pharmaceutria. Versus intercalaris. Psal. 105. Psal. 117. Psal. 23.

Incipe Mænalios mecum, mea tibia, versus, &c.

Et, *Ducite ab vrbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.*

Et illud;

Voluite maiores, vaga flumina, voluite cursus.

Et demum familiarissimus est tropus iste & Dauidi, & vatibus profanis, Et Aposiopesis, vt Psalmo 6. Sed tu Domine, vsquequo? Est reticentia, vt illud, Psalm. 6.

Quos ego: sed motos præstat componere fluctus.

Et Terentius.

Ego ne illam? quæ illum? quæ me? quæ non?

Et Epiphonema, seu Acclamatio, vt Psalmo 86. Sicut lætantium omnium, &c. Et Psalmo 83. Domine virtutum, beatus homo qui sperat in te. Et poeta. Psal. 86. & 83.

Tantæ molis erat Romanam condere gentem.
Et, *Improbe amor, quid non mortalia pectora cogis?*
Et Apostrophe, Seu conuersio ad diuersam personam, vt Psalm. 136. Filia Babylonis misera, &c.
Psal. 136. & 113.
Et psal. 113. Quid est tibi mare, quod fugisti, &c.
Et poeta:
Troiaq; nunc stares, Priamiq; arx alta maneres.
Psal. 18. & 94.
Et Prosopopeiæ frequentissimè, Psal. 18. Cœli enarrant gloriam Dei. Et Psal. 94. Flumina plaudent manu, &c. Et Poeta.

Mænalus argutumq; nemus, pinosq; loquentes
Semper habet, semper pastoru ille audit amores.

Psal. 8. 102. 103.
Demum reuersio ad primum initij versum, ita vt extremus versus & primus psalmi sit idem, argumento est psalmum metrum esse. Vt Psal. 8. Domine dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. Epilogus est, qui fuit prooemium. Et psal. 102. & 103. idem. Sic Homerus in hymnis suis, & Theocritus vt videbis in Eugubino Psalm. 8. in fine. Quæ non sine mysterio facta, arbitratur Euthymius. Nam sicut Christus, de quo in illo psalmo 8. erat sermo, tanquam per circulum, illuc vnde venerat per incarnationem, reuersus est per ascensionem: ita psalmus tanquam in orbe recurrens, in hoc ipsum desiit vnde sumpsit initium. Hanc ob causam etiam Mem clausum, & quæ in orbem reducta, principio careret & fine, significatum Christi regnum perpetuum, contra totam naturam illius elementi Hebraici, quod apertum alias semper esse solet in initio & medio dictionis. Vide Isa. c. 9. in verbo Multiplicabitur. Sed de hac probatione satis superq; dictum est.

Postq

POstrema probatio sit quòd Dauidem Lyricum, Tragicum, Comicum, Satyricum, Heroicum, Drammaticum, Epithalamicum, Elegiacumq; poetam cõtemplari licet cũ Iacobo de Valentia Tractatu 1. Prolegi in psalmos ca. 3. Aug. Eugub praefatione in psalmos, Euthymio in eadem praefatione, & Georg. Edero suae oeconomiae, vel Partitionum Theologicarum lib. 2. p. 3. Tabula 105. vsq; ad 11[illegible]. vbi multa coaceruat ex patribus ad hoc propositũ. Iuxta exigẽtiam enim materiarũ, iã canit heroicè regnũ Christi, & eius victorias, & sanctae Ecclesiae progressus & gloriam. Aut secundo canit tragicè, seu potius deflet casum Adae, & humanae conditionis miseriam, & Christi innocentissimi agni atrocissimã mortem. Aut tertiò satyricè inuehitur in corruptissimos sui seculi mores. Aut quartò elegiacè epithalamium Christi & Ecclesiae personat. Quintò suorum maiorum, & antiquarum rerum memoriam suscitat, heroicè etiam decantãdo. Et demùm diuinas laudes intonat, omnesq; mortales ad eas inuitat, & excitat. Et etiam paraeneticè monet, & bonis imbuit moribus. Introducit interdũ veluti in comoediam diuersas personas: iam Adam cum tota sua posteritate, suam deflentem sortem: Iam Christum de suis persecutoribus cõquerentem. Iam Ecclesiam sanctam circumquaq; ab hostibus concussam, coelestem implorantem opem. Iam hostes ipsos seipsos ad flagitia cohortantes. Iã Deum eorum scelera vindicantem. Iã Christum de hostibus, gloriosè triumphantem, &c. Iã loquitur author solus, vt facit Virg. in Ge-&c. Iam more drammatico, vt interdum in Eclogis, solae loquuntur personae quae introducuntur. Iam mixtim, & poeta, & interloquentes dicunt, vt aliquando in Eclogis, & in Aenei-

XIII. Dauid Poeta Tragicus, Comicus, Satyricus, Heroicus, Elegiacus, &c.

Aeneide. Quæ tria genera enumerauit Diuus Isidor. lib. 8. etymolog. cap. 7. in fine. Iam soliloquia quibus animam suam alloquebatur & solabatur tacitus, quibusq; Deum mente precabatur, componebat, &c. Atq; adeò nullum poematû & metrorû genus excogitari potuit vnquam, in quo vates noster, celeberrimusq; poeta Dauid non esset diligentissimè versatus.

XIV. Quo carminis genere Psalmi conscripti sint.

VNum superest, scilicet, examinare, quo carminis genere hæc Dauidis carmina seu psalmi conscripta sunt: Hierony. ad Paulã Vrbicam, in Epist. quæ incipit, Nudius tertius, tomo 3. quosdam psalmos dicit, trimetro iambico constare, alios tetrametro iambico. Et duo prima alphabeta Threnorum Hieremiæ quasi Sapphico metro, inquit, scripta sunt. Tertium alphabetum trimetro scriptum est, &c. Et in Præfatione libri Iob, ait à tertio capite Iob, vsque ad 42. ait, Hexametros versus esse dactylo, spondæoque currentes. Et super Psalmum 118. initio, sic ait: Refert Iosephus, hunc Psalmum, & Deuteronomij canticum vno metro esse compositum. & putat Elegiacum metrum in vtroque posse deprehendi; quòd, scilicèt, prior versus sex pedibus constet, inferior vno minus in pentametrum finiatur, Hæc ille. Rursus Iosephus lib. 7. antiquitatum, ca. 10. ait (vt supra referebamus) trimetro versu, & partim pētametro compositos esse psalmos Dauidis. Præterea Eusebius ille doctissimus Pamphili, ob arctissimam cum Pamphilo necessitudinem, sic cognominatus, & Cæsariensis Episcopus, lib. 11. de præp. Euang. c. 3. sic ait: Sunt etiam apud eos (Iudæos) artificiosissima carmina, vt Moysi cantus ille magnus, & 118. Psalmus, heroico metro, quod hexametrum dicitur, componuntur. Sunt alia quoque trimetra & tetrametra:

ſed quæ ad dictionem pertinent elegantiſſimè, grauiſſimè, iucundiſſimeque compoſita ſunt. Quæ verò ad ſenſum, nulli hominum ſcripturæ comparanda. Hæc ille. Et deinde lib.12.cap 15.de Dauidis odis mentionem etiam facit. Rurſus D. Iſido. in præclaro illo ſuarum Etymologiarum volumine, lib.6.c.2. ſic ait. Omnes autem Pſalmi apud Hebræos, metrico carmine conſtant eſſe compoſiti. Nam in morem Romani Flacci, & Græci Pindari, nunc alij iambo currunt, nunc elegiaco perſonant, nunc ſapphico nitent, trimetro vel tetrametro pede incedentes. Et hæc ſunt quæ apud Hiero. Ioſephum, Euſebium, Iſidorumque omniuena literatura præſtantes reperire potui, nam recentiorum doctorum in re hac vetuſtiſſima, rationem habendam non eſſe putaui.

Veruntamen in explicandis his trimetris, hexametris, ſapphiciſque verſibus non poſſumus a dictis recentiorum omninò abſtinere. Principiò ſolebat plurimùm mihi placere quod Aug. Eug. omnium linguarum peritiſſimus, in Præfatione ad ſuam pſalmorum enarrationem, dicebat ſic: Carmen Hebraicum non idem eſt atque Græcorum, Latinorumque: vt neque Italicum, ſiue Hetruſcum idem atque Latinum. Ac potiùs cum Italico, quam Latino ſimilitudinem habet Hebraicum. Latinum ad imitationem Græci tempora ſyllabarum obſeruat: Hebraicum nulla tempora, ſed numerum duntaxat, atque ſimilitudinem cadentium ſyllabarum. Vt non eſt in Italico carmine Spondæus, Trochæus, Dactylus, ſed numeratio tantum ſyllabarum & obſeruatio, vt ſimiliter deſinant. Simile quoddam ſequitur Hebraicum. Quare cum Hieronymus ſcribit, aut Iob, aut Pſalmos dactylo ſpondæoque decurrere: & cum in præfatione, de Iob dicit: verſu labitur:

Eugubini de modo ac genere carminis quib. Pſalmi conſtant, ſententia.

Quæ-

Quæque Augusti.cum cæteris de carminibus Hebræorum testantur, noris non hos ipsos præcisè pedes, nostrum'q; carmē abeis, sed simile quiddā designari. Itaq; neq; Heroicum carmen apud Hebræos extat, neq; Iambicum, ali[illegible] genera. sed simile quiddam, & quale Barbari diuersis rithmis canunt: Psalmi, Iob, libri Salomonis, & Propheta[illegible] rationem carminis præsetferunt, sed neq; Latini, neq; Græci: numerosum quiddam, & ab oratione soluta parumper recedēs, sermonis genere, figurisq; poeticis, verbisque minus vsitatis obscuriores. Hæc ibi. Est vero perpetuus in hac sententia Euguoinus. Nam & in præfatione enarrationum in Iob, sic loquitur: Iob a principio vsq; ad illum locum, Pereat dies, in qua natus sum, simplex est historia: deinceps est veluti carmen, similiterq; Psalmorum, & Prophetarum, librorumq. Salomonis oratio. Hieronymo autem ab illo loco totum, excepta extrema historia, libris pedibus pondæo & dactylo decurrere, sentiente, intelligendum est non prorsus his pedibus, & eo syllabarum numero, sed quasi simile. Cum apud Hebræos minimè, vt apud Græcos, & Latinos tempora syllabarum numerentur, neq; similia carmina habeantur: sicut non sunt apud Latinos rythmici [illegible]. Hęc Eugubin⁹ in illis locis.

Euq. putat: Psalmos nō magis esse metris quā libri Salomonis & Prophetarū sint.

Refutatur Eugubinus ex Hieronymo, Iosepho, Eusebio, & Isid. ia citatis. Quis fuerit Iosephus.

Cæterum cum D. Hiero. Eusebiusq; & Iosephus Eugubino longè peritiores linguę Hebraicę fuerint: nam Iosephum quis nesciat natione Hebręum fuisse, patria Hierosolymitanum, genere sacerdotem, & ob ingenij excellentiam a senatu & populo Romano multis affectum honoribus: & è lingua Hebraica in Græcam paraphrasticè vertisse, & explicasse omnes ferme veteris testamenti libros, vt eos Græcis & Gentilibus omnibus vulgaret, & propalaret: referēte hæc omnia ipso Iose-

Iosepho de se ipso, suarum Antiquitatum, lib. 20. c. vltimo, & in Vita quam de seipso conscripsit: & Hieronymo, lib. de Viris Illustribus. Ipse verò D. Hieron quod fuerit Hebraicè doctissimus, & Syriacæ atque Chaldaicæ linguæ æquè atque Dalmaticæ suæ maternæ sciẽntissimus, ignorat nemo: quodq; totum vetus testamentum ex Hebraica veritate in Latinã linguam verterit. Qui tam expeditè & promptè Hebraica & Chaldaica tractauerit, vt trium dierum laborem libros Salomonis: prouerbia scilicet, Ecclesiasten, & Cantica canticorum ex Hebræis Latinos fecerit. Et librum Tobiæ ex Hebræo in Latinum vnius diei opera verterit: vt tradit Sixtus Senen. lib. 4. Bibliothecæ, verbo Hieronymus Stridonen. Sed & Eusebium Cęsariensem linguæ etiam Hebraicæ fuisse callentissimum, testatur liber ille suus de locis Hebraicis, quem è Græco Latinum fecit D. Hiero. & tota illa Hebraicorum voluminum in linguam Græcam conuersio, cuius meminerunt Socrates lib. 1. histor. & Sozomenus lib. 2. Cum itaq; tres isti, Iosephus, scilicet, Eusebius, atq; Hieronymus eruditissimi viri, si quos vnquã habuit antiquitas, apertè testentur psalmos Dauidis trimetro, tetrametro, pentametro, hexametro, Sapphico, & similibus versibus esse conscriptos, sane istis annuendum, abnuendum verò Eugubino videtur nobis, alioqui eruditissimo, eò quod non magis existimat psalmos esse carmina, atque sint omnes Salomonis, & Prophetarum libri.

Hieronymus quam doctè Hebraicè fuerit.

Eusebius Hebraicè doctissimus.

Quã certiùs quamq; cõsideratiùs D. Aug. cũ in hanc incidisset difficultatem, loquutus est, Epist. 131. quæ est Memorium, dicens. Quibus numeris consistant versus Dauidis, non scripsi, quia nescio: neq; enim ex Hebræa lingua, quam ignoro, potu-

D. Aug. Psalmorum metro sententia.

potuit etiam numeros interpres exprimere; ne metri necessitate, ab interpretandi veritate, amplius quam ratio sententiarum sinebat, digredi cogeretur: certos tamen eos constare numeris, credo illis qui eam linguam probe callent. Amauit enim vir ille sanctus musicam piam, & in ea studia nos magis ipse, quam vllus alius auctor accendit. Hæc Aug. Qui omni procul dubio fatetur, vt patet, communem illa omnium linguam callentium esse sententiam, metro constare Dauidicos psalmos: nec decuisse vt interpres metricè eos verteret, propter leges metri, quæ fidelitatem versionis minimè paterentur. Quamuis fuerunt qui Latinis versibus elegantissimis Dauidicos reddiderint Psalmos. Videlicet Matthæus Toscanus, B. Arias Montanus, M. Antonius Flaminius, Buchananus & quidam alij Et hæc quidem est sententia D. Aug.

Cur interpres Latin' non verterit carmine Psalmos.

XV. Authoris sententia in hac quæst.

NEc verò nihil in re hac tam obscura dicamus, visum mihi est annectere superiorib. alia, cum Sixto Senen. lib. 8. suę Bibliothecæ sanctæ, quæ lucem aliquam tenebris istis afferre alicui fortasse videbuntur. Ergo non est existimandum Hexametros, trimetros, & sapphicos Hebræorum versus esse eiusdem generis cum carminibus Poetarum nostrorum, eademque pedum qualitate, quantitate, ac dispositione constare: sed diuersam esse dispositionem, situm, & ordinem pedum. Quia peruetusta illa Hebræorum poesis sæpe inter Dactylos & spondæos, alios quoque pedes recipit, variato interdum etiam ordine sedium, in quibus apud nos collocari solent pedes. Quin D. Hieronym. huic nostræ sententiæ multum fauet, nam Præfatione in lib. sic ait, de Hebraicis versibus loquens: propter linguæ idioma crebrò recipiunt alios pedes, non eo-

rum-

rundem syllabarum, sed eorundem temporum. Interdum quoque rythmus ipse dulcis, & tinnulus numeris pedum soluti: quod metrici magis quàm simplex lector intelligunt. Et ex præfatione eius super Isai. manifestè expugnatur Eugubinus, asserens non magis Psalmos esse metricè scriptos quàm Prophetarum libros. Sic autem dicit Hieronym. Nemo cum Prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari: & aliquid simile habere de psalmis, & operibus Salomonis. Sed quod in Demosthene, & in Tullio solet fieri vt per cola scribātur, & commata: qui vtiq; prosa, & non versibus conscripserunt. Hæc ille.

Ex Hieron. refutatur Eugubinus.

Ad rem igitur dico, Hebræos interponere solere, contra nostrorum poetarum consuetudinem, suis carminibus rythmos quosdam inusitatos, quos simplex lector intelligere non potest, sed solùm metricæ artis peritissimus. Sanè nec apud nos singula rythmorum genera eundem syllabarum numerum, ac eosdem fines carminum retinent. Nam quidam Hispanicorum versuum vndecim habent syllabas, decantandis heroicis rebus accommodati: alij ex septem syllabis modulandis ad lyram constant: Quę duo carminum genera Hispanicè, & Italicè coniungi solent: eodem poemate, eademque cantilena: quemadmodum apud Latinos familiare est, vt in Horatio, longiorem vnum quàm alterum eiusdem odæ versum facere. Alij sunt duodecim syllabarum apud nos, & Italos, in dactylum semper pedem terminantes, quos vocamus, esdruxulos, citatos, ac lubricos, comœdijs aptissimos. Alij demùm sunt, qui nullam finalium vocum similem cadentiam, seu consonantiam habent, qui appellantur versus soluti. Sic igitur in psalmis Dauidicis

Varia rythmorū genera, & versuū apud oēs linguas.

dicis multa multorum generum sunt carmina, multi versus, atque rythmi: quæ non solùm à me Hebraicè parum perito, verùm nec à mediocriter doctis penetrari possunt, nisi ab eius linguæ peritissimis, vt D. August. & D. Hieron. attestantur. Et hæc quidem quæ dicerem in re difficili, habui.

XVI. Peroratio authoris & exhortatio ad psalmorũ studium.

PAræneſim ad pſalmorum lectionem & cantum facere, mei non eſt muneris: eſt tamen remittere Lectorem ad quatuor Diuos, qui de horum cœleſtium metrorum laude, vtilitate, atq; iocunditate diuiniſſimè & fuſiſſimè loquũtur. D. Amb. D. Auguſt. D. Hilar. D. Baſiliũ, in ſuis ad pſalmos Præfationibus: qui omninò videndi ſunt, & poſt ipſos Euthymius in ſua etiam ad Pſalmos Præfatione. Ego verò de Dauide ipſo pauca hæc apponere præcedentibus non dubitabo. Videlicèt, Dauidicæ lyræ tantam eſſe vim, tãtam gloriam Dauidici carminis, vt ſolus ipſe ſuis poematibus mirabiles & incredibiles effectus habuerit. Fabulæ ſunt, & Poetarum commenta de Amphione, & Orpheo, quòd lyrę ſono ſyluas & ſaxa mouerint, fluuios decurrentes continuerint, feras edomuerint, & Euridicen Orphæus ab inferis reuocauerit. Solus eſt noſter hic alter diuinus Orphæus, qui maiora effecta vere fecit, quam illi falsò confinxerunt. maius eſt quod iſte geſſit quàm quod illi fingunt. Hic cithara ſua petras fregit, ſyluas flexit, fluuios affectuum rapidiſſimè per præcipitia delabentes, cohibuit, feros & immanes animorum mores domuit: cacodæmonem de multorum Saulorum animis exturbauit, atque deiecit. Neque vnam tantùm reduxit Euridicen, eamque continuò amiſit, ſed innumeras hominum animas è barathro inferorum abductas in auream diei lucẽ reuocauit:

non

non in huius mundi ærumnas, sed in ipsum cœlum, vi etiam suæ citharæ apertum, & reseratũ. Quid gloriosius? Quid mirabilius huius Citharœdi virtute? Omnia hæc effecta sublimia fecisse Psaltem nostrum, non stultæ multitudini falsis commentis suadetur. sed diuinis testimonijs, omnibus sapientibus asseritur.

QVÆSTIO QVARTA SCHOLASTICA.

Vtrùm Syxtus V. qui nũc temporis est Pon. Max. Papatum ab Episcopis Romanis adeptum, conferre & annectere Salmanticensibus possit.

VM in omnibus sacræ Theologiæ disputationibus, decet virum Theologum Romani Pontificis pedibus proprium caput submittere: tùm præcipuè in præsenti controuersia, in qua de eiusdem supremi Pontificis potestate differendum est, necessum erit ipsius correctioni, atque iudicio dicenda subijcere. Subijcio ergo, vt quod incautè inter disputandum dixero, Romana Ecclesia corrigat, & emendet.

Qua quidem subiectione præmissa, tria sunt præiacienda fundamenta, quibus vniuersa, quæ inferiùs tractabuntur, niti debent. Primum est, quòd Beatissimus Apostolus Petrus in sua Tria iaciuntur fundamenta.

ſua propria perſona poteſtatem vniuerſalem ſupra totam Eccleſiam, ſupraque totum orbem in ſpiritualibus ſuſceperit à Chriſto Domino. Alterum,quod hæc tam longè lateque patens poteſtas alicui alteri perſonæ, poſt Diui Petri mortem,commiſſa ſit tam vniuerſalis,& ampla quàm fuit in Beato Petro. Tertium, quòd nominatim Romanis Epiſcopis,tanquam veris Petri ſucceſſoribus,hæc fuerit poteſtatis amplitudo relicta, inque ipſis ſemper reſederit monarchia totius Eccleſiæ gubernatio. Hæc tria qui non putauerit eſſe perquàm neceſſaria ad eam,quam ſuperſtruere debemus diſputationem, tantiſper expectet: & videbit quàm probè ſuper his fundamentis, noſtræ Quæſtionis conſurgat ędificium.Quia verò fundamenti firmitas ad conſtructionem ędificij plurimùm facit,firmabo tria hæc paucis quidem,ſed firmiſſimis præſidijs.

I. Primũ fundamentum quod D Petrum Chriſtus inſtituerit Paſtorẽ totius Eccleſiæ.

INter alia verò innumera ſacræ ſcripturæ loca quibus primum debemus aſtruere fundamentum,primum eſt ille Ioa.21.Simon Ioannis,diligis me plus his? Paſce oues meas,&c. Vbi non expreſſit ſolum Simonis proprium nomen, ſed patris etiam nomẽclaturam adiecit, ne vlla poſſet ambiguitate Petri poteſtas eludi, aut peruerſè in alium detorqueri. Paſce,inquit,oues meas.

Paſcere non ſignificat nudum miniſterium.

Verbo paſcendi non nudum miniſterium(vt hæretico ſpiritu deceptus Lutherus exiſtimat) ſed authoritatem etiam ſignificauit Chriſtus ſe Petro conferre. Vnde, adnotante Ioanne Roffenſi, inclyto Martyre & Epiſcopo,art. 25. contra Lutherum, & Thoma Stapletono luculenter deducente, in magno illo & præclaro opere Principiorum fidei doctrinalium,lib.6.cap.16.quanuis Latinè ter verbo paſcendi fuerit vſus interpres: at ſacer Euangeliſta verbum Paſcendi Græcè bis

po-

positũt ertiò cõmutauit in verbũ Regendi. Pasce, inquit, oues meas. & rege etiã oues meas. Præter quã quòd per pascendi verbũ cũ sacri, tũ profani authoris regimẽ, & imperiũ significabant: quòd adnotauit Francis. Turr. lib. 1. de Summi Pontif. authorit. pag. 29. & Didacus Stunica, lib. 1. de Vera religione capit. 5. Nam Homerus, & Plato Reges appellant Pastores. Et psalm. 22. idem est, Dominus regit me, ac si cum D. Hiero. vertas, Dominus pascit me, nam quod sequitur ad pastum pertinet, In loco pascuæ ibi me collocauit. Porrò quod dicit, Oues meas, D. Bernar. lib. 1. de Consideratione ad Euge. c. 6. & Innocentius 3. c. solitæ. de Maioritate & obedientia, & Bonifacius in Extraua. Vnam sanctam asserunt, significare omnes oues Christi pastorem Petrum habituras: non enim dixit, Pasce has, illas ue oues, sed absolute & citra limitem, Oues meas, ita vt non plurium Christus sit ouium pastor, quàm sit Petrus.

Pascere, & regere, idem.

Psalm. 21.

Secundum testimonium tantundem roboris habet, Matth. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram ędificabo Ecclesiam meam, &c. & dabo tibi claues, &c. Et antecesserat, Beatus es Simon Bariona, &c. Vbi paterni etiam nominis meminit, ne ad Simonem Cananæum quisquam hæc verba deflecteret. Vtque obseruabat Luisius noster Legionensis, super Cantica c. 1. Non saxeum, aut de petra natum, sed Cephan, id est, saxum & petrã ipsum appellauit, dicens: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo, &c. Fuere qui putarent illud relatiuum, Hanc, non referre Sanctum Petrum, sed eius fidem & confessionem, quam paulò ante fecerat dicens: Tu es Christus filius Dei viui. Super hanc ergo tuam fidem & confessionẽ fundabo Ecclesiam meam. Aut sic: super hanc petram, id est, super meipsum, qui sum Christus, ædifica-

Matth 16.

Quod in illo loco, Super hanc petram, petra sit Fides, & Petrus, & Christus.

dificabo ecclesiam meam. Ita D. Augu. Sermone 13. de Verbis Domini, & Tracta. 124. super Ioan. Cæterùm ipsemet, libr. 1. Retract. cap. 21. docet, commodè etiam intelligi sic: Super hanc petrā, id est, super te, Petre, qui Petra es, &c. Citat pro hac sententia D. Ambrosium, vbi de gallo gallinaceo dicit in hymno:

Hoc, ipsa Petra Ecclesiæ,
Canente, culpam diluit.

D. etiam Hierony. lib. 3. super Matth. ca. 16. & lib. 1. contra Iouinianum, & Magnus Basilius, super Isai. cap. 2. & Chrysosto. homil. 55. in Matth. & ferè in vniuersum Patres eodem explicant modo: vt, scilicet, Diuus Petrus sit petra illa, ac fundamentum cui tota Ecclesiæ machina nititur. Vnde nescio quid Erasmum mouerit, in Operibus Diui Hilarij apponere in margine scholium huiusmodi: Ecclesiæ fundamentum est fides. Quasi D. Hilarius ibi, & super Psalmum 103. asseuerantissimè non dixerit, ipsum etiam Diuum Petrum esse rupem & fundamentum solidissimum Ecclesia illic ædificij. Idem Erasmus, in Indice D. Chrysostomi, hanc etiam propositionem, quasi ex operibus Chrysostomi excerptam, apposuit: Ecclesia non super hominem, sed super fidem ædificata est: Verùm nunc temporis sanctæ Inquisitionis Catalogus talem propositionem expunxit. Nec erat sanè Chrysostomi: nam Diuus iste Homil. 3. & 55. in Matth. apertè tradit, Petrum esse fundamentum Ecclesiæ. Sanè, vt accuratè animaduertit Ioannes Driedonius, lib. 4. de dogmatibus varijs & lib. Apocri. cap. 3. p. 2. & noster Stunica, loco citato, consequutio ipsa verborum Christi magno nobis argumento esse debet, vt credamus, D. Petrum esse hanc petram.

Cōtra Eras. qui nō vult Petru, sed eius fidē, esse petram

tram. Nam quorsum meminisset nominis Petri: & quasi vocabulo ludens diceret, Tu es Petrus, id est, Tu habes nomen deductum à petra, nisi id quod statim subiecit, super hanc petram, ad ipsũ etiam Petrum pertinere debuisset? Meritò Concilium Chalcedonen. vocat Petrum, petram & crepidinem catholicæ Ecclesiæ. Et referente D. Diony. in Epist. ad Timoth. D. Paulus nominare solebat D. Petrum, Fundamentum ecclesiarum. Sed tamen non est quòd in re non dubia vtamur testibus non necessarijs. Porro qui plura desiderat, legat Thomam VValden. lib. 2. Doctrinalis fidei antiquæ, ar. 1. c. 5. Alb. Pyghium, in Eccl. Hierarchia, Gasparẽ Casalium, Axiomatũ Christianorum lib. 2. ar. 3 c. 11. Petrum Soto in Defensione Catholicæ Confessionis, p 1. ca. 80. Iacobum Latomũ de Primatu Romani Pontif. Naclantum, Tractatione. 7. Theolica, Cardinalem Iacobatiũ in prægrandi illo ac copioso Tractatu de Concilijs, lib. 10. artic 7. Syxtum Senen. lib. 6. biblioth, annot. 68. Caietan. Osium, Victoriam, Canum, Sotum, Cordubensem, Roffen. Echium vbi infrà referentur.

Ex his cõfutatur Lutherus, qui perfrictissima frõte sic loquitur apud Roffen. ar. 25. Impiam & intolerabilẽ blasphemiam esse dico, per petrã, qua solus Christus, idest, Verbũ & Fides eius insuperabilis significatur, intelligere potestatem illam monarchicã, Sathanæ seruã, & officinã. Nos tamen, Patres & doctrina, & grauitate, & vetustate præstantissimos sequuti, catholicè confitemur, Christũ quidem esse fundamentũ, & Petrũ etiã: non quod duo sint fundamenta, nã Petrus nõ nisi vicẽ accepit Christi, vt Bonifaci⁹ optimè tradit in extrauagã[illegible]i, vnam sanctam, & ca. 1. de homicidio in. 6. & ad idem facit. cap. in nouo. 21

Contra Lutherum.

Non sunt duo fundamenta, Petrus, & Christus sed vnum, &c.

distinctione. Sed verba D. Leonis præclarissima sunt, & ideò meritò ea commendat Bredenbachius, super Mat. 16. D. ergo Leo sic ait. Quia tu es Petrus, id est, Cùm ego sim inuiolabiliter petra, ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum, ego fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es quia mea virtute solidaris, vt quę mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia.

Marc. 16. Petrus columen & vertex Apostolorum.

Tandem ex illo Marc. 16. Itę, dicite discipulis eius, & Petro, colligi potest D. Petrum, columen & verticem, caputque cæterorum Apostolorum fuisse. Nam emphasim habet quod postquam nominauit discipulos, qua nominatione Petrus etiam comprehensus videbatur: peculiarem Petri mentionem fecerit dicens, Et Petro. Qualę certè est illud,

Troas reliquias Danaum, atq; immitis Achilli.

Nam & Vlysses vnus erat Danaorum. Et in Titutulo psalmi 3. Psalmus Dauid, in die qua liberauit eum Dominus de manu inimicorum suorum & de manu Saul. Nam & Saul vnus erat inimicorum: sed ceu omnium supremus & antesignanus, seorsum à cæteris enumeratur. Sic & D. Petrus. Multis hanc veritatem catholicam arietibus argumentorum concutere & impetere satagunt hæretici. Sed eos redarguendi, & retundendi labore me doctores allegati iam pridem leuarunt. Vnde si D. Hiero. visus est in principio Commẽ. ad Galat. D. Paulum æquare Petro, congruam habet explicationem, in Syxto Senen. lib. 6. annot. 269. Demum Roffens. ar. 25. producit 20. scripturæ loca ad huius probationem: quæ & enumerat Petrus Soto supra p. 1. ca. 80. Cordubensis libr. 4.

Quæ-

Quæstionarij. q.1. proposit. 8. producit. 10. Multa etiam Caiet. in Opusc. de Primatu Papæ, Castro, de Hæresibus, Victoria in Relectione, &c.

SEcundum fundamentum erat, quòd hæc Petri dignitas & principatus fuerit, post eius mortem, in Ecclesia alicui peculiari prælato traditus, atque commissus. Non enim acephalũ, id est, fine capite relinqui debuit corpus Ecclesiæ. Atque adeò multùm desipiunt qui Christum existimant, ouili perpetuo Pastorem temporarium suffecisse. Quin imò vt Caiet. suprà c.12. adnotauit, officium pastoris, quod ipse Christus contulit Petro, coæuum ouili esse debuit. Ridiculũ nanque esset, quod triginta aut quadraginta annis tantum durante pastore, durent oues trecentis & ter millibus annis. De quo D. Tho. 4. contra Gentes c.76. & facit exemplum apum, in quibus vnus est dux. Et adducitur ex D. Hiero. ca. in apibus 7. quæst, 1. Isque erat 27. error Vvicleph. apud Vvalden, lib.2. Docti. artic.3. c.41. imò & octauus, & 13. & 15. scilicèt: Non est scintilla apparentiæ, quòd oporteat esse vnum caput in spiritualibus, regens Ecclesiam, quod semper cum ipsa conuersetur, & conseruetur. Sed & doctè Stapletonus ille animaduertit, ideò verbo pascendi, & nomine Pastoris, collatam fuisse D. Petro hanc potestatem, eò quòd Pastor significat ordinarium rectorem ouium, & sine quo ouile non est: nam alia officiorum nomina, vt Apostolorũ, Prophetarum, Euangelistarum, extraordinariã quandam authoritatem notant certis temporibus necessariam: non semper. At nomen officiumque Pastoris ordinarium, & perpetuum est.

II. Secundum fundamẽtũ, quòd Petri dignitas alicui relicta sit in Ecclesia.

Pastor durare debet quã diu oues durant, non sic prophetæ Euangelistæ, &c.

Sed opponunt nobis Hæretici, Christum esse verum caput verumq; Pastorem : & quanuis in

Obiectio hæreticorũ.

distinctione. Sed verba D.Leonis præclarissima sunt,& ideò meritò ea commendat Bredenbachius,super Mat.16.D.ergo Leo sic ait. Quia tu es Petrus, id est, Cùm ego sim inuiolabiliter petra, ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum, ego fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es quia mea virtute solidaris,vt quę mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia.

Marc.16. Petrus columen & vertex Apostolorum.

Tandem ex illo Marc.16. Itę, dicite discipulis eius,& Petro,colligi potest D.Petrum,columen & verticem,caputque cæterorum Apostolorum fuisse. Nam emphasim habet quod postquàm nominauit discipulos,qua nominatione Petrus etiam comprehensus videbatur: peculiarem Petri mentionem fecerit dicens,Et Petro. Quale certè est illud,

Troas reliquias Danaum,atq; immitis Achilli.

Nam & Vlysses vnus erat Danaorum. Et in Titulo psalmi 3. Psalmus Dauid, in die qua liberauit eum Dominus de manu inimicorum suorum & de manu Saul. Nam & Saul vnus erat inimicorum:sed ceu omnium supremus & antesignanus, seorsum à cæteris enumeratur. Sic & D. Petrus. Multis hanc veritatem catholicam arietibus argumentorum concutere & impetere satagunt hæretici.Sed eos redarguendi, & retundendi labore me doctores allegati iam pridem leuarunt. Vnde si D.Hiero. visus est in principio Commē. ad Galat.D.Paulum æquare Petro,congruam habet explicationem, in Syxto Senen.lib.6. annot. 269. Demum Roffens.ar.25. producit 20. scripturæ loca ad huius probationem: quæ & enumerat Petrus Soto supra p.1.ca.80. Cordubensis libr.4.

Quæ-

Quæſtionarij. q.1. propoſit.8. producit.10. Multa etiam Caiet. in Opuſc. de Primatu Papæ, Caſtro, de Hæreſibus, Victoria in Relectione, &c.

SEcundum fundamentum erat, quòd hæc Petri dignitas & principatus fuerit, poſt eius mortem, in Eccleſia alicui peculiari prælato traditus, atque commiſſus. Non enim acephalū, id eſt, ſine capite relinqui debuit corpus Eccleſiæ. Atque adeò multùm deſipiunt qui Chriſtum exiſtimant, ouili perpetuo Paſtorem temporarium ſuffeciſſe. Quin imò vt Caiet. ſuprà c.12. adnotauit, officium paſtoris, quod ipſe Chriſtus contulit Petro. coæuum ouili eſſe debuit. Ridiculū nanque eſſet, quod triginta aut quadraginta annis tantum durante paſtore, durent oues trecentis & ter millibus annis. De quo D. Tho. 4. contra Gentes c.76. & facit exemplum apum, in quibus vnus eſt dux. Et adducitur ex D. Hiero. ca. in apibus 7. quæſt. 1. Iſque erat 17. error Vvicleph. apud Vvalden, lib.2. Docti. artic.3. c.41. imò & octauus, & 13. & 15. ſcilicèt: Non eſt ſcintilla apparentiæ, quòd oporteat eſſe vnum caput in ſpiritualibus, regens Eccleſiam, quod ſemper cum ipſa conuerſetur, & conſeruetur. Sed & doctè Stapletonus ille animaduertit, ideò verbo paſcendi, & nomine Paſtoris, collatam fuiſſe D. Petro hanc poteſtatem, eò quòd Paſtor ſignificat ordinarium rectorem ouium, & ſine quo ouile non eſt: nam alia officiorum nomina, vt Apoſtolorū, Prophetarum, Euangeliſtarum, extraordinariā quandam authoritatem notant certis temporibus neceſſariam: non ſemper. At nomen officiumque Paſtoris ordinarium, & perpetuum eſt.

II. Secundum fundamētū, quòd Petri dignitas alicui relicta ſit in Eccleſia.

Paſtor durare debet quādiu oues durant, non ſic prophetæ Euangeliſtæ, &c.

Sed opponunt nobis Hæretici, Chriſtum eſſe verum caput verumq; Paſtorem: & quamuis in

Obiectio hæreticorū.

cœlis agat, & circa cardines cœli perambulet, vt illi dicebant, non ideò nostra non considerare, imò esse rebus Ecclesiæ præsentissimum. Et sic minimè oportet successorem Petri, aut Christi esse in Ecclesia. Verum his facilè occurrimus, dicentes cum D. Thom. 4. contra Gentes suprà: Christum esse qui baptizat, qui consecrat, qui peccata remittit: & tamen quia corporaliter non erat cum fidelibus permansurus, elegit ac destinauit ministros, qui potestate tradita, prædicta munia exercerent. Addit Iacobitius, lib. 10. artic. 7. circa finem, decuisse vt Ecclesia vnum haberet caput immediatum, omogeneum, id est, non solùm eiusdem naturæ, sed eiusdem etiam status, & conditionis sociabile, accessibile, tractabile, &c. Neque ex hoc sequitur quòd sit duplex ecclesia caput: nàm Papa non est nisi Christi vicarium caput.

Iob 22.

Papa tanta nunc pollet potestate, quanta pollebat D. Petrus.

Neque verò vtcunque habet perpetuum pastorem Ecclesia, sed habet pastorem qui tanta polleat potestate, quãta pollebat D. Petrus vt præter allatos doctores, tractat. Iacobus Septimancen. in Catholicis instit. tit. 45. n. 6. Quamuis enim Papa non sit Petri successor quo ad Apostolatus dignitatem, at succedit in præcipuo Apostolatus officio, quod est totius ecclesiæ gubernatio. Quã ob causam eius sedes dicitur Apostolica, & ipse Apostolicus. Quod tractabat Michael de Medin. reconditæ eruditionis vir lib. 7. de recta in Deum fide. c. 24. Quòd si Papa non tanta fungeretur potestate, quanta functus est Petrus, non diceretur eius successor, sed vicarius: at summus pontifex non Petri vicarius. sed successor: Christi verò non successor, sed vicarius. Ita definit Con. Florent. quod Græci vocant. 8. Synodum Generalem: & c. pro humani, de homic. in. 6. Quo circa non

Papa nõ est vicarius, sed successor D. Petri.

ca non immeritò in Directorio Inquisit. part. 2. tract. de 58. quæstionibus q. 9. inter errores Raymundi refertur iste, quòd Papa sit vicarius diui Petri. Quem etiam confutat Driedo, lib. 4. suprà c. 3 p. 1. Quòd si interdum Vicarius Petri appellatur Papa, vt in c. Ego Ludouicus, sanè loquutio est impropria, vt præ alijs tradit Turrecremata, in illo c. Ego Ludouicus. 63. d. & lib. 2. summæ. c. 4. ad secundum.

III. Tertium fundamentum quod Romanis Episcopis sit relicta potestas Petri.

Tertium fundamentum, quod veluti proximum dicendorum antecursorem oportet præmittere, quo cæteris pandatur via illud est, quòd hæc vniuersalis Petri potestas, verè fuerit relicta Romano Pontifici. Id negant Lutherus, & Bucerus, excucullanti monachi, & priores illis Vviclephus, & Ioannes Hus. Verùm non est quòd in hos hæreticos iam prostratos calamum ego acuere debeam: cùm vnanimis sit, fueritque ab initio nascentis Ecclesiæ omnium fidelium sensus, Romano Episcopo, præ cæteris, Petri principatum fuisse relictum. Quod nec Arriani negare ausi sunt, vt tradit Sozomenus lib. 4. historiæ Tripartitæ. cap. 15. & 16. quod tamen recentissimi hæretici nunc temporis negant impudentissimè. Sed decretum Anacleti aduersus eos præ alijs militat. 22. distin. cap. sacrosancta quod ego metu prolixitatis interceptus, taceo. Fuit verò Anacletus tertius, aut quartus à Beato Petro Romanus Episcopus, vt videas quàm sit antiquum & vetustum in Ecclesia, quod Romanus Episcopus Petri referat dignitatem. Et hoc Euaristus, Alexander primus, Sixtus primus, Eleuterius, Pius primus, Victor, Zeferinus, Marcellus, &c. diffinierunt. Quorum, & aliorum decreta pontificum Gratianus diligenter collegit, ac

fideliter retulit per multa decretorum capita. Et in decretalibus passim id ipsum habetur. Sed & sacra Concilia, tàm Orientália quàm Occidẽtalia, quorum in ijsdem decretis meminit Gratianus, eandẽ catholicã veritatem amplexata sũt.

Vſus Eccleſiæ à ſuis primordijs recognoſcẽdi Romanũ Epiſcopum.

Si verò perpetuus vſus Eccleſiæ optimus eſſe ſolet legum interpres: ſanè vſu firmatam hanc videmus veritatem. Nam in fidei quæſtionibus, & rebus ſerijs, ad Romanum epiſcopum, à primordijs eccleſiæ, cunćti fideles omni ſemper ætate recurrerunt: & omnes totius eccleſiæ epiſcopi authoritatem Romani præſulis expećtabant, vt in ſuis ſedibus firmarentur. Neque hoc vi Romanus ſibi Epiſcopus arrogabat, vt obganniunt Magdeburgenſes, apud Turrianum, lib. 2. pro Epiſt. Pontif. c. 4. ſed & ad ipſum appellabant, ceu ad ſuperiorem. D. Chryſoſtomus ad Innocentiũ Papam: D. Athanaſius Alexandrinus, Paulus Cõſtantinopolitanus, Lucianus Adrianopolis, Aſclepas Gazę, Marcellus Ancyrę, & alij totius Orientis Epiſcopi ab Arrianis pulſi, ad Romanam Eccleſiam appellabant, vt in hiſtoria Tripar. lib. 4. c. 15. & expreſſiſſimè in Socrate, lib. 2. Hiſt. Eccleſ. capi. 15. & Sozomeno, libro, capi. 8. Hiſt. Eccleſ. Theodoretus etiam Cyrenſis Epiſcopus lõgè doćtiſſimus, ſede ſua depoſitus, ad Leonem Romanum Epiſcopum cauſam detulit, vt patet ex eius Epiſt. præfixa Comment. in Paulum. Imò & Hæretici ab Aphrica reiećti, ſi Cypriano credimus, appellabant ad ſucceſſorem Petri, Romanum pontificem. Nec eſt extra propoſitum, quòd ſolus ſemper fuit Romanus Epiſcopus, qui & Reges, & Imperatores aut confirmauit, aut depoſuit: & omnibus in vniuerſum leges tulit, excommunicauit, abſoluit, ordinauit, affecit præmijs, pœnis, &c. vt omnes tradunt hiſtoriæ. Et habetur

Epiſcopi totius orbis appellabant ad Romanũ Epiſc.

tur

tur ad manus in Syxto Sen. lib. 6. annot. 73. Lætma. tio ſupra c. 5. p. 5. in 8. arg. Stapletono, lib. 6. ca. 17. & vlti. & lib. 4. c. 19. Simanc. in Inſti. Cathol. ti. 45. n. 24. Quæ omnia magnum, & ineluctabile conficiunt argumentum ad probandum Romanum Pontificem eſſe ſucceſſorem Petri, ac vniuerſalem paſtorem Eccleſiæ. De quo etiam Gaſpar Caſalius libro. 3. de Cœna & calice Domini capite 18.

Verumtamen offenſionis, & ſcandali materiã videtur fidelibus obieciſſe Diuus Gregorius Magnus, qui cum eſſet Romanus Epiſcopus, titulum Vniuerſalis Paſtoris, à Synodo Chalcedon. ſibi oblatum, recuſauit, vt ipſe ſcribit lib. 4. Epiſt. Indict. 13. Epiſt. 80. 82. 76. & 32. Idem ad Eulogium ſcribens, lib. 7. Indict. 1. Epiſ. 30. vetat ſe vniuerſalem Papam dici. Et habetur 99. d. c. ecce. Rurſus in Conc. Aphric. & habetur c. primæ ſedis 99. d. ſic dicitur. Primæ ſedis Epiſcopus non appelletur princeps ſacerdotum, vel ſummus ſacerdos, vel aliquid eiuſmodi: ſed tantùm primæ ſedis Epiſcopus: Vniuerſalis autem, nec etiam Romanus Pontifex appelletur. Et in c. nullus ead. d. idẽ habet Pelagius Papa. Non ergo eſt Romanus Epiſcopus cui vniuerſalis Petri poteſtas relictã eſt.

Obijcitur. Quod D. Gregorius noluit appellari Paſtor Vniuerſalis.

Negare tamen vir Catholicus non poteſt Romanum Epiſcopum eſſe Vniuerſalem illum Paſtorem, ac caput, quod Petro ſuccedit. Tractat S. Thom. in Opuſc. contra errores Græcorum ca. 66. vbi ex can. 17. Concilij Chalced. refert Leoni Papæ in illo Concilio acclamatum fuiſſe, Viuat Leo ſanctiſſimus œcumenicus, id eſt, Vniuerſalis. Ipſum etiam refert D. Ant. 3. part. tit. 22. cap. 4. § 1. Turr. c. nullus 99. d. Iacobat. lib. 10. art. 7. circa finem. Turrian. lib. 3. pro Epiſt. Pont. 1. Catalog.

Explicatur quo pacto Papa non ſit Vniuerſalis Paſtor.

gloriæ

gloriæ mun.p.4. consid.7. Mich. de Medina, lib.7 de. Recta in Deum fide.c.24.

Resp. ad obiectionem. Obiectionibus occurro dicendo D. Gregorium humilitatis ergò, abnuisse, ac recusasse titulum. Vniuersalis Pastoris: & ne posteris de tàm superbo titulo gloriandi ansam præbuisse videretur. Vt etiam vel sic Ioannes ille superbissimus Constantinopolitanus Episcopus, tali se titulo cognominare desineret. Patet ex ipso Gregor. suprà. libr.4. indict. 13. Et eundem sensum habent citati canones.

Tamen ille canon.99.d.c. primæ sedis. multum nos pūgit: nam eo diffinitur sic: Vniuersalis autem nec etiam Romanus Pontifex appelletur. Francis. Turr. suprà, dicit illa verba, Vniuersalis autem, &c. quæ sunt vltima illius capitis, non esse ex ipso canone concilij Afric. sed ex rubrica Gratiani in caput proximè sequens. Aliorum intelligentia est, vt in Iacobat. quod ille. §. Vniuersalis autem, &c. non referatur ad Papam, sed ad Patriarcham, de quo ibi loquitur, & quē ibi appellat Primæ sedis episcopum: ita vt sit sensus: Patriarcha non appelletur princeps sacerdos, nec Vniuersalis, nec Romanus Pontifex. Alij melius sic explicant, quòd nec ipse Papa appelletur Vniuersalis pastor, ne si ipse dicatur Vniuersalis videatur detrahi alijs Episcopis, & Pontificibus sua potestas, & iurisdictio. Itaq;, vt verbis vtar S. Thom. in Opusc. contra impugnantes religionem. c.4. quando dicitur Papam non esse vniuersalem episcopū, significatur quod non præficitur cuilibet particulari ecclesiæ, vt proprius, & specialis illius ecclesiæ rector, quia sic cessarent aliorum Pontificum potestates. Ita etiam Turr. c. nullus. 99. d. & lib.2. Sum c.17. ad.5. & colligitur, ex ipsis cap. Ecce. & Nullus, & Ant. Cor-

Papa nō est Vniuersalis pastor, id est, non est specialis ōniū Ecclesiarū Episcopus.

dubilib.

dub.lib.4.q.4.ad fin.in solut.ad.11.argum.

Hæc quæ iecimus fundamenta, alijs viam muniunt, atq; pandunt. Nam iam hinc subintrare incipit quæstio agitanda: vtrùm illa vniuersalis potestas primùm Petro collata, & in suos successores transmissa, & quæ de facto residet, semperq; resedit penes Romanum Pontificem, resideat apud ipsum ex iure diuino, an verò ex beneplacito D. Petri, & ipsius ecclesiæ: atq; adeò, an ex voluntate Papæ, & ecclesiæ detrahi possit papatus à Romanis Episcopis, & ad Salmanticenses, vel Toletanos trahi, ipsisq; perpetuò annecti.

Rguitur ergo more scholastico, & probatur quòd Papa nō possit nec tota ecclesia Pontificatum summum transferre ad alium Episcopum, & ad aliam vrbē. Quia verò res leuis nō est, ideò non ego leues rationes, sed ferreas, & adamantinas, vt in Gorgia dicebat Plato, profero. Primū ergo argumentum desumitur ex ipsis sūmorū Pontificū diffinitionibus, quib. satis insinuatur de iure diuino esse, vt suprema sedes sit Romæ. Anacletus Papa in illo.c. Sacrosancta.22.d. sic ait: Sacrosancta Romana & Apostolica Ecclesia nō ab Apostolis, sed ab ipso Domino saluatore primatum obtinuit, &c. Et mox: Prima ergò sedes cęlesti beneficio, Romana Ecclesia est. Ponderandū est quod dicit, Non ab Apostolis, sed ab ipso Christo. & cælesti beneficio, hoc est nō humano iure, sed diuino. Et Nicolaus. I. Mediolanensibus scribens.c. omnes, eadem.d. sic ait: Omnes siue Patriarchæ cuiuslibet apicem, siue Metropoleō primat⁹, aut Episcoporū cathedras, vel Ecclesiarum: siue cuiuscunq; ordinis dignitatē instituit Romana Ecclesia: illā verò solus Christus fundauit, &c. Et statim: Non ergo quælibet ter-

IIII. Argumenta difficillima, quòd Papa nō possit esse nisi Romanus Episcopus.

Authoritates pōtificū pro hac parte.

bet terrena sententia, sed illud verbum, quo cõstructum est cœlum & terra, per quod deniq; omnia condita sunt elementa, Romanam fundauit ecclesiam. Et adhuc: Qui autem Romanæ ecclesiæ priuilegium ab ipso summo omnium ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic proculdubio in hæresim labitur: fidem quippe violat, qui aduersus illam agit, quæ est mater fidei: & illi contumax inuenitur, qui eam cunctis ecclesijs prætulisse cognoscitur. Hæc ibi. Est autem approbatum decretum hoc à Patribus 8. Synodi generalis sub Adriano 2. Papa etiam Vigilius in epist. ad Eutherum, c. 7. sic ait: Quamobrem sancta Romana Ecclesia eius merito, Domini voce consecrata, & sanctorum patrum authoritate roborata, primatum tenet omnium ecclesiarum. Et Pelagius huius nominis primus, qui successit Vigil. in c. Quãuis 21. d. sic ait ad vniuersos episcopos Orthodoxos: Romana Ecclesia Catholica, & Apostolica nullis synodicis constitutis, cæteris ecclesijs prælata est: sed Euangelica voce Domini, & Saluatoris nostri primatum obtinuit. Pius primus in Epistola ad omnes ecclesias. Hanc sanctam sedem Apostolicam, omnium ecclesiarum caput Dominus esse præcepit.

Expressa Põtificũ, & Cõciliorũ decreta, quòd diuino iure papatus sit in Romana Ecclesia.

Adde & expressiores textus: Iulius primus in Epistola ad Episcopos Antiochiæ congregatos, sic ait: Sanctam Romanam ecclesiam, & Apostolicam ipse Dominus decenter alloquutus est: Inquiens: Tu es Petrus. Habet enim potestatem singulari priuilegio sibi concessam, & Domini voce sacrata, atque desuper exaltata est: & sicut B. Petrus, primus fuit Apostolorum omnium, ita & hæc ecclesia suo nomine consecrata, Domino instituente, prima & caput est cæterarum. Hæc Iulius. Quorum verborum irrefragabilem authorita-

[illegible] Vvalden.lib.2.Doct[illegible] a .c.33 & O[illegible] [illegible]nfutatione Brentij, lib.2.de legit.iudi[illegible] [illegible] decret. & Canus, lib.6.cap.4 vbi & docet, eundem canonem nomine Nicani Concil. probatum fuisse in.6. Synodo Carthagin. a Faustino, Philippo, & Asellio Apostol. ex sedis legatis, ex literis Zozimi Romani pontificis. Et vide c.dudum 3.q.6. Et Damasius Papa ad tatu Conciliorum Africanorum Episcopos, ait: Summas causarum definiri absque Sedis Romanæ authoritate, non licet. Et mox: Est enim firmamentum à Deo fixum & immobile omnium episcoporu, Apostolica Sedes, & vertex ecclesiarum, supra quam Christus vniuersalem construxit ecclesia, &c. Et Marcellus iam olim ante mille quadringentos annos episcopis Vniuersis per Antiochiam constitutis, sic ait: Beatus Petrus caput est totius ecclesię, cuius Sedes primitùs apud vos fuit, (scilicet apud Antiochenos) quæ postea, iubente Domino, Romam trãslata est. Hęc ibi, & habetur. 24.qu.1.cap. Rogamus. Et Ignatius Constantinopolitanus Patriarcha, in epistola ad Adrianum Papam, quæ recepta est in.8. Synodo Generali, ait, Verba Christi, Tibi dabo claues, &c. de omnibus diuinissimis sacrisque pontificibus senioris Romæ esse ex Domini ore intelligenda, vt Turr. lib.2. Sum. c.36. Et Innocentius.4. in Conc. Lugd. & habetur. c.pro humani.de homicid.lib. 6. dicit, Disponente Domino, Romanum episcopum Petri Apostoli successorem esse. Et in.c. damnamus. ab Innocen.3. & à Patribus Concilij Lateranen. eiusdem Papæ tempore celebrati, Romana ecclesia dicitur disponente Domino cunctorum esse fidelium mater, atq; magistra. Et clarissimè in c. fundamenta de electio in.6. vbi dicit Nicolaus.3. Sacerdotij principatum, & Christianæ

religionis caput in vrbe Romana Imperator cælesti instituit. Et mox, vt nulli subesset homini quæ ore diuino cunctis dignoscitur esse prælata. Et Innocent.3.in.c.per venerabilem. Qui filij sint legitim. Quem locũ in sequenti argumento relatum videbis. Et tandem Patres concilij Florentini, Diffinimus, inquiunt, sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum pontificem in vniuersum orbem tenere primatum & ipsi Romano Episcopo in Beato Petro pascendi & gubernandi vniuersalem Ecclesiam, à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse: sicut in gestis œcumenicorum conciliorum continetur. In concilio etiam Latera. sub Iulio 2. diuina institutione obtinere primatum Romanam Ecclesiam dicitur, vt latè in Simanca in Instit. Cat. tit.24.num.20. Hæc habui quæ ex antiquis Pontificum, & conciliorum decretis resumerem: quibus quidem apertissimè astruitur de iure diuino esse, quòd Romanus episcopus sit totius pastor Ecclesię. Omnia siquidem illa testimonia id vel maximè prę seferunt, quòd voluntate Dei, quòd diuino ore, quòd disponente Domino, quod institutione Christi, Romana ecclesia cæteris sit præfecta: atq; adeò nulla humana potestate poterit ab vrbe Romana in aliam quoquo modo transferri. Possunt fateor ex conciliorum & Decretorum Thesauris alia produci locà, verùm ne lectorem, auditoremve oneraremus testimoniorum sarcinis, ea selegimus, quæ licèt numero plura nõ sint vi tamen sunt maxima.

Arguitur 2. ex historijs Ecclesiast. quod Christus instituerit Papatum esse Romæ.

SEcũdò arguitur ad idem ex historijs B. Petrus non suo arbitrio ex vrbe Antiochia suam pastoralem supremam sedem transtulit Romam, sed cœlestibus edoctus oraculis, non ergò est inuentum hominum, sed Dei, Romæ, vt sit prima

ma ſedes. Antecedens eſt B. Marcelli Papæ in dicto ca. Rogamus. 24. q. 1. vbi ſic loquitur: Beati Petri ſedes primitus apud Antiochenos fuit, quæ poſtea iubente domino Romam tranſlata eſt. Idem habet Nicolaus papa 3. & habetur c. fundamenta, de Electione. in 6. Sed adhuc expreſſiorem hiſtoriam, & commodiorem textum nobis offert Innocentius 3. cuidam viro nobili ſcribens in c. per venerabilem. Titulo, Qui filij ſint legitimi: vbi ſic definit. Locus quem elegit dominus, Apoſtolica ſedes eſſe dignoſcitur: Cum enim Petrus vrbem exiuiſſet fugiens, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, reuocare, interrogatus à Petro, Domine quo vadis? reſpondit, Venio Romam iterum crucifigi. Quod intelligens pro ſe dictum, ad locum ipſum protinus eſt reuerſus. Hæc ibi. Porrò hæc hiſtoria authentica eſt: cùm quia à doctiſſimo illo viro, ſanctiſſimoque Pontifice Innocentio, niſi multæ eſſet authoritatis, non adduceretur: tùm quia antiquiſſimi eccleſiæ Patres eius meminerunt, Abdias Apoſtolis Synchronos, & eorum diſcipulus, Babyloniæ epiſcopus, lib. 1. Hiſtoriæ Apoſtolicæ, in vita B. Petri, propè finem. Quem librum Iulius Africanus, cuius meminit D. Hieronymus, ex Græco Latinum facit. Eandem Chriſti apparitionem refert antiquiſſimus Egeſippus libr. 3. de excidio Hieroſolymitano cap. 2. D. Ambroſ. in oratione contra Auxentium, de Baſilicis coſecrandis, libr. 5. Epiſt. poſt Epiſt. 32. Sed ex recentioribus ſunt innumeri, qui illam referant hiſtoriam. D. Anto. 1. part. hiſtor. titulo 6. capit. 4. §. 2. in fine. Vvalden. libr. 2. Doct. articulo 1. cap. 7. Turrecremata cap. Rogamus. 24. quæſtione 1. & lib. 2. Summæ. cap. 36. Naclantus ſuper ad Rom. capit. 1. in Digreſſione quadam. Nicolaus Sanderus

Hiſtoria de D. Petro Roma fugiente & Chriſto ei apparente & fugam obſtante.

Authores grauiſſimi illius hiſtoriæ.

rus l.b. 7. de visibili Monarchia: Ioachimus Perionius in Vita Beati Petri ad finem, & Matthias Felisius in Elucidatione Decalogi, si per primum præceptum. §. Deus licèt sit inuisibilis. Caietan. Iacobatius, Cordoua, Soto, locis citatis, & cęt. Fit autem id verisimilius ex eo quòd, vt refert Eusebius, libro 3. Historiæ ecclesiast. cap. 5. & Epiphanius, libr. 3. contra hæreses, vt transferretur ecclesia Hierosolymitana in ciuitatem Pellã, voce Domini admoniti sunt Apostoli: & Moysi reuelatus est locus à quo Iudæi diuina erant oracula petituri. Multò ergo magis Deum reuelasse locum, vbi ecclesia Vniuersalis supremam sedem collocaret, credendum est. Et sic humana potestate inuerti non poterit.

Arguitur. 3. ex præmiss. ex quib. infertur Papatum esse Romæ.

TErtium argumentum: Quando alicuius syllogismi altera præmissa est de fide, aut de iure diuino, & altera naturaliter, aut moraliter euidens, conclusio inde deducta ad fidem debet pertinere, vel ad ius diuinum. Vt latè explicat Cordubensis libr. 1. quæst. 19. Andreas Vega, lib. 9. super Concil. cap. 39. & Cano vbi supra, verbi gratia: Quòd Christus Dominus duas habeat voluntates, ad fidem pertinet: eò quòd deducitur ex vna de fide, quæ est, Christum esse Deum & hominem: & ex altera euidenter cognita, videlicèt, Deum habere voluntatem, & similiter hominem. Rursus quod Concil. Nicænum nõ errauerit in diffinitionibus fidei & morum, est de fide: quia sequitur ex vna de fide, scilicèt, Omne concilium legitimè congregatum non potest errare: & ex altera moraliter euidenti, quæ est: Conc. Nicænum fuit legitimè congregatum. Similiter ergò quod Romanus episcopus sit pastor supremus, sequitur ex vna quæ est de fide, & de diuino iure: & ex altera euidenti, sic: De iure diuino

diuino est, quod Petrus habeat successorem tanta potestate præditum, quantam ipse habuit: sed sic est quod Romanus episcopus est Petri successor. Ergo de iure diuino erit, quod Romanus episcopus papalem Petri possideat potestatem. Et quidem quòd prima illa propositio sit de iure diuino, & de fide, patet ex fundamentis initio positis. Quòd verò secunda propositio sit moraliter euidens, nempe, Romanus episcopus Petro succedit, negari non potest, propter concordem Historiographorum fidem id affirmantium. Quis enim neget B. Petrum Romæ sedisse? Nisi Velenus, & Sebastianus Francus, & Caluinus, & Molinæus. & quidam alij hæretici, quos referunt Vvald. suprà c. 7. & Sanderus lib. 7. de Visib. Monar. circa annum Domini. 1568. numero. 2026. Lutherus vero dubium esse dicit, an Petrus Romæ sederit. Verùm certa res est quod postquàm D. Petrus sedit Antiochiæ. 7. annis, deinde. 4. anno Claudij Imperatoris, Romam venit, ibique Pontificalem Vniuersalis ecclesiæ cathedram rexit per 25. annos: donec. 37. post Christi ascensionem anno, etiam vltimo Neronis, vitam cum morte Roma gloriosè commutauit. Referamus pro hac indubitata veritate viros omni exceptione maiores. Ij sunt Abdias Babylonicus in vita Sancti Petri, Dorothæus Episcopus Tyri in Synopsi in initio. AEgesippus lib. 3. de exci. Hieroso. Tertul. de Præscrip. hære. Euseb. in Chronic. & lib. 2. Histor. Eccl. c. 15. Nicephorus lib. 2. c. 36. & 37. Hier. Beda & Oecumen. explicantes illud, 1. Petri. 5. Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone, id est, in vrbe Romæ, quam appellat Babylonem, ex qua illam scribebat Epistolam. Paulus Orosius lib. 7. c. 4. D. Isidorus, lib. de Ortu & obitu Sanctorum. His adijce ex Ecclesiæ poetis antiquis nonnullos,

Euidēs esse quod D. Petrus Romæ vixerit, & obierit, probatur ex historijs.

1. Petr. 5.

los, qui huius meminere. Hi sunt Prosper in Carminibus, de ingratis,

Sedes Roma Petri.

Arator etiam sub Iustiniano Imperatore, in l. de Hist. Apost. ad Vigilium Papam, sic dicit:

Venit ad excelsæ sublimia culmina Romæ
Petrus in Ecclesiæ sacrato corpore princeps.

Et Prudentius in hymno S. Laurentij,

Romæ iam regnant duo Apostolorum principes:
Alter vocator Gentium, Alter cathedrã possidens:

Et suauissima illa & eruditissima Elpis vxor Boethij, in hymno.

O fœlix Roma, quæ tantorum Principum
Es purpurata precioso sanguine.

Arbitror otiosum omnino negotium esse his plures accumulare. Euidens itaque est D. Petrum Romæ sedisse, ac obijsse. Euidens quòd Romanus illi succedat episcopus: quod probare nitebamur.

Arguitur 4. ex perpetua traditione Ecclesiæ, quæ semper fuit Romæ.

QVartò ex sacris arguo Traditionibus ca. Ecclesiasticarũ 11. d. & c. cum Mart. de Celeb. Missa. sacra .n. fides nostra nõ scripturis solũ cõstat, sed perpetuis Traditionibus. Quidquid cõtrà Lutherus, Bucerus, Philippus, Anabaptistę blaterent. Quorũ in scriptis hæc tertio quoque verbo vox reperitur: Solis Dei verbis & scripturis standũ est. Et, Neq; Papa, neq; episcopus, neq; vllus hominũ habet ius vnius syllabæ cõstituendæ super Christianũ hominẽ. Sed nos pro constitutissima veritate Catholica habemus Fidem & Ecclesiã constare etiam traditionibus. De quo aliàs. Licet ergo Romanũ episcopũ Petro succedere in sacris biblijs nõ cõtineatur, nec ex illis colligi

legi valeat: ab Apostolis quasi de ore in os, deq; pectore in pectus transfusum est quod successor Petri sit Roman⁹ Pōtifex. Imò insignis est cōiectura quod ad ius diuinum hoc pertineat, quodq; ex interno diuino dictamine suprema sedes sit Romæ, cum per tot annorū curricula ab Vrbe dimoueri non potuerit. Enumerabat D. Irenæus. li. 3 cōtra hær. Val. c. 3. duodecim Petri successores, qui ad sua vsq; tēpora Romæ decurrerāt, ab illis verbis, Fundātes igitur, &c. Vsq; ad illa, Núc duodecimo loco ab Apostolis Episcopatū habet Eleutherius. Optatus Mileuitanus, lib. 2. contra Parmenianū hæreticū Donatistam, plures alios recēsebat, cuius testimoniū fusissimè transcriptū, iacet in li. 7. de recta in Deum fide c. 26. Michaelis de Medina vbi hoc tractat argumentū. D. Aug. plus ducentis annis posterior Irenæo longā Romanorū Pontificū seriē, nunquā à B. Petro intercisam recēsebat nēpe præter illos duodecim, quos retulit Irenæus, alios 26. ad sua vsq; tempora, scribēs Generoso Epistola 165. Post quæ intulit lib. 4. contra Epistolā Fundamenti ca. 4. Tenet me in Ecclesia Catholica, ab ipsa sede Apostoli Petri, cui pascēdas oues suas post resurrectionē Dominus commisit, vsq; ad præsentem Episcopi, successio Sacerdotū. Quid porrò diceret D. iste noster Pater, si hac mille quingentorum, & quinquaginta annorum successionem Pontificum, qui Romæ pontificiā sedem defixā perpetuò conseruârat, vidisset? Discurre per cæterorū Apostolorum sedes: & iam aut oēs vacuas, aut non legitimū habētes successorem inuenies. Soli Petro sua sedes permansit incolumis. Non igitur humanum inuentum, sed diuinum potiùs ius & institutum est, quod Petri cathedra Romæ subsistat. Adde multis diaboli machinis, & mille nocendi artibus, ab crepúdijs

Quòd sit de iure diuino Papatum esse Romæ probat Successio Romanorum Pont. à D. Petro vsque nunc nunquam intercisa.

Aliæ sedes Apostolorū fuere exterictæ

Romana Ecclesia plures passa vexationes nunquam succubuit.

fuisse impugnatam hanc Romanorum cathedrā. Imo & Græci cum pro se haberent Imperatores, arma, summum rerum ius: & vehementer desiderarent Papatum in nouam illam Romam, Constantinopolim, transferre, tantum abest vt id efficerent, quod pro hereticis, & schismaticis semper sunt habiti, qui Pontificiam hāc dignitatem in alium Episcopum transferre moliti sunt. Vtq; habet præclarum illud Nicolai decretum. c. omnes. 22. d. Qui Romanæ Ecclesiæ priuilegium, ab ipso summo Ecclesiarum capite Christo traditum, auferre conatur, fidem violat, quia aduersus illam agit, quæ est mater fidei. De quo plura statim in. 6 & 7. arg. Quid ergo reliquum est nisi vt, nemine reclamante, clamemus oēs cum Pelagio Papa. c. quamuis 21. p. Non Principum statutis, non synodicis ordinationibus: sed Domini Saluatoris voce Romanam Ecclesiam obtinere primatū? Et cum Nicolao, in dicto. c. omnes. Nō quælibet terrena sententia, sed illud Verbum, quo fabricatum est cœlum & terra, Romanā fundauit Ecclesiam. Nam licèt multis humanis, imò diabolicis telis, arietibus, machinisq́ue sit impugnata, expugnari tamen minimè vnquam potuit. Vnde de illa intelligi debet illud, Sæpe expugnauerunt (pro impugnauerunt) me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi.

Psal 126.

5. Arg. ex eo quod hæretici id côtendūt quod humano iure Papatus sit Romæ.

Referuntur verba hæreticorū contra Rom. Pont.

QVinto arguitur, quia profectò asserere, esse de iure humano, & inuentum hominum quòd papatus sit Romæ, & id non esse de iure diuino, est plurimum suffragari hæreticis nostri temporis. Nam Lutheranorum vox illa est, qua inter cæteros articulos Vuormatiæ defendēdos positos, hūc etiā posuere: Vt abrogaretur Romani Pōtificis potestas, quā sibi sumit supra cæteros Episcopos. Mich. de Medina lib. 7. de

Recta

recta in Deum fide cap. 24. hæreticorum vocem hanc esse dicit: Non recedimus ab Ecclesia vniuersali sed a Romana, Rursus Osius in confutatione Brentij, lib. 2. dicit quòd Brentius, Romanensium adulatorum cantilenam dicebat esse quòd Romana Ecclesia sit mater omnium. Idem refert Petrus Soto in defens. Cathol. Confes. p. 1. c. 99. Præterea quòd Romanus Episcopus sit Ecclesiæ primus, dicunt Hæretici, solùm probari frigidis Pontificium decretis, vt refert Driedo lib, 4. de Dogma & lib. Apoc. c. 3. p. 2. in fine. Deinde Vviclephus sic loquitur, Quòd Roma sit locus, vt Papa ibi resideat, nō est color, nisi quia Papa ibi infideliter perdit vitas animarum, sicuti prius ibi Cæsar infideliter perdidit vitas corporum Christi Martyrum. Refert Vvalden. in Doctrinal. lib. 2. artic. 3. cap. 41. Et Lutherus primum omnium id efficere conatus est, scilicet, Romanum Pontificem in ordinem cogere, vt ipse dicebat referente Iacobo Simanca, in Cath. Institut. titu. 45. num. 1. & illustrissimo Card. Stanislao Osio, in confutatione Brentij, lib. 1. de Hæresibus nostri temporis. Sed & apud Roffensem, artic. 30. Lutheri verba sunt ista: Ego verò etiam si Sāctus Petrus hodie præsideret Romæ, negabo Romanum Episcopum esse Papam: Papa enim res ficta est in mundo, neq; fuit, neque est. Et apud eundem Roff. artic. 25. Romanam sedem appellat Lutherus Sathanæ seruam & officinam. Et apud Iacobum Latomum, Tractatu de primatu Rom. Pontif. c. 1. Papam appellat Raptorem & flagellum Dei. Et, teste Medin. lib. 7, cap. 36. ad fin. Romanam tyrannidem occupantem Ecclesiā, papatum vocant. Magdeburgenses etiam apud Turrianum, lib. 2. pro Epist, Pont. c. 4. & 5. idem dicunt.

Quod nō ante Constantinū, & Phocam cæperit Romanę Ecclesię primatus, dicunt Hæretici.

Vviclephistæ referente Thoma Vvaldense li. 2. doct. or. 3. c. 33. contendebant, Romanam sedem à temporibus Constantini Imperatoris, trecētis annis post Christum, deriuatam, non antè. Nam in c. Constantinus 2. 96. d. dicitur: Constantinus Imperator quarta die sui baptismatis, priuilegium Romanæ Ecclesiæ Pontifici contulit, vt in toto orbe Romanum, Pontifices vel Sacerdotes habeant caput, sicut Iudices Regem. Et infra. Sancimus, vt principatum teneat, tàm super quatuor sedes Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, & Constantinopolitanam, quàm etiam supra omnes in vniuerso orbe terrarum. Hæc ibi. Et Phoca Imperator hoc ipsum Romanis Episcopis contulisse videtur, vt refert Beda lib. de temporibus c. de Phoca, & Vvalde. c. 33. & Canus lib. 6. c. 8. ad 10.

Hierosolymis, & non Romæ, dicūt Hæretici, esse Ecclesiæ primatū.

Quin & ijsdem Hæreticis videtur conniuere, quod quidā eorū videtur somniasse, & non nihil videtur habere apparentiæ. Brentius, inquā, qui apud Petrum de Soto, in Defensione Catholicæ Cōfessionis c. 100. callidè affirmabat Hierosolymitanam Ecclesiam Matrem esse omnium ecclesiarum, non Romanam. Verba Brentij sunt: Dauid magnus auus Christi proponit nobis pro ecclesiarum matre, Sionem, Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: & Isaias atque Micheas, De Sion exibit lex. Et ipse Christus, inquit, Prædicādam in nomine eius remissionem peccatorum, initio facto ab Hierosolymis: Hanc igitur nobis dant Prophetæ, & Christus pro Matre: cur ad Romam confugiemus? sed ad montem illum domus Domini, & ad illam doctrinam, &c. Hæc Brentius. Et Vvalden. in Doctrinal. c. 41. refert, Vviclephum etiam potiùs velle Hierusalem esse Matrē Ecclesiæ, quia ibi passus est Christus: vel Bethlehem,

Psal. 109. *Isai.* *Mich.*

hem, quia ibi natus: non Romam. Et vide etiam Latinatium, Tractatu illo de Prima. Rom. Ponti. c.3.p.5.in 11. argumento. Qui eo fane consilio videntur nobis auferre Matrem Romanam, quæ extat, & afferre Hierosolymitanam, quę nullo modo extat, vt vel sic abiq; matre orphani derelicti in luporum fauces incidamus.

Cur H[illegible] c[illegible] Hierusalem esse caput [illegible]e si, [illegible] Romam.

Sed neq; fuit primus Vviclephus, aut Brentius eorum, qui Hierusalem conati sunt facere matrē fidei: nam aliquod videtur habuisse fundamentū in eo quod Beatus Clemens lib. 1. Recognit. propè finem, Iacobum Episcopum Hierosolymitanum appellat Principem Episcoporum. Et apud Nicephor. in Histor. Ecclesiast. lib. 12. cap. 16. in fine, in Concilio Constantinopolitano tempore Theodosij Imperatoris celebrato, in Epistola ad Ecclesiam Romanam, dicitur Hierusalem mater omnium Ecclesiarum. Quibus nixi Hæretici stirpitus contendunt arcem Romanām solo æquare, & pessundare. Ac imitantur insaniam Iudæorum qui magno odio Ecclesiam Romanam prosequētes, expectant finalem illius interitum: & velut institutum humanum irrident, quòd Romani Pōtifices sibi vniuersalis Ecclesiæ regimen arrogauerint: non enim id, inquiunt, est de iure diuino. Ergò quò cum hæreticis nec latum vnguem conueniamus, satiùs erit asserere, esse de iure diuino, & non solùm de iure humano, quòd suprema sedes sit Romæ. Nā si solum de iure humano esse dixerimus, quantumcunq; Canonico, Pontificio, Cæsareoq;, certè parum à modo loquendi Hæreticorum distamus: qui hoc vel maximè in votis habent suadere, quòd Romani Pontifices humano iure pastoralem Ecclesiæ curam sibi vsurpauerint.

Confirm.

Sextò

Arg. 6. ex eo quod multæ Ecclesiæ Papatum sibi procurrarũt, nũqnam tamē e Roma abductum esse.

SExto ad idem : Neminem latet multas & Asiæ & Aphricæ Ecclesias, id est, Orientales & Meridionales iam olim supremam Ecclesiæ dignitatem magnoperè desiderasse, & ambijsse. Nam Episcopi Constantinopolitani Romanum superiorem nolebant agnoscere : imò Pastores Vniuersales se ipsos iactabant, vt patet ex D. Gregor. lib. 4. Indict. 13. Epist. 32. & lib. 7. Indict. 1. Epist. 3. Constantius, Valens, Valentinianus, Anastasius Imperatores Græci vehementer in Græciam primam sedem transferre moliti sunt. Quod eò vel maximè moliebantur, quod à Romanis Pontificibus se priuari videbãt, in suarum hæresum supplicium, dominatu Italiæ & Imperij. Sed & Africani Hæretiti, videlicet, Donatistæ, Ecclesiam Christi in solis Aphricę partibus esse contendebant; eò quod Cant. 1. percontanti Sponsæ dilectum suum, Indica mihi, vbi pascas? Vbicubes? (hic enim dispungebãt periodum per interrogationem) respondebat spõsus, in meridie. Hoc est, ad partem Australem, seu Aphricanam plagam Meridionalem. Et illud Abac. 3. ad idem adducebant, Deus ab Austro, vel ab Aphrico, veniet. Sic enim legunt cum August. 18. de Ciuitate. c. 32. quasi per Meridiem, & Aphricum, eorum regio designaretur, in qua sola Christus coleretur.

Cant. 1.

Abac. 3.

Orientales ab Occidentalibus Papatum vsurpantes.

Veruntamen Græci, & Orientales erant qui magnum Romanis Episcopis negotium facesse-bant, contendentes primam sedem in Græciam ex Italia demutare. Et quidem si id aliquà potentia humana, siuè Papæ, siue ecclesiæ fieri posset, vero simile est quòd per tot annorum centurias aliquando factum esset, vt scilicet, componendarum harum litium gratia, & conciliandi illas tam ex diametro pugnantes ecclesi-

ecclesias, Occidentalem, & Orientalem, Græciam, scilicet, & Latinam, aliquando inquàm factũ fuisset vt summus Pontifex Roma demigraret in Græciam cum sede suprema: Præsertim cum ad sedãdas multas de fide & religione obortas quęstiõnes & ad quã plurimis inde enascẽtibus malis obuiandum, & ad multa & quàm maxima cõparanda bona, & demum (vt dicebam) ad conciliandam Græciam cum fide Romana, illud solùm & vnicum medium perquàm necessarium esse videbatur. Intellexerunt ergo Romani Pontifices, intellexit & Ecclesia hanc transmigratio nem sedis summæ nequaquam posse fieri, imò di uinum esse institutum & ius vt Romæ semper maneret.

Septimò (quod in quarto argumento perstrin xi,) vix vnquam hactenus à Tyrannorum, hostiumque persecutionibus libera fuit Romana ecclesia. Primis enim trecentis annis ab Imperatoribus adhuc infidelibus sæuitum est vehementissimè in Christianos. Deinde à Constan tio, Iuliano, & cæt. Post tam à Theodorico, & alijs Italiæ Regibus, quàm à Constantinopolitanis Imperatoribus. Interim non cessauit Hæreticorum, contra eandem Romanam ecclesiam, furor & rabies. Quòd si paulò post, non solùm Gentilium, sed & Hæreticorum, videlicèt, Manichæorum, Pelagianorum, Marcionitarum, Sabellianorum, Arrianorum, Monothelitarum, Iconomachorum, & similium sectæ quieuisse videntur, surrexit filius ille perditionis Mahometus, ad vexandam ecclesiam natus, vt verè posset Diuus Bernardus ecclesiæ illud appropriare; Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Domesticis etiam schismatum & schismaticorum cuneis plurimum est lacessitã

7. arg. ex vehementissimis persecutionibus quibus afflicta est, sed nõ victa Ecclesia Roma

Isa 38.

sita Ecclesia. At inter tot pressuras & calamitates Cathedra Petri non solùm non conculcata est, & abolita, verum stat, viget, & regnat.

Ferè omnes aliæ Ecclesiæ lapsæ sūt in hæresim: sola Romana in fide semper perstitit.

Quæ verò sunt cæterarum Ecclesiarum sedes, quæ non hæreticos modò, verùm Archihæreticos admiserint Episcopos? Nam Paulus Samosatenus in Antiochena sedit Ecclesia, Ioannes Origenista in Hierosolymitana, Dioscorus in Alexandrina, Nestorius, & Macedonius in Constantinopolitana, &c. At verò quamuis perplura hæreseωn monstra, velut agmine facto, ecclesiam Romanam aggressa sint, possetque ipsa maximè impunè præ cæteris delinquere & aberrare, eò quòd suprema sedes à nemine iudicatur c. si Papa. 40. d. & ca. aliorum, & c. nemo 9. q. 3. nunquàm tamen per mille quingentos & his plures annos, vlla dies, nec hora signari potest, in qua ostendatur à fide ecclesia Romana desciuisse. Licèt enim Petri nauicula fluctuare possit, perire tamen non potest 24. q. 1. c. Non turbatur. Quinimò ad ipsam Rom. Ecclesiam, ceu ad lapidem Lydium (vt verbis vtar nostri Fra. Laurentij Villauincentij Regij Concionatoris, ac de Rom. Ecclesia apud Germanos, & Flandros optimè meriti, in lib. 1. de Ratione studij Theologici, in Præfat.) omnes aliæ Ecclesiæ, & scripturæ depurandæ afferri debent. Nomine autem Romanæ Ecclesiæ non solùm intelligo Papam, sed congregationē illam populi fidelis Romani cum suo pastore, & hanc immaculatam semper seruasse, ac seruaturam fidem, contendo. Ita id intelligit Turrecremata, lib. 2. summæ c. 112. ad 5. & Castro, de Heresibus lib. 1. cap. 8.

8 Argu. ex Patribus qui Ecclesiā

Octauo loco nonnulla Patrum testimonia depromamus, in præcedentis argumenti confirmationem. D. Hieronym. lib. 3. cōtra Ruffi-

Ruffinum, sic ait: Scito Romanam fidem Apostolica voce laudatam, huiusmodi præstigias non recipere. & etiam si Angelus aliter annunciet quàm semel prædicatum est, Apostoli authoritate munitam, non posse mutari. Et idem Hieron. & habetur 24. quæst. 1. cap. hæc est fides. sic dicit: In sancta Romana Ecclesia semper extra maculam est catholica seruata religio, &cæt. Et infrà: Quæ per Dei gratiam, à tramite traditionis nunquam errasse probatur, neque hæreticis prauitatibus deprauata succubuit, &c. Diuus Cyrillus libro 2. Thesauri quem refert Vualdensis cap. 48. sic ait: Ecclesia Petri ab omni hæretica circumuentione immaculata manet: & cùm aliæ ecclesiæ quorundam sint errore circumdatæ, stabilita inquassabiliter ipsa sola regnat, silentium imponens, & omnium obturans ora hæreticorum. D. Bernardus ad Innocentium Romanum Episcopum, quem etiam refert Driedo lib. 4. supra c. 3. p. 3. & Simancas in Cath. Instit. tit. 45. nu. 21. sic ait, Epist. 190. Oportet ad vestrum Apostolatum referri pericula quæque, & scandala: ea præsertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potissimùm resarciri damna fidei, vbi nō possit fides sentire defectum. D. Cyprianus lib. 1. Epist. ad Cornelium Papam, sic dicit: Petri cathedra est vnde vnitas est sacerdotalis exorta, illaq; est Romanorū Ecclesia, quorum fides est Apostolico ore laudata, ad quos perfidia habere non possit accessum. Et in Expos. symboli, ait: In ecclesia vrbis Romæ, nec hæresis vlla illic sumpsit exordium, & mos ibi seruatur antiquus. Innocentius etiam, in Sermone de Octau. Apostol. qui incipit, Duc in altum rete, sic ait: Dignum Deus prouidit, vt ille qui erat princeps Ecclesiæ, sedem constitueret apud vrbem, quæ tenebat prin-

Rom. dictā solā esse q̄ certare, & labi nō potest

principatum. Et ideò Dominus ait ad Petrum, Duc in altum, id est, Vade Romam, & laxa ibi retia in capturam. Et statim: Ne tanti honoris dignitas ad aliam ciuitatem quacunque ratione transiret: sed in hac vrbe, iuxta dispositionem diuinā perpetua lege maneret. Et de patribus hactenus. Hæc autem ex eorum Thesauris non citra delectum excerpsimus, quod peculiariter de ipsa Vrbe loquentes, ipsam in fide faciunt impeccabilē: ipsam singulari Dei indulgentia custoditam: atque adeò ipsam diuino instituto cæteris antecellere. Multa congerit præcitatus Iacobus Simancas tit. 24. qui est de Ecclesia num. 17. vsque ad 24. Deuoueamus proinde perfidum Caluinum, qui, referente Osio, in Confutatione Brentij lib. 2. eātenùs dicebat Romanam fidem nunquam defecisse, quia solum, seu locus Romanus, propter aspectus syderum, minus est turbulentus alijs, & magis sedatus. Nam Occidentales, inquit, sunt minus acuto & celeri ingenio quam Orientales, qui ob proprium Orientis, & Asiæ clima, leuiores & inconstantiores sunt Latinis: nā Græci de leuitate, & inconstantia semper sunt notati à Tullio, D. Hieron. &c. Verùm antè diem clauso componet vesper Olympo, vt ait Poeta ait, quàm argumentorum, quæ in hac parte succurrunt memoriæ, materies absumatur. Hæc proinde sufficiant, vt tempus alijs impertiamur.

Caluin. dicit, ideò Romā nō mutasse fidē, ac sectā, quia clima Romanorū nō est turbulētū, & variū.

V.

HAEC, quam tot productis argumentis sententiam stabiliuimus, non potest non esse probabilissima. Cui & alterum restat adhibere præsidium, scilicet, Iuristarum, ac Theologorum recentiorum authoritatem qui scholasticè disputantes eam asserunt: quidam quidē expressè, & in proprijs terminis: quidam tacitè, & latenter.

Referuntur authores pro hac sententia, quod iure diuino Papatus sit Romæ.

[illegible]s Oriedo, libr.4.suprà. cap.3.part.3.post [illegible] a h[illegible] modum diffinit: Non temere, sed pa[illegible] cum Patribus nostris prædecessoribus cred[illegible] fides, & primatus Ecclesiæ, Cathedra Petri, claues regni cœlorum, potestas, ligandi, & soluendi sunt à diœcesi Romana inseparabiles. Et statim in solutione ad.2. Credimus Romanum Pontificem semper esse Vniuersalis Ecclesiæ pontificem, & eundem non posse suam sedem in aliam diœcesim, nisi Deus reuelauerit, transferre. Ioannes Cardinalis de Turrecremata in Glossa super.c.Rogamus.24.q.1. post multa sic dicit: Dicunt quidam, quòd Papa potest sedem in alium locum trāsferre, rationabili causa: sed nobis, iuxta Petrum de Palude, videtur contrarium. Et idem lib.2.Summæ.c.40.ad finem, sic ait: Ad tertiam videtur respondendum, quod Dominus Papa non potest transferre sedem suam de Roma, sine speciali reuelatione Christi. Cardinalis alter Iacobatius, lib.8.de Concilijs, art.6.id ipsum tenet, & allegat. Archidiaconum, Ocham, Albericum, & alios pro eadem parte. Ipse autem sic loquitur: Sine assensu Generalis Concilij super hoc specialiter conuocati, & Dei reuelatione super hoc inuocata, non esset translato hæc facienda, quia non nisi contraria Dei iussione mutandum est, quod semel iussit. D.Anton.3.p.Scho. Titulo.22.cap.4.§.1.paulò antè finem, hæc eadem habet verba; sub proprijs terminis: ex quo ea desumpsit Iacobat. & in suum transtulit librum. Aluarus Pelagius, Scoti in Theologia, & Archidiaconi in sacra Canonum peritia discipulus, lib.1.de Planctu Ecclesiæ, art.32.initio, sic ait: Fateor quòd nō posset mutari Sedes Apostolica, & papalis ab vrbe Romana in aliam ciuitatem, propter verbum istud.c.Rogamus.21.q.1.Iubente Domino, &c.

 His

Alij authores qui idē tenent, licet nō tā clarè.

His ad de alios, qui licèt nō tam aperte, in hāc declinant sententiam. Roffen. in libro illo Confutationis Assertionis Lutheranæ: quem sua gloriosa deinde morte firmauit, cuiq; proprio subscripsit sanguine, art.25. Iacobum Simancam, in suis Instit. Cath.tit.24. qui est de Eccle. num.23. Melchiorem Canum huius scholæ Professorem primarium lib.6.de locis c.4.& 8. in solut.ad 10. Cardin.Caiet.de Primatu Rom.Eccl.ca.13. quanquam ob ingenitam styli obscuritatem, vix satis se explicat Couar. lib. 4. Variar.Resolu.c.14.nu.11, Lætmatium, Tractatu de primatu Roman. Pont.c.3.p.1.& 5.in solut.ad 12.& 13.contra Lutherum.

VI. In Vet. test. fit mentio vrbis Romanę, & ledis.

IN ampliorem huius sententiæ gratiam, patimini me, Viri clarissimi, non quidem diuertere, sed tantisper immorari in ostendendo quam congruè suprema Ecclesiæ potestas Romanæ vrbi addicta fuerit. Sunt enim in Veteri testa. loca, vnde id deduci valet. Benedictus Arias Mōtanus, super Micheam c.2. In illis verbis, Congregatione congregabo Iacob. Vsq; ad, Ponam illū quasi gregem in ouili. Sic dicit: Hebraicè, quasi oues Bosra. Bosra constantiam seu valentiam significare dicebamus. Valētiam verò, Romam, Vrbem totius orbis quondam principem, dictam priùs fuisse, antiqui authores memorię prodidere. Idem nanq;, Romi, Græcè, quod Latinè Valentia est. Atq; hac quidem in parte Antiquorum Hebræorum traditionem recepimus, qui Bosrā eandem esse Romam dixerunt. Hæc ille. Vnde colligit, nihil esse aliud id quod Deus ibi pollicetur, Congregaturum se in Bosra, siue in Valentiam, hoc est, in Romam, gregem suum, nisi in Romanam Ecclesiam, veluti in caulam & ouile, cooptaturum se esse omnes fideles.

Sed

Sed arcanam hanc propalemus intelligentiã. Primùm omnium, quòd vox Rhoma Constanti am, Valentiamque, siue fortitudinem, & etiam sublimitatem significet, inficias ire nemo potest. Nam D. Hieronym. omnium linguarum peritissimus, libro 2. aduersus Iouinianum, in fine, magnificè pariter & benignè Romam alloquens, dicit: Loquar ad te quæ scriptam in fronte blasphe miam Christi confessione delesti: Vrbs potens, Vrbs orbis domina: vrbs Apostoli voce laudata. Interpretare vocabulũ tuũ. Roma aut fortitudinis nomen est apud Græcos, aut sublimitatis iuxta Hebræos, &c. Hæc Hieron. Et lib. de Interpretatione nominum Hebr. ex Actis Apostolorũ dicit: Romam sublimé siue tonitruum significare. Francisc. etiam Forerius sup. Isai. c. 15. versu 2. in illis verbis, Vrbem fortem in ruinam, domũ alienorũ, &c. obseruauit, ibi haberi vocem Hebræã, Roma quæ significat celsitudinem. Videatur ibi Vatab. in scholijs huius loci: sed & Isai. c. 26. in illis verbis, Incuruabit habitantes in excelso, ciuitatem sublimem humiliabit, &c. habetur etiam vox, Roma, quæ excelsum & sublime significat. Estq; insigne vaticinium de destructione idololatriæ. & aliorum vitiorũ, quæ Romæ residebant. Hùc pertinet quod habetur in Isai. c. 6. Vidi Dominũ sedenté super soliũ excelsum. Quasi diceret, Super soliũ Romanum: nã ibi pro excelso habetur Hebraicè vox deducta à radice Romæ. Vide Pagn. ibi. Ad idẽ sunt multa, quæ traduntur à Galatino, lib. 4. de Arc. Cath. Verit. 26. Vrbem sublimem humiliabit, id est, Romam, & Italiã. Nã cum sublimitas Romani imperij cœlum penè tãgeret, iugo Christianæ fidei humiliter collũ subiecit, vsq; ad pauperũ & humilium vices Christi gerentium, pedum oscula. Nam locus Isai. sic

Roma fortitudinẽ, & constantiã Græcè significat.

Isa 15. 2.

Roma Hebraicè est sublimitas vel tonitruum.

Isa. 26.

Isa. 6.

habet. Ciuitatem sublimem humiliauit: humiliabit eam pes pauperis, gressus egenorum. Nempe Petri pauperis piscatoris, pes exosculandus: à Romanis Imperatoribus.

Roma & Valentia idem sunt.

Sed expēdamus ampliùs quod Montanus Hisp. dicebat. s. Romam & Valentiam siue Constantiam idem significare, & eandem esse vrbē: nā inde certiùs augurabimur, Romā esse constantē illam & Valentem vrbem, à qua potestas pontificia dimoueri non possit. Ioan. Annius Viterb. in Comm. sup. Supplementū. Manethonis, ad antiquitates Berosi Chaldæi (nisi fortassis Annius ipse Supplementum illud confinxit, cum cæteris Berosi, Fabij Pictoris Metathenis: & aliorum monumentis, vt sentiunt. Viues lib. 18. de Ciuit. c. 1. Faber in Arist. lib. 1. Polit. Beatus Rhenanus li. 1. Rerum Germanicarum: de quo Vergara Tolet. Canonicus, & Couar. lib. 4. Var. c. 14. nu. 5. Syxtus, lib. 8. Biblioth. hęresi. 11.) Itaq; Annius ille dicit: Romum Celtiberorum Regem non procul Sagunto Romam ædificasse, per interpretationem, Valentiam nuncupatam: nam Romus dicitur Valens, & Roma Valentia. Idem habet Solinus in Polisthor. c. 1. Porrò qui alia de secretissima, & arcana huius vocis, Roma, significatione videre voluerit, legat Plinium (sed vereor ne intelligat) lib. 28. c. 2. & lib. 3. c. 6. nec in hac parte negligendus est Annius super Berosum in. 16. Rege Assyriorum, & lib. de primis temporibus c. 23 & in Comment. Sempronij ad finem libri. Sed silere non debeo, quod Abulem. in. Leu. 24. q. 10. ex Solino refert: Nomen Romæ tā sanctum olim fuisse, vt Dij Gentiles vetuerint illud publicare: & quia Valerius Soranus illud publicauit, morti traditus est, sicut inter Hebræos nomen Tetragrāmaton non licebat effari. Vides quàm fuerit rationi

Ab vrbe Valentia Hispaniæ denominata Italiæ.

Romæ nomen sacrum & ineffabile

tioni consentaneum, vt Roma in spiritualibus, sicut in temporalibus, apicem omnium vrbium obtinuerit. Et adhuc ausculta. Perpetuitatem Romæ, ac romani imperij, pueris etiam notum erat inter Gentiles, Iouem promisisse Romanis, apud Virgil.1.Aeneid. Perpetuitas Romanę vrbis.

His ego nec metas rerum, nec tempora pono,
Imperium sine fine dedi.

Et omnem prosperitatem Romæ precabantur, & efflagitabant à superis. Horat. in Epod. Ode 16.

Romulæ genti date remq; prolemq;
Et decus omne

Hinc Hieronym. q. 11. ad Algasiam, sic ait: Romanum imperium ipsi qui imperant, æternum putant. Vnde secundum Apoc. in fronte Meretricis purpuratæ, scriptum est nomen Blasphemiæ, id est Romæ æternæ. Ita ille. Certũ enim est per Meretricem illam, id est, Babylonem, de qua ibi loquitur Ioannes, intelligi Romam, quatenùs peccantium, ac peccatorum confusione erat plena. Nam dicit ibi Ioan. Apoc. 17. & 18, Meretricem illam sedere super septem montes: & esse Reginã, & luctum non visuram, id est, perpetuò regnaturam. Quòd verò Babylon illa, Roma sit, patet: nã proinde Roma sicut illa Babylon super septem montes ædificata est. Quò respiciunt Poetæ: Virgil. 6. Aeneid. Apoc. 17. Apoc. 18. Roma super 7. montes.

Septemq; vna sibi muro circundedit arces.

Et Ouid. 1. Trist.

Sed quæ de septem, totum circunspicit orbem,
Montibus, Imperij Roma, Deumq; locus.

Et Horat. loco citato.

Dij, quibus septem placuere colles,
Dicere carmen.

D.Aug[illegible].de Ciuit. c. 12. dicit Romam esse illam Babylonem, Idem habet. Tertul.lib.aduer. Iudæos.§.Probatio natiuit.Christi, & lib.3.contra Martionem, sed vice omnium lege Hiero.super Isai.24. in illis verbis: Attrita est ciuitas vanitatis.Quinimò D.Petrus in 1.Epist.c.5. nomine Babylonis intelligit Romam.Ita dicit Papias Apostolorum auditor,apud Euseb.lib. 2. hist. Eccl. c. 14.& Nicephor.lib.2.c.15.Perpetuitas itaq;,sublimitas, & constantia huius vrbis omnibus modis significata est.

Arbitror instituti mei, tam longa parenthesi, vos oblitos:imò,vt veriùs dicam,vobis ego videbor oblitus.Sed nihil minùs.Nam ideò hæc à me dicta sunt vt non solum rem ipsam, quæ est Roma,ostenderem Ecclesiæ clauum gubernaturam: verum & vocem ipsam Roma, non tantùm apud Hebræos, quorum omnia vocabula sancta sunt, & multis mysteriorum inuolucris circumuoluta: sed & apud Græcos & Aramæos ostenderem, significare firmitatem illam, & celsitudinem,quam habet sedes Beati Petri Romæ: vt vel ex hoc coniectari liceat Diuinum esse placitum, & institutum vt Romæ prima suæ Ecclesiæ, spōsæ amantissimæ, sedes,ac thalamus semper constet.Et hactenus de hac parte.

Assu-

Assertio, & explanatio alterius opinionis oppositæ.

VII. Non est de iure diuino quòd Papatus sit Romæ.

His nihilo secius omnibus argumentis non obstantibus sit prima conclusio: Non videtur esse de iure diuino quòd Papa sit Romanus Episcopus. Itaque licèt sit de iure diuino quòd in Ecclesia sit vnus Monarcha in spiritualibus, Christi vicarius, & Petri successor, qui quidem hactenùs semper fuit, eritque deinceps Romanus Episcopus: Cæterum quòd iste supremus Pont. sit potiùs Romanus Episcopus quam Salmanticensis, aut Toletanus, id est, quòd potius Romæ, quàm Parisijs, Toleti, aut Salmanticæ sedeat, non videtur ad ius diuinum pertinere, sed ad humanum. Quod sub Romani correctione Pontificis dictum a me esse volo. Probatur primò, quia, vt habet S. Thom. quodlib. 4. art. 13. lex noua nulla alia habet diuini iuris præcepta, nisi moralia naturalia, & articulos fidei, & sacramenta: sed sic est quòd Papam sedere Romæ, ad aliquod illorum non pertinet, ergo nec pertinet ad ius diuinum. Quòd si dixeris, id quod ex diuina habetur traditione, & est ab Apostolis diuinitus promulgatũ, etiã cõstituere ius diuinũ, vt bene vidit S. Tho. in illo art. Respond. Tãetsi perpetua sit traditio quod Papa Romæ sedeat, at nõ est diuina traditio, nec ab Apostolis diuinitus promulgata: sed est Apostolica traditio, de genere illarum, quas Apostoli propria authoritate instituerunt: quæ non sufficiunt ad condendum diuinum ius, de quo multa infrà dicturus sum §. 15. in solut. ad 4: & quarum meminit S. Th. illo loco in Solu. ad 1.

Probatio huius sent.

Quæ sint quæ pertinent ad ius diuinum.

Secundò: Nihil ad ius diuinum pertinet, quod non contineatur in sacra Scriptura, aut sit diuina traditio aut ex altero horum deducatur per rectam, ac legitimam consequentiam: sed Papam Romæ sedere, nec expressè, nec latenter & tacitè habetur in Scriptura: nec ex his, quæ in ea continentur, deduci potest, etiam permultas, & quales consequentias, nec est diuina traditio, vt diximus obiter modò, & ex professo ostendemus inferius §. 15, ergo non est de iure diuino. Confir. ex verbis, quibus Petro promissa est, & collata potestas, Matth. 16. & 18. & Ioa. 21. in quibus nulla Romæ, aut alterius loci particularis mentio facta est, in quo pontificatus figeretur: sed id D. Petri, ac successorum iudicio relictum est. Et, vt bene tradit Caie. c. 13 suprà, Institutio Euangelica de his mutationibus non se impedit: sed hanc loci, & vrbis designationem factis subsequentibus disponendam relinquit. Confirmatur hæc ratio, efficacissimè, nam tam longè abfuit Christus, cùm Petrum instituit Ecclesiæ principem, vt præciperet ei quidquam de Roma, quòd per quinque annos priores, imò & per duodecim, Petrus non fixit Romæ sedem suam: sed post illos annos: nēpe postquam quinque nullibi, septem verò, Antiochiæ sederat vt omnes Ecclesiastici tradunt historiæ. At si de iure diuino esset vt Romæ sederet, ibi à principio sedisset. vide infrà §. 10.

Matth. 16. Ioan. 21.

Nota.

Apparitio Christi facta B. Petro eius sit auctoritatis & ponderis ad propositum.

Quòd si quisquam dixerit, Idcirco id esse de iure diuino, quia diuinam habuit Petrus reuelationem, vt Romæ moreretur. Hinc enim inferri videtur diuinum esse institutum quòd sedes Pontificia perpetuò esset annexa Romanis Episcopis Respondeo, & obijcio aduersarijs, quod, vt bene tradit Soto in 4. d. 24. p. 2. ar. 5. in fine, quamuis illius reuelationis historia ab Abdia, Aegesippo, Ambro-

Ambrosio, & alijs referatur : adhuc tamen non tanta pollet authoritate, vt rei tanti momenti solidum sit fundamentum. Præterea, quia licet illa historia irrefragabilis esset veritatis, adhuc collectio non esset satis firma. Nam Christus Petro apparens non iussit, vt Romæ sedem figeret, sed vt Romæ subiret martyrium. Et quidem euenire posset, vt ille, qui totius erat orbis Episcopus, pateretur in vrbe aliqua particulari, iubente Deo, sicut Moysem, qui totius populi Hebræi caput erat & princeps, iussit Dominus in certo loco animam agere. Quid si dicas id quod rectè vidit Cordubens. lib. 4. Quæstionarij. q. 1. proposit. 8. dub. 2. ex eo quod Christus præcipiebat, ac volebat Petrum Romæ mori, meritò præsumi poterat Deũ velle, ac præcipere vt Papatus esset Romæ quodque ille, qui Romæ succederet in Episcopatu Petri, successurus etiam esset in papatu : nam in locum eius qui moritur, sufficitur ille qui succedit. Huic obiectioni dixerim, responsurum me esse infra. §. 10. Nunc id solum dicam, nempe adhuc non esse satis firmam collectionem, & qualis esse debebat ad firmandũ, ac constituendum ius diuinum. Nam in multos sensus detorqueri historia illa adhuc potest. Præterea licet cõstaret Dei esse volũtate vt papatus annecteretur Romę, non continò ad ius diuinum pertineret. Aliud est enim iussus & volũtas, aliud statutum, & lex, siue ius. Nam ordinationes Principum, vt maneant post mortem ipsorum, non sat est vt habeant vim cuiusdam simplicis voluntatis, sed vim statuti & legis oportet habeãt. Nõ ergo fit quòd sit de iure diuino, Papatum esse Romæ, ex ijs coniecturis, quas nobis suppetit illa historia. Deut. 2.

Tandem, quia si hæc historia tanta pollet veritate, & authoritate, iam sanè ex ea conspicuum

Quòd per 37 annos à morte Christi non erat diuinũ ius, vt Papa esset Romæ.

habemus, quod triginta septem annis post mortem Christi non erat de iure diuino, vt sedes Pôtificia esset Romæ. Nam, vt illa habet historia 37. anno à morte Christi, D. Petrus, rogatu fratrũ, Romam deserere, & in aliam ciuitatem transmigrare volebat. Quod & faceret, nisi diuino oraculo reuocaretur Romam. Signum ergò est sufficientissimum, ex eo vt conijciamus, Christum dum viueret, nihil vnquam viua voce, nec implicitè & latenter insinuasse Diuo Petro vt Romæ figeret pedem, ac sedem. Vnde per quinq; primũ annos nullibi sedit. & per septem sequentes, Antiochiæ: deinde per 25. Romæ: Et inde iam aliò parabat se conferre. Non itaque erat diuinum ius vt Romæ esset prima sedes. Dicere autem quòd tot annis post mortem Christi, aliquid cœperit in ius diuinum positiuum cooptari, admitti, ac recipi quod à Christo dum apud viuos ageret, expressè, aut implicitè non fuisset traditum, inauditum est, ac proinde id ego non admittam.

VIII. Licèt esset de iure diuino Papatum esse Romæ posset ex causa necessaria à Pontifice.

SEcunda cõclusio: Quamuis de iure diuino esset, quòd summus pontificatus esset Romæ, ad huc tamen ex magna & vrgentissima causa, dispensari per Ecclesiam, aut per solum Papam posset, vt aliò transferretur, & alteri annecteretur Ecclesiæ. Nam rogo, Vndenã habet summus Pontifex tantum authoritatis, vt ex causa dispẽset in votis, & iuramentis: quorum obligatio est de iure diuino naturali, & non tantum diuino positiuo, de quo solum est nobis sermo? Quòd si hoc exemplum non arriserit vt non arrisurũ suspicor nam id fortè non est dispensare in iure diuino.

Papa dispẽsat in iure diuino.

At certè quando interuenit rationabilis causa, inferiores in superiorum legibus & statutis dispensant aut declarãt, quia per epicheiã cẽsent, ta lem

lem diſpenſationem non pugnare cum legiſlatoris intentione. Hac de cauſa quamuis diuino iure naturali prohibitæ ſint nuptiæ inter fratres vt dicũt Sot. Can. Anton. Couar. Cather. Maioris, & alij: (licèt negent alij) quorum loca referre nec volo, nec poſſum, nullus ire poteſt inficias, quin Protoparentum noſtrorum filij cum ſororibus ſuis contraxerint. Vis ne certiùs exemplũ? Ius diuinum vetat, parentes miſceri cum filijs: at ſi pereuntibus cæteris, ſoli ſupereſſent Pater, & Filia, poſſent contrahere vt habent Soto, Magiſter à Veracruce Ioſephus Angles, &c. Quamuis quædam alia ſunt de iure diuino penitùs indiſpenſabilia, propter innatam, & intrinſecam quam habent malitiam, vt mendacium, fornicatio, furtum, quæ ex nulla cauſa valent licitè fieri. At huius generis non eſt quòd pontificatus ſit extra Romam. Adde & aliud exemplum: quòd ſacrum Euchariſtiæ ſacramentum celebretur integrum atque perfectum in pane & vino, de iure diuino Euangelico eſt, vt ſatis patet: nihilominus tamen ex magna & vrgentiſſima cauſa, vt putà in regione aliqua Septentrionali, vbi vinum nullo modo eſſe, aut aſportari poſſet, Papa diſpẽſare poſſet vt in ſolo pane fieret conſecratio, vt ego credo, licèt id non credant quidam alij. Similiter ergo ſi caſus eueniret, quem Deus auertat, quòd Roma Romanique omnes funditùs abſumerentur: aut tota Italia à Turcis inuaderetur, & caperetur, ita vt nullus religioni locus ibi eſſet: non dubito quin Papa Salmanticam migraro & ibi ſedem poſſet figere: donec, dante Deo, Roma ſuæ libertati, ac religioni reſtitueretur. Quãuis viſum fuerit Iacobatio, lib. 8. ar. 6. & alijs, quod tunc temporis vbicunque Pontifex reſideret, diceretur eſſe Romana Eccleſia.

IX. Quòd per se loquēdo posset Papa alio transferre papatum.

Tertia conclusio: Salua sanctæ Romanæ Ecclesiæ censura, videtur dicendũ, quod si Sãctissimus D. N. Syxtus Pon. Max. totam vellet suæ plenitudinem potestatis exerere, posset Apostolicam sedem ab Ecclesia Romana remouere, eam vt alteri admoueret Ecclesiæ. Præsens conclusio per se loquendo, vera est. Nempe habito ratione plenissimæ potestatis, qua Papa fungitur: & rei ipsius, quæ secundum, se iure tantum constat humano, non diuino, vt probatum est. Nam ex accidenti existimo id fortè facere non posse Pontificem. Quod sequenti debeo conclusione dirimere. Neq; verò disputo vtrũm licitè id possit facere: siquidem certo certius est, quod si citra magnam causam, & grauissimam, ac maturum consilium id tentaret efficere, grauissimum ipse scelus, & flagitium perpetraret. Non enim omni lege exemptus est pontifex, & eius facta iudicium Dei subterfugiunt c. aliorum 9. q. 3. Nec ad libitum Ecclesiam perdere, ac dilapidare potest, & quæ ad perpetuam ordinata sunt vtilitatem, variare: sed eius potius debet saluti prospicere c. quæ ad perpetuam 25. q. 1. Disputo itaq; de eo, quod secundum absolutam Papæ potentiam fieri posset.

Probatur hæc sent. 1. ex eo quod id nõ est de iure diuino

Primum omnium, vt appareat quam sit hæc mea sententia sanæ ac veræ Theologiæ, & sacris canonibus consentanea, in medium adduco S. Tho. suprà quodlib. 4. art. 13. vbi sic dicit: Papa habet plenitudinem potestatis in Ecclesia, ita vt quæcunq; sunt instituta per Ecclesiam, vel Ecclesiæ prælatos, sunt dispensabilia à Papa: non verò ea quæ sunt iuris diuini, aut naturalis, quia ista habent efficaciã ex institutione diuina. Quę autẽ sint iuris diuini, & naturalis ad tria statim membra reducit: scilicèt, ad præcepta moralia legis

naturæ

naturæ, ad articulos fidei, & ad sacramenta gratiæ. Et in solut. ad argu. adiungit ijs diuinas traditiones ab Apostolis diuinitùs promulgatas: Horum autem nullum est, quod primaria Ecclesiæ cathedra sita sit Romæ: Ergo super hoc cadere potest dispensatio papæ. Quòd verò non sit diuina traditio, (nã reliqua non egent probatione) explicatum cursim à me est § 7. in prima, & vltima ratione. 1. concl. & explicandum fusius infra § 15. & penitus enucleandum § 10. & 13. quæ loca priusquã lector videat, nolo vt de mea hac opinatione, iudicium proferat.

Secundò quid de amplissima potestate papæ sentiãt Doctores Scholastici, paucis accipe. Duo sunt rerũ, ac personarum genera, quib. cũ Romanum possumus comparare pontificem. Quædam nanque supernè, quædam infernè pontificẽ spectant. Et quidem si de superioribus agimus, solus est Deus, quem iudicem timere potest Papa. Vnde in cap. si Papa 40. d. dicitur. A nemine iudicari posse Papam, nisi à fide deuiet. Et quia exceptio facta firmat regulam in contrarium, vt habẽt iura, hinc est quòd quãtumuis esset Papa Simoniacus, scandalosus, ac incorrigibilis, modo non sit hæreticus, non est depellendus & iudicandus, sed obseruandus potius, & obediendus. Ita etiã in c. fin. 79. d. & c. nemo 9. q. 3. & c. facta, & sequẽtibus. Præsertim cap. aliorum. sic dicitur. Sedis istius Præsulem suo, sine quæstione, Deus reseruauit arbitrio: Voluit Beati Petri Apostoli successores cœlo tantum debere innocentiam, &c. solus itaque Deus est maior Papa, nã authoritate & potestate cæteris etiam Sanctis existentibus in cœlo c. de libellis 20. d. etiam ipsis Angelis maior est, vt ex Hostien. & Augustino de Ancona Ordinis nostri eruditissimo Doctore, tradit D. Ant.

Papa superiorẽ, ac iudicem in terris non habet.

Papa quantumuis sit scandalosus, & incorrigibilis, modo nõ sit hæreticus, est obediendus, & tolerandus.

Papa maior Angelis, & sanctis, quã

tū ad potestatem, &c.

D.Ant.3.p.tit.22.c.5.§.1.2.& 4. & Cata. glor.mūdi p.4. Consid. 7. Quod itaque Papa quantumuis scandalo sit toti Ecclesiæ, & pessimus.ac inmanibus se deuoluat peccatis, tolerandus sit, & obediendus, (vt concludam) ex Hug.Alb.Alex. S. Tho. Bona.Ric.Pal.Heru.& Petro de Tarant. grauissimis Theologis, & ex Inno. Host. Archid. Ioan. And. Iuristarum principibus ostendit Turr.lib.2. s. m.ca.93.& 94.Augu.de Ancon.de potestat.Pap. quęst.5.art.4.D.Ant.3.part.tit.22.ca.4. §.3. & Mag. Vict. Relect. de potest. Papæ num. 17. Sylu. &c.

Papa supra Concilium, & omnia Ecclesiæ Cōcilia, quātum ad authoritatē iurisdictionis.

Si verò conferamus Papam cum inferioribus, id est, cū omnibus fidelibus, cumq; omniū Pontificū, ac Conciliorum decretis, & statutis: sic quidē dicam quæ apud probatos authores reperio. Alu.Pelag.lib.1.de planctu Eccles.ar.6. si tota, inquit simul Ecclesia, sentiret in aliquo negotio cōtra Papā, sentētiæ Papæ standum esset, nisi in causa fidei. Et ar.7. & 17. In omnibus, inquit, quæ non fuerint expresse cōtra Deū, obediendū est Papæ. Syluest. verb. Papa §.3. & ver. Conciliū §.3 hanc eandem expressam sententiam amplectitur, & dicit esse omniū Theologorū, quibus omnino stādū est potiùs quàm Iuristis, quoniam materia est Theologica, cū Papæ potestas ad ius diuinū pertineat. Et §. 15. allegat S.Tho. dicentē, posse Papā statuta etia Concilij generalis tollere. Ad idē est Iacobat. lib. 6. de Concil. artic.2. vbi ait: Si esset dubiū, an id quod Papa pręciperet, esset peccatū, standum esset sententiæ Papæ, etiam contra Cōcilium: quia lex Papæ quantūcunq; sit dura seruanda est c.in memoriam 19.d. Et addit; si Papa ederet legem, non quidem impossibilem, sed aliàs duram, & vellet tollere antiquam à Concilio editam, & nouam edere sibi fauorabilem, & de nuda voluntate, & potestatis plenitudine, illam

Papa potest Cōcilij etiā Generalis statuta abrogare. & ipse solus alia condere.

statue-

[illegible]uerct, seruanda esset sẽtẽtia Papæ. Et ita vult Gloss. quam Doctores sequuntur, in c. vbi periculum de elect. & c. nemo 9. q. 3. & c. sicut 15. d. Ad idem est c. mutationes 7. q. 1.

Quòd si opponas illud c. sicut 15. d. cui fauet c. quæ ad perpetuam 25 q. 1. ex quo habetur, quòd Papa non dispẽsat contra quatuor principalia Concilia. Respondeo, ibi reddi rationem. Quia illa Concilia cõtinẽt fidem. Ex quo [illegible] quæ fidem non concernunt, posse conciliorũ statuta derogare Pontificem. Vnde ad bonum sensum existimo concedi posse cum Canonistis vulgo Papam posse omnia, ac immeritò Tur[illegible] li. 3. de sum. Pont. auth. id vulgare proloquium reprehendere, vt ex transcursu modo vidimus, visuri oculatiùs infra §. 15. vbi multa cap. explico, quæ habentur 25. q. 1. & contra nos esse videntur. Ex his itaq; omnibus liquidò colligitur tãta Põtificem pollere potẽtia, vt rescindere valeat hãc legẽ, qua vrbi Romanæ addicta est summa potestas ecclesiæ.

Obiectio.

Solutio.

Papa omnia potest.

Tertiò: Exaggeremus ampliùs Romani facultatem Pontificis (si tamen exaggeratio est tantũ deferre papatui.) Iacobus Almain. lib. de Potest. Eccl. c. 14. disserit an etiam contra Apostolorum statuta, imò & contra ipsas D. Petri constitutiones dispensare possit Papa. Et non solùm affirmat ipse, verùm dicit, hanc esse communem vocem Iuristarum, & Theologorum: horum in 4. dist. 27. illorum in cap. authoritatem 5. q. 6. Quibus annumerare possumus Cordub. lib. 1. Quæst. q. 16. Opini. 2. Gasparem Casal. lib. 2. Axiomatum ar. 3. c. 10. Sylu. ver. Papa §. 14. & 15. & ver. Concilium §. 3. Iacob. lib. 5. art. 15. & lib. 10. ar. 15. De quo rursus suscipiendus nobis sermo est infra §. 15. Atq; adeò quàmlibet firmum D. Petrus, & o-

Quòd Apostolorum et D. Petri constitutiones possit Papa abolere.

& omnes in vnum coacti Apostoli, statutum aliquod, quod papalis authoritas semper esset Romæ, astruxissent, destruere id posset quilibet Successorum. Sanè, vt perspicuè vidimus. §. 7. in prima, & vltima ratione primæ conclusionis, D. Petrus non diuino iure Romæ sedit. Vnde Antherus Papa ad Bæthicos, & Toletanos Episcopos scribēs. c. mutationes. 7. q. 1. sic ait: Petrus sanctus Magister, de Antiochena ciuitate vtilitatis causa est translatus Romam, &c. Planè non iure diuino, sed sponte potius sua, vt ex textu colligitur. At ipse Diuus Petrus non potuit legem ferre quatenus Pontifex, & caput erat Ecclesiæ, qua successores obligaret: quia par in parem nō habet imperium. cap. Innotuit. de elect. Eo autem ipso quòd sunt Petri successores, non vicarij; vt vidimus. §. 2. palam liquet, omnem quam ille habuit potestatem, & ipsos habere: Quod etiam affirmant Vict. Relect. de potest. Eccles. q. 2. num. 17. & 14. Almain. lib. de potest. Eccles. cap. 5 Simancas in Catal. Instit. tit. 45. nu. 6. cuius ratio ea est, quia claues, ac potestas Ecclesiæ non sunt traditæ Petro personaliter, sed pro eo, & successoribus cap. solitæ. de maiorit. & obed. & c. per venerabilem. Qui filij sint legit. &. c. ad Apostolicæ de re iud. de quo latè Iacob. lib. 10. art. 7. pag. 677. Scio ex tā multis priuilegijs, ac potestatibus, quibus Christus D. Petrum cumulare dignatus est. quædam ipsi soli, & non in suos successores transferenda, collata fuisse. Quod tradunt Theologi, Dried. lib. 2. supra c. 3. p. 3. ad 2. & Vict. Relect. de potest. Eccl. nu. 17. Cano de Locis, lib. 6. c. 8. Caiet. de primat. Rom. Eccl. c. 12. initio, quale est illud priuilegium, Beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis, &c. quale est etiam munus Apostolatus; & cæt. At verò quæ collata sunt

Tātū potest quilibet Papa quātū D. Petrus in quātū Papa.

An omnis dignitas quæ fuit in B. Petro, sit nunc in Syrio V.

sint ei vt pastori totius ecclesiæ, vt principi, vt papæ, omninò cunctis eius successoribus eadem amplitudine collata fuisse, credendum est, cum D.Aug.in c.quodcunque.24.q.1. Ac proinde nihil statuerunt Apostoli, nihil D.Petrus vt caput erat & Papa, quod abolere, ac annullare non possint modo Rom. Pontifices. De quo adhuc infrà §.15. latè.

Quartò: A simili, qui non est modus arguendi prorsus inualidus, argumentemur. Docent Theologi, nominatim sapientissimus Vict. in illa q.2. Relectionis num. 23. propositio 10. & ex Iuristis Sim. in Inst. Cat. tit. 45.nu.18. D.Petrum potuisse eligere, ac designare successorem, qui se vita functo, absq; alia electione Summus pontifex esset: & addit, tantundem posse quemlibet successorũ. Quod & fecisse videtur D.Petrus nominando, & designando D.Clementem vt dicunt intemeratę fidei scriptores, Ruffinus in Præfatione Recognitionum Clem. Damasus in vita Clementis. Hier. lib.de Vir.Illust. Egesip.Nicepho. & alij ex antiquis & Vval.lib.2.Doctri.c.30.& 31.& D.Ant.1. p.hist.tit.6.c.4.§.3.& tit.7.c.2.initio.& habetur c. si Petrus 8. q. 1. Quamuis id negent Iacob. lib. 5. art. 21. & lib.10.art.7.in solut.ad 11.& Almai.lib. de Authorita.Ecclef.c.9.ex Armachano, lib.7. de Questio. Armenorum c.19. De quo multa Turrec. lib.2.sum.c.51.& Caie.& alij. Si itaque tanta eminet Pontifex potestate, vt nominare valeat successorem, cur nõ nominare locum poterit, & designare? An ne melioris cõditionis est locus quã persona, vt dicamus nominari posse personam, non locum?

Papa potest nominare successorẽ, cui omnes teneantur obedire.

Confir. quia, nisi ego cæcutio, hoc nõ est quidquam authoritatis detrahere Romanis episcopis, imò multum ei potestatis attrahimus, si dicamus

Quod nostra sent potiùs auget quã minuit potestatem Papæ.

Y non

non esse adeò constrictũ,& alligatũ Romę Papã, vt si aliò commigret non sit Papa. In Apostolica enim sede totius Ecclesiæ Christus posuit principatum.c.basilicas.de Consecr. d.1. in fin.& in c. nolite 11.d.non verò Romæ,aut Toleti.Vtque habent elegantissima illa D. Hieronymi verba Epist. 44. quæ magnoperè commendat Vvalden. suprà c.41.Non altera Romanæ vrbis Ecclesia,altera totius orbis æstimanda est. Et Gallia, & Britannia, & Africa, & Persis, & Oriens,& India,&c, omnes Barbaræ nationes vnum Christum adorant,vnam obseruant regulam veritatis.Si authoritas quæritur,Orbis maior est Vrbe.Vbicunque fuerit Episcopus,siue Romę,siue Eugubij,siue Cõstantinopoli, siue Rhegij, siue Alexandriæ, siue Caphnis,eiusdem est meriti, eiusdem & sacerdotij. Hæc ibi. Coniungamus his verba Vvaldensis. c.41.in fin. Vbicunque Papa sedeat,siue Romæ,siue Eugubij,ibi noster fulget antistes. Non habet necesse noster præsul, vt in Romana Sede mendicet authoritatem,sed vendicet.Hæc ille. Porro qui asseuerant Papam,nisi Romæ sedeat,non esse Papam,planè affirmant,Papam ab vrbe Romana mendicare potestatem: quod dictu indecorum videtur.Non enim locus hominem,sed homo locum sanctificat c. multi.c.nos qui c.non loca.40. d. Et ratione huius Romana Ecclesia fundata est in Petro,non Petrus in illa.c,ita dominus.19.d.& cap.fundamenta.de elect.in 6. Et amplius Ecclesia ipsa est,vbi est Papa,& ibi sunt limina Apostolorum c.ego.de iureiur.quod adducit Iacob.

Quintò tandem ab aduersarijs inquiramus,quisnam fuit primus ecclesiæ Pontifex? Quis primus Papa, (loquimur de statu euangelicæ legis, ac gratiæ.) Nonne Christus? Is autem nunquid alicui speciali præfuit ecclesiæ? Fuitne magis Ro-

manæ antiſtes quàm Toletanę, aut Hieroſolymitanæ? Minimè ſanè. At ſummi eccleſiæ Pontifices Chriſto ſuccedunt: ipſius ſunt vniuerſales Vicarij. Ergo ne ex eo quòd aliquis ſucceſſorum, Romæ ſpecialiter Chriſti cathedram fixit, non erũt vicarij Chriſti qui Romæ ſedere noluerint? Vnde illis compedes iniecti ſunt? Quis poteſtatis Pontificiæ amplitudinem, & maieſtatem tam anguſtis cõſtrinxit limitibus, vt Romæ epiſcopatum non poſſint deſerere (per ſe loquendo) ac per totam Chriſtianitatem liberè vagari, nulli addicti Eccleſiæ; ſed omnium æqualem curam gerentes: vt explicaturus ſum §. 13. in ſolut. ad 1. niſi ex accidenti id facere prohibeantur, vt ſequenti concluſione tractabo.

Reſolutoriè ergo dico cum Sot. li. 1. de Iuſt. & Iur. q. 7. art. 3. & lib. 2. q. 3. art. 8. ex Innoc. cap. cum ad monaſterium. de ſtatu monach. & ex Panor. c. non eſt voti. de voto & voti redempt. In his quidem quæ ſunt de iure diuino, ſi Papa abſque cauſa diſpenſet, factum non tenere: nec talem diſpẽſatnm eſſe tutum in conſcientia, vt quantum ad hoc verè dixit Cordub. lib. 1. q. 19. Iacob. lib. 4. art. 4. pag. 228. & Ricard. in 4. d. 38. q. 8. art. 1. at in his quæ iure tantùm conſtant humano, peccat quidẽ ſi ſine cauſa irritet, ac diſpenſet, at factum tenet, vt etiam dicit Vict. de Poteſtat. Pap. num. 14. ex Gloſſ. & ex Sylueſt. verb. Papa. §. 15. De quo rurſus acturi ſumus infrà §. 15. Teneret itaque factum ſi ſedem Apoſtolicam Papa traducere, aut tranſuertere niteretur Salmanticam. Et exinde non Romanus, ſed Salmanticenſis Epiſcopus eſſet Papa: cui proinde omnes parere teneremur. Verùm ſi exactam huius reſolutionem cupis, attende hæc argumenta.

In iure humano ſine cauſa valet diſpenſare Papa, in diuino verò ex cauſa.

X. Duo argu. difficilia quib exactissimè explicatur tota quæstio.

OBijci namque aduersus hanc sententiam, præter ea quæ à principio obiecimus, quibusq; nondum respondimus, potest. Quia solus ille qui succedit Petro, fungitur potestate papali, vt satis patet. Sed solus ille qui est Romanus Episcopus, succedit Petro, Ergo solus ille est Papa. Hoc argumentum inde suas accipit vires, quòd eo ipso quòd quispiam Episcoporum desinit esse Romanus Episcopus, desinit esse successor Petri. Nam successor esse non potest Episcopi Salmanticensis, nisi Episcopus Salmanticensis, vt certo certius liquet. Ergo similiter D. Petri, qui fuit Romanus Episcopus, successor esse nō potest nisi Romanus Episcopus.

Secundò potest obijci: De iure diuino solùm tenemur recognoscere Romanos episcopos, cèu vera Ecclesię capita, ac principes: alios autem nō vt capita Ecclesiæ, sed vt prælatos subordinatos illi, ergo eo ipso quòd quis desinit esse Romanus episcopus, cessat in omnibus obligatio colendi & obediendo ei tanquam summo ac primo capiti.

Ad 1. Notāda distinctio duplicis potestatis, quę fuit in D. Petro, vel vt Romanus Episcopus, vel vt Papa.

Ad primum horum existimo responderi quam optimè posse, distinguendo duplicem in D. Petro qui fuit Romanus Episcopus, potestatem. Primā quidem, qua solum erat episcopus Romæ, sicut singuli Apostoli, singularum erant ecclesiarum episcopi. Alteram, qua totius erat caput, ac princeps Ecclesiæ. Et quidem quantùm ad primam attinet potestatem, qui non esset Romanus Episcopus, illius successor dici non posset. Quantùm verò ad alteram pertinet potestatem, existimo non oportere, vt quis sit Romanus Episcopus, ad hoc vt illi dicatur succedere: statuente, ac declarante ipsomet Romano episcopo, non vt Romanus est, sed vt Vniuersalis est ecclesiæ princeps, quòd

quam-

quamuis quis non sit Romanus Episcopus, sit Vniuersalis pastor Ecclesiæ. His addiderim quod si Syxtus V. Pont. Max. de facto cum sede ac curia deueniret Salmanticam,& seipsum ecclesiæ Salmanticensi præficeret in pastorem: & priuatum alium Romæ, qui vrbis esset Episcopus, derelinqueret: iam ille, qui ex Syxti decreto,& Cardinalium electione,ac ecclesiæ voluntate succederet in ecclesia Salmanticensi (intendentibus Syxto, Cardinalibus,& Ecclesia, quòd ille etiam Vniuersalis esset præfectus Ecclesiæ, & non priuatus ille alter, qui Romæ remaneret: nec alius, qui illi succederet) iam, inquàm, deinceps Salmanticensis,& non Romanus esset summus Pontifex. Donec voluntate Ecclesiæ,ac nouorum Pontificum, alicui alteri ecclesiæ, aut verò pristinæ Romanæ Papatus restitueretur. Quę adhuc §. 13. explicáda sunt.

Ad aliud respondeo, de iure diuino esse quòd Papæ, quicunque ille sit, quique à principio, & nunc,& semper fuit Romanus episcopus, subijciantur omnes fideles, ceu membra capiti: non tamen fit quòd sit de iure diuino vt ille Papa sit Romanus Episcopus. Sanè ex alijs plerisque materijs exempla licet petere. Sunt namque multæ leges, ac iura, quæ humana sunt potestate sancita: ac proinde humanitùs etiam aboleri possunt. Nihilominùs quandiù stant, ad ius diuinum pertinet, eis vt pareamus: & contra diuinum ius delinquimus, ea si violemus. Vt, humanitùs taxatur pretium tritici: at eo semel taxato, iure diuino tenemur illud non transilire. Item, iure humano, seu iure gentium facta est rerum diuisio & appropriatio: at semel ea facta, in ius diuinum peccat, qui propriam rem alteri surripuit, &c. Sic humanitus appropriatus est Papatus Romæ, eo tamen

De iure diuino est quòd omnes subijciamur Romano Episcopo, non vt Romanus est, sed vt Papa est.

Nota maximè hæc exempla.

men semel appropriato, diuinitus Romanum Episcopum tanquam verum Papam tenemur recognoscere. Per hoc tamen non tollitur quin humana possint hæc omnia authoritate mutari, & innouari: quibus iam innouatis, non tenebimur iure diuino illis morem gerere, sed alijs, nempe illis, quæ loco illorum succederent.

XI. Referuntur autores pro hac nostra sent.

SEd, vt non solũ rationes rationibus, & scripturis scripturas tradamus: sed etiam Doctores Doctoribus opponamus: ne aliqua ex parte præcedẽs sentẽtia præsentẽ vincat, proferamꝰ nonnullos huius nostræ patronos sententiæ. Magister Soto Dominicanus, scholæ huius Professor Primarius, in 4. dist. 24. qu. 2. art. 5. in fine, eam, vt à nobis est asserta, & explicata, tenet expressissimè. Antonius Cordubensis Franciscanus, lib. 4. Quæstionarij, qu. 1. proposit. 8. dub. 2. eandem amplexus est post multa, sic dicens: Igitur institutio diuina est quòd sit Papa, & papatus supra totam Ecclesiam: humana autem, quòd huic vel illi personæ vel ecclesiæ applicetur: vel quòd sit in Ecclesia Romana, vel in alia particulari. Gaspar Casalius Augustinianus, Regius apud Lusitanos Cõcionator, Conimbricensis Episcopus, lib. 2. Axiomatum Christianorum, art. 3. cap. 8. subscripsit huic assertioni dicens: Est quidem nunc, fuitq; semper à Petro vsq; ad nos Apostolica sedes in Romana Ecclesia. Verùm non sic, quin posset Papa inde ad aliam Ecclesiam Sedem transferre. Tum exemplo Petri, qui primùm Antiochiæ eam habuit: tùm quia primatus huiusmodi nulli particulari Ecclesiæ, aliquo diuino iure, adscribitur. Quo fit, vt diuina sit eius institutio, humana autẽ eius isti, vel illi Ecclesiæ applicatio. Quæ autem huma-

humana sunt, Papa mutare potest. Hæc ille. Caietanus, lib. de Prim. Rom. Eccles. cap. 13. post quàm varius in processu quæstionis, in vtrumque se latus verterat, tandem in solutione ad 7. à nobis esse videtur: nam dicit, Romanum Pontificem non esse ex institutione Christi, prælatum cæteris Ecclesijs, & fidelibus: sed solùm præsupposita appropriatione Romanæ Ecclesiæ ad Petrum. Et statim Sufficiebat, inquit, quòd tota Ecclesia recognosceret Petrum, vt totius Ecclesiæ pastorem: pòst appropriatam autem Romanam Ecclesiam, oportet recognoscere Romanum pótificem successorem Petri pastorem totius Ecclesiæ: Et addit: Nó quatenus est Romanus Pontifex, sed quatenus est successor Petri, per se & formaliter loquendo. Quæ planè mea est expressa sententia. Vvaldensis Carmelitanus lib. 2. Doctrinalis. c. 41. huic parti vehementer annuit: nã sic dicit: Vbicunq; Papa sedeat, siue Romæ, siue Eugubij, ibi noster fulget Antistes. Non habet necesse noster præsul, vt in Romana sede médicet authoritaté, sed vendicet &c. Et verba Autheri Pontificis, quæ illic refert, ad idem faciunt. Petrus de Palude, Tractatu de Causa immediata Ecclesiast. pot. artic. 4. con. 3. in idem declinat: nam distinguit, & dicit in hunc modum Romanam Ecclesiam esse fundamentum aliarum, exponitur, idest, Ecclesia, vt sedes Petri non Ecclesia Romana, &c. Innuit quòd licèt non sit Romana, potest esse sedes Petri.

His nihilominus quartam atteximus conclusionem, sub præfata Pontificis Romani censura. Si Paparum quispiam eò deueniret audaciæ, vt, absque rationabili causa, & Ecclesiæ consilio, sed suopte marte & ingenio sedem

XII. Si absq; causa, & Ecclesiæ consilio Papa uellet sedem muta

 sedem

re, non esset ei hac in parte à fidelib. obediend., sed resistendum potius

sedem Apostolicam Roma abiunctam, adiungere vellet Salmanticensi Ecclesiæ, minimè hac in parte esset ei à fidelibus obediendum, sed resistẽdum potiùs. Et hac quidem in materia eius iussus & censuræ timendæ non essent. Bene memini, cõcordem Doctorum hanc esse sententiam, vt partim à nobis suprà §.6. tactum est, quantumuis Papa sit incorrigibilis. & scandolosus, iudicem in in terris non habere, præterquam in casu hæresis eò quòd erectio Papæ, & damnatio iudicio Dei reseruatur. c. eiectionem 79. & c. nemo & c. facta. 9. q. 3. & c. licet. de elect. De quo multa ibi. & c. canones & c. cuncta, &c. Et præcipuè c. si Papa 40. d. super quo cap. insigniter decepta est Glossa, dicens: Non tantum pro hæresi, sed pro quocunque crimine notorio scandoloso Simoniæ, vel adulterij, vel simili, si incorrigibilis est, Papam posse deponi. Oppositum itaque omninò teneri debet: vt Aug. de Ancona, Syluest. Palud. & c. Nihilominus tamen quamuis sola sit hæresis, ob quam deponi potest, sunt tamen perplures alterius generis casus in quibus minimè obediendum ei est. Præclarè D. Ant 3. p. tit. 2. c. 4. §. 3. & Turrecre. li. 2. summ. c. 106. sic dicunt: Si Papa, pro vt exemplificat D. Petrus. de Pal. Thesaurum Ecclesiæ vellet dare parentibus suis, aut Ecclesiãm S. Petri destruere, & ædificare ex ea palatia parentibus suis aut dare patrimonium S. Petri, non esset ei permittendum, sed resistendum, & non obediendũ: sine tamen eius depositione. Similiter, si vellet contra statum Vniuersalis Ecclesiæ generaliter aliquid attentare, sicut si vellet omnes episcopos deponere c. per principalem 9. q. 3. aut similia ex quibus vniuersalis turbaretur Ecclesia. Et hoc modo dicunt Hostiensis, & Inno. & Archid. quòd non esset Papa sustinendus, id est, permittendus:

In solo casu hæresis deponẽdus est Papa, sed in multis alijs resistendus, & obuiandus.

Sed

Sed ei, tamen cum humilitate, & reuerentia resistendum foret. Hæc Turr. Et addit D. Ant. ex Palud. Quando Papa est ita malus, quod moribus suis destruit Ecclesiam Dei, tunc exemplo Pauli, qui Petro in faciem restitit, quia inducebat gentes ad Iudaizãdum 2.q.7.c. Paulus. sic Papæ in malis non esset obediendum, sed resistendum per honestam reprehensionem. Eadem est communis doctorum mens. Syluest. verbo Concil. §.3. In concernentibus, inquit, vniuersalem statum Ecclesiæ, non potest Papa disponere contra statutum Concilij Generalis, neque decolorare vniuersalem Ecclesiæ statum 1.q.7.c. Et si illa. Idem Inno. c. Quanto de consuet. Vnde dicit Petrus de Ancarrano quod posset Papa tollere hoc, vel illud statutum iuris positiui, sed non omnia simul: quia hoc esset destruere vniuersalem Ecclesiam. His adijce Iacobatium, vbi suprà, in solutione ad 17. vbi idem dicit ex ca. Cum quidam 25. q. 1. & ex Innocent. c. Inquisitioni. de sentent. excom. Et paulò ante sic dicit: Mihi placet quòd Papæ scandalizanti Ecclesiam vniuersalem, & incorrigibili, potest resisti, sed non deponi, nec iudicari. Vide ipsum lib. 4. de Concil. art. 4. latissimè, & lib. 6. ar. 1. §. Quid dicendum, & addit rationem, Quia ipse Papa curare debet, vt salus vniuersalis Ecclesiæ salua sit. ca. Quæ ad perpetuam 25. quæst. 1. Victor Relect. de Post. Pap. nu. 23. Galat. 2.

Diffinio itaque quòd quamuis omnes leges humanæ, humana sint voluntate sancitæ, non inde sit posse ad libitum, & citra omnem causam & rationem, eas destruere & abolere Pontificem. Alioqui nouam ipse ferè Ecclesiam posset condere, si omne decretum, omnes decretales Pontificum & Conciliorum authoritate ordinata, eo quòd positiuæ & humanæ leges sunt, posset de- *Non potest Papa annullare totum ius canonicũ, & aliud condere, licet humanitus sit statutum.*

ſtruere, & alias ipſe leges ac iura conſtruere. Certò certiùs Theologis eſt, vt tractat Victoria in Relect. n. 18. ex D. Thom. in 1. 2. leges, ac præcepta, vt ſubditos obligent, iuſta ac rationabilia eſſe debere. Et quamuis examinare, an ſuperiorum iuſſa ſint rationabilia, ſubditi non debeant, tamen quãdo tam manifeſtam præ ſe ferunt inſolentiã, & tã apertè à regula rationis præcepta maiorũ deuiant, quantùm voluntas Romani Pontificis deuiaret ſi abſq; vlla cauſa ſedem Apoſtolicam aliò tranſuertere conaretur: ſanè nullatenus eſſet ei obediendum, ſed reſiſtẽdum potiùs, propter certiſſima ſchiſmatis, & aliorũ nocumentorũ pericula, & vniuerſalis Eccleſię perturbationem, quę ex tali mutatione meritò timeri poſſent. Non itaq; eſſet ei obediendum, quãtumlibet ſolùm ſit de iure humano, quòd ſedes Apoſtolica, Eccleſię ſit annexa Romanæ. Quam certò autem ſchiſmata, & ſcandala in Eccleſia ſequerẽtur, ex eo; quòd inconſulta Eccleſia, Papa alio cum Sede commigraret, teſtis eſt illa tranſlatio qua non ſedes, ſed curia ſolum Romana in Auinionem tranſlata eſt tempore Alberti Germani Cæſaris, & Philippi Gallorum Regis, à Clemente V. anno 1305. ſanè ſedes, ac papatus non fuit Romæ tunc ablatus, nam illi Papæ etiam apud Gallos diuerſantes, Romani erant Epiſcopi. Sola itaque curia trãſlata eſt. Et tamen damna Eccleſiæ inde ſequuta, in hunc vſque diem experimur. Quæ verò, quantæque ſchiſmatum, & hæreſeon procellæ cooriretur, ſi non ſolùm curiam, ſed & ſedem, ac papatum transferre in Galliam, aut Hiſpaniam Paparum nunc quiſpiam adniteretur, vel cęci vident.

Quòd plurima dãna ſequerentur, & ſcandala in Eccleſia, ſi papatus aliò transferretur.

His itaque duobus mea ſententia cardinibus voluitur. Quos ſic conſtituo. Primus eſt, quòd ex

Duo pũcta, in quibus ſtat authoris ſententia.

eo

eo quòd humanum est institutum, & ius, vt Papatus sit Romæ, minimè sequitur quòd absoluta & sola voluntate, Papa id possit immutare, propter grauissima damna inde enascitura: sequitur tamē quòd vbi verisimiliter hæc damna cessarent: vt si Ecclesia in talem consentiret mutationem, id posset fieri, & factum omnino teneret. Secundus est, quòd si maiora damna ac scandala timerentur ex resistentia ac contradictione, quæ Papæ fieret, attentis circumstantijs, iuxta virorum prudentium sententiam, tunc Papæ omninò esset obediendum, volenti cum sede Apostolica alio commigrare & priuatum Episcopum Romæ derelinquere, qui solius Romæ dioecesis esset antistes. Et eatenùs conciliari hæc conclusio cum præcedenti debet, dicendo scilicèt, quātum est ex natura rei, & per se loquendo, semper Papæ standum esse, obediendum esse, plusquam Concilio, ac toti simul Ecclesiæ opposítum determinanti, ac præcipienti, præterquam in his, quæ pertinent ad fidem, & ius diuinum. Et hoc probant illa tàm multa, & tam efficacia argumenta, & testimonia præcedentis conclusionis. At verò quando ex accidenti, & habita ratione circumstantiarum, ex eo quòd Papæ obediatur, imminent grauissima damna, quæ euitari debent si ei resistatur, vt videtur in nostro proposito contingere, tunc diffinio in hac 4. conclusione cum reuerentia ac timore esse Papæ obuiandum potiùs quàm cum temeritate obediendum. Hæc omnia, vt fatear, curiosiora quam necessaria sunt. Nam certissimum cùm mihi, tum cæteris fidelibus esse debet, Deum paterna cura, ac speciali studio, & prouidentia, consulere, ac consulturum fore semper Ecclesiæ Romanæ, & Romanis Pontificibus. Ac proinde nec Romam desolandam,

Quòd Deus specialē curā gerit Romæ vrbis, ac Pontificis.

ſolandam, aut inuadendam aut in hęreſim vnquã pertrahendam, aut ab ea primam ſedem remouendam eſſe, certum, & indubitatum Catholicis eſſe debet. Verùm Theologis poſtquàm indubitatas omnes etiam fidei quęſtiones in dubium vocare datum eſt, hanc prætermittere minimè debuerunt.

XIII. Argumẽtis initio factis difficillimis reſpondetur.

AD primum ergo argumentum in oppoſitũ factum reſpondetur, omnia illa teſtimonia, quibus Chriſto iubente, aut Deo inſtituente & prouidente, ſedes Romana dicitur eſſe ſupra cęteras omnes Eccleſias, non loquuntur de ſede Romana, quatenùs Romana eſt, ſed quatenus Apoſtolica, & vniuerſalis eſt. Rurſus, non loquũtur de Romano pontifice, vt Romanus eſt, ſed vt ſuccedaneus eſt Petri & Eccleſiæ caput, & orbis Epiſcopus. Vnde ſi hæc duo ſepararentur per Eccleſiæ decretum, aut per voluntatem Papæ, Epiſcopus totius Eccleſiæ, & Epiſcopus Romanus, iam omnia illa tam illuſtria priuilegia, & prærogatiuas, Epiſcopus totius Eccleſiæ ſibi vendicaret, tanquàm de ſe dicta, & ſibi conceſſa: manẽte Romano Epiſcopo ſine illis vt enucleatiſſimè §10. explanatum à me eſt. Quod autem illa duo dirimi poſſint, ſatis ſuperque oſtendimus §. 7. 9. & 10. quandoquidem non diuino iure, ſed humano coniuncta ſunt, ſcilicet, Epiſcopatus orbis, & vrbis. Quod hoc ego exemplo illuſtrare ſoleo. Ordines, atque inſtituta Fratrum Religioſorum in duplici ſunt differentia, quo ad præſens attinet. Nam quædam ſunt, quæ Generales habent toti ordini præfectos, qui nulli particulari conuentui præpoſiti ſunt: ſed æquè omnium conuẽtuum curam habent, & regimen: vt ſunt Generales quatuor Ordinum Mendicantium: alij ſunt Ordines, qui generales habent vni peculiari prę-

Aptiſſimũ exemplum de Generalibus Ordinũ Monachalium & mendicantiũ ad hoc propoſitum.

fectos

fectos conuentui, licèt vniuersales sint totius Religionis pastores, vt in ordine D. Benedicti, in hac obseruantium monachorum Hispaniensi congregatione: in qua Generalis, vnius peculiaris conuentus est Abbas, atque prælatus, videlicèt, Vallisoletani: cui tamen cura etiam totius congregationis incumbit. Et similiter in Ordine Diui Hieronymi prior Sancti Bartholomæi de Lupiana, eo ipso quòd illi præficitur conuentui, totius est ordinis præsul. Porrò, quis vetuerit, quin si Patres harum religionum vellent oppositum statuere, vt scilicèt dignitas generalatus ab illis conuentibus abiuncta, applicaretur prælatis aliorum conuentuum, vel nulli in speciali, sed per totum Ordinem liberè vagarentur Generales, æquam omnium cœnobiorum curam gerentes: quis inquàm prohibet, quin hoc possint facere in suis capitulis, & comitijs? Nisi fortè superior aliquis, videlicèt, Papa earum mutationum faciendarum potestatem, ob iustam causam ipsis ademerit, aut limitauerit. Ad hunc ergo modum cum nullum ius superius, videlicèt diuinũ, Pontifici ipsi summo aut Ecclesiæ in hac parte, arctauerint potestatem, quare non poterit tota Ecclesia, atque adeò Papa ipse pro suo arbitratu, hanc pontificiam dignitatem, quæ Romanæ nũc Ecclesiæ annexa est alio transferre, aut nullibi collocare: sed relinquere penes aliquem vniuersalem pastorem, qui, licet nulli esset Ecclesiæ specialiter deputatus, omnium esset pastor & presul vide §.9. in 3. & 5. ratione.

Applicatur exemplum.

Ad secundum argumentum, quod Historiarũ authoritati innitebatur, existimo me §.7. cõgruè respondisse. Ad illum lector recurrat locum: nã ego earundem rerum, atque verborum iterata scriptione, nolo ad iniustæ magnitudinis volumen

Historia apparitionis Christi iam ostensũ est §.7. quod nõ constitit

men, meum crescere librum. Solutionem etiam precedentis argumenti consulat pro explicatione illius cap. fundamenta. de electio. in 6. nam quod in eo videtur astrui, scilicet, in vrbe Romana Christum instituisse caput Christianæ religionis, soluitur, aut dicendo ex præcedenti solutione, quòd aliud est Christum instituisse Romanum Pontificem: aliud instituisse quod Pontificatus perpetuò esset Romæ. Horum duorum primum, verissimum est, ad bonum sensum; quòd scilicèt, illum Christus instituit, qua ratione summus est Pontifex, non quatenus est Romanus: Secundum verò, vt falsum refellimus. Aut dicendo ex secunda probatione. 1. concl. illam priuatam Christi voluntatem, quæ soli Petro manifestata est, quòd Papatus esset Romæ, vim non habere ad statuendum diuinum ius vt inibi visum est. Vide etiam §. 10.

XIV. Ex vna de iure diuino, & altera euidenti quid sequatur.

AD tertium argumentum vt respondeamus concedimus Maiorem illius syllogismi, scilicet, De iure diuinó est, quòd Petrus habeat successorem, quódq; ille qui succedit illi sit Papa totius Ecclesiæ. Rursus concedimus Romanum Pōtificem esse, qui de facto illi succedit. Et cum infertur, de iure diuino est, quòd Romanus episcopus sit pastor ecclesiæ. negatur consequentia, propter variationem appellationis. Nā quod ad minorem attinet, sanè non succedit Petro Romanus episcopus, quatenus Romanus est, sed quatenus Papa est, & caput ecclesiæ, sicut nec Petrus vicaria Christi potestate functus fuit, aut habuit totius ecclesiæ principatum, quatenus futurus erat Romanus episcopus, sed quatenus princeps & caput fidelium ab ipso instituebatur. Cuius rei insignis est coniectura, quòd per quinque annos priores à suo pontificatu. imò per

Papa nō Papa eo quòd succedit Romano Episcopo, sed eò quòd succedit Papæ.

per 12 non fuit Romanus episcopus, vt iam ter quaterque dictum à nobis est. Sed exactam huius resolutionem iam à me audijt Theologus, nisi præterijt solutionem cuiusdam argumēti, suprà §. 10. vbi ego accuratè, & perfectè, vt existimo, hunc nodum dissolui.

Ad id vero quod opponitur, scilicet, Ex vno principio de fide. & alio naturaliter cognito, se qui conclusionem de fide. Respondetur, id ad nostrum institutum non pertinere. Non enim negamus nos, esse nunc de fide, quòd Romanus episcopus sit Papa: sed quòd negamus est, quòd id pertineat ad ius diuinum. Quis ignorat multa esse de fide catholica tenenda, quæ ad ius diuinum minimè pertinent. Nam quæcunque propositio à Papa, vel à Concilio definiatur: continuò pertinet ad fidem catholicam: non sic ad diuinum ius. Vt, de Fide Catholica teneri debet, Matrimonia clandestina nunc temporis irrita esse: at minimè hoc pertinet ad diuinum ius, sed ad humanum: quandoquidem ab hinc triginta annis, non erant irrita: & rata fieri rursus per Ecclesiam possent modò. Sed & hæc multas etiam implicant difficultates, quæ expendendæ à nobis in præsentiarum non sunt. Naclantus, Tractatione 12. Theologica, & Canus, li. 6. c. 8. ad 10. & Corduba, q. 19. in lib. 1. & Ioan. Medina Cod. de Pœnit. in q. de confessionis necessitate §. Esset tamen dubium. videntur confundere propositiones, quæ sunt de fide cum his: quæ sunt de iure diuino.

Nor. De fide est quod Romanus Episcopus est Papa, nō tamen est de iure diuino

Nō est idē, propositionē pertinere ad fidem, & ad ius diuinum.

Quod si pergas obijcere, Ex vno principio pertinente ad ius diuinum, & alio moraliter, aut naturaliter cognito, quid sequitur? Respōdetur, parum referre quòd illud alterū sit euidenter cognitum, si aliunde nō habet pertinere ad ius diui-

Obiectio

Solutio.

num, sed ad humanum, Nam si ad humanum pertinet, conclusio inde elicita ad humanum pertinet ius: quod contingit in proposito syllogismo. Id ego productis exemplis elucidaui §.10. ad fin. Neque verò est satis certum, Conclusionem ex vna præmissa de fide, & altera euidenti collectã quidquid dicat Cano, esse de fide: imò existimo non esse de fide. Vt, verbi gratia, in hoc syllogismo: Omnis homo est risibilis, Christus est homo ergò Christus est risibilis. Hæc conclusio in rigore non est de fide, quidquid etiam dicat Vega, lib. 9. super Concil. cap. 39. Verum quidem est, in duobus illis syllogismis, in illo tertio argumento adductis, conclusiones illas ad fidem pertinere: non tamen propterea quòd sequantur ex vno principio de fide, & alio euidenter cognito, vt perperam existimauit Cano suprà ad 10. Et quantum ad hoc optimè dicit Vega, circa medium illius cap. nam cum conclusio sequi debeat debiliorem partem, non poterit conclusio habere certitudinem fidei, ex vi præmissarum, quarum altera solam habet certitudinem luminis naturalis. Habent itaque conclusiones illæ adductæ in arg. certitudinem fidei, non ex vi præmissarum, aut syllogismi per quem inferuntur: sed aliunde & ab extrinseco. Nempe, quia altera illarum conclusionum, videlicet, Christus habet duas voluntates & duas operationes, immediatè diffinita est in Concilio Chalcedonensi tempore B. Gregorij Papæ, contra Monothelitas: altera verò, scilicet, Concilium Nicænum non errauit in diffinitione fidei & morum, etiam est de fide, quia tota Ecclesia, ab hinc plus mille ducentis annis, illi concilio assensum fidei præbuit. Est autem de fide, quòd per multum tempus ecclesia non potest in magno errore versari. Verùm extra

Conclusio deducta ex vna de fide, & altera euidenti, non pertinet proprie ad fide.

cho-

rum saltare, veteri parœmia prohibemur.

AD quartum argumentum, quod sacris traditionibus nitebatur, respondendum est, si præfari quædam per tempus nobis licuerit. Enimuerò non omnium traditionum par est vis, & authoritas. Sunt namq; quædam traditiones diuinæ, quæ, scilicèt, à Christo domino emanarunt: vel immediatè ab ipso, vel mediante Apostolorũ prædicatione. Aliȩ sunt traditiones, quæ dicuntur non diuinæ, sed Apostolicæ, quia ab ipsis Christi Apostolis primò traditæ sunt, & institutæ. Aliæ tandem dicuntur Ecclesiasticæ, quæ, scilicèt, Romanorum pontificum, & vniuersalis Ecclesiæ vsu & approbatione ad nostra vsq; tempora peruenerunt. Scio, Martinum Chemnicium Germanum hæreticum. Traditionum octo genera posuisse, eas vt pessundaret, & irrideret. Verùm, quoniam negotium esset fastidiosissimũ eas recensere, remitto vos ad Diegum Paiuam, Defensionis Fidei lib. 2. virum de Tridentina fide optimè meritum, cuius suaui lectione, prolixi Hæretici fastidia compensabitis. Nos ad tria omnes membra reducimus. Etquidem traditiones primi generis, quæ, scilicèt, diuinæ sunt, tanta eminent authoritate, vt perinde ac ius ipsum diuinum, quod in sacra scriptura continetur, sint nobis amplectendæ & venerandæ. Huiusmodi sunt, quod sacrum Eucharistiæ sacrificium in Ecclesia quotidiè celebretur: quod præmittatur cõfessio sacramentalis: quodque confessio ipsa sit auricularis: quod per subdiaconatus, & diaconatus ordines ad presbyteratum fiat promotio: quod in consecratione sanguinis dicatur, æterni testamenti, mysterium fidei: quod sacramentum baptismatis, & confirmationis non iterentur: quod sanctorum memoria in templis & oratio-

XV. Tria traditionum genera tractãtur, & expẽduntur.

Traditiones diuinæ faciunt ius diuinum.

Exempla diuinarũ traditionum.

nibus publicis fiat,&c. Istæ,& aliæ huius generis sunt traditiones, quas Apostolos ab ore Christi pendentes,& eius doctrinam iugiter auscultantes, inde hausisse semper existimauit Ecclesia. Pertinent igitur ad ius diuinum, licèt neque in scriptura contineantur, nec inde per multas cõsequentias deduci valeant.

2. generis traditiones sunt Apostolicæ, quæ non faciunt ius diuinum.

Secundi generis traditiones,quas Apostolicas appellabamus, quoniam ab Apostolis tanquàm ab Ecclesiæ rectoribus,& fundatoribus humano instituto acceptæ sunt, non faciunt diuinum ius, sed humanum. Tales sunt Dominicam diem festiuam esse. Quadragesimale tempus: Minorũ ordinum institutionem, & susceptionem: Religionum monasticarum vsum,&c. Igitur huiusmodi traditionum vis non exuperat authoritatem Ecclesiæ, quæ penes Romanum Pontificem residet: ac proinde authoritate Pontificia, & ecclesiastica poterunt aboleri,& transmutari, vt latissimè vidimus supra §.9.& ferè dicitur in c.significasti. de electi.& c. bene quidem 96.dist. Quod si obijcias cap.requiris.1.qu.7.& cap. confidimus & decreta per quam multa quæ habentur 25.quæst.cã. 1.c.omne.& c sunt quædam.sed præsertim capit. contra statuta, & est decretum Zozimi Papæ: Contra statuta patrum addere aliquid, vel mutare, nec huius sedis potest authoritas. Dicendum, illud verbum, potest, non significat absolutam potestatem, secundùm quam Papa abrogare posset cuncta statuta Patrum & Pontificum & Apostolorum; imò & ipsa Diui Petri, quæ quatenus rectores erant & episcopi Ecclesiarum instituerunt. Nam & quòd ipsam diem Dominicam, & paschalia festa infirmare posset,& prorsus dehonorare, & profesta facere, dicunt Syluester,verbo,Dominica. S.Thom.2.2.q.122.art.4.

Exempla traditionũ harum.

Obiectio.

Solutiò. Quòd Papa non potest, nempe,licitè dispẽsare in apostolicis traditionibus, potest tamẽ absolutè sup. §.9.

ad 4. Turrec. de consecratione d. 5. ca. pronunciandum Abb. c. licet de Ferijs, &c. Igitur illud verbum, potest, significat, nō posse Papam hæc instituta abrogare potestate rationabili, secundū quā dicit regulā iuris. Id possum⁹ quod iure possum⁹. Secùs tamen de plenitudine potestatis suæ. Et eandem habet explicationem, c. istud requiritis. 1 q. 7. Alias duas explicationes horum canonum adducit Aug. de Ancona doctissimus, in lib. de potestate Papę. q. 60. ar. 8. vbi tractat etiam, quomodò contra statutá omnium Conciliorum (exceptis quæ ad articulos fidei pertinent) posit Papa dispensare. De quo suprà. 7. & 9. §.

Tandem in tertio traditionum ordine constituimus eas, quas, Ecclesiasticas appellant Theologi quæ, scilicet, à Romanis pontificibus, atq; ab vniuersali ecclesia, paulò post Apostolorum tempora statim cœpta seruari, nullá vnquam desuetudine ad hæc vsq; tempora defecerunt: cuius generis multæ referuntur. c. Ecclesiasticarum. 11. d. vt signare nos signo crucis, vngere oleo quos baptizamus, has, illasque cæremonias in sacro altaris, & aliorum sacramentorū ministerio exercere, &c. Is autem canon 11. d. sub Augustini nomine refertur, cum tamen Augustini non sit, sed D. Basilij. lib. de Spiritu sancto. c. 27. quanuis mendosus & vitiatus, de quo alias. Igitur quò ex tam multis vnum promamus, quod nostra interest, dicimus Papatum esse Romæ, esse quidem perpetuam Apostolorum, & Ecclesiæ traditionem, at non esse diuinam: quia, vt bene tradit Caiet. in illo. cap. 13. Institutio Euangelica in his mutationibus non se impedit. De Traditionibus multa in Lindano videri possunt lib. 4. suæ Panopliæ Euangelicæ, vbi eruditissimè, & diligentissime loquitur, c. 100. & lib. 5. per totum aduersus perfidū

Tertiū genus traditionum, nēpe Ecclesiasticarum, quas Papa potest annullare. Exempla harum traditionum.

Papatū esse Romæ traditio est, sed non diuina, & ideo est à Papa delebilis, & dispensabilis.

Brentium, qui Traditionarios, & Traditores ore blasphemo appellat Catholicos: quòd sacris traditionibus fidem, & Ecclesiam constare etiam dicant. Scio Lindanum lib. 4. c. 86. vehementer declinare in oppositam sententiam, qua dicitur de iure diuino esse quod papatus sit Romæ: verum postquam allatæ authoritates, ac rationes, in eã non potuerunt nos abducere, Lindanus timendus nobis non est. Cætera verò, quæ in eodem 4. argumento obiecta sunt, facilè diluuntur, si fassi fuerimus, verùm esse quòd Christus Dominus specialissimam gerat Romanæ ecclesiæ curam, non solùm quà Vniuersalis est, sed quà Romana est. Idque tùm ob alias causas, tùm meritis B. Petri, qui eam vrbem à se præ alijs electam illustrauit, aluit, fouit, & cœlesti doctrina seminauit, & suo demùm irrigauit sanguine. Atq; adeò minimè formidandum est, permissurum Deum, vt tantis Beatissimi Petri meritis & precibus spretis, suprema sedes è Romano solio, in alium locum transportetur.

XVI. Quòd nostra sententia penitus differt ab hæreticis contendētibus Papatũ vsurpari à Rom. episcopis.

AD quintum argumentum respondetur nostrã hactenùs traditã doctrinam toto cęlo ab hęreticorũ tramite aberrare, vel, vt veriùs dicamus, ipsorum sententiam à nobis errare. Quamuis enim demus, non esse de diuino iure quòd papatus sit Romæ, non continuò sequitur, quod hæretici sequi percupiũt, videlicèt, Romanos Episcopos sibi vniuersalem Ecclesię potestatem vsurpare: nam non à seipsis, aut à paucis prędecessoribus, sed ab omnibus, sed à Petro traditum est, & à cæteris acceptum, quòd cum primũ quis Romanæ sedi præficitur, toti ecclesiæ præfectus intelligatur. Vnde pręclarè Thomas Vvaldensis, in Doctrinal. fid. ant. lib. 2. art. 3. cap. 41. cõtra Vviclephum, qui fideles dementare conatus

Romæ

Romæ insidiabatur,& detrahebat: Si tibi inquit, ô Vvicleph,ripa Tibris non videtur honesta,noli Romam obiurgare,non Constantinũ, vel Caium,sed Romulum.Non iste Papa hodiernus,nō prædecessor eius ante mille annos nouissimos, Romā elegit sedem,sed ante eum Fabianus,ante eum Syxtus,ab Euaristo,ante eum Anacletus, & ante eũ Clemens,& à primo Petro & quidē vt iā dicit Aug. non hoc Petrus à se ipso sed à Deo vocante delegit,&c. Hæc Vval. Qui tamen dicit,id Christum instituisse, vt ab extremo hæreticorũ errore discedat.Præterea,dicimus,non esse scintillam apparentiæ,quòd Romana sedes à tēporibus Phocæ,aut Constantini cœperit, vt superiùs à nobis in quæstionis huius initio ostensum est, & tractat Lindanus li.4.Panopliæ c.85.vbi omnino videndus est,cum Aluaro Pelag.lib.1. de plāctu Ecclesiæ art.37.Vvald.supra c.33.& Iacoba.li. 10.ar.7.ad 33.argumentum.Vnde non ideò Romanus Pont.prælatus est toti Ecclesiæ,quia Imperatores id instituerunt.Vide d.96.per multa capita. Quòd autem authoritates illæ allatæ in argumēto sonare videntur,scilicèt, à Phoca,aut Constātino cœpisse, congruam habent intelligentiam; videlicèt, quòd illi Imperatores declarauerint, & defenderint Romanæ Ecclesiæ excellentiam ab insurgentibus alijs,siue Græcorum, siue Latinorum Ecclesijs contra Romanam.

Quo pacto Imperatores instituerint Eccl. Rom. &c.

Quod verò adducitur,potiùs Hierosolimitanam,aut Bethlehemiticam ecclesiam fore supremam,quàm Romanam,facilè confutatur dicendo, quòd licèt prior fuerit aliquando ecclesia vniuersalis Hierosolymis quam Romæ, non sequitur quòd modò sit maior: nam similiter antiquitùs ecclesia Alexandrina erat prima post Romanam, postea verò fuit ei præfecta Constanti-

In quo sensu Ecclesia Hierosolymitana sit, aut fuerit vnquam prior,& sit perior quā Romana.

nopolitana.c.renouantes.22.d.&c.c.antiqua. de priuileg.Certè D.Petrus,& Paulus spretis Iudæis, & eorum regno, excusso à proprijs pedibus puluere vt dicit scriptura, conuersi sunt ad Gentes, propter Iudæorum incredulitatem, & duri-
Act.13. tiam.Petrus Soto in defensione catholicæ confes-
Luc.10. sionis.1.p.c.100. & Vvald.c.41. Imò eandem ob causam,de toto Iudæorumregno prædictum fu-
Isai.1. erat.Et derelinquetur filia Siô, sicut vmbraculũ in vinea,& quasi tugurium in cucumerario,& sicut ciuitas quæ vastatur. Quando itaque apud Nicephorum, lib.12.hist.Eccl.c.16.in Concil. Constantinopol.tempore Theodosij Impera. in Epistola ad Ecclesiã Romanam,dicitur Hierusalem mater omniũ Ecclesiarum, & Iacobus, qui erat Hierosolymitanus antistes dicitur Apostolorũ princeps, vt in argumento quinto relatum est; hoc eã ob causam factum fuit,quia tũc temporis patriarchatus omnium ecclesiarum Palesthinæ, & finitimarum regionum, erant Hierosolymis. Ac proinde dicitur Ecclesiarum mater, vel matrix.Adde,dici matrem Ecclesiarum: quia vt habent testimonia psal.109.& Mich.& Isai.inde exordia Euangelij erant auspicanda, & in totum orbem protendenda. Vnde non est cur Brentius, nunc temporis,in Romanæ Ecclesiæ odium, conetur nobis erigere Hierosolymitanam ecclesiam, quam re ipsa constat iam diu à synceritate fidei defecisse. Et.si qui relicti sunt in ea Christicolæ, adeo in multas sectas dissecti sunt, vt contendere, quòd illa Ecclesia sit omnium ecclesiarum mater,sit bicipitem,imó & multicipitem(vt sic dicam)facere Ecclesiam:quod est contra aperta sacre scripturæ testimonia,quæ vnitatem fidei vel mãximè prædicant.Vide Osium,lib.illo 2.cótra Brentium,Vvald.&Petrum Soto, suprà,& Simã.tit.24.nu.24.Alia,quæ ab hereticis,in quinto

Christiani qui nũc sũt in Hierusalem, in uarias sectas di[uisi] sunt.

illo argumēto obijciūtur, solutione nō indigent.

AD sextum argumentum concedi omnino debet multas Ecclesias, Oriētales & Meridionales, imò & Occidentales aduersus Romanam surrexisse: verùm omnes vi veritatis compressas tandem obmutuisse: & Ecclesiā Romanā & eius Episcopū coluisse, ceu inferior colere ac reuereri potest suū superiorem. Quod tractat Lyndanus lib.4. Panopliæ.c.92. Et quæ pertinaci cōtentione in schismate perdurauerūt, pro hæreticis & schismaticis habitæ sunt. Nam, vt habet Nicolaus Papa in dicto.c. omnes.d.22. fidē violat, qui aduersus illā agit, quæ est mater fidei. Quanuis aūt possent pontifices summi supremā sedē in Asiā, siue in Africā trāsportare, minimè tamen id vnquā facere debuere. Tū, quoniā an illa mutatione illis damnis consuletur, incertū erat: tùm verò, quoniā certissimum reputabatur infinita & numero, & magnitudine nocumenta enascitura esse ex tali mutatione, si fieret.

XVII. Quod nunquā potuit nec debuit Papatus trāsferri in aliā ecclesiā licet de iure humano est Romæ.

Ad septimum respondetur, negari non posse (vt superiùs non semel diximus) specialem paternam curam Deum Opt. Maxi. semper adhibuisse erga Romanæ Ecclesiæ fidē, & diuturnitatem, & cōseruationem, vt probat argumentum. Non tamen inde illatum putes, de iure diuino esse, quòd Romæ sit suprema sedes. Sanè eò quòd coniuncta sunt duo ista, scilicèt, Episcopatus Orbis & Vrbis, nō potest Deus curam Orbis gerere, nisi specialem Vrbis prouidentiā habeat. Habet ergo Romanę vrbis paternam sollicitudinem, proptereà quod coniuncta est sedi summæ: licèt coniunctio ista nō sit per se, & diuino iure facta, sed humano, vt in solutione primi argumēti explicabamus. §.13.

Paterna cura, & prouidentia, semper Deus prosecutus est Rom. ecclesiam.

Ad octauum respondetur, omnia illa testimonia explicanda esse vt in solutione primi, vt dig

nitas Romanæ Ecclesiæ non tribuatur sibi, quatenùs est Romana, sed pro vt est Vniuersalis, & caput cæterarum. Aut secundò, vt fateamur quidē voluisse Deum, vt prima illa sedes figeretur Romæ, tamen non ob id ad ius diuinum hoc pertinet, vt satis superque in prima conclusione huius longissimæ Quæstionis explicabamus. Sed tantas in hac quæstione moras traximus, vt plures facere peccatum sit, præcipuè cum quæstio sine argumentis, nos ad sui tractationem vehementer alliciat, quoniam voluptatem habet, pariter & vtilitatem,

QVÆSTIO
QVARTA POSITIVA

De illo, Deut. 7. Non erit apud te sterilis vtriusque sexus, &c. An Virginitas aliquando sancta non fuerit.

I in genere demonstratiuo constitutam orationem de virginitatis & pudicitiæ laudibus, potiùs quàm Quæstionem scholasticam, Doctoris Theologi more, tractandam assumpsissem: sanè huiusce tractationis abruptum exordium, nullis alijs verbis auspicarer, quàm quibus Maximus Valerius librum sextum exorsus est? Vnde, inquit, te virorum pariter ac fœminarum præcipuum firmamentum, Pudicitia, inuocē? Tu enim prisca religione consecratos Vestæ focos incolis: Tu Capitolinæ Iunoni puluinaribus incubas: Tuo præsidio pueri-

lis

lis ætatis insignia munita sunt: Tui numinis respectu syncerus iuventæ flos permanet. Te custode matronalis stola censetur: Ades igitur, &cæt. Verum tamen, quoniam scholasticam disputationem, quamuis sine argumentis, vt aiunt, tractare est animus, circa explicationem illius loci Deuter. 7. Non erit in te sterilis, &c. aliter mihi procedendum erit. Primum autem omnium, quædã præmittendæ sunt probationes, quibus demonstremus, minimè illorum sacrorum verborum sensum esse, quòd Deus Virginitatem vnquam vetuerit.

PRincipiò, nescio, an vel ipsa cœli & stellarũ constitutione, quam habuit Christi natiuitas, fuerit adumbratus amor vehemens, quo Christus Dominus virginitatem prosequitur. Albertus Mag. in lib. qui dicitur Speculum referens descriptionem Signi cœlestis, quod appellatur Virgo ex Albumasar Astrologo, in suo maiori Introductorio Astronomiæ, tractatu 6. dicit, sub ascendente Signi Virginis natum fuisse Dominum Iesum Christum. Quibus, post multa tẽpora, hæc addidit Petrus Aliacen. Cardinalis, Fuit in natiuitate Christi horoscopus, pars Virginis octaua: quæ religionis mutationem portẽdit: & in culmine cœli Saturnus, imum cœli tenente Sole, &c. Vt latiùs in Syxto Senensi libr. 6. anno. 10. de quo videatur Marsylius in 1. quæstio. 2. artic. 3. in 2. argumento principali. Non quia stellis subiaceat natorum desideratissimus, qui creauerat ipsas stellas: sed quia, cum extenderet cœlum sicut pellem in initio mundi, formaretque librum vniuersitatis, & stellis ceu literis ipsum conscriberet: voluit vt noua hæc Verbi natiuitas sub ascendenti signi Virginis contingeret vt vel ipsum signum, quod hac nomenclatura sit insigni-

I. Prima probatio quòd magno Deo amore Virginitatẽ prosequatur.

Christus Dominus natus sub ascendẽte signi Virginis.

insignitum, sibi gratum esse demonstraret, Nam & D. Hieronym. li. 1. aduersus Iouinianum in virginitatis honorẽ putat cadere, quòd signorum cœlestium vnum sit Virgo vt §. 5. videbis.

II. In omni lege Deo grata fuit virginitas, etiam in statu naturæ, &c.

SEd nullo commodiori medio, Virginitatem plurimum placuisse Deo, valet ostendi, quàm producendo veteris etiamnum testamenti sanctos homines, qui virginitatem coluerint. Primùm D. Ignatius, in Epistola ad Philadelphos, multos illius testamenti enumerat virgines, sanctos homines, Melchisedechũ, Iosue, Heliam, Helisæum, Hieremiam, Ioannem Baptistam, &c. His adijciunt Abelem Sancti Patres, Ireneus, Hieron. & August. de quo Geneb. in Chronogr. Nisi enim virginitas Abeli placuisset, tandiù à ducẽda vxore se ipsum minimè continuisset. Erat namq; centenarius cum à fratre occisus est, vt ex communi Hebræorum, & Christianorum traditione tradunt Genebr. suprà, & Abulen. Tracta. de optima politia, qui simul cum paradoxis circumfertur, vbi num. 65. dicit, Abelẽ occisum esse à fratre suo, centesimo trigesimo anno à creatione Adæ: nam Adamus quintodecimo à sui creatione genuit Caimum & post alios quindecim, Abelem, deinde verò post centum, Caim occidit Abel. de quo nonnihil statim, in rei huius gratiam producemus.

Anno. 130. mũdi. Caim occidit Abelem centenarium.

III. In primordijs mundi per centum ferè annos continebãt sese homines in Virginitate.

ACcipe tertiam probationem, vt, quantum Deo virginitas placuerit, animaduertas. Certè etiam in initio mundi cùm tantopere oportebat, vt rei vxoriæ omnes operam darẽt, vt homines multiplicarentur, quod pro tali tẽpore præceptum eius fuerat, seruabãt sese homines in continentia & virginitate prius per sexaginta, octoginta, & centum annos. Nicolaus Lyranus super Genes. c. 11. dicit, tempore Abraham, cum æ-

cũ ętas hominũ tam multũ decreuerat, vt vix triginta supra centum annos viuerent, homines generare incipiebant quando erãt sexaginta annorũ, vel septuaginta. Quin mirabile est, vt per totũ ca. 5. Geneseos, vbi hominum generationes referuntur, nemo ponitur generasse minor sexaginta quinq; annis: donec tandem tempore paulatim procedente, trigesimo & 29. anno ætatis, referuntur nonnulli generasse. Quoad vsq; in alium extremum, hominum declinauit conditio, vt referat D. Hieron. in Epist. ad Vitalem, tom. 3. quæ incipit, Zenon nauclerus, ante pubertatis annos, Salomonem, & Achazem genuisse filios, id est, cum haberent vndecim annos, vel decem ætatis. Nam dicit Hieron. Deprecaris, vt exponam tibi causas, quare Salomon & Achaz vndecim annorum, filios genuisse dicantur, &c. Et mox annorum facta computatione dicit: perspicuum est, vndecim annorum fuisse Salomonem, siue decem, quia decem menses à conceptu vsque ad partum sibi mater vendicat. Et mox: Ex quo intelligitur Achax quoq;, vndecimo siue decimo anno Ezechiam filium procreasse. Et inferiùs: Quis crederet mortalium, vt vndecim annorum puer generaret filium? Et adhuc: Nunquid quia nostra ætate, duplex Lydiæ natus est homo, duorum capitum, quatuor manuum, vno ventro, & duobus pedibus, omnes homines, ita nasci necesse est. Audiui, Domino teste, non mentior, quædam muliercula, cum expositum nutriret infantem, & instillaret cibos, ac nutricis officio fungeretur, cubaretq; cum ea paruulus, qui vsque ad decimum iãm peruenerat annum: accidit vt plusquàm pudicitia patitur, se mero ingurgitaret, accensaq; libidine, obscęnis motibus ad coitũ duceret infantem. Prima ebrietas alterius noctis, & cęterarum dein-

Gen. 5.

Salomon, & Achaz decẽ annos habẽtes genuerunt filios.

Tempore D. Hier. puer decem annorum genuit filium.

deinceps fecit consuetudinem:necdum duo mēses fuerant euoluti,& ecce fœminæ vterus intumuit.Hæc Hieronymus.Quam historiam,quoniam ego cùm inhonestè, tùm incredibiliter dicerem verbis meis,Hieronymianis enarraui.Sed & D. Gregor. in dialogo, vt referunt Iuristæ Ioan. Andr.in cap.final.de eo qui cogn.con.vxor.su.& Hostien.in sum.titulo de pœnit.§. Cui confitendum.Panor.ca.1.de delict.puer.& alij,asserit,Puerum nouem annorum suam nutricem grauidam reddidisse.Vide Tiraquellum doctissimum, in sextam legem Connubialem , glossæ 1,part.6, num.37.

Puer nouē annorū grauit.

Sed ad rem iterum conuertamur. Homines illius primæ mundi ætatis non statim ac poterant, generabant,sed multam post ętatem:nam Caim, qui primogenitus Adami videtur fuisse:licet (vt habet scholium marginale in Cai. super Genes. cap. 4. initio) nonnulli temere dixerint oppositum, contra quos est August.lib. 15. de Ciuit.cap. 15. & Chrysost. homil. 18. in Gene. Caim igitur anno 15.à Creatione Adæ,genitus ab illo est:cum tamen statim ac creatus est, potuisset generare, vt obseruauit D. Aug. 15.de Ciuit.c.12.quia vt dicit Mag.in 2.d.20.& priùs d.17,ex August. lib.6.de Genes. ad litera. c.13.& 14. & S.Methodius,vt in Histor.Scholastica in florida,& robusta pubertatis,seu mauis virilitatis ætate,creatus à Deo fuit, scilicet, quasi triginta annorum: licèt Caiet. putauerit,quasi 60 . Abstinuit ergo per quindecim annos à corporis commixtione. Nam quòd post 15. annos à creatione genuerit Caimum, habent scriptores non ignobiles. Petrus Comestor, authōr Historiæ Scholasticæ,super Genes.ca.25.cuius est quadringentórum annorum antiquitas: nam floruit tempore Frederici Imperatoris, anno Do-

Adām per quindecim annos à sui creatione cōtinuit se in virginitate.

no Domini 1160. Idem habet D. Anto.1.p.Histo. titulo 1.c.1.§.4.& Vincentius Belluacen.in specu. Hist. lib.2.& S.Methodius,quem adducit Histor. Scholast.c.25.supra & Abulen.Tractat.de optima politia,nu.65.De quo multa disserit.D.Augu.lib. 15.de Ciuit. à c. 12. vsq; ad 20.vbi præsertim ca.15. duas adducens rationes, ob quas homines illius sæculi tam serò tamque longè à prima ætate generare incipiebant,videlicèt,centenarij, sexagenarij,dicit, pubertatem tunc temporis seriorem fuisse,scilicèt, per proportionem ad ætatem sexcentorum vel septingentorum annorum quos tunc viuebant. Atq; adeò nihil mirum quòd ante sexaginta annos generare non inciperent. Ex D. Aug. curtá serò generare homines inci piebant.

Cæterùm cum non esset nunc temporis natura debilior,imò valentior & robustior esset, quā modò sit, adhuc ratio desideratur, ob quam tam serò homines inciperent generare nisi dicamus, per traditionem à primis illis sæculi hominibus acceptum, vt se in sancta virginitate homines continerent prius per 60. 70. aut centum annos, quàm liberis vacarent. Eo quod & Deo id,& rectæ rationi consentaneum iudicabant.Nam dicere quod tunc temporis aliter computabantur anni quàm modò, quodque anni essent breuiores, videlicèt,trimestres,vel sex mensium, vel quatuor,vt compu:abant Aegyptij,Arcades,Arcananę de quibus D.Aug.15.de Ciuit. cap. 12.alienum est à sacris literis, vt inibi ostendit Aug. Nunc autē finis gignendi ferè est qui tunc erat initium,nam Arist.lib.5.de natura Animal. cap.14. dicit,quem refert & sequitur Cœlius Rodig. libr.15.Lectionum Antiq.ca.20.finem gignendi viris, vt plurimum, esse septuagesimum annum : mulieribus quinquagesimum. Vsque ad annum 80. extendi posse hanc vim in aliquibus viris, dicit Albertus Magnus, Quòd amore virginitatis se contiinebāt à nuptijs per tot annos. Vis gignēdi in viris,& fęminis quā nunc termi nū habeat.

Magnus, libr.5.de Animal.Tractat.2.cap.1.de quo multa in Andrea Tiraquello in sextam legem Connub.1.glossæ p.6.nu.48.Nisi aliquis occurrat rex Numidarum Massinissa quem refert Tullius & permulti alij, nonagenarium ferè genuisse filium.Nam Plinius lib.7.ca.14. dicit 86.annos habuisse, cũ genuit.Et de Catone Censorino, quòd octogenarius genuit. Sed iam tempus est vt his per occasionem dictis contenti, institutum persequamur.

IIII. Inter Gentiles res erat excellens, & sancta virginitas.

Quartò his adijce, Ethnicos etiam virginitatis, & castimoniæ excellentiam agnouisse: Apud illos laudabilissima erat virginitas, & laudatissimæ virgines. Primum omnium, sacerdotibus siue maribus, siue fœminis, venerea prohibebantur ad sacra peragenda accessuris: Non enim sine causa Virg. Aeneid.lib.6. & Ouid. 2.Fast.sacerdotes cognominabant castos:

Quiq; sacerdotes casti dum vita manebat.

Et Ouid.

Casta sacerdum tempora fronte gerit.

Sacerdotes attingere, & nominare capram nõ licebat.

Quin Plutarch.in problemat.Rom.cap.11. idcircò dicit, Romanos sacerdotes capra abstinere solitos, vt non modò attingere, verum nominare, putarent peccatum, quod id animal tãquam libidinis symbolum abhorrerent. Hircus enim & capra immoderatissimæ libidines sunt, Columella lib.7.c.6.de hirco dicit, quòd dum matris vberib: alitur, adhuc paruulus ipsam matrem plerumq; stupro superuenit. Verba sunt Columellæ. Festus etiam Pompeius tradit, Diali Romæ nefas fuisse hederam tangere, propterea quòd hedera antiquitùs lasciuiæ signum erat. Nam & Horat. lib.1. Ode.36.dixit.

Hircus symbolum libidinis.

Lasciuis hederis ambitiosior.

Et lib:

Et lib. Epod. ode. 15. rationem reddidit. Hedera libidinosa.

Arctius atq; hedera procera astringitur ilex,
Lentis adhærens brachijs.

Vestales quoque Virgines, quæ, more nostrarum Sanctimonialium, templis abditæ & interclusæ seruabantur, quoniam sacris inseruiebant, tantopere virginitatem excolebant, vt si quam reperissent pudicitiæ claustra temerasse viuam sub terra defoderent. Quod minimè facerent, nisi tantum crimen putaretur læsa Virginitas: vt verbis vtar D. Hieronym. lib. 1. aduersus Iouin. vbi de hoc loquitur. Quò respexit. Ouid. Vestales virgines.

Nullaq; dicetur vittas temerare sacerdos,
Hoc duce, ne viua defodiatur humo.

Et Iuuenalis eiusdem etiam laudatissimæ consuetudinis recordatus, dixit, Satyr. 4. initio.

Incestus, cum quo nuper vittata iacebat,
Sanguine adhuc viuo terram subitura sacerdos.

Appellat autem sacerdotem vittatam, aut proptereà quòd vitta, capitis sacerdotalis ornamentum erat: aut quia pudicarum matronarum gestamen etiam fuit. Vitta, sacerdotis, & virginis insigne.

Ouid. *Estote procul vittæ tenues, insigne pudoris.*

Hunc autem morem in subterraneum specum defodiendi virgines constupratas, à Numa Pompilio cœpisse, author est plutarch. in eius vita, cuius etiam moris meminerunt Valer. Max. li. 8. c. 1. Aug. 3. de Ciuit. c. 5. Liuius, Decad. 1. lib. 8. & Dec. 3 lib 9. Dion. Halic. lib. 3. Aul. Gel. li. 1. De quo multà in Ioanne Rosino, lib. 3. Antiq. Roman. cap. 19. Vestalis lapsa, viua defodiebatur.

Prætereà, vt in eodem persistamus: Tertull. lib. de Monogamia, paulò ante finem dicit, Sacerdo-

tes: Iu-

tes Iunonis, Dianæ, Apollinis, imò Veneris, impudentissimæ alioqui Deæ, virginitatem colebant. Sed & eodem Tertull. ibidem referente, & Plinio lib. 11. cap. 49. & lib. 35. cap. 12. Sacerdotes matris Deorum, id est, Cybeles, sibi virilia amputabant, eò quod maxima sacra obibant, vt in casta religione, ac religiosa castitate permanerent. Plutar. etiam in Symposiacis, & lib. de Iside & Osiride, scribit, Aegyptios sacerdotes castitatem inoffensam seruasse, atque adeo illos à salis vsu abstinere solitos, vtpotè qui caloris vi libidinem concitet. De quo plurima F. Mich. de Medina, de Sacrorum homi. continentia, lib. 1. c. 53. & lib. 3. c. 8. & Iodocus Clictouæus in Propugnaculo Ecclesiæ aduersus Lutheranos, li. 2. per totum: Martinus etiam ab Ayala p. 3. in Tradi. de sacro cœlibatu, art. 1. Vvilhelmus Lyndanus libr. 4. Panopliæ ca. 96. Multa etiam de fœminarum, atque virorum castitate Gentilium, refert Cœlius etiam Rhodig. l. 8. lectionum antiquarum c. 1. & Author Catal. glor. mundi p. 2. Considera. 11. & p. 3. Consid. 39. & Tiraq. eruditissimus, locis citatis in lege 15. Connub. à num. 115. vsque 124. Præ cæteris vero nullus plura, nullus veriùs, & elegantiùs adducit exempla, quàm D. Hieron. li. 1. aduersus Iouinianum. Ex quo temperare me non potui quin pauca hæc exscriberem in superiorum confirmationem.

Exempla castitatis apud Ethnicos.

Salis vsus.

Elegātissima verba D. Hier. de laude Virginitatis apud Gentiles.

Quoniam, inquit, intellexi in Commentarijs aduersarij, pronocari nos etiam ad mundi sapientiam, quod nunquam hoc genus in sæculo sit probatum, & nouum dogma contra naturam, religio nostra prodiderit: percurram breuiter Græcas, & Latinas, Barbarasque historias, & docebo. Virginitatem semper tenuisse pudicitiæ principatum. Referunt tabulæ, Atalantam Calidoniā Virgi-

Virginem semper in venatibus, semper in syluis, non tumentes vteros fœminarum, fastidiaque conceptuum, sed expeditam, & castam amasse virtutem. Harpalicen quoque virginem Thraciam insignis Poeta laudare volens, non ampliùs habuit quid diceret, nisi virginem nominaret:

O decus Italiæ, Virgo.

Chalciæcus quoque filia illa Leo perpetua virgo pestilentiam patriæ, scribitur, spontanea morte soluisse: Et Iphigeniæ Virginis sanguis, aduersos placasse ventos. Quid referam Sibyllas, quarum insigne, virginitas est: & virginitatis præmium, diuinatio? Et inferiùs de Vestalibus multa. Et post pauca: Nec mirum hoc de nominibus, cũ Mineruam quoq;, & Dianam, Virgines Deas finxerit error gentilium. Et inter duodecim signa cęli, quibus mundum volui putant, Virginem collocarint. Magna iniuria nuptiarum: vt ne inter Scorpios quidem, & Centauros, & Cancros, & Pisces, & AEgocerotes, vxorem, maritumq; contruserint. Hæc ille. Quibus, ad virginitatis laudẽ pertinere dicit, quòd Virginis nomen sit ad cœlestia signa translatum: & tamen nomen Nuptiarum [illegible] locum non inuenerit, inter signa cœli, [illegible] quibus computantur Scorpius, Cancer, Piscis, & Centaurus, id est, Sagittarius, & AEgocerotes, id est, Capricornius. Et post multa tradit, quasdam excellẽtes personas, salua & impolluta matrum suarum integritate, genitas, & natas, dicẽs: Apud Gymnosophistas Indiæ, quasi per manus huius opinionis authoritas traditur, quòd Buddam principem dogmatis eorum, è latere suo virgo generauit. Neq; hoc mirum de barbaris cũ Mineruam quoq; de capite Iouis, & Liberum patrem

Vnũ ex signis cælestibus, Virgo, nullum, ou ptiæ.

Salua Matrum virginitate plures natos credidere Gentiles.

trem de fęmore eius procreatos, doctissima finxerit Gręcia. Speusippus quoq; sororis Platonis filius, & Clearchus in laude Platonis, & Anaxilides in 2. lib. Philosophiæ, Perictionem, matrem Platonis, phantasmate Apollinis oppressam ferunt: & Sapientiæ principem, non aliter arbitrãtur, nisi de partu Virginis editum. Sed & Timæus scribit, Pythagoræ Virginem filiam choro virginum præfuisse, & castitatis eas instituisse doctrinis. Ac ne nobis, Dominum saluatorem de virgine procreatum, Romana exprobraret potentia, authores Vrbis & gẽtis suę, Ilia virgine & Marte genitos arbitrantur. Hæc de virginibus sęculi currens per multiplices historias, & properans sermo perstrinxerit. Hæc D. Hieron. Quibus si addideris, quæ D. August. de Vestali virgine refert, li. 22. c. 11. & li. 10. c. 16. de Ciui. nihil est quòd desiderari possit vlteriùs.

Insigne miraculũ pro virginitate apud Gentiles.

Inter magna, inquit, miracula Deorum suorũ, profectò magnum illud est, quòd Varro commemorat, Vestalem virginem, cùm periclitaretur falsa suspicione de stupro, cribrum implesse aqua de Tiberi, & ad suos iudices, nulla eius parte stillante, portasse. Hæc ille. Cui concinit alterum alterius miraculum virginis Vestalis, quod refert Liuius, lib. 2. de bello Puni. Valer. Max. lib. 8. Ouid. in Fast. & August. 10. de Ciuit. c. 16. quod his verbis Hieronymus refert: Claudia Virgo

Aliud insigne miraculũ.

Vestalis, cùm in suspicionem venisset stupri, & simulãchrum matris Ideæ in vado Tiberis hæreret, ad comprobandam pudicitiam suam, fertur, cingulo duxisse nauim, quam multa millia hominum trahere nequiuerant. Melius tamen; inquit Lucani Poetę patruus, cum illa esset actum, si hoc quod euenit, ornamẽtum potiùs exploratæ fuisset pudicitiæ, quàm dubiæ patrociniũ. Hæc Hieronym.

ronym. Per illum patruum, intelligit Senecam, cuius hæc de Claudia sententia est, quòd fuerit quoddam infœlicitatis genus, egere patrocinio Numinis ad purgandam infamiam pudicitiæ: nam Vestalem ita castam oportet esse, vt nec falsus rumor vllus de illa possit oriri. Quod obseruauit Erasmus ibi in scholijs num. 40. & consonat huic, quod Pericles apud Thucididem, primam in muliere virtutem esse, ait, vt ne de virtute quidem illius ad homines fama emanet. Quòd tamen ego mihi persuadere nolo, & nequeo, vt scilicet, nullus mulieribus campus relictus sit, in quo earum virtus excurrere, & cognosci possit. Nam si tum diuinas, tum humanas percurrere vellemus historias, tantus nobis occurreret castissimarum & excellentissimarum mulierum chorus, vt nedum eas laudandi, sed neq; enumerandi finem facere possemus. Innumeras retulit & collegit Tiraquell. in. 11. leg. nu. 30. Ex Plut. lib. de Claris mulie Philippo Bergomen. Rauisio Textore. Sed valeant hæc, quæ à nostro instituto paulatim nos auocant, & ad id quod cepimus, reuocemur.

Perfecta Virgo illa est, de qua nec falsus rumor oriatur.

QVinto loco, accedant veteris testamenti authoritates. Quarum, cum multæ sint, quæ ante vestros oculos constitui hodie à me possent, illam seligo, breuitati consulens, quæ habetur apud Isa. c. 56. Hæc dicit Dominus Eunuchis, &c. dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus. Hûc locum deprauant nostri temporis Hæretici Lutherani, de quorum fonte Petrus Vermelius, cognomento Martyr, Florentinus, hanc hausit doctrinã. Præmiũ illud quòd Deus pollicetur daturũ se Eunuchis nomen melius a filijs & filiabus, hoc est, melius nomen quàm sit illud quod

V. Vnicus locus producitur ex vet. testa. in laudem virginitatis.

Isaiæ 56.

habere poterant à filijs & filiabus, id eſt, à generatione, & poſteritate. non promitti virginibus, aut alijs quibuſq; ſpontaneum ſeruantibus cœlibatum, ſed Eunuchis, qui à natura, vel ab hominibus, ad Veneris vſum inepti ſunt redditi. Quaſi voluerit Deus eos conſolari, quòd à delicijs eſſent carnis exortes. Verùm impudenter hac in parte mentiuntur hæretici: nam ſancti patres Eccleſię, ante quos oppilare, & obſtruere ora debet tota horum Nouatorum cohors, de Eunuchis, qui propter regnum cœlorum ſe caſtrant, hoc eſt, voluntariam ſeruant virginitatem, locum illum interpretantur. Ita D. Au. lib. 1. de ſancta virginitate c. 23. & 24. & lib. 14. contra Fauſtum in fine. Ambroſius in Exhortatione ad Virgines, non longè à principio: & in inſtitutione Virginis. c. 6. D. Grego. 3. p. Paſto. c. 29. Orig. Hilar. Hier. Chryſ. Euthy. Theophyl. in illum locum Matth. 19. Nam Eunuchos, qui vel à natura, vel ab arte facti ſunt, non tanto ſancti Patres dignantur honore, imò diris, & amarulentis verbis ſolent proſequi. Et vice omnium ſonent trium verba prçconũ Chriſti, Baſilij Magni, & eius familiariſſimi Gregorij Nazi. & huius diſcipuli D. Hieronymi. Ergo Baſilius Epiſt. 87. ad Simpliciam: Ignominioſum illud ac pernicioſum Eunuchorum genus: genus, inquam, nec fœmineum, nec maſculum: inſaniẽs in mulieres, inuidioſum, vilis pretij, animo feroci, effœminatum, ventri deditum, fractum, illiberale, furioſum, & zelotypum, &c. Verùm hæc omnia, alioqui acerba, & rigida probra, vmbra ſunt ſi conferantur cum tam multis illis quæ dicit idem Magnus Baſil. li de vera virgin. vbi poſt multa, & ante plura, quæ in Eunuchos iactat, refert de quodam Eunucho qui cum virginem quãdam vitioſo complecteretur affectu, totuſque

Eunuchi, quos laudat ſcriptura, ſunt virgines, non verò caſtrati.

Matth. 19.

Aduerſus Eunuchos odium vehemens ſanctorum Patrũ.

toti

toti affusus, non haberet quo posset concupiscẽtiæ suæ satisfacere, dentibus vtebatur, ardentem in carne concubitus rabiem morsibus indicans. Hęc Basilius. Greg. Nazi. in Monodia in vitam Basilij, de Eunuchis loquens, sic dicit: Viri namque sunt inter mulieres, ad eas custodiendas, oblectandasque: inter mulieres verò inter viros ad omnia obscœna patienda. Hieron. li. 15. Commen. in Isa. c. 56. Ergo in Eunuchis, ait, quos laudat Isaias, nequaquam illi intelligendi sunt, quos ardẽs Poeta describit,

Nec non infœlix ferro truncata iuuentus,
Atque execta virum.

sed illi de quibus Dominus in Euangelio loquitur, Qui se castrauerunt propter regnum cœlorum. Francis. Forerius eleganter & religiosè hũc locum Isaiæ versat, qui omnino videndus ibi est: simul cum Mich. de Medina, lib. 3. de sacro. hom. cont. cap. 10. & 31. Castro de hæresibus lib. vltimo verbo, Virginitas, *Matth. 19.*

Non fert animus apologiam contra Hæreticos, pro virginitate facere, nam hoc me onere iã dudum viri nostra tempestate grauissimi, exonerarunt: Alber. Pyghius controue. 15. Lindanus li. 4. Panopliæ Euang. Canisius lib. 2. de Maria deipara c. 14. Michael de Medina latissimè, Clictouæus, Martinus Ayala, Stunica, & alij sanctæ virginitatis vindices. In quam nostri temporis hæretici infrementes, procacissimè debacchati sũt, Lutherus, Bucerus, Oecolampadius, cœlibes illi quidem primùm, ac sanctissimum monachatus institutum professi, post à sacratissimis religionibus apostatæ, perfrictissimæ frontis, & effrænatissimæ libidinis. Suscitarunt isti ab inferis, & exhumarunt Arrianorum vetustissimum in vir-

gines odium: qui tàm erant virginibus infesti, teste Theodoreto, lib. 2. hist. Eccl. c. 14. & lib. 3. c. 6, vt virginum sanctarũ aluos dissectos, hordeóq; impletos, porcis & equis obijcerent. At abominabile & execrandum horum dogma meis nũc impugnationibus non eget.

VI. Argũmenta aduersus virginitatẽ, ex locis scripturæ. *Deut. 7.* *Exod. 23.*

HIs tenui calamo præiactis, explicemus locũ Deut. 7. Non erit in te sterilis, &c. quo sancta videtur virginitas lædi, ac lacerari. Simile etiã est quod Exodi 23. dicitur, Nõ erit infœcunda, nec sterilis in terra tua. His enim locis ceu arietibus militaribus Hæretici in virginitatis arcem, alioqui munitissimam, ruunt.

Secundo obijci nobis potest commune totius Hebraici populi interpretamentum, sic intelligentis loca allegata, quasi miseriæ & infœlicitatis nota esset sine liberis decedere: contrà verò gloriosum longam filiorum seriem recensere. Quocirca vulgare erat omnium proloquium, Maledictus qui non reliquerit semẽ in Israel. Quod licèt Orige. homil. 11. in Gene. de semine spirituali intellexerit, tamen negari non potest de carnali omnes Hebræos illud intelligere. Vnde maledictioni & ludibrio obnoxios se esse putabant si sine liberis decederent. Id nos probemus, Iudicum 11. filia Iepte iamiam à patre suo mactanda, duorum mensium inducias efflagitat, quibus suam deploraret virginitatem, hoc est, vitam steriliter actam. Rachel etiam tantoperè matrem se esse desiderabat, tantoperè dolebat suæ sterilitatis, vt virum suum quæribunda, & moribunda interpellaret, dicens, Genes. 30. Da mihi filios, alioqui moriar. Quos cum suscepisset, lætabunda hæc in verba prorupit: Abstulit Deus à me opprobrium meum. Sara filia Raguelis Tobiæ 3. deprecabatur Deum, se vt ab sterilitatis im-

Vulgus Hebræorũ putabat, maledictos steriles, & infœcundos. *Iudic. 11.* *Gen. 30.* *Tob. 3.*

pro-

proprio liberaret Isa. etiam cap. 5. habetur quòd tempore destructionis Hierosolymitanæ, septem mulieres apprehensuræ erant virum vnũ, & dicturæ ad eum, Panem nostrum comedemus, & vestimentis nostris operiemur: tantummodò inuocetur nomen tuum super nos: aufer opprobrium nostrum. Qui locus ad litteram, cuius est primùm habenda ratio, significat, mulieres illas tanto generandi filios amore capiendas esse, vt certatim ad vnum virum, alijs deficientibus, deberent recurrere, dicentes, Nolumus à te panem, non vestem, licèt hæc alioqui vxores à viris iure suo petere soleant, etiam miseris, & inopibus: Id ergo solum volumus, vt nomine tuo cognominemur, vocitent nos, la de fulano: Aufer opprobrium nostrum. Suscipiamus ex te liberos, non obeamus sine liberis. Sanctus etiam Zacharias, & Elisabeth eius vxor idem vehementissimè exorabant Deum. Et demum frequentissima huius veritatis testimonia in scriptura reperire, facillimum est passim. Isaie 5.

Tertiò etiam opponi potest aduersus quartam catholicorum probationem, vt pila pilis minentur, etiam apud Ethnicos homines pluris factos coniugatos, quàm cœlibes. Plato sub fine dialog. 6. de legibus, eos qui annis triginta quinque transactis in sua ciuitate coniugem nõ haberet, neq; habere vellent, pecunijs & honoribus mulctari constituit. Lycurgus etiam, vt habet Plut. in vita eius, cœlibibus grauissimam ignominiã inussit. Arcebantur, inquit, in gymnicis ludis, à spectaculo: per hyemem verò principes iubebant, eos in orbem nudos in forum circumire. Romanarum etiam tabularum ea lex erat, censores in ciuitate cœlibes esse prohibendo. Et huiusmodi plura

Pœna cœlibibus imposita apud Ethnicos.

plura alia. Contra verò, neque in sacris, neque in profanis legibus, vnam aut alteram reperire licet, in qua virginitas, aut cœlibatus hominibus præcipiatur.

VII. Respõdetur ad argum.

VErùm has calumniantium vires infringere, nobis erit perfacile. Nam quod primo loco obijcitur ex Deut. ca. 7. & Exo. 23. ex apertissima inconsideratione contextus sacri obortum est. Neque enim illic præcipitur, vt nullus sit sterilis, sed extrema quędam fęlicitas promittitur seruantibus legem Dei. Itaque illa verba non sonant præceptum, sed benedictionem. Nam sic dicitur: Benedictus eris inter omnes populos: non erit apud te sterilis vtriusque sexus, tàm in hominibus quàm in gregibus tuis: auferęt Dominus à te omnem languorem. Ita Lyr. Iud. 11. Rursus, quòd non sit præceptum hoc, inde perspicuum fit, quòd non dicit, Non erit apud te Virgo, aut cœlebs, sed, Non erit apud te sterilis: cum verò sterilem esse non sit in hominis arbitrio, & potestate situm non debuit neq; potuit à Deo præcipi. Prætereà, si ibi edicitur pręceptũ, sanè brutis & iumentis præceptum etiam iniunxisset Deus: nam dicit, Non erit in te sterilis, tàm in hominibus, quàm in gregibus, at bruta præcepti non sunt capacia.

Quòd illa verba, Non erit in te sterilis, non sunt præceptum, sed benedictio.

Obiectio.

Sed adhuc stat difficultas: nam si benedictio diuina erat filijs abundare, & diuina pollicitatio eos vt gignerent in magno numero: non apparet qua ratione qui virginitatem & cœlibatum colerent, gratum Deo facerent. Adde quòd maledictos & exosos à Deo se esse putabant, qui absque liberis decedebant.

Responsio prima.

His respondemus primò, Deum id solum fuisse pollicitum, quòd nullus eorum futurus esset sterilis: non verò quòd omnes deberent inire

con-

coniugia, & filios propagare. Nam quod nullus eorum esset sterilis, ad fœlicitatem nonnullam spectabat, cùm sterilitas alioqui mõstrum quoddam & error naturæ videatur. Quòd verò vulgò putabant indictam esse maledictionem non relinquentibus semen in Israel, errabant planè toto cœlo, vt alias sæpe: nam similiter ex eo quòd Deus dixerat, Non videbit me homo, & viuet: colligebant illi, quamuis sinistrè: Non stat quempiam videre Deum, quin statim subito pauore correptus, ac si phantasma viderit, moriatur. Ac proinde à Dei visione maximopere abhorrebãt, ceu à re mortifera. Hæcque erat communis Hebræorum opinio. Et quamuis id non testarentur expresse Tertu. lib. contra Praxeam, & Lyra Iud. c. 6. Abul. q. 29. & 30. habetur apud lib. Iudic. 6. & 13. vbi Gedeon, & coniuges illi metu perterriti ac conturbati, putabant iam mori se, quasi Deum vidissent. Est & aliud exemplum appositum, Leuitici, vbi, ex eo quod lex præcipiebat, diligere amicum, illi peruersè deducebant, licere sibi odisse inimicos. Matth. 6. sic ergo, ex eo quod pollicebatur Deus sterilitatem à coniugibus abfuturam, inferebant illi præceptum esse de vacando liberis & maledictos esse, qui eos non haberent. Verùm quàm rectè, vel cæci vident.

Errabant Iudæi putãtes steriles esse maledictos. *Exod 33.* *Iud. 6. & 13.* *Leuit. 19.* *Matth. 6.*

Responderi potest secundò, non semper hominibus illius sæculi, Deum id quod melius erat, polliceri, sed id quod pro eorum desiderio & appetitione, imò pro eorũ imperfectissimo captu erat optabilius. Non enim dubium est, quin diuitias temporarias abdicare, ac in paupertate viuere semper fuit longè præstantius, ac perfectius quàm bonis temporalibus scaturire. Nihilominus quia homines (quod eorum est innatum ingenium) per mare pauperiem fugiunt, per saxa,

Responsio 2. *Hominibus veteris test. non promittebat Deus id quod melius, sed id quod eis gratius erat.*

per ignes, ideò Deus in veteri testamento, qui perfectorum non erat status, pollicebatnr diuitias passim, Isa. 1. Si audieritis me bona terræ comedetis. Et in Psalmo omnium elegantissimo, Parasti cibum illorum, quoniam ita est præparatio eius. Id est, quoniam id homines sibi præparari percupiunt. Sic hominum vulgò id est ingenium, vt posteris gaudeant, ac sui expressam imaginem transfusam in alium velint relinquere. Quod locus ille 2. Regum 7. in sensu germano elegantissimè demonstrat, vbi Sanctus Dauid cum à Deo impensiùs longam seriem posterorum efflagitaret, post multa sic dixit: Hæc est enim lex Adam Domine Deus, hoc est, Hęc est cõmunis hominum conditio, id ingenitum studium, & inclinatio, vt exoptent filios habere, ac magnas & opulentissimas domos, & habitis gaudeant. Quoniam, inquit, ita est præparatio eius. Et, Hæc est lex Adam, Domine Deus. Mutuò enim se hæc duo loca iuuant. Hanc certè ob causam duplicem psalmum conscripsit Dauid, vt vberem filiorum copiam polliceretur timentibus nomen Dei: Beati, inquit, omnes qui timent Dominum, &c. Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ: Filij tui sicut nouellæ oliuarũ, in circuitu mensæ tuæ, Ecce sic benedicetur homo, qui timet dominum. Quod per epiphonema dictum, exaggerat præcedentia. Et Psal. sequenti, Nisi dominus ædificauerit domum, &c. Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini, filij, merces, fructus ventris. Hæc, inquam, est hæreditas, & benedictio digna quam à Deo speremus, & quam Deus tribuat. Filij, nominatiuus est. Filij ergo, qui sunt fructus ventris, est merces, & hæreditas dilectorum Dei. Cum ergò dederit dilectis suis somnum. Antithesis est illius,

Isa 1. Psal. 64. 2 Reg. 7. Nota hæc loca maximè. Psal. 127. Psal. 126.

us, Vanum est vobis ante lucem surgere, & laborare: nam dilectis suis etiam nō laborantibus, sed sedentibus & dormientibus. dabit Deus mercede, filios, fructum ventris: Deum enim esse, à quo specialiter sperandi essent filij, semper intellexerunt Hebraei. Vnde, vt obseruauit Hamerus, super Gen. c. 30. trium rerum claues sibi Deus assumpsit, & reseruauit, & est communis traditio Hebraeorum, scilicet, clauem coeli, clauem vitae & mortis, clauem vuluae. Nam, quod adhoc vltimum attinet, per verbum claudendi & aperiēdi, tribuere solet scriptura Deo, sterilitatis & foecunditatis vim. Conclusit dominus vuluam eius, Aperuit vuluam eius. Passim suppetunt exempla. Imò à verbo claudendi deriuatam vocem, quae significat sterilitatem, dicunt Hebraei, scilicèt, Foteri. in. c. vltimo Isaiae. Itaque totus psalmus. 126. qui incipit, Nisi dominus aedificauerit domum, ad hoc propositum est confectus. Sed modum scripturae loquendi, quae phrasi ędificādę domus. vtitur pro generatione filiorum, explicemus. Exod. 1. sic dicitur: Quia timuerunt obstetrices dominum. aedificauit eis domos, id est, dedit eis copiam filiorum. Eis, inquam, siue obstetricibus Aegyptijs, siue hominibus Hebreis, nam pronomen, eis, ambiguum Hebraicè ibi ést. Tractat. Aug. 15 de ciuit. c. 19. vbi adducit illud Virg. AEneidos. 1.

Tres claues sibi, Deus reseruauit, coeli, vitae, & vuluae: ex traditione Hebraeorum.

Aedificare domos, idē est quod gignere filios, apud Hebraeos.

At domus Assaraci.

Et subdit Aug. imitatum esse Virgilium sacras literas, in quibus dicitur Domus Iacob, tam ingēs populus Hebraeorum sed haec extra litem posita sunt. *Psalm. 113.*

Ad secūdum obiectum, iam patet, nihil gloriae detrahi virginitati, ex eo quod vulgus illud Hebraeorum existimaret, maledictionē sterilib. iniun-

Crescit hinc difficultas.

iunctam esse. Nam existimatio erat præpostera, fallax, vt vidimus. Verùm non est ideo exhausta difficultas: nam sanctos homines & pias fœminas consideratissimè doluisse scimus, de sterelitate, vt patet ex argumento adducto.

VIII. Causa præcipua, ob quã in veteri testa. dolebãt qui filios non habebant.

Isaiæ 38. 4. Reg. Expeditur causa ob quam Ezechias flebat instante morte.

Diuus P.N. Augustinus, cuius est scripturarũ inuolucra enodare, libr.2. de Mirabilibus sacræ Scripturæ c.28. disputans causas, ob puas S. Ezechias apud Isaiam & 4. Reg. tam acerbè lachrymabatur immaturam mortem suam, dicit, ideo dolere Regem illum, quòd sine liberis decedere se à viuis videbat. Et addit: Quia in Christi venturi generatione sui generis prosapiam, in throno Dauid lucernam non dereliquit. Itaque dolebat Rex, quia cum fide crederet, de suis posteris Messiam generandum, & videret se sine liberis mori, suspicabatur spes de Messia frustratum iri. Et quidem potuisset dolere ille sanctus, iuxta ac prudens Rex. eo quod in florente. 39. annorum ętate occidebat: quod deducit Abul. 4. Reg. 20. q. vlt. in fin. doctissimè. Dicit enim Arist. Plato, Plinius, & omnes, illo annorũ statu vigere hominem præ cæteris statibus. Vnde ipse eiulãs dicebat, Ego dixi in dimidio dierum meorum, Vadam ad portas inferi, vel, vt habent. 70. Ego dixi in excelso annorum, &c. Quæsiui residuum annorum meorum: id est, quæro alteram meorum annorum medietatem, quæ viuenda superest. sequitur: Non videbo dominum Deum in terra viuentium, hoc est. Promissionis factæ Dauidi, de eius semine nasciturí Christi, ego particeps non ero. Consonat verbo. 70. Dixi: Non videbo salutare Dei, in terra viuentium. Per salutare Dei in scriptura intelligitur. Verbum incarnatum, vt Lucæ 2. Quia viderunt oculi mei salutare tuum, & habent Patres, Eusebius lib. 5. Demonst.

Luc. 2.

monſ. Euang. c. 35. & lib. 4. c. 37. Irenæus lib. 3. c. 11. & omnes. Sedulo propterea obſeruauit Leo Caſtren. ibi Iſaiæ 38. verti poſſe: Non videbo Deum Dei, vt conſtet Ezechiam dolere quod qui futuri eſſent parentes Meſſiæ. Vnde adiecit, Generatio mea ablata eſt, & conuoluta eſt à me, &c. Cur enim dicamus, tot lamentis, tanta animi conſternatione, & eiulatu pene fœmineo, tantum Regem proſequi mortem ſuam, niſi ob prægrandem aliquem & infeſtum caſum, qualis erat promiſſiones de Chriſto venturo irritas fieri. Nec ſolus eſt Aug. huius veritatis aſſertor: nam Hiero. lib. 11. ſuper Iſai. c. 38. & antiquior vtroq; Ioſephus li. 10. Antiq. c. 3. idem habent expreſsè.

Ergo dolebant, & lamentabantur Hebræi, ſi ſine liberis morerentur: & eatenùs rei vxoriæ incumbebant, ne Chriſtus deforet, quem affore vehementiſſimè exoptabant. Aut curabant filios habere, quia poſſe fieri exiſtimabat vnuſquiſq;, vt ipſe eſſet pater Meſſiæ, aut auus, atauusve. Hoc habet etiam Lypomanus in Catena. Gen. c. 30. & prior illo D. Tho. in 4. d. 30. q. 2. artic. 1. q. 1. & hac quidem intentione excuſari poterant, qui tanto filiorum procreandorum deſiderio tenebantur. Quæ tamen nihil obſtant, quominùs quidam alij viri ſanctiſſimi ab hoc filiorum ſtudio ſe continerent: quia non rem magnæ gloriæ apud Deum eſſe exiſtimabant, eſſe patres aut progenitores Meſſiæ ſecundùm carnem cùm perditiſſimi homines in ſerie progenitorum Chriſti numerãtur à Matthæo & Luca.

Ex dictis liquet Hebræos odiſſe ſterilitatem, quia timebãt ne Meſſias deforet. Aut quia vnuſquiſq; optabat vt Meſſias eſſet ſuus filius aut nepos, &c.

Non erat quid magnũ eſſe patrem Meſſiæ ſecũdum carnẽ. Matth. 1. Luc. 3.

IX.

SEd laxandi animi gratia ſciendum, id quod primo loco adducebatur in ſecundo argumento, de filia Iepte deplorante virginitatẽ ſuam priùsquàm à patre mactaretur, à diuerſis diuerſimodè explicari. Fuere qui dicerent, vt fuſiſſimè

An Iepthe occiderit filiam ſuam vt nouit.

ſimè

simè habetur in Abul. super Iud. 11. q. 96. Iepte nō occidisse filiā suam, sed potiùs reclusisse eā, quasi in monasteriū Sanctimonialium, vt ibi cœlibem vitam ageret, quo ad viueret Deo dicata cū reliquis sanctis fœminis, de quibus supra ex scriptura q. 2. posit. Prius sciendū ex Abul. super Iud. 11. q. 50. turpiter & nefariè errasse dicentes flere illā suam virginitatem, hoc est, quod non fuisset experta libidinem, ac venerem. Proinde dicit Abu. flere illā suam virginitatem nihil esse aliud quā flere se tam tenerā, & paruā, tamq; præcociter, & immaturè mori. Aut flere quia sine liberis moreretur: nā vt visum est, & habet elegans testimonium Oseæ, omnis gloria illorū erat à cóceptu, ab vtero, & à partu. Sed redeamus ad rē. Sanè, vt vidimus ꝙ tūc tēporis fęminę essent pudicitiæ & castitatis studiosæ, instar nostrarū monialiū, arguit virginitatem nō omnibus fuisse contēptui, imò sanctioribus fuisse in pretio & honore. Quod verò primo loco dicunt, Iepthe nōn interfecisse filiā suā, sed reclusisse eam in illud monasteriū, solebat mihi, vt fatear, placere multū propter authoritatē Lyrani id asserētis, plurimū verò propter rationes quas adducit, nā sic ait: Hebræi dicūt quod ipsam non immolauit. sed votū eius fuit relaxatū per ipsum Phinees. Et aliqui dicunt ꝙ fuit interpretatum per sapientes, quòd non deberet votum adimpleri per mortem filiæ innocētis Vnde quædā glossa Hebraica super illud verbū Dimitte me vt circumeam montes, sic dicit, id est sapientes in lege, quia forsitan inuenient modū relaxationis, seu interpretationis voti tui. Et mox: sine præiudicio dici potest, quod filia Iepthe non fuit sacrificata Domino per mortem corporalem, sed potiùs per ciuilem, seu spiritualem, eo modo, quo religiosi dicuntur mundo mor-

Oseæ 9.

Quòd Iepthe reclusérit filiā suā in monasteriū Monialium.

Iudic. 11.

mortui; &c. Hæc Nicol. quem Vatab. sequitur. Quia tamen Patres communiter tenent, quod verè & propriè eam occiderit, eis assentiendum est, dissentiendum verò à Lyrano & Vatab. Id habent D. Aug. 1. de Ciui. c. 21. & q. 49. super Iudi [illegible] latissime, & Ambr. lib. 1. de officijs c. 50. Greg. Nazianze. Oratione de Machab. Athana. in Synopsi lib. 7. D. Hierony. & omnes. Id etiam habetur in Conc. Toletano. 8. c. 2. Inter probandum quod iuramenta illicita non sunt seruanda. Ad idem hoc adducit D. Thom. 2. 2. quæst. 88. ar. 2. ad 2. Et quamuis sancti & Concilia tacerent, loqueretur ipse textus biblicus, nam habet, quod Iepthe vouit occisurum se suam filiam: & deinde dicit quod fecit ei sicut vouerat. Vnde Caietan. ibi Iudic. 11. non solum credit quod Iepthe eam occiderit, sed quod obtulerit eam in holocaustum, id est, totam absumpserit. Quod explicat Abulens. ibi dicens q. 52. quòd eam priùs occidit: post eam cremauit, vsq; quo redacta est in cineres: & sic eã dicauit Domino.

Vera sententia quod Iepthe occiderit filiam suam.

Iudic. 11.

REstat testimonium quoddã explicandum, quod de Zacharia inducebatur in 2. argumento. Nã primum, quod filios à Deo peteret, eandem habet explicationem, quam habuerũt cætera testimonia. Duo tamen sunt quę circa hanc Zachariæ petitioné & orationé, cõsiderari possunt, licèt in eorũ tractatione tãtisper à proposito diuagemur. Hæc. n. est præsẽtis actus cõditio, in quo aliqua iocũdæ vtilitatis illecebra tædiosã disputationẽ leuare, necessũ est. Igitur in libro quodã Gnosticorũ, cuius meminit Epiph. l. 1. Panarij, narrabatur, Zachariã ingressũ templum ad orandum; vidisse formam quandam asinino capite præditam, quã cum reuelare vellet, is qui visus est, vocis & linguæ, vsum illi ademit: sed ademp=

X. Zachariam ingressum templum dicunt quidam vidisse asinum.

ademptum paulò post restituit. Tandem hinc cõsuetudo inoleuit, vt sacerdos ingrediẽs ad sacra peragenda, tintinnabula vestimento appensa gerat, quo sonitu admonitus Asininus ille Deus, se occultet, ne forma eius intempestiuè conspecta, interitum afferat spectatori. Occasione huius Christiani olim accusati ab Ethnicis sunt, quòd Iudæis permixti asinum, Iudæorum numen, colerent. Tertulli. tamen in Apologetico autumat, Cornelium Tacitum lib. 5. ansam dedisse huic suspicioni, nam dicit, Iudæos ex Aegypto pulsos, cum in vasta Arabiæ solitudine siti macerarentur, ab asinis syluestribus, qui de pastu ad potum petebant, aquarum fontes didicisse: & beneficij memores bestiam diuinis honoribus coluisse, & eius effigiem in templo consecrasse. Inde Christianos, vt Iudaicæ religionis propinquos, asinũ colere suspicabantur Gentiles. Vnde tempore Tertulliani, fuit locator quidam asinorum, qui ante eorũ stabulũ, appendere tabulã ausus est, in qua depictus erat homo semiasinus, seu asinus semi homo, cum hac inscriptione: Deus Christianorum Ononychitis, id est, Asiniunguius. Refert Syxtus Sen. lib. 2. Biblioth. ver. Mariæ stirps. Quem locum consulat Lector. Verùm caueat, ne in immediatè præcedentem annotationem conijciat oculos, nam non solùm si coniecerit, eos statim auersabitur, sed & stomachum continere vix poterit à nausea, spectaculo turpissimæ deformitatis, & deformissimæ turpitudinis concitatus.

Gẽtiles imputabant Iudæis, & Christianis quòd Asinum colerent.

Alterum quod fidem astrinxi dicturum me, adducitur à D. Aug. tomo 4. lib. 2. Quæstionum Euangel. cap. 1. & est consideratissimè obseruatum, quòd Zacharias, tempore illo quo templũ ingressus est ad precandum Deum, (fungebatur

Zacharias in tẽplo nõ

enim

cum tunc temporis sacerdotio in ordine vicis suæ, nunc, inquam, non deprecabantur pro habendis filijs, quia verosimile non est, cum sacerdotio publico fungeretur, & offerret pro salute populi, & redemptione hominum (expectabatur enim foris totus populus offerentem ad initia) quòd relictis publicis votis, homo senex, vxorem habens sterilem & anum, de rebus priuatis ageret. Et probari hoc potest primò, quia angelus qui ei apparuit, dixit, Exaudita est deprecatio tua, & vxor tua Elisabeth pariet tibi filium. Erat autem munus sacerdotis officio sacerdotali in templo fungentis, petere Messiam redemptorem. Hanc ergo communem petitionem exauditam esse, dixit Angelus a Deo, & in signum eius adiecit, Vxor tua pariet, &c. Secundo, quia promittenti Angelo filium non credidit Zacharias, desperabat ergo se filios habiturum, tantum abest vt eos efflagitaret. Alias huius coniecturas ad ductas videbis in Theophil. & Caiet. ib. Luc. 1. Igitur non orabat Zacharias contra sterilitatem, & orbitatem filiorum. *Luc. 1.*

XI. *Explicatur illud, Crescite & multiplicamini, Gen. 1.*

RESTAT testimonium Gen. 1. Crescite & multiplicamini, explicandum. Nam pro tempore, quo hæc verba dicta sunt, non potest dici quod virginitas licite seruaretur. Hoc vt explicemus, præmittamus, fuisse quosdam, qui non de carnali corporum fœcunditate & filiorum naturalium copia, sed de mentium & animorum spirituali virtute propaganda, illud Genesis intelligerent. Et in eo quod sequitur, implete terram, & dominamini eius, per terram intelligebant carnem, quam præsentia sua implet anima: ita tamen, vt post peccatum, fœcunditatem spiritualem in carnalem conuersam esse dicerent. Ita refert Aug. lib. 14. de Ciuit. c. 21. & 22.

Opinio quod ante peccatu no potuerunt parentes nostri misceri carnaliter.

& fauet huic parti in lib.de Genes. contra Manichaeos c.19.& lib.13.confes.c.4. & de bono coniugii.ca.2.& lib 1.de serm.Dom.in mónte c.21.& Chrysost. lib. de Virgin. c.27.& homil.18.in Genes.& Gregor.Nissenus, lib. de Creatione hominis c.28.& Damascen.lib.2.de fid. Orthodox.ca. vltim.& lib.4.c.16.& 25. Quod non semel approbat Abulensis super Genes. 1. & fauet Mag. in 2. Sent. d.20. dicens: Ad gignendos filios parentes nostros in paradiso misceri nó potuisse, nisi post peccatum. Cæterum breui nos ab hac eximemus quæstione, nam constanter asserimus, illa verba, Crescite & multiplicamini, ad carnalem filiorum propagationem pertinere. Itaque si status innocentiæ perdurasset, ibi in paradiso, carnali copula se prothoparentes nostri, & eorum filij miscuissent. Tractat neruosè & eleganter Aug. l. 14.de Ciui.cap.22.Origen.homil.1.in Genes. Rupert.& Iunil.vt in Cathena Lýpomani Gene.1.& in Syxto, lib. 5. annotat. 20.21.& 63. Michaele de Medina latissimè, lib.5.de sacror.hóm.cont.controuersia 2. cap.1. Vbi patrum dicta explicantur, simul & in D.Thoma.1.parte, quæstione 98. articulo 2.

Quòd carnalis copula non est pœna peccati, sed cõditio naturæ.

Initio mũdi erat præceptum de matrimonio.

Nunc respondeo: Verum esse illis verbis, Crescite & multiplicamini, contineri præceptum, non tamen pro quocunq; statu, ac tempore, sed pro illis mundi primordijs, donec humana species extenderet propagines suas, hoc est, multiplicarẽtur homines. Rectè Scotus in 4.d.26.q vni. §.Per hoc patet, ait: Crescite & multiplicamini, est institutio per modum præcepti affirmatiui, ita quòd obligat, non ad semper, sed tempore necessitatis. Idem habet Mag. eadem d. S. Tho. 1.p. q.98.ar.2.ad 3.in fin. Historia Schol. in Gen. c. 29. Lyra in li.Iud.ca.11. Quocirca quamuis in eadem

Hist.

Hist. Scho. ca. 29. refertur ex Strabone, quod post mortē Abelis vouit Adā non vltra vxorem suam se cogniturum, tamen ibidem dicitur, Deo per Angelum præcipiente, fregisse votum. Imo Iosephus refert Adamum extincto Abele, & Caim effugato, procreationi filiorum vehementius quàm antea, studuisse: nam existimabat præceptū id sibi esse à Deo. Id etiam ex Iosepho refert Ioa. Nauclerus in Chronographia, Volumine 1. Generatione 2. Vnde nescio quid mouerit Michaelē de Medina, se vt communi Theologorum sententiæ opposuerit in hac parte, nam dicit lib. 4. de sacrorum hominum continen. Contro. 2. c. 3 & 4. neq; in communi, neq; in singulari vsquam obligatos esse, aut obligari posse homines ad contrahendum matrimonium. Sed eius obiectiones frigidæ sunt, licèt ipse ardentissimè se existimet, quod intendit efficere. Verùm nos alia necessari ora vocant.

Illud verò Genes. 2. Non est bonum hominem esse solum, quo Hæretici quasi Babylonias cœperint, triumphant, facile, & eleganter explicatur ex Glossemate Vatabli, quod ibi sic habet: Dicūt Hebræi hoc loco, vocem Hebræam, Tob, significare perpetuitatem, & diuturnitatem, quasi dicat, Non bonum est, vt semper solus permaneat. non enim diù duraret humana natura. Hæc ibi. Præstantior etiam est Caiet. Glossula ibi Genes. 2. Nam dicit: Nomen Adam ex propria significatione significat hominem: ex appropriatione autem significat primum virum creatum. De primo enim viro dicitur, Non est bonum esse solum ipsum. Hæc ille. Quibus docemur, verba illa non de quouis homine, sed de solo Adamo dicta, quòd scilicèt, non erat bonum ipsum esse solum; eò quòd si solus absq; coniuge maneret, spe-

Genes. 2. Non est bonum hominem esse solum.

1. Cor. 7. Matth. 19. cies non conseruaretur: at cæteris, postquam multiplicatum est genus humanum, bonum est esse solos, & melius, quam sociatos cōiugio, vt dicit Paulus.

Gentiles interdum præcipiebant nuptias, vt maiora mala euitarentur.

Ad tertiam obiectionem dico, Cœlibatum interdum prohibuisse Gentiles, non quòd cœlibū castimoniam auersarentur: sed quòd cœlibem statum erat apud Gentiles licentiosum viuendi genus. Quia sub continentiæ prætextu vagam quandam, & promiscuam libidinem exercebant. Aut dico cū D. Chrysostomo in sermone, Quod regulares fœminæ viris cohabitant. tom. 3 apud Gentiles Virginitatis florem non floruisse, ingenuè fatentes, rem supra naturam esse: & ea propter omnibus gentibus admirationi fuimus, ait ibi Chrys. vbi elegantissimè loquitur. Virginitas ergo propria est Christianorum virtus. Idcircò parùm refert quòd Gentiles infestos se ei exhibuerint.

XII. De numero filioru Adā

QVod si hæc te adhuc cura remordeat, Quātam filiorum seriem enumerauit Adam, qui tandiù vixit, & multiplicandi preceptum habuit, & tam bonæ erat constitutionis, seu complexionis. Dicam breuiter quod in hac in parte reperi, apud Historiographos, nam meo capite ortam rei vetustissimæ resolutionem, vt mendacem omnes iure refellerent. Dicam etiam, quid de filiabus Adæ sentiendum sit, nam scriptura nullam earum mentionem facit. Dicam, cum filij Adam sorores suas duxerint in vxores, cur sacra pagina id tanto voluit silentio? Vltimum horum decidit August. 15. de Ciuit. cap. 16. & D. Hieron. & alij. hoc scripturam tacuisse, ne si apertè diceret, Filios Adam cum suis sororibus congressos fuisse, in exemplum sibi imitandum tradi, putarent homines. Quamuis inter Gentiles

Filij Adā cū sororib. coiexerunt. Et cur scriptura id taceat.

les fraterna coniugia permissa sint. Nam non solum ferunt, Saturnum duxisse Opem sororem suam,& Iouem Iunonem sororem: sed Aegyptios,& Athenienses idem fecisse produnt. Romani tamen id semper auersati sunt. Vide Aug. li. 15. de Ciuitat. cap. 16.& D. Epiph. lib. 1. contra hæres. to. 3. hæres. 39. Chrysost. hom. 1. imperf. super Matth. circa finem. Cum matre autem nunquam dispensatum est, vt quis contraheret: nam ab hoc natura ipsa vehementissime abhorret. Vnde [illegible] referente Andr. Tiraquel. lege 7. Connub. num. 47. vbi de his multa tradit,& S. Thom. 2.2. q. 154. art. 9. ad 3. ex Arist. 8. de Animal. cum quidam equus deceptus fuisset, vt matri commisceretur, seipsum postquam factum cognouit, præcipitem dedit, &c. Idem referunt AElianus, de Animalibus lib. 3. Plinius expresse lib. 8. c. 42. Auicen. lib. 9. de animalib. Idem de Elephante refert Lyra. super Matth. c. 19. in illa verba: Et dixit, propter hoc dimittet homo. His adde quod de Camello, Arist. 9. de anima. c. 47. dicit quod cum deceptus fuisset vt cum matre coiret, re absoluta, & cognita in ipsum hominem Camellariu, qui author incestus fuerat, irruit, & illum morsu defixo interemit. Verba sunt Arist.

Cum matre bruta vsquã coeũt.

Dicit vero D. Epiphan. lib. 1. Contra hæreses, tom. 3 hæresi 39. Adam habuisse 12. filios, & duas filias, quæ appellatæ sunt Saue, & Azura:& Saue nupsit Setho,& Azura Caimo: nam Abelem nondum ducta vxore, ait, fuisse occisum. Chrysosto. hom. 1. in Imperf. super Matth. prope finem. refert alias duas Adami filias, Risam, & Edoclan. Sed caue cætera, quæ ibi dicuntur ab authore illorum Commentariorum titulo Chryst. Alterius filiæ Adam meminit Philo in Antiquit. bibli. quæ dicebatur Noaba. Historia Scholastic. super

Adam quot filios habuerit.

Genes. cap. 25. & 27. & Vincentius Belluac. lib. 2. Speculi c. 56. refert aliã, quæ appellabatur Chalmana, & alteram, quæ Delbora. Nauclerus Volumine 1. Generatione 1. in Chronographia, dicit præter Cain, Abel, & Seth cum suis sororibus, Adam genuisse alios triginta filios. Et Abulen. Genes. 5. quæst. 1. dicit triginta filios, & totidem filias. Nauclerus suprà, allegat S. Methodium asserentem, Adamum habuisse centum filios. Fuit sanctus Methodius homo sanctissimæ vitæ, & illuminatissimæ: habuitque de primis mundi temporibus cœlestes reuelationes, vt dicit Historia Scholastica Genes. cap. 25. Aliqui dicunt 32. filios, & totidem filias habuisse Adamum, scilicet, Georgius Cedrenus, in Compendio historiarum, & Fasciculus temporum. Sciendum rursus ex Iosepho, Naucle. Belluac. Abulens. vehementissimo generandi filios studio flagrasse Adamũ. Adeò vt referat Abulen. in Genes. quęst. 404. cap. 13. dixisse Thalmudistas, quòd Adam præter Euam, habuit aliam vxorem dictam Lilis, per 130. annos, quibus fuit excommunicatus per comestionem ligni vetiti: & in toto illo tempore genuit ex ea non homines, sed dæmones. Idem refert in ca. 2. Gen. q. 28. sed hæc anilia sunt, Thalmudistis digna. Mihi verò simillimum, imò certissimum est, Parentes nostros multam sobolem reliquisse: quod probè deducit D. Augusti. tomo. 4. in Quæstionibus super Gene. quæst. 1. quamuis filiorum numerus incertissimus mihi sit. Nam & librum quendam, qui appellabatur, Liber filiorum Adam, seu Genealogia filiorum Adam, quem cõfinxisse Manichęos, dicit Augustinus contra Faustum, tanquam apocryphum damnauit, & reiecit Gelasius Papa, in cap. Sancta Romana 15. dist. de quo vide Couarruuiam, lib. 4. Variar.

Error quod Adã genuit etiã Dæmones.

riæ resolut. cap. 14. & Sixtum Senen, lib. 2. verbo, Adæ reuelationes.

Hoc ego, quidquid quæstionis est, in eorum gratiam, quibus cœlibatus, ac pudicitia cordi est, elaboraui: ex omni Veterum historia, ceu amœnissimo horto, pauculos hos, sed odoratos flores, delibans, qui vobis, vtinam, suauiter spirent, ac redoleant. Diuus Gregorius Nazianzenus, carmine, dum erat iuuenis, de sacra Virginitate quàm optimè meritus, lusit. Induxit veluti in scenam, duas vitas, cœlibem, & coniugatam, suam causam agentes, & super victoria concertantes. Vicit cœlibatus. Dedidit se Diuus ille, & appulit animum ad cudenda carmina: propterea quòd Iulianus Apostata, Poetarum Gentilium lectionem Christianis interdixerat. Confecit ergo Gregorius sacra carmina, quibus subdolum Iuliani consilium frangeret: & Virginum coronæ, Christo, gratum faceret: quo auspice cœpta, quo duce ac comite, nostra quæstio ad finem perducta est.

Authoris peroratio.

D Gre. Nazi. de virginitate optimè meritus

Poetarum Gentilium lectio, &c.

QVÆSTIO QVINTA SCHOLASTICA.

Vtrùm homines vita functi apparere viuentibus valeant.

Et Christus post Ascensionem, an nunquã apparuerit?

Æretici, qui, vt ait Comicus, nisi quod ipsi dicunt, nihil rectum putant, omnia vetustissima Ecclesiæ dogmata proculcant, & sanctos Patres velut ex alto despiciunt, suas vt aniles fabulas, & stultissima figmenta nobis obtrudant. Vnde & in quæstione proposita totos contendunt neruos, eam vt eludant: nam dicunt appariciones mortuorum, quæ a Catholicis sanctè creduntur, & fideliter referuntur, fabulas esse, & meras prestigias ad decipiendos viuos confictas. Id habent Magdeburgenses, & quidam alij, qui ex Hydra Lutherana veluti capita emerserunt: Matthæus Iudex, Ioannes Vuigandus, Ioannes Riuius Marbachius, Goltuurnius, Melancthon, Suenckfeldiani (nomina Diabolica Diabolicorum hominum.) Refert Petrus Canisius lib.5. de Maria Deipara c.21.

Hæretici apparitiones mortuorũ negant.

1. Diabol⁹ sæpe mentitur se esse animã hominis mortui.

HAnc nos vt controuersiam dirimamus, obseruemus primo ex D. Augu. lib.10. de Ciuit. cap.10. & 11. Chrysost. homil. 29. super Matth. ante medium, Ludouico Cœlio, lib.1. lect, Antiq.

Antiq.c.34 Dæmones frequenter simulare se esse animas mortuorum, ad errores Gentilium confirmandos. Refert Ludou. Viues super Aug. suprà eandem fuisse sententiam Platonicorum, præsertim Iamblichi. Hæretici etiam interdum simulauere sibi animas defunctorum apparere, quod fecit Vincentius Donatista, aduersus quem loquitur August. lib. 3. de Anima, & eius orig. ca. 2. tom. 7. Id velut talis capitis, Diaboli, scilicet, membra nituntur efficere. Refert Diodorus. Sic libr. 2. id quod D. Paulus tradit, Sathanam transfigurare se in Angelum lucis. Nam & Diodorus ait, Diabolum in omnium animantium naturas interdum sese transformare, sicut de Proteo, dixit Virgilius. 2.Cor.11.

Forma se vertit in omnes,

Inde est quòd D. Thom. 1. p. q. 117. art. 4. ad. 2. refert ex D. Clemente in Itinerario, quòd Simon Magus per magicas artes pueri à se interfecti animam retinebat, hoc est, illudebatur Simon ab aliquo Dæmone, simulante se esse animam illius pueri, quem Simon interfecerat.

II. Posse diui. na virtute fieri veras apparitiones.

SEcundò præmittendum est, nemini vnquam in dubium vocari, veras defunctorum apparitiones, virtute diuina posse fieri. Qua enim virtute animas de nihilo creauit, & immersit corporibus, aurea præsentis vitæ luce statis temporibus perfuncturas: eadem potest, post hanc vitam conseruare, & hinc inde pro sua voluntate transferre. Quinimò & Ethnici fidei luce destituti, mortuorum appari tiones posse fieri semper existimarunt. Et, referente abulensi super Leuiticum cap. 16. quæst. 15. hanc ob causam, prima die mensis Februarij, solemne fuit Gentilibus annua festa facere, quæ vocabantur purificationes, pro

Mensis Februarius vnde dictus.

animabus defunctorum, ne viuos apparitionibus perterrefacerent. Et ab his purgationibus dictus est mensis Februarius, nam Februa Græcè, purgatio Latinè est. Et Plutonem dici Februum, cui Februarius mensis dicatus esset, habet Augustinus, lib. 7 de Ciuitate Dei, cap. 7, & Viues lib. 3. cap. 12. sed Ouidius sic habet.

Februa Romani dixere piamina Patres.

Et mox.

Deniq; quodcũq; est, quo corpora nostra piantur,
Hoc apud intonsos nomen habebat auos
Mensis ab his dictus, &c.

Vide Macrobium lib. 1. Satur. c. 13. & 14. Rursus Alexander ab Alexandro, lib. 5. Dierum Genialium, cap. 23. & 27. harum meminit apparitionum, & August. Eugub. lib. 8. de perenni Philosophia cap. 6. itaq; animas Defunctorum apparere posse viuentibus, extra controuersiam, positum est. Quod ergo inquirimus est, an re ipsa id vnquam effectum fuerit.

III. Homines plerunq; se putant spectra, & visiones videre, cum nihil re vera tale videant.

Tertio loco magnopere est considerandum, interdũ contingere, vt multa sibi homines cogitatione confingant, quæ sibi visi sunt videre: cum tamen nihil viderint. Tractat Ludouicus Viues lib. 10. de Ciuit. cap. 16. Hinc est quòd ex magia naturali fuere, qui facerent in conuiuio subito apparere cõuiuas omnes truncos, aut asininis capitibus. Et Maga apud Virgilium 4. Aenei. iactabat, se posse vertere sydera retrò: & D. August. li. 18. de Ciui. c. 16. dicit, socios Diomedis in volucres fuisse conuersos: & c. 17. cõmemorat ex Varrone, Circen insignem Magam, socios Vlyssis mutasse in bestias. Et Archades transnatantes quoddam stagnum, cõuerti in lupos. Et c.

Variæ mutationes ex Aug. hominum in bruta.

18. sic loquitur: Nos cum essemus in Italia audiebamus talia, de quadam regione illarum partiũ, &c. In summa dicit, quòd mulieres stabulariæ dabant viatoribus nescio quid in caseo, ex quo statim in iumenta vertebantur, & necessaria quæque portabant: & post perfuncta opera, iterum ad se redibant. Veruntamen hæc omnia præstigiosè fieri, secundùm illusionem sensuum ipsorum videntium, non secundùm veram & realem transmutationem, tradit ibi Augu[illegible]. dicens: Non ita solùm animum, sed neq; corpus quidem vlla ratione crediderim, Dæmonum arte, vel potestate in membra, vel lineamenta bestialia veraciter posse conuerti, sed phantasticum hominis, &c. Et statim: Nam quidam nomine Præstantius, patri suo contigisse indicabat, vt venenum illud per caseum in domo sua accepe[illegible], & iaceret in lecto suo quasi dormiens, qui tamen nullo modo poterat excitari: post aliquot autem dies, cum velut euigilasse dicebat, & quasi somnia narrasse, quæ passus est. Caballum se, scilicet, factum, annonam inter alia iuméta baiulasse militibus, &c. Hæc August. Similia sunt quæ in Concilio Ancyrano diffinita reperimus, & referuntur 26. q. 5. c. illud vbi dicitur. Quædam sceleratæ mulieres, retrò post Sathanam conuersæ, Dæmonum illusionibus seductæ, credunt se nocturnis horis cum Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade equitare super quasdam bestias, &c. Quapropter sacerdotes populo prædicent, vt nouerint hæc omnia falsa esse, & à maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari, &c. Vide Rosam auream Sylue. q. 4. super Euan. Col. lib. 4. c. 6. & August. Eugubi. lib. 8. perennis Philosoph. ca. 26. Victoriam in Relectio. Malleum Maleficarum, cuius hoc ferè solum est argumentum,

Notabilis historia ex Aug. de homine verso in caballũ.

tum. Veruntamen huiusmodi illusionibus Diabolicis referti sunt libri, quæ omnia vt ampliùs explicemus, libet quæstiunculam quandam introductoriam ad ea, quæ præcipuè est agitanda, præmittere.

IV. Dubiũ præambulum, An potẽtia Diaboli possint fieri apparitiones mortuorũ. 1. Argum.

DVbium ergo est, vtrũ huiusmodi verè mortuorum apparitiones vi & potestate naturali Diaboli fieri queat. Et sanè videtur quòd queant: primò, quia Pythonissa virtute Dęmonis. 1. Reg 28. apparere fecit Samuelem defunctum Sauli viuo, de quo multas complere paginas inferius debeo. Secundò, quia apud antiquos in confesso semper fuit, has apparitiones per Magiam posse fieri. Ad quod propositum multa coaceruat D. Isidorus, lib. 8. Etymolog. c. 9. dicens: Hinc apparet non esse in totum dubium, quod Poeta de Magica fœmina scripsit.

Hæc se carminibus promittit soluere mentes:
Nocturnosq; ciet manes, &c.

Prudentius quoque de Mercurio, sic ait:

Traditur extinctas, sumpto moderamine virgæ,
In lucem reuocasse animas, &c.

Statius etiam lib 6. Thebaidos,

Tibia cui factum teneros deducere manes.

Hebræi putabant arte Diaboli posse apparere animas.

Consonat his quod tradit Abulensis, 1. Reg. 28. q. 15. Hebræorum communem fuisse crudelitatem, quòd arte Magica possent animæ suscitari. Sed opus non habemus testimonio Abulensis, cum Iosephus, vetustate & grauitate paucis inferior, lib. 6. Antiq. c. 14. hoc ipsum vt certissimum deponat. Sed neque Iosephi indigemus testimonio, nam Deutero. 18. in illis verbis, Non sit inter vos, qui diuinos consulat, & quærat veritatem à mortuis,

tuis, &cæt. satis insinuatur, posse fieri, vt arte Diaboli mortui reducantur, quò ventura prædicant..

Tertiò, ad veram mortuorum exuscitationem sicut & ad productionem viuorum, nihil videtur requiri aliud, quàm perfecta materiæ dispositio: ea enim disposita, necessum est, vt forma introducatur: sed Diabolus, applicādo actiua passiuis per motum localem, potest disponere materiam eodem prorsus dispositionis genere, quo primum fuit disposita ad primum viuentis productionem, nam qualis illa prior dispositio fuerit, ipse optime nouit, ergo potest facere veram mortui resurrectionem. 3. Argum.

Quartò, quia apparitio defuncti ad motum localem pertinere videtur, cum nihil sit aliud animam apparere, quàm loco quem habet, deserto, ad alium deuenire: sed sic est quòd in his quæ ad motum localem spectant, nihil est quod Diaboli potentiam possit effugere, vt liquet ex S. Tho. 1. p. q. 110. ar. 3 & de Verit. q. 6. art. 3. & ex professo q. 16. de Malo. art. 10. nam & turrim suo loco motā, in alium potest transferre, vt habetur in Rosa aurea q. 4. super Euang. ergo poterit Diabolus vt appareat animam facere. 4. Argum.

Quintò: alia miracula, ac prodigia longè maiora, virtute Dæmonis effecta miramur: nam, referente D. Clemente in Itiner. Simon Magus faciebat canes loqui. Et Val. Max. l. b. 1. c. 5. & 8. dicit simulacrum Fortunæ, quod Romæ erat in via Latina, fuisse aliquando loquutum. D. August. de Ciuit. lib. 10. c. 16. & li. 22. c. 11. testis est, virginem Vestalem in vase perforato, id est, in cribro aquā de Tiberi asportasse. D. Tho. de malo q 16. art. 9. ad 3. asserit, vxorem Loth, per Diabolum in salis statuam fuisse conuersam. Quid referam de Magis Prodigia plurimaq; referuntur arte Diaboli facta. Genes. 19. Exod. 7.

gis

gis Pharaonis? quos fecisse muscas, & ranas, & vertisse virgas in colubros, & fluuios aquæ in sanguinem, refert scriptura. Porrò quid mirabilius, quam vi Magiæ, Lunam, cœlestium planetarum (excepto sole) lucidissimum, cœlo detrahi & deduci, vt creditum est ab antiquis. Virgilius Ecloga 8.

Luna cęlo deducta vi Magiæ.

Carminibus cælo poteris deducere Lunam

Et Lucanus lib. 6. Pharsali.

Præcipiti deducta polo, Phæbeq; serena, &c.

Et Ouid. de Medea sic.

Illa reluctantem cursu deducere Lunam
Nititur, &c.

Et Seneca in Hippolyto. Lunã alloquẽs, sic dicit:

Sic te, regentem frena nocturni ætheris,
Detrahere nunquam Thessali cantus queant.

Et Prosper.

Cantus & è curru Lunam deducere tentant.

Horũ meminit D. Aug. l. 18. ca. 18. de Ciu. & Viues ibidẽ. Quis iam inficiabitur, Diabolũ animam ab inferis posse trahere, vt viuis appareat: postquã tã portentosa prodigia, ac prodigiosa portenta proprio marte, & virtute valet facere.

V. Diabolus vi sua nõ potest vera facere miracula, nisi illusoria, &c.

Fateor argumenta hæc fortia esse, sed nõ veritate fortiora. Veritas autem est, virtute propria Diabolũ miracula nequaquam posse facere, atq; adeò nec veras mortuorum apparitiones. Sanè miraculum est efficax diuinitatis argumentum: ac proinde solius est Dei miracula facere. Tractat D. Tho. 1. p. q. 110. vsque ad 114. & 22. q. 178. & 3 p. q. 43. & lib. 2. & 3. Contra Gentes, & in Disput. de Verit. de Potent. & de Malo. Neq; id

in Quodlib. & Opusc. præterijt. Consule Abul. 4. Reg. 2. q. 14. & Victoriam, relectione de Magia, nu. 19. Quos postquam consulueris, huc redibis, & me propositis argumentis respondentem inuenies.

Ad primum dico, aut illum non fuisse verum Samuelem, aut non apparuisse virtute Diabolica sed diuina. Quoniam tamen statim in huius historiæ latissimo campo debeo paulo liberius exspatiari §. 8. nunc ad alia transeo.

Ad secundum respondetur, apud antiquos sapientes & catholicos nunquam fuisse receptum, quod arte Diabolica mortui reuocari possint, nisi secundum præstigiosas sensuum illusiones, vt per transennam (quod aiunt) modo vidimus, visuri id statim oculatius. Quod vero vulgus sibi nonnunquam persuaserit, Diabolum id posse facere, nullius argumenti, quod constans sit, materiam suppeditat. Vnde quod Abulensis, & Iosephus, imo quod Moyses Deut. 18. referunt, solum conuincit, vulgus illud Hebræorum id sibi persuasisse, quod oracula mortuorum possent consuli, alicuius rei sciendæ gratia. Tamen re vera nihil ab illis aut verum aut falsum expectandũ nobis est. Quare Nauclerus Volumine 1. Generatione 24. §. qua ratione homines Dij cœperũt nominari, cum retulisset, tria millia animarum detineri in quodam viridario, in forma, ac figura bestiarum & animaliũ, statim dicit, Deũ permittere vt Dæmones id faciant, non secundum veritatẽ, sed secundum apparentiam, vt seducãt peccatores qui seruiunt creaturæ plusquam Deo. Ita Naucl. Ergo solus est Diabolus, qui non per verũ miraculum, sed per fallaces, & illusorias nęnias, simulans se animam hominis mortui esse, potest & solet responsa dare, & apparere, &c.

Hebræi vulgo credebãt mortuos à diabolo posse suscitari

Ad

Ad tertium negandum est, quòd possint Diaboli materiam disponere ad eiusdem animæ susceptionem imò nec alterare, generare, corrumpere aliquomodo possunt, vt late tractat Abul. super Exod. cap. 23. quæst. 68. & cap. 31. quæst. 12. Et colligitur ex Aristot. & Comment. 7. Metaphy. tex. 20. S. Thom. de verit. quæst. 6. art. 3. vbi copiosissimè, & doctissimè loquitur. Fateor quòd applicando actiua passiuis, possunt producere ignem, formicam, equum. Adde & hominem: vt si semen hominis dormientis arreptum, & celerrimè aduectum infunderent in vas muliebre: sanè sic producerent hominem. Non ita quod diceretur Diabolus generare hominem, aut esse pater hominis, nam pater potiùs esset ille, a quo semen illud effluxerat: sic namque factum est in Merlino, qui ex incubo, & succubo Dæmone genitus esse, perhibetur satis veraciter. Verba sunt doctissimi Abulensis, in Tractatu super locum Isaiæ, Ecce Virgo concipiet. nu. 35. 36. & 37. Hac enim ratione contendunt D. Chryso. homil. 22. in Genes. Cassianus eius discipulus lib. 12. Collat. c. 8. Philaster, & alij, Angelum non posse coire cũ fœminanta vt ipse verè generet: at aduecto hominis semine aliunde, vt dixi, non dubium est, Angelum posse generare. Vide Aug. lib. 15. de Ciuit. c. 23. De quo latiùs infrà. q. 9. Scholast. Prætérea quantumuis Diabolus disponere posset materiam, ad hoc vt necessariò introduceretur forma muscæ, equi, hominis: at minimè posset dispo nere ad introductionem eiusdem formæ, quæ semel extitit in tali materia, & nunc est iam aut corrupta, aut abiuncta. Nam necessariæ essent eędem omnino dispositiones numero, eadem actio idem agens, & alia accidentia, quæ secundum numerum non possunt totius naturæ virtute reduci.

Applicādo actiua passiuis potest Diabolus producere ignem, equũ, hominem, &c.

Merlinus ex incubo, & succubo genitus.

... Vide meritò D. Aug. lib. 12. de ciu. c. 13. & S. Tho. 1. Cont. Gen. ca. 82. ... illum do... num ..., qui afferebant, post triginta sex millia annorum (qui vocabatur ab eis annus maximus) re... ... ac denuò futuras res omnes easdem numero, quæ iam semel con... fuerunt. Hoc dixere Platonici, præsertim Iamblichus, de quo late Marsil. Ficinus lib. 11. de Theologia Platonis. Vide Capr. 4. d. 43. Sot. lib. . q. 1. ar 3. & d. 44. q. vnic. ar. 1. Ferr. 4. Cont. Gent. c. ...

Annus maximus. 36000. annorum.

Ad quartum respondetur, quòd licèt admittamus, per motum localem animas defunctorum posse a Diabolo hinc inde transportari, quæ est suæ potestatis magnitudo: veruntamen Deus, quæ sua est in prouidendo suauitas, minime permittit totam, quam habet Diabolus, exercere potestatem: imo habet ipsum ceu ministrum suum, ad punitionem animarum deputatum, iuxta præscriptum sibi à Deo, summo iudice, modum, & normam. Vnde Abulens. 2. Regum. 28. quæ. 24. sic dicit: cum Gregor. in lib. 4. Dialo. scribit, animas damnatorum per aerem interdum cum Dæmonum turba discurrere, illæ animæ nó trahuntur pro libito Dæmonum, sed quia Deus iubet, &c.

Diabolus nō potest animas hinc inde trahere.

AD quintum, quod multa inuoluit, distinctè ac sigillatim dicamus. Primum, negamus Canes, aut Fortunæ simulacrum lapideum vnquàm fuisse vera loquutione loquuta: sed solùm illudebantur a Diabolo sensus astantium, vt viderentur sibi loqui canes ac lapides, qui tanquam illingues, & muti omnino tacebant. Aut dico, ipsum inerat Diabolum dedisse canibus ac lapidibus, non veram loquutionem, sed sonum quendam litterarum, & articulatæ vocis similitudinem: ita vt per motum locale, col-

VI. Canes, & lapides duobus modis loqui possunt a diabolo.

[illegible] Diabolus aerem exi[illegible] in [illegible] [illegible], & [illegible] formaret sonos, quos volebat. [illegible] cit Abulens. super Matthæum cap. 25. quæstione [illegible]. Sic in [illegible] Balaan, [illegible] angelus similitudinem vocis humanæ [illegible] gutture serpentis, Diabolus, vt habet Diuus Thomas 2.2. quæst. 165. articulo 2. ad quartum. Quid vero, iuxta Abulensem, guttur requiritur, vt in eo formetur vox humana, existimo, non esse satis certum, quod lapides, hoc modo loquerentur, propter defectum organi [illegible] ad talem vocum humanarum formationem: licet Diuus Thom. de potentia quæstione 6. articulo 5. ad tertium & quartum, [illegible] illa Relectione, de Magia numero 17. ad 2. [illegible] idem quod de canibus, & asina Balaam, dicit posse de lapideo Fortunæ simulacro. Præstat vt lapidem, per solam sensuum [illegible] illusionem, visum fuisse loqui, dicamus.

Asina Bala[illegible] [illegible] fo [illegible] qu[illegible] runt.

Ad id quod de Virgine Vestali adducebatur, dicendum cum Sanct. Thom. de Pot. quæst. 6. art. 5. ad 5. non esse dubium [illegible], quod Deus in commendationem castitatis, per angelos suos bonos, illud miraculum retentionis aquæ faceret. Quod si Dæmon id fecit, [illegible] miraculum non [illegible]: nam quiescere, & moueri localiter, ab eodem principio [illegible], vnde, sicut Dæmones possunt mouere corpora localiter, ita possunt & a motu [illegible]nere: [illegible] potuerint [illegible] aquam [illegible]sistere, ne flueret. Ad [illegible] dicendum, Sanctum Thomam non asserere, quod illa vxoris Loth transmutatio in statuam salis, fuerit facta virtute Dæmonis: sed dicit, in casu quod facta fuerit per Dæmonem, tunc non per Dæmonem virtute propria, sed per ipsum, tanquam per instrumentum diuinæ virtutis, facta est. [illegible]

Virgo Vestalis [illegible] o [illegible], [illegible] o [illegible] rit.

[illegible] Loth [illegible] la [illegible] Dæmonis.

est

e[t] [a]manuenses, quòd illa transmutatio facta fuerit per Angelos bonos: nam licèt Gloss. ordin. et Aug. super illum versum Psal. 77. Immissiones per Angelos malos & Abulensis super Matth. cap. 1[5], quæstione 508. & 513. dicant, Deum punire ministerio malorum Angelorum: nihil tamen in conuenit, quòd aliquando per bonos Angelos puniat, vt tradit S. Thom. in 4. d. [4]1. q. [1]. art. [1]. quæst. 5. ex Dionysio cap. 4. de diuinis nomi. id expressè asserente, vt Angelus qui percussit Iacob in femore, bonus erat: & similiter Angelus qui percussit castra Assyriorum, bonus erat. Porrò statuam illam salis, Iosephus conspexisse se, dicit. Vbi tamen prætermittendum est figmentum Hebræorum, quod in illo loco Gen. 19. refertur à Nicol. Lyrano.

Psal. 77.

Deum puni re ministe rio malorū Angelorū.

Genes. 32. Isaiæ 37.

Ad aliud de Magis Pharaonis, multi multa dicunt: ego pauca, sed vera referam. Sanctus Tho. de Pot. qu. 9. art. 5. ad 8. ex gloss. ibi Exod. 8. dicit, non fuisse veram conuersionem virgarum in serpentes, nec veras ranas: sed id effectum fuisse secundùm apparentiam tantùm, per præstigiosam illusionem D. August. lib. 18. de Ciuitat. Dei, cap. 18. & lib. 3. de Trinitat. c. 7. & 8. existimat, veros serpentes, verasq; ranas fuisse. Cæterùm id per miraculum non est effectum, nam hoc fecerunt Dæmones per aliqua semina collecta, quæ habebant vim putrefaciendi virgas & materiam, & in serpentes & ranas conuertendi. Tertius modus, qui mihi plurimum etiam placet, est ex Cœlio Rhodigino lib. 4. c. 29. cuius ista sunt verba: Non inficiabimur potuisse Dæmones celeritate incredibili, virgis emotis, serpentes earum loco subjicere, vel aliunde allatos, &c. Cæterùm quæ in argumento adducuntur, vno horum trium modorum fieri potuisse, dicimus.

Magi Pharaonis trib. modis facere miracula poterant.

Luna deduci ac sisti non potest à Diabolus vi sua, nec terram commouere, &c.

Ad aliud de carminibus, seu incantationibus & veneficijs, quibus luna cœlo auferri, & detineri credebatur ab antiquis, fateor ita creditum: sed ex dictis abundè constat, hæc sicut & alia, prę stigiosè & per illusionem sensuum apparenter fieri, non verè. Prætereà licèt huiusmodi deductio ac detentio lunæ, ad motum localem spectare videatur, non admitto à Diabolo fieri posse. Expresè S. Thom. q. 16. de Malo. ar. 10. ad 4. & 8. dicit, quod neque corpora cœlestia, neq; totam terram, quoniam hæc corpora excedunt eius virtutem, potest Angelus mouere localiter. Sed licet posset, non admitto vt id Deus illi permittat primas, & vniuersales naturæ causas commutare: alioqui confusus, & perturbatus totus iste sublunaris noster mundus videretur. Cum enim ab ordinatissimo solis, lunæq; motu totus pendeat, illis perturbatis, quis ordo & motus vitę nobis reliquus esse potest? Quæres quid sibi vult id quod

Quo pacto Diabol⁹ possit imprimere species & immutare sensus nostros.

toties diximus, illusoriè & præstigiose Dæmones facere miracula. Respondeo, id ipsos efficere imprimendo sensibus nostris species earum rerum, quas volũt nobis apparere, & quibus volunt nobis illudere. Caute tamen hoc intellige, nam Diabolus immutare sensum nostrum, aut phantasiam non potest, producendo formam aliquam, aut speciem, & eam imprimendo: sed solum componendo, & diuidendo formas præexistentes: idque per quandam commotionem spirituum, & humorum, quod latius explicatum videri debet in sanct. Thom. de Verit. q. 6. ar. 3. ad 13. Id sane contingit in Somniantibus, & phreneticis, qui non per receptionem nouarum specierum, sed per commotionem præexistentium, multa sibi videntur videre, quæ non vident. Illa verò commotio ad localem motum reducitur

& i-

& ideo Angelo, & Dæmoni subijcitur. Quod omninò videatur in S.Tho.1.p.q.111.ar.3.in corp.& ad 1.

His præmissis vt ad institutum nostrum iam tandem deueniamus: ex dictis summatim duo colligimus. nimirum sunt, veras defunctorum apparitiones (de quibus solum loquimur, non de præstigiosis & illusorijs) diuina virtute posse fieri: nullo verò modo facultate, ac vi Diaboli. His ergo extra controuersiam positis, ad id deueniamus, super quo totus difficultatis cardo vertitur.

SIT prima conclusio: Animæ defunctorum viuis apparuerunt multoties, siue de cœlo, siue de inferno locisve alijs deuenerint: nā id in dubium nunc non vocatur. In gratiam huius conclusionis proferam quatuor testimonia illustriora, & circa quæ non vno modo, sed multiplici opinatum est ab antiquis. VII. Cōclusio totius dubij resolutiua.

Dubium, An sit vera defuncti apparitio, qua Moyses apparuit Christo, in transfiguratione.

PRimum testimonium est Matth. 17. de Moyse, & Helia: qui cum antè multas annorum centurias, iam olim defuncti essent, apparuerunt in transfiguratione Christo Domino, eiq; amicè & familiariter conuersati sunt. Quòd si quis aduersus hanc tam illustrem apparitionem insurgere audeat, dicatq;, cum Hugone Cardinali super Lucam ca. 9. Moy- *Matth.17.*

sem, & Heliam non verè sed imaginariè apparuisse in Christi transfiguratione: quód & D. Ambros. quem ibi adducit Hugo, docere videtur. Quin & aliqui glossulam illam Hugonis,desumptam dicunt ex D. August. lib. 3. de mirab. sacræ Scripturæ,capi.13.quod Sanct. Thom 3.part. quæstione 45. articulo 3. ad secundum, refert. Ad hoc omninò dicendum est, glossulam illam esse absurdissimam: sed neque est Diui Ambrosij,vt probè ostendit Syxtus Senen. lib. 6. Bibliothecæ annot. 145. An verò sit desumpta ex Diuo Augustin. in dubium verti potest. Sanct. Thom. in illo loco docet, à quibusdam credi quod sit D. Augustinus in illo libro de mirab. sacræ Scripturæ:at liber ille non est Augustini. Sed sanè. siue liber sit Augustini, si non, hoc certum est,in toto illo libro D. August. talem sententiá non reperiri. Quin potius opposita continentur in libro 3.capite 10,vbi non imaginariis,sed veris corporibus Moysem, & Heliam apparuisse dicitur. Ergo vt temerarium reij ciendum est glossema nihil, & indubitanter est asserendū cū omnibus Patribus,& interpretibus, veros Moysem & Heliam comparuisse Christo.Et quamuis tacerent interpretes,loqueretur textus Euangelicus, Matthæi,Marci, & Lucæ expressissimè asserentium,ipsum Moysem ipsumq; Heliam astitisse Christo,&c.Et ratio id suadet:nam inducti illi tanquam testes erant dominicæ transfigurationis atq; adeò non fictè & simulatè,sed verè & realiter apparere debuerunt.Fateor quidé à plerisq; dubitatum esse, an in corpore proprio, vel assumpto,vel alieno apparuerint. Veru siue hoc, siue illud asseramus nō tollitur apparitionis veritas:nã nos minimè de hominibus in proprio corpore, sed de animabus ipsis defunctorum, à prin-

Quòd verè, & visibiliter apparuere Moyses. & Helias Christo.

Matth.17. Marc. Luc.

principio pers[illegible], [illegible] apparuerint.

Alij[illegible] [illegible] appar[illegible], Quod Heliam [illegible] dicunt, Heliam non fuisse [illegible], sed [illegible] Moysem. Et sic ille mortuus [illegible] fuerit. De Helia quidem quod adhuc viuat tenent Patres innumeri Hier. Aug. Ambr. Greg. Epiph. Iustin. Iren. Tertul. D. Thom. [illegible] Abul. Caiet & alij qui super Apoc. [illegible], quorum aliquos paulo post referam. Loca autem Patrum referre, mihi quidem pr[illegible], vobis autem non necessarium est, &c. Quod vero ibi, 4. Reg. 2. dicitur, Ascendit Helias per turbinem in cœlum: nullus intelligit, in cœlum Empyreum, nam vox Hebræa pro, in cœlũ, ibi, verti potuit, Versus cœlũ, aut, Velut in cœlum, vt credibile est vertisse 70. nam ad hanc versionem allusit Chrysostom. in sermone de Ascensione Domini, ad fin. dicens: Nec quis arbitretur, quòd tanquam in cœlũ ascenderit Dominus, sicut Helias: sed ad cœlũ ascendit. Et mox. Helias quidem tanquam in cœlum ascendit, nam seruus erat, Iesus autem in cœlum, nam Dominus erat. Hoc ipsum ad literam sequitur Theophylactus, super Lucam. cap. 24. in illis verbis, Et ferebatur in cœlum. Vide Honcalam Abulen. Canonicum, super Genes. cap. 5. Verum est quòd adhuc aliqui dubitant de morte eius, vt etiam dicit Vatab. in scholiis super c. 4. Malachiæ, Sed nihil refert, nam et [illegible] communis Hebræorum traditio est, quòd viuat, victurusque sit vsque ad finem mundi. Vnde & ab Hebræis appellatur, septimus ætatis humanæ continuator. Septem enim viris omnem a mundi principio vsque in finem, vitam humanam continuatam asserunt. Primus homo Adam: hunc vidit Mathusalem: hunc Mathusalemum, vidit Sem: & Sem vixit vsque ad Iacob: Iacob vsque ad

[Margin: Quod Heliam [illegible] mortuus.]

[Margin: 4. Reg. 2. Quod Helias nõ ascenderit in cœlũ sed veluti in cœlum.]

[Margin: Septẽ viris continuatur totum tẽpus mũdi ab Adã vsq; ad Antichristũ]

ad Hiram,patrem Moysi: Hamram duravit vsque ad Ahiam Silonitem: Ahias verò vsque ad Heliam. Helias autem vsque ad finem mundi. Sic refert Syxt. Senen. lib. 2. suæ Bibliot. verbo Heliae propheta.

Opinio Ambr. & Hila. & aliorum quod Moyses nondum obierit.

Quod verò Moyses non fuerit mortuus, habent non pauci, nec obscuri nominis interpretes. Primum hoc referunt, D. August. Tract. 124. in Ioan. Abulen. super Deuter. 34. q. 3. Rupertus Abbas, li. 2. de Trini. & operibus eius super Deuter. c. 3. & plerique alij. Sed qui id affirmant sunt D. Ambros. lib. de Cain, & Abel c. 2. D. Hilar. in Matth. 17. can. 20. Ambros. Cather. super Gene. in illa verba: Plantauerat dominus paradisum: & Ioannes Arboreus lib. 11 suæ Theolophiæ. Et idem Cather. in illa etiam verba Gene. 3. Collocauit ante paradisum Cherubim, ait, Moysem vnà cum corpore viuentem fuisse translatum in paradysum voluptatis, vt ibi vsque ad consummationem seculi viueret cum Enoch, Helia & Ioanne. Nititur autem hæc doctrina videtur quatuor coniecturis. Prima est, quòd simul cum Helia viuus apparuit Christo, in trasfiguratione. Hanc adducit Ruper. c. 22. supra: Secunda est, quæ in hanc opinionem mouit D. Ambros. quia dicitur Deute. 34 secundum translationem 70. Mortuus est Moyses per verbum Dei. Et quia dicit, Per verbum Dei, quod quidem Verbum non est lapsus, mors, & ruina, sed potius fundamentum rei, & vita rerū: nam in ipso vita erat, &, Apud eum est fons vitæ: ideo cò non esse mortuus, credi potest. Tertia est quæ mouit D. Hilarium, quia in c. 11. Apocalyp. dicitur, Dabo duobus testibus meis, & prophetabunt, &c. his autem duobus testibus, Bestia quæ ascendit de abysso, per quam Patres intelligunt Antichristum, mortem inferre debet. Vnde et

Argumenta huius opinionis. Primum.

Secundum. Ioan. 1. Psal.

Tertium. Apo. 11.

adhuc

adhuc diem non obijsse, nam tunc interimendi sunt. Quòd vero sint duo isti testes Moyses, & Helias, apparet certum, propter id quod eodem cap dicitur: Hi habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat, &c. qua verborum periphrasi Helias significatur, cuius illud fuit insigne, claudere, scilicet, & aperire cœlum ad pluuiam. 3. Reg. 18. & Iacob. 5. Et mox: Et potestatem habent super aquis, conuertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga, quibus verbis, præter Moysem nullus valet intelligi, vt ex c. 7. Exodi percipi cuè colligitur. His adde quartam coniecturam, videlicet, quòd, vt refertur Deute. 34. non cognouit homo sepulchrum eius, vsq; in præsentē diē: videlicèt locū in quo sepultus & tumulatus fuerit. Quo insinuatur, mortuum non fuisse, sed potiùs raptum, sicut Enoch, & Helias. *3 Reg 18.* *Iacob. 5.* *Exod. 7.* Quartum.

Veruntamen ab hac opinatione non possumus non vehementer dissentire. nam ipsa sacra pagina luce clarius dicit, Mortuum fuisse Moysem, nam Deut. 34. sic habetur, Mortuusque est ibi Moyses, seruus Domini, in terra Moab, iubente Domino, & sepeliuit eum in valle terræ Moab, &c. Mortuus est ergò, & à Deo ipso sepelitus, quod non modicam laudem parat Moysi, quòd Deum ipsum habuerit sacristam, & sepultorem funeris officia exequentem: quod ponderat Abulen. in Deut. cap. 34. quæ. 3. Verùm id Deus exequutus est ministerio Angelorum, vt tradit D. Epiphan. lib 1. contra hæreses tomo 1. secta 9. circà fin. contra. Samaritas. Rursus Iosue 1. dilucidè eiusdem Moysi mors exprimitur, Moyses seruus meus mortuus est, surge & transi Iordanem, &c. super quæ verba, Abulen. q. 5. eliminat errorem quorundam qui asseruerunt, Moysem fuisse damnatum, quia ad aquas contradictionis peccauit. Et quæst. 7. Vera sent. quod fuerit mortuus. *Deut. 34.* Laus Moysi quod Deus ipse illum sepelierit. *Iosue 1.*

Moyses nec ad inferos, nec ad purgatorium descendit.

contendit, quod nec ad purgatorium descenderit: sed in sinum Abrahæ continuo atq; mortuus est descendit. Denique, quod mortuus fuerit, ex multis alijs scripturę locis liquido colligitur, quę congessit Abu. super Deute. c. 34. q. 3. & Rupertus supra, vbi & dicit Abulen. non fuisse relictum inhumatum ipsum Moysem. Nam inhumatum relinqui est grauis & acerbissima pœna: videlicet relinqui expositum ferocium alitum modilibus lamandum. Et hoc non tantùm apud mundanū & profanum vulgus, id est, apud Gentiles, quod tradit Seneca lib. de remedijs fortuitorum: sed & apud sacras literas, nam Hiere. 22. minatur Deus Regi Ioachim sepultura asini sepeliendum, id est, non sepeliendum.

Insepultū relinqui, grauis pœna.

Hier. 22.

Resp. ad argum. aduersariorum.

Ad leues itaq; illas coniecturas labefactādas, non opus est calamū, aut ingeniū acuere, Nā primò quòd in transfiguratione Christo apparuerit non tollit quin mortuus iā olim fuerit. Nam quis nesciat, facillimū Christo fuisse, ipsum Moysem ab inferis reuocare, & aduehere, quo eius trāsfigurationi astaret? Porro maius ponunt illi & sine causa miraculum, quā nos ponamus: nam dicunt, ad hunc vsque diem viuum seruari Moysem: nos vero mortuum quidem fuisse, sed virtute Dei apparuisse. Apparitiones autem vt non tam magnum & insolitum miraculum, sæpissime factas scimus: at præseruationem a morte, per tot sæcula, paucis, aut nulli accidit.

Ad 1.

Matth. 17.

Ad 2. Quod est Moyses famulus mortuus iuxta verbum Dei.

Deut. 34.

Ad secundā coniecturam dicimus illā particulā, Per verbum Dei, nihil aliud significare, nisi quod Moyses defunctus fuerit, iuxta verbum & promissum Dei: fuerat enim cōminatus, quòd prius quam terram ingrederetur promissam, moriturus esset. Quod si legatur, illo loco, Iubente Domino, vt habēt vulgati codices, minus habet apparentię,

opinio D. Ambr. nā cum [illegible] quod Deus iusserit eum mori. Itaque [illegible] Moyses, ut iussionis diuinę, lex vt habet Caiet. super illū locū Deut. 34. ex vi & efficacia verbi, quo dixit Deus, Ascende in montem, & morere ibi, quod dictum fuerat Deut. 32. *Deut. 32.*

Ad tertiā dico D. Hilar. in illa sententia singulare esse: tam cæteri scriptores [illegible] duos illos testes, de quibus loquitur Ioan. in Apoc. futuros Enoch, & Eliā. Ita [illegible] & Dion. Carthu. in illū locū Apoc. [illegible] le ctaneorū in Apoc. author, qui est Cælius Primo. & Isid. Clar. Vatab. Hugo Card. S. Tho. Beda, Anselm. Ansbertus, Haimo, Rupertus & Richard. qui super Apoc. scripserunt. Ideo Arethas [illegible] And. Cæsariēsis Episcopus, in illū locū Apoc. n. c. 30. hac esse comunem traditionem omnium præconum Christi, inuiolabiliter in ecclesia receptam, dicit: Vnde negandum est, quod vnus illorum duorum testium futurus sit Moyses. *Ad 3. Duo testes de quibus in Apo. c. 11. qui sint*

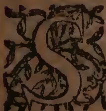
Ad vltimam dico, non casu, sed magno consilio effectū fuisse, vt nullus mortaliū cognouerit sepulchrū Moysi: Nam si Hebræi corpus Moysi prę oculis aut manibus haberēt diuinos ei honores impenderent, cui tam magna & incredibilia beneficia accepta referebant. Et hæc est pugna illa, & altercatio, quā B. Iudas prodidit in sua Epistola. Nam Angelus Michael corpus Moysi, ab Hebræorum oculis abiungere & occultare nitebatur, vt occasionem illis idololatriæ præriperet. Contrà verò Sathan illud reuelare & detegere, vt materiam eis idololatriæ ministraret. Scire etiam curiosiores debent D. Clementem Alexa. lib. 6. Strom. allegare visionem quandam Iosue & Caleb, qui Moysem, dum assumeretur viderūt inter Angelos gloria illustratū. Caie. super Deuter. *Ad 4. Quid est quod nullus vnquam cognouit sepulchrum Moysi.* *Pugna Diaboli, & B. Michaelis super corpore Moysi.*

ter 34. dicit corpus Moysi visibiliter ad profundam vallem, quæ infernè posita erat, vectum per aerem, & nubes quædam operuit aliquātum spacium vallis illius. Oecumenius & Arethas super Iudam, existimant altercationem illam Diaboli cum Moyse inde ortam esse, quòd causa Moysi, recens mortui, apud Deum delata, Diabolus producebat in iudicium crimen Moysi, quòd Aegyptium interfecisset, & propterea non permittebat vt honorificam Moyses adsequeretur sepulturam. Sed multum licet Doctores secum hac in parte dissentiant, in hoc tamen vnum conspirant quòd Moyses verè fuerit mortuus, quodq; Christo in monte apparuerit. Apparere itaq; mortui viuentibus possunt, & solent.

Altera explicatio de pugna Diaboli & Michaelis.

Alterum testimonium de vera Samuelis iam demortui apparitione.

VIII. Tractatur latissimè & diligētissimè hoc testimonium.

Ecundum, ipsumq; perquam illustre, & celebre testimonium, ad comprobandas veras mortuorum apparitiones, est quod refertur 1. Reg. c. 28. de Diuo Samuele. Vt autem distinctiori in re hac excutienda, ordine procedamus, verba ipsa sacræ paginæ primùm omnium producenda, & deinde examinanda sunt. Locus ergò vt a me referatur & explicetur, attētum lectorem & auditorem desidero: multa enim paucis complectar, & rem inter multos adhuc indecisam succinctis rationibus concludam. Igitur post enarratam mortem Samuelis, & descriptum metum

pauo-

pauoremq; Regis Saul, circundati à castris Philisthinorum, sic dicitur. *Consuluitque Saul Dominum, & non respondit ei, neq; per somnia, neq; per sacerdotes, neqs per Prophetas, Dixitque Saul seruis suis. Quærite mihi mulierem habentem pythonem, & vadam ad eam, & sciscitabor per illam, &c.* Et infrà: *Dixit Saul ad mulierem, Diuina mihi in pythone, & suscita mihi, quem dixero tibi.* Et infra *Dixitq; mulier, Quem suscitabo tibi. Qui ait. Samuelem mihi suscita, &c. Cùm autem vidisset mulier Samuelem, exclamauit voce magna, & dixit ad Saul. Quare imposuisti mihi, &c.* Et mox. *Deos vidi ascendentes de terra.* Et post pauca, facta exuscitatione (quamuis quæ hic prętermitto difficilia sunt, fateor, sed mea non interest eorum sensum pandere.) *Et intellexit Saul, quòd Samuel esset, & inclinauit se super faciem suam in terra, & adorauit Dixit autem Samuel ad Saul. Quare inquietasti me vt suscitarer? Et ait Saul, Coarctor nimis: siquidem Philisthijm pugnant aduersum me, &c. Vocaui ergò te, vt ostenderes mihi, quid faciam Et ait Samuel, Quid interrogas me? Et mox: Dabit Dominus etiam Israel tecum, in manus Philisthijm: cras autem tu, & filij tui mecum eritis, Statimqs Saul cecidit porrectus in terram, extimuerat enim verba Samuelis, &c. Et dixit mulier ad Saul, Ecce obediuit ancilla tua voci tuæ, &c.* Et hactenus de contextu sacrę paginæ.

Recitatur totus locus. 1 Reg. 28.

D. Aug. à quo, lætis auibus, initium dicendi facere libitum est, dubius animi plærunque hæsit in huius apparitionis explicatione. Principio autem, libro 2. Quæstionum ad Simplicianum q. 3. tomo 4. postquam multa hinc inde discußit, tandem in eam declinat partem, vt dicat, non fuisse verum Samuelẽ, qui Sauli apparuit: sed aliquod phantasma (ait) & imaginariam illusionem, Diaboli machinationibus factam. Et subdit: Quam propterea scriptura nomine Samuelis appellat, quia solent imagines, rerum earum nominibus appellari, quarum imagines sunt. Quis enim, qui homi-

D. Aug. totus dubius vbique est, fuerit hac Samuelis apparitione, An vera fuerit.

Desiliet Aug. in par tem negatiuam quæstionis. Sent.

hominem pictum videt, dubitet vocare hominem? Veluti cum intuentes tabulam, aut parietem, dicimus: ille Cicero est, ille Sallustius, ille Achilles, ille Hector, hoc flumen Simois, illa Roma, &c. Et Pharao spicas se dixit vidisse in somnijs, & boues: non spicarum, aut boum imagines. Hæc Aug Qui lib. de 8. Dulcitij quæstionibus q.6. eandem repetit ad verbum sententiam. Et lib. Quæstionum vet. & nou. testam. q.27. apertiùs exprimit mentem suam, dicens: Quomodo fieri poterat, vt arte Magica attraheretur vir & natiuitate sanctus, & vitæ operibus iustus? Aut, si non attractus est, consensit: quod vtrumq; de viro iusto credere, absurdum est. Si enim inuitus adductus est, nullum suffragium habet iustitia: si autem voluntarius, amisit meritum spirituale. Et subdit: Porrò autem hoc est præstigium Sathanæ, quo, vt plurimos fallat, etiam bonos in potestate se habere confingit. Hæc ibi. Et statim tractans, quomodò Saul adorauit phantasma illud, subdit Alium adorauit quàm Deum, & putans Samuelem, adorauit diabolum, vt fructum fallaciæ suæ haberet Sathanas. Hoc enim nititur vt adoretur quasi Deus. Si enim verè Samuel illi apparuisset, non vtique vir iustus permisisset se adorari, qui prædicauerat Deum solum esse adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum pestilētię, dignū ardore Gehennæ, Cras mecum eris? Hæc ibi: Et id repetit lib.2. de Doctrina Christiana cap.23. Et nouas adducit rationes, lib.2. de Mirabilibus sacræ scripturæ cap. 11. dicens: Qualiter Samuel à Pythonissa suscitari dicitur, dum Pythonissa dæmoniacis incantationibus, & præstigijs vti videtur? Et quomodo Saul, qui in viuentibus prophetis, Dei responsum non inuênit, resuscitatum à mor-

Rationes Aug. fortissimæ, ad suadendum quod non fuit verus Samuel.

1 Cor. 11.

amore prophetam audire meruit? Vnde non hanc esse Samuelem illum prophetam, per factū facilius intelligitur: sed diabolum, qui se transfert in Angelum lucis, &c. Hæc August. Quamuis posthemius iste liber, a quibusdam negetur esse Augustini.

Amplexati sunt hanc eandem sententiam, D. Hieron. lib. 1. Comment. in Matth. c. 6. in fine dicens: In Samuelis phantasmate Pythonissa loquitur ad Saulē, cras mecum eris. Et super Ezech. c. 13 in illa verba, Et tu fili hominis. Et super Isai. cap. 7. in illa verba, Adiecit Dominus loqui ad Achaz, quamuis non tam apertè. Et Rupertus Abbas lib. 2. de Trinit. & operib. eius, super li. Reg. c. 17. ex August. ferè verba mutuatus. Et gloss. ordin. 1. Reg. 28. Et super c. 29. Isai. Franciscus etiam Vatab. 1. Reg. 28. Et Cornel. Iansen. super Eccle. c. 46. hanc dicit esse probabiliorem. Paulus etiam Burg. eodem c. additione 2. quem Rabbi Paulum appellat, & adducit ad hoc propositum, Dionysius Carthu. super 1. Reg. c. 28. ar. 47. Et dicit Burgen. oppositam sententiam esse Iudæorum, qui nimium adhærent literæ, & dicunt Moysem & Samuelem simul apparuisse, ex hoc quod Pythonissa dixit in plurali, Deos vidi ascendentes de terra. Quod dixit Rabbi Salomon, vt eum allegat Abulen. super 1. Reg. cap. 28. q. 22. Idem dixit Rabbi Dauid Camhi, vt ibidem refert, & alij, vt in Galatino lib. 6, de Arc. c. 8. de quo plurima in Abul. Repetit. de Beata Trinitate, nu. 42. & 67. Idem tenet Matthias Felisius in Elucidatione 1. præcepti tandem hæc videtur esse Ecclesię determinatio, in c. illud 26. q. 2. & c. nec mirum 26. q. 5. vbi expresse dicitur, Non esse Samuelem, sed eius imaginarium phantasma.

Alij Doctores q tenent etiā nō verè Samuelē apparuisse.

1. Reg. 28.

Alter modus dicendi est, quē refert Hist. Scholast.

Secūda sententia.

quòd nō anima Samuelis sed corpus tantū apparuerit.

last. Cuius author est Petrus Comestor, & Dionysi.suprà, & Hugo Cardi.super 1.Reg.c.28. quòd non verè anima Samuelis fuerit euocata: sed eius corpus fuerit exhumatum, & in propriam figuram attractum ad Pythonissam, & Saulem: & hęc inquiunt, est causa, ob qua potuit cognosci esse Samuel, ille qui apparebat, quia erat verum eius corpus. Hoc dicit Paul. Burgen. suprà, Additione 2. Et ad hoc spectat propositum, quod idem Hugo, & priùs Hist. Scholast. in 1. lib. Reg. cap. 25. & Dionysi. referunt, esse sententiam Nicromanticorum, non posse corpus aliquod illa arte suscitari, nisi recenter mortuum, & adhuc in egris vitalibus. Samuel autem recenter mortuus videbatur, nam eodem capite. 18. dicitur mortuus.

Tertia sent. quorundā, qui nō audēt id diffinire, sed vtrumq; putant probabile.

Tertius modus dicendi est eorum, qui in hac hærent salebra, & ancipiti mente vacillant: nam dicunt, vtrumq; modum dicendi probabilem esse, quia vtrumque videtur August. probabiliter sustinere. Sic procedit Eucherius Episcopus Lugdun. in qu. super lib. Reg. dicens: aut falsam vmbram diabolus ostendit, aut si fuit vera, tantum ei licuisse credendum est, quantum à Domino permittente concessum est. Sic procedunt etiam D. Isid. lib. 8. Etym. c. 9. dicens: si credere fas est de Pythonissa, vt prophetæ Samuelis animam prophetæ fuisse credamus, & non aliquam phantasmaticam illusionem. Rabbanus etiam, & Hugo Cardi. dubij sunt in hac parte. Dubius etiam S. Thom. 1. p. q. 89. ar. 8. ad 2. & 2. 2. q. 174. ar. 5. ad 4. & Beda expositionis in Samuelem libro 4. capit. 7. Isidor. etiam Clarius dubitat, & Hist. scholast. supra, Matthias Dorig. 1. Reg. 28. in fine Nauclerus Volumine 1. Chronographiæ, Generatione 32. & Martinus Martini in suis hypotyposibus, lib. 9. Regula 21. Vlti-

[illegible] modus [illegible] hanc explicandi, [illegible] ul dubio asseramus, verum Samuelem [illegible] animam à limbo patrum, vbi in sinu [illegible] quiescebat, reuocatam, & apparuisse Sauli. Nec est quod opponit Paulus Burgen. non esse aliquem de doctoribus Ecclesiæ approbatis, qui hanc partem teneat. Nam in primis D. August. præter quam quòd locis citatis ambiguus potius, quàm assertor videtur: tandem lib. de Cura pro mortuis agenda c. 15. to. 4. perspicue loquitur. Nã cùm de veris mortuorum apparitionibus eò loci & temporis loqueretur, inducit in huius veritatis probationem apparitionem Samuelis, dicens: Nam Samuel Propheta defunctus viuo Sauli etiam Regi futura prædixit. Et adducit Aug. testimonium, quod habetur Eccl. 46. de quo inferiùs: quamuis subiungat, aliquos de hac apparitione Samuelis addubitasse. Nicolaus etiam Lyran. huic subscripsit sententiæ 1. Reg. 28. & item Abul. super eodem c. q. 28. Et in Repetitione de B. Trinit. nu. 73. & Diony. Carth. 1. Reg. 28. arti. 47. Petrus Galatinus, lib. 6. de Arcanis cath. veri. c. 8. Caiet. ibi. 1. Reg. 28. Caspar Casalius lib. 4. Axiomatum, Disputatione 1. cap. 3. A nobis est etiam grauissimus Iudæorum scriptor Iosephus li. 6. Antiq. c. 14. Nec D. Tho. contradicit: nam 1. p. q. 89. ar. 8. ad 2. dicit. Si authoritas libri Ecclesiastici recipiatur, dicendum est quòd verè Samuel apparuit Sauli. At certè authoritas libri illius sacrosancta est, & irretragabilis, præsertim nostris temporibus, etiam, si inter canonicas scripturas apud Hebræos non computetur: quoniam liber ille non est Hebraicè conscriptus. Sed iam videamus, quis sit locus iste Ecclesiastici, cuius tam sæpè mentionem fecimus. Igitur c. 46. libri huius in fine, cum de Samuele multa dicantur, ab illo

Quarta sen. vera, quòd verè anima Samuelis apparuerit Sauli.

Aug. & alij multi doctissimi hoc tenent. Referütur hic.

Locus Scripturæ hac c

46. quo dicitur fuisse Samuelem qui appatuit Sauli.

loco, Dilectus à Domino Deo suo Samuel propheta Domini,&c. Tandem hisce verbis, Samuelis encomia terminantur: Et post hæc dormiuit, & notum fecit Regi,& ostendit illi finē vitæ suę. Et quamuis authores primæ opinionis dicant, vocari hoc loco Samuelem, qui re vera non erat Samuel, sed Dæmon, qui eius faciem & gestum referebat: sed tamen adeò ad verum Samuelē loquitur consequenter, vt probabilis mihi non sit opposita opinatio.

IX. Argumenta oppositę sententiæ soluuntur. Ad 1. Resp.

VErùm, quòd firmiùs & altiùs hæc nostra sētentia omnium mētibus hæreat, videamus quid dicendum sit ad insignes illas creaturas, quibus in verbis D. Aug. nostra hac impetitur arbitratio. Quod primò afferit Aug. lib. qu. vet. & no. test. q. 27. quomodò fieri poterat, vt arte Magica attraheretur vir tam sanctus? Soluitur si ex eodem Aug. q. 3 ad Simplicianum, li. 2. & ad Dulcitium qu. 6. hæc verba mutuemur, Si hoc, inquit, mouet quòd licuerit maligno spiritui excitare animam iusti, & tanquam de abditis mortuorum receptaculis reuocare: nonne magis mirādum est, quòd Sathanas ipsum Dominum assumpsit, & constituit super pinnam templi? Nisi fortè quis dixerit, faciliorem Diabolo fuisse licentiam ad Deum viuum, vnde voluit assumendum, & vbi voluit constituendum, quàm ad Samuelis defuncti spiritum à suis sedibus excitandum.

Quòd nō est inconueniens Diabolū attraxisse Samuelē, si quidem & Christum portauit, &c.

Matth. 4. Quòd si illud ex Euangelio nos ideò non perturbat, quia Dominus voluit atque permisit, nulla diminutione suæ potestatis & diuinitatis id fieri: non est absurdum credere, ex aliqua dispensatione diuinæ voluntatis permissum fuisse, vt non inuitus, nec dominante, aut subiugante magica potentia, sed volens, atque obtemperans occultæ dispensationi Dei, quæ & Pythonissam

illam

illum & Saulem latebat: consentiret spiritus prophetæ sancti, se ostendi aspectibus regis, diuinam eum sententiam percussurus, Hæc Augustin. Quæ tu verba, si æqua trutina expenderis, lector, videbis omnes ferè quæ sese ibi obijcere poterant, difficultates facilè superatas. Nam ad aliud, quod ibi statim sequitur in Augustin. suprà quæstione 27. liquet, non inuitum sed voluntarium apparuisse, vt ex verbis nunc allegatis Augu. referebam.

Samuel voluntariè per misit se à diabolo trahi.

Porrò aliud præsidium, quo opposita sententia recumbebat, facilè diruitur, si dicamus cum Abulens. Samuelem minimè permisisse adorari se adoratione latriæ, quæ ad Deum pertinet, sed reuerentia quadam humana. Nam sic paulò antè 1. Reg. 24. Dauid adorauit Saulem & c. 25. Abigail Dauidem, & 3. Reg. 1. Nathan etiam Dauidem, vt etiam adducit Lyra. suprà. Aut, si placet, dicamus cum Galatino lib. illo 6. c. 8. non dici in sacro textu, quòd Saul Samuelem adorauit, sed solùm quòd adorauit, nempe Deum tunc, & non Samuelem. Sed primum præstat.

Ad 2. Cur permisit Samuel se à Saule adorari.

1. Reg. 24. & 25. 3. Reg. 1.

Tertium obiectorum id erat, cur Samuel dixit Sauli: Cras mecum eris? Qua enim ratione, cum magnum inter pios & impios, vt ille dixit, sit in alio seculo chaos, erant simul futuri Saul & Samuel. Omnes vno modo huic faciunt satis obiectioni, dicendo, illud verbum, Cras mecum eris, ad parem, non loci, sed mortis conditionem referri. Cras mecum eris, id est, cras mortuus eris, quemadmodum & ego, ingredieris viam vniuersæ carnis, vt dixit Iacob. Nam in hunc sensum accipi debet quod Iob dixit, Nunc autem dormiés silerem cum regibus, & cum principibus terræ, id est, par essem illis in decessu & sepultura, & cæt.

Ad 3. Cur Samuel dixit Sauli, Cras mecum eris

Luc. 16.

Genes. 48.

Iob 3.

Opinio Rabbinorũ, qđ Saul saluus factus est.

Scio hoc conuictos testimonio, scilicèt, cras mecum eris, quosdam Hebræorum doctores autumasse, Saulem saluatum iri, & Samueli supparem fuisse in alia vita, in sinu Abrahæ tunc, nunc verò in gloria. Hoc refert Abulen. 1. Reg. 31. qu. 10. ex Rabbi Dauid Kimhi, & ferè ex Nicolao Lyrano, qui ait, non inuenisse se contrariam determinationem. Et dicit Matthias Doring. in replica 2. ad 1. Reg. 28. esse adhuc sub iudice. Iosephus lib. 6. Antiq. c. vltimo, in cœlum vsq; extollit Saulem, deque fortitudine, & magnanimitate, de iustitia insuper, & prudentia in gubernando eum laudat.

Saulis laus ex Iosepho.

Nam cum, prædicente Samuele, (ait Iosephus) mortem sibi imminere cognosceret, non fugit, nec amore vitæ, suum exercitum prodidit inimicis: nec regiæ contumeliam intulit dignitati, sed potiùs cum omni domo & filijs semetipsum tradidit, &c. Et mox: Is ergo & iustus, & castus, & fortissimus mihi esse videtur, &c. Alij ex Hebræorum doctoribus itidem dicũt quòd tanquã gaudens de diuina iustitia, ipse cum tribus filijs ad suam, ipsorumq; mortem, cuius præscius erat, ob defensionem populi Dei prudenter & studiosè cucurrerit, vt in Galat. suprà.

Duplex obiectio aduersus Iudæos.

Quòd si his duo opponamus: primum quidem quòd desperauerit Saul pergens ad bellum, in quo certò sciebat, reuelante Samuele, vincendũ se esse & occidendum. Secundum, quòd seipsum gladio interemerit: quorum vtrumq; finale peccatum cum eius salute directè pugnat. Ad primũ horum dicunt nonnulli, vt in Abul. 1. Reg. 28. q. 47. & ita dicendum est, Saulem non desperasse, sed potiùs laudabiliter se gessisse procedendo ad bellum fortiter, quantumlibet infortunati exitus & mortis suæ esset præscius. Quin q. 46. contendit, non solum laudabilem, sed necessariam,

Non peccauit Saul procedẽs ad prælíũ, in quo sciebat occidendum se.

&

& obligatoriam fecisse rem Saulem ad bellum progrediendo, licèt mortis suæ esset conscius: quia ex officio Regio, quo fungebatur, tenebatur pugnare pro Israel.

Ad secundum sunt qui dicant, nō peccasse Saulem interficiendo se ipsum, vt videre licèt in Diony. Carth. super 1. Paralipom. ca. 10. art. 10. Et quidem hoc videtur tenere Lyran. cuius rationem adducit & excutit Abulen. 1. Reg. c. 31. q. 9. Est ergo ratio, quia in ignominiam Dei Israel, & in diminutionem cultus eius, cuius ipse Saul publicus erat minister & vicarius, cederet, si ab inimicis Philisthæis occideretur: præstantius ergo fuit & laudabilius se vt ipse interficeret. Sic ait August. 1. de Ciuit. c. 27. aliquas sacras virgines sibi ipsis mortē intulisse, ne in virtutis & castimoniæ contumeliā, inq; propriam ignominiam à Barbaris constuprarentur. Sic sanctus Razias, 2. Macha. 14. turbis irruentibus in eum, gladio se ipsum petijt, eligens nobiliter potiùs mori, quàm subdi hostium manibus. Et hoc ipsum tenere videtur Galat. suprà. Verū quoniam non omnes quæ ex hac difficultate emergunt dubitationes, sunt nobis examinandæ, alioqui in infinitum abiret disputatio: breuiter dico, Saulem peccasse se ipsum interimendo, quia planè ex arrogantia abhorruit sic illudi, & ex horrore maioris supplicij, quod ab inimicis sibi inferendum timebat, si eorum manibus viuus traderetur, se ipsum occidit. Optimè autem Plato, in Apologia Socratis dixit, Homo in corpore positus est, veluti in quadam custodia, vnde aufugere non licet. Et quemadmodum leges vetant, qui in vinculis detinentur, rūpere carceris vincula: ita vetat Deus sine eius iussu atque imperio, hinc commigrare. Hæc Plato. Contra ergo omnem legem diuinam & hu-

An peccauit Saul interficiēdo seipsum.

Opinio Lyr. & Galat. quod non.

2. Mach. 14.

Quòd verò peccauit in interimēdo Saul.

manam peccat qui seipsum morte afficit.

Restat aliud Aug. argumentum lib. 2. de Mirabilibus sacræ scripturæ c. 11. sic: Quomodò Saul, qui in viuentibus Dei prophetis responsum non inuenit, resuscitatum à mortuis prophetam audire meruit? Dico, respondisse Deum Sauli per Samuelem, eò quod Samuel ab inferis suscitatus magis terreret Saulem, quam quisquam viuorum. Et rursus, quia maiori etiam eum pudore suffunderet, quam quisquam alius. Decebat etiam vt ipse Samuel confirmaret mortuus ea quæ viuens annunciauerat: annunciauerat autem c. 15 superiùs reprobationem & priuationem regni sibi impendere.

Tres causæ ob quas per Samuelem Deus annūciauit Sauli &c.

1. Reg. 15.

Aliud superest argumētum, quia videtur, si fuit verus Samuel, quòd diuina virtus plurimum arti magicæ fauerit, permittens vt inuocationibus Magiæ verus Samuel attraheretur. Respondetur tamen cum Caiet. 1. Reg. 28. & Lyran. & omnibus, id potius multum detrahere Magiæ: quemadmodum enim Numc. 23. cum iret Baalam ad quærendum augurium, & consulendum diabolū Angelus prohibuit, & præoccupauit Diaboli apparitionem, responsum offerendo per os asinæ: sic Deus, seu Angelus bonus Dei vice & nomine, suscitando Samuelem antęuertit apparitionem Sathanæ, quem Pythonissa inuocabat. Atq; adeò elusa est mulier, elusus Sathan, prȩueniente Deo virtute propria machinationem diabolicam. Vide sanct. Tho. 2. 2. q. 174. ar. 5. ad 4.

Quod Deus nihil fauit arti Pythonissæ.

Num 23.

Postremò obijciebatur nobis anthoritas ecclesiæ c. illud & c. nec mirum in causa 26. q. 2. & 5. determinantis non fuisse verum Samuelem. Sed ad hoc dicit Lyra, quē in hac parte sequuntur Abul. & Dion. quòd si quidem hæc esset ecclesiæ determinatio, ei standum est: videtur autem non esse determinatio, sed solum opinatio ipsius Gratia-

niquis ex D. Aug. illam tradiderit sententiam, & super sacros canones vt sol contendit.

X. CAEterum explicandum est, quidnã sit quòd vnum Samuelem videns Pythonissa, vocem extulit dicens, Deos vidi ascendentes de terra? Hebræorum communis fuit traditio, referentib. Lyra. Abul. Dio. & Gala. loco citato, quod duo fuerũt, quos Pythonissa exulcitauit, scilicet Samuel & Moyses. Hoc dicit Rabbi Salomon, & Rabbi Dauid. Quia dicunt, Samuel putabat, postremum mundi iam instare iudicium: atq; adeò adducere secum enixus est Moysem, vt esset ubi testis quòd legẽ Dei fideliter obseruasset, quasi diceret ad Moysem (vt Rabbi Eleazar, in Petro Galat. suprà, ex libris Thalmudicis refert.) Forsitan ad iudicium queror: surge ergo mecum, nec enim vna dictio est in lege abs te scripta, quam ego non cõpleuerim. Alij dicũt, hos sanctos prophetas Moysem, & Samuelẽ vnà surrexisse, vt simul pro populo Deũ precarentur: & tamen Deũ iratum ob peccata Populi, & Saulis eorum precationibus acquiescere noluisse: vnde Hie. 15. dictũ est: Si steterint Samuel & Moyses in cõspectu ei' nõ est anima mea ad populum istum, scilicet, ad Saulem & Israel. Ita dicit Rabbi Dauid Camhi, vt eum refert Abul. q 32. super 1. Reg. c. 28.

Cur mulier dixit, Deos vidi, &c cũ solũ Samuelem viderit.

Figmẽtum Rabbinorũ.

Aliud figmentum.

Hier 15.

Veruntamen hæc ridicula sunt, vt multis tradit, & ostendit Abulen. in Repetitione de beata Trinitate, quæ simul cum paradoxis habetur, nu. 64. 66. & inferius, nam vnus tantum erat quem Saul & pythonissa volebant suscitari, & sacer textus dicit, dixisse mulierem, Quem vis vt suscitẽ tibi? & respondit Saul, Samuelem suscita mihi. Et facta suscitatione dixit Saul, Qualis est forma eius? Intellexit ergo Saul nomine Deorum, quando dixit mulier, Deos vidi, vnum Samuelem: alioqui diceret, Qualis est forma eorum. Non

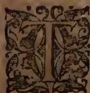
Quòd solus Samuel apparuit, probatur.

Hebræi nomine plurali intelligūt singulare. est certè insolitū apud Hebræos, nomine plurali intelligere singulare, præcipuè nomine Deorum, vt ibi, In principio creauit Dij creauit cœlum, & terram. Et conflato vitulo dixit Aaron, Hi sunt Dij tui, Israel, hoc est, Deus tuus: nam vnus solus erat conflatus vitulus. Et apud Iob 40. dicitur Behemot, quod est pluralis numeri apud Hebræos, elephas, de quo infrà q.5. posit. Tandem quod dicitur Samuelem timentem se vocari ad iudiciū, secum aduexisse patronum Moysem, puerile est & absurdum, ob decem rationes quas congessit Abul. in illa Repetitione vsq; ad num. 73. a nu. 66. Verum non est quòd in re non dubia vtamur rationibus non necessarijs. Et hæc de hoc tam celebri, ac difficili testimonio.

Genes. 1. Exod 32. Iob 40.

ALIA EXEMPLA apparitionum.

XI. Alterū exempl. apparitionum.

Ertium testimoniū pariter, & quartum polliceor breuiter me absoluturum: quis enim ferre valeat, tam latas longasque vnius breuis conclusionis probationes? In promptu quidem in hoc tertio testimonio quàm plurima erant, quæ producerem si à præcedentibus me breuius expedissem. Ergo breuiter dixerim, aliud illustre apparitionum exemplū esse, quod commemorat D. Matth. c. 26. cum recensens miracula quę in Christi passione patrata sunt, dicit: Multa corpora sanctorum, quæ dormierant, surrexerunt, & apparuerunt multis, & introierunt in sanctam ciuitatem. Circa hoc testimonium bipertiti sunt patres. Quidam quidem existimāt illam fuisse propriè mortuorum apparitionem: ita vt surrexerint vt apparerent hominibus, & deinde

Matth. 26.

An sancti qui resurrexerunt cum Christo, iterum mortui sint.

deinde ad loca vnde exierũt, reuersi sint. Alij cõtrà existimant veram fuisse resurrectionem in vitam immortalem & ęternam: atque adeo ad loca illa, vnde surrexerant, minime redijsse: sed potiùs Christum fuisse comitatos in proprijs corporibus, per 40. dierum spacium, quibus ante ascensionem in hoc mundo moratus est. Die autem ascensionis simul cum Christo auolauerũt de hoc mundo, & in æternas cœlorum sedes conscenderunt simul cum eo. Illis autem 40. diebus cum Christo fuerunt in paradiso terrestri, vt vult S. Thom. in 3. d. 22. q. 3. art. 2. q. 3. ad 3. seu alibi. Vide 3. p. q. 55. art. 3. ad 2. Harum sententiarum priorem tenet Euthym. & Theophylact. & alij duo Theologiæ proceres D. Aug. epist. 99. & S. Tho. 3. p. q. 53. ar. 3. ad 2. Posteriorem verò, quòd resurrexerint in vitam immortalem nunquam iterum morituri, sequuti sunt plures, videlicèt, Hier. Amb. Clemens Alexan Orig. Epiphan. Ansel. Christianus Druthmarus.

In paradiso terrestri fuit Christus 40 diebus post resurrectionem.

Quòd si his posterioribus nos obijciamus, Iam ergo Christus non est primogenitus mortuorũ, non est primitiæ dormientium, quandoquidem alij Christo priores surrexerunt in vitam æternam & immortalem: nam illi resurrexerunt in ipso die mortis Christi, vt narrat Euangelista, Christus verò tertio sequenti die. Non enim obijcimus de quibusdam alijs, qui prius quidẽ quã Christus surrexerunt, vt ille quem suscitauit Helisæus, & Lazarus, & adolescens filius vnicus viduæ, & alij. Nam hi cum non resuscitati fuerint in vitam immortalem, sed in hanc mortalem, iterum, scilicèt, morituri & post Christum resurrecturi: iam eorum resurrectio nihil præiudicat dignitati resurrectionis Christi: nam non dicitur Christus primogenitus, aut primitiæ eorum

Cũ Christus sit primitiæ dormientiũ cur priores illo aliqui resuscitati sunt.

4. Reg. Ioan. 11. Luc. 7.

1. Cor. 15. Apoc. 1. mortuorum, qui iterum morituri exuscitati sunt sed eorum qui nunquam morituri, & in vitam æternam surrexerunt.

Explicatur difficultas.

Huic difficultati communis solutio adhæri solet, per anticipationem, seu occupationem enarratam fuisse à sacro Euangelista horum sanctorũ resurrectionem, simul cum alijs quæ acciderunt in die mortis Christi, cum tamen acciderit in die resurrectionis. Quod si scisciteris, Quare ergò tã præmaturè & festinàter recensita est hæc sanctorũ resurrectio? Dicitur, figuram hanc anticipationis familiare esse scriptorib. tũ sacris tũ profanis, vt interdũ priùs enarrent quæ posteriùs contigerunt. Nam postquam D. Matthæus semel cœpit miracula cõmemorare, quæ per illud tempus passionis & mortis Christi acciderũt, noluit hoc illustre miraculum resurrectionis mortuorum prætermittere, aut in aliũ locũ remittere, sed in vnum omnia miracula congerere, quò expeditior deinde esset ad reliqua Christi gesta enarrãda Sic Genes. 18. Sarra dicitur esse anus & prouectæ ætatis, cum muliebria ei iam fieri desijssent: & tamen c. 20. pulchritudo eius refertur, quæ Abimelechi oculis accepta fuit. Certè aut illud per anticipationem, aut hoc per recapitulationẽ dictũ esse existimant multi, de quorũ numero est Martinus Martini, lib. 5. suarum Hypotyposeon ca. 1. Quamuis, vt ego conijcio, non satis accuratè: nam nonagenaria adhuc eleganti forma & aspectu præstabat, & id ætatis habens placuit Abimelecho. Sunt qui inter figuræ Anticipationis exempla illud ponant ex eodem c. 26. Matthæi, quo Iudæ suspendium & interitus enarratur, cũ tamen aliquot deinde post dies Iudas diem suum obierit, non in ipsa nocte traditionis. Id habent non

Anticipatio seu anticipatio, figura prolepsis.

Gene 18. & 20.

Sarra nonagenaria erat pulchra.

non vulgares scriptores super Matth. c. 26. Euthymius, Theophy. & Oecu. super acta c. 2. ex Papia Ioannis Euangelistæ discipulo: quod idcirco D. Aug. lib. Quæstionum vet. & no. test. q. 94. tetigit, ac insolutum reliquit. Multa de anticipatione & recapitulatione suppeditabit exempla D. Augu. in lib. Quæstionum & loquutionum, tom. 4. Harum rationem tradit D. Greg. in Præfatione Moralium c. 1. in hæc verba: sacra scriptura in prioribus sui partibus solet breuiter longè post secutura perstringere, dùm si udet ad alia enuncianda properare. Syluam exemplorum lege apud Martinum lib. 5. Hypotyp. c. 1. Vt itaq; ad thema propositum rursus calamus reuertatur, dixerim hoc ex D. Matthæo mutuatum exemplum, præsertim iuxta interpretamentum D. August. perquàm insigne esse ad mortuorum apparitiones comprobandas.

Iudas laqueo suspēsus nō obijt in nocte mortis Christi.

QVartum testimonium habetur apud librū secundum Machabæorum cap. 15. vbi Iudæ apparent sanctus propheta Hieremias, & sanctus Onias sacerdos. Apparuit autem Hieremias ætate & gloria mirabilis, vt sacer textus habet, & secum Oniam ab altero seculo reuocatum adducebat. Sed nunquid aliqua possunt tergiuersatione huius apparitionis historiam hæretici subterfugere? Fuitne qui diceret, Hieremiam adhuc diem suum non obijsse, sicut de Moyse & Helia fuere qui dicerent? Fuit sanè Victorinus martyr, qui abhinc mille trecentis fermè annis & sacrarum scripturarum studio, & gloriosi sanguinis effusione ecclesiam decorauit, super Apocal. cum incidisset in locum illum cap. 11. vbi de duobus testibus, tempore Antichristi futuris, est sermo, dicit, illorum duorum alterum fore sanctum

Quartū exēpla Hiere. & Onias apparēt Iudæ. 2. Machab. 15.

Opinio quod Hieremias nondū sit mortuus. Apoc. 11.

ctum Hieremiam: non Heliam, Helisæum, aut Moysem; quoniam isti (inquit) mortui sunt, Hieremiæ autem mors non inuenitur: verbum namque ad eum est factum, Prophetam in Gentibus dedi te. Cum autem toto tempore quo vixisse creditur, gentibus non prædicauerit, dicendum seruari adhuc viuum, vt gentibus prædicet. Ambrosius Ansbertus hanc refert sententiam & reuerenter eam impugnat super Apoc. c. 11. Sed impugnatione non indiget, nam neq; vmbram habet probabilitatis sententia Victorini. Huic licèt D. Hieron. lib. de Viris illustribus, plus tribuat de eruditione quàm de eloquentia, tamen in Epistola ad Magnum Oratorem Romanum etiam eruditionem ei detrahit, dicens. Victorino martyri licèt desit eruditio, non tamen deest eruditionis voluntas. Scio Hieronymum plus nimio taxare solitum, & exaggerare antiquorum doctorum lapsus. Quod in eo taxat ex Neotericis Picus Mirandulanus in Apologia pro Origene. Sed valeant hæc. D. etiam Hilar. super Matth. c. 17. Canone 20. hanc Victorini sententiam procul relegat, de quo videatur Sixtus lib. 6. annot. 346. Fundamentum verò cui nititur Victorinus, leuissimum est: nam fortè nomine Gentium, cum dicitur Hieremiæ, Prophetam in Gentibus dedi te, significantur ipsi Iudæi, nam 2. Reg. 7. est præclarissimus locus, vbi nomine Gentis Israelem intelligi necessum est. Redemisti, inquit, ex Aegypto gentem, & Deum eius, vel gentem cum iudicibus eius, vt habent alij codices. Hoc est, Populum & eius principes. Vel sic, Redemisti gentem & Deum eius, id est, populum tuum & teipsum, O Deus, redemisti, qui redemptoris ac redemptionis indigus, & afflictus esse videbaris, quam-

Hierem. 1.

Hieronym' acerbè taxat Patres.

Nomine gētis significātur Iudæi.

2. Reg. 7.

quamdiu afflicti & depressi sui erant. Aliæ sunt huius loci versiones etiam iuxta vulgatos Latinos, quas referre nostra nihil interest. Alibi etiã sæpè nomine Gentis intelligitur Israel, vt, Faciam te in gentem magnam, scilicèt, in populum Israel. Et, Duæ gentes sunt in vtero tuo, quarum tamen altera erat futurus Israel. Aut dico, eatenus Hieremiam prophetam fuisse in Gẽtes, quia de Gentilibus multa prophetauit. Scio hanc apparitionem, imaginariam potiùs quàm veram, & realem fuisse, eò quòd inter dormiendum acdit. Sed hoc excusandum, & explicandum mihi est in fine paragraphi sequentis. Gen. 12.

Ex grauissimis antiquorum Patrum libris referuntur nonnullæ apparitiones.

Vinto loco libet quasdam alias apparitiones mortuorum producere. Sanctus Fœlix confessor, cùm à Barbaris Nola oppugnaretur, apparuit, referente D. August. lib. de cura pro mortuis agenda c. 15. & ait Augu. id non incertis rumoribus, sed certis testibus fuisse proditum. Et c. 17. ibidem tradit, Ioannem Monachũ cuidam religiosæ fœminę apparuisse vehementer eum videre cupienti. Ipsemet Aug. Epist. 205. sibi Diuum Hieronymum apparuisse testatur, & pluribus horis gloriosam sancti animam secum fuisse conuersatam; commemorat. D. Cyrillus Hierosolymitanus apparitionem etiam eiusdem D. Hieronymi factam Eusebio Cremonensi refert,

XIII. Exẽpla alia non fictitia, sed verissima, &c.

1. ex Aug.

Secundum.

Tertium.

4. ex Cyril.

fert, & perplures alias eiusdem Diui: & refertur
5. ex Damasc. inter epistolas Aug. Epistola 206. D. Damascenus in sermone de defunctis, ait, Iuuenem mortuum qui vitæ fuerat dissolutioris, magistro suo seni misericordissimus animarum amator Deus ostē-
6. ex Seuer. Sulpi. dit. Verba sunt Damasceni. Seuerus Sulpicius, li. 3. de vita B. Martini in Dialogo 2. refert, ipsum D. Martinum, cum adhuc apud viuos ageret, testari solitum, frequenter sibi Beatissimam Virginem, Sanctos Apostolos Petrum & Paulum, Diuam
7. ex D. Dio. Agnetem, & Teclam apparere solitos. D. Diony. protestatus est vidisse se eosdem Apostolos, post eorum mortem, simul Romam ingredientes, & apparentes multis. Ita refert Dionysius Cartu. in
8. ex Euseb. 3. dist. 22. quęst. 6. circa finem. Rursus Eusebius Cęsarien. lib. 6. Hist. Eccles. c. 5. refert, Potamienam Origenis discipulam, sanctam Virginem ac Martyrem, post tertium sui martyrij diem apparuisse Basilidi, & eius capiti coronam imposuisse.
9. ex Nicephoro. Idem refert ferè ad verbum Nicephorus lib. 5. Histo. Ecclesiast. cap. 7. Idem Nicephorus capite 17. apparitionem præclarissimam refert B. Virginis, & B. Ioannis Euangelistæ, factam Gregorio Neocæsariensi, cognomento Mirifico. Sed & Apostolorum Petri, & Pauli apparitionem Constantino factam, memorat idem Nicephorus,
10. ex Conc. Nicæno. lib. 7. c. 33. quam deinde renouauit Synodus secunda Nicæna, quam Græci vocant, septimam Synodum generalem. His accedit alia quam refert li.
11. ex Nicephoro. 17. cap. 13. in fine, idem Nicephorus, B. Virginis ad Narsem ducem Iustiniani aduersus Gotthos,
12. ex Sozo. dicens: Dei genetricem manifestò ei apparuisse, cum prælium committendum esset. Sozomenus lib. 7. Histor. Ecclesiast. ca. 5. in parua quadam domuncula B. Virgo, & re ipsa, & in somnis apparens, multis infortunatis hominibus opem
tulit,

bulit. Ex quo dæmonculis illa in illustrius templum quam reliqua, quæ in vrbe erant, mutata est. Ita Sozomenus. Sed quo periculo, postquam 12. ex Ilgeberto, & alijs.
semel cœpi, taceam apparitionem illam, omnibus seculis memorandam, eiusdem Beatissimæ Virginis, qua addictissimo famulo suo Diuo Ilephonso, non solùm apparere, sed cælesti dono exornare dignata est. Id habent Sigibertus in Chronico, Iulianus Pomerius Ecclesiæ Toletanæ Diaconus, Rodericus Archiepiscopus etiam Toletanus, Vasæus in Chronicis. Sed vtimur in re non dubia testibus non necessarijs. Quod verò apud Vrbem Cæsaraugustanam, in ripa fluminis Ebri, in columna marmorea, ipsa virgo apparuerit Apostolo Iacobo, habet concors Hispaniensium traditio, de quo Petrus Antonius Beuter in Chronico capit. 23. Neque præteriri à me potest, 14. ex traditione.
quam refert Theodoretus lib. 5. Historię Ecclesiasticæ cap. 34. apparitionem Ioannis Euangelistæ, & Philippi Apostoli, Valentiniano Imperatori factam, quam etiam refert Historia Tripartita libro 9. capitulo 45. Verùm vt mirari desinant qui hactenùs mirati sunt, quòd Diui Gregorij Papæ Dialogos præterierim, in quibus complures referuntur mortuorum apparitiones, sciant tam multas esse, vt ego, quas deligerem, vt in meo libro transcriberem, prorsus nesciam. Videatur totus eius liber quartus Dialogorum vsque ad cap. 55. vbi solennem Iusti Monachi iam defuncti apparitionem refert. 15 ex Theodoreto.
16 ex D. Greg.
17. ex Amb.
D. etiã Ambros. Epistola 59. ad sacerdotes, dicit, Anacholium apparuisse, protestantem se perpetuo sui laboris stipendio iam potiri. De sanctis etiam Geruasio & Prothasio, & Agnete famosam 18. ex eod.
refert Ambros. apparitionem. Et Paulinus de ipso Ambrosio. Et D. Basilius de Mamante martyre, quò per somnia potitos nonnullos dicit in ei' 19 ex Paulino.
20. ex Basil.

21. ex Greg. Naz.

vita. D. etiam Greg. Nazianzenus de fratre Cæsario. Et demum apparitionibus pleni sunt libri antiquorum, ac recentiorum. Ego verò in re grauissima nullam recentiorum rationem habendam esse putaui: ad veteres proinde accurrens, inde petij quæ scripta relinquo. Scio, harum apparitionum quasdam in somnis, & secundum apparentiam factas, non fallaciter tamen & illusoriè cùm diuinæ essent, ac præter totam naturæ vim, per Dei potentiam contingerent. Plures vero earum vigilantibus hominibus verè ac realiter factæ sunt, vt in citatis Doctoribus videre licet. Vtrùm verò animæ ipsæ Diuorum, secundùm veram eorum substantiam, ac realem præsentiam apparuerint: an verò earum nomine & vice apparuerint Angeli Deo ita disponente, hac secunda conclusione dirimamus.

XIV. Quòd ipsæ animæ verè, & secundũ substãtiã apparent: non angeli pro eis.

Secunda conclusio: Apparitiones defunctorum de quibus hactenus diximus, verosimiliter credendum est fieri aliquando secundùm veras eorum præsentias: ita vt loco moueantur in quo sunt apud aliam vitam, vt viuis appareãt. Hęc Petro Canisio lib. 5. de Maria Deipara c. 21. & Matthiæ Felisio, in Elucidatione primi præcepti, non placent. Nam probabilius existimant, huiusmodi apparitiones fieri ministerio Angelorum, quamuis ipsis sanctis adscribantur. Inde autem ad id existimandum moti sunt, quòd D. August. cum in hanc sæpè incidisset difficultatem, dubius animi hęrere potiùs quàm in alterutram partem propendere visus est. Nam in Epist. 102. quæ est ad Euodium, planè dubitat. Libro autem de spiritu, & anima c. 29. tom. 3. apertiùs exprimit dubitationem suam, dicens: Vtrum ista fiant per eorum præsentiam, aut per Angelos suscipientes eorum personam affirmare non audeo. Et

Au. dubitat an appareãt animæ, an vero Angeli pro eis.

deo. Et lib. de Cura pro mortuis agenda. c. 16. Res, inquit, ista altior est quam vt me possit attingi, & ideo quid horum duorum sit, an verò fortassis vtrumq; sit, vt aliquando ista fiant per ipsam præsentiam Martyrum, aliquando per Angelos suscipientes personas Martyrum, diffinire non audeo, mallem à scientibus ista perquirere. Et statim. c. 17. An ista fiant Dei nutu per Angelicas potestates in honorem sanctorum, ad vtilitatem hominum, illis in summa quiete positis, & ad alia longè meliora visa vacantibus seorsum à nobis, orantibusq; pro nobis. Hactenus August. Fuit qui impudenter, Academiæ nihil affirmantis discipulum appellarit Augustinum, quod indecisas multas relinquat quæstiones. Verùm, qui eius libros introspexerit, videbit primum humilitatis gratia id cum fecisse. Secundò, plus commodi, & doctrinę Augustinum nobis attulisse dubitando, quam innumeri alij diffiniendo, & determinando. Tertiò prudens, ac scientissimus nonnunquam dubium se exhibet Diuus hic Pater noster, vt ea quæ vtrinque erant opinabilia, & neque ad mores fidelium, neque ad fidem spectabant, in sua probabilitate relinqueret. Tanta enim pollebat authoritate, vt si in alterutram ipse partem vergeret, in eam omnes secum duceret, & posteris opinandi, ac disputandi iantam præclusisse videretur. Ergo quamdiu in Diuo hoc Patre nil certi in quæstione proposita reperitur, liberum suis filijs erit, quam maluerint eligere. Eam itaq; egomet mihi eligo, an id alteri suadere possim ignorans, quòd verè, & secundum substantiam interdum defunctorum animæ appareant: ita vt locum cœli, si in cælo sint, aut inferni, si in inferno, ad breue tempus, & statim rediturę deserant. Hæc doctrina placuisse videtur Abulensi super

Cur Aug. dubitando, sæpissimè tractat scripturam.

Per hoc qđ animæ appareant, nil eis minuitur de pœna, aut gloria.

Matth. c. 25. q. 508. & q. 752. & S. Thom. in. 4. d. 45. q. 1. art. 1. q. 3. ad. 3. vbi contendunt, per hoc quòd animæ siue beatorum, siue damnatorum è suis receptaculis aliquando exeant, non minui aut augeri eorũ pœnam, aut gloriam. Sed verba S. Tho. sunt notatu digna. Secundum hoc, inquit, locus animæ cedit in pœna, vel præmium, quod anima afficiatur ex hoc quòd tali loco deputatur, vel gaudendo, vel dolendo: hoc autem gaudium, siue hic dolor de hoc quod talibus locis deputatur, manet in anima, etiam quãdo extra loca prædicta fuerit. Sicut Pontifici cum datur pro honore vt in cathedra sedeat in Ecclesia, non minuitur eius gloria, quando à cathedra recedit, quia etiam si actu ibi non sedeat, locus tamen ille sibi deputatus est. Hæc S. Thom. quæ plurima animaduersione digna sunt. Ergo hæc mihi est apparentissima ratio, quòd licèt D. Aug. suprà dicit, animabus in summa quiete positis, & ad alia lõgè meliora visa vacantibus, &c. tamen minimè credendũ est, neq; id voluit D. Aug. quòd à quiete turbentur, aut vacare desinãt Deo animæ beatæ, ex eo quòd cœlo delapsæ ad viuos nonnunquam veniant. Cùm enim perfecta earum quies, & beatitudo in Dei visione cõsistat, illá autem visio nihilo fiat minor, ex eo quòd appareant: sit ex hac parte nihil obstare, quin appareant ipsæ præsentia sua.

Quòd ipsæ animæ appareant, cõformius est scripturis, & rationi.

Ptætereà, hæc mea sententia conformior sacræ scripturæ, ac historijs, & rectæ rationi esse videtur. Scripturæ quidem: nam de Moyse pariter, & de Samuele satis apertè Matth. 17. & Eccl. 46. dicitur, quòd apparuerint. Est autem præscriptus nobis sanctorum canon, quòd scripturæ verba, vt sonant ac iacent, intelligi à nobis debent, quamdiu nihil absurdi ex tali intelligentia sequitur.

Quid

Quid autem absurdi sequatur ex eo quòd verè ac realiter aliquando animæ appareant, nullus dicet. Præterea Historiarum authoritas non parui, sed magni pendenda est, afferentium vel Beatam Virginem, vel D. Petrum aut Paulum apparuisse eodem prorsus verborum tenore quo de Angelis, aut dæmonibus id dici solet. Rectæ autem rationi satis consonat quod apparuerint: quia si aliquid incommodi sequeretur ex eo quòd Beatorum animæ loco patriæ, in quo sunt, moueãtur ad terram: planè idem omninò sequitur si Angeli moueantur etiam loco cœli, & ad nos deueniant. At in Angelis nihil obstat quominùs verè nobis appareant, quantumuis semper videant faciem patris qui in cœlis est: ergo, cum par sit ratio, dicamus nihil inferri damni, aut incommodi, & nihil absurdi sequi, ex eo quòd animas cœlo moueri, & ad nos personaliter, ex peculiari dispensatione deuenire, dicamus. Cur verò tam raró appareant, dubitat & decidit D. Athan. to. 4. q. 13. De quo videndus est etiam, q. 11. & q. 33.

Matth. 18.

Ratio efficax pro casu.

Præterea, motum localẽ repugnare animis separatis, nullus verè dicet: Nam si Durandus id dixit, penitus deceptus est in. 3. distinct. 22. quæst. 3. Qui adeò mordicùs affirmat, animas à corporibus abiunctas moueri non posse, vt neget animã Christi verè ad Inferos descendisse, sed solùm, inquit, descendit secundùm effectum. Quod dogma veluti erroneum damnant Capreolus, in. 3. dist. 22. quæstione vnica. articul. 1. conc. 3. & art. 3. ad argument. contra tertiam conc. Dionysius eadem distinct. quæst. 6. Franciscus de Christo. qu. 3. de Descensu Christi ad inferos, & omnes. Rursus quòd anima separata virtutem habeat naturalẽ, vt se localiter moueat, probat Abul. super Matt.

Anima separata moueri potest localiter.

Error. Dur. quòd Christus no propriè descendit ad Inferos.

25.q.772. & in Paradox.5.quam nuncupauit de Aquila,à c.174.& infrà,Palude in.4.dist.44.q.4.art.2.num.15.Soto.d.45.quæst.1. artic.3. Nam alioqui, eodem loco quo contingit eam de corpore egredi, deberet hærere perpetuò, & alligata permanere tanquam truncus, per totam æternitatem immobilis:quod multùm derogat diuinæ prouidentiæ,ad quam spectat dedisse singulis rebus suas naturales virtutes & facultates, quibus commodè vitam possint agere. Neq; verò contra nos est id quod D.Thom.1.p.q.117.art.4.insinuat, animam non habere nisi vnicum determinatum modum motus: nam planè cum naturam quodam modò duplicem habeat anima,cum est in corpore,& cum est ab illo seiuncta: non est inconueniens, quod sicut alterum habet intelligendi modum cum est separata, ita alterum mouendi se habeat modum, nimirum independentem à tempore nostro, & regulatum per tempus Angelicum, cuius instantia possunt esse immediata: ita vt possit in hoc instanti anima esse in cælo, & in altero sine medio tempore, esse in terra, sicut possunt Angeli, de quo D. Thom. 1. p. quæst. 53. art.3.

Anima separata habeat plex modo mouendi se scilicet sicut Angeli.

Obijci tamen potest adhuc ab his qui contendunt, animas defunctorum per se ipsas non apparere,sed ministerio Angelorum:nam D.Thom.1. part.quæst.89.art.8.ad.2.& in.4.distinct.45.quæst.1.art.1.q.3.pro indubitato habet, animam separatam intrare corpora & assumere illa minimè posse,siue sit proprium cadauer, siue quodcunq; aliud corpus aut terreum,aut igneum, aereumve,siue aqueum: ex eo quòd virtutem motricem anima non habet, nisi determinatam ad certum corpus,vt benè vidit S.Thom.1.p.q.110.art.3.ad.3. & q.117.ar.4.per totum,& de mal.q.16.ar.10.ad.2.

Argu ex eo quod anima assumere, & mouere corpora non potest.

Neque

Neque solum est determinata ad certum corpus, sed ad certum etiam mouendi modum, ac proinde non vt motor, sed vt forma proprium mouet corpus. Vnde nec lapillum, nec festucam mouere potest. Contra verò Angeli, quorum virtutes cum non determinentur per ordinem ad corpus, habent vt corpora quæque obediant eis ad motum localem. Hinc ergo fieri videtur, quando externè ac visibiliter apparitiones fiunt in corporibus siue solidis, siue aereis & confictis, non esse veras animas, sed potiùs Angelos earum vice ac nomine, qui illa gubernant ac mouent corpora, & in eis ambulant, loquuntur, &c.

Sanè vim argumenti huius effugere non possumus. Idcircò, aut suffugiendum nobis est ad Abulens. Matth. 15. quæstione. 773. dicentem, mouere posse animam & assumere corpus, vt in eo appareat, & in eo debitas operationes exerceat: non tamen quodcumque corpus, sed illud quod fuerit debitæ quantitatis & proportionis. Aut recurrendum est ad diuinam potentiam: nam cum secundùm illam fiant tales animarum apparitiones, congruum etiam esse videtur, vt secundùm eandem vis, & facultas præstetur animabus, vt assumere corpora aliqua valeant, in quibus moueantur & loquantur: sicut contigit animabus Samuelis, & Moysi: de quibus suprà ad fastidium diximus. Certè Sanctus Thom. in 4. distinct. 45. quæstione. 1. articulo. 1. quæstio. 3. egregium producit ex Diuo Hieronym. testimonium, aduersus Vigilantium conscribente, ex quo colligit, ex virtute gloriæ quandam potestatem Beatorum animabus conferri, per quam possint mirabiliter apparere viuentibus, cùm voluerint. Quamuis an propria voluntate appareant, an verò diuina prius excitæ, dubium est, vt bene vidit Abulens.

Solutio, quo pacto anima assumat corpus.

Animæ an cupiunt apparere viuis & quare.

 quæst.

quæst.75 . Cùm enim animæ ipsæ abiunctę à corporibus sint, iam à conditione suæ naturæ omnino alienum est cum hominibus cōuersari. Quod præter D.Athanasium, quæst.11.& 13.& D.August. lib.de cura pro mortuis, cap 13.dicit Arist. 1. Eth. ac proinde quantumuis liberas, & expeditas animæ sanctorum se sentiant, vt quoties allubescat, apparere nobis possint, id sanè minimè faciunt, nisi Deo id specialiter prouidente, aut in earum honorem, aut in nostram vtilitatem.

Inter viuos, & mortuos nullum cōmercium.

Alia ratio pro concl.

Postremò, inde mihi fit verisimile, quòd defunctorum animæ in propria substantia viuis appareant, quòd vt nos specialiter moneant & adhortentur de proprio statu & sorte, de pœnis, aut præmijs, quibus afficiuntur, ad nos mittuntur: vtque certiores nos reddat de rebus siue ad earum siue ad nostri statum attinentibus. Hæc autē multò cōmodiùs & expeditiùs fient, si ipsæmet, Deo ita disponente, nobis appareant & loquantur, quàm si Angelorum ministerio id fieret. Mutua enim colloquia, & veras audire & reddere voces, de rebus quæ vtrosq; spectant, vt interdum inter viuos & animas apparētes factum legimus, nisi ipsæ verè appareant, fieri sine maioribus incommodis non potest.

X V. Quod ex cęlo, inferno, purgatorio, & limbo Patrū apparue-re animæ.

EX dictis colligo, indiscriminatim ex omnibus receptaculis animas defunctorum apparuisse viuentibus. De cælo quidem nullus dubitat, quod ad viuos se quandoq; demiserint, vt eos de sua gloria certos reddant, in magnum eorum commodum. De purgatorio etiam facilius creditur, inde vt interdum exeant & appareāt, eo quòd aut nostris indigent præsidijs, aut nos suis admonitionibus & exemplis. De inferno autem damnatorum, Soto in 4.d.45.q.1.ar.4.ad.1. Victoria Relectione de Magia, n.17. Abul. super. 4 Reg.

Reg.c.4. q. 56. existimant, nunquam ad nos deuenire,eo quòd sunt perpetuo carceri mancipatæ. Hanc tamen rationem nihilo pendẽtes, dicimus cum eodem Abulen. Matth.25.q.753. & D.Tho.in 4.d.45.q.1.ar.1.q.3. illas etiam interdum apparuisse viuis, vt eis per pœnas suas terrorem incuterent,quas aut visibiliter ostendunt,aut credibiliter referunt. Soli sunt paruuli, quos de limbo nunquam egredi existimo quoniam neque gloriam habent, cuius illecebra ad virtutis studium nos excitẽt:neq; pœnam, cuius terrore nos à peccatis cohibeant:neq; tandem nostris suffragijs egent, aut aliquem vsum recipere, aut dare nobis apparendo possunt,&c. Paruuli è limbo nunquam appareant.

Dubium, An Christus post Ascensionem vnquam apparuerit,de cœlis verè descendens in terram.

NVllus existimet velim,ea me constrictum esse lege, vt in singulis disputationibus priusquàm ad rẽ deueniam,immorari in præfationibus ac preambulis debeã.Quod qui existimant,vt existimare desinant, accipiant abruptam propositæ quæstionis explicationem.

CONclusio:Saluo sanctæ matris Ecclesię iudició,videtur mihi dicendum,quòd Christus Dominus secundùm quod homo est, instar cæterorum defunctorum, aliquando ex æthere summo iacentes terras despiciens,post suam gloriosam in cœlos ascensionem, ad nos se demiserit, descenderitque præsentialiter: ita vt lo- XVI. Conclusio affirmans.

 cum

cum illum conuexi vltimi cœli Empyrei, in quo destinatam à patre sedem habet, deseruerit ad breue tempus, vt seruis suis addictissimis appareret, in nostro hoc hemisphærio ac mundo sublunari. Quod exemplo & ratione adnitar probare.

Sathan sæpe apparuit in forma Christi. Priùs tamen admonitos vos esse velim, Sathanam, cuius est transfigurare se in Angelum lucis, solitum induere formam & imaginē Christi Domini, & sic hominibus apparere, mentiendo se Christum esse, vt sic diuinum cultum à simplicibus Christianis extorqueat, & sibi vsurpet. Hoc probemus. Seuerus Sulpicius, scriptor grauissimus & vetustissimus, in Vita B. Martini, li. 1. commemorat, apparuisse Diabolum venustum facie, & vestitu splēdidum, semel & iterum dicentem ad B. Martinum, Martine, quid dubitas credere me esse Iesum Christum? Quòd mendacium rectè dignoscens Martinus, sub eleganti forma inmanem & truculentam bestiam subolfecit: nam replet Sanctos spiritus sapientiæ, & intellectus, & spiritus olfactionis: nam sic habent Hebræa, vbi nos legimus, spiritus timoris Domini. Dixitque ad confictum illum Christum: Dominus noster Iesus Christus, nō purpuratum aut diademate renitentem, se venturum esse prædixit. D. Tho. in. 3. Sent. dist. 9. quæst. 1. art. 2. quæst. 6. ad. 3. & super Paulum. 2. ad Corinth. 11. lectio. 3. Marsilius, in. 3. Sent. quæst. 8. art. 2. Dub. 5. Holcoth. dist. 9. q. 1. artic. 5. principali, Ioan. Ludouicus Viues in Explicatione. 1. præcepti, hoc ipsum pro certo supponunt. Vbi refert Marsilius quendam sanctum Patrem, qui Diaboli sibi in specie Christi apparenti, respondit, se nolle videre Christum in hac vita. Idem refert. D. Thom. Quinimò non solùm Christi, sed & Dei Opt. Max. speciem plerumque

2. Cor. 11. Isaiæ 11. Not.

Diabo-

Diabolus sibi arrogare conatus est. Sic enim ad suos, Magnus Pater Antonius loquitur, apud D. Athanasium, in Vita Antonij: Credite, filioli, vidi aliquando Diabolum celsum corpore, qui se Dei virtute & prouidentia ausus est dicere: & ait ad me, Quid vis, vt à me tibi donetur, Antoni? At ego totum me in eum Christi nomine armatus insufflaui, & statim ille procerus aspectu, inter medias manus exoleuit. Hæc Athanasius. Probandi ergo sunt spiritus vtrum ex Deo sint, 1. Ioan.

XVII Afferuntur exempla verissima apparitionum Christi.

Exempla nunc, non ex apocryphis libris petita, sed ex authēticis producamus, ad probandum quòd verè & re ipsa Christus apparuerit. Principio, ad conuersionem Pauli perficiendam, quando adhuc spirans minarum & cædis, in discipulos Christi, petebat Damascum, Christus verè & realiter descendit, vt ipse dixit. 1. Corinth. 15. & habet expressiùs sacer textus, Actorum. 9. nam ipse Paulus enumerans testimonia resurrectionis Christi, postquàm enumerauit alias Christi apparitiones factas Apostolis, in illo. 40. dierum spatio, qui inter ascensionem & resurrectionem Christi decurrerunt, subdit: Nouissimè autem visus est mihi, tanquam abortiuo, videlicet, cum Damascum peterem post ipsam Christi in cœlos ascensionem. Et sanè si imaginaria fuisset illa visio, & non vera & realis, vim nō haberet ad probationem eius quod probare Paulus nitebatur: scilicèt, veritatem dominicæ resurrectionis. Vnde Actorum. 9. dixit Ananias ad Paulum, Dominus Iesus Christus, qui apparuit tibi in via &cæt. Vera ergo fuit apparitio post ascensionem. Nam quòd Christus tunc non descenderit verè, & loco suo paulisper motus: sed quod tantum visus à Paulo fuerit per expansionem ac scissionem elementorum, & vndecim

1. Cor. 15.

Actor. 9.

Probatur quòd re vera, & in propria persona Christus de cœlo descendit ad Paulum.

cœlorum ruptionem, ita vt facultas visiua Pauli vsq; ad ipsum connexum vndecimi cœli pertingeret, & ibi Christum sede sua immotũ videret, omninò est impersuasibile. Tum quia maius hoc esset miraculum, quòd collocutionem mutuam & visionem nectere possent inter sese Christus & Paulus, tam longissimis locorum interuallis à se ipsis distantes, cum tamē familiariter colloquuti sint, & velut de propinquo: tum etiam quia cum
1. Cor. 15. Paulus. 1. Corinth. 15. inter referendas alias Christi apparitiones veras, quibus corporaliter inuisere voluit Apostolos suos per veram loci mutationem, hanc etiam apparitionem sibi factam enumeret, dici debet fuisse etiam veram & localem mutationem Christi. Atque adeò quòd tunc, sicut & aliàs quando apparuit, locum illum quo nunc continetur, ad breue tempus deseruerit.

Quòd Matri suæ sæpe etiam Christus post ascensionem apparuerit.

Ad hæc: Quod Beatissimæ Virgini, matri suæ dulcissimæ ac sanctissimæ, hic apud nos mortalem vitam agenti, post mortem filij sui, aliquoties Christus Dominus post suam in cælos ascensionem, apparuerit, pium & rationabile est credere. Et Patrum authoritas hoc reddit credibilissimum. Diuus Hieronym. in sermone illo Assumptionis, siue ille eius sit author, siue Sophronius qui Hieronymo fuit antiquitate suppar, & grauitate non impar: rursus Diuus Damascenus in sermone de Dormitione Deiparæ, Diuus Anselmus, libro de excellentia Virginis cap. 8. Diuus Antoninus. 1. part. historiar. tit. 6. capit. 3. §. 1. & innumeri alij pro comperto, ac explorato habent Christum occurrisse suæ matri, & ad eam descendisse in die assumptionis eius. Sed & quòd ad eam deuenerit, & eius morti astiterit,

rit,propriam ei,ac corporalem præsentiam exhibendo in hora mortis ipsius sacræ Virginis, certissimum mihi videtur. Nec mihi soli, sed & alijs. Nam Nicephorus Callistus author grauissimus. lib. 2. Hist. Eccles. ca. 21. tractans de ijs qui morti B. Virginis astiterunt, sic ait: Deinde cœlitus filius eius cum innumerabili Angelorum exercitu descēdit, animam illius sanctam prorsus, & diuinam assumpturus &c. Et Petri Canisij antiquis merito annumerandi, lib. 5. cap. 3. de Maria Deipara, verba sunt ista: Iam verò non Apostolos tantùm, sed & Christum ipsum coram illa adfuisse, tametsi veteres non affirmarent, tamen & talis filij erga matrem amor, & multorum, quibus morientibus Christus crebrò adesse dignatus fuit, exempla fide digna suaderent, & ratio ipsa fidei lumine illustrata declararet. Vidit ergo Maria cum in lecto decumberet, Christum Dominum Angelorum satellitio circumquaque stipatum, & ad se ita comiter venientem, vt hinc tota gaudio & voluptate perfunderetur, quòd in amicis illius manibus suam esset animam depositura. Quid verò erit absurdi, si non modò lętissimum Christi conspectum, sed & suauissimas eius voces hoc loco consideremus? Hactenus ille. Sanctus etiam Thomas de Villanoua, Magister Theologiæ, ac Valentinæ vrbis Archiepiscopus, in præclaro illo sacrarum concionum volumine, quod diligenter congessit, ac appositissimè digessit Magister Petrus Vzeda eiusdem ordinis nostri, & in Salmanticensi Academia publico munere sacrarum literarum interpres: ille itaque in sermone de Assumptione Beatæ Mariæ, palàm fatetur illo assumptionis Virgineæ die, Christum cum omni cælesti curia de cœlis ad terram descendisse, ac proprijs manibus susce-

Quòd morti B. Virginis astitit Christus in propria persona.

suscepisse matrem : & ad hoc idem adducit D. Hieronym. Idem in sermone de D. Illephonso, sic ait: Existimo & Paulo Apostolo filium, & Illephonso matrem speciale hoc priuilegium contulisse, vt verè & visibiliter per se apparere, antè horam mortis dignaretur.

Apparitio Christi ad D. Petrum.

Annumeremus his celebrem illam apparitionem Christi B. Petro factam, Romam fugienti, & aliò volenti commigrare. Hanc referunt authores cum primis graues pondere, & multi numero, quorum loca, quoniam superiùs retuli. q. 4. scholastica. §. 4. nomina tantùm hic commemorabo. Ij ergo sunt Abdias Apostolorum discipulus, AEgesipus eorundem temporum vicinus, Ambrosius, Innocentius, Antoninus, Vualdensis, Ioachimus Perionius, Iocobatius, Caietanus, Turrecremata, Cordubensis, Nicolaus Sanderus, Mathias Felisius, Soto, &c.

Apparitio Christi ad Carpum ex D. Dionys.

Deinde pergrata est & mirabilis historia illa apparitionis Christi B. Carpo factæ, quam recitat D. Dionysius antiquissimus scriptor & Pauli discipulus, in Epistola ad Demophilum monachum: vbi narrat, Carpum, post multa, cœlum conspexisse & vidisse Christum surgentem de cœlesti solio, & descendentem, vt quibusdam infortunatis hominibus opem afferret, dicens: Paratus sum rursus pro salute hominum mortem perpeti &c. Post quæ dicit Dionys. Hæc sunt, quæ ego audita vera esse credo.

Alia ad B. Martinum, ex Seuero.

Quis porrò in dubium audeat reuocare illustre illud, & omnibus sæculis memorandum miraculum, quo Christus dominus B. Martino adhuc Catechumeno, visibiliter apparuit, & pallij dissecti parte vestitus, repentè decessit, illa quidem verba quæ omnium mentibus sunt altè reposita, dicens : Martinus adhuc Catechumenus

hac

hac me veste contexuit. Seuerus Sulpicius, in vita S. Martini, insomnis & noctu, eam apparitionem factam commemorat: ac proinde instituto nostro cui non videtur satis deseruire, recurrat ad præcedentes & ad alias, quas post pauca subijciam. Interim alias in somnis Christi apparitiones refert D. Epiph. lib. 1. tom. 2. hæresi. 30. contra Ebionæos, paulo post initium, vbi semel & iterum Christum apparuisse Iosepho cuidam, ait. Et subdit: hoc mihi Iosephus palàm recitauit, id quod verè dicere possum. Hæc Epiph. Adijce eis quàm Socrates, li. 1. Hist. Eccl. c. 2. refert Christi apparitionem Constantino Magno in somnis factam. Aliam, nisi fortassis eadem est, commemorat Sozomenus lib. 1. c. 3. Hist. Ecclesiast. eidem Constantino factam. Eandem Eusebius Cæsariensis, scriptores grauissimi, lib. 1. de vita Constantini, circa medium. Quinimò Allen. 4. p. quæst. 53. mem. 4. art 3. dicit quòd interdum in sacramento altaris apparuit Christus, ac visus ab aliquibus ibi est. Nam existimat ipse, quoties miraculosè apparet ibi puer, aut homo, esse ipsummet Christum. Tamen tantus vir in hoc deceptus est. Vide S. Thom. 3. p. q. 76. art. 8.

Alia ex D. Epiphan.

Alia ad Constantinū ex Patribus.

Miraberis, lector, quòd frustratim ex historijs; Christi apparitiones hinc inde mendicemus, cum plenus ac integer sese nobis offerat liber Reuelationum sanctæ Brigidæ, seu Brigittæ. In quo tam multæ Christi ac B. Virginis referuntur apparitiones; vt totius libri hoc ferè solum sit argumentum. Dubitatum fuit, fateor; olim an veræ essent: sed dubitandi rationes iam prorsus euulsæ sunt. Turrecrementa S. R. E. Cardinalis, Defensorium Reuelationum huius sanctæ conscripsit: in cuius Prologo, cap. 1. dicit, circa annum. 1377. Gregorium X I. commisisse illas reue-

Apparitiones Christi ad B. Brigittam, expenduntur.

lationes examinandas peritissimis, ac circumspectissimis quinq; Cardinalibus, ac quibusdam Episcopis, & Magistris Theologis, qui omni examine diligenter præmisso; librum omni veritate conspicuum, & sanctitate præclarum repererũt. Vrbanus VI. qui successit Gregorio, denuò multis alijs Cardinalibus, Episcopis, ac Magistris examinandum deuoluit librum. Idem fuit eorum iudicium quod aliorum fuerat. Demum Bonifacij. IX. & Martini. V. & Conciliorum Constantiensis, & Basiliensis calculo approbatæ reuelationes illæ sunt. Vnde Ambrosius Catharinus, lib. 4. contra Caiet. longè post medium & Antonius Cordub. lib. 1. Quæstionarij, q. 44. in. 4. probat. 6. conclus. acriter sese opposuunt Caietano, quòd eas irrideat. Vide Petrum Canisium, l. 1. de Maria. c. 7. & 10. Ergo Turrecremata in. 4. cap. Prologi, circa medium, & Alphonsus etiam Episcopus Giennensis in Prologo ad librum. 8. Reuelationum. ca. 5. postquam distinxerunt tria visionum genera, corporalis, intellectualis, & imaginariæ, dicunt, B. igitur tam, cum esset paruula, & præsertim cum in extremis ageret, vidisse oculis carnis Christum Dominum prope se, diuinas ei consolationes afferentem. Id etiam habetur lib. 7. c. 31. Reuel.

Apparitiones Christi ad B. Catharinã Senen. Alterius etiam sanctissimæ mulieris, erga quã indulgentissimum se ac beneuolentissimũ Christus exhibuit, vitam qui scripsere, F. Raymundus de Capua Magister Generalis Ordinis Prædicatorum, & F. Stephanus Carthusianus, Prior Ticini, qui eam de facie, ac peculiari conuersatione nouerunt: referunt (& ita habetur in eius vita. 2. part. cap. 6. latissime) huic Diuæ vigilanti, ac ambulanti apparuisse semel & iterum Christum indutum decore, & amictum lumine sicut

vestimen-

vestimento. Quid ibi actum cum ea fuerit, eò loci legat qui volet. Tandem apud D. Athanasium in vita B. Antonij, paulò post initium, colluctantibus Antonio & Sathana, & tandem Antonio, licèt non impune, vincenti, adfuit Christus. Cui Antonius ex imo pectore trahens longa suspiria, ad visionem, quæ ei apparuerat, loquebatur dicens. Vbi eras, bone Iesu, vbi eras? Quare non à principio affuisti, vt sanares vulnera mea? Et vox ad eum facta est: Antoni, hic eram, sed expectabã videre certamen tuum. Et quidem hæc Athanas. Multa raptim perstrinxi, exemplorum abundè posui.

Alia ad B. Antoniũ ex Athan.

XVIII.

Ratio suadens quòd verè Christus apparuerit.

RAtionum verò, quæ hanc partem suadent, illa mihi videtur potissima, quæ nititur apparitionibus verbi diuini in veteri testamento factis. Sanè vt q. 1. Positiua cursim diximus, communior Patrum sententia ea est, vt eò temporis in propria persona plerumq;, & non semper Angelorum ministerio, Filius Dei illas apparitiones efficeret in specie ac similitudine, licèt non in vera substantia hominis, quasi illis apparitionib. se exerceret ad verũ corpus humanum aliquãdo assumendũ. Quod ne ceu paradoxon meo capite ortum quisquã reijciat, hoc definit expresse concilium Syrmiense celebratũ sub Iulio Papa ante mille ducentos annos, canone 14. Concilii autem verba sunt ista: Si quis contra Iacob non filium tanquam hominem luctatum esse, sed ingenitum Deum, aut Patrem eius dixerit, anathema sit. Luctam hanc dirimere mihi non licet; Quantùm tamen licet colligere ex Gen. 32. & ex Ose. 12. quãuis Concilium id taceret, & D. Leo Papa in Epist. 13. quæ est ad Pulcheriam Augustam, id expressè non diceret, perspicuum fit, Verbum ipsum diuinum cum

Quòd Iacob cum Deo luctatus est, non cum Angelo. Gen 32. Ose. 12.

Iacob

Iacob fuisse luctatum. Nam vbi habet textus Oseæ, In fortitudine sua directus est cum Angelo; & confortatus est, fleuit & rogauit eum. 70. & Hebraica litera habent, In labore suo præualuit Deo. Et quærenti Iacob, Quod est nomen tuum? respondit ille alius, Cur quæris nomen meum quod est mirabile? Nomen autem Admirabilis, proprium est Messiæ, Isaiæ 9. Rursus peracta colluctatione, dixit Iacob, Vidi Dominum facie ad faciem, hoc est, mutuò luctatus cum Deo sum. Item facer textus Genes. 32. Si cótra Deum victor fuisti, quantò magis contra homines præualebis. Erat ergo Deus cum quo manus conseruit. Tandem, quòd illi inditum tunc temporis nomen est Israel, quod significat, Qui prævalet Deo ac illum vincit, quid innuit nisi Deum esse cum quo lucta illa inita fuit? Hoc demùm si dixerimus, euitabimus obiecta Lyrani, qui super Oseam. c. 12. ex Rabbi Salomone refert, cum Iacob luctatum fuisse Angelum custodem Esau, qui vi & lucta conabatur impedire Iacobum, ne transiret in terram promissionis ad obtinendas benedictiones & primogenita Isaac, in præiudicium Esau. Denique quòd verbum diuinum appareret in veteri testamento habet Socrates libr. 2. Histor. Eccles. cap. 19. habent D. Ambros. ad Coloss. 1. Tertull. lib. 5. contra Marcion. Clement. 5. Const. Apost. cap. 19. Euseb. lib. 5. Demonst. Euang. ca. 9. & lib. 1. Hist. Eccl. cap. 1. Philippus Presbyter, lib. 2. super Iob c. 20. Nicephorus, lib. 1. cap. 2. & Cantacuzenus, Iustinus, &c.

Isai. 9. *Genes. 32.* *Patres tenēt Christum apparuisse Patribus in vet. test.*

Veruntamen existimandum non est, ita esse certum quòd verbum diuinum appareret per seipsum, & non in persona Angelorum in veteri testamento, vt oppositum sit omninò improbabile. Nam plures etiam ex Patribus censent Angelos

gelos esse quorum ministerio illæ apparitiones fiebant. Neque refert quòd Concilium Syrmiense oppositum definisse videatur: nam si ille canon attentè legatur, non decernit, quòd verbum luctatum fuerit cum Iacob, sed definit, non fuisse luctatum Patrem, aut ingenitum Deum, & non filiū. Aut dico, illud concilium, quamuis cæteris sanctis & Catholicis cōcilijs sit cōfirmatum, incertū, non esse satis catholicū: nec à Catholicis confectum, vtpote quod æqualitati diuini verbi cum suo Patre, multum detrahat, vt paret ex canone 2. & 25. ipsius concilij. De quo in Relect. infrà.

Ad rem: si probabiliter credimus, filium Dei in lege veteri, quæ timoris erat & seruitutis, apparuisse nonnumquam sāctis illius sęculi hominibus, & familiariter & amicè cum eis fuisse cōuersatum: quoniam deliciæ eius erant cum filijs hominum: sanè in lege gratiæ, quæ amoris est & beneuolentiæ non debuit esse harum delitiarum defectus, & inopia. Nam licet Eucharisticum sacramentum præ manibus habeamus, quo personam ipsam verbi diuini cum duabus, in quibus subsistit, naturis, cumque tota gloriæ plenitudine quam in cœlo habet, præsentissimum habeamus: & nonnihil incommodi esse videatur, quòd locum illum gloriæ, licet ad breue tempus, deserat, in quo cum matre sua, & cum alijs, si qui ibi sunt cum suis corporibus, vocaliter & visibiliter conuersatur: tamen adhuc multùm decet, vt sub propria forma visibilem ad fouendam fidem; & accendendam charitatem, & firmandam spem alicuius deditissimi & deuotissimi famuli sui, aliquando apparuerit: quod in nullum Cœlicolarum detrimentum cedit. Nam eorum gloria essentialis per hoc minimè decreſcit, quæ in

Prou. 8.

Satisfit obiectionibus aduersariorum.

 visione

visione diuinitatis consistit: accidentalis verò, cuius maxima pars in visione humanitatis Christi sita est, similiter non minuitur: cum certò sciant Beati, breuem illam morulam ac absentiam, in plurima ac magna prædestinatorum, qui in via sunt, emolumenta resultare: & sibi quantocyus restituendam esse humanitatem illam diuini Verbi, in quam desiderant Angeli prospicere, & cuius nos consortio in æternum fruamur, Amen.

1. Petr. 1.

QVÆSTIO QVINTA POSITIVA.

Circa illud Num. 6. Nouacula non ascendet super caput Nazarai.

Et, Vtrùm Christus fuerit instituti Nazaræorum?

NIHIL ad sacrarum scripturarum intelligentiam spectat, quod non debeat à viro Theologo pertractari. Spectat autem ad diuinam scripturam disputatio de instituto & ordine Nazaræorum, præsertim de ritu illo capitis non tondendi: atque adeò id à me præsenti est quæstione tractandum, si me, quod hactenus fecit, vestra attentio dicentem fuerit prosequuta.

Nomen

NOmen Nazaræorum licet iam olim ante legem cœperit in vsu esse, ex eo quòd Iacob benedicens filium suum Ioseph, appellauit eum Nazaræum, absolutè tamen affirmandum est, institutum Nazaræorum a Mosaica lege sumpsisse principium. Nam Iacob solùm secundum etymologiam nominis appellauit Iosephum nomine Nazaræi: eo quod Nazaræus significat separatum & egregium, aut floridum. De quo permulta dicam in huius quæstionis parte postrema. Ioseph autem insigni erat & præstanti forma, & cæterorum flos & corona fratrum. Vnde Thargum, hoc est, Chaldaicus Paraphrastes, ibi Gen.49. pro Nazaræo, vertit, separatum a fratribus vel coronatū. Similiter moribundus Moyses Deut.33. totam Ioseph tribum appellauit Nazaræam. Lex itaq; Nazaræorum à Moyse cœpit. Ritus eorum tradūtur Num.6. In summa hi sunt: Primò cū quis voto se vellet Deo astringere & consecrare, & sic in Ordine Nazaræorum ascribi, nouacula super caput eius non ascēdebat, hoc est, intōsum caput toto tempore Nazaræatus gestabat. Secundò, vinum & vuas, siue recentes, siue passas, & acetum, mustumvè gustare non debebat. Tertiò, rebus mortuorū interesse vetabatur: idq; tam rigide vt neq; ossa cadauerū in agro reperta posset tangere, quod tractat Abulens. Num. 6. initio, & Iudic. 13. q. 12. & 1. Reg. 1. q. 23. Quinimò si quis coram Nazaræo quocumq; pacto moreretur, iam Nazaręus credebatur pollutus: caput proinde ei radebatur, & sacerdotes eum purgabant, & omnibus diebus, quos in Nazaręato transegerat, irritatis & minime computatis, denuò nutrire comā & suū, vt sic dicā, nouitiatum incipere cogebatur. Erāt porrò quidam ad breue tēpus, quidam ad longum, quidam toto suæ vitæ tempore

1. Explicatur institutum, ac ritus Nazaræorum.

Gen. 49.

Deut. 33.

Num. 6.

 pore

pore Nazaræi, pro vt se voto quisque volebat astringere: nam lege non taxabatur tempus. Nazaræi verò, qui erant perpetui, ad tot ceremonias minimè tenebantur: cuius causas ibi tradit Abul. vbi & obseruat vtriusq; sexus homines promiscue posse in illo ordine cooptari. Patet ex ipso textu Num. 6. Habebantur Nazaræi tanquam politiores, ac suauiorum morum. Thren. 4. Candidiores Nazaræi eius niue, rubicundiores, &cæt. Circa hæc quam plurima cùm iocunda, tum necessaria dici possent: sed eam tantùm ego constitutionem de capitibus non radendis tractandā assumpsi, hanc persequar.

II. Pilosi in scriptura sunt Dæmones. PRincipiò, pilosi in sacra scriptura non rectè audiunt Isa. 13. & 34. inter reliquas bestias, quæ desertam & vastatam Babylonem habitaturæ erant; enumerantur pilosi: nam textus sic habet, Requiescent ibi bestiæ, & replebuntur domus eorum Dæmonibus: & pilosi saltabunt ibi. Et c. 34. Pilosus clamabit alter ad alterum, ibi cubabit Lamia, &c. D. Hieronym. Isa. 13. dicit: Pilosos ibi vocari, spectra quædam & simulâcra Dæmoniorum, horribilibus figuris deformata. Et 70. loco pilosorum, Dæmonia transtulerunt. Et Leuit. 17. vbi nos legimus. Non immolabunt vltra victimas Dæmonibus, in Hebræo ad verbum est pilosis. Et Cyrillus & Procopius idem intelligunt ibi Isa. 13. & D. Thom. & Hugo & Dionys. & omnes. Quamuis Aymo. & Vatab. pilosos ibi dicant esse Faunos & Satyros. Sed eodem tendunt.

Isa. 13 & 34.

Leuit. 17.

Rasi male audiunt in scriptura. Contrà vero per aliud extremum, barbam & capillum radere in malam partem acceptum reperitur: nam primùm id esse signum lasciuiæ & animi mollis & effœminati tradit D. Hieronym. lib. 13. super Ezechielem, capit. 44. & lib. 6. super

Isa. c.

Isa.c.15.& lib.3.c.3. Consentit D. Epiphanius lib.3 Panarij, & adducit Apostolicam constitutionem contra eos, qui pilos barbæ secant. Secundò, caput & barbam radere, signum erat captiuitatis & seruitutis, Deuterono.33. De cruore occisorum, & de captiuitate nudati inimicorum capitis. Vbi Chaldæus: Auferam coronas de capite hostis & inimici. Posuit autem coronam pro coma, quæ pro corona hominibus est: vt fortè ibi Ezech.24. Corona tua circumligata sit tibi, id est, comam non radas, quamuis vxor tua animam efflauerit & in morte vxorum radere soleant viri capita. Tertiò signum mœroris & tristitiæ rasura est sic Iob, audita filiorum nece, tonso capite corruit in terram. Et Micheæ 1. Decaluare & tondere super filios deliciarum tuarum, dilata caluitium tuum, sicut aquila. Et Isaiæ 22. Vocauit vos dominus ad caluitium, & ecce gaudium, id est, ad fletum, & vos ridetis. Quartò tandem supplicij & contumeliæ nota erat. Hinc Rex Ammonitarum nuncios Dauid decaluauit. Et, Obiurgaui eos & maledixi & decaluaui. Et Isa.7. In illa die radet Dominus in nouacula conducta, caput & pilos pedum, & barbam vniuersam, id est, afficiet eos magna tristitia. Ita in scriptura passim.

Deut.33. *Ezech 24.* *Iob.2.* *Mich.1.* *Isa.22.* *2.Reg.19.* *2 Esd.13.* *Isa 7.*

III. *Nutrire comã, & barbam est gloriosum, & sanctum.*

HInc per locum ab oppositis arguitur, nutrire comam & barbam, signum esse fortitudinis, libertatis, gloriæ, & lætitiæ. Id ex sacris promiscuè, & ex profanis probemus authoribus. D. Ambrosius lib.6. Hexameron, ait: comã esse reuerendam in senibus, venerãdam in sacerdotibus, terribilem in bellatoribus, decoram in adolescẽtibus, comptam in mulieribus, dulcem in pueris. Tolle arboris comam, arbor ingrata est, tolle humani capitis capillum, tota pulchritudo flaccescit. Et Apuleius apud Cœlium Rhodig.

dig. lib.10.c.10. Mulier venustissima si capillitio nudetur, licèt Venus ipsa fuerit, licèt cunctis cupidinum donis prædita, & baltheo suo cincta, cynnama fragrans, & balsama rorans, si calua processerit, placere non potest, ne Vulcano quidem suo. Ideò Lycurgus, apud eundem Cœlium lib.8.lectio.antiq. c. 29. assuefaciebat iuuenes vt comam nutrirent: quoniam pulchros quidem, decentiores faceret: deformes verò, terribiliores. Arist. etiam lib.1.Rhet.ait: comam esse libertatis argumentum, nec enim comantem facile est seruile opus subire. Sic apud Aristophanem legimus, seruus cum sis, comam nutris. Sane Ouid. rectè.

Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus,
Et sine fronde frutex, & sine crine caput.

Quocirca Clemens Alex.lib.3.Pędag.c.11.locum Psal.tractās sic dicit: Iam Psalmographus barbæ coma delectatus, sicut vnguentum, inquit, quod descendit in barbam, barbam Aaronis: cum barbæ conduplicatione decorem laudasset, vultum exhilarauit vnguento Domini. Itaque vox barba, per epizeuxin repetita, longitudinem barbæ significat. Quod vero sequitur de vnguento, quod descendit in oram vestimenti, non intelligas vsque ad inferiorem extremam partem: sed vsque ad capitium seu aperturam vestis: nam allusio est ad Exod.c.28.vbi de hoc Aaronis vestimento dicitur, In medio eius erit capitium & ora. Quinimò non solum multam barbam & comam nutrire, verumetiam per totum corpus pilos & setas habere, signum esse credebatur hominis constantis & excellentis. Sic, authore Plinio, li.11.c.37. fortissimus ille & strenuus dux Aristomenes, qui trecentos solus occidit Lacedæmonios,

Psalm 132. *Exod.28.*

nios, post mortem repertus est habere cor villosum & hirsutum. Ita dicit paulò post medium illius cap. Sed & de Leonide Rege fortissimo, idem memorat Plutarchus in Parallelis. Et de Hermogene idem tradit Ludou. Cœli. li. 11. ca. 40. Quod non potest lectori non multam admirationem facessere. Ergo vt Polyphemus apud Ouid. lib. 13 dicebat.

Duces strenui etiã cor da habuerũt villosa, & pilis plena.

Barba viros, hirtaq; decent in corpore setæ.

Et, vt dicebat Virgilianus pastor.

Hirsutumq; supercilium, prolixaq; barba.

Quocirca quod Magnus Alexand. in funere Ephestionis amantissimi, sibi, suisque principibus capita & barbas rasit, & equos similiter & mulos totondit, non potuit non esse supremæ miseriæ & calamitatis certissimum argumẽtum. Et quod Baruch. 6. sacerdotes Idolorum sedebant habentes capita & barbam rasam, meritò execratus Dominus præcepit, Sacerdotes caput suum non radant. Et, non attondebitis caput in rotundum, nec barbam radetis, &c. Si verò doctrina hactenùs tradita vera est, perspicuum fit, eatenus Nazaræis prohiberi rasuram atq; tonsuram, quatenus fortitudinis & ingenuitatis ac gloriæ insigne, barbam & comã gererent, vt vel externo hoc signo omnem seruilitatẽ exuerent, & ad illustria & fortissima quæq; gesta perpetranda, calcar sibi appositum existimarent.

Alex. equas & mulos totõdit in signũ tristitiæ.

Baruch. 6.
Ezech. 44.
Leuit. 19.

HAEc licet non solum curiosè, sed constanter etiam & firmiter asserta videantur, his tamen quę sequuntur argumentis validissimè quatiuntur. Nam primò, si nutrire barbam & comã gloriosum & rectum est, cur Nazaręatus cõpleto tempore, raditur ex vi legis Nazaræus? Numer. 6. Nunquid enim qui sanctè Nazaræa-

IIII. Arguitur aduersus prædicta & defenditur rasura, & tonsura.

Num. 6.

tus votum absoluit, hoc ignominię & incommodi reportare debet, vt gloria barbæ, & capillorum priuetur? Secundò, Paulus dixit, Vir si comā nutriat, ignominia est illi: at Paulus id nequaquam diceret, si nutrire comam esset honorificū, & decens. Neque verò solùm id dixit Paulus, sed & fecit: nam & Actorum. 21. hortatu Iacobi Apostoli, vnà cum alijs Christi seruis cæsariem sibi abrasit. Et prius Actor. 18. Priscilla & Aquila, sancti homines, ex voto sibi caput totonderunt. Tertiò, & vbi sunt statuta Ecclesiæ? vbi laudabilis Ecclesiasticorum consuetudo? Vbi Pontificum, & Conciliorum decreta, quibus tonsuræ, rasuræque commendantur, & præcipiuntur? Legat qui volet Epistolam Aniceti Papę ad Episcopos Galliæ, & Concil. Carthag. 4. c. 44. & Toletanum. 4. canone. 40. & Clementem lib. 1. Constitut. Apostolicarum. c. 3. & D. Gregorium, lib. 8. Epistola 10. quæ est ad Gloriosum, & D. Isidorum lib. 2. de Officijs Ecclesiæ. cap. 4. & Bedam lib. 5. Hist. Anglorum, & alia loca, siue Pontificum, siue Patrū: & videbit, non solùm in laude, verum etiam in præcepto poni rasuras virorum, atque tonsuras. Natura certe (vt verbis vtar Diui Chrysostomi super Paulum 1. ad Corinth. 11.) humano generi etiam in cultu capillorum, dedit præsidentiæ ac subiectionis symbola. Virum enim iussit resecta coma, libero & adaperto capite, principatus signum præ se ferre: mulierem verò comam gestare voluit, veluti quoddam submissionis velamē, ac seruitutis insigne. Quartò: Inde constat sanctissimam, & iam inueteratam esse Ecclesiasticæ rasurę cōsuetudinē, quòd Hęretici nostri tēporis prę sertim Magdeburgēses (tradēte, & disceptāte contra eos piè & eruditè, Francisco Turriano, li. 5. pro Epistolis decretalibus, cap. 19. & super Clementem

[Margin notes: 1. Cor. 11. — Act 21. — Act 18. — 3 Argum. — Vsus rasuræ & tonsuræ Ecclesiastica. — 4 Argum. — Hæretici persequuntur rasuras.]

morem lib.1. Constit. Apost. c.3. & in fine libri) & Hortensius quinam Landus in libello hæretico quem attitulauit, de Persecutione barbarum, hunc morem Ecclesiæ exibilat & irrident. Quinto tandem, quia omnis lasciuiendi occasio viris remoueri debet: capillitium autem non modicā lasciuiæ materiam subministrat, vt late in Ludo. Cœli. lib.10.c.10. vbi multa dicit contra capillos ad lenocinij decore promissos, & anxia quadam cura fractos in gradum, & lib.4. cap. 23. notatos, ait, fuisse Euboicos, teste Polluce, quod comam per terga fusam alerent, qualem fertur Hector habuisse. Vnde acceptum adagium est : Nullus comatus, qui idem non sit cynœdus. Qua capillorum longitudine delectatos Hispanos olim, dixit Catullus, & Martialis etiam ibi. 5. Argum. Capilli lasciuiendi occasio.

Hispanis ego contumax capillis,

Vnde inter politiores Gentiles aliquando etiam in vsu fuit barbam rasitare viris nobilibus, vt videre licet in Aulo Gellio, lib.3.c.4. de quo videndus etiam est Tyraquellus, lib. de legibus connubialibus, lege.3. Glossæ.1.p.3.num.45. vsque 51. & Erasmus, lib.4. Apophthegmatum, numer.10. Postremò, Quid obest si fœminæ ipsæ radantur & tondeantur, cum, referente Lactantio Venerem caluam Romani colebant, eo quod cùm vrbe à Gallis combusta, iam Capitolium caperetur, ex mulierum capillis tormenta connexuerunt, quibus Gallos propulsarent. Plutarch. etiam lib. de Fœnore, refert, Carthaginenses fœminas aliquando sibi capillos resecuisse, ad bellicas machinas & funes conficiendos. Sed & Aquilienses mulieres, authore Iulio Capitolino, in Maximino, tantam seruauerunt fidem pro senatu suo aduersus Maximinum, vt neruis deficientibus, capillos 6. Argum. Calua Venus. Capilli mulierū ad tormenta bellica contra hostes.

pillos suos resectos offerrēt viris, vt ex eis funes necterent ad excutiendas sagittas.

V. Explicantur hæc argum.

MINIME dubium est, quin hæc argumenta efficiant quod intendunt, & multam mihi materiam suppetant ad dicendum: quam ego libenter arriperem, nisi ad alia quæ mea diligentia opus habent festinarē. Duobus itaq; dictis meū in hac causa iudiciū proferā.

Quòd radere, aut non radere vel tondere nec est bonum, nec malū, secundum se.

Primùm est, materiam hanc de radendis, seu nutriendis capillis de genere earum esse, quas Theologi vocant nō intrinsecè bonas aut malas: sed potiùs indifferentes. Ex quo fit vt hoc loco & tempore, aut hoc etiam fine & intentione, malū sit barbam & comam vellere, quod tamen variatis hisce circumstantijs bonum erit. Non est insolitum in scriptura, res aliquas nunc in bonā, nūc in malam partem promiscuè vsurpari, iuxtà varias rationes & proprietates, quæ in rebus illis considerari possunt.

Not. Nec exempla.

Hoc illustremus exemplis. Lapis in scriptura, in bonam partem interdum capitur, vt cum significat Christum: & in malam, cum lapideos homines repræsentat. Ita Heron. super Abdiam, & Greg. 18. Moralium ca. 20. Sol etiam iam in bonū, vt Sapient. 2. Sol iustitiæ non est ortus nobis, & Micheæ. 4. Iam vero in malum, vt Marci. 14. semina verbi Dei orto sole aruerūt. Ita D. Greg. hom. 19. in Ezechielem, & Lusius Legionen. in caput. 5. Canti. ibi: Quia decolorauit me sol. Sol, inquit, hoc loco est vis illa ignea malæ concupiscentiæ nostris sensibus indita. Præterea Cedrus iam in bonam partem, quia immarcessibilis & odorata est, iam in malam, quia sterilis est & inflexibilis. Ex Euthymio super Psal. 28.

Sap. 2. Mich. 4. Mar. 14. Cant. 5.

Excusantur aeoliq; bar-

Ad hunc modum: Nutrire barbam & capillos etiam in modum horrentis & setosi apri, vt nutrie-

trierunt Sancti Eremicolæ, in bonam partem capi potuit, quatenus non tamen erat & signum animi sancti despicientis ornatum sæculi, & omnem culturæ exterioris speciem. Contrà verò totum caput & barbam abradere, in bonam etiam partem verti potest, vt scilicet, tradente Beda, in Comment. super Esdram, sit signum humilitatis. Hinc & viri & fœminæ religioni sese dedētes, omnem capillorum gloriam deponunt & abijciunt; Cùm enim rasuræ huiusmodi, signa olim essent seruitutis & ignominiæ, iam religiosi nudantes & radentes capita & barbas, ignominia & probro se afficiunt. Rursus, mediocris barbæ & capillorum modus, vt ab extremo pilosorum & nudatorum vsu declinat et, & nunc & olim placuit multis regionibus probè institutis. Sic de insigni illo Scipione, Silius Italicus cecinit lib. 8. Punicorum:

bæ, & Cæsaries.

Rasura excusatur.

Mediocris tonsura laudatur.

Scipio Afric.

Martia frons facilesque comæ, nec ponè retroq;
Cæsaries breuior, &c.

Hanc mediocritatem commmendauit Martialis, libr. 2.

Pectere te nolim, sed nec turbare capillos,
Splendida sit, nolo sordida, nolo cutis.
Nec tibi mitrarum, nec sit tibi barba reorum,
Nolo virum nimiùm, Pannice, nolo parùm.

Demum modus alter despiciendi prorsus omnē capillorū curā, placuit viris grauissimis, Et hæc causa est, iuxta Dion. Carth. Iud. 13. ar. 22. & 1. Reg. 1. ar. 11. ob quā Nazaræi nō erāt tōdendi; AElianus enim l. 8. de varia hist. refert Alex. Magnum, fortē illum & famigeratissimum Principem, absq; aliqua cura, capillos disiectos & cōfusos gestare solitum.

Neglectus totalis capillorum etiam laudatur.

Alex. Mag.

litum. Ab incomptis etiam capillis laudat Catonem Horatius lib.2. Ode.15. Quem sequutus Lucanus, de eodem ait:

Ille nec horrificam sancto dimouit ab ore
Cæsariem.

Et mox.

Intonsos rigidam in frontem descendere crines,
Passus erat, &c.

Iulius Cæsar barbam penitus radebat.

Ab hoc ipso M. Curium laudat idem Horatius, libr.1.Carm. Ode. 12. Quam secus Iulius Cæsar, de quo memoriæ prodidit Suetonius in eius vita, ea morositate, ac diligentia rasisse barbam, vt pilos etiam pertenues velleret. Otho adhuc delicatiùs, quotidiè sibi faciem rasitabit, ac panno madido liniebat. idque fecit à tempore pubertatis, ne barbatus vnquam esset: sed semper imberbis instar fœminarum. De quibus diligenter, vt solet, loquutus est Sixtus Sen. l.5.Biblioth. annot.244.

VI. Vnusquisq; in tonsura, & tonsura sequi debet morem suorum.

ALterum est, teneri vnumquemque morem suæ regionis, & eorum, quibuscum côuersatur, & maiorum præcepta hac in parte seruare. Hinc enim multam petijt D. Hieronymus laudem Nepotiano, in Epist. ad Heliodorũ, quod in cultu morem sequeretur suæ prouinciæ. Et Glos. in c.si quis virorum.30.d.& in c.1.31. q.4. In vestibus, inquit, & ornatu inspicienda regionis est consuetudo. Quam sanctè autem, quàm consultò, & matura deliberatione Pontifices, Concilia, Patres, Religiones, ac peculiares Ecclesiæ, & Ordines, modos tonsuræ faciendæ, aut nutriendæ radendævé barbæ seruauerint, ac seruari instituerint: & vnde in Ecclesia Romana mos radendi caput supernè in forma sphærica: & relinquendi capillorum sertum in modum

coronæ

coronæ temporibus circumdu&ctum, inoleuerit: nonmei eſt muneris examinare, remitto vos ad Iſidorum, Bedam, Turrianum, Sixtum locis commemoratis. Et hinc facile eſt elicere ſolutionem eorum argumentorum, quæ ſupra poſuimus: vno excepto, quod nos propiùs reſpicit, & non contemnendam habet difficultatem.

VII. Cur poſt Nazaræatũ iubetur Nazaræus radi & tonderi.

Explicandum ergo eſt quid ſibi velit, quod tempore Nazaræatus non erat tondendus, aut radendus Nazarenus: at illo finito tempore & tonderi & radi præcipiebatur. Sciendum eſt, quod olim Nazaræis, nutrire comam erat præceptum & vſitatum, ea ratione, vt, ſcilicèt, longè abeſſent à ſuperſtitione vicinarum gentium, quarum ſacerdotes raſo capite immolabant idolis, Quod dicũt D. Theodoret. q. 28. in Leuit. & D. Cyril. in Leuit. Lyran. Eugub. Oleaſt. Caiet. & omnes ſuper lib. Num. cap. 6. Verum eſt tamen quod Eugubinus ablegare hanc doctrinam conatur, nám dicit nihil religionis Hebręos à Gentilibus didiciſſe, imò multum Gentiles ab Hebræis. Sed quidquid de hoc ſit, ſanè de ſacerdotibus Gentilium, in Epiſtola Hieremiæ, quæ habetur Baruch. c. 6: dicitur, Sacerdotes ſedent habentes capita & barbam raſam. Quin imò, vt D. Cyrillus quem etiam allegant Eugubinus & Oleaſter ſuper Num. 6. ait: Gentilium mos erat comas capitis ſui Dijs immolare & offerre: & ideò Moyſes cum intelligeret, Hebræos non facilè deponere poſſe errores quos in AEgypto imbibiſſent, iuſſit, vt qui ſacris ſeruire debebant, caput & barbam non tonderent: certè vt eis occaſionem prę-riperet ſuperſtitiones faciendi & immolandi ſuas comas. Et ideò Leuit. 19. hoc præceptum ſimul iniungitur cum alijs ad ſuperſtitiones attinentibus. Non augurabimini, neque obſeruabitis ſomnia,

Gẽtiles immolebãt capillos Dijs.

Baruch 6. Sacerdotes Gentilium raſo capite immolabant.

Leuit. 19.

nia, neq; in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam, & super mortuo ne incidetis carnes vestras: nec figuras aliquas aut stigmata facietis vobis. Hoc est, nihil superstitiosum faciatis, quorum vnum est comam & barbam radere, videlicet, ad offerendam eam Dæmonibus, vt faciebant AEgyptij. Hoc etiam habet Theodoretus in Leui. quæst. 28. At verò completo Nazaræatus tempore, cùm iam homo à sacratiori illo instituto secedebat, præcipiebatur, vt more cæterorum secularium ac sacerdorum capillos tonderet. Verùm propter periculum immolãdi Dæmonijs capillos euulsos, statutum erat lege, vt ipsa Cæsaries & capilli, qui creuerant toto illo Nazaræatus tempore, offerrentur Domino. Igitur, vt tota amputaretur occasio superstitionis viris sanctioribus, lege sancitum erat, vt non raderent capita, & cum rasissent, offerrent pilos Deo, in igne scilicet, diuinorum sacrificiorum exurendos.

Capilli Nazaræorum cremandi. Num. 6.

VII. Quòd primitias barbæ Gentiles Dijs immolabant.

VErùm non erit abs re, ex profanis etiam authoribus comprobare, quòd solerent Gentiles cæsaries suas idolis offerre. Nam Suetonius in Nerone, sic ait: Nero inter buthysiæ apparatum barbam primam posuit, conditam in auream pyxidem, & pretiosissimis margaritis adornatam, Capitolio consecrauit. Martialis de quodam alio, dixit:

Consilium formæ speculum, dulcesq; capillos
Pergameo posuit, dona sacrata, Deo.

Potissimum verò cum primo quis pubertatis annos incipiens, pubesceret, & primò barbam tonderet, illam primam barbam abscissam Dijs offerebat. Vigebat, inquit, Plutarch. in Theseo, illis temporibus consuetudo, vt qui ex ephebis

Achilles, & Theseus pri

bis excessissent, delati in Delphos, de comis Deo primitias darent: Accessit Theseus in Delphos, & anteriorem capitis partem solam abrasit, &c. Et Achilles apud Homerum non tantùm suæ barbæ primitias, sed & aliam dono dedit Dijs, vt etiam tradit Coelius lib.4.c.12. vbi & dicit, Fluminib. & Apollini solitas esse dicari barbas, id est, aquæ & soli, eo argumēto, quod ex humecta feruidaque natura constant animantium incrementa. Et præallegatus Martialis loquens de illo liberto Domitiani, qui AEsculapio, in aurea pyxide reconditos crines misit, dicit:

mam barba Dijs obta. leiuna.

Accipe laudatos, iuuenis Phebeie, crines
Quos tibi Cæsareus donat habere puer.

Eius etiam consuetudinis meminit Iuuen. sat.3.

Ille metit barbam, crinem hic deponit amati,
Plena domus libis venalibus &c.

VIII. In tonsura ac rasura inspiciendam est ad intentionē, & animum &c.

VNde omnes Patrum, præsertim Diui Hieronymi authoritates, initio allegatæ, perfacilem habent iam interpretationem, nā eum tonsuram & rasuram prohibere videntur, solùm prohibent peruersam animi intentionem eorum, qui superstitionis gratia ad imitationem Gentilium sacerdotum, barbam radebant. Vnde Theodoretus super Leuit. quæst.28. expendens omnes illas superstitiones, quæ Leuit. capit.19. enumerantur, de quibus suprà, sic ait. Moris est apud Græcos, in pueris capillorum extremitates non attondere, sed sinere capillos promitti: & aliquanto post tempore eos Dæmonibus dedicare. Consueuerant etiam radere barbam, cum aliquem elugerent: & genas incidere in honorem defunctorum, necnon aliquas corporis partes acu perforabant: & nigro vestiebantur,

bantur, in reuerentiam Dæmonum. Hæc Theod. Quod vero ad superstitiones attineat, id quod ibi dicitur, Leuit. 19. Non attondebitis comam in rotundum, tractat doctè, vt cætera Caiet. ibi super Leuit. dicens: Iuxta Hebræum habetur, Non facietis circumgyrare angulum capitis vestri, Nihil dicitur de tonsione, sed de gyratione: & crediderim inhiberi superstitionem sertorum, qua gyrabantur capita celebrantium sacra Deorum. Coronati enim circulo hederæ sacra Bacchi celebrabant, vt refert liber Machabæorum. Nec radetis barbam. Hebraicè, & non facies destruere angulum barbæ tuæ. Inhibetur ad literam totalis rasio angulorum barbæ: & appellantur anguli barbæ, vt Hebræi testantur, supremæ partes barbæ, quæ iunguntur temporibus: Et vsq; hodie Hebræi pilosos seruāt hos angulos, quamuis reliquum barbæ radāt. Et hæc quidem de prima quæstionis parte, dicta sint.

Leuit 19. *Superstitiones gentiliū ex capillitio.* *Machab.*

Dubium, An Christus Dominus fuerit instituti Nazaræorum.

Rem multis plenam scrupulis explanandam aggredior: quod si fecero, vereor ne pro gratia calumniam sim reportaturus. Nam talis merces hoc sæculo proponitur, his qui nouum aliquod, & insolitum indisciplinis afferunt.

IX. *Tribus modis stat Christū dici Nazaræum.*

ERgo, tribus modis stat Christum appellari Nazaræum. Primo, propter patriam Nazareth, à qua oriundus erat. Secundo, propter etymolo-

etymologiam nominis. Tertiò, propter institutum ac ritum illorum religiosorum, quos sub nomine Nazaræorum instituit Moyses. Et quidē, quòd Christus primis duobus modis fuerit Nazaræus, extra controuersiā positū est, non ita tertio. Andreas Osiander in annotationib. ad librū primū in Harmoniam Euangelicam, blasphemos eos appellabat, qui Christum annumerant inter legales illos Nazaræos, de quibus Num. 6. Cuius ratio ea est: quia tota illa Nazaræorum disciplina, ad domandam per inediam & asperitatem, carnem, à Deo instituta, & ab hominibus suscepta fuit. Vnde hostiam pro peccato offerens Nazaræus ibi Num. 6. peccatorem se esse fatebatur. Christus autem nec asperitate vitæ ad superandam carnem, nec sacrificijs ad eluendum peccatum, indigebat: non ergo esse potuit Nazaræus. Hoc fere etiam est argumentum Sylu. in Rosa Aur. Tract. 3. q. 13. super Euang. Prætereà, quia circa Christi tempora, non est simile veri consistere adhuc ordinem illum Nazarçorum, sed locum illorum ac vicem obtinuerant Pharisæi, Sadducæi &c. quos Christo non erat insolens, sed satis vsitatum exprobrare & reprehendere: tātùm abest vt instituti illorum esset sectator. Has duas causas ac rationes examinare ego inferiùs ad calcem quæstionis debeo. Tertiam proinde apponamus.

Prima ratio ob quā Christus nō fuit de ordine Nazaræorum.

Num. 6.

Secunda.

Tertiò itaque probatur Christum non fuisse de illis Nazaræis; quia, vt ad calcem etiam quæstionis paulò fusius disceptabo, secundùm historiam, aliquem Nazaræorum ritum obseruasse Christum, non perhibent Euangelistæ. imò his opposita semper fecit, vt bibere vinum, assistere mortuis, &c. At si de illorum secta esset, secus faceret. Quartò, quia neutiquā expediebat, vt singu-

Tertia.

Quarta.

larem viuendi normam & ritum Christus haberet, qui generaliter omnium futurus erat dux & doctor: qui non solùm verbo doceret, sed opere & exemplo imitandum se exhiberet. Quintò, quia ex tam multis scriptoribus, qui de Christi gestis loquuntur, ausim dicere & persanctè iurare, nullum prorsus esse, qui id dixerit, nec quidem insinuauerit: tàm multos namque hac in parte consului. De quo in fine huius q. At si de horum legalium Nazaræorum numero Christus fuisset, non solùm non latuisset scriptores catholicos, verùm & ipsi Euangelistæ tradidissent.

Quinta.

X. Probatur efficaciùs quod Christus non fuerit de illis legalibus Nazaræis.

AD nominis etymon accurramus, vt inde perspicuum fiat, Christum aliter fuisse Nazaræum, quam fuerint illi. Sanè Nazaræus, vt Christo tribuitur, nomen est omnino diuersum à nomine Nazaræorum, quo illi legales insigniti erant. Nam cum vox Nazaræi possit Hebraice scribi per Zain aut per Tsade: si per Zain scribatur, significat Nazàræos illos; si per Zade, vel Tsade, significat Christum. Quod triplici irrefragabili argumento constat. Primo, quia Sanctes Pagninus, & Stephanus Salazarius testes oculati sunt, titulum Crucis Christi, qui nunc habetur Romæ, in AEde sanctæ Crucis in Hierusalem, habere nomen Nazaræi per Tsade, seu Tsadic, licèt id negent alij, Rodericus Yepensis Hieronymianus, in Descriptione Palæstinæ, & peregrinatione Christi: & Leo Castrensis super Isa. c. 11. Sed verè in ipso Euangelio D. Matthæi, quod nunc temporis Hebraicè adseruatur, per Tsade habetur scriptum nomen Nazaræi. Ego propterea Pagnino, & Salazario assentior. Præterea, quia satis dilucidè ipse D. Matth. c. 2. significauit, Christũ eò dici Nazarenum, non quia esset de illis Nazaræis per

Christus Nazaræus per Tsadic, non per Zain.

Titulus Crucis Christi.

per Zain, sed quia de oppido Nazareth esset ipse, ac parentes eius. Nazareth autem, cuius ad librũ Iosue, dicunt aliqui fieri mentionem, per eandem literam Tsadic scribitur, scilicet, Hasor, vel Henasor, quæ Hebraicè est Nazor, vel Natsor, siue etiam Nasor: nam Tsadic seu Tsade Hebræum omnibus illis modis Latinè scribi potest, nempe per Z. vel Ts, vel. S. Rursus D. Hiero. quem communiter sequuntur cæteri, in illo loco Matth. 2. Et veniens habitauit in Nazareth, vt adimpleretur quod dictũ est per Prophetas, Quoniam Nazaræus vocabitur (licet ad alia etiã scripturæ loca credat fieri allusionem, à D. Matth.) tamẽ particulariter existimat, hoc testimonium desumpsisse D. Matth. ex Isaiæ c. 11. vbi dicitur, Egredietur virga de radice Iesse, & Nazaræus (sic enim habent Hebraica) de radice eius ascendet. Quòd etiam aiunt plures alij, quos infrà referã. In illo autem loco Isaiæ, de Messia loqui Prophetãm ad literã, patet ex Paraphrasi Chaldaica, quę ibi sic habet: Egredietur Rex de filijs Isa. & Christus de filijs filiorum eius crescet. Quòd verò ibi Nazaræus scriptum sit per Tsadic, patet ex voce Hebræa, Netser, vel Nezer, quæ ibi habetur. Erat itaque Christus aliter Nazaræus, quàm illi legales essent. Matth. 2. Isai. 11.

Non eo inficias id nomen etiam secundum etymologiam nominis Nazaræi, scripti per Zain, vt tribuebatur illis legalibus, conuenire etiã Christo: nam Nazer, vel Nezir per Zain, significat sanctum, & separatum & consecratum Domino: Christum autem sanctum futurum, vniuersæ scripturæ habent, præsertim Dan. 9. & Lucæ. 1. Et idem nomen si, vt dicebat Osiander, significet quidquid sponte sua crescit, vt elt in homine

Christũ etiã dici Nazaræum per Zain, id est, sanctum, & cõsecratum Deo. Dan. 9. Luc. 1.

mine barba & cæsaries,in agro gramina, herba, &c. aut quidquid omnino absq; cultura prouenit: nam dicit ille; idcirco religiosos illos dici Nazaræos,quod barbam & cæsariem sponte crescentem haberent:profectò ratio non deest, vt Christo nomen illud tribuatur, qui absq; cultura aliqua ex vtero Virginis sponte creuit, quasi

Isaiæ.53. virgultum de terra sitienti. Nihilominus tamen quadrantior expositio; & non omninò diuersa, ea erit, vt dictus sit Christus Nazaræus,non à nomine Nezir; per Zain, sed à radice Netser per Tsadic.Netser autem,florem,germen,fructumve significat: Christum autem appellari germen nō mihi probatu difficile est:nam Zachar. 6. sic habet textus Hebraicus, Ecce vir, Germen nomen eius.Et. cap. 3. Ecce ego adducam seruum meum, Germen.Et Isa.4. Erit germen Domini in magnificentia.Et Isa.13.& 33.idem.

Zach 3. & 6 Isaiæ 4. 13 & 33.

Nazaræus perTsadic,significat,florem,germē, custodē,& vastatorem.

Plura adhuc latent in nomine Netser, per Tsadic:nam,vt habet Pagninus,in Thesauro, & obseruauit Paulus de Palacio,Matth.2.in fine, & Stephanus de Salazar, in Genealogia Saluatoris, nomen Netser significat etiam custodire, & deuastare,seu prędari:Christo autem nomen custodis, & deprædantis iam pridem inditum est, apud Isa.8.Voca nomen eius,spolia,prædare. Et apud Iob.cap.7.Quid faciam tibi, ô custos hominum? Quibus locis verti potest,custos,deuastator,seu Nazaræus. Hic itaque omnibus modis Christus dici habet Nazaræus, non verò illo altero modo, quasi esset de instituto Nazaræorum. Quòd Græcanicæ etiam scripturæ cōmonstrant: nam,vt refert Iansenius,in Concordia,c.11. quod ego per tempus inquirere diligenter non valeo; cum nomen Nazaræi tribuitur religiosis illis consecratis ac separatis, scribitur cum litera A.

Isaiæ 8. Iob 7.

in

in medio: sic, Nazaræus: cum vero de Christo dicitur, scribitur per Omega, in medio, sic, Nazoræus. Vt patet Matth. 2. & 6. & Ioan. 18. & 19. & Lucæ 18. & Actor 2. Solus Marcus Latinos imitatus, scribit Christum, Nazaræum, per A. Ita dicit Iansenius.

Christus Nazoræus potius quàm Nazaræus.

Ex ijs confracti penitùs manent conatus Hieronymi de la Rua Tolet. recentissimi scriptoris, Controuersia.4. Positiua, aduersus Syxtum Senensem, & Leonis Castrensis, super Isa.11. aduersus Pagninum, quasi soli Pagninus & Sixtus essent huius assertores sententiæ, & non potiùs D. Hieronym. & alij innumeri, quorum Catalogum in fine. §.11. recensebo. Contendunt itaque Rua, & Castrensis, Christum nequaquam dici Nazaręum per Tsadic. sed per Zain. Quod quidem, mea sententia, ipsi non probant: nam quamuis probent id quod probatione non indigebat, (tàm in confesso est apud omnes) Christum secundùm rem esse Nazaręum per Zain, id est, esse separatum aut consecratum Deo: non inde fit eius agnomen esse Nazaræum per Zain & non per Tsadic. Imò crediderim, licet vtroque modo sit Christus Nazaræus, appellari tamen altero tantùm modò, nimirum per Tsadic, vt consonet patriæ, dictæ Nazareth, per Tsadic, & dissonet à ritu illo Nazaręorum, quorum nomen scribebatur per Zain, & quorum instituti Christus non fuit, vt iam vidimus, & videbimus apertius statim: vtq; tandem consonet locis illis, ex quibus desumpsisse. D. Matth. creditur testimonium illud quod retulit Matt.2. Sic explicandus est Aug. Eug. super Num. c.6. initio.

XI. Qui sint illi prophetæ, ex quib' D.

IAm nullus dubitandi locus relinquitur, in re de qua eruditi vehementer addubitarunt: quinam, scilicèt, sint illi Prophetæ, quos alle-

Matth. desūpsit illud, Quoniā Nazaræus vocabitur 1. Explicatio.

gat Matth. cum dicit: Vt adimpleretur quod dictum est per prophetas. Primum enim omnium Andreas Osiander, in Annotationibus ad primū librum Harmoniæ, triplex Prophetarum genus distinguebat, in quorum tertio loco cōstituebat prophetas quosdam, qui edocti fuerant à prioribus prophetis, & eorum vaticinia declarabant populo: nō tamen sine diuina illustratione: quāuis ipsi nihil de suo prophetarent. Hi prophetæ, aiebat ille, sunt, quos Matthæus citat. Osiandrum sequutus est Isid. Clar. Sed plures licet alios affeclas haberet, similem veri non faceret hanc doctrinam. Laborant Iansenius in Concordia Euāg. ca.11. Stephanus Salazarius, in Genealogia Saluatoris, Martinus in Hypotyposibus lib.6.c.1. in relegando hoc tertio Prophetarum genere: mea ideò opera hic opus non esse video. Locum proinde adducamus, ex prophetis, vnde Matth. protulerit hoc testimonium, Quoniam Nazaræus vocabitur.

2 quod ex historia Sāsonis, qui fuit Nazaræus. Iud.13.

Claudius Guiliaudus, Matth.2. existimat, nullum esse locum, vnde id desumere D. Mat. potuerit, nisi Iud.13. vbi Angelus loquens ad vxorē Manue, dicit, parituram esse Samsonem, qui Nazaræus Dei erit. Hoc verò testimonium desumptum dicitur ex prophetis, eo quòd liber ille Iudicū, licèt vnus sit, multorum tamen sibi succedētium historiam continet. Id prius dixerant D. Chrysost. hom.3. ex Matth. in Vigilia Epiphaniæ, & Eucherius, libr.3. in Genes. & post Leo Castrens. super Isaiæ cap.11. & Hiero. de la Rua, & perplures alij.

3 explicatio. Psalm.131.

Alij, de quorum numero est Paulus Burgensis, in Additio.2. super c.2. Matth. & latissimè super Psalm.131. in fine, dicunt, Matthæum id protulisse ex illo versu Psalm.131. Super ipsum autem efflorebit

rebit sanctificatio mea. Ibi namq; Christus à Dauide vocatur Nazaræus, per Zain, quasi habẽs Nazaræitatem: nam pro sanctificatione, habetur ibi, Nazaræitas. Et mox impugnat Lyranum, quod dixerit, illum locum Matth. desumptum esse ex Isa. 11. Et flos seu Natsaræus de radice eius ascendet.

Alij de quorum numero est Ioannes Xuarez, Tractatu 5. in cap. 2. Matth. & prior illo Rupertus Abbas: existimant allusisse Matthæum ad Genes. vbi Iacob appellat Iosephum, Nazareum dicens: Fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazarei inter fratres suos. Et simul adglomerant loca alia, Daniel. 9. Num. 6. Deut. 33. & simul Isa. 11. in quib. iam per Zain, iam per Zadic Christus appellatur Nazaræus. — 4. explic. — Gen. 49. — Deut. 33.

D. Chrysost. super Matth. 2. hos Prophetas, ex quibus hausit Matthæus illud testimonium, non inueniens, in eam venit sententiam, vt assereret, circa tempora D. Matthei extitisse quosdam propheticos libros, vnde dictũ illud depromere Matthæus potuit, qui tamen libri deinde aut negligentia Christianorum obsoluerunt, aut nimia diligentia Iudæorum aboliti & extincti sunt. Certè Diuus Athanasius, in Synopsi, ad finem, multos ex sacris libris intercidisse dicit. Quod excutere nunc minimè vacat. — 5. explic.

Anabaptistæ, ex eo quod nusquam in veteri testamento scriptum illud reperiunt, Quoniam Nazaræus vocabitur, dicunt adiectitia esse & cõficta hæc verba, & non de vero textu Beati Matthæi. Refert Sixtus lib. 7. Biblioth. — 6. explic.

Nos tamen breuiter, his duabus sententijs vltimis prætermissis, reliquas ceu probabiles ample ctimur: libentiùs tamen in eam imus, quæ communior est, & asserit ex Isa. 11. desumptum illud — Verior explicatio q[?] ex c. 11. Isaiæ hauserit Matthæus locum.

 esse

esse testimonium, Egredietur virga de radice Iesse,& Nazareus de radice eius ascendet.Ita habet D.Hieronym.lib.7.super Isaiæ c.11. & super Matth.2.& ad Pammachium,vbi suprà. Licèt nónullas etiam ex præallegatis explicationibus probet.Idem dicunt Adrianus Finus libr. 6. Flagelli Iudæorum,c.18.Glossa ordin.& Lyranus,& Author replicarum super Matth. ca. 2. & ibidem Caiet. Palacius, Osiander, Erasmus, Isidor.Clar. Gagneius,Iansen. Sixtus Sen. lib.7. Biblioth. hæresi.2.in fine, Eugub.in Num.cap.6. Salazar.suprà Sylu.in Rosa Aur. Tract.3.q.13. super Euang. Doctissimus Abul.super Matth.2.q. 90. præter suum morem breuiter se ab hac quæst. eximit, dicens, appellari Christum Nazaræum, quia natus est in Nazareth,id est,educatus ibi, & inde originem trahens.Nam licet in Bethleem natus sit,quia tamen per occasionem ac præter spem communem propinquorum Christi ibi natus est, ideò non Bethleemites,à Bethleem:sed Nazaræus potiùs à Nazareth debuit appellari. Tractat Abul. super Matth.21.q. 55. Itaque vt ab instituto Nazaræorum alienum esse Christum ostendamus,crediderim non allusisse Matthæũ ad loca illa Gen. 49.Deut.33.Iud.13.& 16.1.Reg.1.&c. in quibus scribitur Nazaræus,per Zain:sed ad locum Isa.11.vbi scribitur per Tsadic.

Cur dixit Matth. scriptum est in Prophetis, cum in vno tantum scriptum esset. Luc.23. Matth.26.

Quòd si enucleandi loci Euangelici gratia, scisciteris.Quare dixit Matthæus, cum ad solum Isaiam respiceret,sicut scriptum est per Prophetas? Solutio in promptu est:nam nomen plurale accepit pro singulari:vt aliàs sæpè, Lucæ.23. Similiter latrones improperabant Christo, id est, vnus latronum.Et Matth.26. Videntes discipuli indignati sunt, dicentes, Vt quid perditio hæc? Et tamen solus Iudas indignatus est, vt patet

Ioan.

Ioan. 12. Et Gen. 28. Tulit Iacob de lapidibus, & suppoſuit capiti ſuo, id eſt, vnum lapidem, nam ſtatim dicitur: ſurrexit Iacob manè & tulit lapipem quem poſuerat ſub capite. Niſi admittere velis traditionem Hebræorum, quam ibi Geneſ. 28. refert, & approbat Lyra, quòd verè tres lapides ſuppoſuit capiti ſuo: & manè in vnum lapidem tres per miraculum, coaluiſſe, & coadunatos vidit. Demum exemplorum abundè poſuimus, illud reliquum eſt, Ioan. 16. ſcriptum eſt, in Prophetis, Erunt omnes docibiles Dei, Et tamen ex vno Propheta. nimirū Iſai. 54. deſumpſit illud Ioannes teſtimonium. *Ioan. 12. Gen. 28. Not. miraculum. Ioan. 16. Iſaie 54.*

XII. *Expenduntur rationes ob quas Chriſtus non fuit Nazareus.*

Experiamur modo vires earum rationum, quibus permoti, negabamus Chriſtum eſſe alumnū, & religioſum de Ordine Nazaræorum. Prima ratio, qua recumbebat Oſiander, facilè diruitur, ſi dicamus: quemadmodum Chriſtus aliàs corpus ſuum macerabat, ita potuiſſe inedia & aſperitate Nazaræorum ſe affligere: neque inde fit quòd eas actiones faceret vt carnem ſuam edomaret, & ſpiritui ſeruire compelleret: ſed potiùs vt abſtinēdi, & pœnitendi exemplum daret nobis. Rurſus quod hoſtia, ac ſi eſſet peccator, pro ipſo offerretur Domino, ſicut pro cæteris Nazaræis, nihil derogaret eius ſanctitati, poſtquam vt habet Lucas, circumciſus & præſentatus in templo eſt, veluti cæteri peccatores. Secunda ratio, quòd iam tempeſtate Chriſti non eſſent Nazaræi, neſcio an vim habeat. Nam Brentius Germ. hæreticus, hom. 10. in Lucam, apud Petrū Caniſ. lib. 1. de Corruptelis Verbi Dei, in Vita Sāčti Præcurſoris Chriſti c. 2. ad fin. exiſtimabat, D. Ioan. Baptiſtam de ordine Nazaræorum fuiſſe: & ad horum inſtitutum alluſiſſe Angelum quando de Ioanne dixit, Luc. 1. vinum, & ſiceram non *Luca 2.*

 bibet.

bantur, in reuerentiam Dæmonum. Hæc Theod. Quod vero ad superstitiones attineat, id quod ibi dicitur, Leuit. 19. Non attondebitis comam in rotundum, tractat doctè, vt cætera Caiet. ibi super Leuit. dicens: Iuxta Hebræum habetur, Non facietis circumgyrare angulum capitis vestri, Nihil dicitur de tonsione, sed de gyratione: & crediderim inhiberi superstitionem sertorum, qua gyrabantur capita celebrantium sacra Deorum. Coronati enim circulo hederæ sacra Bacchi celebrabant, vt refert liber Machabæorum. Nec radetis barbam. Hebraicè, & non facies destruere angulum barbæ tuæ. Inhibetur ad literam totalis rasio angulorum barbæ: & appellantur anguli barbæ, vt Hebræi testantur, supremæ partes barbæ, quæ iunguntur temporibus: Et vsq; hodie Hebræi pilosos seruāt hos angulos, quamuis reliquum barbæ radāt. Et hæc quidem de primâ quæstionis parte, dicta sint.

Leuit. 19. Superstitiones gentiliū ex capillitio.

Machab.

Dubium, An Christus Dominus fuerit instituti Nazaræorum.

REm multis plenam scrupulis explanandam aggredior: quod si fecero; vereor ne pro gratia calumniam sim reportaturus. Nam talis merces hoc sæculo proponitur, his qui nouum aliquod, & insolitum indisciplinis afferunt.

IX. Ergo, tribus modis stat Christum appellari Nazaræum. Primo, propter patriam Nazareth, à qua oriundus erat. Secundo; propter etymolo-

Tribus modis stat Christū dici Nazaræum.

etymologiam nominis. Tertiò, propter institutum ac ritum illorum religiosorum, quos sub nomine Nazaræorum instituit Moyses. Et quidē, quòd Christus primis duobus modis fuerit Nazaræus, extra controuersiā positū est, non ita tertio. Andreas Osiander in annotationib. ad librū primū in Harmoniam Euangelicam, blasphemos eos appellabat, qui Christum annumerant inter legales illos Nazaræos, de quibus Num. 6. Cuius ratio ea est: quia tota illa Nazaræorum disciplina, ad domandam per inediam & asperitatem, carnem, à Deo instituta, & ab hominibus suscepta fuit. Vnde hostiam pro peccato offerens Nazaræus ibi Num. 6. peccatorem se esse fatebatur. Christus autem nec asperitate vitæ ad superandam carnem, nec sacrificijs ad eluendum peccatum, indigebat: non ergo esse potuit Nazaræus. Hoc fere etiam est argumentum Sylu. in Rosa Aur. Tract. 3. q. 13. super Euang. Prætereà, quia circa Christi tempora, non est simile veri consistere adhuc ordinem illum Nazarçorum, sed locum illorum ac vicem obtinuerant Pharisæi, Sadducæi &c. quos Christo non erat insolens, sed satis vsitatum exprobrare & reprehendere: tātùm abest vt instituti illorum esset sectator. Has duas causas ac rationes examinare ego inferiùs ad calcem quæstionis debeo. Tertiam proinde apponamus.

Prima ratio ob quā Christus nō fuit de ordine Nazaræorum.

Num. 6.

Secunda.

Tertiò itaque probatur Christum non fuisse de illis Nazaræis; quia, vt ad calcem etiam quæstionis paulò fusius disceptabo, secundùm historiam, aliquem Nazaræorum ritum obseruasse Christum, non perhibent Euangelistæ. imò his opposita semper fecit, vt bibere vinum, assistere mortuis, &c. At si de illorum secta esset, secus faceret. Quartò, quia neutiquā expediebat, vt singu

Tertia.

Quarta.

 lare n

per Zain, sed quia de oppido Nazareth esset ipse, ac parentes eius. Nazareth autem, cuius ad librũ Iosue, dicunt aliqui fieri mentionem, per eandem literam Tsadic scribitur, scilicet, Hasor, vel Henasor, quæ Hebraicè est Nazor, vel Natsor, siue etiam Nasor: nam Tsadic seu Tsade Hebræum omnibus illis modis Latinè scribi potest, nempe per Z. vel Ts, vel. S. Rursus D. Hiero. quem communiter sequuntur cæteri, in illo loco Matth. 2. Et veniens habitauit in Nazareth, vt adimpleretur quod dictũ est per Prophetas, Quoniam Nazaræus vocabitur (licet ad alia etiã scripturæ loca credat fieri allusionem, à D. Matth.) tamẽ particulariter existimat, hoc testimonium desumpsisse D. Matth. ex Isaiæ c. 11. vbi dicitur, Egredietur virga de radice Iesse, & Nazaræus (sic enim habent Hebraica) de radice eius ascendet. Quòd etiam aiunt plures alij, quos infrà referã. In illo autem loco Isaiæ, de Messia loqui Prophetàm ad literã, patet ex Paraphrasi Chaldaica, quę ibi sic habet: Egredietur Rex de filijs Isa. & Christus de filijs filiorum eius crescet. Quòd verò ibi Nazaræus scriptum sit per Tsadic, patet ex voce Hebræa, Netser, vel Nezer, quæ ibi habetur. Erat itaque Christus aliter Nazaræus, quàm illi legales essent.

Matth. 2.

Isaiæ 11.

Non eo inficias id nomen etiam secundum etymologiam nominis Nazaræi, scripti per Zain, vt tribuebatur illis legalibus, conuenire etiã Christo: nam Nazer, vel Nezir per Zain, significat sanctum, & separatum & consecratum Domino: Christum autem sanctum futurum, vniuersæ scripturæ habent, præsertim Dan. 9. & Lucæ. 1. Et idem nomen si, vt dicebat Osiander, significet quidquid sponte sua crescit, vt est in homine

Christũ etiã dici Nazaræum per Zain, id est, sanctum, & cõsecratum Deo.

Dan. 9.

Luc. 1.

mine barba & cæſaries, in agro gramina, herba, &c. aut quidquid omnino abſq; cultura prouenit: nam dicit ille, idcirco religioſos illos dici Nazaræos, quod barbam & cæſariem ſponte creſcentem haberent: profectò ratio non deeſt, vt Chriſto nomen illud tribuatur, qui abſq; cultura aliqua ex vtero Virginis ſponte creuit, quaſi

Iſaiæ.53. virgultum de terra ſitienti. Nihilominus tamen quadrantior expoſitio, & non omninò diuerſa, ea erit, vt dictus ſit Chriſtus Nazaræus, non à nomine Nezir, per Zain, ſed à radice Netſer per Tſadic. Netſer autem, florem, germen, fructumve ſignificat: Chriſtum autem appellari germen nō

Zach 3. & 6 mihi probatu difficile eſt: nam Zachar. 6. ſic habet textus Hebraicus, Ecce vir, Germen nomen

Iſaiæ 4. 13 & 33. eius. Et. cap. 3. Ecce ego adducam ſeruum meum, Germen. Et Iſa. 4. Erit germen Domini in magnificentia. Et Iſa. 13. & 33. idem.

Nazaræus per Tſadic, ſignificat, florem, germē, cuſtodē, & vaſtatorem. Plura adhuc latent in nomine Naſer, per Tſadic: nam, vt habet Pagninus, in Theſauro, & obſeruauit Paulus de Palacio, Matth. 2. in fine, & Stephanus de Salazar, in Genealogia Saluatoris, nomen Netſer ſignificat etiam cuſtodire, & deuaſtare, ſeu prędari: Chriſto autem nomen cuſtodis, & deprædantis iam pridem inditum eſt, a-

Iſaiæ 8. Iob 7. pud Iſa. 8. Voca nomen eius, ſpolia, prædare. Et apud Iob. cap. 7. Quid faciam tibi, ô cuſtos hominum? Quibus locis verti poteſt, cuſtos, deuaſtator, ſeu Nazaræus. Hic itaque omnibus modis Chriſtus dici habet Nazaræus, non verò illo altero modo, quaſi eſſet de inſtituto Nazaræorum. Quòd Græcanicæ etiam ſcripturæ cōmonſtrant: nam, vt refert Ianſenius, in Concordia, c. 11. quod ego per tempus inquirere diligenter non valeo, cum nomen Nazaræi tribuitur religioſis illis conſecratis ac ſeparatis, ſcribitur cum litera A. in

in medio: ſic, Nazaræus: cum vero de Chriſto di- citur, ſcribitur per Omega, in medio, i., Nazo- ræus. Vt patet Matth. 2. & 6. & Ioan. 18. & 19. & Lucæ 18. & Actor 2. Solus Marcus Latinos imita- tus, ſcribit Chriſtum, Nazaræum, per A. Ita dicit Ianſenius.

Chriſtus Nazoræus, potius quàm Nazaræus.

Ex ijs confracti penitùs manent conatus Hie- ronymi de la Rua Tolet. recentiſſimi ſcriptoris, Controuerſia. 4. Poſitiua, aduerſus Syxtum Senen ſem, & Leonis Caſtrenſis, ſuper Iſa. 11. aduerſus Pagninum, quaſi ſoli Pagninus & Sixtus eſſent huius aſſertores ſententiæ, & non potiùs D. Hie- ronym. & alij innumeri, quorum Catalogum in fine. §. 11. recenſebo. Contendunt itaque Rua, & Caſtrenſis, Chriſtum nequaquam dici Nazaręum per Tſadic. ſed per Zain. Quod quidem, mea ſen- tentia, ipſi non probant: nam quamuis probent id quod probatione non indigebat, (tàm in con- feſſo eſt apud omnes) Chriſtum ſecundùm rem eſſe Nazarȩum per Zain, id eſt, eſſe ſeparatum aut conſecratum Deo: non inde fit eius agnomen eſſe Nazaræum per Zain & non per Tſadic. Imò cre- diderim, licet vtroque modo ſit Chriſtus Naza- ræus, appellari tamen altero tantùm modò, ni- mirum per Tſadic, vt conſonet patriæ, dictæ Na- zareth, per Tſadic, & diſſonet à ritu illo Nazarȩo rum, quorum nomen ſcribebatur per Zain, & quorum inſtituti Chriſtus non fuit, vt iam vidi- mus, & videbimus apertius ſtatim: vtq; tandem conſonet locis illis, ex quibus deſumpſiſſe. D. Matth. creditur teſtimonium illud quod retulit Matt. 2. Sic explicandus eſt Aug. Eug. ſuper Num. c. 6. initio.

IAm nullus dubitandi locus relinquitur, in re de qua eruditi vehementer addubitarunt: quinam, ſcilicèt, ſint illi Prophetæ, quos alle- gat

XI. Qui ſint illi prophetæ, ex quib' D.

Matth. desūpsit illud, Quoniā Nazaraus vocabitur 1. Explicatio. gat Matth. cum dicit: Vt adimpleretur quod dictum est per prophetas. Primùm enim omnium Andreas Osiander, in Annotationibus ad primū librum Harmoniæ, triplex Prophetarum genus distinguebat, in quorum tertio loco cōstituebat prophetas quosdam, qui edocti fuerant à prioribus prophetis, & eorum vaticinia declarabant populo: nō tamen sine diuina illustratione: quāuis ipsi nihil de suo propheterent. Hi prophetæ, aiebat ille, sunt, quos Matthæus citat. Osiandrum sequutus est Isid. Clar. Sed plures licet alios asseclas haberet, similem veri non faceret hanc doctrinam. Laborant Iansenius in Concordia Euāg. ca. 11. Stephanus Salazarius, in Genealogia Saluatoris, Martinus in Hypotyposibus lib. 6. c. 4. in relegando hoc tertio Prophetarum genere: mea ideò opera hic opus non esse video. Locum proinde adducamus, ex prophetis, vnde Matth. protulerit hoc testimonium, Quoniam Nazaræus vocabitur.

2 quod ex historia Sansonis, qui fuit Nazaræus. Iud. 13. Claudius Guiliaudus, Matth. 2. existimat, nullum esse locum, vnde id desumere D. Mat. potuerit, nisi Iud. 13. vbi Angelus loquens ad vxorē Manue, dicit, parituram esse Samsonem, qui Nazaræus Dei erit. Hoc verò testimonium desumptum dicitur ex prophetis, eo, quòd liber ille Iudicū, licèt vnus sit, multorum tamen sibi succedētium historiam continet. Id prius dixerant D. Chrysost. hom. 3. ex Matth. in Vigilia Epiphaniæ, & Eucherius, libr. 3. in Genes. & post Leo Castrens. super Isaiæ cap. 11. & Hiero. de la Rua, & perplures alij.

3 explicatio. Psalm. 131. Alij, de quorum numero est Paulus Burgensis, in Additio. 2. super c. 2. Matth. & latissimè super Psalm. 131. in fine, dicunt, Matthæum id protulisse ex illo versu Psalm. 131. Super ipsum autem efflorebit

rebit sanctificatio mea. Ibi namq; Christus à Dauide vocatur Nazaræus, per Zain, quasi habēs Nazaræitatem: nam pro sanctificatione, habetur ibi, Nazaræitas. Et mox impugnat Lyranum, quod dixerit, illum locum Matth. desumptum esse ex Isa. 11. Et flos seu Natsaræus de radice eius ascendet.

Alij de quorum numero est Ioannes Xuarez, Tractatu 5. in cap. 2. Matth. & prior illo Rupertus Abbas: existimant allusisse Matthæum ad Genes. vbi Iacob appellat Iosephum, Nazareum dicens: Fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazarei inter fratres suos. Et simul adglomerant loca alia, Daniel. 9. Num. 6. Deut. 33. & simul Isa. 11. in quib. iam per Zain, iam per Zadic Christus appellatur Nazaræus. 4. explic. Gen. 49. Deut. 33.

D. Chrysost. super Matth. 2. hos Prophetas, ex quibus hausit Matthæus illud testimonium, non inueniens, in eam venit sententiam, vt assereret, circa tempora D. Matthæi extitisse quosdam propheticos libros, vnde dictū illud depromere Matthæus potuit, qui tamen libri deinde aut negligentia Christianorum obsoluerunt, aut nimia diligentia Iudæorum aboliti & extincti sunt. Certè Diuus Athanasius, in Synopsi, ad finem, multos ex sacris libris intercidisse dicit. Quod excutere nunc minimè vacat. 5. explic.

Anabaptistæ, ex eo quod nusquam in veteri testamento scriptum illud reperiunt, Quoniam Nazaræus vocabitur, dicunt adiectitia esse & cōficta hæc verba, & non de vero textu Beati Matthæi. Refert Sixtus lib. 7. Biblioth. 6 explic.

Nos tamen breuiter, his duabus sententijs vltimis prætermissis, reliquas ceu probabiles ample ctimur: libentiùs tamen in eam imus, quæ communior est, & asserit ex Isa. 11. desumptum illud Verior explicatio q̄ ex c. 11. Isaig hauserit Matthæus locum.

 esse

esse testimonium, Egredietur virga de radice Iesse,& Nazareus de radice eius ascendet.Ita habet D.Hieronym.lib.7.super Isaiæ c.11. & super Matth.2.& ad Pammachium,vbi suprà. Licèt nónullas etiam ex præallegatis explicationibus probet.Idem dicunt Adrianus Finus libr. 6. Flagelli Iudæorum,c.18.Glossa ordin.& Lyranus,& Author replicarum super Matth. ca. 2. & ibidem Caiet. Palacius, Osiander, Erasmus, Isidor.Clar. Gagneius,Iansen. Sixtus Sen. lib.7. Biblioth. hæresi.2.in fine, Eugub.in Num.cap.6. Salazar.suprà Sylu.in Rosa Aur. Tract.3.q.13. super Euang. Doctissimus Abul.super Matth.2.q. 90. præter suum morem breuiter se ab hac quæst. eximit, dicens, appellari Christum Nazaræum, quia natus est in Nazareth,id est,educatus ibi, & inde originem trahens.Nam licet in Bethleem natus sit,quia tamen per occasionem ac præter spem communem propinquorum Christi ibi natus est, ideò non Bethleemites,à Bethleem:sed Nazaræus potiùs à Nazareth debuit appellari. Tractat Abul. super Matth.21.q. 55. Itaque vt ab instituto Nazaræorum alienum esse Christum ostendamus,crediderim non allusisse Matthæũ ad loca illa Gen. 49.Deut.33.Iud.13.& 16.1.Reg.1.&c. in quibus scribitur Nazaræus,per Zain:sed ad locum Isa.11.vbi scribitur per Tsadic.

Cur dixit Matth. scriptum est in Prophetis, cum in vno tantum scriptum esset.

Quòd si enucleandi loci Euangelici gratia, sciscitaris.Quare dixit Matthæus, cum ad solum Isaiam respiceret,sicut scriptum est per Prophetas? Solutio in promptu est:nam nomen plurale accepit pro singulari:vt aliàs sæpè, Lucæ.23. Similiter latrones improperabant Christo, id est, vnus latronum.Et Matth. 26. Videntes discipuli indignati sunt, dicentes, Vt quid perditio hæc? Et tamen solus Iudas indignatus est, vt patet Ioan.

Lucæ 23.

Matth.26.

Ioan. 12. Et Gen. 28. Tulit Iacob de lapidibus,& suppoſuit capiti ſuo,id eſt, vnum lapidem, nam ſtatim dicitur: ſurrexit Iacob manè & tulit lapidem quem poſuerat ſub capite. Niſi admittere velis traditionem Hebræorum, quam ibi Geneſ. 28.refert, & approbat Lyra, quòd verè tres lapides ſuppoſuit capiti ſuo: & manè in vnum lapidem tres per miraculum,coaluiſſe, & coadunatos vidit. Demum exemplorum abundè poſuimus,illud reliquum eſt,Ioan.16.ſcriptum eſt, in Prophetis,Erunt omnes docibiles Dei, Et tamen ex vno Propheta.nimirū Iſai. 54. deſumpſit illud Ioannes teſtimonium.

Ioan,12.
Gen.28.
Not.miraculum.
Ioan.16.
Iſaie 54.

XII. *Expenduntur rationes ob quas Chriſtus non fuit Nazaræus.*

Experiamur modo vires earum rationum, quibus permoti, negabamus Chriſtum eſſe alumnū,& religioſum de Ordine Nazaræorum.Prima ratio,qua recumbebat Oſiander, facilè diruitur,ſi dicamus: quemadmodum Chriſtus aliàs corpus ſuum macerabat, ita potuiſſe inedia & aſperitate Nazaræorum ſe affligere:neque inde fit quòd eas actiones faceret vt carnem ſuam edomaret, & ſpiritui ſeruire compelleret: ſed potiùs vt abſtinēdi,& pœnitendi exemplum daret nobis. Rurſus quod hoſtia,ac ſi eſſet peccator,pro ipſo offerretur Domino, ſicut pro cæteris Nazaræis, nihil derogaret eius ſanctitati, poſtquam vt habet Lucas,circumciſus & præſentatus in templo eſt,veluti cæteri peccatores. Secunda ratio,quòd iam tempeſtate Chriſti non eſſent Nazaræi,neſcio an vim habeat. Nam Brentius Germ.hæreticus, hom. 10. in Lucam, apud Petrū Caniſ.lib.1.de Corruptelis Verbi Dei,in Vita Sācti Præcurſoris Chriſti c.2. ad fin. exiſtimabat, D.Ioan. Baptiſtam de ordine Nazaræorum fuiſſe: & ad horum inſtitutum alluſiſſe Angelum quando de Ioanne dixit,Luc.1.vinum, & ſiceram non

Luca 2.

 bibet.

bibet. At Ioannes contemporaneus Christo fuit. Rursus Vvolphgāgus Lazi⁹ in Descriptione terrę sanctæ, putabat Christum, 40. dies, quos egit in deserto, fuisse in societate Nazaræorum, qui segregati agebāt in syluis, & saltibus. D. Greg. Naz. in Monodia in Vitam Basilij, ad illa vsq; tempora perdurasse Nazarçorum institū insinuat. His proinde rationibus destructis, astruamus, & firmemus cęteras, quas adduximus. Erat itaq; tertia ratio, ob quā Christum ab instituto Nazaræorū lōgè abesse dicebamus, quia illorum ritus non seruauit. Primùm enim omniū Nazaræi à vino penitus abstinebant. Secundò, rebus mortuorum non assistebant. Tertiò, nec radere, nec tondere caput aut barbam permittebantur. Quartò, hostias pro peccato cum certis ceremonijs offerebant. Horū nihil Christus gessit. Nusquā enim legitur, quod vino abstinuerit: imò illud bibebat, quamuis sobriè, & neutiquam ad crapulam, vt crapulati illi obijciebant, eūm appellātes voratorem, & potatorem vini. Rursus, mortuis astitit, & aliquando tetigit eos vt suscitaret, vtq; doceret nihil ô pollui ac inquinari homines cadaueribus, sed solis peccatis, vt ipse alicubi dixit.

Quòd Christus non obseruauit ritus Nazaræorum.

Christus vinum bibebat.

Lucæ 7.

Mat. b. 15.

Deinde ritum illum de capite non tondendo, Christum seruasse, non credo. Certè ritus ille erat, vt nec nouacula, nec ferrum ascēderet super caput Nazaræi: quod obseruauit Abulen. super Iudic. 13. q. 19. Quòd si obieceris, solùm fieri mentionem de nouacula, ne, scilicèt, raderentur, vt patet Num. 6. & Iud. 13. & 1. Reg. 1. vbi sermo est de hac Nazaræorum obseruantia. Respondetur, Samsonē, qui Nazaræus fuit satis explicuisse nec nouacula, nec forcipe, aut aliquo quouis gladio radendum aut tondendum Nazaræum: nam dixit ad Dalilam, Ferrum nunquam ascendit super caput

Ritus Nazaræorum erat, vt nec nouacula, nec forcipe, nec gladio, &c.

Iud 16.

caput meum, quia Nazareus sum de vtero matris meæ. Itaque nec tonderi, nec radi debebat Nazaræus. Præterea, quia illo tempore sanctiores erant Nazaræi quàm sacerdotes: Nam Nazaræis interdictum erat vinum, acetũ, &c. Sacerdotibus verò licitum erat eis vti. Solùm quando intrabant ad immolandum, vino abstinere tenebantur, vt patet ex Leuit. 10. & Ezechiel. 44. Quod tractat Abulen. super Num. 6. q. 3. Erant itaque ob hanc & ob alias causas Nazaræi sanctiores Sacerdotibus, id est, austerioris & singularioris vitæ. At sacerdotibus rasura prorsus interdicta erat: permissa verò, & præcepta tonsura, vt patet Ezechielis. 44. Sacerdotes caput suum non radant, sed tõdentes tondebunt, &c. Proinde, vt rigidioris ac sanctioris vitæ Nazaræi se esse præseferrent, neque rasura nec tonsura, nec nouacula nec forcipe, aut ferro alio vtebantur. Finito autem Nazaræatus tempore, capite & barba radendi erant, & capilli abscisi, in igne sacrificiorum cum certis hostijs pro peccato, erant comburendi.

Sacerdotibus licebat vsus vini, non Nazaræis.

Leuit. 10.

Ezech. 44.

Sacerdotibus non rasura, sed tõsura licebat; Nazaræis vero neutra

Iam quis credat, Christum vnquam capillos barbę aut capitis combussisse, & immolasse Deo. Planè nullus. At dices, Toto suæ vitæ tempore fuisse Nazaræum, ac proinde caput & barbam non rasisse, aut totondisse vnquam. Hoc autem minus est persuasibile; imò credendum omnino est tonsori interdum Christum caput submisisse. Nam licèt barbam & capillos haberet paulò prolixiores, & infra aures demissos, ad modum Nazaræorum vt patet ex Epistola Publij Lentuli ad Senatum Romanum, & ex Nicephoro libr. 1. hist. Ecclesiast. cap. 40. & ex D. Anselmo, in quadam Digressione, quæ habetur in fine suorum Opusculorum; & ex alijs: tamen non ad lõgitudi-

Christus nõ cõbussit capillos suos &c.

Christus tõsura aliquãdo vsus est.

gitudinem Nazaræorum. Sic namque hirſuto ſupercilio,& prolixa barba, & diſiectis ac deformibus capillis,potiùs ablegaret à ſe, quàm alliceret ad ſe homines.Hęc itaq; ratio adiucta alijs quæ examinandæ ſupererant, ſed examinatione non indigent, ſuadet Chriſtum propriè de ordine Nazaræorum non fuiſſe,In huius autem diſputationis gratiam,ſi quis aliquid quadrantiùs, dilucidiùs, & meliùs afferre poterit, me volente & gratulante,facturus eſt.

QVÆSTIO SEXTA SCHOLASTICA.

Vtrùm in damnatis ſit alternatio & viciſſitudo pœnarum, & tormentorum.

Nuiſa hæc in ſcholis eſt diſputatio, ſed non ideò ingrata erit:præſertim cum vtilitas ac iucunditas, amicè in ea conſpirauerint.Omne autem punctum tuliſſe eum, qui miſcuit vtile dulci, iam pridem obſeruatum eſt ab Horatio, Hoc me in præſenti quaſtio.ie præſtare,non ſolùm opto,ſed ſpero. Præmonitos tamen lectores velim,voluptatis & vtilitatis comitém indiuiduam, hac in parte futuram difficultatem:nam Philoſophiæ naturalis, ac Theologiæ plurimum habebit præſens tractatus admiſtum. Bifida porrò erit diſputatio. Nam primò

Senſus Quæſt.

per-

perquirimus, an damnati in tormentis suis intercalarem aliquantulam requiem, aut alleuationem pœnarum sentiant. Deinde inuestigabimus, vtrùm sit in eis alternatio tormentorum, ita vt nunc his, nunc illis vexentur tormentis: an verò iisdem perpetuò, sine variatione aliqua, & vicissitudine crucientur?

Argumentor primò ad probandum, damnatos aliqualem tormentorum pausam, aut mitigationem experiri: nam Patrum Ecclesię authoritas in hanc partem declinat. Aurelius Prudētius Cæsaraugustanus, doctor Christianus, & Poëta suo tempore celebris, in hymno de lumine Paschali, dicit, in nocte Resurrectionis Domini, quam totam olim fideles orationibus & sacrificijs peragebant, animas damnatorum, vi suffragiorum, quiescere à tormentis. Sic enim dicit: I. Arg. quòd damnati nō nihil aliquā do quiescāt à tormētis.

Sunt & spiritibus sæpè nocentibus,
Pœnarum celebres sub Styge feriæ:
Illa nocte Sacer; qua redijt Deus,
Stagnis, ad superos, ex Acheronticis.
Marcent supplicijs tartara mitibus,
Exultatq; sui carceris ocio,
Vmbrarum populus liber ab ignibus,
Nec feruent solito sulphure flumina.

D. Damasc. in Serm. de Mortuis adiuuādis, refert cum S. Pater Macharius assiduè pro mortuis deprecaretur, & aliquando per viam incederet, caput cuiusdam mortui, qui fuerat gentilis, loquutum ei esse, dicens: Quando tu, ô Machari, pro mortuis offers preces, nos interim aliquid lenimenti sentimus. D. Chrysost. hom. 3. in Epist. ad Philip. Historia B. Macharij.

Philip. his qui in diuitijs mortui sunt, nec peccata sua diluerunt; prodesse orationes viuorum dicit, modicam consolationem eis afferēdo. Et infrà, cum dixisset, his qui in fide decesserunt prodesse orationes viuorum, opponit eis Catechumenos, qui sine fide mortui sunt, aut saltem sine gratia Dei: & dicit, eos etiam aliquid refrigerij capere, quando pro ipsis bona opera fiunt à viuis D. Aug. in Enchiridio c. 110. cum distinxisset tria defunctorum genera, scilicèt, valde bonorum, & valde malorum, & quorundam mediocriter malorum: intelligens per valde bonos, eos qui nihil purgandum ferunt: & per mediocres, qui ad purgatorium deferuntur: & per valde malos, eos qui damnantur dicit: Valde mălis prodesse suffragia aut ad hoc vt sit plena remissio; aut ad hoc vt tolerabilior fiat ipsa dānatio. Et c. 112. permittit nobis vt credamus, pœnas damnatorum certis temporum interuallis aliquatenus mitigari. Et c. 113. in eam partē satis propendit: insinuās, hanc sententiam fuisse suo tempore celebrem apud Catholicos.

2. Argu. ex authoritate Theologorum.

Secundò ex antiquis Theologis arguitur: Præpositus Leopiensis Ecclesię presbyter, in Compendio suæ Theologiæ scriptum reliquit, preces viuorum tàm multùm prodesse damnatis, vt possit illarum vi omnis damnatorum pœna remitti: non tamen in perpetuum, vt censebat Origenes, sed vsque ad diem iudicij: tunc verò resumptis corporibus, retrudendi erant in inferno damnati, & ibi in æternum cruciandi: eò quòd post iudicij diem nullis suis precibus eos suffragari poterit. Ita refert S. Thom. 4. dist. 45. quæst. 2. art. 2. quæst. 1. Sixtus Senen. lib. 6. bibliothec. annot. 47. Sotus in 4. dist. 45. quæst. 2. artic. 2. & cæt. Gilbertus Porretanus, quem præallegati doctores etiā com-

Quomodo pœna inferni nō tandē

com-

commemorant, Pictauiensis Episcopus lib. Quæstionum Theologicarum, dixit, nunquam finienda esse damnatorum tormenta, etiam si viuorum precibus & suffragijs indies minuantur: eò quòd in diminutione pœnarum per suffragia, eo modo proceditur, sicut proceditur in diuisione linearum, quæ cum sint finitæ, tamen in finitum diuidi possunt, absque eo quòd finiantur, dummodo minuantur per partes proportionales æquales. Ergo ait, per primum suffragium diminui aliquotam partem pœnæ: & per secundum, partē aliquam remanentis, secūdum eandē proportionem: & per tertiū alteram partem minorem, & sic in infinitū, absq; eo quod finiatur. Hæc explicatio placuit Glossæ, & alijs Iuristis super c. tempus. 13. q. 2. vt etiam refert Dur. 4. d. 45. q. 2. nu. 7. Altisiodorensis Episcopus, in fine suæ summæ, quem etiam allegat S. Th. loco citato, alia procedit via, nam dixit, Per suffragia quidem viuorum non remitti aut minui pœnas tartareas, sed tamen corroborantur, (ait) ipsi damnati, vt minùs eas sentiant: sicut si quis hominem ingenti ponderis onere prægrauatum, cibo recreet, vel rore perfundat & refrigeret, illum sanè reddet sustinendo oneri fortiorem, de pondere tamen ne tantillū quidem diminuet. Linconiensis, peruetustus etiā Theologus, cuius meminit Sixtus, loco citato, in summa Theologica, non longè à fine, dicit, Viuorum suffragijs nec auferri, nec diminui, nec interrumpi damnatorum tormenta, subtrahi tamen illis aliquam grauioris miseriæ occasionem, dum sentiunt se non omninò despectos esse à viuis: sed habere potius aliquos qui condoleant malis suis.

finiatur, si suffragijs in dies minuitur.

Alter modus dicendi.

Alter.

Tertiò quia Ecclesia preces & orationes fūdit, pro dānatis, ergo dānati refrigerium aliquod his oratio-

3. Argu ex eo quòd Ecclesia etiam

orare videtur pro damnatis.

orationibus sentiunt: alioqui in casum iactaret preces Ecclesia. Probatur antecedens, nā sic canimus in Missa defunctorū, Domine Iesu Christe, rex glorię, libera animas omniū fideliū defunctorum de pœnis inferni, & de profundo lacu, de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus &cæt. Qua precandi formula pro damnatis orat Ecclesia, nam ipsi sunt, quibus imminent illa mala, profundi laci, tartari, & leonis tartarei. Et quid est, quòd Ecclesia passim cantat, à porta inferi, erue Domine animas eorum? sane istæ portæ nihil sunt aliud, quā infernæ & diabolicæ potestates, de quibus dicitur Matth. 16. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Cùm autem animæ purgatorij securæ sint harum portarū, videtur quòd pro damnatis fundat preces Ecclesia, vt à portis illis Deus eos eripiat. Ne ergo frustra ecclesia pro damnatis oret, dicamus, his orationibus nonnullum commodum reportare damnatos.

Matth. 16.

4. Arg. quia Beatis prosunt nostræ preces.

Quartò: Eadem prorsus esse videtur ratio de Beatis, ac de Damnatis, cum vtrique in termino ac statione postrema constituti sint: sed beatis prosunt nostra suffragia ad augmentum gloriæ, ergo & damnatis ad nonnullum decrementum pœnarum. Probatur minor, nam D. Chrysostomus in Liturgia diuini sacrificij, conscripsit formulam precandi & offerendi pro defunctis, in hæc verba: Offerimus tibi rationalem hunc cultum pro in fide requiescentibus, Patribus, Patriarchis, Prophetis, & Apostolis, præconibus & Euangelistis, Martyrib. &c. Et in c. cum Marthę. de celebr. Mis. dicitur, quòd in Oratione secreta de Sanc. Leone, scriptum erat olim: Annue nobis, quæsumus, Domine, vt animæ famuli tui Leonis hæc prosit oratio. Et nunc temporis in quaoam

dam collecta, cuius author est D. Gregorius, dicitur: Vt sicut sanctis tuis prosunt ad gloriã, &c. Lege D. Tho. in. 4. d. 45. q. 2. art. 2. q. 4. vbi in. 1. argumento inducit Damascenum, qui ex sententia D. Chrysostomi, idem affirmat.

Postremò, & est cæteris fortius argumentum quia iocunditas & delectatio sita est in quadam rerum permutatione & alternatione: sed damnatorum tormenta permutantur & alternantur, hæc ergo vicissitudo & variatio, pœnarũ nonnihil refrigerij eis afferat, necessum est. Minor probatur ex illo loco Iob. c. 24. Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium. Confirmatur, nam cum certum sit frigore & calore torqueri damnatos: certè si simul vtroque torquentur, iam damnatorum pœna ex parte decrescet, quandoquidem qualitates illæ extremæ contrariæ mutuò secum pugnantes, & circa idem subiectum agentes, inuicem se remitterent & impedirent: ac proinde ad medium deuenirent, quod est delectabile. Si verò dicamus, ordine quodam & successiuè, calore & frigore cruciari damnatos; iam illis contrarijs mutuò in aduersum agẽtibus, dùm de vno trãsitur in aliud, necessum est vt temperetur frigus calore, & calor frigore: & sic in intermedio illo transitu ac successione, non potest non vis caloris ac frigoris aliqua ex parte leniri, ac mitigari.

Vlt. Arg. ex eo quòd in beatis est permutatio tormentorũ

Iob. 24.

SIt in hac re conclusio: Viuorum preces & suffragia nihil prorsus emolumenti, solatij, aut refrigerij damnatis afferunt, aut afferre possunt: Hanc sententiam docent communiter sancti Patres, sancta Ecclesia, Theologi, & Doctores omnes ferè. Probatur multipliciter à D. Aug. lib. 21. de ciuitate Dei. cap. 24. & Greg. homi. 34. super Euang. Alex. 4. p. q. 93. memb. 2. ar. 7. §. 1. S. Th.

I I. Quòd suffragijs, & precibus nihil tormenti prorsus minuitur damnatis.

Dur.d.45.in.4.Sent.& ab Adriano in 4. de Clauibus. q. de Remissione peccatorum post mortem, & à Ioanne Medina cod. de Oratione in q. de valore orationis pro alio fusæ, & ab Antonio Cordubens.libr.1.Quæstionarij.q.51.in fine. Et quod hæc sit Ecclesiæ & Patrum mens, patet ex cap.pro obeuntibus.13.q.2.ex D.Greg.in Epistola ad Bonifacium, vbi dicitur: Quamuis peccatis omnes subiaccamus, congruit vt sacerdos pro mortuis Catholicis memoriam faciat, & intercedat: non tamen pro impijs, quamuis Christiani fuerint, tale quid agere licebit. Et in Concilio Braccharen.1.c.34.& habetur in.c.placuit.23.q.5. enumeratis quibusdam peccatis impœnitentiæ finalibus, præcipitur, ne pro eiusmodi mortuis peccatoribus quisquam oret. Et in.c. in præsenti & ca. fures.13.q.2.& in c.Audiuimus de reliq. & vener. sanct. Demum tritum est illud August. Si scirem matrem meam esse in inferno, non magis orarem pro ea quam pro Diabolo. Et, Si Ecclesia sciret, aliquem esse reprobum, non magis oraret pro illo quàm pro Diabolo.

Aug. nō oraret pro matre sua, si sciret eam esse in inferno.

Ex scriptura probatur conclusio.

Eccl.11.

Nota locū.

Deinde ex diuinarum scripturarū testimonijs idipsum persuasum reddere poterimus: nā Eccl. 11. Vbi ceciderit, inquit, lignum, siue ad Austrum, siue ad Aquilonem, ibi erit. Hæc loquutio tropica est & metaphorica: nam per casum, mors: per lignum, homo: per Aquilonem, infernus significatur: nam Diabolus in lateribus Aquilonis suam fixit sedem, ait Isaias, vbi frigus & tenebræ sedem habent. Ergo est sensus, siue homo moriens decedat in statu salutis, siue damnationis, planè immotum & immobile in æternum persistet, absque interpolatione, & incremento, siue decremento pœnarum, &c. Ducitur metaphora ab eo qui in syluis ligna cædit procera & immania: nam ea cum

Isa.14.

ea cum succidit, facilè est in hanc vel illam partem flectere, nam vel digito potest decidua, quo volet vertere: at semel flexum & iactum in vnam partem lignum, iam sanè immobile est. Loquimur secundùm communem legem. Et adducitur is locus ab Adriano suprà. Item ad idem est locus Apocal. 14. Cruciabitur igne & sulphure, & fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerunt bestiam. Notandum est quod dicitur, Nec habent requiem, &c. Rursus Alexand. 4. p. quæst. 93. membr. 6. ar. 7 §. 1. citat illud ex 1. Ioan. vltimo: Est peccatum ad mortem, non pro eo dico, vt oret quis. Id est, Pro peccato cõtinuato vsq; ad mortẽ, hoc est, pro his qui in mortali decesserunt, nullus oret. Si verò quis ex ignorantia pro illa orauerit, oratio eius in sinum suum reuertetur vt habet Dauid. Vtrumq; locum ita ibi explicat Glossa. Illo etiam probatur conclusio, quod canit Ecclesia, In inferno nulla est redemptio: non solùm, ait, non est redemptio, sed dicit, nulla est redemptio, videlicet, nec possunt inde exire, nec eorũ pœna remitti, interrumpi, seu quolibet alio modo leuari.

Alter locus Apoc. 14.

1. Ioan. vlt.

Psalm.

Demum pro cõclusione potissima ratio ea est, & adducitur ab Alex. suprà, quod damnati, cum in odio & inimicitia Dei, inq; superbia, atq; cæteris prauis affectionibus sint obstinati, iuxtà illud Psal. Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper, sanè omnino diuinæ misericordiæ incapaces se reddunt, & fructum passionis Christi capere minimè possunt: per quam solã & culpa omnis, & eam consequens pœna remitti habet. Efficax etiam videtur esse ratio, quã attulit, Duran. 4. d. 45. q. 2. num. 10. quia, scilicet, suffragia vnius non possunt alteri prodesse, nisi eiusdem

Probatur conclusio.

Psalm 73.

membrũ sit corporis: sed dãnati non sunt mẽbra Ecclesiæ, cum sint præcisi irreuocabiliter per finalem sententiam, ergo. Tandem certior est hæc conclusio, quàm vt multis indigeat probationibus; nam neque peccata venialia damnatorum remittuntur, sed in æternum puniuntur, propter coniunctionem cum mortalibus, vt bene Adrianus. q. citatâ de remissione peccatorum post mortem ex S. Tho. & alijs, contra Scotum.

III. Ad argum. Respond.

AD primum, quod ex Prudẽtio, Damasceno, Chrysostomo, & Aug. in causa damnatorum productum est, respondemus, Prudentium in primis nomine Stygis, Tartari, Stagni, carceris, sulphuris, vmbræ, non infernum damnatorum, sed locum purgatorij designasse ea, scilicet, loquendi phrase, quâ Ecclesia idẽ purgatorium appellat profundum lacum, & os leonis, & tartarum, & portas inferi, &c. Quod vero animas ibi existentes, vocat spiritus nocentes, nihil derogat animarum purgatorij sanctitati: nam, cùm tàm acriter inibi puniantur, dicendum est, cum in hac vita degerẽt, fuisse nocẽtes. Illa ergo resurrectionis Dominicę nocte, propter iuges fideliũ preces, leniebatur doloris acerbitas in animabus purgatorij.

Animę purgatorij dicũtur torqueri Styge, tartaro, sulphure.

IV. An Christus in triduo ad purgatorium venerit, & inde animas eduxerit.

VErùm tamen liceat mihi duo, omni animaduersione dignissima, his inserere. Primũ est circa id quod nonnulli iam olim in dubium vocauerunt, An in ipsa nocte, qua reuera Christus ad inferna descendit, & purgatorium etiam inuisit, animæ ibi existentes leuatæ sint à tormentis, aut prorsus liberatæ. Dicam sanè, esse sententiam quorũdam, inter quos, vt alios omittam, sunt D. Thom. 3. p. quæst. 52. art. 8. & in 3. dist. 22. quæst. 2. artic. 2. quæst. 4. Durand. eadem dist. quæst. 4. Richard. art. 3. quæst. 2. Abulens. in Paradoxa:

dox. 5. c. 118. quòd per Christi descensum, nihil penitùs ablatum aut imminutum fuit pœnæ, illis animabus; sed solùm Christus inde quasdam extraxit, eas, scilicèt, quæ alioqui iam secundum legem communem extrahebantur, quia omnem prorsus pœnam, ad quam diuina sententia destinatæ fuerant, eæ soluerant. Cæterum, hoc ego mihi persuadere nec volo, nec possum: quin potiùs, descendente ad purgatorium Christo, ereptas existimo aut omnes, aut quàm plurimas animas, quæ illo carcere præpediebantur: reliquis verò longè mitigatas & imminutas fuisse pœnas. Fuit namque dies ille triumphalis, & multis titulis alacer & longè indulgentior quàm cæteri dies, in quibus nostris suffragijs eripi solent animæ ab illis ignibus. Ne autem temerè me in prææallegatos doctores insurrexisse quisquam sugillet, patronos habeo, quos in hac parte sequar, D. Bonauent. in 3. distinct. 22. & Gabriel. quæst. vni. art. 2. dub. 3. Franciscum de Christo, quæst. 6. propositione. 4. Marsilium quæst. 13. art. 2. dub. 3. qui post multa, tandem in hanc partem declinat, & allegat pro eadem Thomam Argent. Idem habet Maior & Victoria, & videtur habere Iacob de Val. super Canticum Abach. in illo versu, Incuruati sunt colles mundi.

Sententia S. Tho. quod nec educ. nec leuata fuit à pœna.

Altera sententia verior.

Alterum, quod in quæstionem nonnulli vertunt, Animæ ne purgatorij, quæ nostris iuuantur suffragijs, rependunt vicem nobis, orando ac impetrando à Deo nobis gratiam? Nolo in hac parte meum iudicium interponere, quod feci in præcedenti. Producam pro vtraque parte doctores secum pugnantes: Cui libuerit, eorum litem componat, aut ad quos voluerit, trãseat. Richardus, in. 4 d. 45. art. 7. q. 3. ad. 3. Gabriel super Cano, lectione. 58. circa finem, Ioannes de Medina, Co-

Animæ purgatorij orent pro nobis.

Sententia affirmans.

 dice

dice de Pœniten. Tractatu de Oratione, in q. speciali, & quidam alij affirmantem partem defendunt. In aduersum militant S. Thom. in. 4. d. 15. q. 4. art. 5. q. 2. & in 2. 2. q. 83. artic. 4. ad. 3. & art. 9. ad. 2. & art. 11. ad. 3 & Alex. Alen. 4. p. q. 92. memb. 1. artic. 3. Abulens. super Matth. tom. 3. quæst. 93. & super c. 6. q. 87. D. Antonius 4. p. titulo. 5. c. 8. §. 2. Syluester, verbo, Oratio. §. 3. Nauarrus, super c. quando, &c. Quocirca Victoria, Relectione de Magia, num. 17. sentit non esse adeò constantem & religiosam consuetudinem, quorundam hominum, & præsertim fœminarum, quæ in suis casibus ac miserijs implorant animarum purgatorij opem atq; fauorem. Meam ego sententiã nũc suspendens: id solum dixero, sanctum ac vtile esse inuocare & implorare opem illarum animarum: nam siue, quamdiu sunt in Purgatorio, orare pro nobis valeant, aut non valeant: certè cum inde exeant, vnde exituras certum est: & ad regnum perueniant, in quod peruenturæ sunt, non est dubium quòd tunc preces fundant, ac orent Deum pro ijs qui seipsos eis commendauerant, & eas suffragijs, ac precibus iuuerant.

Sent. neg. 1s. — *An rectè faciant qui in suis necessitatib. se cõmendãt animabus purgatorij.*

V. *Prosequutio solutionis argumentorum.*

AD rem itaq; dico, caput illud, quod, vt habetur in D. Damasceno, in via iacebat, nõ fuisse hominis damnati, sed iusti existẽtis in purgatorio: nã Damascenus non dicit in illo sermone, quòd fuerit hominis Gentilis, vt ibi patet. Quòd si D. Tho. hanc historiam referẽs ex Vitis patrum, dicit fuisse caput Gentilis, ipse nodũ hunc tenetur enodare. Quod & fecit, in. 4. d. 45. q. 2. arti. 2. quæst. 1. ad. 4. Quem locum consulat qui volet.

Ad Chrysostomum, ex eius dictis liquidò colligitur quid dicendum sit: nam apertè loquitur de his qui post mortem in purgatorium perducti

sunt,

ſunt, propterea quòd hoc in ſeculo non ſatis pœnituerunt. Quod dicit de Catechumenis ſimilem expoſcit ſolutionem: nam nihil prohibet, quin catechumeni in purgatorium etiam perducantur, cum ante baptiſmum reſuſceptū, potuiſſent fide & charitate donari à Deo. Nec vero cap. placuit, nobis aduerſatur, quia licet ibi prohibentur fideles preces fundere pro Catechumenis defunctis, tamen ideò hoc Eccleſia aliquando prohibuit, quia veriſimiliter credebat quoſdam Catechumenos ex ignauia baptiſmum differre. Et ideò priuauit eos ſuffragijs fidelium, vt hac pœna perterriti, quam primùm ad baptiſma properarent.

Pro Catechumenis non ſiunt ſuffragia.

Ad D. Augu. dicam breuiter eius verba multifariam explicari à Iuriſperitis, ſuper cap. tempus 13. q. 2. Nos dicimus, nomine damnationis, intelligi ab Aug. pœnam purgatorij. Et ita dicit prodeſſe preces viuorum defunctis, ad hoc vt ſit plena remiſſio, aut ad hoc vt tolerabilior fiat ipſa dānatio. Ita Alex. 4. p. q. vltima, memb. etiam vltimo, & ar. vlt. D. Tho. in 4. ſuprà, ad. 2. & Dur. ad. 1. Aliquid tamen amplius expoſtulat locus ille Aug. nam apertè de damnatis loquitur, videlicet de valdè malis: ac proinde dixerim, hanc tempore Auguſt. apud aliquos viguiſſe ſentētiam, quòd viuorum ſuffragia proſint damnatis. Et ideò dicit ibi Auguſt. quòd, quibus hæc ſententia placuerit (non dicit tamen eam ſibi placere, vt patet ex capite. 112. & 113.) caueat ne dicat, tormenta damnatorum finiri, aut eos ab ira DEI & damnatione eripiendos, quamuis leuamen aliquod ſuis interponeretur tormentis, vt illi credebant.

Explicatio verborum D. Aug.

Ad ſecundum reſpondetur, reſponſione non indigere id quod Præpoſitus aſſerebat, quoniam

Refelluntur illi Theologi, de quib⁹ in 2. arg.

nec vmbram probabilitatis habet. Quod verò contendebat Porretanus, & quidam ex Iuristis, multipliciter refellitur à D. Thom. in 4. d. 45. q. 2. art. 1. quæst. 1. Vnicè tamen confutabitur à nobis, quia si per viuorum suffragia semper demitur aliquid de pœnis damnatorum, iam sequeretur post multa suffragia tam multum pœna decresceret, & tam parua remaneret, vt iam non esset grauis, & infesta damnatis: sicut per multam diuisionem & diminutionem continui, veniri posset ad hoc vt continuum non sentiretur actu. Alterum, quod Antisiodorensis attulit, friuolum est, & omninò improbabile: quinimò id appellat D. Thom. loco citato, præsumptuosum, & dictis sanctorum contrarium, & vanum, & nulla authoritate fultum & irrationale. Et similiter Linconiensis imaginationem refutat D. Thom. tacito authoris nomine. Lege D. Thom.

Cur purgatoriū appelletur profūdus lacus, os leonis, tartarus, &c.

Ad tertium respondetur ex dictis in solutione primi, nomine inferni, & laci, & oris leonis, & portarum inferi intelligi pœnam purgatorij. Huius appellationis tres sunt causæ, quas Alex. tangit his verbis: Vel propter pœnarum purgatorij acerbitatem ostendendam, vel ad ostenden dendam propinquitatem purgatorij ad infernū, vel hoc dicitur inspiciendo purè ad hoc quod est absq; diuina misericordia, ad merita animarum, quæ pœnam acerbissimam meruerunt. Hæc ille. Orat ergo Ecclesia ne absorbeat animas sanctas locus purgatorij, id est, ne detineat, vt bene Adrianus in quæstione de remissione peccatorum post mortem. His adiungunt quidam alteram explicationem, quòd scilicet Ecclesia in illa oratione precatur Deum, ne vtatur sua potentia absoluta, conijciendo illas animas in inferno damnatorum. Sed & tertiam producunt, nempe ora-

Aliæ duæ explicationes.

re Ec-

re Ecclesiam pro animabus purgatorij, vt Deus illis præstet mentem æquam ac sanam, vt patienter pœnas illas ferant: ne si impatientes & indignabūdę resiliant & auersentur, Deus hac earum indignatione commotus, detrudat eas in barathrum Gehennæ. At postremæ istæ explicationes indignæ sunt viro Theologo.

Illud verò quòd de portis inferi tangitur in argumento, quamuis satis, vt arbitror, explicatum relinquitur, prolubium mihi subijt in humanarum literarum studiosorum gratiam commentari, productis ex Gentilium scriptorum scrinijs, nonnullis sententiis, in quib. portarum inferni meminerunt. Ouid. 4. Met. VI. Digressio quænā sint portæ inferi, & quid de his senserе Poëta.

Est via declinis funesta nubila taxo,
Ducit ad infernas per muta silentia sedes:
Mille capax aditus, & apertas vndique portas
Vrbs habet, &c.

Has inferorum portas credebant antiqui, esse voragines quorundam montium fumantes & ardentes, vt in monte Tænaro, in quo fauces erāt ad inferna deducentes, vt verbis vtar Suidæ. Et per illam ianuam, Herculem, & Orpheum ijsse ac redijsse commemorant, Virgil. 4. Georg. Tænarus, Ætna Væsuuius, mōtes fumantes, & ardentes, credebātur esse portæ inferni.

Tænareas adijt fauces, alti ostia ditis,
Et Ouid.
Ad Styga Tænaria est ausus descendere porta.

In monte etiam Væsuuio, seu Vęseuo hiatus quidam flammam fumumque vomens erat, quæ porta inferi esse credebatur, & Plinium Naturalis Historiæ scriptorem, qui cognoscendi cupidi-

tate eò se contulerat, absorbuit, & combussit, vt patet ex Epistola Plinij Iunioris, quæ naturali historiæ præfigitur. AEtnam, vulgò Mongibellum, quis nesciat in Sicilia montem esse perpetuo clarum incendio, & per illius montis antra ad infernum deueniri? Hunc curiositatis gratia visens Empedocles, ab igne & fumo erumpente præfocatus est. Licèt Horatius in Arte poëtica rē hanc aliter enarret dicens:

Plinius flāmis Vesuui combustus.

Empedocles flāmis AEtnæ.

Siculiq; poëtæ
Narrabo interitum, Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus AEtnam
Insiluit &c.

Sed Horatius hac in parte Empedoclem falsò dehonorauit. De quo Abul. in Repetitione de statu animarum, num. 324. & infrà.

Infernum propriè nullas habere portas.

Veruntamen hæc figmenta esse, & nullas habere infernum ianuas, ostendit optimè Abul. super Matth. c. 25. q. 521. & accuratè etiam in Paradoxa de Aquila, p. 5. c. 99. 101. & 102. & post c. 178. vsque 181. & in Repetitione de statu animarum, à numero. 310. Quin non solùm portas has, sed & quidquid de infernis docet fides, & antiqui poetæ cōcinuerant, irridere solent alij. Nam Ouidij, li. 15. Metam. illa sunt carmina.

Poëtæ irrident ac negant infernum.

O genus attonitum, gelidæ formidine mortis,
Quid Styga, quid manes, quid numina vana timetis?
Materiam vatum falsiq; pericula mundi, &c.

Falsum mundum appellat, quem futurum post hanc vitam docet fides. Et Iuuenalib. Satyra. 2.

Esse aliquos Manes, & subterranea regna,

Et con-

Et contum, & Stygio ranas in aquore nigras:
Atq; vna transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum are lauantur.

Id est, qui tam parui sunt, vt nondum soluant pretium in balneis, aut Thermis, quibus adulti lauari solent. Et Lucretius lib. 3.

Cerberus & furiæ, iam vero lucis egenus
Tartarus, horriferos eructans faucibus æstus,
Qui neque sunt vsquam, neq; possunt esse profecto.

Vnde cum poetæ portas assignarunt inferorum, id planè fecerunt vt ipsi vero similes facerēt eas fabulas quas suadere nitebantur. Si namq; fabulabantur, Herculem, Thesum, Pirithoum ijsse ad infernos, & redijsse, vt ponit Ouid. 7. met. & Seneca in Tragædia prima: & AEneam & Sibyllam & Orpheum, vt ponit Virg. 6. AEneid. & 4. Georg. profectò & portas inferi ponerent necessum erat. Similiter itaq; (vt post nænias has ad seriam nostrā conuertamur disputationem) certe nullas infernus habet portas, ac proinde quoties de portis inferi est sermo in scriptura, vulgariter, & iuxta consuetum loquendi hominum morem accipienda est talis loquutio. Aut dixerim, nomine portarum inferi, significari eā potestatem acditionem, quam Deus illis locis exercet aduersus peccatores. Abunde exemplorum reperire in scriptura, perfacile est, in quibus nomine portarum apthoritas ac potestas iudicis exprimitur. Prouer. 31. Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum iudicibus. Et Psal. Non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta, Rationem huius lege in Hieronymo, super Zachar. c. 8. & super Amos cap. 5. & super Ezechielem cap. 40. & in D.

Cur Poetæ fingebāt infernum habere portas.

Portæ in scriptura, quid.

Prou. 31.
Psalm. 126.

in D. Gregor. lib. 19. Moralium c. 11. & in Theod. super Amos c. 5.

VII. Pro his, quos cõstat esse in cęlo, orare, blasphemũ est.

AD quartum argumentum, fatemur non licete preces fundere pro beatis: tamen, vt rectè Alex. 4. p. q. 93. membr. 1. artic. 9. ad. 1. quando de salute alicuius probabiliter dubitamus, sanctum est pro illo orare. Quando tamen certiores facti sumus de eius salute, id facere non licet. Huc spectat illud Augu. sermon. 17. de Verbis Apostoli, & habetur cap. cum Marthæ. de celeb. miss. & in Mag. sent. in. 4. d. 45. Iniuria est orare pro matyre, cuius nos debemus orationibus commendare. Idcircò, nego quod preces nostræ prosint beatis ad augmentum gloriæ. Porrò illa formula precandi pro Apostolis, Martyribus &cæt. meritò per desuetudinem exoleuit, Idem dico de Oratione illa de D. Leone, cuius orationis loco hæc substituta est; Annue nobis, quæsumus Domine, vt intercessione famuli tui Leonis. Ita habetur in illo, cap. cum Marthæ §. Tertio loco. Vide Sixtum Senens. libr. 6. annotat. 47.

Ad vltimum argumentum respondere quidem volumus, sed non possumus, nisi in forma disputationis scholasticæ: secundum, quàm promisimus, propositæ quæstionis partem tractemus.

(˙.˙)

Dubium

Dubium alterum an alternis an verò simul calor & frigus, & cætera tormenta in damnatos agant.

VIII.

Vod alternis & successiuè sæuiant in damnatos prædictæ pœnæ, probatur primò, ex illo loco Iob 24. Ad nimium calorem transiet ab aquis niuium: quód de cruciatibus perditorum exponunt Sancti: si ergo est transitus de vno in aliud, alternis agunt, non simul. Secundò, hæc videtur esse sententia Theologorum. S. Tho. 1. p. q. 10. art. 3. ad. 2. vbi, cum sibi obiecisset, ignem inferni dici æternum, ex quo sequi videbatur, quod non solus Deus esset æternus: respondet, quòd in pœnis damnatorum est vera transmutatio vnius in aliud: atque adeò eorum pœnæ dicuntur æternæ, solùm propter durationem: iuxta illud Psalmi. Et erit tempus eorum in sæcula. Et. 1. 2. qu. 67. art. 4. ad. 2. apertè dicit, in damnatis esse successionem pœnarum. Idem habet Quodlibeto. 8. art. 18. de quo etiam videndus est Quodl. 7. ar. 11 Hericus de Gandauo in Quodlibeto. 12. de hoc fecit quæstionem. 11. & Capreolus in. 4. d. 44. quæst. 2. art. 2. Sed Abulen. in Repetitione de statu animarum, num. 109. id habet expressiùs: nam dicit. In pœnis inferni nullus ordo in permanendo est: quia cum aliquis nunc fuerit in nimio calore, transferetur ad maximum frigus: cum autem in frigore, ad calorem. Et super Matth. 25. q. 546. ait, dici posse quòd sit alternatio & transitus de vno tormento in aliud clariùs Richard. 44. art. 2. q. 10.

Argum. 1. Quòd detur transitus in inferno de vno tormento in aliud. Iob 24.

2. Argum.

Psalm.

Tertiò

5. Arg. difficillimum.

Tertiò ratione id suadetur, nam si simul ac semel frigus & calor in corpora dānatorum efferuent, punctum est lòngè difficillimum explicatu, quomodo qualitates ipsæ mutuò non se impediant? Quomodò vicissim in seipsas non agant? non se temperent & remittant? ac proinde non satis intelligitur quomodò illa corpora simul caleant, & frigeāt, & vtrumq; in summo. Imò tēpebunt potiùs: atq; adeò ne tepeant dicamus nō simul illas oppositas qualitates agere circa idem subiectum, sed successiuè vnam post aliam.

IX. Non esse in inferno trāsitū de vno tormēto in aliud.

Altera conclusione huic dubio respondemus: Nulla in tormentis damnatorū trāsmutatio, aut vicissitudo pœnarum reperitur, sed ijsdem prorsus alligati tormentis à principio suæ damnationis, per totam æternitatē excruciātur. Hoc tenet expresse Abul. super Matth. c.25.q.546.& q.551. cuius ratio amplificāda, & expendenda est à me solut. ad vlt. arg. Interim id ego probare adnitar coniecturis ex sacris literis, & vera Theologia, ac Philosophia deprōptis. Primò Apocal. 18. cum de damnatione impiæ Babylonis est sermo, sic dicitur: Ideò in vna die venient plagæ eius mors, luctus, & fames, & igne comburetur. Et statim, Væ væ ciuitas illa magna Babylon, quoniam vna hora veniet iudicium. Ex quo, quantum coniecturis assequi possum, existimo: quod dicitur, In vna die, & in vna hora, insinuat simùl & à principio omnes plagas & miserias superuēturas damnatis; non ordine aliquo & transmutatione. Secundò, ille locus Eccles. 11. Siue ceciderit lignum ad Austrum, siue ad Aquilonem, ibi erit, innuit, quòd vbi in initio casus seu damnationis humanum lignum ceciderit, ibi super vno recumbet latere, ibi perpetuò intransmu-

Prob ex scriptura.

Apoc. 18.

Eccl. 11.

transmutabile permanebit. Tertiò, quòd æterna dicuntur in scriptura tormenta, damnatorum, nonnihil nobis videtur conniuere: eò quòd æternorum hoc est propriū, quòd perpetuò citra aliquam nouitatem & mutationem, durent eodem statu, situ, modo, &c.

Quartò, verisimilimum hoc redditur, ex eo quòd ad torturam & pœnam miserorum facit, vt ijsdem semper malis affixi hæreant, & de vno in aliud minimè commigrent: nam sanè pœnarum transmutatio, licèt fit in deterius, leuat quodammodò. Et quare, inquam, dicamus, Deum inimicis suis peruicacissimis leuamen aliquod cruciatibus interponere? Profectò manna, dictus panis Angelorum, & omne delectamentum saporis in se habens, multoties repetitum fastidium generabant. Vnde dicebant illi, Nauseat anima nostra super cibo isto. Et in Psal. Omnem escam abominata est anima eorum, id est, māna. vt quidam volūt, quòd dicitur omnis esca, propterea quod esset vice omnis escæ, & omnigena saporum suauitate præstaret. Ponendum itaq; in malis damnatorum est, vt ijsdem tormentis absq; mutatione aliqua fastidiosissimè vexentur.

Probatur cōcl rationibus.

Sap 16.
Num 21.
Psalm. 106.
Sap. 16.
Māna dicitur omnis esca.

Quintò, ex incōmodis, quæ sequi videntur ex ipsissima eorūdem tormentorum & simultanea actione, quæ relata sunt in tertio argumento, nul lum est tam absurdum quàm esse videntur ea quæ ex opposita sententia sequuntur. Nam, inquiro, si successiuè frigus post calorem, & calor post frigus agunt in corpora damnatorum, iam sequitur primò quod quamdiu vnum agit, cesset aliud ab actione, & consequenter corpus damnati quiescat à passione illius, cuius actio cessat. Dicere autem quòd signabile sit aliquod tempus, in quo damnatus non excrucietur calore, & ardeat

Absurda quæ sequātur ex eo quod dicatur trāsitus tormentorum.

deat igne, illo, videlicet, interuallo quo friget & alget, vix credi poteſt. Deinde ſi mutuo calorem pellit frigus, & frigus calor, id ſubitò & in inſtāti nō poteſt fieri, niſi magno Dei miraculo, quod ſine neceſſitate non eſt ponendum. Reſtat ergo vt paulatim ſe expellant: paulatim aūtem expellere ſe non poſſunt, niſi cum magno lucro, ac refrigeratione damnati vt probatum eſt in ſuperioribus. Præterea, vix poteſt intelligi, quo ſitu & ordine diſpoſita ſint apud inferos tormenta illa & plagæ caloris & frigoris, vt viciſſim agant in damnatos, non ſimul. Et quis eos de vno tormento transfert ad aliud? vnde nouæ torturæ ſuperueniunt inſtrumenta? &c. Demum, ſi dicamus ſimul omnes pœnas perpeti inuariabiliter, euitantur incommoda ſupradicta, & ſine magna difficultate explicatur, qua ratione qualitates illæ contrariæ ſimul agere in corpora damnatorum poſsint, vt perſpicuè percipiet qui patiēter expectauerit, & me tertio argumento audiuerit reſpondentem: In quo multas argumentorum machinas in aciem producam, in quibus plurima philoſophica veſtris auribus digna continentur: quamuis ingenij mei, ac præſcripti temporis anguſtia, vereor ne ad ea tractanda ſufficiat.

X. Pulchra digreſſio de numero, ac genere tormentorum, quæ ſunt in inferno.

NE hallucinetur Theologus, cum de tormētis, quæ apud inferos ſunt, ſermo ſeſe offert, ſed diſtinguere probè ſciat quæ ibi ſint propriè, quæ metaphoricè, viſum mihi eſt paucis explanare, an in inferno ſint veri ignes, veræ niues & frigora, ſulphura, ſtridor dētium, fletus, vermes, fames, fœtor, tenebræ, quæ ſint illorum ignium nutrimenta & materies &c. Cum enim apud ſacros ſcriptores horum omnium peculiaris mentio interdum fiat, expedit nec omnia ad metaphoram transferre, nec verò in ſenſu pro

ſu proprio intelligere. Hoc autem diſputare nõ eſt extra chorum ſaltare, vt aiunt, ſiquidem examinare non poſſumus, an ſit vera in tormentis alternatio, niſi priùs exploratum ſit quodlibet tormentorum genus, quo damnati torquentur.

Ergo veri ignes in inferno ſunt. Id licet Græci negauerint, quos ſequutus eſt Auicenna, Sancti tamen Patres, Auguſti. Hier. Greg. Damaſc. quidquid in Græcorum fauorem afferantur, hanc Catholicam veritatem non negant, vt liquet ex S. Thom. in 4. d. 44. q. 3. artic. 2. q. 1. & 2. Palud. Maior. Durand. d. 44. Soto. d. 50. Sixtus, qui ſanctorum dicta expendunt & explicant. lege etiam Abulenſ. ſuper Matth. c. 25. q. 403. & q. 490. vſque ad q. 504. Caiet. Oratione. 5. habita ad Iulium ſecundum, Catharinum, Opuſculo de præmio bonorum, & malorum ſupplicio. Eſt ſane ignis viuaciſſimus in agendo, & qui à qualitate propria & naturali non poteſt tranſmutari, ſicut cætera elementa, queperegrinas impreſſiones pati poſsũt vt habet Ariſt. 4. Metaphy. Nec verò ſolùm ignes illi veri ſunt, ſed & elementares, & eiuſdem ſpeciei cum his ignibus, qui apud nos ſunt. *Ignes veri, & proprij ſunt in inferno.*

Quæ ſit illorum ignium materia, quæ fomenta; ex Iſa. c. 30. & Apoc. 19. 20. & 21. & Pſal. 10. videtur colligi, ſulphura eſſe: non ita quòd ignis ardeat in illis, quaſi comburantur & conſumantur ſulphura, & ex illis generetur ignis: omnis enim actio corruptiua & generatiua ceſſatura eſt poſt iudicium, vt infrà dicemus. Sed erunt ibi ſulphura veluti ferrum candens, quæ ſemel accenſa nũquam extinguentur. Accendet autem illa Deus, vtque in æternum durent ipſe Deus vt ita dicamus, ſufflabi, vt habet elegans & tremendum illud teſtimonium Iſaiæ c. 30. Præparata eſt ab heri. To- *Quibus fomentis nutriantur, & ardeant ignes inferni. Pſalm. 10. Apoc. 19. 20 & 21. Iſa. 30.*

ri Tophet, nutrimenta eius ignis & ligna multa: flatus Domini, sicut torrens sulphuris, succendés eam. Quid sit Tophet, non vacat explicare, liquet ex Hierem. c. 7. & 19. & ex 4. Reg certum est tropicè infernũ significare: fortassis totum hoc translatitiè & per metaphorã dicitur, ac proinde existimo ignes Tartareos nullis fomentis nutriri, ac nullis nutrimẽtis foueri. Quis inficiabitur, ignẽ, qui penes concauum Lunæ est, conseruari perpetuò, absq; nutrimẽtis? Quod inde prouenit, quòd ibi residet in proprio loco ac situ naturali. Similiter conseruare Deus potest ignes illos tartareos absq; nutrimentis: id tamen non per continuũ miraculum, quod alicui videbitur incommodũ, sed per hoc quòd Deus loco illi profũdo & subterraneo, dare poterit conditiones illas & qualitates, quas habet sphæra illa concaua Lunæ.

Hierem.

Niues, & aquæ non sunt propriè in inferno. *Zach. 9.* *Luc. 16.*

Vtrùm sint veræ niues & aquæ, multi in dubium vocant D. Greg. lib. 16. Mor. c. 30. negat. Sequitur Iansenius in Concordia c. 45. iuuat scriptura, Zach. 9. Tu autem in sanguine testamenti eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. Et Lucæ 16. inducitur diues ab Abrahamo sic efflagitans, Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aqua, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Nec verò locus Iob, Ab aquis niuium transeat ad calores ignis, contra nos est: quia, aut non est ibi sermo de pœnis Tartari, aut secundùm metaphoram capi debet propter eas absurditates, quæ sequuntur, ex eo quòd verè niues aut aquæ in inferno constituantur. Quocircà Abulen. in Repetitione de statu animarum, num. 303. & 308. non tam probabiliter hac in parte loquitur, nam ponit in inferno veras ac frigidissimas aquas, licèt super Matth. eas neget. De quo rursus statim.

Iob 24.

Frigore

Frigore nihilominus vehementiſſimo ac proprio excruciantur damnati: nam ſtridor ille dentium,de quo in ſcriptura tam ſæpe fit mentio, effectus eſt frigoris. Prouenit vero frigus hoc, vt tradit Abulen.ſuper Matth.ſuprà,à terra quæ circumſtat damnatos,& eſt valdè frigida:& quo ſolidior eſt,eò eſt maior in illa frigiditas; non habet enim ibi vnde à frigiditate ſua naturali immutari poſſit : nam ceſſante motu cœli nullus motus, aut alteratio naturalis reliqua eſſe poteſt. Neque verò oportet quod tangat damnatos, vt illos cruciet:cum enim operatio illa ſit intentionalis, fiet per ſpeciem ab obiecto ſuſceptam in ſenſu,quæ immutare poterit ſenſum tactus, & magnum in illo dolorem incutere,abſq; naturali tranſmutatione.De quo plura ſtatim, in ſolutione ad.3. *Frigore vero cruciantur damnati*

De verme,an propriè ſit in damnatis, quærimus,proptereà quod tam ſæpe, & tam apertè in ſcriptura fit mentio de verme, quo vexandi ſunt impij.Iſa.66.Vermis eorum non morietur. Et Iudith.16. Dabit ignem & vermes in carnes eorum. Et Eccleſ.7.& Marc.9. &c. dicimus tropicè ad animam transferri, ita vt nihil ſit aliud vermis quàm,vt dixit Poëta. *Vermes nõ ſunt proprie &c.* *Iſaiæ 66.* *Iudith 16.* *Eccl.7.* *Mar.9.*

Nocte dieq́; ſuum geſtare in pectore teſtem.

Et alibi de illis loquitur,

Quos diri conſcia facti
Mens habet attonitos,& ſurdo verbere cædit:
Occulto quatiente animum tortore flagellum.

Itaq; vermis eſt conſcientia peccatorum, vt etiã habet D.Hieron.ſuper Iſa.cap.14.& 66.D.Auguſt. lib.21.de Ciuit.cap.9.& Origen.Matth.13.De quo multa Abulen. in Paradox. de Aquila cap. 60. &

in Repetitione de statu animarum cap. 91. & super Matth.25.quæst.553.Hæ sunt illæ furiæ, & vltrices curæ, quas in inferni vestibulo posuit Poëta.

Vestibulum ante ipsum,primisq; in faucibus Orci
Luctus & vltrices posuere cubilia,Curæ.

Vbi Seruius, Vltrices curæ, id est, peccata & remorsus conscientiæ, quæ puniunt semper nocentes.

Fletus & lacrymæ an sint in damnatis.

Fletum & lacrymas,qui dixerit propriè in inferno esse, hæc dispendia subire debet: nam explicandum illi est,quomodo fletus, qui per resolutionem lachrymarum fit, possit in damnatis esse perpetuus? Lacrymæ enim, humor quidam sunt,quem necesse est tandem deficere, etiam si totum corpus resoluatur in lacrymas: eo quod in damnatis nulla sit restauratio humoris, cum nullus ibi sit cibus:quod tractat D.Thom. quodlibeto.7.artic.13.Quia tamen Matth.8.13.& 22. & Apocalyp.18.& alibi sæpè, constituitur fletus apud inferos, & propriè,vt vidimus,poni non potest:dicimus, fore fletum in damnatis,quantùm ad eam commotionem & conturbationem capitis & oculorum, quæ fletum comitari solent. Licèt aût cessãte motu cœli,cessabit omnis motus, cuius principium est motus cœli,non tamen cessabit motus voluntarius, cuius principium est volũtas,vel appetitus:& quia appetitus est principium motus localis,ideo cessante motu cœli, poterit homo moueri localiter: illa autem commotio capitis,& complicatio,vel contorsio partium corporis,motus localis esse videtur.

Matth. Apoc.18.

Stridor dentiu propriè in damnatis.

Sed quid de stridore dentium, dico futurum propriè in damnatis, cum corpora reassument. Et ita habet D.August.Epist.111. quæ est ad Iulianum,&

num, & insinuatur in Apocal. AEstuauerunt homines ab æstu magno, & commanducauerunt linguas suas. Et ratio est, quia stridor iste nihil aliud est, quàm concussio dentium, quæ ad motum localem pertinet. Sequitur porrò ex duplici causa, nempè ex indignatione, sicut nobis valde indignatis accidit sæpè stridere. Et secundo ex nimio frigore, quod futurum esse iam diximus: licet Abulens. quæst. 555. hanc secundam causam improbet: eius tamen improbationem ego non probo, nam existimo stridere damnatos etiam ex frigido irrepente sensim per totum corpus, & cruciante illud, non per alterationem, qua qualitas frigida recipiatur in corpore: sed per speciem frigoris non frigidam, sensilem tamen & intẽtionalem impressam sensui tactus. De quo rursus in solutione ad vltimum. *Apoc. 16.*

Pollicitus etiam sum de fœtore dicturum me. Ergo dico, non futurum propriè in inferno: quia necessum est, vt de re fœtente fiat fumalis euaporatio, ex qua multiplicentur species sine materia, vsque ad sensum olfactus: apud inferos autem talis euaporatio nusquam erit, cum illa sit continua & iugis quædam rei corruptio & generatio, quæ cessante motu cœli, nunquam erit. Dicit tamen Abulens. quæstione. 560. fœtorem adhuc esse posse, licèt desit fumalis euaporatio: cũ sensatio fiat per solam speciẽ, quę est intẽtio formę, & non per rem ipsam, vt dicturi sumus in solutione ad vltimum. Quo pertinent quæ de sensationibus beatorum, doctè tradidit Soto, in 4. distinct. 49 quæst. 4. articul. 5. Et sic in germano sensu explicari possunt loca illa, Isa. 29. De cadaueribus eorum descendet fœtor, & Ioel. 2. Ascendet fœtor eius, & ascendet putredo eius, quia superbè egit. Et Apocalyp. 14. & fumus tormento- *Fœtor propriè an sit in inferno.* *Isaie 29.* *Ioel. 2.* *Apoc. 14.*

rum eius ascendet in sæcula sæculorum.

Tenebræ in inferno nõ sunt omnimodæ, sed cum luce quadam.

Restant infernæ tenebræ explicandę. Sunt itaque veræ & propriæ, non tamen est omnimoda tenebra, sed parùm lucida, vmbrosa, & fusca, fortè sicut per noctem, in qua licèt non admodum distinctè, multa tamen videri possunt. Vtrumque

Eccl 11. Tob. 3.

ad pœnam perditorum spectat: quia enim, vt dicitur Eccl. 11 Dulce lumẽ & delectabile in oculis hominum: & Tob. 3. Quale gaudium mihi esse potest, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video? ideò auferre à damnatis lumen debemus: Quia tamen multa ibi sunt, quæ videri à damnatis opus est, ingratissima & horribilissima visu, ideò nonnihil lucis ibi ponunt sancti, Gregori' lib. 9. Moralium cap. 46. super illud, Iob 10. Vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Concinit locus Psalm. 28. Vox Domini intercedentis flammam ignis, adiecta glossa Beati Basilij super illum locum, vbi contendit, naturam ignis post iudicium diuidendam esse. Sunt namq; duæ ignis facultates, altera lucere, & ignire altera, licet lucere non sit tam propria, vt dicit D. Tho. in 4. d. 44. q. 3. ar. 2. q. 2. ad. 4. Itaque intercidit Deus & intersecat voce & volũtate sua vnam ab alia: nam aliquando lucet, non vrit: quod contigit cum pueris sanctis, apud Danielem. Aliquando verò, vt contingit in inferno, vrit & non lucet, nisi admodum remissè, vt dictum est. Vide Marsiliũ in 4. q. vltima art. vltimo in 1. argumento. Lud. Cœlium libr. 6. lect. Antiq. c. 11.

Iob 10. Psal. 28. Ignis inferni vrit, non lucet. Dan 3.

4 elemẽtis cruciandi impij.

His vt vltimam manum imponamus, Richard. in 4. dist. 44. art. 2. q. 10. ait ab omnibus elementis vexandos damnatos. De igne, satis liquet. De aqua probat ex illo Sap. 5. Candescet in illos aqua maris, & flumina cõcurrẽt duriter, & illo, Iob 24

Iob 24. Sap. 5.

ab

ab aquis niuium trâſeat,&c. Rurſus ex illo, Pſal. 10. Ignis, ſulphur, ſpirit⁹ procellarũ, pars calicis eorũ, probat eos igne, & terra fœtida, quę ſignificatur per ſulphur: & aëre procelloſo, qui dicitur ſpiritus tempeſtatis ſecundùm Auguſt. 12. ſuper Gen. longè poſt principium, torquendos eſſe damnatos. Deinde ex illo Sapient. 11. Per quę peccat quis, per hæc & torquebitur, & Sap. 5. Armabit creaturam ad vltionem inimicorum, probat ab omnibus elementis, affligendos. Sed vice auctarij accipe velut in epitome redactas, præcipuas barathri gehennalis pœnas, quas AEneid. 6. Virgil. eleganter ſupputat. Quo nihil verius, nihil Chriſtianius dici poteſt.

Pſalm. 10.

Sap. 5. & 11.

Epitome tormentorũ inferni, ex Virg.

Veſtibulum ante ipſum, primiſq; in faucibus Orci
Luctus, & vltrices poſuere cubilia, Curæ.
Pallenteſq; habitant morbi, triſtiſq; ſenectus,
Et metus, & maleſuada fames, & turpis egeſtas;
Terribiles viſu formæ, lethumq; laborq;
Multarum intereà variarum mõſtra ferarũ, &c.

Et his ſimiliter quædam alia, vſq; ad illud,

Non mihi ſi centum linguæ ſint, oraq; centum,
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſem.

AD primum argumentum, vt reſpõdeamus, explicemus locum Iob, qui in vulgatis codicibus ſic habet: Ad nimium calorẽ tranſeat ab aquis niuium, & vſq; ad inferos peccatũ illius. Optat Iob, vt in hominem ſceleratiſſimũ, qualem ſuperius deſcripſerat, maiora inferni tormenta deſæuiant. Et hæc eſt communis explanatio. Verùm iuxta Hebræum ibi, ſic legitur: Siccitas & calor auferũt aquas niuis, inferos peccauerunt, vt ſit ſenſus iuxta Rabbi Leui, quem

XII. Explicatur locus Iob, Ad nimium calorẽ tranſeat ab aquis niuiũ

citat Eugubinus ibi, Ecce scelerati nullas in præsenti vita pœnas pertulerunt, & tamen sine angustijs, & cum suauitate ad sepulchrum descendunt, sicut suauiter & facilè calor liqnefacit niues. Ita etiam Rabbi Abraham, & Vatab. & Isidorus Clarus. Sed tamen hanc expositionem nunc mittamus, & Hebraicam veritatem cum Vulgata facilè hoc modo conciliemus: Ariditas & calor auferunt aquas niuis, nempe in gehenna, in qua dum algore terribili frigent damnati, superuenit ignis & calor vehemens qui eos torret & vexat atrocissimè. Stat tamen adhuc difficultas, quo pacto de vno tormento in aliud trãseãt: nam ex hoc loco Iob, Richardus suprà, art. 2. quęstione 10. in fin. tenet alternationem etiam futuram tormentorum, in inferno: cui proinde in solutione ad. 3. statim respondebo.

Ad secundam argumentum dico, in nullius me hodiè verba iurasse: & sic in propositam sententiam ducor, quamdiù rationes & authoritates scripturæ potiùs suffragantur meæ sententiæ, vt probatum est, & liquebit adhuc amplius ex solutione sequentis argumenti.

XIII. Explicatur latissimè, vt calor & frigus simul agant in corpus damnati, non se remittant, & impediant.

AD tertium, in quo stat difficultas, primùm dicò æquè procedere cotra alteram opinionem: nam posito, quod successiuè calor, & frigus agunt in damnatos, perplexus nodus implicatur, qua ratione dum frigus, & calor se mutuo pellunt, non transeunt ad teporem: & sic vel leuem doloris paulam non præsentiscunt damnati. Proinde explicandi nodi isti sunt, ex D. Thom. Quodlibeto 7. art. 11. & quodlibet. 8. articulo. 18. & Capreolo, in. 4. distinctiqne. 44. quæstione. 2. articulo. 2. Argentin. quęstione. 1. artic. 3. Richard. artic. 2. quæst. 6. initio corporis, & ad secundum, in fin. Abulens. super Matth. 25. supra,

Henrico

Henrico de Gandau.quodlibet.12.q.11. Caiet. in oratione.3.ad Iulium.2. & alijs ex quibus habemus post diem iudicij,posse calorem & frigus simul agere, & simul sentiri à corporibus damnatorum, eo quod in illo statu nulla erit actio naturalis corruptiua,aut alteratiua:atq; adeò actio illa afflictiua qua damnati torquebuntur à calore,& frigore,non erit naturalis, sed intentionalis,& secũdùm esse sensibile.Itaque corpus damnati verè non frigefiet,aut calefiet:erit tamẽ species caloris, & frigoris in sensu tactus tam fortis,& tam intensa,ac si esset organum tactus physicè transmutatũ per calorem, & frigus in se susceptum, & non solùm intentionabiliter immutat⁹, vt reuera erit.Et hæc est causa ob quã potest esse dolor & acerrimus, & æternus: quia, scilicet,ex illo dolore non sequitur aliqua mutatio dispositionis naturalis.Scio plurimos,quos infrà referam,præsertim Henricum quodlibet. 11. q.8. dicere, quod absq; immutatione reali corruptiua impossibile est quòd sit dolor in animali. Verùm oppositum dicerent, si meminissent Aristotelis.2.de Anima text.121.& 138.dicentis, Sensus recipit speciem sine materia, sicut cera figuram sigilli. Quamobrem sine eo quòd corpora illa calefiant aut frigefiãt,atq; adeò sine eo quod corrumpantur,poterunt in ęternum simul & semel, frigus,& calor, siccitas & humiditas, & cætera tormenta in miserrima illa corpora vehementer irruere,& desæuire.

Cur nõ corrumpuntur corpora damnatorum ab igne.

Caiet.suprà & prior illo Abulens.& ante ambos Scotus in 4.dist.44.quæst.3.art.1. hãc difficultatem illustrant hoc exemplo: si quis rigentem manum præ algoris magnitudine, ad ignem vehemẽtem proprius admouerit, protinùs intimè irrepit & cruciat,vt hominem propriè exanimẽ reddat.

Sine eo quòd quis in se recipiat calore potest igne, & calore vehementer cruciari.

reddat. Vnde quęso tunc ille dolor? Nũ ex calore? nequaquam. Tam enim nihil, aut parũ caloris adhuc inhæsit, vt si altera manu quis attentet, plus frigere sentiet, quàm calescere. Cruciatur ergo ex eo quòd suscipit in sensu speciem excedentis sensibilis, nempe speciem vehementissimi caloris, licèt non calidam. Rursus, quod ex eo damnati crucientur, quia recipiunt speciem vehementis sensibilis, & non quia suscipiunt calorem, patet: quia lapis, & arbor suscipere quidem possunt in se calorem ac frigus, & tamen affligi neutiquã possunt, quia speciem sensibilem non suscipiunt.

Calor & frigus quomodò non contrarientur, nec se impediant in dãnatis.

Species itaque intentionalis ac sensilis impressa sensui animalis, si prouenit ab aliquo improporcionato & excedenti sensibili, est quæ illum lædit & affligit. Ex quo fit, quòd, quia ignis & frigus species sensibiles tantùm imprimunt damnatis, & inter illas non reperitur contrarietas, vt dixit Commentator 7. met. tex. 23. idcirco nec se destruunt, nec remittunt in eodem subiecto: sicut & species albi & nigri minimè secum pugnant, quandoquidem in eadem vnius oculi pupilla recipiuntur. Ita dicit Thomas de Argentin. in 4. d. 44. q. 2. art. 3. concl. 1. ad. 2. quod ignis ille in se habebit esse reale, sed in damnatis intentionale, & spirituale: licet Richard. ibi, artic. 2. quæst. 10. ad. 2. id non placere sibi satis insinuet. Sed & idem constare videtur experiẽtia. Sanè statim atq; manu, aut pede, aut alia corporis parte ignem tangimus, mox per totum corpus acerbissimo dolore contremiscimus: hoc autem per ipsum verum calorem, qui in momento per totum corpus diffundatur, non videtur posse fieri. Fit ergo per solam speciem caloris immaterialem, quæ sese ingerit per organa tactus, in totum corpus, in momento temporis, imò in vnico instanti; nam à tempo-

tempore minimè pendet actio intentionalis. Et hæc est causa, ob quam cessante tempore post diem iudicij, & quiescente cœlo, actiones intentionales exerceri poterunt, non verò alterationes, corruptiones, &c.

HAEC D. Thomę sententia, alioqui firmiter constituta, concutitur multis argumentis: quorum quędam, vt dilucidius veritas appareat, proferam. Principio non placet hæc sententia Richardo 4. dist. 44. art. 2. quæst. 7. Henrico, Quodlibet. 11. q. 8. Scoto in 4. dist. 48. quæst. 2. & d. 49. quæst. 13. Durand. dist. 44. quæst. 10. art. 2. Maiori. q. 4. Aureolo, & alijs quorum rationes adducit Palude eadem dist. quæst. 6. artic. 3. à numer. 11. vsque ad. 20. sed præcipuè sunt. 1. quia per immutationem intentionalem nihil reale abijcitur à corporibus damnatorum, nihil reale suscipitur, sed solùm id quod est naturæ conueniens, scilicet, species sensibilis, qua potius perficitur quàm læditur sensus. Confirmatur, quia si tota passio damnatorum reducitur ad intentionalem, & nō ad realem susceptionem caloris, & frigoris, iam non affligentur damnati secundùm veritatem ab igne & frigore, sed solùm à sua falsa apprehensione aut imaginatione. Vnde Henricus in illa. q. 8. hanc rationem plurimum exaggerans, dicit, nullo modo posse causari dolorem, si non adsint duæ causæ, quarum prima est immutatio corruptiua realis: secunda verò, apprehensio talis immutationis. Et quidem in soluendo hoc argumento multum desudant Palude suprà articulo 2. Capreolus eadem distinctione 44. quęst. 2. art. 2.

XIIII. Argumenta difficillima contra doctrinam traditam.

1. argu. quia fine immutatione reali nullus potest verè pati.

Nota.

Secundò insurgit quidam recens scriptor, cōtra eandem nostram doctrinam; dicens: Diuinas scriptu-

2. Ex scripturis.

scripturas,quando id licuerit, sub propria verborum significatione oportet accipere: sed scriptura dicit, Aestuauerunt homines ab aestu magno. Et diues dicebat, crucior in hac flamma. Et illud, In ignem mittent,& ardet &c. Non ergo licet ad tropicum & translatitium sensum hęc tam expressa verba deflectere, vt dicamus, solùm per speciem sensibilem caloris, non per verum calorem cruciari damnatos. Ita Michael de Palacio in 4.d.45.Disput.2.

Apoc.16.
Luc.16.
Ioan.15.

9 Quis cessante motu coeli, potest esse actio &c.

Tertiò contra illam rationem quę nititur coelorũ motui arguit Durand.in 2.d.15.q.3. Richard. suprà q.7. & Henricus suprà, & alij ex articulo Parisiẽsi,qui sic habet: Dicere quòd cessante motu coeli,si ignis esset iuxta stuppam, non combureret eam, error: saltem respectu damnatorum omnino expedit vt id dicamus, quod verissimè dictum est à Thoma de Argent.in 4.d.44.q.1. ar.3. concl.1.ad.1. quod post iudicium absoluitur ille ignis ab ordine & dependentia naturali:& ideo non aget in virtute coeli sed in virtute Dei. Confirmatur, quia non satis intelligitur hæc dependentia omnium actionum naturalium à motu coeli:nam inquiro,motus ille coeli,est ne principium alicuius alterationis?non sanè: quia motus localis non est aliqua qualitas aut forma, & sic nec formale alicuius motus principium.

Postremò Richard.d.44.art.2.q.10.ad. 2. fortiter impugnat illud exemplum de specie albi, & nigri, quæ simul recipitur in oculo. Nam dicit, quod si illæ duæ species simul recipiuntur in eadem parte oculi,impediunt se à sua actione,sicut cum per vitrum rubeum respicitur aliquid albũ. Multò ergo fortius species calidi, & frigidi simul in tactu receptæ sese in suis actionibus impedirent, cum tactus sit sensus longè minus spiritualis

tualis quàm visus. Et quidem sunt argumenta difficillima. Hoc vltimo mouetur Richard. ad tenendum quòd sit alternatio, & transitus caloris, & frigoris in damnatis.

XV. Refutantur hæc argumenta.

AD primum horum dicimus, reuera appetitum animalis à nullo lædi aut delectari, nisi mediante apprehensione: quod & Scotus obseruat d.44.q.3.art.1. quam ob causam lapis aut lignum, doloris & delectationis non sunt capacia: propterea quod quantumuis immutentur naturaliter à qualitate contraria: non immutantur intentionaliter per sensationem. Quod si arguas, si corpus beati poneretur in igne, minime læderetur, & tamen per sensum tactus sentiret calorem, ergo non consistit dolor in sensatione intentionali, sed in passione reali. Quod est etiã arg. Scoti. d.44.q.3.§. Contr.2.art. Ad hoc Palude supra q.6.num.24. haud dubiè dicit, quod sentiret beatus tactu calorem. Cũ vero petitur, Quare non læderetur, & doleret? Causam reddit ab extrinseco, scilicèt, à voluntate Dei, quæ læsionem impediret. Eandem causam approbare videtur Capreolus d.44.q.4.art.3. ad. 2. Durand. contra primam conclusionem, licet statim in solutione ad.3. eam deserat: & quidem meritò, eo quod in his rebus philosophicis, non est statim recurrendum ad solùm Dei placitum, sed ad naturalem intrinsecum causam tàlis effectus. Quapropter causam alij eam esse dicunt, quia beatus non apprehenderet illum calorem vt nociuum: contrà vero damnatus: Non enim immeritò dixit Auicenna 9. Metaph. animas interdum torqueri ex similitudine quadam apprehensa, qualis est somniantium. Et vulgo dicitur, Imaginatio facit casum. Hinc enim prouenit, quod plerique nimio ac insolito timore aut mœrore corre-

Si corpus beati poneretur in igne, non cruciaretur, & quare.

1. Causa.

2. Causa.

pti, exhalant animas, sine eo quod immutentur realiter, vt etiam obseruauit Palacius Disput. 2. licet id non satis probet. Reddi etiam alia huius diuersitatis potest causa, & hæc est impassibilitas, & cæteræ gloriæ dotes: quibus à læsione quacunque seruatur beatus. Et sic multùm licet iuxta ignem constituatur beatus, neutiquam dolore etiam pertenui lædi poterit, non sic damnatus. Hinc Henricus quodlibet. 9. quæst. 16. ad finem sic ait: Qualescumq; sint actiones in corpore beato, siue ad extra siue ad intra nō plus patietur quam modo patitur sphæra Lunæ à calore ignis quem in sua concauitate continet. Idem habet ad verbum Thom. Argent. suprà, concl. 2.

a Causa.

Ad secundum respondetur, iam ostensum à nobis esse, quæ absurda sequantur, ex eo quòd vera actione Physica & alteratione naturali, ignis & frigus agant in corpora damnatorum: nam ea vt in epitome reducamus, sunt: Primùm, quia cessante motu cœli, vt reuera cessabit, cum reassumptis corporibus nocentes cruciabuntur, nulla physica alteratio esse poterit. Secundùm, quia iam corpore damnati qualitates illas caloris & frigoris suscipiente aut simul, aut successiuè: oporteret vnam qualitatem ab altera remitti, ac impediri, aut misceri, & sic dolorem damnati magna ex parte leuari. Tertium, quia si physicè ac naturaliter immutantur illa corpora, necessum est vt tandem dissoluantur, ac corrumpantur: quia planè si corpus verè & physicè calefit & ardet, non potest tandem non resolui ac corrumpi nisi ingenti ac iugi & continuo Dei miraculo præseruetur. Præstat, vt quoad fieri poterit, exclusis miraculis, naturas & actiones rerum seruari dicamus: ac proinde postquàm sola actione intentionali satis torqueri damnatos ostendi-

Absurda quæ sequũtur, ex eo quod ignis & frigus physicè agant in damnatos.

ſtendimus, eam ſolam actionem ponamus, ne in prædictis offendamus ſcopulis & incommodis.

Ad tertium dicit Ariſt. 2. cœli text. 2. circulationé cœli eſſe cauſam principij motus aliorũ. Et tex. 17. & 20. & 28. idem ferè dicitur, & 8. Phyſicorũ tex. 1. & li. 2. de Gener. text. 57. & 1. Meteororum &c. idem inculcat ſępè numero: nempè, motum cœli cauſam eſſe motuum inferiorum. Eſt namque cœlum, primùm agens, primum mouens reſpectu motuum eiuſdem ordinis: non ſic reſpectu actionum intentionalium. Ideò rebus ſuæ naturæ relictis, nec ſtuppa ab igne, nec corpora damnatorum à frigore aut calore vnquam vſquam poſt die iudicij, patientur aut corrumpentur. Exacta huius explicatio videatur in Capreolo in 4. d. 44. q. 4. artic. 3. §. Ad argumenta Durandi 2. loco inducta, vbi copiosè de iſtis diſſerit, & excutit articulum illum Pariſienſem. Vide etiam q. 2. ar. 3. Sed & Henricus Quodl. 11. quæſt. 15 lõgã inſtituit diſputationem, ſub hoc tenore: Verùm ceſſatio motus cœli poſt iudicium, erit cauſa incorruptionis corporum damnatorum. Qui locus à viro philoſopho ac Theologo nulla ratione prætereundus eſt. Licèt autem motus localis cœli non ſit eius virtus, qua agit, eſt tamen cauſa ſine qua non ageret in his inferioribus. Simile eſt in corde, quod ſi à motu ceſſaret, minimè viuere poſſet animal: at certum eſt motum localem non eſſe cordi rationem formalem viuificandi.

Motus localis cœli, eſt cauſa omnium motuũ, & actionũ naturalium.

Motus localis cœli nõ eſt cauſa formalis, ſed cauſa ſine qua non, agendi.

Ad 4. dicimus, ita eſſe impediri tunc temporis illas viſiones, non tamen propter ſpecies quæ ſe impediant, ſed propter indiſpoſitionem medij. Quòd in ceteris etiam ſenſuum medijs facile eſt videre. Porrò ſi doctrina hacten⁹ à nobis tradi-

An ſenſus obiecta ſenſuum impri-

Ut suas species in sensibus damnatorum.

ta, vera est: & quidem vera est, si ego rectè dispicere, ac collimare potui: eadé ratione cæteri sensus damnatorum à proprijs obiectis improportionatis ac excellentibus, validissimè affligétur. Verùm cum fœtor, sapor, & sonus non possint suas species multiplicare in inferno, partim propter defectum medij, partim propter defectum alterationis, & fumalis euaporationis, & realis corporum cófractionis, quæ vt odor sapor & sonus causentur, necessariæ sunt: res mihi est longè difficillima intellectu, quo pacto post iudicium, quando omnis corruptio, & alteratio cessabit, exerceri sensationes illæ possint auditus, gustus & olfactus. Et de Beatis post resurrectionem corporum par est dubitandi ratio, si rerum naturas, & non peculiares Dei dispensationes attédamus. De his me aliquando in huius quæstionis calce dicturum pollicitus sum. Sed metu prolixitatis interceptus fidem ex parte frangere cogor. Tantum metus ille vestra patientia & attentione abutédi me deterret. Remitto vos ad Abul. in Matt. c. 25. q. 560. Sanct. Thom. in 2. d. 2. q. 2. art. 2. & in 4. sent. latissimè, Henricum, quodlib. 7. q. 7. vbi planè post multa, recurrit ad miraculum, Sot. 4. d. 49. q. 4. art. 5. In quorum &c. In quorum explicationem si multas ego moras nunc traherem, in detrimentum aliorum, quæ adhuc hodiè tractanda supersunt, verteretur. Ne ergo vertatur, ego me ad aliam conuerto disputationem.

QVAE-

QVÆSTIO SEXTA POSITIVA.

Sitne in veteris testamenti voluminibus apertus locus, in quo Deus ipse, & non tantùm Christus passurus esse dicatur?

Atissimus campus sese nobis aperiebat, in quo longè liberiùs quàm vsquam vnquam, ac libentius expatiarer, si à me impetrare potuissem, vt in superioribus disputationibus parciùs me gessissem. Ergo disputationem hanc temporis breuitati accommodabo, quando quidem tempus ipsi accommodare non possum.

RAptim verumtamen à me admonitos vos esse volo, nullam habendam esse rationem quorundam doctorum, qui vt inueniant scripturas, in quibus Dei mors ac passio cõtineantur, confingunt (vt ita dicam) scripturam quandam sacram, ab ea quam nunc Ecclesia tenet & veneratur, longè dissidentem: nam contendunt, codices Hebraicos, quos nunc temporis habemus, vitiatos esse & corruptos, & à veris originalibus distare quàm plurimum. Quoniam, dicũt, (vnum aut alterum vt è multis deligamus exemplum) Iob.32. vbi nunc habetur Hebraicè, & condẽnabunt Iob, erat olim. Et condemnabunt Deũ. Et Numer.11. vbi dixit Moyses ad Deum, Obsecro vt interficias me, vt non cogar videre malum meum: scriptũ erat olim, Et non cogar videre malum tuum. Et Malachiæ.1. vbi nunc legimus. Ecce de labore, & exufflastis illud, dicit Domi-

[Margin: 1. An Codices Hebræi, qui bus nunc vtimur, uitiati sint.]

[Margin: Iob 32. Nume. 11.]

nus: ſcriptum erat olim, Exufflaſtis me, ſeu expirare feciſtis me. Ita referũt Porchetus. 1. p. Victoriæ aduerſus Iudæos. c. 15. Galatinus lib. 1. de Arcanis. ca. 8. Adrianus Finus lib. 3. & 6. Flagelli Iudæorum Cano. li. 2. de Locis. c. 13. & 14. vbi plurimos Patres citat pro hac parte: Hermas Lætmatius li. 8. de inſtauranda religione. c. 6. Iacobus de Valētia, Petrus Antonius Benther, & Figuerola, Lindanus, Titelmanus, Leo Caſtrenſis, & multi alij, quorum concors ſententia hæc eſt, quòd data opera Hebraicos codices corruperunt Iudæi. Sana tamen ac recta intentione, vt quidam eorũ referunt. Nam dicunt, Rabbi Iohanam, ex nomine Rabbi Simeon ſcriptum reliquiſſe, Bonum eſt vt euellas literam vnam de lege, & ſanctificetur nomen Dei in publico: Quaſi diceret: Expedit puncta aliqua mutare, & literulas inuertere de ſacris voluminibus, ne res tam abſurdæ de Deo dicantur, vtpote quòd paſſurus, & probris afficiendus, & morte plectendus aliquando Deus ſit, vide Syxtum Sen. lib. 2. hęreſi. 2. In eandem ſentētiam incidiſſe videntur Orig. homi. 12. ſuper Hieremiam, Euſeb. libr. 4. hiſt. Eccle. cap. 18. D. Hier. ad Gallatas. 3. & Iuſtinus, cuius tamē in illo Dialogo mentem, arbitror non ſatis accuratè legiſſe eos, qui eum allegant pro hac parte.

Quod Iudæi ſana intētione corruperũt Codices Hebraicos.

In hanc tamen ego ſententiam nunquam deſcendam, vt exiſtimem, vitiatos eſſe vnquam Hebraicos codices: imò cenſeo incorruptos & integros ſeruari ab eis tēporib⁹, quib. ſcripti ſũt, ad noſtra vſq; tempora. Nec deſtituta eſt hæc ſententia patronis grauiſsimis. Eam tuentur Aug. Eugubinus, Driedo. Caiet Lyran. Burgen. Vega, Syxtus & D. Hiero. vbique locorum & quidnam alij noſtri temporis, doctrina & pietate præſtãtes viri. Sed præſertim ab illis verbis lege D. Hiero.

Tenendum eſt quòd Hebraici codices nulla in parte ſunt corrupti.

Hiero. in Commen. Isai. ca. 6. Si quis, inquit, dicat Hebræos libros à Iudæis esse falsatos audiat Origenem &c. vsq; ad, Vt Iudæi falsaturi erant. Vide D. Thom in Epist ad Rom. ca. 9. ibi, Maior seruiet minori. Tertul. in Apolog. ca. 18. &c. 19. Et omnium optimè D. Aug. 15. de Ciuit. c. 13. Nullus prudens (ait) debet credere, Iudęos tam longè lateq; dispersos conuenisse, & conspirasse in sacrorum voluminum corruptione, vt dum alijs inuidebant, scripturæ se priuarent pura veritate. &c. Vide ibi Diuum Augustin. Et quidem cum res hæc grauissima sit, præstaret eam silentio inuoluere potiùs quàm tam parcè tractare. Tempus me tamē deficit, quem minime deficeret magna rerum copia, qua assererem ac vindicarem hanc diuinorum voluminum puritatem, ac integritatem. Illis ergo locis prætermissis, inuestigandi & inquirendi nobis sunt alij ex veris thesauris sacrorum voluminum, quos nunc habemus, & quos semper nos habuisse credendum est. Porrò ex innumeris, quæ possem loca depromere, hæc paucis explicata propono.

Isai. 53. vulgò legimus, Et nos putauimus, eum quasi leprosum, percussum à Deo, & humiliatū: in Hebraico texto ad verbum sic habetur. *Et nos putauimus eū tactū percussum Deum, & humiliatū.* Quinimò magis ad verbū, quam si vertamus. Percussum à Deo, eò quòd in Hebræo non habetur præpositio illa, A. Quod & Leo Castrensis ibi aduertit. Vbi & dicit D. Hieronymum &. 70. vertisse percussum à Deo, quia fortaſsis. 70. tūc temporis formidarent, Percussum Deum, quia pro Gentilibus vertebant Hebraicos codices. Hac enim de causa permulta fidei mysteria silentio conuoluerunt. 70. ne blasphemandi occasionem Gentilibus, in quorum gratiam

II. Primus locus valde notandus.

tiam

tiam vertebant ſcripturas, darent: quod dicit Hierony. in Epiſt. illa, quæ incipit: Deſiderij mei. Refert autem Diegus Paiua Dandrada Luſitanus optimè de Chriſtiana religione meritus, in Defenſione Tridentinæ fidei lib. 4. nouiſſe ſe multos Hebræorum non vulgares ex Africanis, qui ſola lectione huius capitis.53. Iſa. inducti fuere ad deſerendum Iudaiſmum, & amplectendam fidem Chriſti. Cum verò Paiua quoſdam eorum ſæpenumerò rogitaſſet, Quidnam in illo.c.53 reperiſſent, quod eos ita cōmouiſſet, dicebant illis verbis, *Percuſſum Deum & humiliatū*, ſe eatenus eſſe perſuaſos, vt non poſſent non credere, Ieſum Chriſtum, qui ſic fuit percuſſus & humiliatus, & de quo in illo.c.53.tā apertè ſcribitur, eſſe verū Deū. Hæc ergò verba paſsim deuotiſsimè repetebant, *Percuſſum Deum & humiliatum.*

Iudæi Afri conuerſi ad Chriſtum ex lectione huius loci Iſaiæ.

III. 2. loc⁹ Deut. 21. Deus ſuſpenſus in ligno.

Alter locus affinis præcedenti eſt, quem breui proferam, Deut.21. vbi de homine flagitioſo, ob ſua ſcelera crucifixo, ſic dicitur: Non permanebit cadauer eius in ligno, ſed in eadem die ſepelietur, quia maledictus à Deo eſt qui pendet in ligno: & nequaquam contaminabis terram tuam. Breuiter multiplex huius loci verſio ſic conſtituitur ab Adamo, in Epiſtola ad Gal.c.3. Septuaginta verterūt, Maledict⁹ à Deo omnis qui pēdet in ligno. Aquila verò & Theodotio, Maledictio Dei eſt qui ſuſpenſus eſt. Symmach⁹, Propter blaſphemiā Dei eſt ſuſpēſus. Rabbi Dauid in lib. Radicum, Ob maledictionem Dei ſuſpenſus eſt. Hebeō ille hęreſiarcha ſemiiudęus & ſemichriſtianus, vertit Iniuria Dei ſuſpenſus eſt Barchanina Iudęus, quo nocturno pręceptore vſus eſt Hiero. ad hunc modum legit, *Contumelioſe Deus ſuſpenſus eſt.* Harum lectionum hæc vltima arridere nobis debet. Et certè eſt mirabilis: cui proin-

proinde nihil derogat, quod à Iudæo ille perfido adducta sit. Tũ quidem, quoniã Hebraica litera optime patitur hanc versionem: tu etiã, quia si inimici nostri sunt iudices, vt habet scriptura, & tamen ipsi nobis hac in parte suffragantur, cur eorum censurã ac sententiã refutabimus? Iuuat Procopius Gazæus, qui, vt refert Leo Castrensis in Apologetico lib. 5. sic verti posse illum locũ dicit, Maledictus est omnis Deus, qui pendet in ligno. Quam lectionem si sequamur, probè quadrat quæ inibi adijciuntur. Non permaneat cadauer hominis crucifixi in ligno, vsq; ad diem alteram, quoniã contumeliose Deus suspensus, seu suspendendus est. In honorem ergo Dei aliquando suspendendi in ligno, lege cautum erat, vt crucifixi iã vita functi honorifica afficerentur sepultura, quamuis viui ignominiosa morte succubuissent. Eò ꝙ Deus etiam ignominiosè occidendus, & in patibulum agendus erat: & tamen gloriosum sepulchrum erat habiturus vt habet Isai.

Deut. 33.

Crucifixi eadem die erãt sepeliendi apud Iudæos.

Isai.

IIII. 3 locus ex *Psalm. 40.* Deũ egenũ, & pauperẽ.

Tertius locus produci poteſt ex Pſal. 40. vbi nanq; nos legimus: Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, punctis variatis certissimũ est sic verti posse: Beatus qui intelligit *Deum egenũ & pauperem.* Nam vox Hebræa, El, quæ ibi habetur, & quæ cum puncto Segol, significat, super: cum puncto, C ere, significat Deum. Est autẽ certo certius, puncta illa ad sacram scripturam minimè pertinere; ac proinde salua semper & intemerata permanente sacrorum voluminum authoritate ac puritate reijci ac mutari possunt; nã & Hebræi ipsi, vbi suam Torah, id est, legem & scripturam incorruptam & sacrosanctam seruant, non habent illam punctis distinctã, ac vocalibus illis dispunctam. Certè D. Hier. puncta

Puncta, & uocales Hebræorũ codi cũ non sunt

puncta ad libitum ponere & variare, dũmodò textus rectè cohæreat, & literæ relinquantur intactæ, nobis permittit. Nam in Epistola ad Euagriũ, sic habet: Nec refert, vtrũ salim, vel salẽ nominetur, cum pro voluntate lectorũ, & varietate regionũ, eadẽ verba diuersis sonis & accentibus proferantur. Et super Isai. c. 21. in illis verbis: Ad

Isaiæ 21. me clamat ex Seir, dicit: si volueris legere, Eli, sonat, Deus meus: Si verò legas, Elai sonat, Ad me. Ecce vbi permittit vtro nis modo legere. Et super

Isaiæ 62. Isa. 26. in illis verbis: Morientes non viuant, dicit, Vbi nos habemus, Perdidisti omnem memoriã corũ. legunt. 70. Perdidisti omnẽ masculũ eo-

1 Reg. 15. rũ. Nam si legas, Zecher, significabis memoriam: si verò, Zachar, masculũ. Et subdit, inde quosdã opinari deceptum fuisse Saulẽ. 1. Reg. 15. quia præcipiente illi Deo, vt disperderet Amalechũ, & omnem eius memoriã, ipse intellexit: Et omnem eius masculum: & ideò interfecit quidem omnem masculum, reseruauit tamen sibi multa alia.

Cur Saul nõ destruxit omnẽ memoriã Amaleh, vt Deus iusserat.

V.
4. locus ex Zach. 12.

Quarti loci authoritas plurima est ad nostrũ propositũ, & expẽditur ab Adria. Fino l. 3. c. 13. & lib. 6. c. 71. nam Zacha. c. 12. sic loquitur Deus per prophetam, In illa die quæram conterere omnes gentes, quæ veniunt contra Hierusalem: & effundam super domum Dauid, & super habitatores Hierusalem, spiritum gratiæ & precum: & aspicient *ad me quem confixerunt*, & plangent cum planctu quasi super vnigenitum, & dolebunt super eum, &c. Profecto per quàm illustre & perspicuum est hoc testimonium: nam primùm omnium Deus de se ipso apertissimè loquitur, dũ ait: Quærã conterere omnes gentes, & effundã spiritũ gratię. Et quomodò enim hæc alicui, siue homini, siue Angelo adaptari possunt?

præ-

præter quàm quòd ibi dicitur, verba illa esse Dei: nam habetur: Hæc dicit Dominus, &c. Et mox ait, Aspicient in me quem confixerunt, & plangent super eo, idest, super me muratio personæ familiarissima est in scriptura. Vnum veruntamen mihi hoc loco obseruandum videtur, Græcos hoc testimonium Zachariæ nusquam reperire: nam in translatione. 70. non reperitur, eo quòd ipsi sic verterũt locum illum, Aspicient ad me pro eo quod insultauerunt. Cuius versionis oc asio ait D. Hieron. fuit similitudo elementorum Daleth, & Res, quæ paruo tantùm apice, apud Hebræos distinguuntur: nam Dacar, perfodere seu transfigere: Racad vero saltare, vel subsilire significat, vt patet ex Pagni. in Thesau. Vide Oleastrum super Leuit. c. 24. ibi, Et maledixit filius mulieris, &c. D. vero Ioann. c. 19. hoc allegas testimonium non conjecit oculos in id quod. 70. verterãt, sed Hebraicam sequutus est veritatem. Ad idem allusit idem Ioannes Apocalyp. 1. Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, vbi pro, pupugerunt, Græcis est idem verbum quod hoc loco. Porrò & statim sequitur in Zacharia, Plangent super eo, & dolebunt super eo, videlicèt, super Deo & Domino suo: nam tam miserè erat plectendus Deus, & tam multis tormentis conficiendus vt lacrymas eliceret ex omnium oculis & ad commiserationem omnes commoueret.

Illud, Aspicient ad me quẽ conspexerunt, non habetur in 70.

Ioan. 19.

Apoc. 1.

Zach. 12.

PRæsto est & aliud testimonium, quod excerptũ est à me ex Oleastro super Gene. c. 2. de nomine Iehoua, quadrilitero illo celeberrimo Dei nomine. Dicit Oleaster, hoc nomen quod est Dei propriũ, & nulli vnquã creaturæ in scriptura communicatum, quemadmodum cætera Dei nomina, quæ & creaturis interdum adaptantur, vt statim cursim dicam, dicturus. q. 10. posit.

V I.
I. nomẽ Iehoua deducitur à voce quæ significat miseriã, & tormentum.

usiùs. Hoc ergo nomen Iehoua deducitur ab Houa, à radice Haua, quę significat euentum malum, & tristem contritionis & tormenti, vt dicit Pagninus ex Rabbi Dauid, in Thesauro linguæ sanctę, verbo Haua, quasi insinuetur nomine ipso futurum, quòd Deus tormentum & contritionem perpessurus esset. Sed tamen noluit Deus, vt huius significationis arcanæ omnes essent cōscij: nam non citra magnam causam. Exod. 6. quantum ego conijcio, dixit Deus ad Moysen: Ego Dominus, qui apparui Abraham, Isaac, & Iacob in Deo omnipotenti (Hebraicè in El Saddai) & nomen meum Adonai (Hebraicè Iehoua) non indicaui eis. Id est, ostendi me illis fortem & potentē (hoc enim significant illa nomina Dei, El, Saddai) non verò ostendi me eis in nomine Iehoua, hoc est, tristem, contritum, pauperem, qualem ostendam me in nouo testamento. Is locus Exod. 6. celebris est in scriptura, multifariā explicari solet: in hoc tamen omnes conueniunt, quòd arcana illius nominis, Iehoua, intelligentia non innotuit in veteri testamento. Mihi quod tradidi valdè placet. Et quamuis Gen. 4. in fine dicitur, Tunc cœptum fuisse inuocari nomen Iehoua, quod ita explicuit Caiet. super Exod. c. 6. tamen quantū ad prædictam nominis interpretationem spectat, nondum eis innotuerat nomen illud.

Exod. 6.

Nota maximè hãc expositionem.

Gen. 4.

VII.

6. locus expressissim', & elegantissimus.

SEd quando aliorum non esset copia testimoniorum, illud quod Hieremias in Threnis nobis offert, tam perspicuè demonstrat passurum ac moriturum Deum, vt nihil exactius nihil apertius desiderari queat. Sic ergo dicit propheta, Spiritus oris nostri *christus Dominus, captus est* in peccatis nostris. Hunc quidem locum doctores Hebræorum pleriq; interpretantur de Rege Iosia, qui interfectus fuit à Pharao-

Pharaone Nechao. Alij de Rege Sedechia comprehenso ab inimicis. 4. Reg. 25. Verùm isti pro peccatis suis comprehendi, capi & interfici optimè potuerunt. Cum verò vates pro peccatis nostris dicat, captum fuisse illum, de quo loquitur, necesium est vt alium quæramus, cui hæc quadrent. Is est Christus Dominus verus Deus. Quoniã tamẽ res hæc exposita est multis calumnijs, & cauillationibus Iudęorũ, nisi eorũ ora alijs rationibus obstruamus, sciendũ est id quod optimè consideratũ est ab Adria. Fino, lib. 3. Flagelli. c. 24. Petro Galat. lib. 8. de arc. Cat. cap. 10. in fi. ibi in illo testimonio Threnor. 4. cum dicitur, Christus Dominus captus est in peccatis nostris, loco illius vocis, Dominus, haberi in Hebræo nomen Dei tetragrãmatõ, quod nulli homini cõuenit nisi soli Deo, vt præ alijs dicit Orig. super Nũ. hom. 14. Initio. Neq; cõtra hoc est Burg. in addi. ad c. 17. Iudic. vt. q. 16. posit. fortasse tractabo. Atque adeò apertè habetur in hoc testimonio, Dominũ Deũ capiendũ & plectendum esse pro peccatis nostris. Quòd verò hoc nomẽ tetragrãmatõ, scilicet, Iehoua, ꝙ his quatuor literis Hebraicè scribitur, Iod, He, Vau, He, sit Deo propriũ, sitq; nomen Mesiæ in scriptura, patet ex illo elegãti loco Hier. 22. Ecce dies veniunt, & suscitabo Dauid ge: mẽ iustũ, & regnabit Rex: & hoc est nomẽ quod vocabũt eũ, Dominus iustus noster: Hebraicè, Iehoua. Hui⁹ loci vim ab impijs Iudæis asserũt Galatinus, Porchetus, Adrianus, &c. Et item illud pulcherrimũ, Isai 9. paruulus datus est nobis & vocabitur admirabilis, Deus, fortis. Scio hæc duo loca deprauari ab Hebraizantibus: nã legũt, Et hoc est nomen quod vocabit eum Dominus. &c. Itaque non vocabitur ipse Messias Dominus aut Rex: sed Dominus Deus vocabit eũ, & impo-

4. Reg. 25.

Iehoua nomẽ Dei propriũ. Is ergo mortuus &c.

Hiere. 22.

Isai 9.

net ei nomen. Alter similiter corrūpitur. Sed nobis satis est, quod ipse Chaldaicus Paraphrastes, pro no... s est in illis locis. Vide Adrian. Fin. lib. 3. Flagelli c. 17. 18. & 36. Nec prætereundi sunt Gal. li. 3. de arch. c. 8. 9. 10. & 11. & Porchetus 2. p. Victoriæ cap. 1. vbi latissimè, & eruditissimè ostendunt nomen illud tetragrammaton, propriū esse Messiæ, & nullum alium nisi Deum vocandum vnquam, aut vocatum hoc nomine, De quo ego q. vlt. posit. dicam. Scio Iudæos hac via subterfugere veritatem: nam dicunt, quando huic nomini Iehoua additur aliquid in sacra scriptura, tunc non significat Deum, sed hominem, vt sunt Latinè nomina, Deusdedit, Deodatus Gratiadeus, Quoduultdeus. Quibus in nominibus vox Deus non significat Deū. Sic ergo in illis locis, eo quod aliquid adijcitur nomini Iehoua, nā dicitur, Spiritus oris nostri Christus Dominus, vel Domin' iustus noster, dicunt non significari Deum verū, sed hominem. Sed hæc puerilia sunt. Et quidē si Iudæorum technis mouemur, nullus erit ta fixus locus, nulla doctrinæ arx tam munita, vnde præcipites nos iactare non vehementer moliantur. Nam & illum alioqui constitutissimum Zachariæ locum peruertere hac lectione conantur, Aspicient ad eum quem confixerūt. Cū omnes Hebraici codices habeant, Aspicient ad me, &c. Refert Galat. lib. 8. c. 17. & Porchetus 1. p. Victoriæ ca. 16. circa medium. Vbi Porchetus, & Galat. cap. 10. in fin. sic legunt, locum hunc: Spiritus oris nostri *Christus tetragrammaton, captus est in retib s, &c.*

Nomen Iehoua propriū Messiæ.

Fuga Iudæorum.

VIII. 7. Locus.

ACcipe alium locū Isa. 43 Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas ꝑpter me. Verumtamē seruire me fecisti in peccatis tuis & præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. Sic c. 1. dixerat, Laboraui sustinēs. Porrò egregia

gia habet antithesim cum versu precedenti, ibi c.43. dicit Deus: Non ego te seruire feci in oblatione, nec labore tibi præbui in thure: verũtamẽ tu seruire me fecisti in peccatis tuis, prebuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis 70. pro seruire me fecisti, vertunt, Defendi te, seu oblatus sum pro te, vel fui scutum pro te, & expendit hunc locum Adrian. lib. 3. c. 25. Illud etiam quod habetur Deuteron. 28. in fine, ex Hebræo: Et erunt vitæ tuæ suspensæ tibi coram, & non credes in vitas tuas, magnificatur à Galatin. lib. 8. ca. 17. & à Porcheto in Victoria aduersus Iudæos 1. p. ca. 16. longè ante medium, eo quod statim Deuter. 30. in fine, Deus appellatur vita, ibi, Ipse enim est vita tua. Dicitur autem Christus, Vitæ, in plurali, propter duas vitas quas vixit, alteram æternam, temporalem alteram.

Isaia 43. *Isaia 1.* *Deut. 28. & 30.* Christus vita nostra, & Deus noster crucifixus.

SEd postquã de veri Dei suspensione in ligno, sermo sese obtulit, non potuit etiam sese nobis non offerre locus Psal. 95. Dicite in nationibus, quia Dominus regnauit à ligno. Scopulus iste est in quo multi offendũt. De hoc ligno crux cõfecta est, vnde perplura ingenia pependerunt. Meum ego inde suspendere nolo: cùm, quia cum nollo fructu id facerem: tum, quoniam aliò vocor, quo ego si huic palo affigor, non veniam. Venire autem me non solum libet, sed expedit. Breuissimè absq; cõtentione fateor, antiquos Patres sic legisse, Dominus regnauit à ligno, Tert. lib. 3. aduer. Martionem, & lib. 1. aduer. Iudæos, Ambr. super 1. Corinth. 15. Augustin. bis, super Psalm. 95. Demum Orig. Iustinus, Hilar. Cassiod. Isidor. &c. Verùm illam vocem, *à ligno*, vnquam hactenus fuisse in Græcis, Latinis aut Hebraicis originalibus, ego constanter negabo. Vnde prætermissis alijs, existimo vocem illam, per paraphrasim olim

IX. 9. loc', Dominus regnauit à ligno. *Psalm. 95.* Vox, à ligno non est, nec fuit vnquã de textu sacro.

lim additam fuisse, illi loco Psalm. 95. & inde irrepsit in Codices aliquorum. Ita habet Faber Stapul. in Psalm. lege Couar. lib. 4. var. resol. ca. 5. num. 5.

Viri crucifixi erant versi ad populum: fœminæ ad lignum.

Circa crucifixos autem duo scito. 1. ex. ex Porcheto in 1. p. Victoriæ c. 16 ex libro Iudicum Hebræorum, qui dicitur Senhedrin, quod virorum suspensorum in ligno facies erant versus populum: fœminarum verò versus crucē, causa honestatis, & pudicitię. Aliud etiā recreādi animi gratia scito, nō solùm apud Iudęos fuisse in vsu crucifixionē, sed & apud Gentes. Præ cæteris illud ꝙ Iustinus lib. 22. hist. circa finem, ait, profero: Ob quam noxam, ait, in medio foro à Pœnis patibulo suffixus est Bomilcar, vt idem locus monumētum suppliciorum eius esset, qui ornamentū antè fuerat honorum. Sed Bomilcar magno animo crudelitatem ciuiū tulit, adeo vt de summa cruce veluti de tribunali, in Pænorum scelera concionaretur, obiectans illis crimina &cæt. Hæc ille. Quod portentū satis accedit ad id quod de Christo Domino, quodq́; de D. Petro nostræ historię referūt. Discrimen tamen est quod Bomilcar ob noxam actus in crucem est, & ex ea, crimina improperabat ciuibus: quorum opposita Christus & Petrus gesserunt.

Bomilcar de cruce prędicat.

X.

10. & 11. loca præstantissima & expressissima. Deut. 32.

VAle longum, ac vltimum dicam huic quæstioni feliciter, vt arbitror, cū duo expressissima, & exquisitissima loca protulero. Deut. 32. vbi habet vulgatus, Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus est Domini creatoris tui, sciūt quotquot Hebraicos codices consuluerūt, sic ad verbum posse verti. Deum, qui te genuit, *debilitasti*: & oblitus est *Deum vulneratum tuum*. vel, Occisum tuum. Nam vox, Tessi, quæ posita est, pro dereliquisti, longè proprijssimè significat, debilitasti,

tasti, vel debilitabis. Vox verò, Moholeleca, secundo loco, vulneratum, vel doloratum, & afflictum tuum ad verbum significat. Et non solum mei, qui per Dei gratiam Catholicus Christianus sum, sed Rabbinorum quorundam hæc fuit interpretatio, in libro Sifre, vel Cifre, vt in Porcheto Carthusiano Monacho eruditissimo in Victoria aduersus Iudæos 1. p. cap. 16. & item in Rab. Selomo. Et quidem est pulcherrima antithesis, nam pro Deo, ibi, Deum qui te genuit, habetur Zur, quod significat, Petram, vel fortem, vel rupem. Ergo, Fortem tuum, vel rupem tuam, id est, Deum fortissimũ tu debilitasti; id est, reddidisti debilem, afflictum, &c. *Et oblitus est vulneratum tuum*, id est, *Deum vulneratum pro te*, cuius alioqui nunquam obliuisci, sed semper meminisse deberes.

Fortis Deus debilitatus, vulneratus.

Nec minus est elegans quòd habetur Psalm. 77. Tentauerunt Deum, & *Sanctum Israel exacerbauerunt*. Pro *exacerbauerunt*, habetur Hebraicè, Hithvv, quod verè, ac propriè significat, *crucifixerunt*, vt ex Lexicis Hebraicis qui volet, discet. Ergo *crucifixerunt homines Sanctum Israel*, Deum Optim. Max. Vel etiam circumscripserunt, limitauerunt eius maiestatem & potentiam, & alligauerunt eam ligno. Nam totum hoc significat vox quæ ibi habetur, lege Titel. in Annot. ex Hebræo, & Genebr. ibidem super illum Psal. Certè si puncta ac vocales Hebraicarum dictionum demantur aut immutentur, multa huius generis loca reperientur. Immutari autem & demi licitè posse iã diximus, quantumuis (Helia Leuite referente, in lib. Masoreth, siue Traditionum) nonnulli falsò existimauerint, Moysem in monte suscepisse à Deo legem non solùm digito Dei scriptam, sed punctis etiam & vocalibus dispunctam: & alij (referen-

Psalm. 77. Præclarus locus.

(referente Galatin.li.8.de arc.cat.ver.c.8.) Esdrā fuisse punctorum authorem. Sed quoniam Galatini memini, scito ipsum etiam obseruasse, lib. illo 8.c.14. in illo loco Isaiæ 53. non haberi Muchemeelohim, sed Muche eloim, hoc est, non haberi *Percussum à Deo* sed *Percussum Deum, & humiliatum,* &c. vt vidimus. §.2.

Isaiæ 53.

QVÆSTIO SEPTIMA SCHOLASTICA.

Vtrùm, & quomodo Deus effectus contingentes conditionatos certò & infallibiliter cognoscat?

Mirum est quanta ab hinc paucis annis omnes facultates incremēta susceperint. Sanè, vt de alijs taceā, facultas Theologica, quę angustis olim limitib. constricta tenebatur, iam nostrorū magistrorum diligentia & eruditione ad tā multas easq; grauissimas & vtilissimas materias & disputationes, longè lateq; diffusa est, vt nulla iam ei accessio fieri posse crederetur. At si Theologia, quæ à præceptoribus nostris tradita est, cum ea quæ nunc temporis in scholis traditur, conferatur, augusta videbitur & tenuis: Tam multus est quæstionum & rerum cumulus, qui accessit. Ecce iam præsentem controuersiam nuperrimè in scholis natam, à recentissimis nostræ tempestatis prælectoribus excita-

excitatam tractare instituo: quam plurimum, lucis allaturam polliceor alijs peruetustis d f cultatibus de scientia, prouidentia, voluntate, prędestinatione Dei: vt qui attentè eam auscultauerint, experientur.

PRimum omnium status controuersiæ aperiendus & explanandus nobis est: nam inquirimus, qua ratione Deus cognoscere certò possit contingentia quædam conditionata, quæ quidem re ipsa nunquam sunt futura: at si aliqua apponeretur conditio, forent. Nihil perquirimus de euentibus conditionatis necessarijs, qui scilicet necessariam habent habitudinem, siue ex natura rei, siue ex lege Dei, cum suis causis: nā hi, licet re ipsa nunquàm futuri sint, possunt tamē certò cognosci, ꝓpter necessariā cōnexionē, quam habent cum suis causis. Verbi gratia. Si stuppa poneretur in quarto cælo, iuxta solē, comburetur ab illo: si Iudas decessisset in gratia, obtinuisset gloriam. Sanè effectus isti nunquam erunt quandoquidem illæ causæ nunquam ponentur. At, quoniam ex illis causis positis necessario habent sequi tales effectus, ideò in illis causis cognosci certò & infallibiliter possunt illi effect⁹, licèt re ipsa nunquam sint futuri. Cæterum quando effectus pendent à causa omninò libera & contingenti, & nunquam futuri sunt, non apparet quomodo certò scire Deus possit, quod tales euentus essent futuri, etiam si ponerētur illæ causæ liberæ: siquidem adhuc causis positis non est infallibile, quod effectus sequi debeat. Exempli gratia. 1. Reg. 23. consulit Dauid Deum, An si remaneret cum hominibus Ceile esset ab eis tradendus in manus Saulis. Responsum accepit à Deo, quod tradēdus esset, si penes illos maneret. Cum itaque re ipsa non fuerit traditus, quia

I. Explicatur titulus & status cōtrouersiæ.

1. Reg. 23.

puncta ad libitum ponere & variare, dūmodò textus rectè cohæreat, & literæ relinquantur intactæ, nobis permittit. Nam in Epistola ad Euagriū, sic habet: Nec refert, vtrū salim, vel salē nominetur, cum pro voluntate lectorū, & varietate regionū, eadē verba diuersis sonis & accentibus proferantur. Et super Isai. c. 21. in illis verbis: Ad

Isaiæ 21. me clamat ex Seir, dicit: si volueris legere, Eli, sonat, Deus meus: Si verò legas, Elai, sonat, Ad me. Ecce vbi permittit vtrouis modo legere. Et super

Isaiæ 62. Isa. 26. in illis verbis: Morientes non viuant, dicit, Vbi nos habemus, Perdidisti omnem memoriā corū. legunt. 70. Perdidisti omnē masculū eo-

1 Reg. 15. rū. Nam si legas, Zecher, significabis memoriam: si verò, Zachar, masculū. Et subdit, inde quosdā opinari deceptum fuisse Saulē. 1. Reg. 15. quia pręcipiente illi Deo, vt disperderet Amalechū, & omnem eius memoriā, ipse intellexit: Et omnem eius masculum: & ideò interfecit quidem omnem masculum, reseruauit tamen sibi multa alia.

Cur Saul nō destruxit omnē memoriā Amalech, vt Deus iuss erat.

V.

4. locus ex Zach. 12.

Quarti loci authoritas plurima est ad nostrū propositū, & expēditur ab Adria. Fino l. 3. c. 13. & lib. 6. c. 71. nam Zacha. c. 12. sic loquitur Deus per prophetam, In illa die quæram conterere omnes gentes, quæ veniunt contra Hierusalem: & effundam super domum Dauid, & super habitatores Hierusalem, spiritum gratiæ & precum: & aspicient *ad me quem confixerunt*, & plangent cum planctu quasi super vnigenitum, & dolebunt super eum, &c. Profectò per quàm illustre & perspicuum est hoc testimonium: nam primùm omnium Deus de se ipso apertissimè loquitur, dū ait: Quærā conterere omnes gentes, & effundā spiritū gratię. Et quomodò enim hæc alicui, siue homini, siue Angelo adaptari possunt?

præ-

prçter quàm quòd ibi dicitur, verba illa esse Dei: nam habetur: Hæc dicit Dominus, &c. Et mox ait, Aspicient in me quem confixerunt, & plangent super eo, idest, super me mutatio personæ familiarissima est in scriptura. Vnum veruntamen mihi hoc loco obseruandum videtur, Græcos hoc testimonium Zachariæ nusquam reperire: nam in translatione. 70. non reperitur, eo quòd ipsi sic verterūt locum illum, Aspicient ad me pro eo quod insultauerunt. Cuius versionis occasio ait D. Hieron. fuit similitudo elementorum Daleth, & Res, quæ paruo tantùm apice, apud Hebræos distinguuntur: nam Dacar, perfode re seu transfigere: Racad vero saltare, vel subsilire significat, vt patet ex Pagni. in Thesau. Vide Oleastrum super Leuit. c. 24. ibi, Et maledixit filius mulieris, &c. D. vero Ioann. c. 19. hoc allegās testimonium non coniecit oculos in id quod. 70. verterāt, sed Hebraicam sequutus est veritatem. Ad idem allusit idem Ioannes Apocalyp. 1. Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, vbi pro, pupugerunt, Græcis est idem verbum quod hoc loco. Porrò & statim sequitur in Zacharia, Plangent super eo, & dolebunt super eo, videlicèt, super Deo & Domino suo: nam tam miserè erat plectendus Deus, & tam multis tormentis conficiendus vt lacrymas eliceret ex omnium oculis & ad commiserationem omnes commoueret.

Illud, Aspicient ad me quē conspexerunt, non habetur in 70.

Ioan. 19.

Apoc. 1.

Zach. 12.

PRæsto est & aliud testimonium, quod excerptū est à me ex Oleastro super Gene. c. 2. de nomine Iehoua, quadrilitero illo celeberrimo Dei nomine. Dicit Oleaster, hoc nomen ꝙ est Dei propriū, & nulli vnquā creaturæ in scriptura communicatum, quemadmodum cætera Dei nomina, quæ & creaturis interdum adaptantur, vt statim cursim dicam, dicturus. q. 10. posit.

V I. Nomē Iehoua deducitur à voce quæ significat miseriā, & tormentum.

Pharaone Nechao. Alij de Rege Sedechia comprehenso ab inimicis. 4. Reg. 25. Verùm isti pro peccatis suis comprehendi, capi & interfici optimè potuerunt. Cum verò vates pro peccatis nostris dicat, captum fuisse illum, de quo loquitur, necesium est vt alium quæramus, cui hæc quadrent. Is est Christus Dominus verus Deus. Quoniã tamẽ res hæc exposita est multis calumnijs, & cauillationibus Iudęorũ, nisi eorũ ora alijs rationibus obstruamus, sciendũ est id quod optimè consideratũ est ab Adria. Fino, lib. 3. Flagelli. c. 24. Petro Galat. lib. 8. de arc. Cat. cap. 10. in fi. ibiin illo testimonio Threnor. 4. cum dicitur, Christus Dominus captus est in peccatis nostris, loco illius vocis, Dominus, haberi in Hebræo nomen Dei tetragrãmatõ, quod nulli homini cõuenit nisi soli Deo, vt præ alijs dicit Orig. super Nũ. hom. 14. Initio. Neq; cõtra hoc est Burg. in addi. ad c. 17. Iudic. vt. q. 16. posit. fortassè tractabo. Atque adeò apertè habetur in hoc testimonio, Dominũ Deũ capiendũ & plectendum esse pro peccatis nostris. Quòd verò hoc nomẽ tetragrãmatõ, scilicet, Iehoua, ꝙ his quatuor literis Hebraicè scribitur, Iod, He, Vau, He, sit Deo propriũ, sitq; nomen Mesiæ in scriptura, patet ex illo elegãti loco Hier. 22. Ecce dies veniunt, & suscitabo Dauid germẽ iustũ, & regnabit Rex: & hoc est nomẽ quod vocabut eũ, Dominus iustus noster: Hebraicè, Iehoua. Hui⁹ loci vim ab impijs Iudæis asserũt Galatinus, Porchetus, Adrianus, &c. Et item illud pulcherrimũ, Isai. 9. paruulus datus est nobis & vocabitur admirabilis, Deus, fortis. Scio hæc duo loca deprauari ab Hebraizantibus: nã legũt, Et hoc est nomen quod vocabit eum Dominus. &c. Itaque non vocabitur ipse Messias Dominus aut Rex: sed Dominus Deus vocabit eũ, & impo-

4. Reg. 25.

Iehoua nomẽ Dei propriũ. Is ergo mortuus &c.

Hiere. 22.

Isai. 9.

net ei nomen. Alter similiter corrũpitur. Sed nobis satis est, quod ipse Chaldaicus Paraphrastes, pro nobis est in illis locis. Vide Adrian. Fin. lib. 3. Flagelli c. 17. 18. & 36. Nec prætereundi sunt Gal. li. 3. de arch. c. 8. 9. 10. & 11. & Porchetus 2. p. Victoriæ cap. 1. vbi latissimè, & eruditissimè ostendunt nomen illud tetragrammaton, propriũ esse Messiæ, & nullum alium nisi Deum vocandum vnquam, aut vocatum hoc nomine, De quo ego q. vlt. posit. dicam. Scio Iudæos hac via subterfugere veritatem: nam dicunt, quando huic nomini Iehoua additur aliquid in sacra scriptura, tunc non significat Deum, sed hominem, vt sunt Latinè nomina, Deusdedit, Deodatus Gratiadeus, Quoduultdeus. Quibus in nominibus vox Deus non significat Deũ. Sic ergo in illis locis, eò quod aliquid adijcitur nomini Iehoua, nã dicitur, Spiritus oris nostri Christus Dominus, vel Domin' iustus noster, dicunt non significari Deum verũ, sed hominem. Sed hæc puerilia sunt. Et quidẽ si Iudæorum technis mouemur, nullus erit ta fixus locus, nulla doctrinæ arx tam munita, vnde præcipites nos iactare non vehementer moliantur. Nam & illum alioqui constitutissimum Zach. 12 locum peruertere hac lectione conantur, Aspicient ad eum quem confixerũt. Cũ omnes Hebraici codices habeant, Aspicient ad me, &c. Refert Galat. lib. 8. c. 17. & Porchetus 1. p. Victoriæ ca. 16. circa medium. Vbi Porchetus, & Galat. cap. 10. in fin. sic legunt, locum hunc: Spiritus oris nostri *Christus tetragrammaton, captus est in retibus, &c.*

Nomen Iehoua proprium Messiæ.

Fuga Iudæorum.

VIII.
7. Locus.

Accipe alium locũ Isa. 43 Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas ꝓpter me. Verumtamẽ seruire me fecisti in peccatis tuis & præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. Sic c. 1. dixerat, Laboraui sustinẽs. Porrò egregia

gia habet antithesim cum versu præcedenti, ibi c.43. dicit Deus: Non ego te seruire feci in oblatione, nec labore tibi præbui in thure: verùtamē tu seruire me fecisti in peccatis tuis, præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis 70. pro seruire me fecisti, vertunt, Defendi te, seu oblatus sum pro te, vel fui scutum pro te, & expendit hunc locum Adrian. lib.3.c.25. Illud etiam quod habetur Deuteron.28. in fine, ex Hebræo: Et erunt vitæ tuæ suspensæ tibi coram, & non credes in vitas tuas, magnificatur a Galatin. lib.8. ca.17. & à Porcheto in Victoria aduersus Iudæos 1. p.ca.16. longè ante medium, eo quod statim Deuter.30. in fine, Deus appellatur vita, ibi, Ipse enim est vita tua. Dicitur autem Christus, Vitæ, in plurali, propter duas vitas quas vixit, alteram æternam, temporalem alteram.

Isaia 43. *Isaia 1.* *Deut.28. & 30.* Christus vita nostra, & Deus noster crucifixus.

SEd postquā de veri Dei suspensione in ligno, sermo sese obtulit, non potuit etiam sese nobis non offerre locus Psal.95. Dicite in nationibus, quia Dominus regnauit a ligno. Scopulus iste est in quo multi offendūt. De hoc ligno crux cōfecta est, vnde perplura ingenia pependerunt. Meum ego inde suspendere nolo: cùm, quia cum nollo fructu id facerem: tum, quoniam aliò vocor, quo ego si huic palo affigor, non veniam. Venire autem me non solum libet, sed expedit. Breuissimè absq; cōtentione fateor, antiquos Patres sic legisse, Dominus regnauit à ligno, Tert. lib.3. aduer. Martionem, & lib.1. aduer. Iudæos, Ambr. super 1. Corinth.15. Augustin. bis, super Psalm. 95. Demum Orig. Iustinus, Hilar. Cassiod. Isidor. &c. Verùm illam vocem, *à ligno*, vnquam hactenus fuisse in Græcis, Latinis aut Hebraicis originalibus, ego constanter negabo. Vnde prætermissis alijs, existimo vocem illam, per paraphrasim olim

IX. 9. loc. Dominus regnauit à ligno. *Psalm 95.* Vox, à ligno non est, nec fuit vnquā de textu sacro.

lim additam fuisse, illi loco Psalm. 95. & inde irrepsit in Codices aliquorum. Ita habet Faber Stapul. in Psalm. lege Couar. lib. 4. var. resol. ca. 5. num. 5.

Viri crucifixi erant versi ad populum: fœminæ ad lignum.

Circa crucifixos autem duo scito. 1. ex. ex Porcheto in 1. p. Victoriæ c. 16 ex libro Iudicum Hebræorum, qui dicitur Senhedrin, quod virorum suspensorum in ligno facies erant versus populum: fœminarum verò versus crucē, causa honestatis, & pudicitię. Aliud etiā recreādi animi gratia scito, nō solùm apud Iudęos fuisse in vsu crucifixionē, sed & apud Gentes. Præ cæteris illud q Iustinus lib. 22. hist. circa finem, ait, profero: Ob quam noxam, ait, in medio foro à Pœnis patibulo suffixus est Bomilcar, vt idem locus monumētum suppliciorum eius esset, qui ornamentū antè fuerat honorum. Sed Bomilcar magno animo crudelitatem ciuiū tulit, adeo vt de summa cruce veluti de tribunali, in Pænorum scelera concionaretur, obiectans illis crimina & cæt. Hæc ille. Quod portentū satis accedit ad id quod de Christo Domino, quodq; de D. Petro nostræ historię referūt. Discrimen tamen est quod Bomilcar ob noxam actus in crucem est, & ex ea, crimina improperabat ciuibus: quorum opposita Christus & Petrus gesserunt.

Bomilcar de cruce prędicat.

X. 10. & 11. loca præstantissima & expressissima. *Deut. 32.*

Vale longum, ac vltimum dicam huic quæstioni feliciter, vt arbitror, cū duo expressissima, & exquisitissima loca protulero. Deut. 32. vbi habet vulgatus, Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus est Domini creatoris tui, sciūt quotquot Hebraicos codices consuluerūt, sic ad verbum posse verti. Deum, qui te genuit, *debilitasti*: & oblitus est *Deum vulneratum tuum.* vel, Occisum tuum. Nam vox, Tessi, quæ posita est, pro dereliquisti, longè proprijssimè significat, debilitasti,

tasti, vel debilitabis. Vox verò, Moholeleca, secundo loco, vulneratum, vel doloratum, & afflictum tuum ad verbum significat. Et non solum mei, qui per Dei gratiam Catholicus Christianus sum, sed Rabbinorum quorundam hæc fuit interpretatio, in libro Sifre, vel Cifre, vt in Porcheto Carthusiano Monacho eruditissimo in Victoria aduersus Iudæos 1. p. cap. 16. & item in Rab. Selomo. Et quidem est pulcherrima antithesis, nam pro Deo, ibi, Deum qui te genuit, habetur Zur, quod significat, Petram, vel fortem, vel rupem. Ergo, Fortem tuum, vel rupem tuam, id est, Deum fortissimũ tu debilitasti, id est, reddidisti debilem, afflictum, &c. *Et oblitus est vulneratum tuum*, id est, *Deum vulneratum pro te*, cuius alioqui nunquam obliuisci, sed semper meminisse deberes.

Fortis Deus debilitatus, vulneratus.

Nec minus est elegans quod habetur Psalm. 77. Tentauerunt Deum, & *Sanctum Israel exacerbauerunt*. Pro *exacerbauerunt*, habetur Hebraicè, Hithvv, quod verè, ac propriè significat, *crucifixerunt*, vt ex Lexicis Hebraicis qui volet, discet. Ergo *crucifixerunt homines Sanctum Israel*, Deum Optim. Max. Vel etiam circumscripserunt, limitauerunt eius maiestatem & potentiam, & alligauerunt eam ligno. Nam totum hoc significat vox quæ ibi habetur, lege Titel. in Annot. ex Hebræo, & Genebr. ibidem super illum Psal. Certè si puncta ac vocales Hebraicarum dictionum demantur aut immutentur, multa huius generis loca reperientur. Immutari autem & demi licitè posse iã diximus, quantumuis (Helia Leuite referente, in lib. Masoreth, siue Traditionum) nonnulli falsò existimauerint, Moysem in monte suscepisse à Deo legem non solùm digito Dei scriptam, sed punctis etiam & vocalibus dispunctam: & alij (referen-

Psalm. 77. Præclarus locus.

(referente Galatin.li.8.de arc.cat.ver.c 6.) Esdrã fuisse punctorum authorem. Sed quoniam Galatini memini, scito ipsum etiam obseruasse, lib. il-
Isaiæ 53. lo 8.c.14.in illo loco Isaiæ 53. non haberi Muchemeelohim, sed Muche eloim, hoc est, non haberi *Percussum à Deo* sed *Percussum Deum, & humiliatum*, &c. vt vidimus. §.2.

QVÆSTIO SEPTIMA SCHOLASTICA.

Vtrùm, & quomodo Deus effectus contingentes conditionatos certò & infallibiliter cognoscat?

Irum est quanta ab hinc paucis annis omnes facultates incremẽta susceperint. Sanè, vt de alijs taceã, facultas Theologica, quę angustis olim limitib. constricta tenebatur, iam nostrorũ magistrorum diligentia & eruditione ad ta multas easq; grauissimas & vtilissimas materias & disputationes, longè lateq; diffusa est, vt nulla iam ei accessio fieri posse crederetur. At si Theologia, quæ à præceptoribus nostris tradita est, cum ea quæ nunc temporis in scholis traditur, conferatur, augusta videbitur & tenuis: Tam multus est quæstionum & rerum cumulus, qui accessit. Ecce iam præsentem controuersiam nuperrimè in scholis natam, à recentissimis nostræ tempestatis prælectoribus excita-

excitatam tractare instituo: quam plurimum, lucis allaturam polliceor alijs peruetustis difficultatibus de scientia, prouidentia, voluntate, prędestinatione Dei: vt qui attentè eam auscultauerint, experientur.

PRimum omnium status controuersiæ aperiendus & explanandus nobis est: nam inquirimus, qua ratione Deus cognoscere certò possit contingentia quædam conditionata, quæ quidem re ipsa nunquam sunt futura; at si aliqua apponeretur conditio, forent. Nihil perquirimus de euentibus conditionatis necessarijs, qui scilicet necessariam habent habitudinem, siue ex natura rei, siue ex lege Dei, cum suis causis: nā hi, licet re ipsa nunquam futuri sint, possunt tamē certò cognosci, ꝓpter necessaria cōnexionē, quam habent cum suis causis. Verbi gratia. Si stuppa poneretur in quarto cælo, iuxta solē, combureretur ab illo: si Iudas decessisset in gratia, obtinuisset gloriam. Sanè effectus isti nunquam erunt quandoquidem illæ causæ nunquam ponentur. At, quoniam ex illis causis positis necessario habent sequi tales effectus, ideò in illis causis cognosci certò & infallibiliter possunt illi effect⁹, licèt re ipsa nunquam sint futuri. Cæterum quando effectus pendent à causa omninò libera & contingenti, & nunquam futuri sunt, non apparet quomodo certò scire Deus possit, quod tales euentus essent futuri, etiam si ponerētur illæ causæ liberæ: siquidem adhuc causis positis non est infallibile, quod effectus sequi debeat. Exempli gratia. 1. Reg. 23. consulit Dauid Deum, An si remaneret cum hominibus Ceile esset ab eis tradendus in manus Saulis. Responsum accepit à Deo, quod tradēdus esset, si penes illos maneret. Cum itaque re ipsa non fuerit traditus, quia

I. Explicatur tenuus & status cōtrouersiæ.

1. Reg. 23.

quia fugit, hinc iam digladiantur Theologi, qua ratione Deus certò sciuit, quòd Ceil[illegible]tani tradituri erant Dauidem. Et huius generis frequentia sunt in sacris Biblijs testimonia, quæ statim adglomerabo, in 1. concl.

1 Arg. quòd Deus nõ certo sciat illa futura, ex eo quòd nõ est vbi illa cognoscere possit.

Iam itaque arguitur, & probatur, quòd Deus non certo; sed coniecturaliter eos euentus cognoscat. Primò quidem, quia communiter Theologi eatenùs dicunt Deum certò cognoscere futura, quatenus ipsa sunt sibi præsentia secundùm esse quod habitura sunt in seipsis; vel secundum esse quòd iam habent in suis causis determinatis. Sed sic est quod euentus illi liberi conditionati nunquam futuri, non possunt esse præsentes Deo, cum non habeant esse in seipsis secundùm aliquã differentiam temporis: nec in suis causis determinatis, quia determinatas nullas habent; ergò non possunt certò cognosci.

2. Arg ex eo quòd illa nõ sunt scibilia.

Secundò arguitur: Nihil est certò & determinatè scibile, nisi quod determinatam habet rationem entis, siue in se, siue in suis causis: sed effectus isti, de quibus loquimur, neque in se, vt patet; neque in suis causis habent esse determinatum: quoniam nullæ causæ sunt determinatæ ad eorum productionem, ergo determinatè & certò a nullo intellectu cognosci possunt.

3. Ex eo quòd illa nõ repræsentatur determinate in diuinis ideis.

Tertiò: Quamuis Theologi, præsertim Scot. in 1. d. 39. q. 1. conclusione. 3. & vbi infra allegabitur, & Bon. art. 2. q. 3. & Aegid. & Greg. & Caiet. 1. p. q. 14. ar. 13 dicant, in diuina volũtate, ac in rationibus æternis idealibus cognosci à Deo futura contingentia: tamen apertè presupponunt, quòd Ideæ diuinæ nihil determinatè repræsentant, nisi secundùm quòd accedit determinatio diuinæ voluntatis, ad illius productionem. Sed sic est quòd diuina voluntas nequaquam determinatur

ad

ad producenda illa futura conditionata, nec illa vnquam futura sunt, nō est ergo vbi, & quomodo Deus certò illa possit cognoscere.

Quartò ad idem. Omnis propositio conditionalis vera, est necessaria, vt habent Dialectici, ergo illa propositio, si Dauid mansisset apud Ceilitanos, tradendus ab illis erat, si certo ac determinatè vera est, debet esse necessaria: at necessaria minimè est, vt patet, sed omnino contingens; ergo neque determinatè vera est. Sanè cum dico, si essē Romæ obtinerē beneficium, vt hæc conditionalis sit vera, oportet vt ex vi huius, quod est me esse Romæ, sequatur necessario necessitate consequentiæ obtentio beneficij: nam si fieri potest, vt ego sim Romæ, & illud non obtineam, iā conditionalis non erit vsquequaque vera, & infallibilis. nisi tantùm certitudine quadam morali, & cōiecturali, humano more & modo. Sed posito quòd Dauid maneret apud Ceilam, non erat fixum, & certum quod esset tradendus, & nulla erat necessitas siue consequentiæ siue consequētis, ex eo quòd ibi maneret, quod Ceilitani eum traderent, sed quædam probabilitas attentis circumstantijs ergo non erat determinatè verum & consequenter nec illud Deus determinate cognoscebat, quod Dauid ibi manens tradendus esset. 4. Ergo quòd omnis conditionalis vera, est necessaria & cæt.

Hæc argumenta vim habent fateor quæ doctos alias & constantes nostri tēporis Theologos succumbere coëgerunt, ijs tamen argumentis nos minimè consternabimur, quia potius ea funditùs destruemus.

Prima conclusio. Nulla ratione neganda est Deo Optimo Maximo certa, infallibilis, & determinata cognitio illorū euentuū conditionatorum: & oppositum qui asserunt, pluri- II. Quòd omnino est asserendum Deum certò & infallibiliter

 mum

illa futura cognoſcere. hic b. i ex ſcriptura. mũm derogant theſauris ſapientiæ & ſcientiæ Dei, & ipſius capaciſsimæ cognitionis immenſitati. In ſtio ex ſcripturis tumultuariò, & prout memoriæ ſuccurrunt, aliquot loca profero, in quibus abſolutè multa dicuntur, & affirmantur tanquã certò futura, ſi tales aut tales circumſtantiæ apponerentur. 1 Reg 23. 1. Reg. 23. ſi Dauid manſiſſet apud Ceilam, diuini habuit reſpõſum oraculi, quòd Mat. b 11. tradendus eſſet in manus Saulis. Et Matth. 11. Væ Sap 4. tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te pœnitentiam egiſſent. Et Sap. 4. Raptus eſt Ezech. 3. ne malitia mutaret intellectum eius. Et Ezechie. 3. Non ad populum profundi ſermonis, & ignotæ linguæ tu mitteris: & ſi ad illos mittereris, iExod 34. pſi audirent te. Et Exod. 34. Ne accipias vxorem de filiabus eorum filijs tuis, ne poſtquam ipſæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos. Et Iſai. 6. & Ioan. 12. Excæca cor populi huius Iſai. 6 & oculos eius claude: ne forte videat oculis ſu- Ioan. 12. is, & corde ſuo intelligat, & conuertatur, & ſa- Mat. b. 26. nem eum. Et Matth. 26. Dicit Chriſtus, An putas, quia non poſſum rogare patrem, & exhibebit mihi modo pluſquam duodecim legiones Ange- Luc. 16. lorum? Et Lucæ. 16. Si Moyſen & prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.

Ex his locis conficitur ratio efficaciſsima. Ex his itaque teſtimonijs hoc ſiſcitando concipi poterit argumentum. Nũquid ignorabat Deus, aut dubitabat & hærebat? an potius certo ſciebat hos euentus, qui commemorati ſunt in his locis, qui tamen nunquam erant futuri? Et quomodo ſi non ſciebat, protulit affirmanter, quòd Ceilitani tradituri eſſent Dauidem: quòd Tyrij & Sidonij acturi erant pœnitentiam: quòd Sodomitæ manſuri erant vſque adhuc; quòd

malitia

malitia immutatura erat intellectum illius hominis, immaturè rapti de vita: quod si Ezechiel mitteretur ad populum profundi sermonis, erat excipiendus & auscultandus: quod filiæ Amorrhæorum, & Chananæorum nubentes filijs Israel, eos inducturæ & pellecturæ erant ad idololatriam: quod nisi excæcarentur oculi illius populi, erant visuri & conuertendi, & sanandi à Deo: quod si Christus rogaret Patrem, exhibiturus erat ei Pater legiones Angelorum: quod mortuis resurgentibus illi non erant credituri? Certè inficias ire nemo iure potest, quin Sáctus Spiritus, qui hęc protulit & dictauit, nosset certo & infallibiliter hos euentus conditionatos, qui tamen nunquam futuri erant, neq; cũ causis ac conditionibus illis habebant necessariam connexionem.

Sed mouet quosdam, quod in huiusmodi assertionibus interdum scriptura vtitur illo aduerbio, Fortè, illo enim videtur tota firmitas & certitudo cognitionis eneruari. Attende quàm appositè respondeat D. Hiero. in Commeut. super Ezechiel. c. 2. & super Hieremiam. c. 5. & c. 26. Verbum, inquit, ambiguum, forsitan, Maiestati Dei non potest conuenire, sed nostro loquitur affectu, vt liberum hominis seruetur arbitrium: ne ex præscientia eius, quasi ex necessitate, vel facere quid, vel non facere homo cogatur. Eandem affert causam Theophylactus super Luc. 10. & Greg. homil. 9. super Ezechiel. & Remigius simul & D. Tho. ibi Matth. 11. & Abulen. ibid. q. 52. Rursus D. Ambro. lib. 2. de pœniténtia. c. 5. & idẽ Hieron. super Ionam. cap. 3. dicant, Ambiguè & sub dub dubio loquitur scriptura, vt dũ homines dubij sunt de salute, fortiùs agant pœnitentiam. Lege Gasparem Casaliũ lib. 2. Axiomatum Christian-

Cur in Dei verbis interdum ponatur vox dubitandi, fortè.

1. Causa.

2. Causa.

 stiano-

3 Causa. stianorum ar.2.c.7. Dici etiam aliud potest, quod ego si dicã, totus penitùs dissoluitur nodus. Glossa interlinealis Matth.11. dicit illam particulam forte, idē valere quod certè, Et Iansenius & Caiet. ibidem, obseruant, pro particula, forte, haberi Græcè, vtiq;. Et est simile Ioan. 15. si me sciretis, Ioan. 15. forsitan & Patrem meum sciretis. Et ibi, Noli Matth. 7. mittere margaritas ante porcos, ne fortè cõculcent eas. Vox itaque, fortè, idem valet atq; certe, vel vtique, & ex consequenti omnis dubietas à diuina cognitione remouetur.

Credi nõ debet quòd Deus aliquid proferat, quòd nõ certò, & determinatè cognoscat.

Deinde, quis ausit dicere Spiritum sanctum, qui est author scripturæ, non scire certò & infalibiliter ea quæ dictat, & profert? Certe quamcunque veritatem nouit diuinus intellectus determinatè. sed omnes illæ propositiones, nēpe, Si in Tyro facta fuissent signa, conuerterentur Tyrij. Si Dauid mansisset apud Ceilam, traderetur Sauli, &c. sunt quædam veritates: ergo certo ac determinatè cognoscuntur à Deo. Si dixeris, propositiones de futuro contingenti, vt multi dicunt, & præsertim de contingenti nunquam futuro, non habere determinatam veritatem: & sic neq; esse rationi dissentaneum, quòd nõ cognoscatur determinatè. Contra hoc est, quòd respectu diuini intellectus nulla est imaginabilis propositio, quæ non habeat determinatam veritatem, aut falsitatem Secunda ratio est, quòd absolutè omnis propositio debet esse vera vel falsa, quantumuis sit de futuro contingenti, vt ego statim probaturus sum: Cum ergo illæ sint propositiones, apertè sequitur, futuras esse veras, vel falsas, & sic à Deo scitas.

III.

Doctores pro hac nostra verissima sent.

EX Patrum & Doctorũ testimonijs id ipsum probemus. D. August. libr. de Bono perseuerantiæ. c. 10. explicans locum illum Matt. 11.

Væ

Væ tibi Corozaim, &c. quia si in Tyro & Sydone,&c.dicit: Deum probè cognoscere,quòd illi acturi essent pœnitentiam: quinimò non id solum cognoscere,verùm etiam quòd post factam pœnitentiam debebant iterò in pessimam vitam reuerti.Et hæc,inquit,fuit causa, ob quam virtutes & signa in illis oppidis facere noluit. Et inducit ad hoc propositum doctorem quendam, quem vocat non ignobilem, sed admodum acutum,doctum, & catholicum. Rursus idem August.lib.de.6.Quæstionibus contra Paganos q.2. tom.2.ait: Ideò non venisse Christum alio tempore, vel loco, quã venit:quia præuidebat Deus, quòd si alio loco aut tempore venisset, nulli erat in ipsum credituri. Certò itaque cognoscit futura cõditionata & infallibiliter Deus, Remigius etiam super Matth.11.quem ibi refert in Catena, D. Tho. & Anselmus Laudunensis Glossæ interlinearis author, ibidem, Matth. 11. hoc ipsum apertè dicunt, nempe Deum certò cognoscere quod Tyrij,& Sydonij resipiscere debebãt,& tamẽ res ipsa nunquã futura erat. Et dicit illa glossa particulam *fortè* quæ ibi habetur idem valere quod *certè* & idem quod *vtiq;*,vt vult Caiet.& Iansenius.Sed & Abulens.super 1.Reg.cap.23.q.13. & super Matth.11,q.52.explicans illud, Væ tibi Corozaim,&c.sic loquitur: Sciebat Christus determinatè,quid acturi essẽt Sodomitæ,si prædicaretur eis,scilicet,an conuerterentur,vel non. Hæc Abulens. Notetur illud aduerbium, determinatè. Prætereà dixerim: communem animi conceptionem, & modum loquendi fidelium hac in parte non posse à nobis non probari.Qui cum rogantur,Quid facerẽt, si hoc vel illud sibi contingeret. Statim cùm magna confidentia respõdent,Deus scit,quid tunc esset,quid

Matth.11.

Cur Christus non venit alio tempore,aut loco.

cerem. Quam responsionem velut firmam, & indubitatam reddunt, reliquas ceu incertas post habentes. Cognoscit itaq; illa Deus certissimè. De quo rursus in secunda conclusione.

Digressio, An propositio de fut. conting. sit determinate vera.

IIII. Disputatur & asseritur pars affirmatiua.

ED presfiùs examinemus, an illæ propositiones, scilicet Prędicatione Christi, Tyrij côuerterentur Ceilitani traderent Dauidé, &c. habeât determinatam veritatem, vt inde deducamus, an Christus eam cognouerit. Sunt qui negant illi, scilicet, qui vniuersaliter censent, propositionē de futuro contingentem, non esse determinatè verā, vel falsam. Quod tamen alij sibi nunquam persuadere possunt, imo existimant, hanc propositionem, Petrus curret, quæ apertè est de futuro contingenti, esse nunc determinatè verā, vel falsam. Ita multi Dialectici super lib. 1. Periherm. c. 8. & quàm plurimi Theologi super Mag. in. 1. d. 38. Grego. Arimi. q. 1, Ocham in sua logica, quos refert & explicat & sequitur Petrus Aliacen. in. 1. sent. q. 11. ar. 1. proposi. 1. Idem habet Cordub. li. 1. Quæstion. q. 55. Dub. 2. & ad idem allegat Ioan. de Medina, & Gabric. in. 1. d. 38. Capr. Scot. Burid. & alij permulti, vt infrà referam. Oppositam autē partē perpauci habent. Nostra itaq; est sententia, quod propositio de futuro contingenti, quāuis respectu nostri intellectus, non sit determinate vera; tamen in ordine etiam ad diuinum, aut etiam in ordine ad quemcumque alium intellectum,

Pars affirmans & vera.

Salte in ordine ad intellectū Dei

ctum, cui talem propositionem Deus reuelauerit, est determinatè vera. Marsilius in. 1. quæst. 40. articulo. 1. ad. 3. argument. principale, hoc etiam reputat probabile, licèt oppositum etiam probabile esse, dicat. Hanc eandem sententiam habent Capreol. 1. distinct. 38. quæstione 1. articulo, 2. ad. 3. Aureol. contra. 7. conclus. Et Scotus. in. 1. distinctione. 39. quæstione. 5. §. Ad argumenta principalia. Tartareus. Gandensis. Burleus, & cæt.

Omnis propositio est determinatè vera.

In eius probationem liceat mihi tantisper immorari. Sanè vniuersaliter est verum, quod verum vel falsum est propria passio propositionis, sicut par, vel impar est passio numeri. Et dicit Arist. 6. met. verum & falsum esse contraria immediata in propositionibus, sicut sanũ & ęgrũ in animalibus. Sed illæ præallegatæ sunt propositiones, ergo sunt veræ, vel falsæ: non falsæ vt patet, quia prolatę sunt à prima veritate, ergo verę. Secundo, quia harum propositionum, Petrus loquetur. Petrus non loquetur, altera significat determinatè eum effectum, qui determinatè futurus est: nam vel illa loquutio est futura vel non: nec inter hæc duo est dare medium, vt patet, nã vt habet Aristot. 4. met. c. 7. primum principium est quod in contradictione, non datur medium. Si ergo primum futurum est, ergo ista, Petrus loquetur, est modo vera, quia significat determinatè idquod erit. Si vero secundum, ergo illa negatiua erit vera eadem ratione. Nec obstat, quod nos penitus lateat vtra earũ sit vera, & vtra falsa, propter imbecillitatẽ nostri capt⁹ & intellectus, nã nõ est tam imbecillis captus noster, quin optimè intelligamus iam Deum illam certo cognoscere. Sed dicunt quidam, alteram illarum esse veram, sed non esse determinatè

Probatur latissime, & efficaciss. me quodomnis propositio etiam futuri cont. sit determinatè vera, vel falsa.

Fuga, & euasio quorundam.

veram. Contra hoc arguo, quia penitus nil aliud est rem esse, nisi determinatè esse: & rem esse albam, nisi determinatè albam esse. Nam si determinate alba non est, certe alba non est, ergo similiter rem esse veram, nihil est aliud quam esse determinate veram.

3. Probatio. Tertiò ad idem, quia ex illo communi prolo-quio, Ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa: fit quòd ex eo propositio de præterito est nunc vera, verbi gratia, Adam fuit, quia aliquando fuit Adam: & propositio de præsenti ex eo est vera, quòd in tempore præsēti ita res se habet, sicut per illam significatur. Ergo eodem modo, ex eo propositio de futuro habebit dici vera, vel falsa, quia futuro tempore res ita se debet habere, sicut modò per illam propositioné significatur Sed re vera Petrus crastina die debet loqui, vel non loqui, nec prorsus est intelligibile medium, ergo nunc ista erit vera Petrus loquetur, vel non loquetur cras. Vtra autem eius pars nunc sit vera, ille omninò scit, qui scire poterit an ille sit cras loquuturus, vel non loquuturus: iste est Deus, ergo. Rursus hæc videtur esse sententia Tullij, lib. de Fato. vbi ait. Semper fuit verum dicere, Morietur Epicurus, cum

4. Probatio. duos & septuaginta annos natus fuerit. Et quidē cum ego modo scribam, vndecima Decembris die, semper fuit verum dicere, Alphonsus scribet vndecima Decembris die. Item cum ego profero, Petrus curret cras, Deus videt & iudicat me dicere determinatè verum, vel falsum, ergo talis propositio significat determinatè verū vel falsum. Cōfirmo hoc, Proferat Deus illam propositionem, sane tunc propositio determinatè vera est, & similiter, si Deo eam mihi reuelante, ego illam proferam; atq; adeo quamuis eam profe-

ram

rã sine reuelatione, quandoquidem neq; scientia speculatiua Dei, neq; reuelatio, neq; prolatio siue Dei, siue mei, tollit aut ponit veritatem propositionis. Proferat Gentilis hanc, Antichristus erit, sane rem profert determinatè veram, quia dicit rem quæ verè erit, ergo similiter proferat hanc, Petrus cras curret, certe rem dicit determinate veram, vel falsam. Nam quòd illa sit reuelata, impertinenter se habet ad hoc vt sit vera. Nam Gentili non est reuelata illa prior, & tamẽ verum dicit. Profectò si ob id ista, Petrus curret, non est determinate vera, quia nos latet eius veritas, eadem ratione ista, Papa dormit, non erit vera determinâte, cùm eius veritas etiam nos lateat. Dici ergo debet omnem propositionem habere suam veritatem, quæ suapte natura cognoscibilis est, si adsit intellectus qui eam cognoscat. Et sic omnes prædictas Deus determinate cognoscet.

Sed euellere oportet scrupulum qui multos male vexat. Quid est quod Arist. 1. Perier. ca. 8. dicit, Propositiones de futuro contingenti non esse determinatę veras vel falsas? Verùm ab hoc dubio facile se expediet, qui meminerit mentem Arist. illo loco fuisse aut excludere certitudinẽ nostræ cognitionis circa tales propositiones, aut excludere ab illis necessitatem. Itaque eatenus dicit, eas non esse determinatè veras, quatenus nullus determinatè dicere potest, quæ earum sit vera, quæ falsa: quem etiam sensum videtur habere S. Thom. ibi. 1. Periérm. cap. 8. lect. 13. aut etiam contendunt, futura contingentia non habere determinatam veritatem, quatenus comparẽtur cum suis causis proximis, à quibus contingenter & impedibiliter procedere debent: Per hoc tamen non tollitur, quin si comparentur cum eo

Arg. ex Arist. & S. Tho. qui videntur dicere, quòd propositio de fut. cõting. nõ est determinatè vera

quod reuera futurum est, ex determinatione & prouidentia primæ causæ infallibilis & in impedibilis, iam ipsæ habeant suam veritatem vt explicatum est. Sunt fateor alia argumenta contra hanc doctrinam, quæ in magnas angustias quosdam conijciunt; sed nostra non interest his immorari; cuius intererit, immoretur. Nos id solùm contendebamus, scilicet, nullam esse propositionem, quæ fixam ac certam non habeat veritatem. Et quamuis absolutè loquendo aliquæ essent incertæ ac indeterminatæ, at saltem respectu diuini intellectus & cognitionis, cuncta sunt certa. Non enim est animus ex eo probare Deum cognoscere illa contingentia, & conditionata, quia illa in se sint determinatæ veritatis; nam licèt non essent, adhuc Deus illa omnia certo determinatè & infallibiliter cognoscit. Certè mirabitur quispiam quod sensim nos in Summularum campum detrusimus. At mirari desinet qui animo aduerterit, ea nos intentione aliquando eas coluisse, vt cùm opus esset ad eas accurreremus, & plurimum inde fœnoris & vtilitatis caperemus. Quantum autem inde modo ceperimus, exploratum est, & explorandum ampliùs statim.

Alte-

Altera quæstionis pars de modo, quo illa futura conditionata Deus certò sciat.

HActenus cõstitutũ à nobis est, euẽt⁹ illos cõditionatos certo, infallibiliter ac determinatè à Deo cognosci. Et quã hoc mihi certũ est & indubitatum, tam incertus & dubius est modus, quo eos à Deo cognosci defendere & explicare possimus. Nec mihi solùm, sed & ijs, qui magno & excellenti ingenio præditi modum illum inuestigare contenderint. Quin imò, quo excellentioris fuerint ingenij, eò maius illis facesset negotium præsens dubium. Proinde alteram statuo conclusionem, quæ velut dicendorũ præambula, reliquis viã pandat, & muniat.

V. Quòd licèt nos nesciamus modũ quo illas res Deus sciat, non debemus negare quod sciat.

SEcunda conclusio. Quantumlibet difficilis ac prorsus inintelligibilis nobis appareat modus, quo Deus futura illa conditionata certo scire valeat, adhuc minimè negandum, sed maximè affirmandum nobis est, Deum ea conditionata, quæ in præallegatis scripturæ locis producta sunt, certo ac determinate cognoscere. Equidem facilius prudens & pius Theologus credere debet, ignotum sibi esse modum, quo Deus illa cognoscat, quàm in dubiũ vertere an illa cognoscat. Nõ enim pendet diuinæ firmitas cognitionis ab his modis cognoscendi, quos nos in Deo excogitare possumus. Demus Deũ aliquid posse cognoscere (vt in simili dixit Aug.) cuius modũ nos fateàmur non posse cognoscere: ne in rẽ tã absurdã & indecorã consentiamus, qualis est quod De⁹ aliqua protulerit & affirmauerit in scriptura, quæ

certò

quod reuera futurum est, ex determinatione & prouidentia primæ causæ infallibilis & inimpedibilis, iam ipsæ habeant suam veritatem vt explicatum est. Sunt fateor alia argumenta contra hanc doctrinam, quæ in magnas angustias quosdam conijciunt; sed nostra non interest his immorari; cuius intererit, immoretur. Nos id solùm contendebamus, scilicet, nullam esse propositionem, quæ fixam ac certam non habeat veritatem. Et quamuis absolutè loquendo aliquæ essent incertæ ac indeterminatæ, at saltem respectu diuini intellectus & cognitionis, cuncta sunt certa. Non enim est animus ex eo probare Deum cognoscere illa contingentia, & conditionata, quia illa in se sint determinatæ veritatis; nam licèt non essent, adhuc Deus illa omnia certo determinatè & infallibiliter cognoscit. Certè mirabitur quispiam quod sensim nos in Summularum campum detrusimus. At mirari desinet qui animo aduerterit, ea nos intentione aliquando eas coluisse, vt cùm opus esset ad eas accurreremus, & plurimum inde fœnoris & vtilitatis caperemus. Quantum autem inde modo ceperimus, exploratum est, & explorandum ampliùs statim.

Alte-

Altera quæstionis pars de modo, quo illa futura conditionata Deus certo sciat.

HActenus cōstitutū à nobis est, euēta illos cōditionatos certō, infallibiliter ac determinatè à Deo cognosci. Etquā hoc mihi certū est & indubitatum, tam incertus & dubius est modus, quo eos à Deo cognosci defendere & explicare possimus. Nec mihi solùm, sed & ijs, qui magno & excellenti ingenio præditi modum illum inuestigare contenderint. Quin imò, quo excellentioris fuerint ingenij, eò maius illis facesset negotium præsens dubium. Proinde alteram statuo conclusionem, quæ velut dicendorū præambula, reliquis viā pandat, & muniat.

SEcunda conclusio. Quantumlibet difficilis ac prorsus inintelligibilis nobis appareat modus, quo Deus futura illa conditionata certo scire valeat, adhuc minimè negandum, sed maximè affirmandum nobis est, Deum ea conditionata, quæ in præallegatis scripturæ locis producta sunt, certo ac determinate cognoscere. Equidem facilius prudens & pius Theologus credere debet, ignotum sibi esse modum, quo Deus illa cognoscat, quàm in dubiū vertere an illa cognoscat. Nō enim pendet diuinæ firmitas cognitionis ab his modis cognoscendi, quos nos in Deo excogitare possumus. Demus Deū aliquid posse cognoscere (vt in simili dixit Aug.) cuius modū nos fateamur non posse cognoscere: ne in rē tā absurdā & indecorā consentiamus, qualis est quod Deus aliqua protulerit & affirmauerit in scriptura, quæ certò

V. Quòd licèt nos nesciamus modū quo illas res Deus sciat, non debemus negare quod sciat.

certo & indubitanter nō norit. Et quidem mirabile dictu nobis esse debet, imò ridendum omnino & exprobrandum, & execrandum, quòd sunt Theologi graues aliàs & docti, quos videas passim diffinire plurimas huius generis controuersias: & tamen alias eiusdem generis Deum certo definire posse, negant. Determinant ipsi, an veniret vel non veniret Christus, homine non peccāte: & tūc an passibilis vel impassibilis &c. An filij Adam contraherent peccatū originale, ipso non peccante, sed eius vxore aut filijs: Quidnam esset de hominibus, si status innocentiæ perdurasset: an nascerentur perfecti in gratia & in scientia &c. & sexcentas huius generis lites dirimunt, & constanter determinant. Et nolunt, Deus vt certò ac determinatè cognoscat, an Tyrij acturi essent pœnitentiam, prędicante illis Christo: & an Ceilitani tradituri essent Dauidem, ipso penes illos diuersante. Et vnde, obsecro, tāto pollent homines intellectus acumine, vt diuinent & sciant quid Deus facturus esset, circa incarnationem Verbi, homine nō peccante: & quid circa posteros Adami, statu innocentiæ permanente: & tamen Deus tam sit tardi, hebetis, ac obtusi intellectus, vt certò ac determinatè scire non possit, quid ipsi homines facturi essent, si Christus illis prædicaret, aut si Dauid apud illos diutiùs moraretur. At dicunt, Nequaquam eos certò decernere, quid Deus in prædictis casibus facturus esset, sed more humano, per signa quædam & cōiecturas formidine & obscuritate nutantes. Sed, bone lector, ita nos isti dementabūt, vt credamus Deū non certiùs & asseuerātiùs dicere & scire, quàm hominem? Homo quidem humano more, ac proinde incerto, & vario: quales sunt cogitationes & prouidentiæ nostræ, vt habet Sapiens, at Deus diuino

Quòd si Theologi definiunt multa futura cōditionata, à fortiori Deus, &c.

Fuga & cauillo quorūdam.

diuino modo, ac proinde certissime & ineffabilissimè, vt sic dicā, cognoscit & loquitur. Hoc itaque sic constituto, felicibus progrediamur auspicijs ad venandum modum, quo iuxta captum nostrum imaginemur, Deum euentus illos determinate cognoscere. Sap. 9.

VI. 1. Modus, quo Deus illa conditionata cognoscit.

TErtia conclusio: Primus modus, quo illa Deus cōditionata cognoscet, desumi potest ex eo quod suam cognoscit & comprehendit essentiam, in qua omnis veritas repræsentatur. Quod, vt luculenter omnes peruideāt, meminisse debent, tres celebriores circumferri opiniones, circa modū, quo futura contingentia, Deus cognoscit. Sco. 1. d. 39. q. vn. in sol. ad. 3. quæst. & in Quodl. q. 14. lit. S. &, T. censet, Deū futura non aliter cognoscere, quā in determinatione suæ volūtatis: & ante hanc, inquit, solū cognoscit Deus suam essentiam, & prædicata simplicia, & complexa necessaria, vt, hominem esse animal, &c. at cōtingentia non cognoscit pro illo priori, quoadusq; interueniat suæ voluntatis determinatio, in qua ea cognoscat. Opinio altera est S. Tho. 1. p. q. 14. art. 13. & q. 77. & etiā q. 87. art. 4. & de Verit. q 2. ar. 12. & 1. Cont. gent. c. 66. 67. & 68. & in 1. d. 38. q. 1. ar. 5. quòd Deus, cognoscit futura contingentia propterea, quòd ipsa, ab æterno, secundùm eorū esse actuale reale, sunt diuinæ æternitati præsentia. Thomistæ nostri temporis, in 1. p. q. 14. ar. 13. & q. 19. art. 8. & q. 22. ar. 4. Scot. & S. Thomā simul hac in parte sequuntur. Tertia sententia asseritur in vniuersum à cæteris Theologis, imò & à sanctis Patribus, & est rectæ rationi, aç veræ Theologiæ magnoperè consentanea, quòd in sua essentia, id est, in rationibus æternis idealibus, quæ nihil sunt aliud quam ipsamet diuina essentia, cum

Tres modi quib⁹ Deus cōgnoscit futura. 1.

2.

3.

ordi-

ordine ad creaturas, cognoscit Deus omnia futura, licet hunc tertium modum alij multipliciter subdiuidant. Et quidem harum opinionum primam, quæ est Scoti, refellunt optimè Ocham eius discipulus, in 1.d.38. & ibidem Gregorius q.2. art.2. & Gabr.q.vn.artic.2.concl.2. Ant.Cordub. lib.1.Quæst.55.dub.8. & præter hos, perplures alij tum recentiores, tùm antiquiores, qui negant prædeterminationem, ac præ diffinitionem Dei circa futura libera, de quo alias. Alteram sententiam, quæ est D.Thomæ, non solùm præallegati Doctores, verũ fermè omnes reijciunt: sed & ipsi Thomistæ ægrè eam tuentur, non valentes intelligere præsentiam illam & cöexistentiam veram & realem creaturarum in æternitate. Est mirabile (ait magnus Thomista Sylu. in Conflato q.14. art.16.) quod S. Thom. voluerit vno verbo talem opinionem fundare, quam quisq; experitur se nõ posse imaginari, vel intelligere, &c. Idem ferè Capr. & Heruæus, in 1. dist. 38. & Caiet. & alij nobilissimi Thomistæ. Propterea in tertiam sententiam manibus, pedibusque (quod aiunt) nunc imus: eam habet ipsemet S. Thom. ibidem q. 14. art.13. vbi, præter coexistentiam illam rerum in æternitate, ponit modum alium, quo Deus certò cognoscit futura, quia, inquit, habet in se rationes illorum. Hoc ipsum habet expresse D. Bon. 1. d.39. art.2. q.3. Aegid. Rom. d.38. q.1. art.2. corp. circa fin. & q.2. ar.1. Et adhuc ipse Scot. 1. d.10. q.vn. in vltimis verbis illius longissimæ quæst. & Greg. d.38. q.2. art.2. & omnes. Et quidem licèt multùm inter se authores harum trium opinionum diffidere videantur, ego in eorum sententijs nullum video intercedere dissidium: quod ingenijs non contentionis, sed veritatis cupidis, nõ potest nõ esse pergratum. His namque tribus modis simul

Coexistentia rerum in æternitate difficillimè defenditur.

3. sent. placet, quod in rationibus æternis &c. Deus cũcta cognoscit.

stat Deum futura cognoscere: vt lector diligens perfacilè videbit. Porrò nos asserimus in nostra 3. conclus. quòd effectus illos conditionatos, de quibus fuit à nobis sermo susceptus, non quidem cognoscit Deus iuxta 1. aut 2. opinionē: siquidem illi effectus nec sunt prædeterminati à voluntate Dei, vt sint: nec sunt ęternitati pręsentes, quandoquidem nunquā futuri sunt. At cognoscit eos Deus iuxta modū, in 3. opinione præscriptū: quia scilicet in sua essentia continetur, & repræsentatur eorum cōditionata veritas. Nā nulla est excogitabilis veritas, quę in diuina essētia per æternas, infinitas, & immensas rationes nō repræsentetur: sed quod prædicatione Christi erant Tyrij conuertendi, est quædā veritas, vt patet ex §. 4. nā asserta fuit à prima veritate Christo, ergo repręsentatur in diuina essentia. Et quidem hæc ratio, non dico topica, aut apparens, sed demonstratiua, ac proinde irrefragabilis mihi videtur.

Sed ne inani studio iactare (quod dixit Poëta) totam hāc doctrinā de triplici modo cognoscendi futura; & illā de determinata veritate futurorum contingentiū videamur, sciendum est ex ea elici posse solutionem importunissimi argumenti: nā dicunt: Si ablata illa actuali rerū existentia in æternitate, & rursus præcisa determinatione voluntatis Dei, adhuc quæcumq; veritas repræsentatur in diuina essentia, & cognoscitur ab intellectu diuino: iā ergo omnia futura contingentia, quæ omnia diximus §. 4. esse determinatas quasdam veritates, repræsentabuntur in essentia diuina, prius ordine rationis quā diuina voluntas determinet de eorū productione, ac proinde diuinus intellectus in illo priori, ea cognoscet. Et sic neutiquā futura cōtingētia à diuina volūtate depēdebūt, sed velit, nolit, ea debet repræsentare

Quomodo Deus in rationibus æternis prout præueniunt actum suæ voluntatis, cognoscat Deus futura.

tare naturaliter & necessario diuina essentia: quod quàm sit magnum incommodum, lippis (vt aiunt) & tonsoribus notum est: & adhuc notius erit infra, paulò post. 4. concl. §. 9.

Authores, qui tenent Deũ futura cognoscere ante decretũ suæ uoluntatis.

Sunt non infimæ classis Doctores, qui annuūt his cōsequentijs: nam arbitrantur, in illo priori antequam nos imaginemur, Deum per voluntatem decernere de productione creaturarum, & futurorum, iam omnia distinctè repræsentari in diuina essentia, & consequenter pro illo priori ea Deum distinctè dignoscere. Ita habet Grego. in. 1. d. 38. q. 2. ar. 2. in hunc modum post multa dicens: Nihilominùs tamen non ideò Deus nouit sic futura, quia nouit se sic velle, aut determinationem suæ voluntatis, vt imaginatur præcedens opinio: quinimò si per impossibile Deus non esset volens, esset autem intelligens, sicut est, & futura essent futura, adhuc Deus propter excellentiam suæ intelligentiæ nosset quæcunq; futura. Hæc Greg. Præterea Gabriel, cū Och. sup. sic. ait: Posito quod diuina cognitione existente vt modò est, voluntas non esset causa effectiua, nec totalis nec partialis effectuum contingentium, adhuc esset notitia, qua sciret quæ pars contradictionis esset, fuit, & erit vera, quæ falsa. Ita ille. Rursus Ant. Cordub. lib. 1. q. 55. dub. 8. in resp. ad. 1. arg. cōtra. 3. opin. dicit, hoc esse fortissimum argumentum contra Sco: In. 1. signo ante determinationem diuinæ voluntatis, hæc est vera & necessaria, Antichristus erit vel non erit, ergo altera eius pars in illo priori est vera, & sic cognita à Deo. Et demū in vltimis verbis illius dubij, ijsdem verbis loquitur, quibus Gabriel, & Greg. & pro eadem sēt: citat Ioan. Med. Sanè in illo priori ante determinationem liberam diuinæ voluntatis, diuina essentia ob sui eminentissimam immensitatem re-

prae-

præſentat omne repræſentabile: & diuinus intellect⁹ cognoſcit omne verũ, ergo hæc veritas (Antichriſtus erit) quæ ſemper & pro quocunq; ſigno fuit veritas, vt vidimus, repræſentatur, & cognoſcitur à Deo in illo priori. Confir. quia qui oppoſitum dicunt, hoc debent ſubire diſpendium, vt dicant, in illo priori non ita perfectè Deum cognoſcere res, ſicut poſt: & ſic vmbram aliquam variationis eſſe in ſcientia Dei. Quare Aegi. in. 1. d. 38. q. 1. ar. 2. ad. ſi. corp. ideò, ait, Deum ſcire inuariabiliter, quia omnes rerum rationes in ſuo eſſe præhabet. In ſuo, inquit, eſſe, ac proinde antecedenter ad liberum decretum voluntatis omnia præhabet, omnia ſcit, de quo Alex. 1. p. q. 23. men. 3. ar. 4. atq; adeò omnia quæ ſunt fuerunt & erunt, & quæ eſſent, ſi tales aut tales apponerentur cauſæ: ac demum omnia poſſibilia, & imaginabilia, repræſentat. Scio multis hanc doctrinam expoſitam eſſe calumnijs, quarum quaſdam retundere ſatagam, poſtquam quartam ſtatuero concluſionem. Id principiò atteſtans, non me adeò eſſe ſtolidum, vt ſperem euelli à me poſſe eas omnes dubitationes quæ ex dictis emergunt, nam & numero plurimæ ſunt, & difficultate longè difficillimæ. Sed in magnis voluiſſe ſat eſt. Quocirca ſi hac in parte quid effecero, iure certè laudandus ero, ſin minus, non ero ſanè reprehendendus.

Præ alligata ſent nõ diſplicet authori.

Quarta cõcluſio. Alter modus à præcedenti non abſimilis, quo Deus futura illa valet cognoſcere, deſumitur ex eo quod diuinus intellectus, pro vt ordine rationis antecedit decretum voluntatis, ſcit certò ad quænam effecta ſe diuina voluntas determinare debeat, aut non debeat: & quæ effecta eſſent, ſi ad illa ſe diuina voluntas determinaret, & quæ media apponeret, quem modum, quem ordinem, vt ſic inuiolabi-

VIII. Alter modus cognoſcendi futura conditionata.

 liter

Antequàm uoluntas Dei quidquã decernat, scit Deus omnia quæ uolũtas eius debet decernere.

liter effecta sequerentur. Profectò diuina voluntas nõ potest aliquid velle aut nolle, nisi secundũ quod dirigitur, & quasi ducitur rationibus æternis suæ infinitæ sapientiæ. Ac proinde in illis, & per illas, etiam vt antecedunt, ordine rationis actum diuinæ voluntatis, & rerum excecutionẽ, apparet probabile, quod posſit Deus ſcire quæcunque per voluntatẽ determinaturus eſt, vt ſint vel non ſint, vel vt eſſent ſi tales apponerentur conditiones. Exiſtimari ergo forſan poteſt ante omnem actum diuinę voluntatis, diuinum intellectum in ſua eſsẽtia omnia entia, præterita, pręſentia, futura, poſſibilia, & conditionata, & eorũ modos, & cõditiones certo, determinatè & diſtiuctè cognoſcere. Ad hoc rutem exiſtimandnm inde moueri quis poteſt quod priuſquã, noſtro rudi modo loquendi, Deus per voluntatem ſe applicet ad volendum quod ſint iſti, aut illi effectus, potius quàm alij: iam per intellectum cognouit, ad quoſnã & quales effectus voluntas ſe determinare debeat, aut deberet ſi tales apponerẽtur conditiones.

Diuina uoluntas ducitur rationibus æternis. &c.

IX.

Argumẽta difficillima contra prædictos modos.

VTinam à quo ſequentium dubitationum explanationem ego diſcere poſſem, adeſſet: ne ego me præcipitẽ ad eas exhauriendas, & veritatẽ ab aduerſarijs aſſerẽdã iactarẽ. Verum quoniam cæteris audientibns tacentibus, meũ eſt hodie dicere, dicã: & dicã breuius, quam res tãta dici poſſit. Enaſcitur itaq; ex pręcẽdentibus dubiũ multiplex 1. nã rationes illæ æternæ & ideales, ſecũdum quod præueniũt, noſtro modo intelligendi, actũ diuinæ volũtatis, non plus habẽt repræſẽtare res has quã illas diuino intellectui: imò cũ repræſentẽt quãplurimas & infinitas res poſſibiles, intelligendas per ſcientiã ſimplicis intelligẽtiæ, videtur quod quo aduſq; diui

1. argu quia ante decretũ uolũtatis diuinæ, nõ habet eſſe. ua repræſẽtate futura.

na

na volũtas eligat has prę illis, nõ poſsit in diuina eſsẽtia repræsẽtari quidnam futurũ eſt, aut quid futurũ eſſet, &c. Implicatur amplius nodus iſte, quia tota diuerſitas repræſentationis diuinæ eſſentiæ, quæ quaſdam res repræſentat vt futuras quaſdam vt poſſibiles, quaſdam conditionatas, &c. ex decreto & electione voluntatis ortum videtur habere, ergo ante hoc decretum neque eſſentia repræſentare, neq; intellectus dignoſcere illam diuerſitatem poteſt. Adhuc premitur difficultas. Si ante decretum voluntatis, eſſentia diuina repręſentat res omnes, etiam futuras, contingentes, & liberas: iam ſequitur quòd naturaliter & neceſſariò eas repræſentet, non liberè. Quod ſi cõceſſeris, iam ſequitur quod quilibet beatorum, quem nihil fugit eorum, quę in Deo ſunt neceſſario, & naturaliter, nõ poſsit non videre oẽs creaturas in Deo repræſentatas. Rurſus ſequitur, quod creaturæ non dependeant ex libera diuinę voluntatis electione: nec poſſet Deus alia facere quam facit: & demum tollitur omnis prouidentia circa creaturas, cum creaturę ipſæ non liberè ſed omnino neceſſario eſſe debeant: quãdoquidem non libere ſed neceſſario repræſentantur vt futura cum omnibus ſuis modis cõditionibus & accidẽtibus in diuina eſſentia. Quartam adiungimus argumentationem: quia ideæ, ſeu rationes ideales nihil ſunt aliud in Deo quàm ratio earum rerum, quas Deus non ſolum cognoſcere, ſed & operari debet, vt Plato, Sene. Diony. Aug. D.Tho. & omnes tradunt. Ergo rerum, quas Deus operaturus non eſt; ideam propriè habere non poteſt, & ſic conditionatorum illorum euentuum, quos producere nunquam debet, ideam habere non poteſt Deus, & ſic nec illos cognoſcere.

2. arg. ad idẽ

3. arg. quia iã diuina eſſentia neceſſario omnia repræſentaret

4. arg. quia nõ ſunt ideę niſi rei futuræ.

In horum dubiorum resolutionem, qui firmã aliquam doctrinam afferre potuerit, me volẽte & gratulante faciet. Quandiu autem qui hoc præstare posſit, deest, adnitar ego in eorum explicationem aliquid infantium more balbutire. Porrò nihil diffiniendo, sed totum dubitando & ratiocinando dicam. Ad primum ergo fortassis dici potest, non esse incommodum, imò conuenientiſſimum esse, quod imaginemur nos, priusquam diuina voluntas se determinet, iam diuinũ intellectum exactè cognouisse, ad quosnã effectus se debeat determinare voluntas: atq; adeò quãuis, donec accedat volũtas, nõ habeãt illa cõtingẽtia stabilitatẽ aliquã, vt sint: habent tamen vt cognoscantur stabiliter in rationibus æternis, in quibus lucet quæcunq; veritas, ante omnem actum voluntatis. Imò ex eo quod veritates illæ dignoscuntur & iudicantur ab intellectu, habet voluntas decernere de earum productione. Rursus, diuina scientia ac notitia, perfectiſsima & vniuersaliſsima est, ante omnem actum diuinæ voluntatis: non esset autem ita perfecta, si ante actum voluntatis non cognosceret aliquid quod post illum cognosceret.

X. Solutio horũ argum. Ad 1.

Author respondet non diffiniendo, sed dubitando.

Ad secundũ à diuina uoluntate oritur tota diuersitas creaturarum, nõ uero earum cognitio.

Ad secundum respondetur, quod licet à voluntate diuina desumatur realis illa creaturarum diuersitas, ipsa enim voluntas est, cuius causa res quædam erunt, & quædam non erunt, & quædam essent, &c. tamen cognitio huius diuersitatis non desumitur à voluntate, sed ab eo quòd antecedenter ad voluntatem iam tota illa rerum diuersitas repræsentatur in diuina essentia. Idem, quanuis cùm formidine, ad tertium dicimus. Aliud est repræsentare, aliud esse: & quidem quod sint creaturæ, à diuina voluntate habent ac proinde liberè sunt. Quod verò repræsententur,

Ad 3.

tur, non habent à voluntate, sed ab immensa & infinita diuinæ essentiæ capacitate, quæ, pro præintelligitur voluntati, præhabet in se omne illud, quod per totam æternitatem debet rationis entis esse particeps.

Quia tamen illa nos argumentatio vehementer premit, quia exposita sententia sequitur, quod ante diuinæ voluntatis decretum, aliqua sint, quæ naturaliter in Deo repræsentétur, quod permagnum videtur incommodum: idcircò dicendum videtur, quod illa rerum contingentium repræsentatio non sit omninò naturalis, eo quod dependet à diuina voluntate. Itaq; quanuis voluntas diuina quodammodo præsupponat in essentia diuina illas veritates contingentes, iam præexistentes ac relucentes in illa: non tamen necessario & naturaliter relucentes: quandoquidem per ordinem ad diuinam voluntatem, quæ illarum existentias decernere debet, habet diuina essentia illas repræsentare.

An effectus liberi & cõtingentes repræsententur in Deo libere, an naturaliter.

Certe diuina prouidentia ac prædestinatio non ita sunt actus diuini intellectus, quanuis formaliter sint actus eius, quin adiunctum habeant actum voluntatis complentis, & perficientis (liceat nobis sic more nostro effari diuina mysteria) ipsam prouidentiam. Neque idea perfectam rationem habet ideæ, quæ ad intellectum pertinet, nisi quatenus importat decretum diuinæ voluntatis.

Quod rationes ideales nõ repræsẽtent futura nisi per ordinem ad uolũtatẽ Dei.

Quo circa dici probabiliter potest eàtenus diuinas ideas repræsentare contingentia, & omnes creaturas, quatenus ipsæ ideæ nihil aliud sunt quam ipsamet diuina essentia vt imitabilis à creaturis ex dispositione diuinæ voluntatis. Itaque nunquam sine ordine ad voluntatẽ diuinam, repræsentatur existentia alicuius creaturæ in Deo. Et ideo si absolutè loquamur, nihil futurum relu-

cet in Deo naturaliter & necessario &c. Verum hæc inuolucra radicitus enodare, cum mihi non est facile, tum (quod gaudeo) non est necessarium: siquidem non de cognitione futurorum, & liberorum effectuum, sed de conditionatis illis fuit à me sermo susceptus. Et quidem hęc quę dixi, quantumuis cęteris satisfacerent omnibus, mihi vt verum fatear, minimè satisfaciunt. Sed quando exactius nihil occurrit, ne nihil dicam, hoc dicere necessum fuit. Ego enim id solum firmum reddere conatus sum, quod Deus contingentia illa conditionata certo ac determinatè cognoscat. Modum vero inquirere & deprehendere, quo Deus illa cognoscat, ego non solùm non promisi verum dicere me non posse, testatus sum.

Ad primam confirmationem nego, beatos videre in verbo omnes veritates, quantumuis naturaliter repręsentarentur in illo: est enim intellectus beatorum finitus; lumen gloriæ, quo vident, finitum. Et ideo mirum esse non debet, quod ipsos aliquid lateat de obiecto infinito. Attributa autem Dei illos latere non possunt, propterea quod sunt formaliter in obiecto, & quiditatiuè & formalissimè sunt ipsum obiectũ. At intellectum ipsius Dei, qui infinitus est, & per infinitum lumen intuetur, nihil præterit de his, quæ in diuina essentia quomodocunque repræsentantur. Proinde respectu ipsius diuini intellectus, essẽtia tota & totaliter se expãdit: & ideò etiã prout antecedit ordine rationis actum voluntatis, videt Deus in seipso oẽs creaturas siue futuras, siue possibiles siue coditionatas, quamuis non impendẽtes à volũtate, sed cum ordine ad illam vt vidimus. Ad aliud, ex nuper dictis negamus omnia quæ inferuntur ex nostra doctrina. Negamus, inquam; quod rectè inferantur vt quam diligenter

ligenter potui, licet non quam sufficienter res exigebat, nunc explicabam in solut. ad. 3. Tandem ad vltimum (vt vel vnum argumentum exacte confutemus) dicimus cum Diuo Thoma. 1. p. q. 15. art. 3. rerum possibilium nunquam futurarum ideam practicam, & vsquequaq; completã & exemplarem, seu imitabilem, Deum non habere, quoniam illæ nunquam sunt producendæ, habet tamen ideam speculatiuam, quæ est ipsi Deo ratio cognoscendi illa possibilia & conditionata.

Qvinta cõclusio: Præter modos superiùs constitutos & explicatos, alter reliquus est planissimus & solidissimus, quo Deus certò cognoscere potest illos euẽtus, videlicet, in libera prędeterminatione suę voluntatis. Quod vt intelligas, reduc in memoriam eam doctrinam, quam Thomistæ nostri temporis tã mordicus tenent: quod Deus ante præuisionẽ vsus libri nostri arbitrij, & ante determinationẽ causarum inferiorũ, iam prædeterminauit efficaciter & in particulari omnem rerum omnium numerum, etiam actuum liberorum, cum omnibus modis & circunstãtijs, cum quibus res ipsę in indiuiduo aliquando futuræ sunt. Et ex vi illius prędeterminationis, habent infallibiliter res omnes esse ac fieri, cum omnibus illis conditionibus, cum quibus prædeterminatæ sunt. Et in hac sua determinatione cognoscit Deus omnia futura, quæ est doctrina Scoti. 1. d. 39. quam optime explicat Cordub. lib. 1. q. 55. dub. 8. in. 3. opin. Iã itaque in hac sẽtẽtia luce ipsa meridiana lucidius clarescit modus, quo Deus certo cognoscat cõditionata illa libera: nã cognoscit ea in prædeterminatione suæ volũtatis. Quãuis enim Deus nõ prædeterminauerit illa vt sint, at prędeterminauit vt essent,

XL. 2. Modus firmus, & planus, quo Deus illa cõditionata cognoscit.

Quod in prædetermi natione suæ uolnntatis cognoscit.

Deus certè omnia futura, & illa cōditionata.

essent, si tales apponerentur causæ. Profectò si Adam non peccasset, non dubium est quin decretum ac determinatum penes se Deus habuisset ab æterno, quidnam dispositurus esset circa incarnationem Verbi diuini. Et quis neget Deum, quid tunc foret, perfectissimè scire? Et vbi nam id sciret, nisi in prædiffinitione suæ voluntatis, qua destinatum penes se habet quid tunc fieret, si tales apponerentur conditiones? In hac itaque sentētia probabiliter dici potest, quod Deus, (iuxta humanum captum, & rudem nostræ intelligentiæ modum) hoc ordine ab initio suæ æternitatis

Modus, quo Deus prædeterminauit cōditionata illa.

processit. Ego diffinio ac determino, quod si talis apponeretur conditio, sequeretur talis effectus: & quod si hoc fuerit, illud erit: & illud, si illud: sin aliter, erit illud aliud. Et sic infinitas rerū possibiliū cōbinationes nō futuras, possibiles tamē & cōditionatas, Deus notitia perfectissima & simplici intelligentia cōprehendit. Nobis quidē quorum intelligentia augustis finitur limitibus, modum hunc penetrare negotium est lōgè difficillimū & operosum: si tamē in immensam diuinæ cognitionis capacitatem oculos conieceri-mus, videbimus, ex eo quod notitia illa Dei omnibus modis infinita est, circunquaque ambire ac cōprehendere omnē ordinem & proportionē, inter quascunq; creaturas reperibilem. Ex quo fit, vt Deū ipsum minimè prętereat ordo ille, quo inter sese coniungebantur prædicatio

Prædicatio Christi habebat infallibilem cōiunctionē cū conuersione Tyriorum.

Christi & cōuersio Tyriorum. Et cum Deus ipse protulerit, prædicatione Christi cōuertēdos illos fore, minimè dubiū est, quin infallibilē quādā & indissolubilē cōnexionē Deus videbat, qua prædicatio illa, cū illa conuersione nectebatur. Siue autem id fieret præcisè ex vi prædicationis, siue verò ex simultaneo aliarum causarum & circun-

circunſtantiarum concurſu (vt ego exiſtimo) quas Deus in tali caſu concurſuras ſciebat, nec vacat, nec refert nunc preſsius examinare, id namque quod contendimus, ab huius examinatione minimè pendet.

XII. Alter modus quo Deus illa conditionata ſcit.

SExta concluſio: Supereſt & alius modus, quẽ probabiliter audientibus offero, quo Deus illa conditionata certò ſciat: nimirum in natura & in ingenio & inclinationibus cauſarũ liberarum, & in proportione & efficacia illorum obiectorum, circa cauſas illas liberas. Hoc addiderim propter eos Theologos, quorum conſtans ſententia eſt, quod nullum actum liberum volũtatis creatæ cognoſcit Deus in prædiffinitione ſuæ diuinæ voluntatis: eò quod diuina voluntas, dicũt illi, nullum prædeterminat ac prędiffinit, ſaltim in particulari, quoad omnes eius circunſtantias, ante præuiſionem concurſus voluntatis creatæ, ſe ipſam liberè applicantis & determinãtis ad eliciendum talem actum. In hac itaque ſententia dici poteſt, Deum non in determinatione ſuæ volnntatis, ſed potius in cauſis creatis cognoſcere illa cõditionata. Sanè qui ſcit naturam ignis, ſcit etiam quod ſi ſtuppa ei applicaretur, cõbureret eam: nimirũ quia effectus cõbuſtionis habet neceſſariã habitudinem cum poſitione illius cõditionis. Similiter probe Deus norat naturam, propenſionem & ingenium illorum hominum Tyri & Sydonis: & vna ſciebat quanta eſſet vis & efficacia eius prædicationis & miraculorum, quæ apud illos gerenda erant. Rurſus cognoſcebat quanta futura eſſet vis illius motionis, qua ad [illegible] couerſionis excitaturus illos erat Deus. Sciebat tandem plurimas alias circunſtantias & conditiones, quæ concurrere tunc temporis debebant, tã ex parte temporis, quã loci &

Quod in cauſis quæ concurrerẽt tã ex parte illorum hominum, quã ex parte Dei & ex parte rei.

 in-

ipsius, certo uideri potest effectus.

ingenij illorum hominum: atque adeò, cum homines semper operentur conformiter ad eas causas & obiecta & ingenia & circũstantias, quæ enumerauimus, & illis omnibus concurrentibus non stet quin homines conformiter ad illa operentur, idcirco sciebat Deus, illis pósitis, futuram etiam infallibiliter conuersionem illorum. Quod si contendas, hãc cognitionem suapte natura non fore certam, sed coniecturalem, & cum formidine ad oppositũ. Respondetur, certissimã & infallibilissimã esse, propterea quod concurrentibus omnibus illis cõditionibus quas sciebat debere in illo casu concurrere, non stat quin sequeretur effectus, licet sequeretur libere, & licet nulla facta fuisset efficax determinatio physica talis effectus. Nam sunt qui respecta eorum euentuum contingentium, qui re ipsa futuri sunt, uullam ponant in Deo determinationem physicam, sed moralem. Hæc verò moralis reducitur ad dispositionem illam, qua Deus disponit & ordinat potentias, simul & obiecta, inclinando suauiter voluntatem, & offerendo auxilia & proponendo obiecta & apparando circũstantias &c. taliter quod non stet, quin sequatur effectus, quẽ Deus intẽdit: licet volũtatẽ hominis ad illum effectum in particulari Deus physicè non permoueat ac prædeterminet.

XIII. Argumẽtis respõdetur.

Ad 1.

AD argumenta initio posita, quid noui dicam, non habeo. At non minus, dictum dicere, quam actum agere, veteri parœmia prohibemur. Nihilo secius nisi in forma scholastica ijs satisfaciamus, nostro desumus officio. Breuiter ad primũ dico, nõ oportere quod euẽtus illi sint Deo in sua æternitate præsẽtes nec quod in aliquibus causis cõtineãtur vt determinatẽ futuri: quandoquidem multiplicem iam modum assigna-

aſsignauimus, quo ſciri à Deo certò poſsunt. Ad ſecundum fateor, id quod rationem entis non habet, non eſſe ſcibile: at euentus illi conditionati non ſunt omnino rationis entis expertes, quanuis non ſint ens aliquod, quod extra Deum exiſtat, aut exiſtere vnquam debeat in rerum natura. Quo circa nos non aſſerimus, Deum illos euentus cognoſcere, vt habentes eſſe productum & determinatum: ſed ſolum eo modo, quo habent eſſe, habent autem eſſe poſsibile ac conditionatum: quod nihil eſt aliud, quam ratio æterna & idealis, in qua cum poſsibilia omnia lucent, tum illa conditionata repræſentantur, quoniam propius ad eſſe accedunt, quam poſsibilia. Ad tertium fateor, Caietanum, Scotum. & communiter alios in eam ijſſe ſententiam, vt dicerent nullam creaturarum exiſtentiam cognoſcere Deum poſſe, niſi poſtquam diuina volũtas decernit de eius productione. Verum nos alium dicendi modum ſequuti repetimus id quod iam centies diximus, quod quãuis à diuina voluntate proueniat, quod hæ potius quàm illæ creaturæ ſint: tamen quod contineantur & reluceant in rationibus æternis, non habent à voluntate ſed ab immenſitate & infinitate eſſentiæ, in qua nihil eſt futurũ, nihil poſsibile, nihil conditionatum, nihil imaginabile quod non præexiſtat diſtinctiſsimè & perfectiſsimè.

Ad.2.quod non eſt ens nõ eſt ſcibile.

Ad.3.reſp.

Ad. 4. vt reſpondeamus, mihi quidem pigrum, vobis autem minimè neceſſarium eſſe exiſtimo, vt è ſtudijs ac laboribus Summuliſticis vſuras rurſus exigamus. Nam, licèt, Mag. Soto, lib. 3. ſumul. ca. 8. lection. 1. notat 2. & lection. 3. nota. 1. multa diſtinguat propoſitionum conditionalium genera, quarum quaſdam vocat illatiuas, quaſdam promiſsiuas & cetera. tamen eas nobis examinari parum retulerit. Ego autem niſi ea

Ad.4.

quæ differere plurimum refert, iam penes me in hoc (quicquid belli eſt) cõſtitutiſsimum habeo non diſputare: vt vel ſic ad vmbilicum quantocyus perueniamus. Igitur aio, non eſſe vſquequaque verum quod omnis propoſitio conditionalis vera eſt neceſſaria. Sunt enim quædam conditionales illatiuæ, vt, ſi Petrus currit, mouetur: ſi diſputat, loquitur. Et quidem iſtæ neceſſariæ ſunt propter neceſſariam habitudinem antecedentis ad conſequẽs: nam in eis non poteſt poni antecedens, quin ex vi ipſius ſequatur conſequẽs. Aliæ ſunt veræ quidem, ſed contingentes, quales ſunt promiſſiuæ, vt, ſi viceris dabo tibi librum, &c. ad quas reducuntur innumeræ aliæ, vt, ſi, eſſem Romæ, obtinerem beneficium: ſi Rex pugnaſſet, vinceret. ſi Chriſtus prædicaret Tyrijs, illi conuerterẽtur: ſi Dauid manſiſſet apud Ceilam, traderetur Sauli. Et quidem iſtæ non ſunt neceſſariæ, ſiquidem ex vi conditionum illarum, ſiue antecedentium non habebat ſequi conſequens: & eſſe poſſet, vt poſito antecedenti non poneretur conſequens. At nihilo ſecius fieri poteſt, vt veræ ſint iſtæ propoſitiones, ſi de facto ita eſſe debet vt poſita conditione ponatur illud aliud. Quia tamen an ita de factu futurũ ſit, nos ignoramus, ideò ignari etiam ſumus, an veræ ſint: nam cum non ſit neceſſaria habitudo antecedentis ad conſequens, nõ poterit nobis alicunde innoteſcere, an ita ſit quod poſita cõditione ponetur conſequens, & ſic nec an illæ propoſitiones veræ ſint. At Deũ vt latere poteſt hæc veritas? Rectè Soto (quem allego pro mea ſententia, id eſt pro mea prima cõcluſione) loco citato, ſic ait: Sequitur ſecundo, multas eſſe conditionales promiſſiuas, de quarum veritate aut falſitate nobis non conſtat: ſed ſolus Deus ſcit veræ ne ſint an falſæ,

Non omnes conditionalis uera eſt neceſſaria.

Mag. Soto etiam, tenet noſtram ſententiam.

sæ, verbi gratia, solus Deus scit, An si tu vicisses ego dedissem tibi librum. Ita habet lect. 3. Et mox, in fol. 1. Argumen. Sed tamen melius est dicere, quod solus Deus potest scire, an sit vera vel falsa: nam ipse scit, an si tu implesses conditionem, ego implessem promissum: Scit ergo Deus certò ac determinatè, si Christus prædicaret Tyrijs, illos conuertendos. Et hæc de ista quæstione. In qua susceptus à me labor, quando cæteris ingratus fuerit, hoc vno tota hæc olei & operæ iactura pensabitur, quod vni, qui instar mille mihi est, gratissimum fecisse me scio. Is est Mag. F. Ioannes de Gueuara, de sacra Theologia, ac de Christiana pietate optimè meritus, Præceptor meus obseruãtissimus, ac Pater iudulgẽtissimus. Hic cum primum à me audiret, esse quorundam nostri temporis Theologorum sententiam, quod Deus illa conditionata non certò cognosceret, vix à se impetrare potuit quin statim resiliens & excandescens, eam sententiam vehementer auersatus & execratus sit. In eius ergo gratiã, cui quidquid sum acceptum refero, hæc me dixisse contentus, alio me confero.

QVÆSTIO
SEPTIMA POSITIVA.

An Abraham idola aliquando coluerit.

Vòd idola coluerit eo temporis, quò tulit eũ Dominus de Mesopotamiæ finib. & adduxit eũ in terrã Chanaã, liquet ex celebri loco qui ex historia imperatoris Iosue decerptus 1. Probatur quod abrahã fuerit idololatra.

cerptus estc.24.vbi sic dicitur: Trans fluuium habitauerunt patres vestri, Thare pater Abraham & Nachor: seruierũtq; Dijs alienis. Ecce vbi de Thare & Abrahã & Nachor, progenitoribus Hebręorũ, dicitur, Seruierunt Dijs alienis Quod si opponas, suppositum illius verbi, seruierunt, non esse Abrahamum, sed Thare, & Nachor, nam sic dicitur: Thare pater Abraham & Nachor seruierunt, vt sit sensus, Thare qui fuit pater Abrahami, & præterea ipse Nachor seruierunt Dijs alienis, non tamen ipse Abraham. Contra hoc est, quod tam Nachor quam Abraham sunt gignendi casus, nam vtriusq; pater fuit ipse Thare: ac proinde sensus est, Thare qui fuit pater Abrahami & pater Nachoris seruierunt Dijs alienis. Et sic quotquot, præter vulgatum interpretem, illum locũ verterunt, vitandæ amphibologiæ causa, legũnt, Thare pater Abraham & pater Nachoris. Ita habet vtraque versio, altera ex Hebræo, & ex Græco altera, vt in tomo illo Andreæ Masij super Iosue. Ita & Vatab. & Isidorus Clarius, & Caiet. Pagninus & omnes ibi Iosue. 24. & demum ita habent oẽs versiones, Thare pater Abrahami & pater Nachoris seruierunt Dijs alienis. Quod dicit, seruierunt, non ad solũ Thare: qui vnus & singularis est referri debet. Reliquũ est ergo, vt aliquis alius seruierit: cũ autem non dissimiliter Abraham & Nachor eo loco commemorentur, credendum est quod ambo simul cum parente suo Thare seruierint Dijs alienis.

Expenditur locus Iosue 24.

His proximè accedit, quod, vt habent Hebræorum doctores in Beresit Rabba, & dicit Suydas, vt in Genebr. in sua magna Chronographia, Thare pater Abrahami fuit idolorũ fictor & venditor, & hanc Abrahamũ artẽ exercuisse, ijdẽ autores, produnt: Non itaq; rationi dissentaneum est quod

Thare pater Abrahami fuit idolorũ fictor, & venditor.

quod & Abraham ea idola veneratus sit. Equidē si fidelis erat & veri Dei cultor, cū detestaretur idola, tū ea minimè fabrefaceret, vt alijs occasionem peccandi porrigeret. Et sanè persuaderi hoc ipsum licet, ex eo quod tantò augustior, & copiosior Dei gratia ostenditur, quanto ipse in tenebris cæcitatis depressus, minus erat tanto dignus fauore. Et quæ tanta fuit causa, vt tam sæpè diuinus nobis spiritus inculcet, & exaggeret, quod ipsum Abrahamum mirabiliter eripuerit de terra Gentilium? Gen.15.&.2. Esd.9. Iudi.5. & alias, quo insinuatur, quod à magno errore, quō tenebatur Abraham, vi diuinæ gratiæ fuerit erutus.

Gene.15. 2.Esd.9. Iudith.5.

Autores, qui Abraham inter idololatras cōputāt. sunt graues iuxta ac docti: Georg. Ced. autor vetustus & Græcus, in Comp. hist. Geneb. nostri seculi scriptor omnigena eruditione præstans, lib.1. Chonogra. circa annū mūdi. 1949. vbi de mēte propria primū id tradit, & deinde ex Rabbi Ioanan & Rabbi Anina, quod.48. ætatis suæ anno cœpit Deum agnoscere, & idolorum cultum deserere. Andreas Mas. triū linguarū doctissimus, super Ios. c.24. in citatum versum, vbi & inuehitur cōtra eos, qui, nescio quibus argutijs student Abrahamum ab idololatriæ scelere vindicare. Fauet D. Aug. huic opinioni lib. 16. de Ciu. c.12. vbi hunc nostrū Iosue locum eodē modo videtur intellexisse. Nam sic loquitur. Vna igitur Thare domus erat, de qua natus est Abraham, in qua vnius veri Dei cultus, & quātum credibile est, in qua iam sola etiam Hebræa lingua remanserat: quamuis & ipse sicut iam manifestior Dei populus in Aegypto, ita in Mesopotamia seruisse Dijs alienis, Iesu Naue narrante refertur, Hęc Aug. Qui cum ait, Quanuis & ipse, & c. Abrahamum intel-

Autores qui Abrahā cōputāt inter idololatras.

intelligit, quod seruierit Dijs alienis. Vnde nescio quomodo Abul. sup. Gene. c. 11. q. 20. allegat Aug. pro opposita sententia: & Iaco. de Valē. sup. Psal. 144. dicit, quod D. Aug. reliquit hāc quæstionē indecisā, & quod magis declinauit ad negatiuā partē, scilicet, ab liberandum Abrahamum ad idololatria, cum apertè teneat oppositū. Bened. Arias Mōt. idem habet in Commē. super Iof. 24. in illa verba, Tuli ergo patrem vestrū, vbi ab erroribus, & à peruersa, laboriosa, & inutili imò nefaria religionis cōfusione decerptū Abrahamū dicit. Et paulo antè, in illis verbis, Seruierūt Dijs alienis, ait, vsum fuisse Spiritum S. verbo seruiendi, quod non tantum cultum, sed seruitutē quoq; & onus significat. Fauere videtur huic parti quod ex libro Sanhedrin, & Glossa Rabbi Salomonis, hausit Galatinus lib. 4. de arca. Cat. ver. c. 20. Hebræorum vulgarem fuisse sententiam, Mundum habere sex millia annorum: duo millia inanitatis: duo millia legis: duo millia Messiæ. Nam ab Adam vsque ad. 52. annum Abraham enumerant duo millia annorum, post quæ dicunt Abraham studuisse in lege, idest, suscepisse Dei cultum, ac paulo post, legem circuncisionis: cum eò vsque inanitatis, hoc est, idololatriæ tempus durauisset. Nam inanitas, & idolum, idem pollent in scriptura. Nec valet quod sæpissimè nonnulli dixerunt, tempore Abrahami nondum cœpisse idololatriam, quia plane viuente Adamo idola venerari cœpta sunt, vt liquet ex celebri, & longè obscurissimo loco Gen. 4. ad finquem paulò altius, si libet repetamus.

Quod Abra. non solū coluit, sed seruierit idolis.

Mundus sex millibus annis constās.

11. *Explicatur latissimè locus Gene 4.*

Ergo ante mortē Adæ, in. c. 4. Genes. in vltimis verbis sic dicitur: sed & Seth natus est filius, quem vocauit Enos: iste cœpit inuocare nomē Domini. Seu (vt habent Hæbraica, vt in versioni-

sionibus Vatab.Caiet.Clarij,Pagni.&c.Tunc cœptum est inuocari nomen Domini: seu vt Greg. Nazianz.& Chrys.& ex Græcis alij, vt in catena Lipoman. ex versione 70. Hic sperauit inuocare nomen Domini.Quo etiam modo legit Phil.lib. Quòd deterius insidietur potiori,& lib.de Abraham,vbi illa verba, Hic sperauit inuocare nomē Domini, allegoricè, sed quam optimè expendit & coniungit cum eo quod sequitur initio sequētis capitis,Hic est liber generation[illegible] Adam. Porrò dicit D.Hieronym. in Quæstionib. Hebr. super hunc locum,Hebræos commmuniter ita hūc locum interpretari,quod tunc primùm in nomine Domini, & in similitudine eius fabricata sint idola,quod tunc cœpit idololatria. Eandem esse Hebræorum communem traditionem commemorant Hist.Schol.super Genes.cap. 29. Genebr. lib.1.Chronog.Abul.super Genes.c.4.q.17. in fine cap.& quæst. Dionysius Carthusianus ibidem in expositione literali.Honcala, Glossa Ord. Lyranus, Burgen. Lipomanus, Oleaster, Ferus, & omnes.Hoc qua ratione factum sit, multi ignorāt. Nam Enos sanctus Dei non est vero simile quod initium idololatriæ dederit. Quinimò suo tempore cœpit Deus Opt.Max. religiosius quàm vnquam antè coli.Nam dicunt omnes,tempore huius Enos cœpisse Ecclesiam congregari, verbum Dei prædicari,altaria construi, cæremonias institui,sacrificia fieri,&c. Hæc omnia Vatab. vno comprehendit,vt optimè solet,verbo: Tunc, inquit,cœpit passim coli Deus. Caiet.dicit tūc cœptum fuisse inuocari Deum sub nomine Iehoua. Tribuunt enim Hebræi admirandas virtutes inuocationibus huius nominis,& propterea Moyses solicitus fuit circa initiū inuocationis in tali nomine Iehoua.Ita Cai.sup.Gen.4.& sup.Exod.6

Iste cepit inuocare nomen domini.

Tempore Enos cœperunt fieri altaria orationis.

Iacobus de Val.sup. Psal.144. dicit, eatenus cœpisse tempore Enos inuocari nomē Domini, quatenus tunc cœperunt homines inuocare Messiam, nam vnum ex nominibus Messiæ, est Nomen Domini, vt ibi, Ecce Nomen Domini venit de longinquo, Isaiæ 3. Et c.62. Vtinam dirumperes cœlos, & descenderes, &c. manifestares nomen tuum i. Messiam tuum. Et certè conditiones & proprietates nominis quadrant quàm optimè Christo. Hugo Card. ex Petro Comestore super Gene. cap.4. dicit, ideò Enos cœpisse inuocare nomen Domini, quia aut inuenit verba deprecatoria ad inuocandum Deum, aut quia ad excitandam Dei memoriam, effigiauit Dominum, vt modò fit in Ecclesia. Ex hoc proximè accedimus ad alterum sensum, nā quoniam iste Enos religionis & pietatis ergò, effigiare cœpit Deum, cœperunt homines effigiebus abuti, & eas colere, & sic idola conficere, & venerari. Et tunc optime cohæret quod alij considerauere, vt ille locus verti ex Hebræo sic possit: tunc profanatum est nomen Domini, id est, tributum est nomen Dei idolis, quia tunc cœpit idolomania, Ita refert Lypom. in Catena Gen.4. & Oleast. & Honcala ibidem. Et congruit magnoperè hæc interpretatio, eo quod à temporibus huius Enos potiùs cœperunt homimines Deum verum deserere, & offendere quam colere, quam ob causam sequutum statim est diluuium. Hoc obseruabat Valent. sup. Psal.144. Nā præter domum, & familiam Noë, nullus legitur vsque ad tempora Abrahami coluisse Deum, quamuis vt deducit Aug. lib.16. de Ciuit. c.12. toto mundi decursu fuere homines fideles & iusti, in quibus ciuitas Dei conseruaretur, &c. Et quidem quod tetigit Genebrardus, libr.1. Chrono. circa annum mundi 235. ambas tam ex diametro pugnan-

Vnum ex nominibus Christi, est nomen Domini.

Isa.3. & 62.

pugnantes sententias, eatenus conciliare possumus, quatenus dicamus, hæc duo temporibus Enos simul cœpisse, nempe maiorem & augustiorem cultum Dei apud fideles, & profaniorem idololatriam apud perfidos, & profligatos homines. Aliter etiam conciliari hæ tam toto cœlo diuersæ sententiæ possunt, cum D. Chrysost. in quadam homil. super Psalm. 49. & Eusebio Emisseno, quem refert Lipoman. in Catena, si legamus, vt legit Chrysost. Hic cœpit vocari nomine Domini. Fuit namque Enos iudex & princeps inter suos, quam ob causam nomine diuino illum honorare constituerunt. Inde idololatria facilè habere potuit ortum. Nam nomen Dei tetragrammaton Deo derogare, & creaturis arrogare cœperunt homines. Nam & Iudic. ca. 17. nomen ipsum Iehoua idolis tribuitur. Imò & Ioui: nam Iouem & Iehouam idem putabant, vt obseruant August. Eugub. & Genebr. vt infrà repetendum mihi est. Igitur negari nulla ratione potest, quòd temporibus Abraham iam olim cultus latriæ deferri idolis cœptum sit. Ac proinde ex hac parte nihil omnino prohibet quin Abraham ea coluerit.

Tempore Enos cœpit cultus Dei & etiam idololatria.

Iudic. 17.

III.

Explicatur opposita pars, quod Abraham non fuerit idololatra.

OPpositam nihilominus partē, ceu innitentem expressioribus scripturæ testimonijs, ac certioribus coniecturis, sunt multi qui teneant, Abrahamum ab idololatriæ crimine penitus vindicantes. Initio, locus 2. Esd. c. 9. hoc innuit nam sic habet: Tu Domine Deus, qui elegisti Abraham & eduxisti eū de igne Chaldæorum, & inuenisti cor eius fidele coram te. Et Iud. 5. de Hebraico populo dicitur, Populus iste noluit sequi Deos patrum suorum, qui erant in terra Chaldæorum: deserentes itaque cæremonias patrum suorum, vnum Deum coluerunt, qui & præce-

2. Esdr 9.

Iudic. 5.

pit eis vt exirent inde, Et demùm multa sunt huius generis loca, quæ ab idololatria indemnem seruant Abrahamum.

Genes. 11. locus celebris.

Sed præ alijs illustris est loc9, qui habetur Gen. 11. vbi dicitur, Thare eduxisse Abraham & Loth de Vr Chaldæorum, in quo mortuus est Aram frater Abrahami. Hic locus ansam dedit multis contentionibus D. Hier. in quæstion. Hebraicis, & Gloss. Ord. super Gen. 11. & omnes ferè prælle gati doctores referunt, nihil esse aliud deductũ esse Abrahã de Vr Chaldæorũ, nisi de igne Chaldæorum: nam vox, Vr, non significat ibi locum aliquem, sed ignem. Tradunt autem Hebræi (verba sunt Hieronymi) Abraham in ignem missum esse, quia ignem adorare noluerit, quem Chaldæi colunt, & Dei auxilio liberatum de idololatriæ igne profugisse. Rursus vt Lyra. ibi Gen. 11. & Abul. q. 20. refert, Thare cum esset idololatra, accusauit Abrahã filium suũ, apud Nemrod, eo quod nolebat ignem colere, sicut faciebãt Chaldæi ex præcepto Nemrod. Propter quod Abrahã proiectus est in ignem. Aram autem frater eius assistẽs, dicebat in corde suo, Si vicerit Abraham illæsus ab igne, sequar eius fidem: sin autem, colam ignẽ sicut alij. Cũ igitur Abrahã virtute Dei seruaretur ab igne, & quæreretur ab Aram de eius cultu, respondit, se velle sequi Abrahã. Tunc proiectus est in ignem, & ibi mortuus est, quoniam, non fuit tantæ fidei sicut Abrahã. Hæc Lyra. Paulus Burgensis in Additione prima Gen. 11. hoc non solũ refert, sed & probat, & ex Rabbi Moyse refert, haberi in quodam libro vetustissimo, quod quidam vir nomine Abraham disceptabat publicè cum idolorum cultoribus, asserens, quod non erat ignis colendus vt Deus: & quod Rex timens ne populum non auerteret ab illa cultura, incarcerauit

Traditio Hebræorum quod Abraham in ignem proiectus est, &c.

cerauit eum. Fauet ille locus 2. Esdræ 9. Tu Deus, qui eduxisti Abraham de igne Chaldæorum, &c. Et ex loco illo Genes. 11. (ait Caiet. super Genes. cap. 12.) hauriri potest coniectura quod Abraham potiùs mouerit patrem suum Thare ad migrandum ex Chaldæo, quàm Thare Abrahamum filium.

Et quidem quòd Chaldæi ignem adorarent, certissimum est: nam & ipsum veluti Deum colebant omnes ferè nationes D. Aug. 8. de Ciuit. c. 5. & Tul. 2. de Natura Deorum, etiam Stoicos, referunt, existimasse ignem esse sapientem & viuentem, & mundi conditorem & Deum. Multa de his apud Cœlium Rhodig. lib. 8. lect. Antiq. c. 36. vbi & obseruat solum esse hominem inter cætera animalia, qui igne vtitur. Cætera non vtuntur igne, sed terra, aëre, aqua: cuius causam ibi tradit. Sed & Abul. super Gen. 11. q. 35. in fine, refert, Chaldæos non solum ignem veneratos, sed & conatos inducere alias gentes ad eius cultum: & hac de causa igne suo alia idola comburebāt. Memorat, AEgyptios aquam solitos adorare, eò quod præ cæteris regionib. vberiùs irrigatur AEgypt⁹. Hi in capite magni idoli Beli vas fictile, loco coronæ posuerūt, & per occultos meat⁹ aqua veniebat, inferioribus foraminib. cera obduratis. Venerūt Chaldæi & apposuerunt ignem Deū suum, vt virtute sua Belum combureret & in cineres indigeret. Sed calore ignis liquefacta cera, aqua defluxit, & ignem extinxit, & præualuerūt idola AEgypti. Et quidem quantumuis Abul. q. 20 super Gen. 11. & Lyra, Lipomanus, & Honcala ibi, irrideant prædictas Hebræorum traditiones, dicētes, Vr Chaldæorum nullatenùs esse ignem, sed locum quendam Chaldææ, vnde extraxerit Deus Abrahamum, quod & dicit Ferus ibidem &

Chaldæi ignem vt Deū colebant.

Vr Chaldæoru an sit ignis, an certus Chaldææ locus.

etiam Caietan.super 2.Esdræ c.9. dicens, rem esse apocrypham quòd Vr significet in illis locis ignem: tamen his omnibus posthabitis, mihi verius apparet, quod Burgens.& Genebr.& permulti alij probãt, Abrahamum de igne quem illi colebant, non sine magno Dei miraculo, fuisse liberatum. Quinimò & D.Hieronym. illam Hebræorum traditionem probat, dicens: Vera igitur est illa Hebræorum traditio, quod Abraham Babylonio vallatus incendio, quia illud adorare nolebat, Dei sit auxilio liberatus. Vnde miror prææallegatos Modernos, quod ita ceu fabulosũ figmentum hoc reijciant, cum Diuus Hieronymus hoc tam apertè probet. Et Aug.16.de ciuit.c.15.de igne etiam Chaldæorum dicit liberatum esse Abrahamum & idem tradit q.25.super.Gen.tom.4 Et sanè nisi hoc ita esset, non tam sæpè & veluti magnum beneficium in scriptura commendaretur, quòd Deus eduxisset Abrahamum de Vr Chaldæorum. Ex hoc itaque loco luculenter apparet, Abrahamum auersatum fuisse idolorum cultum.

Quòd ab initio mundi vsq; nunc, nũquam est interrupta series Ecclesiæ,& fidelium.

Præsto est & aliud argumentum, quia omninò ac firmiter constituendũ est, ab initio mũdi ad finem verã Dei Ecclesiã nũquã interrumpendã aut vnquã fuisse interruptam: sed in vera fide ac religione perpetuò conseruatã, & plantationẽ ciuitatis Dei non defecisse. At si domũ Thare ab idololatriæ crimine non liberemus, nõ ita facilè reperire licet, in quibus seruata fuerit vera Dei Ecclesia. Nã quãuis, authore Gen. lib.1. Chronographiæ, circa an.874. Noë vixit vsq; ad 58. ætatis Abraha, quo tempore iam fidelẽ constituunt Abrahamũ, illi qui eũ idololatrã aliquando fuisse ponunt: nihilominus D. Aug. libr.16. de Ciuit. cap. 13. quamuis eum alij oppositæ sententiæ patronum

num allegent, nec immeritò: tamen satis innuit, domum Thare liberam fuisse à nefario idolorũ cultu. Quod & Abulen. super Gen. 11. ex ipso Aug. & ex lib. Iudith c. 5. tradit, contendens, nec Abrahamum, nec Thare vnquã idololatris annumerados esse. Et quod dicitur Iosue 24. quòd seruierunt Dijs alienis, intelligi debet cũ Geneb. quod cum eruti sunt de Vr Chaldæorum, iam incipiebãt idolomaniã complecti, ac proinde præuenti à Deo sunt, ne in eam ruerẽt. Exinde, authore eodem Genebr. cœpit Abraham terram Chanaam, in quam migrauerat, replere sacellis & altarib⁹. AEdificauit duo altaria, Gen. 12. & 13. vnum inter Hai & Bethel, alterum propè Sichem. Tertium, Gen. 15. prope Hebron. Quartum, Gen. 21. in Bersabee. Quintum, Genes. 22. in monte Moria. Sic quocumq; transibat, omnia imbuebat religione. Hinc Mahometes tradidit, suæ Mechæ templum opus esse Abrahæ. Consecrauit cœmeterium, vxori, sibi, & posteritati propè Hebron, Genes. 23. Demum ab hac idolorũ superstitiosa cultura immunem semper fuisse Abrahamum, tradunt Dionys. Cathus. ibi Iosue 24. & Abulens. ibidem quæstion. 6. & Caietanus ibidem. Quibus accedit quod cùm Abraham futurus esset omnium credentium pater, atque initium fidei nostræ, religionis felicissimus inceptor, non est simile veri, quod immani ac nefando idololatriæ crimine vsquam detentus fuerit. Vt vero habeamus quid ad cõiecturas illas initio traditas respõdeamus, licet dicere cum Caiet. super Iosue c. 24. suppositum illius verbi, Seruierunt, nullatenus esse Abraham, sed alios progenitores Hebræorum. Aut cum Genebr. quod iam se idolis dedere parabãt, nisi à Deo præuenti fuissent: nam hæreditariam suorum parentum idolomaniam suscepissent. Et hanc

Iosue 24.

Quòd Abraham totãter ram Chanaã repleuit altaribus, & religione vera.

hāc ob cauſam in magnis beneficijs poni poteſt, quod eos Deus ab illo periculo inſontes ſeruauerit: latriam ignis, quam vrgebat Nemrod, declinantes. Quod vero Thare fuerit fictor ac venditor idolorum, neq; eſt authenticum, neque hoc quidquam præiudicat Abrahā pietati, & ſanctitati. Ambas ſententias poſtquàm, vt ingenij & tēporis anguſtia tulit, explicui, liberum lectoribus erit alterutram eligere.

QVÆSTIO OCTAVA SCHOLASTICA.

An aliquid expendere, retinere, aut acquirere, religioſus ſine licentia ſui prælati valeat.

CRaſſari in Religionum caſtra execrandum proprietatis vitium ſenſim molitur. Quod ne efficiat, opus eſſe video vt omnes, veluti ſigno dato, in aciem prodeuntes, infeſta vitij tela propulſemus, & ſanctæ paupertatis vindices & aſſertores nos ipſos exhibentes, eam Conciliorum ſacrorum & Canonum vallis obmuniamus, & Doctorum authoritate ceu quodam antemurali firmemús. Hoc ego vt faciant doctos & graues viros, quibus otij copia, & vis ingenij, & authoritatis pondus obtigerit, vehementer obteſtor: nam mihi horum omnium egeno, capita diſputationis propoſitæ detegere & perſtringere ſolùm licet.

Breuiſ-

BReuissimè tres sunt personarum religiosarū differentię in vnoquoq; regularium conuentu, quos in quæstionem vocamus. Procuratores, Pręlatos & promiscuè cæteros. Et omnes æquè teneri ad votum paupertatis asserere non cunctamur: quandoquidem omnes æquè sunt religiosi. Quod ipsi, præsertim Procurratores & œconomi vix sibi persuadent, nam contrà ita pro libito in omnes vsus expendunt, vt rerum conuentus Dominos se esse existimare videantur. Deinde religiosorum bona, quo ad præsens attinet, in duplici sunt differentia, nam quędam sunt in vsus totius communitatis deputata: quædam applicata sunt singulis fratribus, ea vt habeant penes se, aut penes aliquem alium Fratrem, in proprios ac priuatos vsus expendenda, de licentia prælati. Prætereà, licentiam hanc bifariam contingit haberi, aut expresse, aut tacitè & interpretatiuè. Tandem triplex actionum genus destinatum in disputationem est à me: expendere, retinere, acquirere. De singulis iuxta inopiam temporis breuiter differam. I. Quadruplex distinctionotāda.

PRima conclusio. Procuratores seu œconomi & quotquot alij bona conuentus administrant, si in alios vsus quàm à superioribus deputata sunt, ea expendant, peccant mortaliter, & sunt in statu condemnationis: ac proinde quâdiù non resipiscunt, à confessarijs absolui nec debent, nec possunt. Hæc conclusio in moralibus est euidens. Eā habet D. Tho. 2. 2. q. 32. ar. 8. & Glossa in Clementina. 2. §. Sed & talis. de Vita & honestate clericorum, Dominus Franciscus Sarmienta in. 1. parte sui Defensorij, Monitorio. 11. Ioannes Gerson, Alphabeto. 34. Et patet, quia solū respectu eorum vsuum qui in bonum monasterij ordinantur, destinatam à superioribus habent II. Procuratores conuentuū sunt extra statū salutis, nisi &c.

rerum administrationem, ergo in cæteros vsus in quos facultas sibi concessa non est, non magis possunt expẽdere, quàm posint cæteri religiosi: at cæteri si de bonis communitatis quidquam attrectent vt expendant, peccãt mortaliter, vt omnes fatentur: ergo & illi. Est enim sciẽdum, quòd licet omnia bona monasterij sint omnibus communia, non tamen ita vt singuli sint Domini aliquotarum partium: qualiter est fundus cõmunis pluribus hæredibus æqualiter institutis, vel emptoribus ęquale pretium conferentibus: sed sunt communia, ita vt singulis quod opus fuerit, applicetur, ab eo qui habet authoritatem illa administrandi. Porrò si hanc authoritatem penes œconomos residere quis dixerit, attendat verba sacri Concilij Tridentini; sessione.25.c.2. vbi pręcipitur, vt administratio bonorũ monasterij ad solos officiales eorundem ad nutum superiorum amouibiles, pertineat. Ex quibus apertè sequitur, quàm considerate ac diligenter intendere Procuratores debeant sui muneris executioni, & bonorum monasterij administrationi: nam quoties citra expressam Prælati licentiã, aut rationabiliter præsumptam, notabilem aliquem sumptum faciunt de bonis conuentus, peccant mortaliter, & quamdiu ad meliorem mentẽ non redeũt, vt firmiter statuant secùs acturos se deinceps, sũt in statu peccati mortalis, ac proinde ab soluendi à confessarijs minimè sunt. Ex quo rursus fit, non solùm profanos vsus, sed & alias licitos, vt tunicam, chlamydem, calceos; aut quęuis alia vtensilia & suppellectiles emere aut sibi aut alijs fratribus, sine licentia Prælati, esse sibi penitùs illicitos, & malos mortaliter.

Quomodò bona monasterij sint monachorum.

Non potest procurator cõuentus sibi, aut alteri religioso applicare tunicã, calceos &c incõsulto prælato.

III.

Prælati non

SEcunda conclusio. Licet Prælatus sit apud quem pręcipuè cura & administratio bonorũ

conuen-

conuentus temporalium, non minùs quàm spiritualium residet: non tamen potest ad libitum ea in quosuis vsus expendere. Patet.1.pars ex ca. Nullam.18. q. 2. & ex. c.edocer.1.de Rescriptis. & ex Tridentino, sessione. 25. cap.2. & ex Regula D.Augu. Probatur secunda pars, quia Prælatus non est dominus, sed administrator.&c.ex c.Fraternitatem.de Donationibus: ergo tenetur in eos tantùm vsus ea distribuere, in quos destinata sunt. De quo Nauarr.super c.Nullam.18.q.2.num. 6. Quod si in profanos vel inutiles vsus dispenset, non dubium quin peccet mortaliter. Per hoc tamen minimè tollitur, quin vbi consuetudo inoleuerit, donare aliqua potest vt patet ex cap. cæterùm.de Donationibus. Quinimò vbi consuetudo exoleuerit & defecerit, donare etiam poterit rem modici valoris, vt habet Panormitanus in eodem.c.cæterùm.num.2. Certè tutor, licèt non sit Dominus, quia tamen administrator est bonorum pupilli, aliquid eorum donare potest, modo sit parui momenti, vt habetur in. l.cum plures.de administratione tutorum. Sed quo ad Prælatos monasterij spectat, hoc limitat Panormi.num.4.dicens, hoc licere Prælatis dũmodò subsit causa rationabilis, vt si monasterium ab aliquo suscepit obsequium, quod irremuneratum adhuc sit.&c. Quantum autem sit quod donare potest, Cordub. dicit, quòd vsque ad quãtitatem.10.aureorum. Ita habet in tract.de casib, q.54.dub.vlti. Verumtamen per consuetudinem, vel per peculiare statutum, iam hoc taxatum est in vnaquaque religione. Vide Syluest.verbo, Donatio.

Possunt in quosuis vsus expendere &c.

IV. Tertia conclusio. Religiosus, etiã ex his quæ sibi deputata sunt ad proprios vsus, si sine licẽtia Prælati dispenset rẽ notabilis quãtitatis,

Cæteri religiosi etiã e bonis sibi ...

putatis non possunt in priuatos vsus &c.

tatis, tam intrà quàm extrà monasterium, peccat mortaliter, & agit contra votum paupertatis. Ita D. Antoninus. 3. p. titulo. 16. §. 11. colum. 1. &. 2. Syluester, verbo. Religio. 6. q. 7. partic. 2. Nauarr. super. c. Non dicatis. 12. q. 1. num. 44. & probatur, quia vsuarius nequit de rebus tantùm ad vsum proprium concessis, in alios vsus disponere, vt patet ex Institut. de vsu & habitatione. sed sic est quòd religiosus solùm est vsuarius eorum bonorum, quæ sibi destinata sunt, ergo non potest in omnem vsum ea expendere. Rectè Soto. 4. de Iustitia. q. 1. ar. 1. colum. 8. dicit, quòd sicut cum quis aliquos conuiuio excipit, nõ facit eos Dominos esculentorum & poculentorum, quibus mensa struitur, quia nec illis facit copiam vt illa ad alios transmittant, aut in proprias domos asportẽt, sed vt sedentes vescantur illis, ita monasterium facultatem facit monachis edendi, vestiendi & cæt. non tamen ea bona in alios vsus expendendi.

Religiosi qui sunt in studijs extra claustrum. &c.

Verum est tamen quod præcedens conclusio limitatur ab Hostiensi in summa, Titulo de Pœnitentijs & remissionibus, & à Glossa, de Vita & honestate clericorum: Ver. Conuertendum, qui dicunt licitum esse religioso peregrinanti vel existenti in studio extra claustra, facere eleemosynam moderatam, ex his quæ sibi in propriam sustentationem sunt assignata: quod etiam tenet Syluester verbo eleemosyna. q 5. Tabiena, num. 8. Nauarra in c. Non dicatis. num. 40. Glossa ibi ver sic. possidere. Alex. Alen. 4. p. q. 33. memb. 4. ar. 2. Addit Turrecremata in eodem. c. Non dicatis nũ. 6. ex Hugone super regulam D. Aug. quod religiosus existens extra claustra potest emere, vendere &c. non tamen si intra claustrum exstiterit etiam si illud quod vult expendere, ipse sibi subtraxerit

xerit de his quæ poterat honestè consumere.

Ex quo vnum infero, quod magnopere considerandum est, & præ oculis semper habendum, non posse religiosum bona sibi à prælato deputata ad certos vsus, expendere in alios, in quos licentiam Prælati non habet. Vt si in nostra religione habeat frater aliquis certas pecunias in deposito, & postulet licentiam à Prælato ad emendos libros Theologiæ, si loco horũ emat libros profanos, vt Amadises, Orlandos, &c. ad quos emendos verosimiliter existimat facultatem sibi à Prælato non faciendam, peccat mortaliter, cõtra votum paupertatis.

Non potest religiosus qui licentiã petijt ad rẽ vnam emẽdam emere alteram.

Quarta conclusio: Retinere aliquid notabile cum animo illud occultandi Prælato, cuiuscunq; generis illud sit, apertè est peccatum mortale. Hæc est communis sententia ex. c. cum ad monasterium. de Statu monachorum, & ex Concilio Triden. sessione. 25. c. cita. Panormi. c. cum ad monasterium. num. 8. Ioann. Andre. & Archidi. D. Anton, supra. §. 11. Syluest. Religio. 6. q. 7. Cordub. q. 54. Gers. 1. p. Alphabeto. 23. litera. m. vbi explicans illud quod dicit Aug. in Regula, Siquis rem sibi collatam celauerit, furti iudicio condemnetur; addit: Parum dixit, furti, imo certè & sacrilegij. Est verumtamen considerandum, quod duplici ratione potest religiosus rem aliquam suo occultare Prælato, primò, ne illa spolietur: secundo, ne fortè reprehendatur quia sine eius consensu suscepit. Nunc dicimus, qui rem occultat Prælato, quia iure & meritò sibi eam auferendam à Prælato existimat, peccat contra votum, & est proprietarius, ac proinde peccat mortaliter. Ita Turre cremata super. c. Non dicatis. ar. 5. & patet ex dicto. c. cum ad monasterium, & c. Monachi. de statu regularium, & c. quando. de Of-

V. Retinere aliquid sine licentia prælati est mortale.

de Officio ordinarij. Si verò ea intẽtione occultet, quia existimat non quidem se re illa expoliandum, sed solum reprehendendum, quia inconsulto prælato eam possidet, tũc sub distinctione respondendum est, vt statim patebit. Hinc certã licet constituere regulam pro scrutinijs seu visitationibus cellarum: nam proculdubio si quando Prælatus visitat cellam religiosi, nempe ad inquirendum & perscrutandum, quid in cellis singuli habeant: si aliquis fratrum occultet, verbi gratia, profanas aliquas vestes, picturas, imagines, gẽmas, libros: quæ omnia, iuxta ipsius fratris cõditionẽ & dignitatẽ, Prælatus ægre & molestè laturus est vt habeat, & ea ab illo sublaturus creditur, minimè dubiũ est, quin talis occultans peccet mortaliter, nisi materia sit parua ac modica. De quo statim.

Peccat frater qui occultat aliquid suo prælato.

VI. Recipere ab alijs nõ potest religiosus, &c.

Quinta conclusio: Recipere vel acquirere ab alijs aliquid notabile sine superioris licentia, peccatum mortale est religioso. Ita Nauarra in. c. Non dicatis. nu. 16. & patet ex. c. Cum ad monasterium. vbi dicitur, si quidpiam fuerit religioso specialiter destinatum, non præsumat illud accipere: sed Abbati, vel Priori assignetur, &c. & Concil. Trident. Ses. 25. c. 3. postquã decreuit, vt nulli regulari liceat aliquid vt proprium possidere, additur, Sed statim ea superiori tradãtur, conuentuiq; incorporẽtur. Quod etiam statuitur in. l. 14. titulo. 7. partita. 1. Quod si quis arguat, Hæc bona suscepta à religioso sine licentia Prælati, potiùs esse reddenda ei qui illa tradiderat, quia cum ille religiosus non sit capax suscipiẽdi, nõ videtur ille alter à se dominiũ abdicasse. Respondetur, quòd si traditio seu donatio fuit absolutè facta, tũc res donata tradenda & incorporanda est monasterio: quia omne quod acquirit re-

Dubium.

Solutio.

regularis, monasterio acquirit. 18.q.1.c.vni. & docet Panor. in d.c. cum ad monasterium, nu.2. nam similiter quod seruus acquirit, Domino suo acquirit. l. placet. ff. de acquirenda hæreditate. Sed, vt habet Innocent. cap. olim. 2. de Priuilegijs, omnia iura loquentia de seruis quo ad acquisitionem rei pecuniariæ, locum habent in religiosis: vt etiam tradit Nauarr. c. Non dicatis. num. 61. ex Innocent. Baldo, & alijs, ergo. Si tamen donatio non fuit facta absolutè regulari, sed sub conditione vt ille possideat independēter a Prælato, non intendens aliter eam à se abdicare: tunc res donata ei qui donauit, restitui debet. Quod colligitur ex his quæ notat Panor. suprà, & Sylu. Religio. 6. q. 7. particula. 2.

VII. Non potest prælatus dare licētiam subdito vt expendat in quoscunq; vsus.

SEd qualis debeat esse facultas à Prælatis facta, ad hoc vt religiosus retinere, aut expendere bona, quorum vsum habet, licitè possit, merito vertitur in dubium. Primùm omnium hoc certum statuamus.

Sexta conclusio: Non potest Prælatus concedere licentiam subdito, vt in quosuis vsus illa aut alia quæcunq; bona possit expendere. Ita habet Nauarr. c. nō dicatis. nu. 53. vbi & allegat Cardin. Alexand. dicentem, non solùm peccare Prælatū, talem licentiam concedendo, sed & subditum ea vtendo. Idem habet Syluester supra. §. 7. Et certè eadem ratione copiam subdito facere nequit, vt penes se retineat aut in cubili suo habeat plurima ac pretiosa bona, quæ neque necessaria sunt, neq; statū religiosorum decentia. Quod oculatissimè dispicere Prælati debent, attētis circumstantijs personarum, cōsuetudinis, temporis & loci. Et addit Nauarra, nu. 55. Corollario. 12. etiam Prælatum & capitulum simul non posse facere religioso facultatem huiusmodi: vt, verbi

grat. 2,

gratia, expendat pecunias in ludos, luxus, & simi lia. Et quantumuis det, non ideo subditus excusatur à peccato mortali si in notabili quantitate vtatur prædicta licentia. Est etiam summoperè considerandum, dupliciter posse Prælatum hanc licentiam dare subdito, aut expressè, aut tacitè.

VIII. Duplex licētia, expressa vel tacita.

QVO posito sit septima conclusio: Minimè dubium est quin alterutro modo concedat Prælatus licentiam, aut expressè, aut tacitè, subditus potest ea bona expendere, retinere, acquirere, &c. Verum distinctione hic opus est: nam tacita licentia seu taciturnitas Prælati, dupliciter contingere potest. 1. cum videns subditū retinere seu expendere aut recipere aliquid, nō prohibet: quæ dici potest taciturnitas permissiua. Et tunc Turrec. in dict. cap. Non dicatis, artic. 8. & Alexand. negant, hanc tacitam licentiam sufficere. Altera est taciturnitas cū cōsensu approbatiuo, quæ nō est pura permissio, sed permissio approbatoria, iuxta Glossam in c. Deniq; 4. d. & hanc Nauar, supra c. 54. dicit omnino sufficere, & ita prorsus dicendum est. Præterea sciendum est, non esse regulam vndequaque certam, quam tradit Gerson. 2. part. Alphabeto. 34. quod tunc dicitur subditus facere aliquid sine licētia, quando probabiliter credit; quod si Prælatus sciret se hoc facere, ægre ferret. Hæc inquam, nō semper est vera, potest enim contingere, vt displicentia illa Prælati non tam proueniat ex re accepta aut expensa vel retenta; quam ex modo clandestino eam retinendi, aut expendendi, &c. Præclarè distinxit Caiet. in Summa, verbo, Furtum. dupliciter posse esse, inuitum Dominum alicuius rei à quo res surripitur, vel quantum ad ipsam rem quæ sibi accipitur, vel solùm quātum ad mo-

Prælatus præsumitur dare licētiā quātū ad rē non quantū ad modum.

ad modum,quia scilicet, sibi displicet quod taliter accipiatur. Per quod, ait Caiet. multæ acceptiones domesticæ filiorum & monachorũ possunt excusari à mortali, dum præ verecundia, aut alio respectu accipiunt rem aliquam, incõsultis maioribus & inuitis, non quo ad rem acceptam, sed quoad modum accipiendi. Quod doctè tractat Nauárr. suprá num. 52.

11. Quæ licẽtia requiratur ad hoc vt nõ peccet subditus, &c.

OCtaua cõclusio: Non videtur sufficere huiusmodi licentia ad hoc vt subditus excusetur omninò à peccato, sed necessum est vt probabiliter credat, quod superior nõ solũ rẽ acceptam, sed etiam modum accipiendi habebit gratũ. Nã si credat ꝙ modus ille accipiẽdi sine licẽtia, displicebit Prælato, omnino peccatũ est in subdito, illo modo rẽ accipere. Verũ est tamẽ ꝙ hoc peccatum nõ erit furtum, nec iniustitia, nec inducet obligationẽ aliquã ad restituendum, cũ nõ proueniat ex parte rei acceptæ, distractæ, aut retentæ, sed ex modo, vt dictũ est. Ita Naua. in. d. c. Non dicatis. 12. q. 1. num. 51. vbi sic loquitur: Per hæc respondi pridem cuidam monachæ, non fuisse obligatam ad reddenda Abbatissæ, quædam munera à quodam viro accepta, quorum accipiendorum licentiam iustè & libenter concessisset Abbatissa, si eam petijsset ab ea. Arg. l. Inter omnes. §. Rectè. ff. de furtis. quatenùs habet, nõ cõmittere furtum eum qui clam capit alienum, quod scitum Domino placeret. Et quòd, vt in Manuali. c. 17. num. 29. dixi; accipiens alienum clam Domino, qui libenter daret illud à se petitum, non tenetur restituere illud. Imò quod non peccauit, si probabiliter credebat, quòd non displicuisset Abbatissæ acceptio illa clandestina: secùs si credebat, quòd displicuisset, quãuis licẽtiã petitã nõ denegasset. Arg. l. Qui vas. §. Veta. ff.

eodem titulo, vt sentit Glossa in.d.§. Rectè. Peccat enim, saltem venialiter, qui clam contra voluntatem Domini accipit, eò quòd capit modo ingrato ei: sed non mortaliter, eo quod placeat ei vt eam habeat, licet modus habendi displiceat. Ita habet Nauarr. nume.52. ex Caiet. verbo, Furtum, & in.22.q.66.art.5. Quòd communiter Doctores approbant. quæ si vera sunt, peruia & aperta multa iam erunt, in quibus multos passim videas cespitare.

X. Non peccat mortaliter subditus licet sine licentia retineat, expendat, &c. dummodo, &c.

VNde fit nona concl. Non peccat mortaliter monachus, qui rem etiam mediocris valoris suscipit ab extraneis, aut tradit alteri fratri, aut commutat cum alio, siue domestico, siue extraneo: cum per actiones huiusmodi non præiudicetur in aliquo monasterium, & cōpertū habeat, si à Prælato facultatem postulasset ad eas actiones, sibi minimè denegandam. Quòd totum si verum esse debet, omnino intelligendū est cum triplici limitatione. Prima est, quòd subditus promptum & expositum habeat animum non occultandi, sed potiùs resignandi in manus Prælati talia bona accepta, retēta, permutata, & cæt. quoties Prælatus exegerit, aut quoties fecerit cellarum ac cubiculorum scrutinium. Secunda, quod per Prælatum, aut per constitutiones talis religionis non sit in virtute obedientiæ, aut cum simili rigore interdicta talis acceptio, retētio, aut permutatio, & cæt. Tertia, quòd exploratum & compertū habeat subditus, consentire saltem interpretatiuè Prælatū in eas res: ita vt si ab ipso peteretur licentia, eam expressè daret, quãuis, vt diximus, modus clandestinè faciendi sibi displiceat.

XI. Quæ dicatur

POstremò, quæ dicatur notabilis quãtitas ad hoc vt peccet mortaliter subditus retinēdo

aut

[illegible] expendendo sine licentia Prælati, explicandū mihi restat D.A. 13.p.tit.16.c.1 §.11. dicit, quòd etiam paruam quantitatem, quam non est paratus subditus in manibus Prælati resignare, ad requisitionem ipsius Prælati, est mortale peccatū recipere, vel retinere, &c Gerson suprà, Alphabetho.34. litera.S d. 3. dicit, quòd etiam cultellum aut filum, aut acum, sine licentia generali, vel speciali dans, vel accipiens peccat mortaliter. Hoc tamen rigidum est, & planè falsum: nam materiæ paruitas in quocunq; genere excusat à mortali. Corduba in Tractatu de Casibus. q. 109. puncto. 2. ex Nauarr. in Commē. de Furto, in Repe ti. c. fin. 14. q. 6. nu. 11. & 12. quātitatem vnius argentei dicit esse notabilem, ad hoc vt qui illam furatur peccet mortaliter. Couar. lib. 1. Vari. Resol. c. 3. nu. 12. dicit, surreptionem vnius gallinæ esse furtum mortale: qua ratione Iustinianus Instit. de rerum diuisione. § Gallinarum. dat actionem furti contra furem gallinam surripientem. Et sic apparet quòd hæc sit notabilis quantitas, in nostro proposito. notabilis quātitas in nostro proposito.

Nihilominùs, saluo meliori iudicio, sit vltima conclus. Nō videtur mihi peccare mortaliter qui quantitatem duorū argenteorū recipit, aut expendit, cōsumit, &c. incōsulto Prælato: imò etiam palam dicēte Prælato, ne eos expendat. Ratio est, quia quantumuis neget licentiā, & palā dicat, ne id fiat, adhùc subditus in re tā paruæ quantitatis censetur operari cum licentia rationabiliter præsumpta. Nam licèt Prælatus eam neget, nō tamen rationabiliter, sed prorsus irrationabiliter negat. Lōgè enim irrationabile ac durum videtur, quòd Prælatus habere velit religiosum tanquam seruum & vile mancipium, cū aliter omnino se res habeat. Certè si maritus XII. Duos argenteos potest expendere monachus etiā renuente prælato, &cæt.

nullo modo permitteret, imò omnino prohiberet vxori, facere eleemosynas, etiam paruas, non peccaret illa contrà faciendo in parua quantitate. Quia cum maritus rationabiliter debeat talē licentiam vxori concedere, si eam negat, irrationabiliter negat: ac proinde nihil curãdum est de eius negatione & nolitione, quæ est communis Theologorum sententia, cùm de eleemosyna disputant. Ita in proposito. Quod tamen cum hoc grano salis condiendum est, quòd, scilicet, Prælatus oppositum non strictè & expressè præcipiat. Nam si, verbi gratia, in virtute obedientiæ præciperet subdito, ne talem duorum argenteorum sumptum faceret, mortaliter peccaret subditus non parendo. Et quidem cum multa alia de hac vtilissima materia dici possent, ego ea tantùm, quæ pro quotidianis religiosorum scrupulis necessaria esse videbantur, enucleanda delegi: hoc, vt arbitror, feci: facturus adhuc magis enucleatè ac sigillatim, si inimica nox non tantoperè nos premeret. Proinde antequam diem clauso componat vesper olympo, properare me, ne dicam volare, seu præteruolare eas, quæ residuæ sunt, quæstiones, plurimùm expedit.

(·:·)

QVAE-

QVÆSTIO OCTAVA POSITIVA.

Qualis fuerit ludus ille, seu persecutio Ismaelis, erga puerum Isaacum, Genes. 21. & ad Galat. cap. 4.

DE ludo illo Ismaelis erga puerum Isaacum non vno, sed multiplici modo Doctores loquuntur. Communior interpretatio ea est, vt per ludum intelligamus idololatriam: ac proinde eatenùs dicatur Ismael cum puero Isaaco ludere, quatenùs eum in idolorum cultum perducere conabatur. Producunt statim locum illum Exodi: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Cum tamen ad nihil aliud, quàm ad colendum idolum surrexerint. Cum autem Paulus ad Galat. 4. dicit, Ismael persecutum fuisse Isaac, hoc ipsum intelligit: nam nulla dirior ac atrocior persecutio excogitari potest, quàm si eum pertraheret in idololatriam. Alij alia procedunt via.

1. 1. Expositio quod ludere significet idololatrare.

Exod. 32.

Galat. 4.

Verùm, vt vel vnam aut alteram ego quæstionem paucis absoluam, breuissimè dico, recurrendum nobis esse ad Hebraicos fontes, & inde hauriendam perfectam significationem vocis Hebraicæ, quæ per verbum ludendi traducta est à vulgato interprete. Oleaster in Genes. cap. 21. dicit vocem, quæ ibi habetur, significare propriè ludere, illudere, irridere, &c. Idem habent Burg. Eugub. Oleaster, de quo multa statim. Interim Nicolaus Lyran. ibi dicit, vocem Hebræam,

Ludere, in scriptura multa significat.

1. Illudere.

am, Mezahec à radice Zahac, quæ ibi habetur, ad quatuor æquiuocā esse, scilicet, ad idololatrare, coire, occidere iocari. De primo liquet ex illo loco Exod.32. surrexerunt ludere, id est, idolum colere. De secundo, quod, scilicet, illud verbum significet coire, patet ex Gene.c.26. vbi vidit Amalech per fenestram Isaacum ludentem seu iocantem cum Rebecca vxore sua, id est, coeuntem, vt etiam obseruauit Caie. ibi super Gen.26. & liquet ex eo quod Amal. eo viso, accersito Isaac, dixit ad eum, Perspicuum est, quod vxor tua sit: nimirum quia cum illa coieris. Quod & ita intellexit Houcala. Quamuis hunc sensum, vt ex Rabbinorum penu depromptum, reijciat Lypomanus in Cathena ibi Gene. 26. Tertio illa eadem vox Hebraica significat occidere, vt 2. Reg. 2. Surgant pueri, & ludant, id est, interficiant se coram nobis. Quod & re ipsa statim effecerunt, vt ibi patet. Quartò significat iocari, ludere, vt vulgo in scriptura.

1 Idololatrare. Exod 32. 3 Coire. Gen.26. 4. Occidere. 2 Reg.2. 5. Iocari.

11. Nvnc supponendum est Ismaelem, vt Caie. ibi Gen.21. supputat, tempore ludi huius, 18. annorum. ætatem habuisse seu.20. vt vult Abul. Puer autem Isaacus vix ad.6. annorum ætatem peruenerat: nam quando Isaacus natus est iam Ismael. 14. erat annorum, & transierat triennium lactationis Isaac, vt Caiet. dicit. Quibus addit Abulen. non esse vero simile, quod Ismael iam adultis cũ paruulo. 3. annorũ luderet, Esset ergo Isaac quasi. aut. 7. annorum. & Ismaquasi.20. Rursus sciendum est, ante natiuitatem Isaac, Ismaelẽ, qui vnigenitus erat Abrahæ, multa indulgentia & charitate ab illo curari, & magno in pretio & æstimatione haberi: At nato Isaac

Ismael & Isaac quòt erant annorũ cũ ludebãt.

coepit

cœpit Iſmael ab ipſo haberi contēptui,&nō ſolito gaudere fauore:Et indies amplius cura paterna ac dilectione creſcente erga Iſaacū,decreſcebat ſolicitudo & amor Abrahami erga Iſmaelē. Hinc Iſmael certior fieri cœpit,ſe ad paternæ hereditatis primogenituram minimè vocandum, eſſe,ſed Iſaacum potius ſibi præferendum. Accedebant probra, quibus Zara paſsim in Iſmaelem inuehebatur,quòd veluti nothus eſſet,& ancillæ filius,non proprius. Quòd grauiſsimè ac moleſtiſsimè ferre Iſmaelem neceſſum erat.His ergo de cauſis in mentem illi ſæpenumerò hæc ſubibat cogitatio, rem oportunam, & ſibi vtiliſſimam facturum, ſi Iſaacum occideret : vt eo occiſo, & ſic de medio ſublato, ſolitis ipſe fauoribus paternis potiretur.Accedebat inſuper multa commoditas, & oportunitas ipſum vt occideret, & ſic voti euaderet,compos: nam vt habet ſcriptura,Iſmael cum adoleſceret, factus eſt iuuenis ſagittarius.Sagitta autem eum transfigere & occidere perfacile ſibi erat.

Vnde moſſi Iſmaeli occidendi Iſaac.

Ergo vt concludam,quamuis mihi maximoperè probetur,quod iſmael ludebat cum Iſaac, id eſt,ei illudebat, & ſimiliter eum ad idolomaniam inclinare ſatagebat: & forsā etiam ipſius paruuli infantia & innocentia abuti volebat, nefarium Sodomorum ſcelus cum ipſo contendens perficere:nam totum hoc ſignificat vox Hebræa, ludere : tamen ob prædictas coniecturas quæ non ſunt,vt arbitror,fallaces,& inanes,exiſtimo potiùs eum occidere voluiſſe. Et tunc quadrantior eſſe videtur interpretatio Pauli Galat. 4. quòd Iſmael perſequebatur Iſaacū, ideſt,necem ei ac interitum afferre parabat. Scio Abul. loco citato, has illius Hebraici verbi multiplices expoſitiones quas ex Lyrano retulerat,reprehēde-

Quòd Iſmael volebat coire cum Iſaac.

re,& confutare. Sed eius rationes statim expendemus. Interim inceptum persequamur.

Ismael occidere parabat Isaacum. Persuaderi ergò amplius potest, quòd Ismael potiùs occidere parabat Isaacum, quam cum illo coire, aut eum ad idolorum cultum ciere, eò quòd vt adnotauit ibi Caiet. non dicitur in illo loco, quòd Ismael ludebat cum Isaac, sed quod faciebat ludere cum illo. Est namque illud verbum Hebraicè tertiæ coniugationis, quod significat facere, vt alij faciant. Ergo Ismael faciebat alios pueros simul ludere cum Isaac, vt tumultus ludi, & multorum ludentium strepitus occultaret machinationem Ismaelis. Multis enim colludentibus cum gladijs & sagittis, faciliùs posset ipse puerum adoriri & interficere. Adhiberi potest & alia ratio odij vehemẽtissimi, quo Ismael prosequebatur Isaacum, & eum vellet occidere: quia paulò ante viderat in die ablactationis Isaac, fecisse Abrahamum grande conuiuium, ac festum solemne. Et hæc causa ferè redditur in textu, ob quam Ismael ludebat cum Isaac: id est, eum parabat occidere. Nam dicitur: Fecit Abraham grande conuiuium in die ablactationis Isaac, cumque vidisset Sara Ismaelem ludentem cum illo, id est, insidiantem & interitum machinantem &c. Seu (vt habet Acacius, quem Lypom. refert, in Catena) pugnantem & persequentem, vt ibi, surgant pueri, & ludant. Et dicit Hist. schol. c. 56. quod dum simul luderent, Ismael lædebat Isaacum. Quod fauere videtur huic interpretationi. (Genes. 21.)

III. Vera interpretatio vocis, Ludere, contra Lyr. VEruntamen totũ hoc irridetur à Doctorib. nempe à Paulo Burg. à Lypom. à Caiet. ab Eugub. ab Oleastro, à Vatablo, ab Abul. diligentissimis scriptoribus. Qui omnes vnà inuehuntur in Lyranum, quòd tot assignet significationes

tiones illi verbo quod ibi ponitur, Mezahec pro ludentem. Nam verbum Zahac, vnde deducitur Mezahec, propriè ac verè solùm significat ludere, vt Abulensis ac Burgensis diligenter obseruãt: vnde nunquam ponitur in scriptura pro coire, occidere, idololatrare, sed solum pro ludere. Et quamuis per metaphoram aliquãdo extendatur illa vox, Mezahec, apud Hebræos, ad significanda quædam alia, quæ cum ludo habent propinquitatem, non ideò fit quod sit æquiuoca & quod propriè significat aliud quam ludere. Vnde in illo loco Gen. 26. cùm Amalech vidit per fenestrã Isaac, ludentem seu iocantem cum Rebecca, non intelligitur de ludo coitus, sed de quibusdã præludijs quæ inter coniuges præcedere solent coitum. Rursus licèt 2. Reg. 2. dicatur, Surgant pueri, & ludant: & statim surrexerint vt seipsos interficerent: non ideo fit quod ludere significat occidere, sed significat ludos plerosque, vt gladiatorios, & torneamenta &c. quibus interdum adiungi solet mors: sicut tunc adiuncta est ludo illi. Rursus Exod. 32. surrexerunt ludere, ibi, ludere, nõ aliud significat propriè, nisi ludum illum, quo canebant, & vociferabantur in reuerentiam idoli, &c. Et ita, ait Abulens. tollitur æquiuocatio vocabuli Hebraici Zahac, & Mezahec, nã solum significat, ludere: ac proinde illa vox Hebraica semper quàm optimè per latinum, ludere, versa est à vulgato. Ita etiam Burg. Oleast. & etiam Eugub. qui contumeliosè hac in parte loquitur contra Lyranum.

Contra Lyr. quod vox ludere nunquam ponitur nisi pro ludere.

Gen. 26.

2. Reg. 2.

Exod. 32.

IIII. Defenditur Lyranus ab aduersarijs.

SEd quidquid sit de vocabuli Hebraici æquiuocatione, at videor mihi videre, has calumnias aduersus Lyranum, præfatis interpretationibus non officere. Nam admittere possumus, vocem illam semper optimè verti per ludere.

Nihilominus iuxta antecedentia & consequentia eiusmodi ludum aliquando ordinari ad Venerem, & ita significare rem Veneream, vt infrà Gen.26. & forte etiam in hoc loco. Nam Glos. Interlin.dicit, quod ludere Ismaelem cum Isaac, nihil erat aliud quàm docere illum esse lasciuũ & lubricum sicut ipse erat. Vnde Vatab. pro, ludentem, vertit lasciuientem. Rursus aliquando ludus ordinatur ad necem vt cum gladiatores colludentes, & agitantes tauros, & exercentes equos, & torneamẽtis ludentes exponũt se mortis periculo, vt 2.Reg.2. Et sic hoc loco talis generis ludum poterat Ismael exercere cum puero, vt illo niteretur eum necare. Deinde ludus ad idolorum cultum ordinari potest, nam in honorem Deorum gentilium innumera ludorum genera instituta erant, vt q.seq. tractabimus. Et sic verum haberi potest quod alij communiter cum Hist.schol.super Genes.c.56.tradunt, Ismaelem ludentem cum Isaac, fecisse ei imagines quasdam idolorum luteas vt eas adoraret. Tandem ludere interdum ad illudendum & deridendum aliquem ordinatur. Et in hunc modum verè potuit Burg. & Vatab. in scholio huius loci dicere ludum hunc Ismaelis esse irrisionem quandam qua deridebat Isaacum, vt ibi videre licet. Cùm ergo vocabulum Latinum, Ludere, & Hebraicum Zihac, vel Mezahec, expositum sit ad omnia hæc ludorum genera, licitũ nobis esse debet eligere quæ textui quadrãtior videtur. Quã ego probabiliter existimo esse eã quã adduximus, quod scilicet, vellet eũ occidere. Quamuis quod vellet cũ eo coire seu potius quod eũ in Venerem pertrahere vellet aut in idololatriam, non careat multa probabilitate. Et adhuc probabilius sit quod illude-

illudebat ei & irridebat, vt quam optimè tractatum videre licet in ipso Burg & etiam in Diony. Carth. ibid. Gen. 21. Quod vero in textu Hebraico ibi, non sit vox Isaac, sed aliæ pro alijs positæ sint, nihil officit veritati translationis, id est, eius integritati, sententiæ & intelligentiæ, vt notant Lypom. & Eugubinus, & Oleast.

QVÆSTIO NONA SCHOLASTICA.

Vtrùm comœdiæ, cæteriq́ue ludi scenici licitè fœminarum ministerio apud Christianos gerantur.

AD de me vellem verè dici posset, quod Lactantius de D. Cypriano verissimè dixit, Discerni facilè nō posse, vtrùm ne Cyprianus ornatior in eloquendo, an potentior in persuadendo, an facilior in explicando fuisset. Ego namque, qui nec dictionis eloquentiam, nec argumentandi subtilitatem, nec acerbitatem ad reuincendum, nec vllum authoritatis pondus ad suadendum habeo, quo pacto argumentum hoc de comœdijs, quod illas omneis conditiones in dicente requirit, tractare debeam, prorsus ignoro. Quia tamen pensum ego meum ac munus absoluere hodie debeo, & à Doctissimo proponente in hanc disputationem vocor, quamdiù alter præsto non est, qui me dicendi onere, & vos molestia audiendi mei, sua in dicendo suauitate leuet, ego dicam, vos, precor, ausculteis. Lib. 5. cap. 1. diu. instit.

Quid

I. Scenæ quid sint.

QVid scena, quid comœdia, quid tragœdia, &c. sint, initio dicamus. Scenæ primũ erant tabernacula ex frondibus inumbrationis causa composita. Fuere primùm in Syluis & montibus. Virg. 1. Æneid.

Tum syluis scena coruscis,
Desuper horrentiq; atrum nemus imminet
vmbra.

Scenophegia apud Hebræos.

Hinc scenophegia, apud Hebræos, dicebantur festa illa, quibus Hebræi ruri conuenientes, in vmbrosis tabernaculis memoriam renouabant eius temporis, quod ruri in tabernaculis transegerãt. In his scenis olim iuuenes Athenienses, cùm adhuc ruri in pagis & vicis agerent, recreandi animi causa, nonnũquam conueniebant, vbi incondita quædam carmina & fabulas, & ludos alios, à scena scenicos appellatos agitabant, donec deinde in vrbem & oppida redacti homines, artificiosas fabulas & ludos adinuenerunt, & loco illi in quo hæc gerebantur, antiquum scenæ nomen relictum est, & ludis ipsis nomen à scena deriuatum. Ita habet Aristot. latissimè in Poëtica, paulo post initium; & inde id desumpserunt Donatus in commentarijs Terentij, Ludouicus Viues super lib. 2. de ciuit. Dei c. 8. Iulius Cæsar Scaliger, lib. 1. Poëtices, Ioannes Rosinus lib. 5. Anti. Roma. Lilius Gyraldus, Onuphrius Panuinus, & pleriq; alij.

II. Vnde dicta sit Comœdia, Tragœdia, Satyra, Mimus.

COmœdia, Tragœdia, Satyra, & Mimus species quędam sunt ludorum scenicorum. Comœdia à vocabulo Græco, Comon, quod significat vicos: seu à Como, lasciuiæ & comessationis Deo, seu ab vtroque, eo quod in vicis & pagis lasciuirent & comessarentur ludentes, dicta

est

est. Ita Arist. in Poet. Tragœdia licèt multiplex habeat etymon, vt in Lilio Greg. Gyraldo, Dialog. 6. Historiæ Poetarum, paulò post initium, tamen communior sentẽtia est quod ab hirco, qui Græcè dicitur, tragos, dicta sit: nã veteres in Græcia agricolæ cum pro anni prouentu festa Libero facerent, cœpit in præmium ludorum proponi caper, vel capri sacrificati corium plenum vino, inde nomen tragœdiæ deductum. Allusit Horatius:

Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum.

Et Virg. ab illo:

Non aliam ob causam Baccho caper omnibus aris
Caeditur, & veteres ineunt proscenia ludi.

Ex inde ludis huius generis in artem iam reductis nomen Comœdiæ & Tragœdiæ datum est. Satyra vnde dicta variè traditur: nõn multùm retulerit id exquirere: Mimus est sermonis cuiuslibet aut facti aut motus cum lasciuia imitatio. Inde Mimi imitatores: Pantomimi, omnium rerum ac personarum imitatores: Archimimi, principes inter Mimos. Lege Diomedem Grammaticum, & Budæum doctissimum, in Procemio Annotationum in Pandectas, Rosinum lib. 5. c. 6. Antiq. Rom.

Tragœdiæ & Comœdiæ nomen apud nos viget: Proinde quid inter eas distet paucis accipe, ex Arist. in Poetic. Comœdia, amores, sales, priuatos homines, mitiores affectus, verba demissa, exitus iocundos habet: Contrà vero Tragœdia, luctus, cædes, perturbationes, Heroes, Reges, verba atrociora, res grãdes, exitus funestos cõtinet: &, vt dixit Horatius de arte poet. ampullas & sesquipe-

Quid distet inter comœdiam & Tragœdiam.

fesquipedalia verba. Euripides poeta, petēte Archelao Rege, vt de se Tragœdiam scriberet, abnuit, Deosq; precat⁹ est, ne Archelao ipsi aliquid accideret, quod esset tragœdiæ proprium, id est, triste & infaustum. Narrat itam Lil. Greg. Giraldus, Dial. 6. paulò post initium. Omnis comœdia de fictis est argumentis, Tragœdia sæpè ab historica fide petitur. Tragœdiæ, Thespis fuit primus inuentor: Comœdiæ vero, Eupolis. Quamuis Homerus iam olim nonnullum huius exemplū præbuerit: nam Iliadem instar Tragœdiæ, Odysseam vero ad imaginem comœdiæ fecit. In comœdijs vtebantur Socco, hoc est, calceamento humili: in Tragœdijs Cothurno, quod erat calceamenti genus grādē, proceris ac superbis hominibus aptū, quales erant Tragœdi. Lege Iulium Cæs. Scal. li. 1 c. 13. 14. & 15. Giraldum, Dialog. 6.

III. Loca spectaculorū quę.

LOca, in quibus isti & alij ludi gerebantur, erant insignia, Theatrum, Amphitheatrū, Circus. De hjs multa Tertullianus in Libello quem edidit de Spectaculis. Theatrū erat in modum hemicycli, cuius in vtroq; cornu scenæ erāt ad videnda spectacula fabricatæ. Celebratur M. Scauri Theatrum, opus maximum omnium, quæ nūquā fuere humana manu facta. Capiebat lxxx. millia hominum. Ita habet Plinius lib. 36. cap. 15. Amphitheatrum ædificium erat rotundum, quasi ex duobus theatris, quæ semicirculi figura cōstabant; circumquaq; spectandi vsum præbens. Celebratur amphitheatrum Pompeij à Plinio lib. 36. ca. 15. quod cāpiebat xl. millia hominum. Circus erat locus muris septus, planus & rotundus. Celebratur Circus Maximus inter Palatium & Auentinum, qui, authore Plinio, ducenta & sexaginta hominum millia sedentium capiebat. Lege lo-

Theatrum. Amphitheatrum.

Circus. Circus Maximus capiebat 260000. homines sedentes.

ge Ioannem Britannicum in Iuuenal. Satyr. 3. Porrò vt in Circo omnes ſederent molliter, erat Magiſtratibus tomentum, hoc eſt, ex lana vel pluma confectæ quaſi culcitræ, ſuper quibus ſederent. Vnde dixit Martialis lib. 14. tomentum Circenſe, quia in Circo erat. Multitudini autem aliud tomentum ſubſternebatur è conciſis arundinibus, cuius meminit Seneca lib. de Beata vita. Ne verò quis importunè ſedendo alteri moleſtus foret, ſedilia cancellis erant ſeparata. Per Circum nuces & cicer & aquam circumferebant ſerui clamando, vt ſitienti & eſurienti plebi præberent, vt ex Ouidio, Plauto, Horatio colligitur. Sub Circo in cellulis antriſvé ſubterraneis, mulieres habitabant, quæ corporum copiam & quæſtum volentibus facerent. Latè in Ioanne Roſino, libr. 5. Antiq. Rom. c. 4. Scaligero, Onuphrio diligentiſſimo noſtri ordinis ſcriptore, & alijs, qui de Romanis Antiq. ſcripſerunt.

TErtio loco, in quos vſus ludi ſcenici inſtituti ſint, videamus. Refert Ludouicus Cœlius lib. 5. Lectionum Antiquarum c. 7. ex Polybio, & alijs, eatenùs adinuentos hos à Gentilib. quatenus in feritatem & auſteritatem homines ne abirent, ſed manſuetiores voluptate redderētur. Vnde ingraueſcente aliquando peſte, apud Romanos, hi ludi inuenti ſunt, authore Auguſt. lib. 1. de Ciuit. c. 32. & lib. 2. c. 8. & Valerio lib. 12. c. 1. Quinimò, vt ibi tractat Aug. & Valerius, etiā religionis cauſa inſtituti ſunt. Nam Dij ſe his ludis coli & venerari ac placari inſtituerunt, præſertim Liber Pater hoc eſt, Dionyſius, authore Giraldo. Erant fere cuique Deo ſui ludi, & ſua ſacra, & inde tracta nomina, Bacchanalia, Floralia, Apollinaria, Cerealia, Vertumnalia. Latiſſimè in Alex. ab Alex. lib. 6. Dierum genialium c. 8.

IV. In quos vſus inſtituti ſunt ludi ſcenici.

Ludi ſcenici in honorem Deorum.

Hinc

Hinc in bonam partem, inque bonum vsum ludi scenici vsurpati interdum sunt apud antiquos. Comœdiam namque ex Cicerone definit Donatus, est imitatio vitæ, speculum consuetudinis, imago veritatis. Nam sicut intenti speculo vera lineamẽta facilè per imagines colligimus, ita in Comœdia imitationem vitæ & consuetudinis animaduertimus. Est tragœdia (ait Arist. in Poet.) imitatio studiosæ & perfectæ actionis. In ea vitę documenta sunt (ait Gyrald. ex Timocle.) Nam si pauper es, inopiam ferre disces à Telepho: si cœcus à Phineo, &c. Documenta Tragœdiæ disces ex Athenæo, lib. 7. Dipnosoph. Quia enim multùm cõmœdijs & Tragœdijs ac Mimis commouemur, vt ait Arist. 8. Politicorum cap. 5. non dubium, quin si res honestæ & piæ à Comicis, Tragicis, Mimicisque gerantur, magno erunt emolumento populo. Hinc saltationes, quæ motibus, & gestibus corporis, artificio quodam, numero & ratione geruntur, adhiberi etiam cœperunt ludis scenicis; Nam nec hæ in malos vsus, sed in honestos & bonos institutæ sunt. Filij certè nobilium vtputa Senatorum (verba sunt Macrobij, lib. 3. Saturnal. c. 14.) in ludum saltatorium commeabant; Et matronæ etiam saltationem non inhonestam putabant, & inter probas earum erat saltandi cura: dummodò non curiosa vsque ad artis perfectionem. Quid enim, ait Salustius, psallere, saltare elegantiùs quàm necesse est probæ? Adeò & ipse Semproniam reprehendit, non quod saltare, sed quòd optimè saltare scierit. Hæc Macrobius. Cæterùm abusi sunt homines his artibus, eas in prauos fines ordinantes. Hinc nomina hæc Saltatores, Mimi, Scenici, Comœdi, Circus, Theatrum, Spectacula, male audiunt apud antiquos, & apud nostri etiam temporis

Comœdiæ vtilitas, & fructus.

Saltationes comœdijs adhibitæ.

Saltare sciat fœmina, sed nõ admodũ bene, ex Macrob.

ris viros graues, vt ex Tullio, Suetonio, Plutarcho, August. Tertulliano, Basilio, Chrysostomo, viris ingenio & authoritate præstantibus, patebit inferius.

D. August. lib. 3. confessionum cap. 2. & 3. qui in vilibus etiam & demissis rebus magnificum & elegans semper ostentauit ingenium, fatetur sic dum esset iuuenis, plurimum capi studio spectaculorum. Sed attende quod esset eius votum, quis affectus & finis. Rapiebant (inquit) me spectacula Theatrica, plena imaginibus miseriarum mearum, & fomitibus ignis mei. Quid est quod homo ibi vult dolere, cum spectat luctuosa & tragica, quæ tamen pati ipse nolet? Et tamen pati vult ex eis dolorem spectator, & dolor ipse est voluptas eius. Et, si imagines illæ sic agantur, vt qui spectat non doleat, abscedit inde fastidiens & reprehendens. Si autem doleat, manet intentus, & gaudens lacrymatur. Ergo amantur & dolores? Et mox: Ea mihi magis placebat actio histrionis, meque alliciebat vehementius, qua mihi lacrymæ excutiebantur. Hæc August. Quò spectat Tertullian. lib. de spectaculis, sic aiens: Nemo ad voluptatem venit sine adfectu, nemo adfectum sine casibus suis patitur. Si cessat adfectus nulla est voluptas, & est reus iam ille vanitatis eò conueniens, vt nihil consequitur. Ita Tert. Vana appellat spectacula vbi affectus non commouentur, & vbi dolor non sentitur: quæ verba sunt plurimum expendenda: nam vim explicant quæ inest repræsentationibus ad commouendos, & in vtramuis partem flectendos animos. Verùm per nostrum scelus, & corruptionem corrupta hæc sunt iam exercitia, & spectacula, vt liquebit inferiùs.

D. Augu. in tragœdijs quo magis dolebat eò magis gaudebat.

Fœminæ cœperunt introduci in ſcenis & comœdijs.

Cœperunt fœminæ vocari & admitti in ludos ſcenicos, vt certas etiam perſonas agerent. Cum verò in laſciuiam & turpitudinem iam abijſſent ludi iſti, non poterant mulieres inde libidinem pellere, imo augerent opus erat. Ex Giraldo liquet, Phrynihum (cuius meminit Plutar. lib. 1. Sympoſiacon) fuiſſe qui primùm mulieres in ſcenas introduxit. Erant ſacra, ſeu ludi Deæ Floræ, ſcorti olim excellentis, (qualis Dea!.) In his ludis fœminæ denudari, & pudendis obſcœniſque inuelatis per luxum & laſciuiam impudicos iocos agere ſolebant, Verba ſunt Alexand. ab Alexand. lib. 6. Dierum genial. cap. 8. Horum meminit Lactant. libr. 1. Auguſtin. libr. 1. & 2. de Ciuitat. Valer, libro 2. capit. 5. Refert etiam Macrobius, lib. 3. cap. 14. mulieres olim cum cynædulis & pſalterio & ſambuca ire in ludum hiſtrionũ, &c. vſque ad illud, Ductus ſum in ludum ſaltatorium, plus mediusfidius in eo ludo vidi pueris virginibuſque ſexcentis. Receptiſſimum iam & ſolemniſſimum id apud nationes ferè omnes ſcimus, vt miniſterio fœminarum peragantur hi ludi.

V. Hinc iā de damni. illatis ex repræſentationibus mulierum.

AD optatum ergo, ac propoſitum locum, nō per inhoſpita teſqua, ſed per amœna, vt arbitror, tempe paulatim deducti: videamus iam quæ damna mulieres ſuis cantibus, ſaltibus, motibus inferant, inde vt eliciamus, ipſæ an peccent, an ſpectatores, an magiſtratus. Iſti permittendo, illi ſpectando, illæ tandem faciendo. Nec vero animus fert laxare, ſed premere manũ, nec immorari in hoc immenſo campo, ſed ſolũ quod ad repræſentationes & ſaltationes fœminarum attinet, breuiter enunciare. Proferam autem mixtim ſacra & profana, ſed vtraque ex puriſſimis grauiſſimorum ſcriptorum fontibus hauſta.

D. Chry-

D. Chrysost. in quadam homilia, cuius titulus est, Periculosum esse adire spectacula, de Dauid & Saul, to. 1. conijciens oculos in ea nocumenta quæ imminent iuuenibus, si mulieres in spectaculis agentes, videant & audiant, sic loquitur: Qui viderit mulierem ad concupiscēdum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Quod, si mulier spontè ac forte in foro obuia & neglectius culta, sæpenumero curiosius intuērē cœpit ipso vultus aspectu isti qui non simpliciter, neq; fortuitò, sed studio, & tanto studio vt Ecclesiam quoq; contemnant, & hac gratia pergunt illuc, ac totum ibi desidentes diem in facies fœminarum defixos habent oculos, qua fronte poterunt dicere, quod eas non viderint ad concupiscendum? Vbi verba quoque accedunt fracta, lasciuaque: vbi cantiones meretriciæ, vbi voces vehementer ad voluptatem incitantes, vbi stibio picti oculi, vbi coloribus tinctæ genæ, vbi totiùs corporis habitus fucorum impostura plenùs est, aliaq; insuper multa lenocinia ad fallendos inescandosq; intuentes instructa. Accedunt hùc irritamenta per fistulas ac tibias, aliaque huius generis modulatio in fraudem illiciens mētisq; robur emolliens. Etenim si hic in Ecclesia, vbi Psalmi, vbi diuinorū verborū enarratio, vbi Dei metus multaq; reuerentia, frequenter ceu latro quispiā versutus clam obrepit concupiscentia, quomodo qui desident in theatro, qui nihil sani neq; audiunt neq; vident, qui vndiq; obsidionem patiuntur per aures per oculos possunt illam superare concupiscentiam? Et statim: Non metuis, non expauescis dum oculis, quibus illic lectum, qui est in orchestra spectas, vbi detestandæ adulterij fabulæ peraguntur, ijsdem hanc sacram mēsam intueris, vbi tremenda peragūtur mysteria?

Chrys. diui. ne ad propositum.

Matth. 5.

Si in Ecclesia subintrat libido, & in Psalmodia, quid erit in scena & comœdia.

Dum iisdem auribus audis & scortũ obscœnè loquens, & prophetam, Apostolumque ad arcana scripturæ introducentem: dum eodem corde & lethalia sumis venena, & hanc hostiam sanctam & tremendam?&c. Lege vsque ibi: Dumque sonitum vocis geris in auribus tinnientem: cũque his, vultus, motus: breuiter, omnia illa meretricę libidinis simulachra, nihil eorum quę domi sunt, cum voluptate intueris. Ipsam etiam Ecclesiam postea minùs libenter visurus es, cum tædio audies sermonem de pudicitia & de modestia. Hac Chrysost. Qui super Matthæum, homil. 48. dum inuehitur in saltatricem illam incestam & effrontem, diuinè loquitur. Vbi, inquit, saltus lasciuus, ibi Diabolus certè adest. Quod si corpus deforme fit impudenter saliendo, quantò magis animam fœdari credẽdum est? His tripudijs Diabolus saltat, his à Dæmonum ministris homines decipiuntur, &c. Et super: Epist. ad Colos. homil. 12. sic loquitur: Vos nec ad nuptias nec saltationes nec choreas accedatis Sathanicas. Vide quid inuenerit Diabolus. Quoniam ipsa scenæ, & eorum, quæ illic inhonestè geruntur, natura mulieres abegit, in ipsum mulierum conclaue & contubernium Theatri turpitudinem adduxit, molles dico & scorta &c.

Rursus Chrysost.

Diuus Basilius Chrysostomo, sanctitate, ingenio, & eloquentia suppar, in sermone de ebrietate & luxu, idem quod Chrysostomus facit argumentum à minori ad maius, Qui mulierẽ (inquit) ad concupiscendum viderit, iam mœchatus est in corde suo. Si fortuitu occursus his qui obiter mulierculam inspexerunt, tantum pariunt periculi, quanto maius fuerit, cum de industria congrediuntur, cum dedita opera mulieres in ebrietate & conuiuio, omni lasciuo gestu, saltatione can-

Matth. 5.

ne, cantu impudico ad libidinem effrænes iuuenes inuitantes spectantur? Quid dicunt, aut quid causantur ex his spectaculis, vbi tot mala congregantur? Et paulo superius ad idem multa congerit.

Demum in eandem sententiam amicè omnes patres conspirauerunt, D.Aug. 1. de ciuit. cap.32. ludi scenici, inquit, spectacula turpitudinem, licentia vanitatum, nõ hominum vitijs, sed Deorum vestrorum iussis Romanis instituta sunt. Et lib.2.cap.8.11.13.& 14. post Tertullianum in Apologetico cap. 15. plurimum inuehitur in Deos Romanorum, quod ludis scenicis coli se vellét. Et Tertullianus cap.38. Nihil est, inquit, nobis visu, auditu, dictu, cum insania Circi, cum impudicitia Theatri, cum atrocitate arenæ, cum Xysti vanitate. Refert August. suprà, Histriones, qui ludos scenicos exhibebant in ciuitate Romana pro ciuibus non haberi, cum tamen in vrbe illa alia multa millia hominum flagitiosissimorum locum haberent.

Histriones Romæ non habebantur pro ciuib.

VI. Quò mulieres visæ ab Angelis, eis ruinæ causa fuerunt.

VErùm magnifica & elegãs exaggeratio est, quam Tertullianus in libr. de Virginibus velandis, attulit, vbi primùm põderat dãna quæ viris imminent si mulieres videãt, & quæ mulieribus si videri cupiant. Eiusdem, inquit, libidinis est videre & videri: tã sancti viri est suffundi si virginem viderit, quàm sanctę virginis si à viro visa est. Deinde contendit etiam Angelis occasionem ruinæ fuisse conspectas ab ipsis foeminas. Probat ex illo Gen. 6. Conspicati filij Dei filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt sibi vxores, &c. Per filios Dei, Angelos intelligit, qui visis mulieribus in earum libidinem accensi sunt. Debet ergo (inquit) adumbrari facies tàm periculosa, quæ vsque ad cœlum scanda-

Gen. 6.

la iaculata eſt: nam facta eſt rea Angelorum exterminatorum. Malam aliquando illam libertatem capitis ſui comprimat, iam nec hominum oculis offerēdam. Et mox, ideo exiſtimat è Paulo præcipi, vt velentur capita mulierum propter Angelos, quibus aliquando occaſionem cadendi dedere. Nam quod iſte ſit ſenſus illorum verborum, Videntes filij Dei filias hominum, & quod Gigantes illi, quos ibi memorat Moyſes, ex Angelis & fœminis geniti ſint. non ſolùm Tertullianus, ſed & innumeri alij tenuere. Quodque eo Angeli de cœlo ruerint, quod cum fœminis coierint, habet Ambroſius lib. 1. de Noë, & arca. cap. 4. & lib. 1. de Virginibus, non longè à fine, dicit, caſtitas Angelos fecit. Qui eam ſeruauit, Angelus eſt, qui eam perdidit, Diabolus eſt. Quam præclarum eſt, Angelos propter intemperantiam ſuam in ſæculum cecidiſſe de cœlo, virgines propter caſtimoniam in cœlum tranſiſſe de ſæculo. Chryſoſtomus, homil. in Feſto decollationis Ioann. Baptiſtæ, Mulier, inquit, non ſolùm homines, ſed etiam Angelos de cœlo proſtrauit. Apertius Lactantius lib. 2. cap. 15. Angeli, inquit, quos Deus in mundum ad tutelam hominum miſerat, mulierum congreſſibus inquinati ſunt. Tū in cœlum ob peccata, quibus ſe immerſerant, nō recepti ceciderunt in terram. Sed opus minimè eſt, ego vt Patrum dicta tranſcribam, citabo loca, inde ſi velit, lector exſcribat. Iuſtinus Martyr, in Apologia ad Senatum Romanum, & in Apologia ad Antonium Pium, Clemens Alex. lib. 3. & 5. Stromatum, Euſebius, lib. 5. de Pręparatione, Baſilius, lib. de vera virginitate, longè poſt medium, Methodius Olympi Epiſcopus, Cyprianus, Seuerus, Sulpicius, Ioſephus, Suydas, vt in Genebrardo lib. 1. Chronici, circa annum mundi. 1056. &

1. Cor. 7.

Quòd plurimis Patres tenent amore mulierū erūſſe Angelos.

di.1056.& Sixto lib.5. Bibliothec. Annotat. 72. & 77.

Cæterùm quàm libet multi hoc teneant, non debent virum doctum in eam sententiam trahere, nam falsissima est:& eius falsitas (vt ego aliò me conferam) ostenditur ab eodem Chrysostomo, homil.22.in Genesim, Cassiano Chrysostomi discipulo, lib.12.Collationum ca.8 Philastrio in Catalogo hæreseon c.108.Hieronymo in Quęstionibus in Genesim, Augustino, in eisdem & li. 15.de Ciuit cap.23.Cyrillo Alexand. libr.2. Allegoriarnm in Pentateuchum, sermone 2. &c. Hæc itaque à me dicta sunt, vt ostenderem quantum damni conspectus fœminarum inducat, vt etiam Angelis fuisse occasionem ruinæ, existiment Patres. Quantò ergo maiora ac certiora damna dicerent sancti imminere miseris hominibus, præsertim iuuenibus, qui Angeli non sunt, nec fœminarum facies solùm videre, sed earum pedes, suras, gestus, motus, saltus, cantus, comœdiasq́;, & repræsentationes videre percupiunt. Prædicta Patrum sententia confutatur.

VII. Prosequutio dictorū Patrum aduersus mulieres scenicas.

AD rem itaq; reuertamur, Socrates in lib.4. hist.Ecclesiast.c.23.ex Euagrio historiæ etiam Ecclesiasticæ scriptore, de Sancto Pābone verba sunt ista: Hic Pambo, adhortante Athanasio Episcopo, Alexādriam ex eremo venit. Cùm autem ibi mulierem theatricam vidisset, illacrymabatur. Rogantibus qui aderant, quamobrem lacrymatus esset: Duo me, inquit, mouerūt, vnum mulieris huius perditio: alterum quod tātum ego diligentiæ non impendo vt Deo placeam, quantum illa vt hominibus obscœnè placeat. Hæc Socrates. Demùm quia Doctorum abundè adglomeraui, vnius Tertulliani grauissima

verba producam, qui li. de Spectaculis, ad finem postquam multa contra ludos hosce theatricos & gladiatorios, dixerat, confert eos cum sacratissimis Christianorum spectaculis dicens: Si scenicæ doctrinæ delectant, satis nobis literarum est, satis versuum, satis sententiarum, satis etiam canticorum, satis vocum: nec fabulæ, sed veritates: nec strophæ, sed simplicitates. Vis & pugillatus & luctatus? Presto sunt. Aspice impudicitiam deiectam à castitate, perfidiam cæsam à fide, sæuitiam à misericordia contusam, petulantiam à modestia adumbratam: & tales sunt apud nos agones, in quib. ipsi coronamur. Vis autem & sanguinis aliquid? habes Christi. At supersunt alia spectacula. Ille vltimus & perpetuus iudicij dies, ille nationibus insperatus. Quæ illa exultatio Angelorum? Quę gloria resurgentium sanctorū? quale regnum exinde iustorū? qualis ciuitas noua Hierusalē? Quæ tunc spectaculi latitudo? quid admirer? quid rideam? vbi gaudeam? &c. Tūc magis tragœdi audiendi ad inopinati Christi tribunal palpitantes: tunc histriones cognoscendi solutiores multò per ignem: tunc spectandus auriga, in flammea rota totus rubeus: tunc xystici contemplandi non in gymnasijs, sed in igne iaculati, &c. Hæc Tertullianus. Lactantij porrò, & Cypriani, & aliorum sententiæ, ac dicta his sunt similia.

Quòd veri Christiani habent scenas alias diuinas & sancta spectacula.

VIII.

Ex profanis testimonia aduersus mulieres scenicas.

DEinde quantum Gentilium Respublicæ probè institutæ hanc fœminarum theatricarum licentiam execratæ sint (vt Ethnici vnā cùm sacris fortius & ineluctabilius conficiant argumentum ad eliminandum è Christianorū finibus vsum, seu, vt verius dicam, abusum hūc fœminarum) liquet ex eo quod Q. Sempronius Sophus, vt scribit Val. Max. lib. 6. c. 3. coniugem repu-

repudiauit, eò quòd se ignorantè, ludos spectare ausa est. Quid faceret, si ipsam ludorum effectricem sciret, postquàm spectatricem tanto affecit probro? Quinimò Sulpitius Gallus, eodem Valerio referente, ibidem, vxorem dimisit, quod discooperto capite incessit publicè. Quid si pedes, surasque saltans detegeret? Alciatus lib. 1 Emblē. 100. Venerem à Phydia, refert, depictam insidentem testudini. Testudo porrò animal est quod nec vocem vnquam edit, nec vno vsquam loco mouetur. Hinc Venus ibi sic loquitur. Mulieres ta-citas & quie-tas, &c.

Quodq; manere domi, & tacitas decet esse puellas,

Supposuit pedibus talia signa meis.

Scilicèt ita faciunt fœminæ istæ Comicæ, Mimicæ, Saltatrices. Domi manent: neque vocem edunt. Nihil minus. Nam nūquam tacent, semper vagantur. Mulier garrula & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere, ornatu meretricio præparata ad decipiendnm, &c. Sic enim eam depingit Salomon, Prou. 7. Garrula, inquit, & vaga. Duo vitia, quæ taxat in fœminis versus ille, vt diuina prophanis associemus, Prou. 7.

Quodq; manere domi, & tacitas decet esse puellas.

Porrò garrulitas & vagatio, vt eleganter ibi tradit Salomon, in eum demum finem destinantur, quod eam auscultantes & sequentes adolescentes, quasi agni lasciuientes, & ignorantes quòd ad vincula stulti trahantur, velut si auis festinet ad laqueum, & nescit, fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Hæc Salomon: Experto autem nolle credere, perditorum est. Hinc Ecclesiasticus. c. 9. multa transcripsit. Sed inter reliqua illud nos Ecclef. 9.

Contra saltatrices fœminarum, & virorum.

propriùs spectat. Cũ saltatrice ne assiduꝰ sis (vel cum psaltrice vt legunt alij) ne forte pereas in efficacia illius. Rectè Horatius lib.3.Car.Od.6.

Hoc fonte deriuata clades
In patriam,populumq́; fluxit,
Motus doceri gaudet Ionicos.
Matura virgo,& fingitur artubus
Iam nunc & incestos amores,
De tenero meditatur vngui.

Refert Sueton.in Domitiano.ca. 8.hunc Imperatorē licentiā theatralē promiscuè in equite spectandi iubuisse. Quæstorium virum quòd gesticulandi,,saltandique studio teneretur,mouit senatu.Cicero,pro Muræna, sic ait:Saltatorem appellat Murænam , Cato : maledictum est, si verè obijcitur,vehementis accusatoris:sin falso, maledici conuiciatoris.Quid autē de fœminis,quas natura verecundiæ vallo,& teneritudinis(vt ita dicam) antemurali detinuit & coercuit, ne eos ludos exercerent,,dicerent ? Præsertim cum tot emergant mala ex earum motibus, saltibus, & cæt.

Viros graues dedecet istis ludis assistere.

Quis porrò vir grauis & honestus, etiam mediocriter grauis & honestus,nō fugeret,quo hęc turpissima mulierum spectacula non videret?Sanè,authore Val.Max.lib.2.cap.5.coram M. Portio Catone,in ludis Foralibus non est ausus populus postulare vt Minimæ nudarentur,id est, vt mulieres mimicæ in scenam egrederentur, vt solebant:donec Theatro Cato discessit, quem discedentem ingenti plausu populus prosecutus est, & mimas in ludum vocarũt.Graues proinde viros plurimùm hæc dedecent,

Nec

Nec desunt ad hoc propositum sacratissimorum Decretorum textus. Ecce Canonem 62. sextæ Synodi generalis. Omnino tolli volumus publicas mulierum saltationes, multam noxam exitiumq; afferentes &c. Et mox. Statuimus, vt nullus vir deinceps, muliebri veste induatur, nec mulier veste viro conuenienti. Sed & in septima dein de Synodo generali cano. 22. idem ferè habetur. Et prius in Concilio Leodicensi c. 53. præsertim vero c. 54. ministri altaris ab his spectaculis arcētur. Et expressiùs c. Presbyteri. 34. d. Presbyteri his cœtibus non misceantur, vbi amatoria cantantur & turpia, aut obscœni motus corporum choreis & saltationibus efferuntur, ne auditus & obtuitus sacris mysterijs deputati, turpiū spectaculorum ac verborum contagione polluantur. Et sunt verba Cōncilij Agathen. c. 39. & vide. c. Non oportet. de consecratione. d. 5. Porrò quan to odio hos histriones ac personatos homines D. August. prosequatur patet ex lib. 1. de Consensu. Euang. cap. 33. & super Psal. 102. & Tractat. 100. in Ioan. Vide. c. donare. 86. d. & seq.

Ex decretis Conciliorū & Pontificū ad idem.

PRessius tamen expendendum mihi est, an delinquant mortaliter huiusmodi ludos exercentes, & similiter eos spectantes, & permittentes. Primùm omniū ex doctrina Caietani 2. secundæ. q. 169. ar. 1. ad. 4. &. q. 10. ar. 4. & ex Abulen. super Matth. c. 6. q. 51. contra Ioannem de Medina, Codice, de Restit. q. 30. & contra Nauarrum, in Manuali, c. 23. num. 91. & Gabrielem in. 4. di. 15. q. 13. Anton. 2. p. tit. 1. c. 23. §. 13. & alios. sciendum est, non esse illicitam eam omnem artem, qua fiunt & aguntur res quædam, quibus alij vtuntur ad peccatū mortale. Non enim mortaliter peccant, qui aleas & chartas pictas & similiter fucos, quibus viri ac fœminæ abutentes, peccant mortaliter,

IX. An peccent mortaliter ipsi Repræsentantes, seu scenici, &c.

Qui aleas. chartas, ve

ter, habent, conficiunt & vendunt. Vndè Thomas Illyricus, quem refert & laudat Nauarrus, in. ca, Negotium de Pœnit. d. 5. nu. 19. zelo non secundũ scientiam permotus videtur, dum publicè apud Tholosates prædicans, ceu mortalis criminis reos damnabat artifices chartarum, & alearum, & cæt. Certè ars illa ad malum per se non est ordinata, & idcirco in se ipsa mala non est. c. de occidendis. 23. q. 5. licèt interdum ex accidenti ab hominibus in malum vsurpetur. Alioqui nec ferramenta domestica habenda essent, ne quis illis se vel alterum interimat: nec arbores plantandæ, nequis ex illis se suspendat. Facit. l. quod sæpè. §. Veneni. ff. de contrahenda emptione. quæ habet, veneni negotiationem licitam esse, quando illud tale est, quod alijs admistum vsui hominum vtile possit esse. Nec redditur illicita talis ars per hoc quod venenis, vt plurimum, in perniciosos vsus vtuntur homines. Eadem ratione in. c. Iudæi. &. c. Consuluit. de Iudæis, non damnantur lignarij & cœmentarij, qui synagogas Iudæorum reparant, quantumuis perfidi Iudæi his synagogis abuti debeant. Similiter, qui lupanaria, in quibus meretrices prostent, construunt, nusquam damnãtur, vt satis patet, neque qui eis domos, in quibus habitent, cõdunt. Dummodò tam synagogas quam domos non vt eis abutantur, sed eas colant & habitent, præstent. Eadem ratione Tabernarij, qui diebus ieiunij indiscriminatim hospitibus aduenientibus ministrant fercula & cœnas, minimè peccant, secundùm Caiet. (licèt hospites ipsi è peccato non excusentur cœnantes) dummodò plana intentione eos cibos administrent.

Demùm, vt vno concludam verbo, occasionem generalem peccandi mortaliter, quæ est quam præbet ars aut officiũ aut exercitium, cuius potest es-

[Margin notes: "...ena conficiunt, vendunt, nõ peccant." — "Qui reparãt synagogas Iudæorum, non peccãt." — "Occasiones peccãdi quãdo sunt amputandæ."]

test esse licitus vsus, nullus tenetur præscindere, quod tractat Nauarr. in. d. c. Negotium. num. 8. alioqui enim Deus creaturas omnes auferre de medio deberet, eò quòd, vt habetur Sapientiæ. 14. in odium factæ sunt, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium. Profectò ars militaris multis peccatis exposita est, & tamē Baptista cum ab eo quærere tur, Luc. 3. Quid facto opus esset militibus, vt salui fierent? Neutiquam militiam ipsis interdixit, sed nec Ecclesia præcipit, vt militiam & negotiationem homines deserant, & si vix sine peccato exerceantur. c. Consideret. de pœnit. d. 5. & c. Noli. & ca. Militare. 23. q. 1. & c. Quoniam. 88. d. & D. Tho. 2. 2. q. 40. art. 1. Hanc ob causam idem Caie. & Abul. sup. Matt. c. 11. q. 24. & 25. minimè damnant mulieres pulchras, quòd foris exeāt, & palàm incedant, quamuis à perditis hominibus vulgò lasciuè appetendas se certo sciant. Qua etiam de causa ab ornatu & cultu muliebri abstinere minimè tenētur. De quo Caiet. in summa, verbo, Periculum. & in. 22. q. 169. ar. 2. circa finem, ad. 4. & Sylu. verbo, Ornatus. q. 4. & Nauar. in Addition. c. 28. in. c. 14. num. 30. Corollario. 7. & Abulen. q. 25. super Matth. c. 11. latissimè. Ratio itaque horū est, quia omnia prædicta per se & suapte natura non ordinantur in malum. Ex quo sequitur, quòd quicunque exercet artem earum rerum, quæ suapte natura in malum ordinantur, nec potest per se loquendo earum vsus esse bonus, peccat mortaliter. Ideo qui idola fabricat, quorum, scilicet, vsus bonus esse non potest, per se loquendo, & qui arma vendit infidelibus, quæ per se & intrinsecè in bellum destinata sunt, quod semper est iniustum ex parte infidelium, peccat mortaliter: etiam si in. c. vltimo de Sagittarijs, non esset sententia ex-

Sap. 14.

Luc 3.

Mulieri colere se, & exire domo licet, etsi sciat appetendā se esse.

Vendere arma & idola infidelibus.

tia excommunicationis lata contra eos, qui arma vendunt infidelibus.

X. Comœdiæ, vt geruntur in Hispania, vitio licitæ sunt.

VT itaq; ad nostrum propositũ hęc omnia accõmodemus, sequi ex dictis videtur, prædictos ludos theatricos exercere, vt nunc in Hispania exercẽtur, per se loquẽdo nequaquã esse peccatũ mortale, etiã si fœminarũ ministerio gerantur. Quod colligitur ex his quę latè tractat Sylue. verb. Ludus. q. 8. & Nauar. in Addit. suprà, Coroll. 21. eo quod huiusmodi ludi non sunt de earum rerũ genere, quæ intrinsecum habent ordinẽ ad peccatũ: sed potiùs de genere earũ quarũ bonus & malus esse vsus potest. Certè omnis ludus qui de se ordinari potest ad virtutẽ corporis, seu ad exercitationẽ ingenij, quales prædicti esse videntur, licitus est: siue intentio instituentis sit voluptas & delectatio populi, siue honorificentia principis. l. athletas. vbi Doctor. ff. de his qui notantur infamia, & in. l. solent. ff. de Aleatorib. & in. l. quas actiones. ff. ad legem Aquil. & ex Arist. in Politic. & ex S. Tho. in. 2. 2. satis patet, in. q. 198. Dixi, per se loquendo & suapte natura, nam ex accidenti, & ex parte ipsorũ Scenicorũ & Mimorũ, & mulierũ inibi agentiũ, potest esse peccatũ mortale eos ludos agere, ex S. Tho. 2. 2. q. 198. ar. 1. vt si repræsentent res admodum turpes, aut si res alioqui nõ turpes ipsi prauo animo in prauos & malos fines destinent. Quã ob causam, cũ cantilenas turpes pruritum libidinis, quantũ est ex se, excitãtes occinunt, aut verba eius generis proferunt, aut gestus saltus ve similẽ obicœnitatem præseferentes exercent, omnino peccant mortaliter, vt expressè habet Syluest. verbo, Ludus. §. 3. & Nauarrus, in Additionibus ad cap. 14. num. 30. Corolla. 5. Peccant, inquàm, quantumuis sana intentione eos actus exerceant, si tamen fanè exerceri

Comœdiæ in quib. cantus, aut gestus, aut motus turpes fiunt, sunt illicitæ.

ceri

ceri tam insani motus possunt: quia per se loquẽdo huiusmodi motus Venerem concitant in spectantibus. & scandalum pusillis parant. At vbi horũ motuũ turpitudo & intentionis corruptio cessat, non est mortale viris, aut fœminis eos ludos exercere. Hinc Sylu. verbo, Fœmina. §. 2. dicit, non peccare fœminam, saltem mortaliter, vtendo habitu virili: nec virũ, habitu fœmineo: modò id solùm fiat ex quadam animi leuitate, sine intentione corrupta, vel scandalo graui. Nec contra hoc est. c. Si qua mulier. 30. d. vbi indicitur anathema fœminis vtentibus veste virili: nam ibi solùm est sermo de fœminis, quę id malo proposito, idest, intentione faciliùs meretricandi, faciunt, vt patet ex Glossa, & Archid. ibi. Nec rursus obstat Deut. 22. vbi dicitur, Nõ vtetur mulier veste virili, nam id propter idololatriæ superstitionem vitandam, quæ ratio nunc temporis cessat, præceptum fuit, vt ibi Syluester de quo alias.

Non peccat fœmina virili veste vtens, nisi, &c.

Deut. 22.

XI. DE inspectoribus horum ludorum & spectaculorum partim videtur esse par ratio, partim dispar. Sanè non immeritò videtur obseruasse Syluest. verb. Ludus. §. 8. & verbo, Curiositas. §. 4. etiamsi huiusmodi ludos exercentes peccarẽt mortaliter, nõ ideò eidẽ peccato obnoxios esse spectatores. Duellum etenim peccatum mortale est, at ipsum qui intuẽtur nõ peccãt mortaliter: dũmodò ex huiusmodi intuitu ipsi qui ludunt non moueantur ad continuandum ludum: vel ipsi qui spectant nõ inducantur ex tali spectaculo ad cõplacẽdũ de eo peccato, quod geritur: aut exponant se periculo cõsentiendi. Hãc enim ob causam qui gestiũt videre vel audire aliquas turpitudines, vt mulieres in prostibulo, &c. omnino peccãt mortaliter, ꝓpter manifestũ periculum.

Qui assistit his comœdijs an pec.

lùm,cui se exponunt consentiendi, & complacēdi in noxam mortalem,iuxta illud,Qui amat periculum, peribit in illo. Quod tractat doctissimè Caiet.in summa,verbo,Periculum. Ad rem omnis qui conscius suæ fragilitatis credit probabiliter casurum se si eat ad locum,vbi est cadendi periculum,peccat mortaliter, si eo se cōferat; vt rectè Caiet.ibi,Sanè cum ex certa vini quantitate,experiētia iam ter aut quater desumpta est, quod quis inebriatur, procul dubio mortaliter peccat, qui eam vini metretam epotandam illi porrigit, & ipsamet eam hauriens. Quocirca cum generalis regula in huiusmodi spectatoribus assignari nequeat, vnusquisq; sibi consulere debet, & diligenter prospicere, & semel & iterum expendere circunstantias propriæ conditionis, temporis, & loci &c.& experientiam quā iam alias de se ipso fecit, vt sic licite interesse huiusmodi spectaculis valeat. Postremo de huiusmodi scandalis & occasionibus peccandi datis & acceptis, deque periculis quibus se exponunt peccandi homines;& quid in eis casibus facere teneantur, lege Adrianū, in 4. Quodlib.1. art.2. Cordub. Tract. de Casib. q.4.&.5.Nauar.in add.ad.c.3.&.14.Caiet.supra.

Eccl. 3.

Omnis ille qui in his spectaculis exponit se periculo peccandi, peccat &c.

XII. SEd in sua adhuc difficultate perstant plurima Conciliorū,Decretorum, Patrum,& Gentilium testimonia,quæ omnino damnant prędictos ludos Scenicos & Histrionicos. Explicandum ergo restat, qua ratione quos ludos tam acerbè taxant scriptores communiter, nos excusare nixi simus.Secundò militat cōtra nos, quod prædicti scenici & histriones, secundùm vtrumque ius,Canonicum,scilicet,& Ciuile sunt infames.Patet in l.1. ff. de his qui notantur infamia, & Glossa l.2.ff.eodē,&.c.definimus 4.q.1.&Glos: in c.

Argumenta aduersus prædictos ludos scenicos.

Scenici sunt infames iure Canonico & Ciuili.

in.c.Donare.86.d. Quam ob causam non possunt esse testes nec admittuntur ad accusandum.l.Cassius.ff.de Senatoribus: & Doctores in.l. 2. C. de Infamibus. Ob quam etiam causam priuantur communione sacra.c.Maritum.33.d.&.c. Pro dilectione.de Consecratione.d.2. Et addit Glossa, super hoc cap. esse iustam causam exhæredandi filium, si præter voluntatem patris huic Scenicorum officio se tradat. Quod etiam habet Glossa in Authe. Vt cum de appellat.cognoscitur.§.causas: Collatione. 8. Vnde Magistri in his artibus, potiùs dicuntur perdere, quàm erudire pueros, vt in.d.c.pro dilectione. Certè nisi huiusce modi exercitium apertè esset peccatum mortale, non tam acriter in scenicos animaduerterēt leges Canonicæ ac Ciuiles. Quod inde similius veri redditur, quòd iuris infamia non incurritur nisi propter apertissima peccata mortalia: nempè propter improbum fœnus & vsuras.3.q.7.§. Porrò.& propter adulterium.l.Palam.§. Qui in adulterio.ff.de Ritu nuptiarum, & propter matrimonium simul contractum cū duabus.l.quid igitur.ff.de his qui not.infa.& propter mendacium quod testis in iudicio dixit, de quo conuictus est. c.cum dilectus, de Ordin.& similiter alibi. Cum itaq; infamia iuris laborent prædicti homines, apparet eorum statum & officium culpæ mortali obnoxium esse. Tertio in scriptura etiam loca suppetunt aduersus eos qui hos ludos exercent, non sedi in conspectu ludentium. Et Thobiæ. 3. Nunquam ludentibus me admiscui, nec cum his &c.Exod.32.sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. *Iosu.15.* *Thob.3.* *Exod.32.*

Nihilominus in proposita nos sentētia persistentes, dicimus, prædictum histrionum & scenicorum officium etiā mulierū ministerio *XIII. Resolutio quæstionis.*

 nisterio

quomodo li-citæ sint comœdiæ. nisterio celebratum, non esse per se illicitũ nisi celebrentur verbis, cantibus, gestibus inhonestis, lasciuis, vt dictum est. Quarè vt nunc in Hispania celebrantur vt plurimum liciti sunt. Proinde non immeritò consuetudo inoleuit vt viri nobiles, etiam clerici, & religiosi interdum ijs assistant, cùm scandalum cessat, & nihil turpe & inhonestum in eis geritur. Nam si aliquando geritur, omni proculdubio peccato mortali subiacent, tam qui permittunt, quàm qui exercent

Roma.1. & spectant. Vt enim ait Paul. non solum qui faciunt, sed qui consentiunt, digni sunt morte. Profectò Parasiti nomen, quod nunc infame est, olim in pretio & honore habitum est, vt habet expressè Athenæus author Græcus, lib. 6. Dypno sophistarum. cap. 5. &c. Et rursus, authore August. libro de Ciuit. 1. Scenici & Tragici apud Græcos non erant infames. Inter quos Theodorus, & Roscius maximi gesticulatores habiti sunt in honore.

Histriones & parasiti non erãt infames, apud Græcos.

Adde his quod olim apud Romanos Mayumæ fuerunt prohibitæ, quas nunc appellamus, (*El iuego de las Mayas*) quia iuuenes ardore iuuenili, lasciuo, amatorio petulanter incensi, plurima obscœna & turpia cum virginib. eos ludos agentibus committebant. Post tamen vbi hæc scandala & incommoda quieuisse & cessasse visa sunt, Iustinianus Imp. eos ludos & choros Mayumarum permisit, dummodò honestè eos peragerent. Ita habetur in. l. vnic. C. de Mayumis. li. 11. Idem ergo omnino mihi videtur esse dicendum, & ad hanc regulam, ceu ad lapidem Lydium depurandi, & expendendi sunt isti ludi. Nã cũ geruntur obscœnè eliminandi omninò sunt, tanquã perniciosi. Et alioqui mortaliter qui eos exercent, peccãt: & similiter qui eos permittunt, si ex officio prohibere eos possunt. Et demum

Mayumæ, seu las Mayas.

simili

ſimili noxa tenentur omnes ſpectatores qui eos intuentur, ſi tali intuitu eis fauent, cooperantur, complacent, aut fauendi, cooperandi, vel complacendi in ijs ludis (qui mortales ſunt) probabili periculo ſe exponunt. Quo pertinent quæ tractant D. Ant 2. p. tit. 6, c. 5. & 6. Caiet. Quodlib. de Audiente confeſsiones cum periculo pollutionis. Adrian. in Quodlibetis, Soto lib. 5. de Iuſt. & Iur. q. 1 ar. 6. Cordub. Tract. de caſib. q. 4. At vbi honeſtè geruntur, vt ferè nunc tẽporis in Hiſpania, nõ peccant, ſaltem mortaliter, qui eos ludos exercent, permittunt, ſpectant. Quibus poſitis ad propoſitorum argumentorum elucidationem pergamus.

AD primùm dicimus, Concilia, Patreſque & omnes graues ſcriptores eatenùs tam ægrè & moleſtè ferre ludõs hos, & tam rigidè eos notare & condemnare, quatenùs multũ laſciuiæ & obſcœnitatis admiſtũ habere ſolent. Nam vbi prædictam exuunt turpitudinẽ, & honeſtè gerũtur, vt ferè fit apud noſtrates nunc temporis, peccatũ non eſt, ſaltem mortale eos agere, ſpectare &c. Aut dixerim, non damnari à ſcriptoribus ludos hos, tanquam malitiam mortalem habentes, ſed ſolùm tanquam inutiles & ſuperuacaneos, & malos venialiter, & dedecentes virum grauem & pium, & diſponentes ad peccatũ mortale. Sic pleraq; alia carpi & exprobrari ſolent à ſerijs ſcriptoribus, quæ tamen, vt patet, peccata mortalia minimè ſunt. Vt ſaltationes, cantilenæ, conuiuia, apparatus veſtium, cliẽtum, ciborum, ædificiorum, negotiationes, ludi chartarum, alearum, haſtiludia, choreæ, ornatus nimius in fœminis, & his ſimiles aliæ vanitates, quæ ex genere ſuo crimina nequaquam ſunt.

XIIII. In quo sẽſu Concilia & patres damnant ſcenicos.

Ad ſe-

Quòd vere sunt infames hi qui nunc in Hispania reprę sentant.

Ad secundum nollem præcipitare iudicium, sed suspcudere potiùs: ac proinde non diffiniendo, sed per coniecturas hallucinãdo, dico etiam hos scenicos & repræsentantes (quos vocãt) quos nunc tẽporis habet Hispania per societates quasdam distinctos, licet alias non sint in statu peccati mortalis, per se loquendo: quandoquidem lethalis noxa, vt vidimus, non est eos ludos agere, adhuc tamen omnino infames esse: atq; adeò omnes iuris pœnas & ipsos subire: quandoquidem pretio ac mercede tales actus exercent, non virtutis sed quæstus gratia, & effracta voce, & ore impudentissimo, perfricta frõte, infami gestu, & interdũ denigrata facie, detecto collo, & plerunq; cruribus ac brachijs nudatis, vestitu muliebri, vt ad risum prouocent spectatores. Et quidem antiqua iura in odium horum prædictis pœnis afficiunt Histriones ac Mimos. Idcirco minimè mihi dubium est, quin si horum vllus compareret in iudicio, vt testis officio fungeretur, opponi illi meritò posset exceptio, per quam excluderẽtur à iudicio, aut saltem sui testimonij vis eneruaretur. Nam licèt iure Regio Hispanico non reperiantur expressè huiusmodi testes exclusi, tamen in legibus, in quibus prohibentur aliqui esse testes, vt in.l.9.titulo.8.lib.2.Fori, & leg.8.titulo.16.videntur exclusi in illis verbis, *Todo home que fuere de mala fama &c.* Verum est tamen, quòd sunt casus, in quibus minùs idonei & habiles admittuntur: vt in crimine simoniæ, & quando in defectum probationis alij non inuenirentur super materia grauissima, & quæ Reipublicæ plurimum expedit &c. Tunc enim sicut & alij infames etiam & isti admitterentur. Quia tamẽ multiplices sunt apud Iuristas infamiæ: nam quædã repellunt infames ab omnibus actibus iudicialibus:

Isti scenici an possint cõparere in iudicio & esse testes.

bus: quædam ius accuſandi ſolùm eis adimunt: quædam teſtificandi: quædam priuant eos ſuſceptione ordinum, & quædam tandem ſolùm dignitatibus & officijs: quæ omnia accuratè & radicitùs euoluere non Theologum, ſed iuriſperitum decet: ideò ego quod ad communionem ſpectat, tractabo breuiter.

Quod itaque paſſim ad ſacram Synaxim admittuntur, vt communicent, difficultatem habet. Verùm ſolui vno duorum modorum poteſt. Primo quidem quãdo iſti turpiter & obſcœnè eos ludos agerent, dici poſſet, quod cum pars nulla ſit, cui ex eorum communione inferatur iniuria, nullus proinde eſt, qui eos deferat ad iudiciũ: & ideo iudices vt morem gerant tempori ac conſuetudini, prætermittunt legis executionem in his caſibus, ſicut in alijs huiuſmodi ſæpenumerò, in quibus nulla eſt pars quæ in particulari læ- datur. Secundò dixerim, quod poſtquã iſti homines iã ſunt in Republica admiſsi, & inter cęteros homines annumerati, & bonis ac decentibus veſtibus communiter induuntur, & nullum iam ex eorũ actibus emergit inter Chriſtianos ſcandalum: adeo vt, ſicut ſemel & iterum diximus, non ſint in ſtatu dãnationis, ſed licitè eos ludos peragant: quia vt plurimùm laſciuiã & obſcœnitatẽ non præſeferunt: ideo mitiùs cum eis, & non ſecundùm totum iuris rigorem agere iudices debuerunt. Proinde nec à communi hominum cõuictu: nec à ſacra commmunione arceri debuerunt. Vnde non eſt vſquequaq; verum, quòd infamia iuris ſolùm incurratur propter peccata mortalia, vt ſatis liquet ex his quæ Syluester notat, verbo, Infamia. §. 3. vnde in iure infames ſunt milites puſillanimes, & qui prætermiſſo parẽtũ cõſenſu, ineunt matrimonia: & parentes qui filiam

Cur iſti ſcœnici nunc admittũtur ad ſacram communionem.

viduam intra annum luctus nubere permittunt. De quibus & alijs agitur in.l.1. ff. de his qui not. inf. vbi etiam scenici infamibus annumerãtur. Quare licèt iura communione priuent infames, non ideò citra delectum omnes ab ea arcendi sunt: sed illi tantum quorum infamia statui peccati mortalis adiuncta est. Inde qui penitùs illud.cap. pro dilectione de Cons.d.2. dispexerit, inueniet non quemuis scenicum communione priuari, sed eum qui peccator est publicus. Dici etiam tertiò potest, aliqua Ecclesiæ iura strictiùs pleraque prohibuisse & pœnis rigidioribus vsa fuisse quàm modo sint in vsu: eo quod pro initijs nascentis Ecclesiæ, arctiùs omnes ad perfectionem promouere expediebat. Sic in.ca.siqua mulier.30.d.ex Conc.Grang.c.3.indicitur anathema mulieri veste virili vtenti. Quod tractat Tiraquel 3.l.Connub,3.p.Gloss.1.n.58.Quod & prohibetur in Iure Ciuili.l.vestis.§. muliebria &c. §. communia,ff.de auro & arg.leg.At nunc tẽporis rigor iste prorsus elanguit, & exoleuit, suppetunt passim exempla. Vltimum verò argu.ex dictis facile colligitur.

Infamia in sistente cũ incurritu si ne peccato mortali.

Cur scenici o im ar cebãtur à communione.

XV.

An sint necessarij ludi scenici isti, in Rep. an eliminandi

POstquam autem satis distinctè & enucleatè, vt arbitror, examinatum pariter & diffinitũ à nobis est qua ratione prædicti ludi scenici liciti sint, idest non sint peccata mortalia, examinandum & diffiniendum restabat an sint in Repub. necessarij. Et quidem, si mea sententia aliquod authoritatis põdus habet existimo minime esse necessarios, ac proinde plurimas subesse causas, eos vt Principes & Magistratus funditus dissiparẽt & euerterẽt. Nihil enim vtilitatis, & plurimum afferunt spectantibus nocumenti. Nec est simile de militibus mercatoribus telonarijs, tabernarijs, stabularijs.&c. nam licet isto-

rum

rum ſtatus multis ſit peccatis accommodatus & expoſitus, tamen propter eam vtilitatem, quę inde Reipu. reſultat permitti debēt. At ex eo quod Mimici iſti & ſcenici homines & mulieres permittantur, quæ vtilitas adeſt? quæ damna abſunt? Quot ſtupra, & turpitudines ſequi neceſſe eſt ex tam crebro, & familiari conuictu, & contubernio horum ſcenicorum, in quibus viri & fœminæ perditiſsimi & perfrictiſsimi cohabitant, conuerſantur, conueſcuntur? &c. vt credi poteſt caſtè eos & ſanctè ac candide in medijs turpitudinibus victuros? Sed & ſpectatores habenas auditui & viſui licentiſsimè laxantes, Vt animum frænare, & continere poterunt à deſiderio, amore, delectatione, & alijs illicitis motibus? Certè quàm iuſtè nimius ornatus, & fucatio cultuſque faciei interdici fœminis poſſet, & viris chartæ & aleæ: tam iuſtè & longè iuſtiùs ac rationabiliùs Comœdiæ iſtæ eliminari à Repu. poſſent. Cæterum qua ratione illicita illa non ſunt, ideſt, apertè peccata mortalia, modo cum certis gerātur conditionibus, ita & Comœdiæ, vt ſatis explicatum arbitror in ſuperioribus.

Damna quę ſequūtur in Rep. ex his ludis.

XVI. Cithariſtæ. Lyriſtæ Muſici qua cēſura notādi.

QVid porrò de citharœdis & tibicinib. quos Muſicos appellant, ſentiam, dicam. Sanè qui vanas laſciuaſque interdum cantilenas ad inſtrumentum vulgo ex officio, & quæſtus gratia canunt, vt faciunt Hiſtriones, & Ludiones &c. eandem ferulam ſubire debent quam ſcenici. Plutarch⁹ in Pericle, in principio, refert, cum Antiſthenes audiſſet Iſmeniam optimum tibicinē eſſe, At homo nequam eſt, inquit: non enim ſi probus eſſet, tibicen foret. Antheas Scytharum Rex (authore eodem alibi) libentiùs ſe equum hinnientem quàm Iſmeniam canentem audire ſe dicebat. Quocirca viles & infames ac

ſordidos hos eſſe, ſicut ſcenicos non dubium eſt. Tractat eruditiſsime Tiraquel. De Nobilitate. c. 34.a.nu.6.Vide.l.ſi qua.C de ſpectaculis, lib. 11. &. l.Titius.in fin.ff.de act.empt.Nam & ſacer Dauid

2.Reg.6. ſaltans & lyra perſonās,dicebat, Ludā & vilior fiam &c.hoc eſt,æſtimatione aſtātiū,qui viles cō ſent eſſe citharistas & ſaltatores, ſcenicos & cæt. Quare,licèt non eſſe apertè mortale peccatū his ludis omnibus intereſſe dixerim,etiā Clericis & Religioſis: nihilominus nō dubito quin eos maximè hæc ſpectacula dedeceāt.Tradit Cor.Tacit. li.1.longè ante fin.Tiberiū ſanxiſſe ne domos Pātomiorū ſenator introiret.Et Scipio Naſica Cenſor ſcenicos hos ludiones è tribu mouit· vt ex Cic.in lib.de Repub.tradit Aug.l.b.2.de Ciuit.c. 13.De quo Tiraquellus multa lib.de Nobili.c.34. à n.1:.& nos pleraq; ſuperiùs. Quātò ergo magis viros Eccleſiaſticos apud Chriſtianos dedecent.

XVII. Referuntur verba D. Chry.aduerſus hos ludos,elegantiſsima. Sed poſtquàm iuſto zelo,& ſecundùm ſcientiam,vt exiſtimo,me aduerſus haſce comœdias accenſum video,minimè prætererire debeo fragmenta quædā D.Chryſoſtomi, vbi eloquentiſsimè & ardentiſsimè aduerſus eaſdem inuehitur,quantumuis Lectores cōfuſi ac perturbati ordinis,& methodi in hac quæſtione dānare me debeat. Non enim adeò cæcutio,quin tumultuariò & pro vt memoriæ ſuccurrebant, me multa hic conuoluiſſe & cōglomeraſſe videam : quod illi præſertim mihi obijciēt,qui in rectum ac diſtinctum procedendi modum,quem in alijs diſputationibus obſeruaui,oculos conſiderationis iniecerint.Ergo priuſquā cœpti pœniteat,&vis affectus quo aduerſus ſcenicos excandui,frigeat, diuini libet verba perſonare Chryſoſtomi.

Hic loquitur Chryſ. Vbi ſunt,inquit,qui Diaboli choreis & perditis cantibus dediti in ſcena quotidiè ſedent? Putet

det me certè verba de illis facere: verumtamen necesse est mihi propter infirmitatem vestram. Nam & Paulus ait, sicut statuistis membra vestra seruire immunditiæ, ita nunc statuite membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Quare nos quoque age vitam meretricum, & corruptorum iuuenum in scena habitantium perscrutemur, & ad horum beatorum vitam (intelligit Heliam, Helisæum, Ioannem, &c.) quantum ad iocundè viuendum attinet, comparemus. Iucundè namque viuendi gratia, negligentiores iuuenes scenæ laqueis capiuntur: sed tantam si perpēdimus, differentiam inueniemus, quantam si quis canentes Angelos modulationem diuinam audiret, & porcos in stercore defossos ac grunnientes. Ore namque illorum Christus, istorum verò Diabolus loquitur. Tibiæ inflatis genis, deformi facie sonoram istis emittunt vocem: illis gratia spiritus loco tibiæ cytharis atque syringis adeò suauiter sonat, vt non sit possibile luto & lateribus affixis tantam ante oculos ponere voluptatem. Quare vellem aliquem eorum qui circa hęc insaniunt, illuc adducere posse, & hunc sanctorum chorum ostendere: non enim opus mihi esset verbis: verùm & si hæc terrenis differimus, conabimur tamen ab illuuie & sordibus aliquātulum eos auellere. A meretricum igitur cantibus statim cupidinis flamma incendit auditores, & quasi non sufficiat ad inflammandam mentem aspectus ac facies mulieris, pestem quoque vocis adinuenerunt. Non autem vox ac facies solùm muliebres: verum etiam multo magis vestitus videantur: adeo vt si pauper quidam rudior atq; abiectior aspiciat, moleste nimium ferat, & se cum sæpenumero dicat: Scortum quidem in flagitiosis hæc inuenit, seruis stipati cocorum artificio

Rom. 6.

Directè Chry. aduersus comœdias nostri temporis.

ficio in tantis delicijs viuunt : ego vero ingenuus & ab ingenuis ortus, qui iustis laboribus meis vitam duco, nec somnians quidem ita deliciari possum. Sic mœrore perturbatus, cogitabũdus recedit. Et in theatro quidem, cum aureis ornamentis callidissima meretrix incedit, pauperes dolore conficiuntur, cùm nihil tale vxóribus esse suis recordentur, diuites autem hoc aspectu conturbati. cum habitum, aspectum, vocem, incessum, cæteraq; cupidinis plena viderint, & improbo ardentes incendio domos suas redierint, quasi deformiores vxores despiciunt. Hinc iurgia & rixæ, hinc diffidia & bella oriuntur, hinc mors etiam nonnũquam consequitur, &c. Ita habet super Matth. hom. 69.

Quamlibentius ad comœdias quam ad sermones imus.

Rursus hom. 57. in Ioan. si cytharœdus, vel saltator, vel Mimus aliquis ad scenam aduocaret ciuitatem, omnes frequenter concurrerent, & admoniti gratias haberent, in quo spectaculo diei dimidium consumunt, nulli alij negotio vacantes: Deo autem nos per prophetas & Apostolos alloquente, oscitamus, desidemus, hallucinamur & plurimùm fastidimus, quare in forum egredimur: In hyeme vero cum pluuia & lutum impediret, domi sedemus, aut in theatris sine tecto, quo à pluuia defendamur. Maxima pars imbre, vento, frigore, luto, viæ longitudine contempta insani perstiterunt, nulla eos causa domi continet: nulla quin ad spectaculà frequentes confluant phibet: hùc sub tecto, sine frigoris & pluuiç iniuria, ad animæ suæ salutem nemo ea alacritate cõcurrit. Sunt ne hæc toleranda? Quid hac dementia peius? Hæc vobis freqũeter dicere statui, verumtamen veritus sum ne frustra & sine fructu mihi odium comparem. video enim non iuuenes tãtũ, sed & senes insanire, quorum gratia

Aduersus senes & canos qui comœdijs assistũt

maio-

maiorem ad modum erubeſco, cum video virum canitie venerabilem eam labefactantem, & filium ſecum trahẽtem. Quid hoc magis ridiculum? quid indignius? Filius à patre impudentiã diſcit. Mordent hæc vos verba? hoc & ego volo, &cæt. Hæc ibi, & alia omni conſideratione digniſſima. Sed & homil. 62. ad populum, ab illis verbis eleganti ſſimè loquitur: In theatro riſus, ineptitudo, diabolicus faſtus, effuſio, temporis impendium, ſuperflua dierum conſumptio, malæ cupiditatis inductio, adulterij meditatio, fornicationis gymnaſium, intemperantiæ ſchola, turpitudinis exhortatio, riſus materia, inhoneſtatis exempla, &c. Demum multus eſt in hoc Chryſoſt. multus & ego fui. Vtinam in caſſum non fuerim.

QVÆSTIO NONA POSITIVA.

Vtrùm natura, an miraculo effectum ſit, quòd oues Iacob varios, & diſcolores fœtus ediderint.

VO ſunt quæ me breuiſſimè à quæſtione propoſita faciunt expedire. Alterum eſt rei difficultas, alterum temporis inopia. Seorſim vnaquæque me in his immorari minimà pateretur: vt in vnum coniunctas paſſuras credam? D. Hier. in Quæſtionibus Hebraicis, aperte dicit, locum hunc ad ſua vſque tempora à nemine Catholicorum fuiſſe ſatis intellectum. Lyra. Abul. hypo- Is locus Geneſ. 30. difficillimus & obſcuriſſimus eſt.

Lypomanus, & omnes multa dicunt in huius expositione. Prælertim Lyranus duas prædictæ obſcuritatis cauſas attulit. Prima eſt, quia breuiter & ſuccinctè loquitur ibi Moyſes, & plura in ipſo loco Geneſ. 30. ſubintelliguntur, quæ non exprimuntur. Altera eſt, quia vulgata editio in hac parte multùm diſcrepat à litera Hebraica. Hinc digladiantur expoſitores, vt plurimas lites inde enaſcentes dirimant & componant. Ego, vt promiſi, breuiter id ſolùm in quæſtionem verto, vtrum naturale fuerit, vel miraculoſum, quòd varios & diſcolores fœtus ediderint oues Iacob.

Naturale fuiſſe quod oues Iacob varios, &c.

Aſſero naturale id fuiſſe, & è cauſis naturalibus ortum. Hæc eſt ſententia D. Hieronymi in Quæſt. Hebr. Aug. 3. de Trinit. cap. 8. & lib. 11. ca. 2. & lib. 12. de Ciuit. c. 25. & lib. 18. c. 5. Abulenſ. Gen. 30. q. 10. Gloſſa Lyra. Burgenſ. Hiſtor. Scholaſt. ca. 78. & omnes. Referre verba D. Hieronymi, quoniam inſtituto meo plurimum deſeruiunt, minimè prætermittam. Nec mirum, inquit, hanc in conceptu fœminarum eſſe naturam, vt qualem

Not.

conſpexerint, ſiue mente conceperint, in extremo voluptatis æſtu quo concipiunt ſobolem, talem procreent: cum hoc ipſum in equarum gregibus apud Hiſpanos dicatur. Et Quintilianus in controuerſia, qua accuſatur matrona, quod AEthiopem peperit, pro defenſione illius argumentatur, hanc conceptuum eſſe naturam. Itaq; quia in cubiculo pictura AEthiopis erat, & conſpecta fuerat à matrona illa tempore conceptus, edidit ſimilem fœtum. Et ſcriptum reperitur in libris Hippocratis, quod quædam ſuſpicione adulterij fuerat punienda, cum pulcherrimum peperiſſet vtrique parenti generiq; diſſimilem: niſi memoratus medicus ſoluiſſet quæſtioné, monens quærere,

rere, ne forte talis pictura esset in cubiculo: qua inuenta, mulier à suspicione liberata est. Hactenus Hier. Similia sunt quæ ad hoc propositum ex D. Isidoro lib. 11. Etymologiarum refert Abulen. Genes. 30. q. 9. in fine, Animam huius conditionis esse, quod in extremo feruore libidinis posita, formas visas attrahit, & fœtui imprimit. Ideò dicit, in thalamis coniugum, personas decoras depingendas esse, vt visis illis fœtus simili imagine informetur. Heliodorus, lib. 10. Hist. AEthiopiæ, alterum profert exemplum de Hydaspe & Persina regibus AEthiopiæ, nigris, quorum tamen filia Cariclia pulchritudine & candore præstantissima fuit: quia, videlicet, conceptus tempore defixam cogitationem mater in pictura Andromade pulcherrimæ quondam fœminæ habuisse perhibetur. Cùm autem homo sit fortioris imaginationis quàm cætera animantia, ideo mirabiles isti euentus in hominibus frequentiùs contingunt, quàm in brutis: quod obseruauit Arist. 10. Prob. c. 7. Hinc authore Eucherio super Genesim, & Ludouico Cœlio lib. 4. lect. antiq. c. 29. & lib. 20. habemus expressiùs id quod D. Hieron. ex transcursu dixerat, nempe, apud Hispanos solitum quando equas comprimendas & grauidandas obijciebant equis, vti eadem arte & ingenio, quo Iacob vsus esse perhibetur. Lege Auicennam lib. 3. Sent. 21. tract. 1. c. 2. & 14. Galenum, li. de Theriaca, ad Pisonem ca. 11. Marsilium super librum Plotini in Quæstione, vtrum stellæ aliquid agât & vide in l. Quæret. ff. de Verborum significatione, & Bartolum l. Gallus. ff. de liberis & posthumis.

Animal in coitu formas visas, attrahit, & fœtui imprimit.

E parêtibus nigris filij candidi.

QVAE-

QVÆSTIO DECIMA SCHOLASTICA.

An de toto & perfecto rigore iustitiæ Christus pro peccatis nostris satisfecerit.

Absque opinionum & allegationum strepitu præsentem controuersiam, quæ Doctorum secum pugnantium varietate reddita est difficillima, explicare breuissimè fert animus: vt angustiæ temporis, de qua toties cõquestus sum, morem geram.

1. Arguitur. 1. fortissimè quod Christus non satisf. de toto rig. iust.

Breuiter arguitur à parte negatiua: In satisfactione requisitũ est, vt ille qui satisfacit, sit alter & diuers' ab eo cui fit satisfactio. Hoc autem non contingit in proposito. Patet; nam satisfactio fit ipsi Deo, qui, scilicet offensus erat: ac proinde fit ipsi Christo, qui, qua ratione Deus est, tam fuit offensus ab hominibus, quàm Pater & Spiritus Sanctus Nõ ergo fit hæc satisfactio alteri.

Secũdò. Secũdò ad idem: Christus non satisfecit Patri suo, qua ratione est alius à filio, ergo non satisfecit alteri, & sic nec perfecta, nec propria iustitia reperiri potest in hac satisfactione. Consequentia patet: & probo antecedens: Minimè satisfecit Patri, vt Pater est, sed vt Deus: nã vt Deus erat offensus, non vt Pater: quandoquidem offensa non est propria alicuius personæ, sed communis omnibus, ergo satisfactio non debuit fieri alicui personæ in particulari, sed trib. quatenùs sunt vnus Deus: atq; adeò non satisfecit Christus alteri. Tertiò:

ri. Tertiò: Vt sit perfecta satisfactio, opus est vt id quod satisfaciens offert offenso, non sit aliàs ipsius offensi: sed omnia quæ Christus offerebat Deo offenso, erant Dei, non solùm titulo creationis, & titulo primæ causæ, quia. s. Deus erat earũ rerum creator & causa prima efficiens, ac proinde verus Dominus: sed etiam erant eius tanquam principij proximi, eo quod Deus vnitus humanitati eliciebat immediatè eas operationes, per quas fiebat satisfactio. Erant ergo illæ Christi operationes omnib. titulis ipsius offensi, ergo nullus per eas poterat perfectè satisfacere Deo offẽso. Confirmatur, nam perfecta satisfactio debet fieri ex proprijs, & alias indebitis: sed illę operationes Christi nec erãt eius propriæ, cũ essent etiam Dei: nec erant indebitæ, cum omninò essent debitę Deo multis titulis, vt dixi, ergo per eas nõ poterat perfectè satisfacere. Quartò: vt sit perfecta satisfactio, necessum est vt id quod offertur ęquiualeat offensæ ac debito: hoc aũt nõ reperitur in proposito. Patet: offẽsa erat infinita, vt liquet, at quod Christus obtulit erat finitũ, quia creatũ, ergo. Si dixeris, Operationes Christi entitatiuè esse finitas, at in ratione valoris, ob infinitã personæ dignitatem, fuisse infinitas. Cõtra: quia tota hæc infinitas habet se per modũ extrinsecę denominationis, itaq; intrinsecè nullã illę operationes habent infinitatẽ, per quam æquiualeant offensæ. Rursus, si quælibet Christi operatio est infinita, iã nec magis nec melius, nec perfectiùs satisfecisset Christus per totã vitam & mortẽ, quã per primam & minimã operationem. Tandem vltimo: si satisfactio Christi perfecta & rigorosa fuit, iam Pater non potuisset eam non acceptare, citra iniustitiã: in hoc enim vel maximè iustitiæ rigor attẽditur. At Pater bene potuit nõ accepta-

Tertiò.

Confirm.

Quartò.

Replicat.

2.

Quintò.

re: tum

re: tum quia semper manet liber & non necessitatur ab aliquo extrinseco, tùm ob alias rationes, quas in solutione huius proferemus; ergo, &c.

II. Vera sententia quod de toto rigore iustitię Christus pro nobis satisfecit Patri.

Opposita nihilominùs pars defendenda suscipitur à nobis: quam cum multis scripturæ & Patrum Theologorum testimonijs tutari possemus, & rationibus etiam fortissimis obmunire, his omnibus, quia nocte intercipimur, vale dicimus, & ad argumenta dissoluendà properamus. Erit enim vnquam ille dies, mihi cum liceat hanc grauissimam controuersiam rimari, & ad amussim, vt aiunt, librare & expendere.

Ad 1. & 2. argument.

Ergo ad primum & secundùm argumentum respondetur, Christum verè satisfecisse alteri, scilicèt, Patri & Spiritui Sancto. Nec obstat quod offensa facta fuisset Deo, vt Deus est: dum enim Deo facta est, censetur etiam singulis personis fieri, & sic ad quamlibet earum dirigi & ordinari poterat satisfactio: & vna poterat alteri satisfacere. Sicut iniuria facta alicui familiæ, fit singulis de familia, & vnus illorum posset vocem & vicem delinquentis assumere, & pro illo satisfacere toti familiæ. Nec rursus obstat, imò iuuat maximè ad exhauriendam totam vim argumenti, quod dicamus, Christum satisfecisse sibijpsi. Certè si Prælatus (vt rem hanc illustremus exemplo) se infamat, peccat contra iustitiam commutatiuam, & tenetur sibi famam restituere, quam si restituat, satisfacit ex iustitia propria & perfecta. Nam licèt sit vna persona, habet tamen rationem duarum, scilicèt, personę publicę, & personæ priuatæ; & quidem vt publica, est offensa: vt vero priuata, satisfaciens. Christus autem vnà licèt sit persona simplicissima; tamen duplicis

Christus etiam satisfecit sibi ipsi.

perso-

personæ rationem sortitur, scilicet, humanæ ac diuinæ: vt diuina offenditur, vt humana satisfacit sibi ipsi. Porrò duo hæc argumenta si aliquid conuincerent, probarent Christum non solùm nõ satisfecisse de rigore iustitiæ, sed neq; de propria iustitia: eo quod eiusdem ad se ipsum nõ est propria iustitia. Neutrum itaq; cõuincunt. Sed properemus ad reliqua.

III.

Actiones per quas Christus satisfecit, aliquo modo sunt eius, quo non sunt Patris.

AD tertiũ vt respõdeamus, prætermittimus, actiones per quas Christus satisfaciebat, licèt entitatiuè essent à tota Trinitate, tamen secundùm quãdam rationem particularem esse proprias Christi. Est exemplum in operationib. vitalibus, quæ tali modo sunt à creaturis viuẽtibus, vt secundũ illũ non sint Dei. Quòd si obijcias, iam ergo creaturæ rationales per actiones à se vitaliter elicitas, possent secundùm perfectã iustitiam Deo satisfacere. Negamus, quia illæ actiones non essent aliàs indebitæ Deo: nam teneretur pura creatura titulo creationis tales actiones Deo acceptas referre. Rursus, nec illæ operationes omnino essent ex proprijs: quia concursus diuinus ad eas requisitus, non esset ei debitus, sed gratis collatus: ac proinde teneretur pura creatura titulo creationis totam illam actionem, & seipsam offerre, & tradere Deo. Cæterùm cõcursus Verbi diuini & totius Trinitatis ad operationes Christi, erat debitus naturaliter, supposito quòd Christus vellet aliquid operari: ac proinde absolutè non tenebatur aliquam operationẽ elicere: & dato quod eliceret, non debebat eam alteri, nec tenebatur eam Deo offerre. Quòd si contendas ex dictis solùm sequi quod, quia illæ operationes erant verè & propriè ipsius Verbi diuini, potuisset quidem ipsum Verbum vt Deus est, perfectè per illas satisfacere; at humanitatis,

Replicatur.

 seu

ſeu Chriſti vt homo erat, illæ operationes non erant propriæ, ſed omnino erant acceptæ, & debitæ ipſi Deo, non ergo potuit ſecundùm quod homo erat perfectè per illas ſatisfacere.

Reſpondetur. Ad hóc, pariter & ad confirmationem tertij arg. Reſpõdetur, nihil indebitum habuiſſe Chriſtum, imò totum quod habuit erat ſibi debitum, ac proprium. Nam licet ipſa gratia vnionis, & gratia habitualis eſſent gratia facta humanitati Chriſti, & facta nobis, at in ordine ad ipsũ Chriſtum, qui eſt diuinum ſuppoſitũ, nihil habuit rationẽ gratiæ, ſed debiti naturalis. Quare nulli ꝑ his donis acceptis tenebatur Chriſtus gratias agere. Erãt namq; talia dona omninò propria, quia iure ſuo propria & authoritate potuit aſſumere humanitatem cum omnibus donis ſibi placitis, nec per hoc conſtitueretur debitor alicui. Neque obſtat quod Chriſtus ſatisfecit vt homo, & vt ſic non erant propria ſibi illa dona & opera, per quod fieri videtur quod quatenùs ſatisfecit non ſatisfecit ex proprijs. Hoc, inquam, non obſtat, quia planè ſatisfaciens non erat humanitas, ſed verbum incarnatum Deus & homo. Huic autem propria & debita erant omnia, & ipſe nullius erat debitor, ac proinde ea hac parte bene potuit ſatisfacere ſecundum ſtrictam rationem iuſtitiæ, offerẽdo id quod verè erat ſuum & proprium, & aliàs indebitum, in compenſationem noſtrorum peccatorum.

Replicatur adhuc. Quòd ſi adhuc importunus argumentator inſiſtat, obijciens quod ſibi non ſatisfecerit Chriſtus perfectè, ſi quidem vt homo erat & vt præſcindens à perſona diuina Verbi; cui ſatisfaciebat: nihil habebat proprium, nihil quod non deberet &c. Dicimus quod quemadmodum opera-

Solutio.

tiones

tiones Christi secundùm aliquám rationem erát eius secundùm quàm non erant Patris, ita eędem operationes media humanitate exercitæ, taliter erant propriæ illius vt satisfacientis quod nón erant eius vt acceptantis. Quia vt acceptat, habet se omninò sicut Pater & Spiritus sanctus: vt verò satisfacit, immediatè & proximè & personaliter elicit operationes creatas, quas non proximè elicit vt acceptans ést. . Atque ideò sibi propriè & perfectè satisfecit. Sed nō cessas obijcere, vt quis propriè satisfaciat, oportet quòd id quod offert, ex suo fiat non suum; itaque abdicet à se dominium talis rei, nam si penes se remaneat res illa sicut anteà erat, nihil dedit, nihil obtulit: atq; adeò non satisfecit, ergo &cæt. Respondeo, quod licèt Christus, à se dominium suæ operationis non abdicauit, id tamen fuit per accidens, quia quātum erat ex vi oblationis spóntaneæ taliter offerebat operationes illas Deo, vt à se earum dominium abdicaret, Rursus licet Pater nihil noui, quod aliàs nō esset suū, in hac satisfactione acquisierit: tamen id etiā fuit per accidens: nàm Christus taliter offerebat, vt Pater si aliàs non esset Dominus earum eerum, nunc de nouo ex vi oblationis fieret dominus & sic &c.

Adhuc replicatur, & explicatur totum hoc.

AD quartum fateor, opérationes Christi entitatiuè esse finitas: at sūt infinitæ in ratione valoris & meriti. Porrò hęc infinitas nihil physicum est aut inhærens ipsis operationib. sed denominatio vel relatio rationis, qua perrespectum ad suppositum infinitum, à quo tāquàm à principio immediato eliciebātur, habebant infinitatem illam in ratione váloris. Itaque valor iste non se habet veluti valor monetæ, cuius æstimatio crescere ab èxtrinseco solet. Nam valor operationū Christi nō próueniebat ex sóla imposi

IV. Operationes Christi vt erant infinitæ.

 tione

tione ad placitum sed ex natura indiuiduali earum. Sunt enim operationes verè elicitæ à persona diuina, & hoc se habet velut fundamētum valoris & æstimationis infinitæ. Rursus, admitto quamlibet Christi operationem sufficere ad satisfaciendum perfectissimè: noluit tamen Christus per vnā aut alteram seorsum satisfacere, sed simul per omnes. Et ideò vna aut altera seorsum ab alijs, licèt esse infinitā, atque adeò absolutè & simpliciter esset potēs perfectè satisfacere: tamē ex pacto & ordinatione inter Christum & Deū, minimè satisfaceret. Certè vnum ex requisitis ad meritum & satisfactionem, est ordinatio ipsius merentis aut satisfacientis in tale præmium vel offensam. Quia ergo Christi satisfactio, pro vt conuentum & constitutum fuerat inter ipsum & Patrem, taliter erat disposita & ordinata, vt fieret per operationes 33. annorum morte completas, ideo nisi mors intercederet, neutiquam diceretur perfectè satisfecisse.

Christus an satisfecerit per quamlibet operationem.

V.

An Pater teneretur acceptare satisfactionē Christi.

AD quintum dicimus, Nequaquam teneri Patrem æternum acceptare Christi satisfactionem, quantumuis esset perfecta: eò quod iustitia, quæ inuenitur in Christi satisfactione, non erat personæ ad personam, sed rei ad rem, id est, solutionis vel oblationis ad offensā. Ac proinde licèt esset omnimoda æqualitas, imò excessus solutionis supra offensam, non tamen supra ipsam personam offensam, quæ incapax erat obligationis. Et ideò Pater acceptare Christi satisfactionem minimè tenebatur. Rursus dicimus, id vt radicitùs aperiamus, aliud esse rē valere tantùm, & aliud acceptari ad dādum aliquid pro ea. Stat enim quod Petrus mihi offerat pretium æquiualens & superabūdans pro domo mea, & tamen ego nolim acceptare, quia nolo illi vēdere:

1. Explic.

2. Explic.

nec per hoc vllam illi iniuriam irrogo. Similiter in proposito poterat Deus nō acceptare Christi satisfactionem pro hominibus, quātumuis esset infinita, quia poterat iure eam satisfactionem ab ipsis offensoribus exigere. Tertiò dicimus, in actibus volūtatis tā diuinæ quā humanæ, duplex necessitas reperitur: altera absoluta, altera ex suppositione prioris actus volūtatis, &c. sic ergo Deus, supposito quod voluit redimere genus humanum per satisfactionem Verbi, necessario tenebatur satisfactionem eius acceptare: hæc tamen necessitas ex suppositione, non infert in Deo imperfectionem. Sicut supposito quod prædestinauit Petrū, non potest non saluare illum & necessitatur saluare illum &c. Imò non oritur hæc necessitas ex aliquo creato, sed ex priori actu diuinæ volūtatis. Quartò dicimus, ex alia etiā suppositione nō inconuenit Patrē æternū necessitari ad acceptandam illam satisfactionem, id est, supposito quod filius offerebat. Volūtas enim humana Christi non potuit sic ordinare sua opera, quin Verbum diuinum taliter ea ordinaret: Verba autem diuino ea ordinante efficaciter, implicabat quod Pater æternus ea non acceptaret: est enim eadem voluntas vtriusq;.

3 Explic.

4. Explic.

Supposito quod filius offerebat nō poterat Pater non acceptare.

Replica.

Solutio.

Sed arguis, quia offensus non tenetur acceptare recompensam oblatam ab alio, quàm ab ipso offendente. Respondetur, quod licèt inter homines ita sit, scilicèt, quod vnusquisque potest non acceptare satisfactionem ab aliquo tertio oblatam, sed potest eam à delinquente exigere: & rursus vnusquisque potest exigere satisfactionem lege taxatam, & potest nō acceptare aliam, licèt sit superabundans & excedens, sed tamen hoc non habet locum in Christi satisfactione, nam offertur à volūtate infiniti valoris, & etiam infi-

nitæ efficaciæ:& sic non potest non acceptari. Et quidem de hac quæstione, hæc tantùm dicta sint, quamuis non tantùm hæc, sed innumera alia dici & deberent & possent. Verùm vt vltimæ, quæ reliqua sola mihi est, tempus superfit, hanc in tã breue compendium redigere opus fuit. Faxit Deus eam vt aliquando mihi copiosiùs liceat disputare.

QVÆSTIO DECIMA POSITIVA.

Nomen Iesu vndenam deductum sit.

Stam ego quæstionem paucis perstrinxi, cum eam palam cum alijs disputaui: sed postquàm à me impetrarunt, seu potiùs extorserunt discipuli, vt publicas has disputationes facerem, non potui hanc, quæ vltima est, & gratissimam futuram spero, non pressiùs & vberiùs examinare.

1. Nomenclaturam rectã & præclarã habere, præclarum est.

SOcrates apud Platonem, in Dialogo de Sapientia, quia & Theagenes appellatur, nõ parũ referre existimat, vt præclari & insignes viri nomina habeant. quibus insigniantur, suæ virtuti & claritati accommodata. Et refert Ioann. Andr. in c. cùm secundùm Apostolum col. 1. de Præben. ab vxore Milantia se didicisse, quod si nomina, vt pleraque alia, in foro venditarentur, pulchra quidem parentibus esse magno pretio eméda, vt filijs imponerẽt. Cęterũ vt nomina rectè imposita & instituta esse dicantur, opus est, vt earum rerũ, quas significãt, naturas quo ad fieri possit, expri-

primant. Ita habet Arist. 4. Metaph. text. 28. Dionysius de cælesti Hierarchia c. 7. & 8. Euseb. Cæs. lib. 11. de Præp. Euang. c. 3. & 4. Non enim citra magnum consilium Moyses, dixit, Omne quod vocauit Adam, ipsum esse nomen eius: nam intenditur illis verbis, ea nomina singularum rernm naturas significare & exprimere. Quò spectat illud Psalm. Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat. Quasi dicat, Qui naturas stellarum nouit. Quod per paraphrasim elucidauit Sedulius in Paschali opere: *Gen. 2.* *Psalm. 146.* Nomina vt rectè imponantur quid requiritur.

Qui stellas numeras, quarum tu nomina solus,
Signa, potestates, cursus, loca, tempora nosti.

In cuius explicatione diutiùs immorarer, nisi M. F. Lud. Legion. ab hoc me labore iam diu leuásset in lib. de Nominibus Christi, initio. Profectò ante peccatum, Omne quod vocauit Adam ipsum est nomen eius: quia ante peccatum rerum naturas probè callebat. At postquam celso illo ac felici innocentiæ statu ruerunt Parentes nostri, & ignorãtiæ tenebris offusi sunt, vide quam præposterè nomina imponebant. Nam cum primò sese illis obtulit nominis imponendi occasio, non recta acnaturis rerum consona, sed prorsus dissentanea & deuia imposuere nomina. Videlicet primis filijs, quorum primum vocarũt Caim, id est, hominem acquisitum per Deum, vt habet textus Gen. 4. & alterum Abel, id est, vanitatem. Cum tamen aliter sese res habere deberet, nam primus qui perditissim⁹, ac omnino inanis futurus erat, rectius diceretur Abel: alter verò rectius Caim, quod sanctus ac plane diuinus futurus erat, & in eum finem datus & acquisitus per Deum. Nota de nomine Caim & Abel. *Gen. 4.*

Verùm præterire non possum Platonis in Cra-

tylo sententiam: sic enim ait: Non ergo vile quid est, ô Hermogenes, recta nominis impositio, sed doctissimorum ac præstantissimorum virorum. Tum Cratylus, Recte ais, inquit, duce natura, nomina rebus accommodata putans, nec quemuis hoc facere posse, sed illum solummodò qui ad naturam rei respiciens, potest ad eam nomina accommodare. Et post multa: Intelligo plurima Græcos à Barbaris sumpsisse, quæ si quis quasi Græca lingua essent deducta, interpretari velit, nunquam in rebus poterit adaptare. Ita Plato. Si vero quæratur, cur nomina Barbara cæteris anteponantur? Iamblichus, qui inter Academicos cognomentutum diuini consequutus est, rationẽ reddit, quam refert Cœlius Rhodig. lib. 9. ca. 14. videlicèt, quia antiquior, primusque extitit hic modus loquendi Barbarorum, habere insuper nomina Barbara multam emphasim, concissam breuitatem, minimum varietatis multitudinisq; verborum, & ideò Superis congruere maximè. Barbarorum itaq; nomina cæterarum nationum nominibus & proprietate, & claritate, & significatione, & antiquitate, & transmutabilitate præstabant.

Nomina Barbara præstantiora quam aliarum nationum.

Barbarorũ nomine intelliguntur Hebræi apud Græcos.

Quid vero per Barbaros Platonici intelligerent, nolo vt ex me quis, sed ex eruditissimo Eusebio discat, li. 10. de Præp. Euang. c. 2. & lib. 11. ca. 3. vbi Hebræos, dicit, nomine Barbarorum semper à Græcis significari. Non enim dubium est, quin Græci multam Hebraici populi notitiam habuerint, nec solùm notitiam, sed & reuerentiam & honorem Hebræorum nominibus deferebant. Nam & omnem disciplinam, quin & ipsarum literarum nomina Græci à Barbaris desumpserunt, vt superiùs tractasse me memini q. 3. schol. & 3. Positiua. nempe Græcum Alpha ab Hebraico A-

Hebræa nomina diuina.

co A-

co Aleph, Bita à Beth, Gamma à Gimal, Delta à Daleth, &c. Hinc Orpheus dicebat neutiquam in opere immutanda Hebræa nomina, quod retulit Francis. Georg. Venetus in Problematibus tom.6.Sectione.8. nume. 296. Reddit rationem, scilicet, propter virtutem, quam habent, aut quia ipsorum characteres cœlorum figurant imagines, aut quia repræsentant sedem Dei, & proprietates supramundanorum cœlorum, aut propterea quòd rerum naturas explicatissimè & significantissimè referrent, propterque alias causas.

Quæ si vera sunt, & certè verissima sunt, nõ possum hic non vehemẽtius obiurgare Michaelem de Medina, pariter & Theologos nostri temporis. Illum quidem, quia lib.2.de Recta in Deum fide.c.7. fol.62. hunc in modum loquitur: Ego verò nullum maius mysterium in Hebraicis nominibus, quàm in alijs cuiuscunque idiomatis reperio: nisi quòd quidam ingentia volumina de nomine Iehouah tetragrammaton ediderunt, quæ, an potiùs sint Rabbinica inuenta, quàm Theologici laboris fructus, nõ modò diffinio. Satis tamen scio, eam nominum Hebraicorum scrupulosam tractationem ad germanum sensum scripturæ non facere. Et quidem ita ille. Quæ verba (parcat vir alioqui pius) ingenti temeritate non vacant: nam labefactare communem Doctorum sensum videntur, qui non tantùm in verbis, sed in literis linguæ sanctæ, arcanas, easque verissimas significationes obseruant. Rursus dico, non posse meo iudicio verè dici Theologũ, qui in Hebraicis literis non fuerit mediocriter institutus. At dices, Concilium Tridentinũ, translationem vulgatam recipit, approbat: Huic ergo fidę translationi nihil opus est alterius linguę

II. Mich. de Medina acri nota & censura dignus.

Cõtra Theologos qui Hebraicè nõ sciunt.

Quod scripturarectè id

telligi nequit fine linguarũ peritia. quam Latinæ cognitio. Respondeo, neutiquã me in dubiũ vertere, an sacra scriptura rectè sit reddita Latinè, sed an possit intelligi sine aliarũ linguarum cognitione. Et quod non satis possit affirmo: quia quæcunq; alia lingua trãslata sunt tãetsi meliùs verti nequeant, tamen radicitùs non intelliguntur, nisi ad primam linguam recurramus. Exempli causa, rectè translatum est in Psal. Psal. 126. Filij merces fructus ventris. Sed vox filij & vox fructus, qui sciri potest an sit gignendi, vel nominandi casus, nisi ex Græco id, aut Hebraico fonte quis hauriat? Fuit qui in illo versu Psal. 16. Custo Psal. 16. di me Domine, vt pupillam oculi, putaret vocẽ, oculi, esse nominatiui casus, vt esset sẽsus? Tu Domine, custodi me vt oculi pupillam custodiunt. Sed deceptus insigniter est propter ignorantiam linguæ Hebraicæ. Quocirca, quibus non contingit Hebraicè scire, vt mihi fere nondũ contingit quamuis quantocyùs, vt spero, continget, hoc vnũ superest perfugiũ, vt fidos ac literales interpretes sibi deligant, quibus Theseis sacram possint adire scripturam. Hoc ego me fecisse in hoc libello ingenuè fateri non dedignabor.

III. Nomẽ Iesu Hebraicũ est non Græcũ. Ergo nomen sacratissimũ Iesu Hebraicũ est, nõ Græcum, vt quidam putarunt credentes à verbo Græco, Iaso, futuro verbi, Iao, quod significat, sano. Quod putauit Moscopulus, quem refert & reijcit Ioãnes Drusus, in Cõmẽt. ad voces Heb. c. 4. est itaq; nomẽ Hebraicũ. Sũt aũt qui existiment, nomẽ hoc Iesu iã pridẽ alijs inditum fuisse in veteri testamento: nã eo nuncupati sunt multi: nominatim filius Num, & filius Iosedech, Nomẽ Iesu an inditum fuerit alicui in vet. test. & filius Syrach. Ita credit Necepho. li. 1. Hist. Eccle. c. 4. Echius sermo. 4. de Circuncisione, Hiero. Lauretus in indice virorum, & mulierum, qui in scriptura cõtinentur, Ioan. Drusus suprà. c. 4.

Mun-

Munsterus, vt in Iansenio in Cōcordia. c. 7. quibus & ipse Iansenius annuere videtur. Alij hos in litē vocāt, & debellare conantur, affirmātes longè diuersūm fuisse nomē Iesu, vt Christo tribuitur, & vt illis tributū est. Ita habet Petrus Galat. lib. 3. de arcanis. c. 20. Osiand. lib. 1. Armoniæ Euā. Rheuclinus lib. 3. de verbo, mirifico. c. 14. Stephanus Salazarius in Genealogia Saluatoris, Georgius Venetus, & pleriq; alij. Discrimē aūt in eo maximè cōstituunt, quòd nomen Iesu, vt significat Christū, significat salutē vel Saluatorem: at vt significat tres illos, significat eum qui saluatur. Vnde hoc nomē secundū quod est Christi, nō habet literā He, vt satis patet ex titulo Crucis Christi, qui in hanc vsque diem adseruatur Romæ, in Templo sanctæ Crucis in Hierusalē, in quo scribitur Iesuah, per quatuor has literas Iod, Sin, Vau, Ain. At nomen Iesu secundùm quod illis tributtur, præter illas literas habet He, itaq; non dicitur Iesuah, sed Iehosuah. Quæ obseruatio quantumuis alij reclamēt, verissima est, & patet ex eo quod nomen illorū semper in veteri testamento scribitur cum He, nempe Iehosuah: at nomen Christi semper scribitur Iesuah: nisi quādo per abbreuiationem scribitur Isu, detracta litera Ain. Sic veteres ISV semper ferè scripserunt pro Iesuah, literam vltimā Ain per apocopen abijcientes. Huc spectant verba Heliæ Leuite, quem refert Drusus suprà, Dici potest, quod litera Ain ardua sit ac difficilis pronunciatu gentibus, ideò in lingua sua non dicunt Iesuah, sed IESV: propter quod Iudæi etiam vocant eum Iesu, absque Ain.

Nomē Christi Iesuah, nō Iehosuah

Quòd si obijcias primò, quod in Græcis veteris testamenti libris, pro Iehosuah, quod est nomen Iosue & aliorum semper vertitur Iesus, ijsdem omni-

Obiectio. 1. quòd. 70. vertunt, &c.

Solutio. omninò Græcis literis, quibus nomen Christi scribitur Græcè ab Euangelistis, est ergo idem nomen Christi & aliorum. Respondeo nomina sæpè, quæ apud Hebræos & literis & significatione sunt diuersissima, apud Græcos tamen & Latinos iisdem characteribus effingi. Quod vt exemplo nemini non obuio comprobem, sanè in Genealogia Christi Lucæ.3. statim à principio legimus, Eli, nomen aui Christi, & Matth.27. legimus, Eli Eli. Et quamuis Greçè & Latinè iidem sint characteres, tamen apud Hebræos diuersissimæ dictiones sunt, quarum vna scribitur per Aleph, Lamed, Iod, & significat Deus meus altera per Ain, Lamed, Iod, & significat sublimè. Ita in proposito. Quòd si rursus opponas, in. li. 1. Esdræ. c. 2. scribi nomen Iesu filij Iosedech sine He, quemadmodum & nomen Christi: non ergo nomen Christi est omnino diuersum à nomine illorum aliorum. Respondent quidam prauam eam esse Chalcographorũ orthographiã. Quod inde probant, quia nomẽ eiusdem filij Iosedech, quod scriptum habetur apud Aggæum & Zachariam, habet illam litterã He: itaq; est Iehosuah. non Iesuah. Habemus itaque hactenùs ex dictis, nomen Iesu à verbo Hebraico Iasah, quod significat saluare, deduci: & quidem hæc est communis sententia. Cabalistæ, qui communiter hoc Christi nomen abbreuiant, scribentes & nunciantes, I S V, multa in hoc nomine mysteria reperiunt. Breuiter Fran. Gorg. Venet. Tom.3. Proble. Sectio.5. nume.221. & Galatinus. lib.3. de Arcanis. c. 20. & Thomas Beauxamis, Armoniæ Euang. Tomo.1 fol.95. ex Rabbi Hecados, notabant, Gene.49. vbi legimus, Donec veniat qui mittendus est, in Hebræo haberi, Iabo Siloh Veloh, quarum dictionum capita reddunt Isu. Et Psalm. 71. Ante

Luc.3. Matth.27. Obiectio.2. Solutio. Nomẽ Iesu à Iasah verbo Hebraico. Cabalistarũ mysteria. Gen.49. Psalm.71.

solem

ſolem permanet nomen eius,& benedicentur in ipſo:habetur, Ianin Semo Vaitbarecu, quarum dictionum capita ſi combinentur more ſapienti um Hebræorum,reddunt Iſu.

IIII Nomē Ieſu & nomen Dei Iehouah idem. Cur interpoſita litera ſin,nomini Iehoua.

IAm ad aliam ſtationem in qua Andreas Oſiander & Ioannes Reuclinus,& Ioannes Siliceus Archiepiſcopus Toletanus vehementer laborant,deueniamus. Sanè exiſtimant ſacroſanctum nomen IESV ipſiſsimum eſſe atque nomen ineffabile Dei,quod Hebraicè eſt Iehouah, interiecta littera Sin. Porrò ſi perconteris,Quid in mētem Hebræis venerit,aut certè cur Sanctus Spiritus,qui nomen Christo impoſuit,nomini ineffabili potiùs interponunt literam Sin, quàm aliquam aliam,ex toto Hebraico alphabeto, vt ſic fieret nomen Chriſti? Reſpondent quidam, Sin, eſſe literam clementiæ, eo quod formam habet lāpadis olearis, ſic ש, at nomen quod Chriſto imponendum erat,deſumi ab oleo debuit, iuxtà illud Cantic.1.Oleum effuſum nomen tuum. Alij,vt Cheradamus, in Libello myſtici alphabeti,dicit,ideò hanc literam. S.interiectam eſſe nomini Iehouah, potiùs quàm aliā, quia litera illa myſteriū denotat Trinitatis,eo quod vt Hebraicè figuratur tres veluti ramos ab eodem principio prouenientes,& in idem punctum coeuntes habet:quibus ſignificatur Trinitas. Non erat autem abs re, vt nomen Chriſti proprium Trinitatem vndequaque præſeferret: nam literæ nominis,Iehouah,vt infrà videbimus, Trinitatem innuunt,& interiecta illa, Sin, eandem exprimit. Tertia cauſa redditur à Burgen.ſup. Exod. cap. 3. quam inferiùs referam.Nullus porrò hæc veluti ſomnia reijciat:cum certum ſit in ipſis Hebraicarum literarum figuris & characteribus innumera late-

1. Cauſa Cant.1.

2 Cauſa. Sin litera Hebræa typus Trinitis.

ra latere mysteria. Sanè quod adinuenit Ludouicus Legionen. in nomine, Dabar, irrideri iure nequit, in libr. de Nomi. Christi: nec & hoc (alterũ vt ego exemplum promám) non potest non sapientibus arridere. Litera, Lamed, ל sola est inter elementa Hebraica, quæ supernè prominet: cæteræ namque litteræ in superiori parte prorsus æquales sunt. Quid hoc habeat mysterij, docti intelligent, si animum appulerint vt obseruent, nomen quod Hebraicè significat Regem, tribus literis scribi, nempe, Mem, Lamed, Caph, & profertur, Melech. Media itaque litera est, Lamed. Sed & ex viginti duabus literis, quibus Hebraicum Alphabetum constat, media, fermè est Lamed. Lamed porrò significat doctrinam, vt ex Hierony. patet. Quia itaque vnus & solus Rex esse debet, qui cæteris imperitet; cuique omnes æquè pareant: isque medius esse debet vt omnibus iustitiam administret; isque sapiens, vt docere reliquos valeat, & in scopum salutis omnes dirigere: ideò sola est vna litera, Lamed, quę est alphabeti media, & media nominis Regis, & quæ significat doctrinam, quæ præ cæteris eminet & caput effert, cæteris literis æqualem submissionem præseferentibus.

In figuris literarum Hebraicarũ plura latere mĩsteria.

Lamed typus Regis.

V.

Digressio de nomine tetragrámaton quod est Iehouah

AD rem, vt quid veri habeat etymon hoc, quo nomen Iesu à nomine, Iehouah, deduci credunt, examinemus: videre oportet, quid nam sit id quod vulgò docti & indocti iactant de numine illo ineffabili quadrilitero, Iehouah. Quæ quia pro quotidianis studijs necessaria sunt viro Theologo, nõ grauabor ex tã multis quæ hac in parte dici posset; quædã paucis perstringere, & in cõpendium redigere, ab scopo licèt

cèt proposito tantillùm deuiem.

Nomen sanctum tetragrāmaton, seu quadriliterum, ita dictum, quia quatuor literis constat, Iod, He, Vau, He, habetur sæpissimè in sacra scriptura. Veruntamen qui legunt aut loquūtur, quā uis scriptum reperiāt hoc nomen, & menti illis ac ori occurrat, nunquam illud proferunt, sed loco eius proferunt, Adonai; Nituntur illo locò Exod. 3. Hoc est nomen meum in æternum. Vbi non legunt, Leolam, id est, in æternum, sed lealā, idest, vt cæletur. Refert Galatin. lib. 2. c. 19. Est verò hoc nomen augustius & sanctius cæteris propterea quod ipsam Dei naturam significātiùs cæteris exprimat: vt paulo inferius videbimus. & ideò licèt reliqua nomina Dei certis casibus interdum creaturis communicentur, hoc tamen nunquam communicatur. Refert Galatin. lib. 3. c. 9. R. Ionathæ fuisse sententiam, quòd præter Deum, tres vocati sunt nomine sancto Iehouah, nempe Messias, Hierusalem, & iusti homines. Sed tamen perfidus iste vt Messiæ diuinitatem deroget, eam arrogat etiam alijs. Quod nec apparenter quidem ipse probat, vt videre in Galatino licet. Sed nos cœptum persequamur.

Hoc nomē Iudæi nō audent proferre.

Exod. 3.

Nulli inquam licebat illud nomen pronunciare, nisi certis temporibus summo sacerdoti; cum magnis solēnijs ac cæremonijs, quod tractat Burgens. super Exod. c. 3. Quod si irreuerenter ac minùs articulatè pronunciaret, timebatur vniuersæ machinę mundialis subuersio secundùm Isaacum Leuitā, in Proœmio Grammaticalis institutionis & R. Moysen, vt in Galatino lib. 2. c. 10.

Solus sacerdos, & rarò id proferēbat,

Refert Sylu. in Rosa aur. Trac. 3. q. 55. Iacobus de Val. super Psalm. 117. Porchetus latissimè 1. p. Victoriæ. cap. 11. Galatin. libro 8. cap. 5. ex Rabbinis, Christum Redemptorem nostrum, inue- nisse

Rabbini dicunt, Christū, & Moysen, & Salo-

Mosem inuenisse hoc nomen & illud rectè protulisse.

Psalm. 17.

nisse hoc nomen, idest, lapidem in quo sculptum erat illud nomen: ex quo didicit articulatissimã & distinctissimam eius pronunciationẽ, & huius rectę pronunciationis virtute omne miraculum faciebat. Et ideò dici à Dauide in Psalmo. 17. venisse in nomine Domini. Dicunt Rabbini non solùm Christum, sed & Moysen, & Salomonem reperisse hoc nomen in illo lapide: atq; ideò tanti virtute nominis, alterum magna fecisse portẽta, alterũ exactè rerum omnium percaluisse naturas. Vnde, referente Caiet. in Exod. c. 6. & Genes. cap. 4. Burgen. super Exod. 3. Lypom. &c. Hæbręorum communis vox erat, inuocatione huius nominis nullũ miraculũ nõ fieri. Quod meritò irrident omnes Catholici: Præ cæteris Author replicarum contra Burg. Exod. caput 3. §. In septi. q.

Mysterium Trinitatis significatur hoc nomine.

Veruntamen inde nostri Doctores ad hoc vt cunque credendum moueri possunt, quòd eo nomine significentur duo præcipua fidei nostræ mysteria, Trinitatis, & incarnationis. Nam cum hoc nomen quatuor habeat litteras, Iod, He, Vau, He, prima, quę est, Iod, & est adiectitia, & nominis proprij cõstitutiua, significat principiũ per quod significatur prima persona Trinitatis, idest, Pater, Aliæ tres sunt radicales verbi, Haiah. In lingua enim sancta omnis dictio ex sua natura trium est literarum. Ergo nominis tetragrammaton secunda litera, quæ est, He, significat esse seu viuere, vt notat Galat. lib. 2. c. 10. & 11. quia est prima litera verbi, Haiah: quæ proinde significat Filium, eo quod filius Dei est, in quo omnia vita erãt, & in quo constant, vt habetur Ioan. 1. & Colos. 1. Tertia quæ est, Vau, est apud Hebræos coniunctio, qua significatur tertia persona, id est, Spiritus sanctus, qui nexus est aliarum duarum personarum

Omnis dictio Hebræa tribus literis.

Ioan. 1. Colos. 1.

sonarum Quarta vero quæ est eadē He, significat iterum filium. Idque duas ob causas. 1. quia cum filius sit solus, qui inter personas diuinas duplicem habet respectum, nempe producētis & producti, Pater verò tantum se habet vt producens, & Spiritus tantum vt productus: ideò sola litera He, quæ significat filium, debuit in diuino nomine replicari. Et quidem ita Galatin. lib. 2. c. 10. & 11. Aut. 2. dico cum Iansen. in Concord. &c. quòd quia duæ sunt in filio essentiæ, diuina & humana, & ab vtraq; habent creaturæ vitam & esse, ideò vtrumque in sancto illo nomine significari debuit. Hancq; secundam literam, He, qua incarnatio verbi exprimitur, communicauit Deus Abrahā, & Sarah, vt significaret, verbū aliquando cōmunicatū iri hominibus. Vnde illo loco Gen. 17. apparuit Deus sub hoc nomine vnāq; hui⁹ nominis literam, He, illis impertitus est. Gestabat hoc nomen Sacerdos in capite, in lamina aurea diademati super frontē præfixa. Cui rursus tantum honorem Hebræi deferebant, vt quoties notabilis pars in aliam dictionem incideret, nisi mysterium subesset, ferè semper literam aliquam, ne nomen Dei loco nō necessario appareret subtrahere cōsueuerūt. Hinc aliquoties Iosaphat, pro Iehosaphat, Iuda pro Iehuda, Iosue pro Iehosua (referentibus Osiandro, & Galatino) legebant, subtrahentes literam He; Et si quis etiam hodie in suo nomine proprio tres aut quatuor huius nominis sancti literas possideat; ne temerè à quoquam nominetur, in quotidianis colloquijs alio nomine eum vocant, ne nomen Dei profanis auribus ingestum vilescat.

Genes. 15.

Hebræi in suis nominibus non habent literas nominis Iehouah.

VI.

IAM quem sonum reddant illæ quatuor literę, Iod, He, Vau, He, meritò sapientes dubitant. Sanè figura & potestas harum literarū hæc est

An proferri possit, & ex primi nomē ineffabile.

IHVH. Veruntamen in vnum coactæ quē sonum reddant, quid ve significant, dicūt Hebræi neminem hominū scire, & ideò appellatur nomē ineffabile, & insyllabicabile: eò quod literæ quibus cōstat insonæ sunt, & nullam per se ipsæ articulatā vocem possunt exprimere. Tamē censent, Christum Dominū, cū veniret, declaraturū esse rectā pronuntiationē huius nominis, quia tūc, vt

Isaiæ 11.

habet Isai. 11 replebitur terra scientia Domini. Ita refert Galat. li. 2. c. 1. Hoc irrident alij, eò quod cū certis vocalib. exprimi potest, vt notat Galatin. suprà, li. 2. c. 10. imo à Pharaone impurissimo homine expressum est. Quod notant Lypom. in Catena, Exo. c. 3. 6. & Syxtus Sen. li. 2. Biblioth. Dicūt ergo dici hoc nomen ineffabile, propterea quod significet ipsam Dei essentiam, quæ omnino inexplicabilis & ineffabilis est. Ideo inter Hebræos nec licebat hoc nomen effari, sicut apud Gentiles, Demogorgonis primi falsi Dei nomen nō licebat ore proferre: & si nominabatur, terra tremebat, quāuis omninò proferri hęc nomina possint. Apollo etiā Delphicus, & Mercurius Trimegistus, Dei nomen nec verbo capiendū, & Deum esse innominabilem, in suis oraculis monuere. Refert Galat. suprà in fine cap.

Si nomē pri[illegible] apud Gentiles pro[illegible]batur, [illegible]bat. &c.

Verùm postquam habemus hoc nomen effabile, & pronunciabile esse, videamus quo sono proferri debeat: & quid significet. Communiter Hæbræi huic nomini quadrilitero has apponunt vocales, Seua, Holem, Camez: & sic proferunt, Iehouah: Et vulgo iam hoc sono profertur hoc nomē. Quamuis hoc non placeat Genebardo li. 1 Chronog. qui putat nec Iehouah, esse rectam diuini nominis pronunciationem. Vnde Theodoretus. q. 15. in Exod. dicit, apud Samaritanos hoc nomen Dei proferri. Iaue, apud Iudæos, Iah.

Quod nomē illud pronū ciari potest pun[illegible] is possi[illegible]tis, Iehouah

Hiero.

Hiero. super Psal.8.dicit Iaho proferendum esse illud nomen. Clemens Alexandrinus lib.5. Stromatum, dicit, Iehouah. Et ita cõmuniter omnes. Iah.vero nomen Dei etiam est, ex Hieronymo ad Marcellam, à quo dicunt deriuari Iehouah, & vtrumque deduci à verbo Haia, quod significat esse, seu facere esse. Quamuis doctiores existiment, Iah esse abbreuiationem nominis Iehouah. Ita Forerius super Isa.12.versu.2.& super cap. 26. vbi & dicit Iah, esse nomẽ Filij Dei, qui est abbreuiatio patris vnde Verbum incarnatum, abbreuiatio dicitur apud Isaiam, præsertim iuxta versionem septuaginta: & tangitur à Paulo ad Colos.1. Sunt qui à nomine Iehouah, putent irrepsisse Gẽtilib.suũ Ioua, seu Ioue. Ita Eug.de Per.Phi.Gene. lib.1.de Tri.& in prol.Psal.& lib.1.Chronog.Galat.lib.2.c.10.idẽ refert.& Burg. sup. Exo. 3. circa primum.

Iah, est abbreuiatio nominis Iehouah.

Filius Dei abbreuiatio Patris. Isaiæ 10. Coloss.1.

Est sentẽtia cõmunis, hoc nomẽ significare ipsũ esse, seu essentiã: quinimo eũ qui res omnes facit esse. Ita Lipomanus in Catena, Exod.c.3.6& Syxt. li.2.verbo, Inscriptio. Nã deducitur à radice Haiah. quæ significat Fuit, & esse fecit: quamuis magnus Hebræorũ doctor R. Moyses, vt in Gal.l.2. ca.10. dicit nesciri deriuationem huius nominis. De hoc nomine intelligitur illud Exod.6. Nomẽ meũ, Iehouah, non reuelaui eis. Idest, nondũ me reuelaui faciendo esse eas res, quas promisi: quod nunc faciã: nam perducam Israelẽ in terram promissam Chanaam. Verbum autem vnde creditur hoc nomen deduci, habetur Exod.3. Ehie, fui, sum & ero. Seu, Asser Ehie, qui fui, sum, & ero. Quod dicit & diligenter tractat Galatin. caput 14. libro 2. Lipom. suprà, quo significatur summa ac sempiterna Dei stabilitas, qui semper fuit est, & erit. Refert Eusebius lib.11. de Præparatione Euan-

Significatio nominis Ichoua, est, esse & facere esse.

Exod.6.

Exod.3. Ehie nomẽ Dei Fuit Est, Erit.

ne Euangelica, veteres Aegyptios multam huius habuisse notitiam:nam Deum his verbis in templis suis describebant.Ego sum quod fuit, quod est,quodq; futurũ est, velum meum nemo vnquam reuelauit.Quod satis consonat huic loco

Exod.6. Exod.6. nomen meũ Iehouah, non reuelaui eis. Ergo Iehouah dicitur, qui est, & facit esse, seu essẽtia & qui essẽtiat ,si sic dicere fas est. De quo late Burgen.Galati.& Lypomanus supra.

Refert idem Burgen. hoc nomen significare quidem ad placitum & ex institutione.Cæterum non ex institutione hominum, sed Dei. Cum enim homines nominare Deum perfectè non possint, sicut nec cognoscere, necessum fuit vt nomen, quod expressius Deum significare deberet, ab ipsomet imponeretur. Hùc spectat quod Rab bi Moyses, in lib.de Directione perplexorum, quem refert Lyran. super Exodum.c.6. & Galat. lib.2.c.10. dicit,quædam Deum habere nomina, quæ dicuntur per respectum ad creaturas,vt Dominus, creator:alia, quæ dicuntur per modum qualitatis circa diuinam essentiam,vt sapiẽs,bonus,&c. sed nomen Dei tetragrammaton significat diuinam essentiam puram & nudam, pro vt in se existit,circũscripto omni alio: & ideò est nomẽ incommunicabile.Referunt vero Porchetus.2.p. Victoriæ.c.2.,& Galatin. ex R. Eliezer, cum adhuc mundus non esset creatus, erat Deus sanctus & benedictus, & nomen eius tantùm.Ab hoc nomine mundus & creaturæ esse cœperunt. Ideò nomẽ hoc ipsum esse, & ipsum principium omnis esse significat.Addunt Lyra. Lypo. & Syx. ex eo quod hoc nomen significat veritatem diuinæ essentiæ,ad veritatem autem pertinet,impletio dicti sui vel promissi, ideò dicitur,Exodi.6.

Exod.6. nomen meum Iehouah non reuelaui eis, ideſt, non

[Margin notes: Iehoua an sit nomen adplacitum an ex institutione significans. — A nomine Iehouah omnia habere esse.]

non impleui promissum meum, temporibus eorum perducens eos in terram promissam, faciēs esse quod promisi.

Iehouah, fœminini generis, ipsa essentia.

Adhuc plura delitescunt sub hoc nomine. Habet hoc nomen fœmininam terminationē apud Hebræos: quia finitur in He, præcedente Camez, cum accentu in vltima. Hinc significat nō solum eum qui est, verùm & ipsam essentiam in abstracto: abstracta autem maiorem emphasin habent, quàm concreta: quod etiam dicit Hiero. super Iob. 24. & Origenes, homil. 1. in Cantica, & Aug. Tracta. 39. in Ioan. Rursus si orthographiam spectemus Latinam, constat nomen Iehouah quinq; vocalibus tantùm, nam aspirationum non est habenda ratio. Ergo quinque tantū habet vocales, I, E, O, V, A, nullam habet consonantem. Vndè aliqui mysterium colligunt, putà, deitatem, quæ hoc nomine significatur, nullam admittere compositionem, sed esse rem simplicissimam & purissimam: sicut & vocales purissimam habēt prolationem I, E, O, V, A, nam sine adminiculo consonantium proferuntur, consonantes verò proferri non possunt, nisi adiūctis vocalibus. Ita Burgen. notabat suprà. q. 6.

Iehouah solum quinq; uocalib. cōstat.

VII. Quo pacto nomen Iehouah vēiat in nomen Iesu.

IAM qui dicunt, nomen Iesu deduci à nomine hoc quadrilitero, censent, nomen hoc Iehouah, quod sine punctis seu vocalibus sic scribitur, IHVH, si in medio recipiat literam Sin, cōuerti in nomen, IHSVH, seu Iesuah. Proinde vnum idem esse nomen Dei, & Christi habereque nomē Christi quatuor literas nominis tetragrammaton, quæ sunt ille, I, H, V, H, quæ Hebraicè dicuntur, Iod, He, Vau, He, quibus conficitur nomen Iehouah. Quod quamlibet fuisset olim impronunciabile, & insyllabicabile, ac simplicissimum, assumpta tamen litera, S, factum est

Litera S, fe-

cit pronunciabile, & effabile nomen Iehouah. pronunciabile & compositum: eo quòd verbum diuinum ineffabile alioqui & simplicissimum, assumpta humanitate compositum & conuersabile prodiuit ex vtero Virginis. Sanè vt Osiander dicebat, & dicit Porchetus. 1 p. Victoriæ. c. 11. nomen Iehouah aliquando tandē effabile & pronunciabile futurū, suspicabantur Iudæi: & quod Messias erat pronunciaturus illud in vulgus, iuxtà illud Psal. 21. Narrabo nomen tuum fratribus meis. Hac ratione dicebat Georgius Venetus, in Proble. tom. 3. sect. 5. num. 221. nomen tetragrammatū venisse in Iesum, quia cessisse videtur, non virtute, sed inuocatione: cum non ampliùs iam inuocetur nomen Dei tetragrammatum, sed nomen Iesu.

Psalm. 21.

Cur nomen Iesu scribitur sine HH, Quod verò vulgo Hebræi scribunt & proferūt nomen Iesu, sine illis literis, H H, nam non scribunt, IHSVH, sed ISV, censent hoc per abbreuiationem fieri: nam litera He demi potest facilè, eo quod in pronunciatione adeò leniter spirat, vt cum omittitur non d sideretur, cum exprimitur non sentiatur, nisi à purgatissimis auribus. Et hinc colligunt nomen Christi non esse Iesuah, cū Ain in fine, nā litera Ain cū rigidissimæ sit pronunciationis, non ita facilè tolli potest. Cum itaque abbreuiantes scribunt ISV, dicunt non à Iesùah, sed è Ihsuh abbreuiationem fieri: ac proinde nomen Christi non esse Iesuah, sed Ihsuh à nomine IHVH, vel Iehouah,

VIII. Rationes & fundamēta huius etymi, quod Iesu, sit Iehouah.

ET quidē plurib. medijs effici probabilissimū potest, quod nomen Christi sit ipsum Iehouah, interiecta litera Sin. Primò ex illo, Is. 7. Ecce Virgo concipiet, &c. & vocabitur nomen eius Emanuel, seu (vt habet Hebraica veritas quod obseruauit Galat. lib. 3. c. 18. & Vatab. ibi, &

Isaie. 7.

Fore-

Forerius & alij) vocabit ipsa nomen eius Emanuel, non enim Patrem in terris, qui ei nomen imponeret (vt moris erat Hebræis, vt patres nomina filijs inderent) habiturus erat Messias: sed tantum matrem: & ideo habet, vocabit ipsa nomen eius Emanuel. Quod certè mysteriũ est lõge diuinissimum. Nomen itaque Messiæ futurum erat Emanuel, idest, Nobiscum Deus. At certè vt hoc vaticinium cõpleatur, non sat fuerit vt Iesuah appellaretur, appellatur ergo IHSVH. 2. Ratio.
Secundo ceuem nouam & admiratione dignam dixit Isai.ca.52. Et vocabitur tibi nomen nouum, *Is.i.e.52.* quod os Domini nominauit. Quod Georgius Venetus, supra nu.220. his verbis explicabat. Quo *Christi nomẽ nouum.* modo vocatus Christus fuit nomine nouo? Quia vocatus est nomine continente virtutem magni 3. Ratio. nominis, in quo fiebant remissiones. Tertiò, ex *Philipp.2.* Paulo Philippen.2. Dedit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu. & cætera vbi augustius aliquid insinuatur quàm significetur per Iesuah. Certè nomen, quod est super omne nomen, nullum est aliud, nisi Iehouah, quod assumptione vnius literæ factum est effabile, & videtur Paul. allusisse ad illud, Viuit Iehouah, quia flectetur omne genu mihi, idest, nomini Iesu vel Iehouah, quod idem est. Quartò, ex Hieremiæ.22. Suscitabo Dauidi germen iustum, & hoc 4. Ratio. *Hier.22.* est nomen quod vocabunt eum, Iehouah iustus noster. Quem locum à calumnijs sophisticissimorum Rabbinorum vindicant Iacobus de Valent. Adrian. Finus, Porch. sed præsertim Galat.lib.3.c.8.10.& 11, vbi nomen tetragrammaton secundũ se totũ cõuenire Messiæ luculentissimè ostendit, & Porch.2.p.Victor.c.1. Necessum ergo est, vt hoc nomen habuerit, factum effabile per 5. Ratio. literam, Sin. Quintò, ex Lucæ 1. Vocabis nomen *Luc.1.*

eius, Iesu. Hic erit magnus, & filius altißimi vocabitur, & regnabit in domo Iacob in æternum. Sanè si filius altißimi vocabitur, ergo Iehouah: si regnabit in æternum, ergo Iehouah: iuxta illud

Psal. 21. Isai. 33.

Psal. 21. Quoniam Iehouah est regnum: & illud præclarißimum Isai. 33. Iehouah iudex noster, Iehouah preceptor noster, Iehouah Rex noster, ipse veniet & saluabit nos. Plane Lucæ. 1. ad hæc loca allusit Angelus, vbi dicitur Meßias futurus Rex, Præceptor, Saluator, &c. Sexto ad Iosephum

6. Ratio. Matt. 1.

dixit Angelus, Vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populū suum. Relatiuum, suum, emphasin habet: nam populus saluandus nullius alterius Domini populus vnquam dictus est, quam ipsius Iehouah. Cum autem Angelus ibi rationem reddiderit nominis Iesu, apparet quod nomen Dei intellexerit, cuius solius &

7. Ratio. Apoc. 19.

non alterius est insigne, quod saluet populum à peccatis suis. Septimo ex illo Apocalyp. c. 19. Et vocabatur nomen eius, Fidelis, & Verax, idest, qui perstat in sententia, & promissa cōplet veraciter. Iam autem ex Galatin. Burgen. Lyrano, Lypomano, Rabbi Moyse, Sixto, & alijs. vidimus, hanc

Fidelis, Verax, Iesus, Iehouah idē

esse significationem nominis Iehouah, scilicèt, qui est & facit esse & seruat promissa, &c. Ac proinde nomen hoc est quo Christus insignitus est, Iehouah, nisi quod assumptione literæ Sin, factū est effabile. Octauò, ex eo quod Meßias semper

8. Ratio. Meßias erat propalaturus nomē Iehouah. Psalm. 21.

creditus est apud Hebræos, allaturus esse hoc nomen, & illud propalaturus vulgo: iuxta illud, Narrabo nomen tuum, &c. quod commodiùs aliter defendi non poteſt, quàm dicendo prædicto Dei nomine nuncupandum fore Meßiam. Vnde

Prou. 30.

& illud Prou. 30. Quod est nomen eius, & nomen filij eius, si nosti? insinuat, nomen Christi innotū fore, ac proinde esse ineffabile illud Iehouah: alia enim

enim ab illo nota & peruia omnibus sunt. Nonò, Messiam esse ipsummet nomen tetragrammatô, habent multi, Iacobus de Valentia Prologi in Psalterium, Tractat. cap. 1 & super Psalm. 8. & 143. Burgens. Exod. 3. Iansenius, in Concordia capit. 4. Galatin. latissimè libr. 3. cap. 8. & 10 & 11. Vnde Glossa in illud, Isaiæ 30. Ecce nomen Domini venit de longinquo, per nomen Domini intelligit Filium, qui est nomen Patris. Cuius ratio est, quia iuxtà D. Thomam, in 1. sent. dist. 22. quæst. 1. art. 1. Deus, qui seipsum comprehendit, ipse solus seipsum nominat perfectè, Verbum coæquale sibi generando. Conuenientissimum ergo fuit, vt nomenclatura qua Christus fulgere debebat, esset, Iehouah. factum effabile, assumptione literæ S. id est, Sin.

9. Ratio. Messias est ipsum nomen Iehouah.

Isaiæ 30.

Not.

Quod si scire percupias, cur litera assumpta fuit magis S. quam alia? Præter duas alias causas superiùs adductas, aliam attulit Burgens. Exod. 3. in Addition. quæstione 12. quòd in nomine Isus, quod etiam habet quatuor literas, prima & tertia, quæ sunt I, & V, sunt etiam prima & tertia nominis ineffabilis: secunda verò & quarta nominis Isus, scilicèt, S S, positæ sunt loco, H H, quæ sunt secunda & quarta nominis ineffabilis. Causa vero ob quam facta fuit hæc transmutatio. H H, in S S, adducitur à Burgens. quia nec aspirationes illæ, nec literæ gutturales Hebræorum proferũtur apud Latinos. Et ideò supposito quod loco illarum aspirationum debuerunt substitui aliquæ literæ apud Latinos, conueniens fuit, vt quoniam illæ aspirationes cum alijs duabus literis, Iod & Vau, significant esse seu essentiam, apud Hebræos: ita apud Latinos substituerentur loco illarum aspirationum, H H, duæ aliæ literæ, nempe, S S, quæ quoniam sunt literæ mediæ

Cur litera S. præ alijs interiecta est nomini Iehouah.

verbi, essendi & essentiæ, exprimere viderētur eandem significationem essendi,& sic in eandem sententiam recidat. Addit Burg. additam etiam fuisse nomini Iesu,literam,Ain,quę quoniam est maximè gutturalis non profertur à Latinis: cum qua litera nomen Iesu significat saluationē. Quibus verbis conciliare nititur Burgen. dissidium Doctorum, quorum quidam deducunt nomen Iesu à verbo Iasah,cum Ain, quod significat saluare & alij à nomine Iehouch, à radice Haiah, quæ significat esse, seu facere esse : Et sic iuxta Burg.vtrinq; deriuari potuit nomen Iesus, scilicet à Iehouah,& a Iasah.

Quòd simul à Iasah per Ain, quod est saluare, & à Iehouah, deducatur Iesus.

IX. Quod hæc omnia alijs nō placent, sed inania videntur.

VErumtamen hęc omnia quantumuis firmiter constituta sint, vtrùm vera sint,nec satis scio,nec si sciam, ausim dicere. Liberum proinde relinquo lectoribus, vt adductas à me rationes ad amussim expēdāt, & an efficiāt quod intendunt,iudicent.Certè neq; Galatinus ipse li. 3.c.20.qui alioqui nihil diuinum non Christo tribuit, hoc sibi persuadere potuit . Sed & qui id mordicùs & sibi & alijs persuadere nixi sunt, Ioannes Reuchlinus lib.3.de verbo mirifico,Andreas Osiander libr.1.Annot.in Harmoniam Euang. Fran.Georg.Venetus,Tom.3.Problematum, nūc per nouissimum Inquisitorum, librorum prohibitorum Elenchum,prohibiti sunt.Non quidem quod id assererēt. Cum periculum nullum subsit in talis rei asseueratione. Nam id adhuc tenēt & docent Iacobus de Valent.Prologi in Psalt.tract. 3.cap.1.Burgens.super Exod.3.Siliceus Toletanus Antistes,in libello de nomine Iesu, Et alibi etiam Valentinus ille,super Psal.117.in fine.

Igitur ego commemorabo breuissimè quatuor rationes, quibus alij nixi irrident doctrinam à nobis

nobis adductam. Prima est quia ipsemet Angelus Matt. 1. etymon nominis Iesu nobis explicauit, dicens: Vocabis nomen eius Iesu, ipse enim saluum faciet &c. Ex quo euidenter colligi videtur, dici Iesum à verbo saluandi, Iasah, cum Ain, quã literam nomen Iehouah, omninò non recipit. Secundò probari hoc potest, ex eo quod ab initio Ecclesię omnes intellexerunt, nomen Iesu dici à salute: & sic scribi per Ain: ac proinde longe diuersum esse à nomine Iehouah. Tertiò, ex titulo crucis Christi, quem Pagninus, in lib. de interpretatione nominum Hebraicorum, vidisse se dicit, in quo nomen Christi scribitur Iesuah cum Ain, & sic aliud est à nomine Iehouah. Tamen qui fidem Burgensi inter Hebræos doctissimo & inter Christianos pientissimo adhibere voluerit, hanc litem sublatam esse credet, si simul à nomine Iehouah, & à nomine Iesuah, deductum nomen Iesu credere voluerit. Hæc me omnia ex eruditissimis scriptoribus compilasse & explicasse contentus, supersedeo, optionem lectoribus faciens vt quam maluerint deriuationem nominis Iesu probent, dum in eius gloriam cuncta cedant. Et quidem id ego quantum potui in toto hoc, quidquid libelli est, vehementer curaui: præsertim in prima Quæstione Scholastica, quæ prima omnium fuit, & in hac decima Positiua, quæ omnium vltima est, vt verè dicere Virgilianum illud, pauculis superadditis, possim:

Quod nomen Iesu nullo modo sit Iehouah, sed Iesuah.

Matth. 1.

Titulus crucis Christi habet Iesuah.

A te principium, tibi desinit: accipe votis
Cœpta tuis studia: atque hunc Iesu Christe libellum,
Te duce, ad optatum per tot discrimina portum,
Perductum, fac promeritas tibi dicere laudes.

Tu nobis Elice, nobis Cynosura fuisti
Dum fragilem immenso cymbam commisimus alto,
Tu tibi fac labor hic (nam gratis pendere dignas
Non opis est nostra) in multum vertatur honorem.

Quæstionum Quodlibeticarum optatus finis.

FRA-

FRATRIS ALPHONSI MENDOZAE, AD LICENTIATVRAE IN SACRA THEOLOGIA lauream,

RELECTIO DE VNIVERSALI Christi dominio ac regno, quod rerum habet & quà Deus, & quà homo est.

HABITA IN CLARISSIMO THEOLOgorum gymnasio 19. Decembris die, anno 1586.

Thema relectionis, Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum, Psalm. 71.

IN hodiernæ disputationis exordio vestram, grauissimi auditores, beneuolentiã & attentionem conciliare non erit operosum: nam vestrum omnium id est ingenium, vt dicenti de rebus serijs aures admoueatis attentas Id ego ante paucos dies compendio expertus sum, nam me die vna in quæstionibus quodlibeticis proponendis multas moras trahentem, & insuauiter dcentem auscultastis beneuoli & atten-

tenti, quoniam materiarum grauitas id expostulare videbatur. Adest nunc grauissima disceptatio, quæ & plurimum habet iocunditatis admistũ, videlicet, vt sperem, qua me attẽtione transactis diebus dicentem prosequebamini, eadem nunc proloquuturos: nec fallit animus.

1. *Psalm. 71.* Deus iudicium tuum regi da, exeutitur.

IAm primùm omnium satis constat, totum illum Psal. 71. de Christo Domino cantatum fuisse literaliter à Dauide, Verum veluti diceudorũ ante cursor prę mittendus mihi est duplicis quęstionis tractatus perquam necessarius. Prima quæstio ea erit, an solùm de Christo, an verò etiã de Salomone intelligendus veniat Psalm. ille, secundum sensum litteralem. Cuius controuersiæ statum omnes vt peruideant, reuocare in memoriam debent, vnum & eundem scripturę locũ duplicem, imò & multiplicẽ admittere sensum literalem: quam doctrinam primus in scholas inuexit D.P.N. Aug. lib. 3. de Doctrina Christiana c. 27. & li. 12. Confessionum c. 20. vsq; ad c. 36. & li. 1. super Gen. ad literam c. 19. & 20. quẽ sequuti sunt cæteri Theologi, D. Tho. Lyra. Abul. & c. vno excepto Adamo, in Prologo super Isa. Iam ergo in dubium vocari iure potest, an præsens noster versus Psal. 71. & similiter totus ipse Psalmus, duplicem habeat sensum literalem, alterum quidem de Christo, atque alterum de Salomone.

Vnus locus scripturæ habet plures sensus literales.

Rabbini hunc Psal. de Salomone intelligunt.

Rabbini totũ Psalmum (vt ab hac se difficultate expediant) de Salomone interpretãtur: Hos sequuntur Doctores quidã Iudaizantes, nomine tenus Christiani: de quo Finus Adrianus, lib. 2. Flagelli, quod aduersus Iudæos confecit c. 12. Si verò quispiam eis obijciat, plurima in hoc Psalm. dici, quæ Salomoni adaptari nequaquam possunt, vt putà quartus ille versus, permanebit cum Sole & ante Lunam, & ille, Dominabitur à mari vsque

que ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum: item ille, Coram illo procidēt AEthiopes, id eſt, habitātes ſolitudines, quos Cabaliſtæ aereos ſpiritus eſſe diffinierunt: & ille, Adorabunt eum omnes reges terræ: & demùm ille, Sit nomen eius benedictū in ſęcula, ante ſolē permanet nomē eius, & benedicentur in ipſo omnes tribus terræ. Vim huius argumenti iudaizantes iſti hac via conantur effugere, dicentes, hæc omnia tam illuſtria præconia non dici à Dauide in illo Pſalmo per modum aſſertionis & prophetiæ, ſed per modum optandi & bene precandi: ac proinde non o o. tere vt in Salomone completa ſint, licèt de illo ad literam dicta fuerint &c. Vnde communiter ex Hebræo ſic vertunt, non per modum enunciantis & aſſerentis propheticè, ſed per modum imperantis & bene precantis, ſic: Permaneat cum Sole & ante Lunam, Dominetur à mari vſque ad mare, & adorent eum omnes Reges terræ. Quo etiam modo vertunt Vatab. & Campenſis. Et quidem quod de Salomone ſit ſermo in toto hoc Pſalmo ſit ſimil limum veri, ex titulo eiuſdem Pſalmi, qui ſic h. b .t, Pſalmus in Salomonem. Hic Pſalmus titulo Salomonis inſcribitur.

II. Quòd de ſolo Chriſto ſit totus ille *Pſalm.* 71. Patres referuntur pro hac parte.

VNica tamen in relectionis exordio à me aſtruitur propoſitio, quæ in hūc habet modū: Pſalmus ille de ſolo Chriſto tam ſecūdum literam quam ſecundum ſpiritum, & nullo modo de Salomone conſcriptus eſt a Dauide, & à nobis interpretādus. Hęc eſt Patrū concors ſententia, quorum cum multa poſſent depromi teſtimonia, ego pauca proferam, ſed quæ luculenter noſtram probent ſentētiā, quod, ſcilicèt, de Chriſto ſolùm Pſalmus ille intelligatur D. Hieron. ad Rufinum, de Iudicio Salomonis, ſic ait: Nulla dubitatio eſt, quod Pſalm. 71. qui titulo Salomonis

lomonis inſcribitur,non Salomoni mortuo, ſed Chriſti conueniat maieſtati. Et ſuper Daniel.c.11 in illa verba, Et ſtabat in loco eius deſpectus, ſic ait:In Pſalm.71.quæ dicuntur, Salomoni non valent conuenire:nec enim permanſit ille cum Sole & ante Lunam, nec dominatus eſt à mari vſq; ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum, neque ante ſolem permanet nomen eius, nec benedictæ ſunt in illo omnes tribus terræ D. Auguſt.lib.17. de Ciuit. c. 8. Pſalmus inquit 71.titulo Salomonis conſcriptus eſt, in quo tam multa dicuntur, quæ omninò ei conuenire non poſſunt : Domino autem noſtro Ieſu Chriſto apertiſſima perſpicuitate conueniunt. Et de Vnitate Eccleſ.c.8.De nullo alio,inquit, quàm de Rege ſempiterno Domino Chriſto dici poteſt Pſalmus ille. Euſebius,lib.7.demonſtrationis Euang. cap.3.demõſtratione 7. Verba,inquit,huius Pſalmi non conueniunt niſi Chriſto : huius enim regale ſolium permanet cum Sole,hic ante Lunam & ante mundi conſtitutionem erat. Tertull.lib. 5 aduerſus Martionem cap. 18. Cuius nomen æternum niſi Chriſti &c. Et demũ Iuſtinus aduerſus Tryphonẽ,& D.Ambr.in Apologia Dauid, & Sãcti cõmuniter ita ſentiunt. Sed ab his, quoniam certiſsima ſunt, temperare me debeo, vt incertis examinandis tempus ſuperſit.

III. Reſpondetur Rabbinis.

DVo nunc præſidia,quibus Iudæi peruerſam ſuam intelligentiam muniebant,diruenda nobis ſunt. Primo nihil impedio verti poſſe per verba imperandi & bene precãdi Pſalmum illum,ſic, Dominetur à mari vſque ad mare,coram illo procedant, &c. Viuat, & detur ei de auro Arabiæ : nam ex Catholicis verſionibus multæ ſic habent : Nego tamen inde ſequi, quod nõ ſit prophetia & aſſeueratio eius rei,quæ futura

futura erat: nam familiarissimum est sacris scriptoribus, per verba imperandi & optandi exprimere prophetias, & annũciare quid futurum sit. Quod notabat Driedo, li.3. de Dogmatib. Tract. 3.c.2. Sixtus Sen. lib.8. Bibliothecæ, & Genebrar. super Psalm.6. sic per verba imperandi, & optandi enunciatur calamitas superuentura peccatori: Constitue, inquit, super eum peccatorem, & oratio eius fiat in peccato. Fiant filij eius orphani, &c. tantundem significatur, quantum si diceretur, Constitues, Fiet, &c. Et Psal.68. Deleantur de libro viuentium, id est, Delebuntur. Et Isa.6. Excæca cor populi huius, id est, excæcabitur. Et Luc. 23. Quod facis, fac citius, id est, facies. Hæc sanè omnia non optantis, & imperantis affectu, (absit enim à sanctis viris vt mala optent & precentur proximis suis) sed præuidentis intuitu prænunciantur. Quamuis itaq; versus illos nostri psalmi rectè per imperãdi verba admittamus expressos esse, non ideo tollitur enunciatio prophetica & assertio eius felicitatis, quæ futura erat. Quia ergo huiusmodi felicitas minimè erat in Salomone complenda, dicendum est, non pro ipso, sed pro altero Salomone, scilicet, Christo confectũ esse ad literam psalmum illum. Imò (vt verbis vtar D. Augustini, super Psalm. 88. vbi eruditione mirabili excutit præsentem difficultatẽ) destruxit illam felicitatem Deus in Salomone, vt expectaremus alterum, in quo illa adimplerentur, quæ adimpleri necessum erat. Quare mirari satis nequeo virorum catholicorum, quod sibi in mẽtem venerit, vt etiam in hoc psalmo cantari felicitatem Salomonis existimet. Nam Vatablus statim in initio huius psalmi, dicit, quod populus fidelis in illo psalmo, faustissima quæque Regi suo Salomoni imprecatur. Titelmanus quoque

Per verba imperãdi & optandi sæpe exprimũtur prophetia.

Psal.108.

Psalm.68.

Isaiæ 6.

Lucæ 23.

Aduersus quosdã Catholicos, qui etiam de Salomone hunc psalmũ intelligunt.

in Annotatione,& Ianſenius in Argumento pſalmi,dicunt,præter quàm quod Dauid in hoc pſalmo,de regno Chriſti prophetat, ſimul etiam aliquot verſib⁹ prędicit & orat æquitatem & felicitatem regni Salomonis. Ad idem eſt Flaminius in argumento & toto diſcurſo pſalmi. Iſidorus Clarius fauet,quamuis plus Chriſto deferat,quã illi. Ego verò ſequutus ſanctos Patres aliter exiſtimo videlicèt de Chriſto ſolo, & non de Salomone hic mẽtionem fieri.Nam, obſecro, vt quid dicemus,nunc de Salomone,& ſtatim deChriſto loqui, & rurſus ad Salomonem reuerti, & iterum ad Chriſtum tam perturbatè & variè tranſire prophetam? Præſtat vt in eundem omnes ſen tentias ſcopum,in idem argumentum dirigat, & in vno perſiſtat Chriſto Domino, Salomonem penitus derelinquens: quamuis ab eius nomine, regno, ac perſona occaſionem ad prophetãdum de Chriſto ſumpſerit.Licèt enim vt author eſt D. Hieron.ſuper Iſaiæ c 16.& D.Gregor.homil.7.in Ezechielem,& Enthym us,ſuper Pſal.107,& com muniter Patres,vſitatum ſit apud prophetas, ex hoc in illud, & ex vno in aliud paſſim & ſubitò ferri,iam ſeſe in ſuprema tollentes, iam dimittentes ad infima: tamen in noſtro hoc pſalmo præſtantius dicitur, vt vates ſacer omnia in vnũ Chriſtum coniecerit.

Quod totus Pſalmus de Chriſto eſt.

Quod null⁹ verſus hui⁹ pſal Salomoni cõuenit.

His adde nullum ferè verſum in toto hoc carmine contineri, qui niſi coactè ad Salomonem trahi poſſit Quidã vero ſunt,qui nec coactè, nec modo aliquo peruerti poſſunt ad ipſum. Nam illum verſum, Permanebit cum Sole & ante Lunam:item illum, Ante Solem permanet nomen eius,qua ratione ſiue aſſerendo,ſiue optando,ſanctus Dauid pro Salomone filio ſuo dicere potuit?Verùm opponũt Iudæi, illas verſiones nõ eſſe

Fuga & euaſio Rabbinorum.

ex-

pressas ex Hebræo ad verbum, nam pro illo versu, Permanebit cum Sole & ante Lunam, ex Hebræo vertunt, Timebunt te cum Sole & coram Luna. Quæ verba non ad Christum, nec ad Salomonem, sed ad Deum ipsum per apostrophem dici putant. Pro altero verò, Ante Solem permanet nomen eius, vertunt, Coram sole filiabitur nomē eius, id est, filiabitur Salomō, quamdiu Sol durauerit: id est, longam filiorum seriem recensebit: Sic Rabbi Emanuel, & Rabbi Dauid, vt in Pagn. in Thesauro linguæ sanctæ, Verbo, Nun. Hæc tamen omnia præter quàm quòd sint impietate & perfidia plena, sunt certè falsissima: licèt enim optimè, & ex Hebræo versiones illæ, possint exprimi, nam eas habent Flamin. Vatabl. Campen. Isidor. Pagni. &c. sed certè de Messia intelliguntur ad literam, vt non solùm nostri, verùm & ex Rabbinis multi tradunt referente Adriano Fino, lib. 3. Flagelli ca. 4. vbi examinat illam versionem, Ante Solem filiabitur, &c. & lib. 2. ca. 12. & etiam Titelm. super hunc psalmum, in Annot. ex Hebræo, Vers. 16.

Refellūtur Rabbini.

IV. SED quid est quod præsens psalmus hoc titulo est insignitus, Psalmus in Salomonē? D. Chrysostomus, Præfatione. 2. in Psalmos, attulit quandam doctrinam, quę si vera est, ad multorum resolutionem viam sternit. Dicit, titulos Psalmorum esse transpositos, & confuso historię ordine permutatos: eo quod post captiuitatē Babylonicam, Esdras Psalmos hinc inde dispersos in vnum collegit volumen, prætermisso situ & ordine titulorum. D. Hier. authoritate Magistri sui, existimat Salomonem esse authorem huius psalmi, non Dauidem, propterea quod in titulo dicitur, Psalmus Salomonis vel Salomoni, sic enim vertit Hieronym. ex Hebræo, sicut in alijs,

Quid sit quod iste psal. titulū habet Salomonis.

Tituli Psalmórum permutati.

Author hu ius Psalmi, quis.

Psalmus Dauidis vel Dauidi. Vatab. in scholijs huius psalmi, dicit, authorem eius esse incertum, quamuis Dauid esse videatur. Nos tamen certo certius existimantes hūc psalmum compositum esse à Dauide, tum quia omnes Patres id docent: tum, quia paucula illa verba, Completæ sunt orationes Dauid, quæ ad finem illius psalmi habentur id insinuant, videamus quid mysterij habeat, quòd hoc titulo sit insignitus Psalmus in Salomonem? Nam ex hoc fieri videtur de Salomone in præsenti psalmo haberi sermonem,

Ioannes Driedon. lib.3. de dogmatibus sacræ scripturæ, Tractatu 3. c. 2. duplicem rem hanc enodandi modum attulit, quem ego non possum non vehementer probare. Dicit: Quotiescunq; in titulo vel versiculo alicuius psalmi explicantur ea, quæ videntur tēporaliter gesta, vel in Abraham, vel in Iacob, vel in Dauid, vel in Salomone: sed quæ sequuntur in alijs eiusdem psalmi versiculis excedunt modum, qualitatem & conditionem rei gestæ, tum intelligendus est propheta, vel transire de litera ad spiritum, vel sub voce translatè accepta significare rem mysticam. Hæc ille. Igitur aut primo dicamus, Dauidem hic de Salomone in Christum fecisse transitum: aut secundò (quod mihi magis probatur) per vocem Salomonis in titulo positam significari Christum tanslatitiè, & nullo modo Salomonem. Primùm hunc dicendi modum mittamus, non tanquam falsum aut inanem, nam solidus est & satis probabilis, quod scilicet, Dauid cœperit in titulo, & in primo aut secundo versu huius psalmi, tractare ad literam de filio suo Salomone, & deinde eo penitus derelicto, ad Christum transierit, vt tradit Eusebius libr.7. de Demonst. Euang. cap.3. Demonst.

Dauid hic fecit transitum de Salomone ad Christum.

monſtrat.7. Ergo hunc,ceu non tam plauſibilem prætereuntes, ad alterius modi explicationem deueniamus.

Ergo dici poteſt & debet,quòd in prefato pſalmo nullus ſit tranſitus, ſed à titulo vſq; in finem ſemper de Chriſto,& numquam de Salomone,ſit ſermo:& tunc vox Salomon in titulo poſita, non propriè pro ipſo Salomone filio Dauidis, ſed pro Chriſto Domino poſita ſit. Idque vno ex tribus modis,ſcilicèt,primo,ſumpta voce non propriè, ſed appellatiuè pro dilecto vel pacifico, quæ eſt ſignificatio nominis Salomonis: eſt autē Chriſti nomen in ſcriptura Pacificus vel Dilectus, id oſtendente Fratre Ludouico Legion. in lib.de Nominibus Chriſti. Aut ſecundo, voce Salomonis ſumpta metaphoricè,eo loquendi tropo, quo ipſum Chriſtum appellamus Leonē,Agnum,Petram,Abelem,Dauidem, Iſaacum & cæt. Aut tertio patronymicè ſumpta voce Salomonis, pro Salomonide vel Salomonio,id eſt,pro Chriſto filio Salomonis. Sanè nomen Dauidis his modis plerumque non verum Dauidem filium Iſai, ſed Chriſtum Dominum ſignificat: Quod notabat D.Aug.tomo 4.lib.de octo Dulcicij quæſtionibus q.5.& vltima.Galatin.de Arcanis,lib.3.ca. 25. Ianſenius, in Epiſtola,quam præfixit Pſalmis, Driedo, vbi ſuprà. Et eſt elegans locus Hieremiæ 30. Seruient Dauidi regi ſuo, quem ſuſcitabo eis, id eſt, Chriſto: nam Dauid exuſcitandus nequaquam erat. Et Ezechiel.34. Suſcitabo ſuper oues paſtorem,ſeruum meum Dauidem; ego autem ero eis in Deum, & ſeruus meus Dauid princeps in medio eorum. Et Oſeæ 3. Conuertentur filij Iſrael, & quærent Dauid Regem ſuum, id eſt, Chriſtum Regem ſuum. Quidam adducunt & illud Hierem. 23. Suſcitabo Dauid germen iuſtum.

Melius eſt quod non fuerit tranſitum, ſed ſemper de Chriſto, &c.

Vox Salomon hic ſignificat Chriſtum ad literam.

Vox Dauid interdū non Dauidem, ſed Chriſtum literaliter ſignificat.

Hier. 30.

Ezech 34.

Oſeæ 3.

Hier. 23.

ſtum. Cæterùm is vltimus locus vanus, & fallax eſt, nam Dauid ibi non Chriſtum, ſed populum Dauidicum ſignificat. Vnde eſt datiui caſus, ſic: Suſcitabo Dauidi germen iuſtum, id eſt, Chriſtum.

Locus Cāt. 3. vbi vox Salomon non ſignificat Salomonē, ſed Chriſtum.

Sed & ſunt loca, vbi de nomine Salomonis hoc ipſum dicere cogimur: quod notabat Galatinus, lib. 3. c. 26. & Adrianus ille bis Finus, lib. 2. Flagelli cap. 12. ex illo loco, Cant 3. Egredimini filię Sion, & videte Regem Salomonem. Dicit verò Galatin. in Midras Sir Aſſyrim, id eſt, in expoſitione Cantici Canticorum, per Regem Salomonem intelligi Regem perfectiuum, qui creauit omnes creaturas. Et dicit R. Moyſes, eſſe reum mortis, qui ex Cantico Canticorum delet nomen Salomonis, tanquam delens nomen diuinum. Itaque vox Salomon ibi in Canticis, non Salomonem, ſed Chriſtum verum Deum ſignificat. Refert Porchetus in Victoria contra Iudæos p. 1. ca. 13. Gloſſam R. Aninæ, in illo loco Canticorum 3. Videte Regem Salomonem, in diademate quo coronauit eum mater ſua, hanc eſſe: Diſcurrimus per vniuerſas ſcripturas & non reperimus quod Berſabee fecerit coronam filio ſuo Salomoni. Meritò Caiet. in titulo pręſentis Pſalmi, exiſtimat, vocem Salomonis in hoc titulo poſitam, eſſe epitheton Meſſię: & Genebr. eſſe patronymicum nomē, Meſſiam ſignificans. Et hactenùs de hac quæſtione præambula.

V. Qua ratione regnum & dominium de quo in hoc Pſalm. conueniat Chriſto.

ALtera iam, quæ nos propiùs ſpectat, occurrit quæſtio, qua via & ratione Chriſto Domino regnum illud temporale ac dominium vniuerſale feliciſſimum, quod in hoc Pſalmo edicitur, valeat adaptari. Doctores Hebræi contendentes Meſſiam futurum eſſe Regem temporalem, & apparatu magnifico regnaturum, pur-

purpuratum & sericatum, & famulorum cuneis stipatum: & ex alia parte vidētes in scriptura haberi, quod Messias futurus erat pauper & miser, & misere plectendus & occidendus, in eam venerunt sententiam, vt assererent, duos futuros Messias: alterum gloriosum, miserum alterum. Hoc referunt ex Catholicis doctoribus multi, præsertim quinq;, illi quidem pij iuxtà & docti, & in euoluendis Rabbinorū scrinijs diligentissimi. Petrus Galatin. lib. 4. de Arcanis catholicæ veritatis c. 2. & c. 21. Adrianus Finus, lib. 5. Flagelli ca. 15. Porchetus in lib. qui dicitur, Victoria contra Iudæos, ex recognitione Augustini Iustiniani Episcopi Nebiensis p. 1. c. 10. Petrus Costo, in li. quem attitulauit, Typus Messiç, nō longè à principio, & noster Iacobus de Valentia, super Psal. 20. Iudæi itaq;, quo suis technis & machinationib. exequēdis ampliorem viā pararēt, & vim veritatis subterfugerent, nec capi à Christianis possent, duos confinxere Messias in lege promissos: quorū vnū vocarunt Ben Ioseph, de Tribu Ephraim, & aliū Ben Dauid de tribu Iuda. Et affirmabant futurū, vt horum alter miserè plecteretur & occideretur cū tota gente sua: alter verò nunquam moreretur, sed per totā esset æternitatem regnaturus: quin & erat exuscitaturus alterum Messiam turpiter interfectum. Atq; adeò gloriosus iste Messias & rerum gestarum magnitudine, & imperij gloria debebat efflorescere, vt Romanum exscindere deberet imperium, & Iudaicum populum ex toto terrarum orbe conquisitum, ab omnibus Tyrannis assererturus esset, & eum ad terram promissionis, vetus & sanctum iustorum patrimonium, reducturus. Quinimò non solùm viuis Messias ille futurus erat beneficus, sed etiam mortuis: nam & omnes Iudæos vita functos erat

Rabbini duos Messias confinxerunt: vnum gloriosum, alterum miserum.

Messias gloriosus.

exuſcitaturus, vt oculos explerent illa pace & felicitate Iudæorum.

Nitebantur autem Iudæi hoc vt aſſererēt, quibuſdam ſcripturæ teſtimonijs, non ſolùm inter ſe diuerſis ſed & aduerſis, & pugnantibus, vt ipſi credebant: adeò vt vni Chriſto & eidem crederent non poſſe conuenire. Mich.5. videbant ſcriptum eſſe. Ex te exiet dux, qui regat populum meum Iſrael, & egreſſus, ſeu egreſſiones eius ab initio, à dieb. æternitatis. Et Pſal.109. totum de glorioſo illo ac beato Meſſia interpretabantur, cui dixit Deus, Sede à dextris meis. Quibus verbis non Abraham, vt quidam Rabbini putarunt, non Dauidis, vt alij, non Saulis, non Ezechiæ, non Zorobabelis, vt quidam alij ſomniarunt, ſed veri Meſſię futura proſperitas ſuis coloribus depingebatur. Meſſiæ inquàm glorioſi, quem Deus ſedere faceret à dextris ſuis, cuiq; in die bellorum populus ſuus adeſſe debebat voluntarius ad oppugnandos inimicos, vt habet prior pars verſus quarti, ſecundùm alias verſiones, qui ex vtero aurorę gignendus erat, &c. Sic de amplitudine ac perpetuitate regni eius explicabant Pſalmum. 44.71.88.86.&c. Quando vero contra videbant apud Iſaiam cap.53. & apud Zachariam c.9. & 12. & Pſalm.21.68. & aliàs ſæpe ſcriptas eſſe calamitates, & aduerſas fortunas Meſſię, omnia hęc ad alterum Meſſiam afflictum & inglorium traducebant.

Nituntur ſcripturæ qui duos fingant Meſſias. *Mich.5.* *Pſal.109.* *Pſal.109.*

Verumtamen excęcauit Iudæos ſua malitia: facilè enim peruidere, & ſic conciliare illam locorum diuerſitatem poterant, & vni & eidem Christo hæc omnia, licèt alioqui diuerſa, accommodare: ſi dicerent, teſtimonia illa ad vnum & eundem Chriſtum diuerſimodè conſideratum, eſſe referēda. Idq; vno ex 5. modis, quos totidem verbis

Quòd vni & eidem Meſſiæ conueniunt diuerſiſſima vaticinia ſcripturæ.

bus referam. Primo, si diuersis temporibus Christum considerarent: Distinguere namque oportet tempora, vt sic concordētur iura, vt habet Iurisprudentium regula. Nam primo quidem tempore futurus erat Messias pauper & miser, nasciturus in stabulo, eiulaturus pueriliter, passurus probra & contumelias, subiturus mortem turpē & ignominiosam: Deinde verò à resurrectione, diues, potens, victor, gloriosus & triumphator erat futurus. Aut secundò, cum Adriano, in illo. c.15. de gemino aduentu Christi, dicerent, illa tā diuersa loca intelligi, nam tàm venturus est in secundo aduentu, gloriosus & splendens, quam venit in primo abiectus & miser. Aut tertiò dicere poterant, vno & eodem tempore hæc omnia conuenire Messiæ, secundum tamen diuersas naturas: atque adeo secundùm humanam erat futurus inglorius, mortalis & mortuus: secundùm verò diuinā gloriosus, immortalis. Quartò etiam inquantùm homo, simul illas tam diuersas fortunas habiturus erat: prosperam, secundùm partem animæ supremam: aduersam, secundum infimam. Quintò id explicarent de duplici regno & potestate Christi, nam si de temporali sit sermo, pauper futurus erat & lugubris, si de spirituali, diues, potens, & cæt. Ex his verò iam sensim delabimur ad centrum quæstionis.

1. Explicat.
2. Explicat.
3. Explicat.
4. Explicat.
5. Explicat.

HIs ergo cùm ad propositi thematis intelligentiam, tùm ad quæstionis præcipuę decisionem necessariò præiactis, nam diutius in hoc pulcherrimo ac latissimo scripturarū campo exspatiari non licet per tempus: Quæstio in forma scholastica à me disputanda ea est. Vtrū Iesus Christus Dominus ac Saluator noster, fuerit verè ac propriè dominus & rex totius orbis,

VI. Hinc præcipua quęstio An Christu sit Rex, & dominus rerum, &c.

atque omnium rerum creatarum, secũdùm quòd homo est, non tantũ spiritualis rex ac dominus, sed & verus ac absolutus & proprius, atque adeo temporalis: tam verè & propriè quàm Philippus. II. nunc tẽporis rex est Hispaniarũ, & vnusquisque hominum dominus est suarum rerũ, eò quòd illis in omnem vsum potest citra alicuius iniuriam vti. Mixtim autem de regno & dominio (nam in Christo par est vtriusque ratio, vt dicam infrà) argumenta procedent.

Argumenta à parte negatiua.

A parte negatiua stant primò authoritates, secundo rationes. Authoritates verò in multiplici sunt differentia nã quædam ex ipso corpore bibliorum, quędam ex sanctorum Patrum voluminibus decerptæ sunt: quibus accedent quædam aliæ Doctorum Theologorum, ac Iuristarum, qui scholasticè disputantes huic parti suffragati sint.

1. arg ex locis scripturæ.

Primum ergo argumentum, quod sacris literis innititur & potissimum probat Christum non fuisse regẽ propriè & absolutè (nã quod nec fuerit rerum dominus mox probabitur) duplicem locum multiplici vi corroboratum comprehendit: Alter habetur apud Hierem. ca. 22. alter apud Ioan. capite 18. In priori itaque loco enunciatur apertissimè, post regem Iechoniam nullum iam ampliùs regem, videlicèt, qui temporaliter & absolutè regnet, de semine Dauid futurum. Hęc dicit Dominus: scribe virũ istum (idest, Iechoniam) sterilem virum, qui in diebus suis non prosperabitur: nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium Dauid, & potestatem habeat vltra in Iuda, vel, & regnet posthac in Iuda, vt habet Vatab. Vim huius loci, similiter & sequentis ex sanctis patribus ostendemus statim. Alter locus est, Ioan. 18. dixit Christus, Regnum meum non est de hoc mundo, si ex hoc mundo esset re-

Hierem 22. quod de semine Iechoniæ nullus iam rex &c.

Ioa. 18. Christus ipse dixit se nõ esse regem.

gnum meum ministri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis:nunc autem regnum meum non est hinc. Vbi non solùm visus est Christus dicere, non habere se vsum & exercitium regni, nam hoc certò constabat tunc temporis Christū non habere,neque id Pilatus rogitaret: Rogauit ergo,an haberet ius regni, vt Cæsari posset contradicere.Et huic percontationi respondit, Regem se minimè esse.

Deinde,Quoties de Christi regno aut dominio siue principatu, fit mentio in scriptura, semper apponitur aliquid ratione cuius appositi alienatur nomen regni aut regis à significatione regni temporalis,& transfertur ad spirituale. Psalm. 2.Ego autem constitutus sum Rex ab eo,&c. additur,Prædicans præceptum eius.Et Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra. Et subdit quod ad spiritualia pertinet,Euntes ergo prædicate euangelium baptizantes,&c.Particula illa,ergo,consequutionē denotat explicatiuam qualitatis regni &potestatis Christi.Luc.19. Benedictus qui venit Rex. Et O Sana, idest, salua nos.Et Isai.9.Super solium Dauid,& super regnū eius sedebit in æternum.Sequitur, Vt confirmet illud ac corroboret in iudicio &iustitia,à modò vsque in sempiternum.Hierem.23. Regnabit rex, & sapiens erit,&c.Et sequitur,In illa die saluabitur Iuda,&c. Et adhuc,Ioan.18.Tu dicis, quia rex sum ego. Et pergit explicare modum regni, Ego ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati.Et Psalmo. 44. Intende prosperè, procede,& regna.Et adiecit, Propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam. Et Zacha. 9. Ecce Rex tu' venit tibi.Sed qualis rex?Iustus & Saluator,ipse pauper &ascendens super asinam.Hic non solum regnum, sed & dominium & proprieta-

Nomen Regis cum datur Christo coarctatur ad spiritualia.

Psalm.2.

Matth.28.

Luc.19.

Isaiæ.9.

Hierem.23.

Ioan.18.

Psal.44.

Zach.9.

Non solum reg. [illegible] sed & dominiū

rerũ m, penitus à ſe Chriſtus abdicauit.

prietatem rerũ à Chriſto longè abeſſe, docet ſcriptura. Quibus appono illud Pauli de Chriſto. 2. Corin.8. Qui cum diues eſſet, pauper pro nobis factus eſt. Et Matt. Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet.

VII. Patrum ſententiæ, quòd ſpiritualeſit regnum Chriſti, & dominium.

HIs accedit ſecundo loco Diuorum Patrum omnium vna vox, vnus animus atque conſenſus explicantium loca prædicta de regno Chriſti ſpirituali & ſupramundano. Habemus autem decretum ſacri Concilij Triden. Seſ. 4. in Decreto de editione & vſu ſanctorum librorum, quòd præter communem ſanctorum Patrũ conſenſum, nullus ſcripturam audeat proprio marte reſerare, & intelligere. Quod idem præcipiunt antiqua Eccleſiæ concilia & Patres vt vidimus. q.2. Poſitiua. Quod autem hæc ſit Patrum ſententia, exploratiſsimum eſt ijs, qui eorum libros volutant. Sed in gratiam eorum, quibus eos euoluere non vacat: ecce loca quædam. Initium verò dicendi à quatuor Eccleſiæ Latinæ Doctoribus, lætis auibus, faciam. Primùm, D. Auguſt. lib. 17. de Ciuit. c.7. Populi, inquit, Iſrael perſonam figuratè gerebat homo ille, ſcilicet, Saul: qui populus regnum fuerat amiſſurus Chriſto Ieſu Domino noſtro, per nouum teſtamentum non carnaliter, ſed ſpiritualiter regnaturo. Et Tractatu. 115. ſuper Ioan. ſic ait: Dicit quidam in prohetia de Deo Patre, Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo, ſuper Sion montem ſanctum eius: ſed Sion ille & mons ille non ſunt de hoc mundo. Quod eſt eius regnum, niſi credentes in eum? Et ſuper ipsũ Pſalm.2. ſic ait: Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, quas poſsideas ad earum ſalutem, & quæ tibi fructificent ſpiritualia.

Pſalm.2.

Pſalm.2.

D. Am-

D.Ambros.lib.3.super Lucæ.ca.penultimo, sic ait,post multa: Iam ipsum regem secundùm honorem seculi non accipimus Christum.Quomodò ergo dictum est, Ex fructu ventris tui ponam super sedem? Quo modo & Angelus de eo dicit, Quia dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris sui, & regnabit in domo Iacob? Quomodo regnare repromittitur,nec ostenditur? Aut quomodò ex semine Iechoniæ nullus regnaturus dicitur per prophetam?Si enim Christus regnauit, ex semine autem Iechonię Christus natus est,propheta mentitus est, mentita sunt & oracula. Et mox:Nō seculari honore regnauit Christus, nec in Iechoniæ sedibus,&c.Et apertiùs statim,explicans de Christi regno dictum esse illud, Et thronus eius sicut dies cœli,ait: Non vtiq; hunc thronum Salomon sedit,non Roboam, non Iechonias.Sanè D.Ambrosius longo discursu difficultatem hanc prosequutus,docet,regnum Christi alterius esse rationis,qua nec Roboā regnauit, nec quisquam alius.Et mordicus,& asseueratiùs, eodem lib.3.ca.5. sic ait, In abruptum disputationis venimus,hæremus in vado,&in quodam naufragio veritatis fluctuamus: excitemus ergo Christum,ipsum interrogemus,ipse respondeat. Interrogemus scripturas,inuenimus quia regnum eius non est de hoc mundo.Qui dicit non esse de hoc mundo regnum suum, ostendit esse supra mundum: ita & regnum eius erat, non erat in sæculo, sed super sæculum erat.Hæc Ambrosius.

Psalm.131. *Luce.1.* *Hiere.22.* locus explicatur. Quomodo semine Iechoniæ nullus iā vltrà regnauit. *Psalm.88.* *Ioan 18.*

D.Hiero.lib.4.Comment.super Hierem.ca.22. explicans illud,Scribe virum istum sterilem.&c. sic ait:Oritur quæstio,quomodo possit stare prophetia,nullum de stirpe Iechoniæ esse generatū; qui sederit super thronum Dauid? cum Dominus no-

Explicatur idem locus *Hiere.22.* ex D.Hier.

pus noster de huius natus sit semine, & dederit ei Dominus sedem Dauid. &c. Et mox, Potest solui, non sedebit quidem super thronum Dauid vir & homo, sed sedebit Deus, regnumq; eius, non terrenum, scilicèt, & brèue, sed perpetuum & coeleste. D. Gregorius (quo quatuor Ecclesiæ Latinæ Doctores in vnum colligamus) homi. 8 super Euang. apertè id docet: quinimò non solùm regnū mundi, sed & dominium rerum habuisse Christum, negat secundùm humanam naturam. Christus, inquit, non in parentum domo, sed in via nascitur, vt profectò ostenderet, quia per humanitatem quam assumpserat, quasi in alieno nascebatur: alienum, videlicèt, non secundùm potestatem dico, sed secundùm nostram naturam. Nam de potestate eius scriptum est, In propria venit.. In natura etenim sua ante tempora natus est, per naturam nostram venit ex tempore, qui æternus permanens temporaliter apparuit: alienum est vbi descendit. Hæc ille.

Ex D. Greg. quòd Christus non habuit dominium &c.

Ioan. 1.

His alios Ecclesiæ Græcæ doctores præcipuos annumeremus. Magnus Athanasius suorū operū Tomo .3. in Oratione de Sanctissima Deipara, propè finē, Rimantur, inquit, Hæretici sese inuicem adhortantes, & fallaciose quærunt, an acceperit thronum Dauidis patris sui, & regnauerit in domo Iacob in æternum. Et post pauca, Ergo capiens Christus thronum Dauidis transtulit illum, & dedit sanctis Christianorum Regibus, vt conuerteret eos ad domum Iacob: qua tradita in opprobrium & direptionē, regnabit in Christianis in æternum, & regni eius nō erit finis. Et mox siquidem genitus ex Virgine, & consummatis omnibus, quæ ad negotium mortis & crucis pertinebant, post resurrectionem ad suos dicebat, Data est mihi omnis potestas. &c. Et quandoquidem

Patres Ecclesiæ Græcæ ad idem.

Matt. 28.

dem ipse Rex est, qui natus est ex virgine, idemq; ac dominus & Deus, ea propter & Mater, quæ eum genuit & Regina, & domina, & Dei para proprie & verè censetur. Hæc Athan. Quibus eundem modum regni & dominatus Christo & eius matri designans, spiritualem esse & alterius rationis à nostro satis luculenter ostendit. D. Chrysosto. expresßiùs & floridiùs, vt solet, homil. 6. super. cap. 2. Matthæi, Quonā pacto, inquit, Magi ex stella Iudæorum, regem illum esse didicerunt? cum certè non istius regni iste sit Rex, nihil quippe tale monstrauit, quale mundi huius reges habere cōspicimus. Neque enim hastas, neque clypeatas ostendit militum cateruas: non equos regalibus phaleris insignes, non currus auro, ostroque fulgentes: non enim istum, neque alium quempiam circa se habuit ornatum, sed vilē hāc prorsus vitam egit ac pauperem, duodecim tantummodo homines, eosq; despicabiles secū circūducendo. Hæc ille. Quibus quid clarius? quid eloquentius? sed nunquid Magnus Basilius hanc rem præterijt? ipse sanè, vt eum refert. S. Tho. in Catena, Lucæ. 1. explicans illa verba, Regnabit in domo Iacob. &c. sic ait: Non in materiali sede Dauid Dominus sedebit translato Iudaico regno ad Herodem, sed sedem appellat Dauid, in qua residet Dominus, indissolubile regnum. Hæc D. Basil.

Verba elegantißima Chry.

Sed & mixtim & citra delectum, vt tumultuariò sese nobis offerunt, alios proferamus. Tertullianus antiquior omnibus præcitatis, & doctrina ac grauitate non impar, lib. Aduer. Iudæ. §. Probatio natiuitatis Christi, explicans normam, qua Christus dominari ac regere mundum debebat, in explicatione illorum versuū, Psal. 44. Diffusa est gratia in labijs tuis. &c. Accigere gladio

Aliorum Patrum testimonia.

Psalm. 44.

tuo

Verba Tertull. omni animaduersione digna. tuo &c. Specie tua & pulchritudine tua &c. Propter veritatem & mansuetudinem &c. sic diuinè loquitur: Valde absurdum est, si quem ad bellũ ense cingebat, ei de specie decoris & labiorum gratia blandiebatur. Quis enim ense accingetur, & non contraria mansuetudini assumat? Et paulò ante: Scilicet ad arma vagitu conuocaturus erat puer: & signum belli non tuba, sed crepitacillo daturus: & non de muro, sed de nutricis & gerulæ suæ gremio hosté designaturus. Hæc ille. Quibus explanat, Christum alium modum regni ac dominij habiturum, videlicet, spiritualem. &c.

Arma, tuba, muri militiæ Christi.

Theophil. super Luc. c 1. sicut Dauid sensibile regnum suscepit, ita Christus spirituale. Bernar. super. Missus est. homil. 4. Quæro, quomodo dederit ei Dominus sedem Dauid patris sui? cum ipse in Hierusalem non regnauerit? Et mox, Denique quid magnum promittitur ei, qui sedet super Cherubim, sedere in sede Dauid patris sui? Et statim, Dabit ergo Domiuus sedem Dauid patris sui, non typicam, sed veram: nó temporalem, sed æternam: non terrenam, sed cœlestem. Beda super eundem locum Lucæ. Accepit, inquit, sedem Dauid, vt nimirùm gentem, cui Dauid quondam temporalis regni gubernacula præbuit, ipse perpetuum vocaret ad regnum; quod eis paratum est ab origine mundi. &c. Et mox: Super solium Dauid, & super regnum eius sedebit, vt confirmet illud in iudicio & iustitia. Nó dixit, in acquisitione gloriæ & gazarum terrestrium, non in victoriam gentium plurimarum, vrbiumq; superbarum, sed in iudicio & iustitia. Hæc ille. Sed ne in re non dubia vtar testibus non necessarijs, ad eandem sententiam propugnandam omnes sancti Patres quasi coniuratis animis concurrunt: & insuper omnes fere illi, qui Lucam Commentarijs il-

Luc 1.

Isaiæ 9.

rijs illustrarunt, in illis verbis, Dabit ei Dominus sedem Dauid patris sui. Et qui Ioannem, ibi. c.18. Regnum meum nõ est de hoc mundo: & qui Matthæum, ibi, Ecce rex tuus venit tibi & cæt. capi.21.

VIII. 3, Argum. ex historijs, quod Christus non fuerit rex temporalis.

TErtio loco historiarum accedat authoritas. Eusebius Cæsari. lib. 3. hist. Eccles. c. 20. refert, Reuocatum quẽdam nomine, detulisse quosdam consanguineos Christi ad Domitianũ Imperatorem, qui à Domitiano rogati (verba sunt Eusebij) de Christo, quale esset regnum eius, vel quis ipse, aut vnde, aut quando venturus? Responderunt, quod non huius mundi regnum, neque huius terræ ei designetur imperium, sed quia cæleste ei regnum per Angelorum ministeria in cõsummatione sæculi præparetur: quando, scilicèt, aduẽtans in gloria de viuis & mortuis indicabit. Hactenus Eusebius. Prestantius & consideratiús isti responderunt, quàm Apostoli interrogauerũt, Act. 1. à Christo, Si in tempore hoc restitues regnum Israel? & improbis clamoribus extorquere primas sedes in regno Christi, contenderunt, quod fecerunt filij Zebedæi Matth. 18. cum regnum ac dominium Christi non temporale, sed spirituale esset futurum. Hæretici nostri temporis adscribunt. Beatissimæ. Virgini eandẽ ignorantiam: nam explicantes illud Lucæ. 2. Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos, dicunt, quod parentes Christi expectabant in Iesu, non Doctorem ac magistrum scripturæ; sed potentem & pompaticum Regem Israel, qui splendore imperij, opum affluentia, militum copijs, armorum præsidijs, aulicorum strepitu, & magnifico apparatu regnare deberet. Ita Loisius & Pellicanus insignes hæretici, apud Petrũ Canisium lib. 4. de Maria Deipara. c. 19.

Act. 1. Hæretici adscribunt. B. Virgini quod putarit regnum Christi fore temporale.

Luc. 2.

IX.
4 arg. ex au- thoritate Doctorum recentiorum, ad idem.

QVarto loco, adijciamus neotericos scriptores. Hermas Letmatius lib. 7. de Instauranda relig. c. 9. Vualden. lib. 2. Doctrinalis, ar. 3. c 76. 77. &c. Drie. de Dogmatibus sacræ scri. lib. 3. Tract. 1. c. 4. Iansen. in Concordia. c. 3. & 141. Soto. lib. 4. de Iustitia. q. 4. ar. 1. & in. 4. Sent. d. 25. q. 2. artic. 1. Victoria Relectione. 1. de Indis, num. 25. & in Relectione de Potest. Eccle. quæst. 5. num. 15. 16. 17. & 18. Adrianus Finus lib. 5. Flagelli. c. 5. & 6. Rursus Abulens. super lib. Num. c. 24. q. 11. & super Matth. 20. q. 63. & super cap. 21. q. 30. Castro lib. 3. ver. Beatitudo. hæresi. 3. Syxtus Senen. lib. 7. Bibliothecæ, hæresi. 8. super Epistolam ad Hebræos, Franciscus de Christo in. 3. d. 4. de Regno Christi. q. 6. & quotquot ferè super Lucam. c. 1. & Ioan. 18. & Matth. 21. in illis verbis, Dabit eis Dominus, &c. &, Regnum meum nō est de hoc mundo: &, Ecce Rex tuus venit tibi. Et Iacobus Naclantus Tractatione. 4. Theologica, in Titulo de Augustissimo regno Christi. Horum authorum quidam quidem expressè, quidam vero tacitè ac latenter id tradunt.

X.
5 arg. rationibus, quod Christus nō fuerit Rex, aut dominus.

QVinto loco, rationibus agendum est. Principiò, Qui asserunt Christum regem fuisse temporalem, & rerum Dominum, plurimum fauent perfidis Iudæis, exspectantibus Messiam, bello & pace potentem, & rerum temporalium copia abundantem. Refert Adrianus Finus lib. 5. c. 1. & 6. Rabbinorū esse delirium & errorē, Messiam in maxima paupertate natum, cum obtinere regnū non posset, abijsse vagum per vniuersum mundum (vt de Lycurgo Lacedæmoniorum legislatore refert Plutarchus, in Vita eius) stipēque emēdicando, diuitias adhuc comparare, quibus conflare magnum possit exercitum, quo sibi regnum conparet & recuperet.

Secun-

Secunda ratio,quia ad eos fines,quos per incarnationis myſterium Chriſtus intendebat, nihil penitùs conducebat dominium rerum temporalium : ad redemptionem mundi, ad ſuperandum diabolum,ad placandum Patrem æternũ, ad inſtructionem populi : immò ad vltimum horum magnoperè conducebat vt regnũ à ſe & dominiũ temporale Chriſtus abdicaret:vt,ſcilicet, deſpiciendi caduca hæc bona exemplum omnibus trȧderet.Porrò diceret aliquis, ad hos fines comparandos ſatis erat quòd vſum dominij à ſe Chriſtus abijceret,non proprietatem. Contra hoc tamen eſt altera ratio.

> 2. ratio, quia ad fines intentos à Christo, nil referebat regnum &c.

Tertia ergò ratio eſt, quia perfecta paupertas non ſolũ in abdicando vſu rerum cōſiſtit,ſed potiùs in abdicando & repellendo à ſe dominio, quod faciunt religioſi.Ergo cum ChriſtusDominus pauper ſæpenumerò in ſcripturis appelletur.2.Corint. 8. Qui cum diues eſſet,pauper pro nobis factus eſt,& Matth. 21. Ecce rex tuus venit tibi pauper.Et c.8.Vulpes foueas habent,& volucres cœli nidos, Filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet,&c.fit neutiquã dici nunc poſſe quod tunc fuerit rerum omnium Dominus.Cōfirmatur,quia hæc,quæ mihi aliquãdo ſubibat cogitatio, Chriſtum eatenùs fuiſſe pauperē,quatenùs virtutē paupertatis habebat, quã in medijs diuitijs habere quis poteſt, vt eam habuit Abraham,Dauid, &c. planè non ſatis ſaluat dicta ſcripturę,& Patrum,vbi Chriſtus abſolutè egenus & pauper nuncupatur. Certè nec Dauid, nec Abraham, neque quiſquam alius, qui rebus temporalibus abundauerit, quàmlibet alias ſit ſanctus & iuſtus, & virtutem habeat paupertatis eſt verè pauper dicendus, nec illum vnquàm ita appellat ſcripturæ. Cum ergo abſolute Chriſtũ ap-

> 3. ratio quod nō solum vsum, sed & ius regni nō habuit.
>
> 2.Cor.8.
> Matt.21.
> & 8.

> Quòd Christus fuerit verè pauper, [illegible]

appellent pauperem, dicendum est, cum nō solā virtutem, sed etiam veram paupertatem, idest, opum penuriam & inopiam habuisse. Confirmatur adhuc, quia Christus Dominus in gradu heroico habuit perfectionem euangelicam: de cuius ratione est deserere vsum ac dominium rerum omnium, vt patet Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, &c. Profectò posset adolescens ille, cui talia dicebantur, meritò à Christi consilijs resilire, & ei sic obijcere: Tu perfectus es qui tamen rerum omnium dominium penes te habes: quare ergo alium perfectionis modum mihi præfigis?

Matth. 19.

Quarta ratio est, quia potestas & facultas, quæ ad actum nunquam reducitur vana est & otiosa, & proinde nec à Deo, nec à natura vnquam facta: Christus autem quamdiu vixit, hanc ciuilem & temporalem potestatem nunquam exercuit: nō ergo est verisimile quod eam habuerit. Minor probatur quia assignari non potest locus, aut tempus, vbi & quando eam Christus exercuerit. Quinimò multa assignantur, in quibus, cùm eam exercendi occasio sese offerret, apertè docuit, se eam non habere, vt Lucæ. 10. petenti cuidam à Christo, vt iudicaret ciuiliter inter se & fratrem suum, respondit, O homo, quis me constituit iudicem inter vos? Quod tractat Viguer. in Inst. capite 17. §. 1. ver. 18. de quo infrà. Profectò huius sciscitationis nūquam sufficiens redditur ratio: Si Christus rex erat & Dominus in temporalibus & ciuilibus, cur non id muneris exercuit, cum magnoperè necessitas id exercendi vrgebat? Erant etenim tempore Christi insolentissimæ tyrānides, & enormia flagitia regum & principum, fas nefasq; cōmiscentium: & mun-

4 ratio, quia Christus nūquā vsus est regni iure, aut dominio. &c.

Lucæ 10.

Quòd si Christus erat vere Rex, tenebatur

& mũdus totus, præsertim Vrbs Hierosolymitana facinorosis ac nefarijs abũdabat hominibus. Quibus omnib. iure ipso naturæ occurrere Christus, si verè erat in temporalibus rex & dominus, omninò tenebatur. Et licèt orbis gubernationẽ Cæsari Romano, alijsq; principibus demandasset, in casu tamen, quo tam immania scelera vulgò perpetrabantur, cum graui innocẽtium damno, & Rerumpub. perturbatione, & religionis iactura, nõ dubium est, quin, si Christus ius regni penes se habebat, vsum etiam assumere & exercere teneretur, vt tantis malis mederetur. Pleraque sunt alia huius argumenta sententiæ, quorũ quędam missa facimus, ne in immensum pręsens abeat disputatio: alia verò adhuc inferius adducenda, & expendenda sunt. iustitiam administrare, & cæt.

IN huius quæstionis gratiam oportunissimè Iacobus Almainus, l. de Potest. Eccles. c. 8. tres distinctiones præmittit omni obseruatione dignissimas. Prima est, aliud esse quærere, an Christus habuerit iurisdictionem, aliud an habuerit proprietatem. Hoc est, aliud est quærere, an Christus fuerit rex, aliud an fuerit Dominus: nã potestas regẽdi nihil aliud est, quã iurisdictio temporalis, cuius actus sunt iusta præcipere, mala prohibere, &c. dominium autem est ius vtendi re aliqua in omnem vsum. Ex quo fit, posse aliquẽ esse regem rerum, quarum non sit dominus: & similiter dominum quarum non sit rex. Rectè Aristot. 1. Politic. c. 3 ius regium, inquit, non est dominatiuum, quidquid Conradus, Tract. 1. de Contract. in oppositum dicat. Certè si rex fieri velit dominus eorum, quorũ est rex, est tyrannus: qualis nunc temporis apud Turcas le res habet, quorum rex, Turca, scilicèt, Magnus, rerum omnium dominium sibi arrogat: quod licitum esse puta- XII. Aliud est esse regẽ, aliud esse Dominum.

uit Hostiensis, in Summa titul. de Præscriptionibus. §. Quæ autem. Quamuis autem hæc ita se habeant, tamen in Christo Domino opus minimè fuit, vt duplicem hāc distingueremus potestatē, sed simul inquireremus, an Christus esset dominus absolut⁹ & proprietarius, simul & rex verus & temporalis rerum omniū: eò quod in ordine ad vniuersam totius orbis Rempublicam, dominium vniuersale & absolutum habere Christus non potest, nisi etiam regnum habeat. Enimuerò ius dominatiuum & herile esse nequit sine potestate regēdi, & plena iurisdictione super seruos. Idcircò si Christum esse totius orbis dominum verum & absolutum, ostenderimus, patebit vniuersalem etiam esse mundi regem.

In Christo [illegible] est quærendum sit rex, & an sit [illegible] totius orbis.

Deinde secundò, aliud est quærere de Christo vt Deus est, aliud vt homo: & quidem de primo minimè dubitamus. Rursus tertiò, aliud est quærere de Christo hic apud nos diuersante & vitā mortalem agente, aliud de Christo post resurrectionem, & vt nunc perfectè beatus ad dexteram Patris residet in excelsis. Quamuis huius vltimæ distinctionis nullam ferè video apud Doctores, qui præsentem controuersiam agitent, fieri mentionem, cum tamen oculatissimè eam obseruare deberent: vt mox licebit videre. Et quidem quantumuis multa sint, quorum singula singulis conclusionibus essent dirimenda: prolubium tamen subit, vnica omnia hæc conclusione conuoluere, vt sic diuagandi occasionem præreptam mihi esse putans, compendiosiùs propositam disputationem absoluam.

Aliud est quærere de Christo cū [illegible] in hac [illegible], aliud [illegible].

XIII. [illegible]

SIT itaq; cōclusio: Christus quatenus homo, etiā cū adhuc mortalē vitā agebat, perfectū, ꝓpriū & absolutū rerū omniū dominiū, & toti⁹ orbis perfectū, & vniuersale regnū habuit. Vt verò pila pilis minētur, oppositę opinioni oppona-

mus eiusdẽ generis argumẽta, sed lõgè fortiora, quibus nostra cõclusio inclinata recũbit. Primò, tantus nobis scripturarum cumulus obuius est, vt aditum ad alia conquirẽda præcludere nobis videatur. Sed succinctè & cursim, nullo diuinorũ librorũ ordine seruato prout memoriæ succurrunt, quæ sequũtur profero. Mat. 28. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Ioan. 11. & 13. Sciẽs quia omnia dedit ei pater in manus. Luc. 10. Omnia mihi tradita sũt à Patre meo. Psa. 2. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuã, & possessionẽ tuã terminos terræ: Reges eos, &c. Et Ps. 71. qui est præcipuus præsentis disputationis locus, Dominabitur à mari vsq; ad mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terrarũ. Zacha. 9. Ecce rex tuus venit tibi, & dominiũ eius à mari vsq; ad mare. Et ad Heb. 1. Quem constituit hæredem vniuersorum. Et Apoc. 1. Princeps Regum terrę. &c. 19. Habebat scriptum in fæmore, Rex regum, & Dominus dominantium. Nec verò in dubiũ vertere quis iure potest, an hæc loca intelligãtur de Christo Domino in natura assumpta: secundum enim quod homo erat fuit à Patre constitutus hęres vniuersorum, princeps regum terræ, Dominus dominantium, possessor terminorum terræ à mari vsq; ad mare, & omnia in manibus habuit, idest, in sua potestate (phrasi scripturæ) quæ omnia indubitatam faciunt nostram conclusionem.

minus omnium creaturarum, &c.

Loca scripturæ pro hac sententia.

Matth. 28.

Ioan. 11. & 13.

Luc. 10.

Psal. 2. & 71.

Zach. 9.

Hebr. 1.

Apoc. 1. & 19.

Authores aduersæ sententiæ hanc doctrinam tam expressis scripturæ testimonijs innitentem eludunt, dicentes, ea non de regno & potestate temporali, sed de spirituali tantùm vera esse. Cõtra quos ego stringere gladiũ & fortissimè dimicare cõtendo: ipso (in cuius gratiã vtinã ego non sine gloria militẽ) ipso inquã Christo duce, atq; auspice Christo. Id tamen initio protestari minimè

Dicunt aduersarij Christum dici Regem & dominũ solũ in spiritualibus.

mè prætermittam, nō adeò obrusum pectus & animum me gestare, vt existimē meis frigidis conatibus, id est, meis argumētis solū illam niti veritatē: nā ego licèt eā munire & propugnare nesciam, cōstitutissimis ipsa alioqui & firmissimis præsidijs circumquaque munita est. Adnitar nihilominus eam ego vtcumq; ab inimicis asserere, & vindicare.

Refutantur aduersarij multipliciter. Principio, qui inficiantur Christum esse absolutè & verè Regem mundi, quemadmodum Philippus. II. nunc est Hispaniarum rex, & Dauid & Salomon fuere reges Iudææ, eadē ratione dicent non esse Christum propriè regem, nisi tātùm impropriè, æquiuocè, translatitiè & abusiuè, sicut & dicitur esse Sponsus, Pater, Pastor, &c. hoc verò dicere apertam absurditatem præsefert. Enim verò hunc à Sanctis Patribus canonem præfixum habemus, ea tātùm nomina metaphoricè & trāslatitiè esse in scriptura capienda, quæ si propriè accipiantur, absurdum & falsum sensum reddūt. Sic per metaphoram accipimus quod Christus sit spōsus noster, sit Pater, sit caput, sit fundamentum &c. propter incommoda quæ sequerētur, si Christus propriè aliquid horum esset. Nunc age, quæ sequuntur absurda ex eo quod propriè, verè, & vt sonat, accipiatur hoc nomen Regis, cum Christo in scripturis tribuitur?

Regis nomē Christo tribuitur, non impropriè, sed verè, propriè, absolutè &c. Mirabile profectò est, quod nomen regis, in toto bibliorum corpore, semper significet proprium & verū regem, & ab hac nunquam significatione distrahatur: & tamen tunc solùm, cum Christo tribuitur, trāslatè & impropriè accipiendum sit? Sed dicunt nonnulli, aliquando in scriptura reperitur nomē hoc trāslatitiè acceptū, vt

Apoc. 9. Iob 41. Apoc. 9. Habebat super se regem, Angelum abyssi, & Iob 41. Ipse est rex super omnes filios superbiæ.

biæ. Sed his locis minimè effugiunt isti vim nostri argumenti: nam quod nos contendimus, est, quod à primo Geneseos capite vsq; ad vltimum Apocalypseos, nũquã in tota scriptura appropriatur nomen Regis alicui homini, qui propriè & temporaliter rex non fuerit. In solo ergo Christo, cum tam aperto suæ dignitatis præiudicio, nomen regis impropriè accipi affirmabimus? Sanè in præcitatis duobus locis, vbi Angelo & Diabolo tribuitur nomen regis, perspicuum erat tribui eis per metaphoram, propter manifestã absurditatẽ, quæ sequeretur, ex eo quòd diceremus, aut Angelum aut Diabolum esse propriè regem temporaneum. At quod Christus vt homo fuerit proprius, verus & absolutus totius orbis rex, quid obsecro infert incommodi & absurdi? Imò plurimùm absurditatis ex opposito sequitur. Prętereà firmatur hoc ipsum, quia quod semel aut rarò nomen regis translatè ponatur ad significandum aliquid, bene habet: sed quod cum tam sæpè scripturæ hoc nomen inculcent, & illud Christo tribuãt, impropriè semper & trãslatitiè Christo tribuant, ferre quis poterit?

Tractatur, & ostẽditur latissimè, an & vbi nomen regis in scriptura sumatur impropriè.

Nomen regis aliquando significat iustos, vel Dæmones vel Apostolos.

Neq; obstat, quòd interdum interpretes scripturę nomen regis in scriptura repertum, transferant ad significandum moraliter hominem iustum, quod facit Beda lib. 3. in Luc. ca. 43 eò quòd quos vocat Matthæus. c. 13. iustos, vocat Luc. c. 10. reges. & Hieron. sup. Isaiæ. 49. ibi, Et erunt reges nutritij tui, per reges intelligit Apostolos. Et Chrys. sup. Psal. 2. ibi, Astiterũt reges terræ, intelligit Dæmones, &c. hoc inquã nihil penitus obstat: nam in nostro proposito, cõtextus ipse sacer eorũ locorũ, in quib. Christus appellatur Rex, & Dominus, & omnia potens, & omniũ hæres, magno omnibus argumento esse debet, propriè

Matth. 13. Luc. 10.

Isa. 49.

Psal. 2.

 ipsum

ipsum esse regem, propriè Dominũ, propriè cunćti potentem, & propriè omnium bonorum Patris hæredem: nam dicitur successurus Dauidi, & Salomoni, quorum regnum erat proprium & absolutum: dicitur hæres vniuersorũ, & omnia penitùs in suis manibus habens: dicitur dominari à mari vsq; ad mare: dicitur Rex regũ, & dominus dominantium, &c. Non tantùm Propheta, sacerdos, Pontifex, quorum est ad spiritualia dirigere, sed Rex iterum atque iterum, & omnium hæres & dominus. Vale ergo longum dicamus his qui oppositum docent.

XIV. Rationibus iam probatur nostra sent. I. Ratio.

VErùm rationibus iam agamus vt has easdẽ scripturas dilucidiùs explicemus.. Huic enim functioni illustrandarum, scilicèt, & explicandarum scripturarum, rationes omnes deseruire debent. Ergo sunt, qui, vt Christum Regem fuisse persuadeant, contendant, ipsum iure hæreditario regnum obtinuisse, eò quòd deducit genus à Dauide per Salomonem & B. Virgo, per Nathan. Qua ratione vtitur Burgen. super Matth. c. 1. Ad. 2. Concl. 3. & Armachanus lib. 4. de Quæst. Armenorum c. 15. & 16. & Ioannes Bacchonis, vt in Thoma Vvaldensi, lib. 2. Doctrin. art. 3. cap. 76. Sed, vt locum veris rationibus demus, hanc priùs refellamus, dicentes, iure hæreditario minimè Christum fuisse verum regem. Tùm quidẽ, quia regnum Dauidis & Salomonis, progenitorum Christi, iam prorsus fuerat intercisum & abolitũ in Iechonia, & in perpetuum restituendum non erat 4. Reg. 24. & Hier. 22. Non erit de semine eius qui sedeat, scilicet, hæreditario iure, vel tãquam hæres. Tùm secundò, quia licèt certum sit, Christum filium fuisse Dauidis, incertum tamen est, an essent alij magis legitimi successores tanquam cognati propinquiores stirpis regiæ: imò per

Refutatur hæc ratio quod Christus esset rex iure hæreditario, quia à Dauid, &c. *Hier. 22.* *4 Reg. 24.*

per lineam masculinam & non tantùm per fœmininam sicut Christus descendebat. Tum tertiò, quia licèt gratis demus, Christum ius habuisse in regnum Dauidis, tanquam eius hæredem, non inde sequitur quod in vniuersos homines circumquaque per orbem diffusos, illud habuisset, sed in regnum tantùm Iudæorum, quorum tantùm Dauid & eius successores fuerant reges. Nos verò vniuersale Christi regnum statuere satagimus, non ad certa Iudæorum regna contractum. Lege VValden. suprà, & Franciscum de Christo in tertio d. 4. de regno Christi q. 5. con. 4. & in solut. ad arg.

Alij alio titulo Christi regnum ab aduersarijs vendicant: nam dicunt, ex consensu, & quasi electione populi Iudaici, Christum, fuisse illius gẽtis regem: nam cum ardentissimè Messiam expectarent & tenacissimè crederent regem ipsum futurum temporalem, ideò publico totius gentis decreto in ipsum sua vota coniecerant, & in regem elegerant 1. Machab. 14. vbi dicitur populus detulisse regnum Machabæis donec Propheta fidelis surgeret, id est, Christus. Hæc tamen ratio multis infringi potest medijs. 1. quidem quia ex ignorantia in eum consenserant, putantes, Messiam eorum bella & temporalia negotia acturum, & eos à Tyrannorum iniurijs indemnes seruaturum: error autem & ignorantia auferunt voluntarium, & faciunt contractum esse nullum. Secundò, quia regnum non semper valet populus tradere cui vult, nisi cum quibusdam conditioni bus, quæ ibi forsitan minimè concurrebant. Tertiò, quia fortassis reuocauerunt cõsensus suos, ac noluerunt Christũ esse regem, cũ eũ humili loco natũ, & rerum indignũ, & ad belligerandũ ineptũ viderunt. Demũ, licet ratio hæc alicuius esset

2. Ratio. quòd iure Christus fuerit Rex quia Iudæi in Messiam consenserant, & eum elegerant.

1. Mach 14.

Refutatur hæc ratio. Primò.

Secundò.

Tertiò.

pōderis,nō probaretChriſtū totius orbis eſſe regem,quod nos tam anxiè inueſtigamus: ſed ſolū Iudaici populi.Et ideò hanc prætermittentes rationem,licet eam attulerit Albertus Pighius, li. 5.de Eccleſ.hier.c.3.ad aliam tranſeamus.

3. Ratio ex eo quod Imper[illegible]r eſt do[illegible]us in temporalibus,& Papa in ſpiritualibus.

Alij itaq;, de quorum numero eſt Galatinus, lib.4.de Arcanis cathol.verit. c. 27. eatenus probant Chriſtum rerum omnium regem ac dominum fuiſſe,qnatenùs Imperator,inquiunt, eſt tēporalis rerum omnium rex,& dominus 7. q.1.ca. In apibus,& l.deprecatus ff.ad l.Rhodiam: Papa autem in ſpiritualibus eſt totius orbis dominus, ergo Chriſtus in vtriſque,videlicet,in temporalibus & ſpiritualibus : nā vt habetur in Authent. Quomodo oportet in principio,à Chriſto, vt homo eſt, ambæ poteſtates tanquàm ab vno fonte manarūt.Quod tractat Turrecremata in ca. Duo

Refutatur. Duo lumina ria cœli, sūt Papa & Imperator. Gen.1.

sūt 96. d.ad 3.in ſolutione ad 2.rationē.Hæc ratio apud doctiores parùm valet:quoniam, licet Papa ſit ſpiritualium Dominus, non ita Imperator eſt temporalium. Vnde ſano modò accipienda eſt illa ſimilitudo de duobus luminaribus, quæ Deus initio fecit:alterum,vt præeſſet diei:alterū nocti,quibus ſignificari dicunt Imperatorem & Papam:quorum iſte diei,id eſt,negotijs ſpiritualibus;ille verò nocti,id eſt,temporalibus pręeſt: qua ſimilitudine vtitur Innocentius 3.cap.ſolitæ. de Maiorit.& obed.& D.Anton.3.p.titulo 3. ca.1. initio, Turrecrem.libr.2. ſummæ cap.113.Sylueſt. verbo,Papa §.2.Hæc itaque comparatio,minimè procedit in eo , quod cōſtituit Imperatorem eſſe rerum temporalium Dominum.De quo Sot.4.de Iuſtit.

XV. Bonæ ac firmę rationes

IAm itaque rationibus, quæ rem hanc preſſiùs vrgeant,diſputemus.Supponendum tamē nobis vnum eſt tāquam baſis dicendorū,poteſtatem

tem spiritualem & temporalẽ non esse inter sese incompossibiles, imò sunt per se coniunctæ. Primùm horum inde patet, quod in lege naturę Melchisedech Gen.14. fuit Rex & sacerdos: & primogeniti iure legitimo vtramque habebant dignitatem, vt tradit Turrecremata lib.2. Summæ c.116. ad.3. Sed & in Moyse vtraque potestas resedit. Et quia de temporali perspicuum est, de spirituali probatur, ex eò quòd sacerdos etiam fuit, vt liquet ex Psalm. 98. Moyses & Aaron in sacerdotibus eius. Vbi Genebr. multos accumulat Patres, asserentes, sacerdotem fuisse Moysen. Quinimò inficias ire nemo potest, quòd Machabæi fuerint simul Pontifices & duces Israel. Verùm est quod per accidens ab Ecclesia istę potestates sunt diuisæ c. cum ad verùm 96.d. vbi dicit Nicolaus Papa: iam vltra sibi nec Imperator iura pontificatus arripiat, nec Pontifex nomen Imperatoris vsurpet. Et c. si Imperator. eadem d. si Imperator catholicus est, filius est, non præsul Ecclesiæ. At certum est quòd filius patrem non corrigit, sed è contra; vt in Authent. de Nuptijs §. si verò.

pro nostra sent.

Gen.14.

Potestas tẽporalis & spiritualis non sunt incompossibiles.

Moyses fuit sacerdos.

Machabæi sacerdotes.

Quòd verò duæ istæ potestates per se sint coniunctæ, probandum mihi est, supponendo ex Turrecremata c. Duo sunt 96.d. ad.3. & lib.1. Summæ c.90. & lib.2. c.114. & Aluaro Pelagio, li.1. de Planctu Ecclesiæ ar.36. in fine & art.40. in principio, quod quemadmodum homini duplex finis propositus est, scilicet, naturalis & supernaturalis: & naturalis, qui nihil aliud est quàm viuere secundum virtutem moralẽ, per se dirigitur & est necessarius ad supernaturalem: nam qui virtutibus moralibus non est præditus, id est, qui prauè viuit non est idoneus ad beatitudinem. Ita duplicem potestatem debuit Deus cõstituere super hominem, scilicèt, temporalem & supernaturalẽ: & quem-

Potestas tẽporalis, & spirit. sunt per se coniunctæ.

& quemadmodum finis naturalis non habet simpliciter rationem finis, sed in tali genere, id est, in genere naturali; tunc autem perficitur quãdo supponitur alteri finitã potestas temporalis, cuius intentio est subiectos inducere ad virtutes morales, & ad finem naturalem, nõ habet perfectam rationẽ potestatis, nisi subordinetur alteri potestati, id est, spirituali. Et rursus, quẽadmodũ in artib. & facultatib. inuicẽ subordinatis, superior non solùm cõtinet in se vim & rationem inferiorum, sed & præscribit illis modũ agendi: & inter ipsos artifices est vnus, qui appellatur Architectonicus, qui continet, dirigitq; eos in finẽ: ita debuit constitui vna suprema potestas; & vnus Architectonic⁹, cui per se omnino subijciantur potestates inferiores. Hinc Bonifacius, in Extrauagãti, Vnã Sanctã, sic ait: Oportet gladiũ esse sub gladio; & temporalem authoritatem spirituali subijci potestati. Vnde Paulus, ad Roma.13. Non est potestas nisi à Deo. Et mox, Quæ à Deo sunt, ordinata sunt: non essent autem ordinata, nisi gladius esset sub gladio, dicente Dionysio, lex diuinitatis est infima per media in suprema reduci, ergo Christus, qui potestatem habet supremã spiritualem, & cuius interest nos in finem beatitudinis referre, debuit etiam sibi hanc secũdam, secularem, scilicet, potestatem adsumere.

Ars superior continet inferiorem.

Potestas plena, & perfecta spiritualis subijcit sibi temporalem.

Rom. 13.

At obijcies, ex dictis solùm haberi quòd quatenùs temporalia ordinantur ad supernaturalia, subsint Christi dominio, non verò absolutè: hoc autem modo habere potestatẽ temporalem non est eam habere simpliciter; nam similiter Papa rerum omnium temporalium fungitur potestate, pro vt sũt necessariæ ad supernaturalia, ratione cuius potest regna tẽporalia ab his regib. auferre, & alijs cõferre, quod fecit Zacharias Papa cum

Obiectio. 1. quòd ex dictis solũ sequitur quod Christus sit Rex spiritualis.

cum rege Franciæ, referente Gelaſio Papa, in c. alius 16. q. 6. & idem fecit Innocentius 4. cum rege Luſitaniç, & habetur c. grādi de. Supplenda negl. Præl. in 6. & tamen per hoc Papa non dicitur verè Rex, nec rerũ dominus, ergo pari ratione Chriſtus verè rex & dominus minimè dicetur, licèt in ordine ad ſupernaturalia omnia ſint illi ſubiecta. Vim habet argumentum.

Reſpondetur tamen, ita eſſe, quòd Chriſtus ſolùm eſt bonorum temporalium dominus, pro vt ordinantur in finem ſupernaturalem: cæterùm abſolutè & per ſe ordinantur in illum. Quod adeò verum eſt, vt ſi temporalis poteſtas hanc ordinationem ſubterfugiat, non ſit ſimpliciter poteſtas: quinimò nec res ipſæ temporales ſunt apta dominij & poteſtatis materia, niſi pro vt illis Rex ac dominus earum vti debet in finem ipſum poteſtatis ſpiritualis. Ex hoc itaq; perſpicuè deducimus, Chriſto, Domino, ex eo quod tanquàm ſupremus artifex Architectonicus omnia regit, gubernat, & dirigit in finem ſupernaturalem electorum (nam nec res ipſæ temporales futuræ eſſent niſi pariter dirigendæ in finem electorum eſſent) hinc inquã liquet omnes res tẽporales, totas & totaliter, & omnibus modis, ſubeſſe Chriſto domino, neque ratione aliqua eius poſſe ditionem ſubterfugere. Quo præclara illa D. Tho. verba 22. q. 40. art. 2. pertinere videtur, Omnis perſona, vel ars, vel virtus, ad quam pertinet finis, habet diſponere de his quæ ſunt ad finem, &c. Ponderãdum eſt verbum illud D. Tho. Omnis perſona, vel ars, vel virtus. Cùm enim Chriſtus vt homo ſit perſona, ad quam pertinet finis, eſt enim vt homo conſtitutus à Deo primus rerum omnium Dux, Iudex, Pontifex, Rex, &c. inque ipſo ſit ars & virtus architectonica, id eſt,

Reſpondetur, & explicatur, quod Chriſtus ſit rex in temporalibus.

est, potestas plenissima ad dirigendum omnes personas, omnesque earum virtutes & artes in finem illum, qui simpliciter est finis, sequitur apertè penes ipsum Christum plenissimam & perfectissimam esse rerum omnium potestatem: ita vt nulla ex parte considerari creaturæ possint, secundum quam effugere ordinem vniuersalissimæ huius potestatis valeant. Rectè quantum ad hoc Aluarus Pelag.lib.1.art.59.

Altera obiectio, quia tã Papa eadem ratione esset Rex, & dominus mũdi.

At vis huius rationis vt luculentius appareat, libet eam amplius premere hac obiectione, quæ paulò ante tacta est. Sanè ad summum etiam Pontificem spectat, vniuersos Christi fideles in spiritualem finem euehere & perducere: si ergo ea ratione Christus est rerum omnium rex & dominus, quia sua interest in hunc finem omnes transmittere, eadem ratione rerum dominus erit Papa.

Responsio.

Responsio tamen in promptu est. Negamus Papã esse regẽ, ac Dominũ rerũ. Imò, vt bene Gerson; quem refert Almain. de Pot. Ecc. c.7. opposita opinio fuit adulatorum Papæ, quam præ alijs tenet, & fusissimè, sed prorsus inaniter tractat Aluarus Pelag. lib.1. de Planct. Eccl. c.37. 40. 44. sed præsertim. 56. 58. &. 59. &c. Sanè Monachus Franciscanus potest ad summum Ecclesiæ pontificatum assumi, & tamen non ideo esse verus rei alicuius dominus, quanto minus totius orbis; tractat Alm. c.6. supra; De quo Soto, Victoria, Nauarro, Corduba, lib.1. Quæst. q.57. vbi innumeros Doctores vtrimq; pugnantes, producit in aciem. Negamus itaq; Papam esse regem ac Dominum rerum, quia ad ipsum non ita spectat quemadmodum ad Christum omnes in finem dirigere. Nam cum Pontifex finitæ & limitatæ sit capacitatis, & multoties ipsum lateat ordo & proportio rerum temporalium in finem spiritualem; ideo ad ipsũ

Cur Papa nõ sit Rex licet omnia ad sũpernatũrãlia &c.

nequa-

nequaquam ſpectat omnibus modis rerum domi nari: ſed ſolùm iuxta taxatum & præfinitũ canonem,quo ſecundùm humanæ intelligentię modũ ipſe Papa diſpicere valet,qua via temporalia ſpiritualibus deſeruiant. At in Chriſto ſecus euenit, cum enim eius intelligentia nullis finiatur limitibus,nihil eſt in rebus temporalibus conſiderabile, quod pro vt ab ipſo dirigitur & ordinatur, non deſeruiat in finem ſupernaturalem, & ideò nihil penitùs eſt temporale, quod Chriſti domini auguſtiſſimum imperiũ,poteſtatem, ac dominium aliqua ratione ſubterfugiat,aut prætereat.

Hinc vos deprehendere rationem poteſtis,ob quam Papa nuſquam vnquam appellatus eſt rex terræ,neque dictus vnquam eſt habere vniuerſale rerum dominium,aut eſſe hęres vniuerſorum: ſed quoties de eius poteſtate fit mentio, ſemper ijs nominib' deſcribitur, quæ ad ſpiritualia pertinent:nam dicitur Sacerdos, Pontifex, Epiſcopus,Papa,Paſtor,Pater,&c.Chriſtus verò non ſolùm his, ſed & illis auguſtiſſimis nomenclaturis feliciſſimè gaudet,Hæredis vniuerſorum,Regis, Principis,Imperatoris, &c. Et quidem hinc ampliores vires deſumit argumentum : nam ſi poteſtas ſpiritualis ſatis eſſet ad hoc vt Chriſtus diceretur Rex,& dominus, & hæres vniuerſorum &c. iam Papa, qui vniuerſali fungitur poteſtate ſpirituali,dici etiã poſſet Rex,dominus &c. Sed nuſquam ſic appellatur, non ergo illa poteſtas ſufficit,& proinde præter hanc,alia in ipſo cõſtituenda eſt temporalis,ratione cuius Rex, dominus,& hæres rerum dici poſſit.

Nota maximè hanc rationẽ ex dictis collectam.

XV.

Altera ratio fundata in præclaro teſtimonio D. Bern. Iſaiæ.

Altera ratio, quæ multiplicia nobis arma miniſtrat ad expugnãdos aduerſarios, innititur præclariſſimo teſtimonio D. Bernardi,lib.3. de Conſideratione ad Eugenium Pa-

pá,cui ita dicit: Diſpẽſatio tibi credita eſt, nõ data poſſeſſio: nõ tu ille, de quo Propheta, Et erit omnis terra poſſeſſio eius. Chriſt⁹ hic eſt, qui poſſeſſionem ſibi vendicat, & iure creationis, & merito redemptionis, & dono Patris. Cõiunxit Beatiſſim⁹ Bernardus tres dominij ampliſſimi, quod rerum omnium habet Chriſtus, titulos. Primus eſt creationis, de quo, quia extra litẽ poſitus eſt, cõticeſcimus: alter eſt titulus redemptionis, quẽ Abulen. ſuper Matt. 25. q. 327. opportunè adducit, & corroborat firmiſſimo præſidio, deſumpto ex Paulo, Rom. 14. Mortuus eſt, & reſurrexit, vt viuorum & mortuorum dominetur. Vt dominetur, inquit, eò quod morte & reſurrectione ſua & mortuos & viuos redemit. Adijciam⁹ & illud, Empti enim eſtis pretio magno. Et rurſus illud 1. Petr. 1. Non corruptibilibus auro & argẽto, ſed pretioſo ſanguine agni immaculati, &c. Profectò qui acquirit legitimo titulo aliquem ſeruum, habet in illum perfectum dominium, & in omnia eius bona, & peculia: &, Quidquid ſeruus acquirit, domino ſuo acquirit, vt habent iura, l. placet ff. de Acquirenda hæreditate & l. Etiam inuitis. de Acquirẽdo rerum dominio. & Inſtit. Per quas perſ. nob. acqu. Sed Chriſtus nos legitimo iure habet in ſeruos, quoniam emit & redemit nos ſanguine ſuo (quod tractat D. Baſil. in Pſal. 48.) vt tã quo ad animam quàm quo ad corpus liberi eſſemus à morte æterna, & à poteſtate Diaboli, cuius ditioni iure eramus obnoxij. Ergo habet perfectũ ius dominatiuum quo ad animas, & quo ad corpora: ac proinde quo ad omnia bona noſtra, & conſequenter eſt rerum omnium dominus abſolutus. Illa namq; ratio, ex Bernard. adducta, non tantum probat quòd Chriſtus ſit rex, ſed quod ſit Dominus. Nam, vt tractat Almain. de Poteſt.

Titulo redemptionis eſt Chriſtus omnium hominum rex, & dominus.

Rom. 14.
1. Cor. 6.
1. Pet. 1.

Regnum, & dominium differunt.

Eccl.c.6.ex Arist. Rex est qui dominatur aliquib. tanquam liberis,sed dispotes est ille, qui dominatur tãquam seruis. Christus autem illo redemptionis & emptionis titulo, in seruos nos acquisiuit. Et quidem hæc ratio ineluctabiliter conuincit, quod Christus saltem post resurrectionẽ fit verè ac propriè rerum dominus. Nec, vt ego arbitror,hoc in dubiũ vertet qui doctoris Theologi nomine gaudet. Quamuis tam resolutè & affirmanter,&(vt veriùs dicam)tam inconsideratè,tam indistinctè & indiscretè nonnulli nostri temporis Doctores Christo regnum ac dominium rerum detrahunt, vt meritò ego malè illis metuere possim, quòd intelligant etiam de Christo post resurrectionem,& vt nunc perfectè beatus sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. In hos ego vehementer irruerem, & inueherer,nisi nonnulla etiam mihi reliqua esset spes; quod nõ intelligant de Christo vt nunc est à dextris patris,sed solùm de illo,pro vt mortalem hic apud nos agebat vitam.Quamdiu ergo inter spem,metumque dubius hæreo, eos lacessere, & in litem vocare prætermittam.

Titulus redemptionis solùm probat quod Christus post resurrectionem fit rex & dominus.

DE Christo ergo hìc apud nos mortalem vitam agente,à me sermo suscipitur. Et probo,quod illi negant,ipsum, scilicèt, etiam quando hìc erat, fuisse verum regem ac dominũ: idque probo ex altero titulo,quem D.Bernardus perstrinxit,in illo verbo,Et dono Patris. Profectò D.Thom. in Opusculo 20.lib.3. de Regimine Principũ c.12.& 13.expresè habet, Christũ à sua natiuitate temporalem & veram rerum habuisse potestatem,in cuius rei signum(ait ipse)tempore suæ natiuitatis,descript⁹ fuit vniuersus orbis per Cæsaré,qui ex cõmissione Christi & vice Christi (ait S.Th.)mũdi admin[illegible] Imperiũ [illegible]

XVII. Hinc tractatur,quòd etiam in hac vita viuens Christus erat rex & dominus, &c.

ba non raptim à vobis,& per transennam (quod aiūt) sed oculatissimè & morosè obseruāda sunt. Sanè si vice Christi & ex commissione Christi administrationem temporalem imperij habebat Cæsar, Christus erat proprietarius, verus, proprius, perfectus & absolutus mundi dominus, rex, Imperator, &cæt. Hinc, vt obseruauit Almain.capit.8. Magi, Reges Orientales ipsum in præsepi iacentem ac vagientem, adorarūt, debitam ei, ceu vero eorum regi & domino, præstātes obedientiam. Et referente eodem D.Thom. ibidem, & Paulo Orosio lib.6.c.18.& Abulens. in Chronicis, & Baptista Mantuano, lib.3. Parthenices, & Aluaro Pelagio lib.1. de Planctu Ecclesiæ, art.40. in fine, exinde iam Augustus Cæsar prohibuit, ne quisquam ipsum appellaret Dominum. Cùm enim paulò ante se tanquàm Deum à populo adorari vellet, Sibylla Tiburtina siue Albunea Romam venit, ostenditq; illi mirabilem visionem Virginis, in sinu puerum splēdidissimum gerentis, quem solùm esse Dominum, ac regem orbis ostendit. Indignum planè est viris Catholicis, quem Gentiles, scilicet, Sibylla, & Romanus Imperator verum rerum Dominum confitentur, ipsos negare. Nunquid enim debuit Christus aulicorum strepitu stipatus incedere, & equis mulisque phaleratis insidere, auro, bysso, & serico splēdescere, gemma bibere, & Sarrano ostro dormire, vt vel sic persuaderet his nostri temporis Theologis, se esse verum regem, & proprietarium rerum dominum?

Quod Cęsar vice, & loco Christi administrabat imperium mundi.

Sibyllæ Tiburtinæ oraculum.

Præterea, qui nunc temporis in æternitate Regem & dominum Christum fatētur, omninò tenentur eadem perspicuitate credere, etiam quatenus hîc mortalem vitam agebat, eandem potestatem habuisse. Nam certissimum est in doctri-

Efficax ratio quòd Christus hic erat rex & Dominus.

na D.

na D.Thom.quidquid Christus nunc habet à dexteris Dei sedens,id penitus ab instanti suæ conceptionis in honestissimo Virginis vtero delitescétem habuisse exceptis his,quæ cum statu viatoris non se compatiebantur. Itaq; tantundem in vtero matris existens habuit Christus gratię,glorię, scientiæ,potentiæ,quantū nunc in cœlis existens habet.Rursus,iisdem officiis,prerogatiuis,dignitatibus,Doctoris,Iudicis,Capitis,Redemptoris, Pastoris, Aduocati,Sacerdotis, Prophetę, &cæt. quibus nunc temporis in æternitate fungitur & cōdecoratur,iis omnibus præditus & ornatus in vtero Virginis fuit. Solæ ne ergo regis ac Domini dignitates,quibus nunc in cœlis fulget, defuere Christo in vtero Virginis existenti? Nunquid ibidem degens,illas alias dignitates administrabat & exercebat? Nequaquā.Et tamen quantum ad ius & in habitu (vt sic dicam) eas ibi habuit. Quare ergo eadem prorsus ratione regiā ac dominatiuam ei in vtero existēti denegabimus?Sola gloria corporis,& scientia quædam,quam vocant experimētalem,& vsus prædictarum dignitatum exterior,& externa quædam alia, Christo tunc temporis deerant : quoniam ista eius erant naturæ,vtcum infantili illa viatoris ætate,& cōditione passibili,quam 33. annorum interuallo, in hac vita pręseferebat,stare non possent.At ius & proprietas regni ac dominii stare quā optimè poterat,& sibi inesse, quamdiu hîc cum hominibus conuersabatur , sicut & illi inerant reliquę dignitates Sacerdotis,Magistri,&c.Ergo aut omninò dicendum est, quòd in æternum Christus, in quantum homo, regia hac & dominatiua erat potestate cariturus (quod studiosi gloriæ Christi non dicent:) aut verò quòd eam in statu etiam viatoris habuerit,(quod veri Theologi neutiquā inficiabuntur.)

Omnes dignitates quas Christus nūc habet in cœlo,habuit in vtero matris existens.

 Nemi-

Vſus & dominium rei differunt.

Nemini ſanè dubium eſt, quin vſus & dominium rei multis titulis differant:nam ſtat aliquem vſum habere rei, cuius non eſt Dominus: & contra habere Dominium rei, cuius adhuc vſum non exercet. Hinc Paulus, ad Gal. 4. Quanto tempore hæres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo cum ſit dominus omnium. Quod & habent iura. l. cum hæres. ff. de Diuer. & tempora. præſcrip. Et Inſtitut. de Hæred. qualit. & diff. §. finali. de quo Victoria Relectione de Indis. 1. num. 21. Chriſtus autem conſideratur à ſecretioribus Theologis, pro vt in hac vita exiſtebat, tanquam infans & paruulus: quapropter à ſeruo nihil differre videbatur, cum tamen eſſet Dominus omnium. Sicut itaq; quod quis habeat ius, ac veram poteſtatem & proprietatē non exigit quod vſum & exercitium ſemper habeat: ita in Chriſto pariter aſſerendū eſt. Ex quo fit, id quod Chriſtus, Matth. 28. poſt reſurrectionem dixit, Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra, nequaquam eum ſenſum habere, quod tunc primo ius, & dominium cœli & terræ acquiſierit, ſed quod ex inde cœperit innoteſcere ac manifeſtari mundo poteſtas illa: quodque exinde regni vſum exercere, & imperij habenas regere cœperit. Nam quo ad poteſtatem & ius regni, iam ante dixerat, Omnia ſibi tradita fuiſſe à Patre ſuo: & rurſus, omnia in manibus habere. &c. Et quidē præter pleroſq; alios Doctores, qui meæ patrocinantur ſententiæ, quos debito ſtatim ordine percēſebo, ſunt qui in particulari de Chriſto, vt hic in terris agebat diſputantes, illum dicunt prædictā poteſtatem, quo ad ſpiritualia, & quo ad temporalia habuiſſe. Nauarrus doctiſſimus ſuper c. Nouit. de Iudicijs, notab. 3. num. 9. Turrecremata, li. 2. Summæ c. 96. Almain. de Poteſtate Eccleſiæ, c. 8. &

Galat. 4. Pueri habent ius, dominium proprietatem, licèt non vſum.

Chriſtus tota hac vita paruulus.

Matth. 28.

Luc 10.

Ioan. 13. & 11.

& alij, vt Hostiensis, & Anton. quos ibi Nauarrus refert, & facit l. qui in vtero ff. de statu hominum. Hùc de proximo spectat quod statim atque in Psalm. 2. introducitur Christus Dominus secùndùm humanam naturam dicens : Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te (nam quod de Christo vt homo est, is locus accipi debeat, tenet D. Athanasius, quod & tetigit D. Augustinus, ibi Psalm. 2.) statim, inquam, per dialogismum introducitur Pater dicens, Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ : Reges eos &c. Postulationem autem hanc Christum fecisse in vtero matris, & ibidem exauditum à Patre pro sua reuerentia fuisse, atque adeo ibi hæredem gentium fuisse constitutum, & terminorum terræ possessionem, id est, perfectum rerum etiam temporalium ius & dominium à Patre suscepisse, satis conforme est veræ Theologiæ, quæ in donis, in meritisq; & dignitatibus nihil Christum profecisse docet, per totum suæ vitæ progressum. Ac proinde prædictas dignitates à conceptionis instanti à Patre sibi collatas perfectissimè habuit.

Rursus quòd in vtero matris fuit omnium rex, & Dominus, etiam temporalium, &c.

ADhuc aliter nostra sentẽtia comprobatur: nam, quoniam ad dignitatem Christi pertinebat, vt haberet omnipotẽtiā respectu rerum omnium: ita vt posset nõ minùs orbes cælestes mouere, quàm possit Angelus, non minus calefacere quam ignis: ideo quatenùs homo, & vt erat viator, hãc illi Pater cõtulit dignitatem, vt habet D. Tho. 3. p. q. 13. art. 2. Rursus, eadẽm ratione iudex rerum omnium erat, id est, habebat ius statuendi & iudicandi de omnibus, quod tractat idem D. Tho. 3. q. 59. ar. 4. Et patet ex illo, Potestatem dedit ei iudiciũ facere, quia filius homi- XVIII.

Altera ratio quia ad dignitatem Christi pertinebat, & ea Christus homo omnipotens in hac vita.

Iudex rerum omnium erat in hac vita.

nis eſt. Vbi de ſe in hac vita exiſtente, & ſecundùm quod homo erat, perſpicuè intelligit, duo loquitur per verbũ prǣteriti, dedit: & dicit, Quia filius hominis eſt. At quòd eſſet rerum omnium Dominus, quodq́; tam corporum quàm animorum eſſet rex, ad eius dignitatem pertinebat: imo, vt in illo art.4.ad.1.dicit D.Tho. poteſtas iudicis ſequuta eſt in Chriſto regiam dignitatem: &, vt notabat Abulenſ. ſuper Matth.25.quæſt.327. iudicium aliquot dominium in iudicante requirit, ad Rom.14. Tu quis es? qui iudicas alienum ſeruum, &c. Cùm ergo Chriſtus in natura aſſumpta ſit omnium iudex, omnium etiã eſſe rex & dominus debuit, licèt neque regis neque iudicis voluerit in temporalibus, cum hic degebat, adminiſtrare poteſtatem. Accuratè Didacus Stunica, ſuper Zachariam c.9. ibi, Ecce Rex tuus, Chriſtum, inquit, quatenus hominem tanto amore proſequutus Pater eſt, tantaque eſt erga eum magnificentia vſus, vt, ſicut ipſe è corpore atq; ſpiritu compoſitus erat, ita eum & Regem ſpirituum & corporum etiam fecerit: vt tam latè eius regnum & imperium pateret, quàm ipſius Dei: ita vt nihil Deo ſubditum ſit quod non Chriſto ſubijciatur.

Iban.17.

Rom.14.

Paulus ſæpè tradit hanc Chriſti vniuerſalẽ poteſtatem. 1.Cor.15.

Paulus certè Apoſtolus, qui pro Chriſti gloria ſingulariter dimicauit, Omnia dicit, ſubieciſſe Patrem ſub pedibus Chriſti 1.Cor.15. Quia autem tam illimitatè, tam exaggeratè, & reſolutè dixerat, Omnia ſubiecta eſſe Chriſto, ne quis inde anſam arriperet exiſtimandi etiam Patrem æternũ ſub Chriſti regno, & dominatione comprehendi, neceſſum ſibi eſſe iudicauit Paulus, Patrem nominatim excipere. Vnde ſubdidit, cùm autem dicat, Omnia ſubiecta ſunt ei, ſine dubio præter eum, qui ſubiecit ei omnia. Porrò ſi, vt habet

Iuriſpru-

Iurisprudentium regula. Exceptio facta firmat regulam in contrarium, iam ex eo quod Paulus excepit Deum tãtùm à subiectione Christi, visus est reliqua omnia, nullo prorsus excepto, sub Christi regno, ac ditione posuisse. Et rursus Quẽ constituit hæredem vniuersorum. Vniuersorum, inquit, vt neque terrena & temporalia eius effugiant potestatem: Et, Hæredem, ait, vt absolutus, & proprietarius Dominus esse significetur. Quod ad Philippen. 2. distinctiùs adhuc exprimit, dicens: In nomine Iesu omne genu flectatur, Cœlestium, Terrestrium & infernorum. Nimirũ quia terrestria, cælestia, & inferna Iesum, vt verum Dominum agnoscunt & confitentur. Plane his verbis non tantum spiritualis, sed absoluta, totalis, & vsquequaque perfecta potestas Christo assignatur. Quod vèro de Christo, vt homine, in his locis sit sermo, nullus qui Theologiam vel à limine salutauit, in dubium vocat. Vnde Gloss. ad Ephe. 1. illa verba, Omnia subiecit sub pedibus eius, sic elucidat id est, sub humanitate eius. Non enim sine causa excellens illud epitheton, Rex regum & Dominus dominantiũ, in femore scriptum gestabat Christus. Nam significatur per femur humanitas Christi, vt habet D. Augu. 16. de Ciuit. c. 33. Hiero. ad Principiam & ex neotericis Albertus Pighius, lib. 5. de Eccle. Hier. c. 3. vbi de his fuse disserit. Vnde antiquitùs in femore iurabant Patriarchæ Gene. 24. 47. 51. id est, per Messiam, qui vi facultatis generatiuæ, circa femora vigentis, generandus erat verus homo. Inficias igitur ire nemo iure potest, quod ad exactam, plenamque Christi perfectionem omninò pertinebat, vt cui aliæ inerant diuinæ dignitates hæc minimè deesset, sed inesset potiùs perfectissimè.

Hebr. 1.
Philip. 2.
Eph. 1.
Apoc. 19.
Gene 24. 25. 47. 51.

XIX. Cur negāta- liqui Chri- ſtum eſſe Regem & Dominum,

Tandem inquirere libitũ eſt ab aduerſarijs, præſertim ſi gloriæ Chriſti ſtudioſos ſe eſſe præſeferunt, cur Chriſtus hic viuens non habuit vtramq; poteſtaté, temporalem & ſpiritualem? Nunquid quia non poſſunt coniungi in vna perſona? Minimè ſane, vt probauimus. Nunquid, quia nõ decuit Chriſtum? At certè maxime decuit licet eam non debuerit hic exercere ſicut neque exercuit Iudicis officium, & tamen habuit ipſũ. Nunquid quia Chriſtus erat hoc gladio temporalis poteſtatis, ſicut furioſus abuſurus? hoc certe eſt impium & blaſphemum. Nunquid quia hæc poteſtas ac rerum proprietas impedimento futura erat Apoſtolicæ, euãgelicæ, ac prorſus diuinæ perfectioni, quam ipſe profitebatur? Neque hoc ſane. Nam licet nos per rerum proprietatem

2.Tim.2. & dominium, multum retardemur à perfectione: (nemo enim militãs Deo, implicat ſe negotijs ſecularibus, ait Paul.) hoc tamen prouenit ex imbecillitate noſtra. Quamobrem monachis prohibita eſt rerũ poſſeſsio & adminiſtratio: quia ipſos impediret à perfectione: quæ tamen poſſeſsio cõceſſa eſt Epiſcopis (licet monachi ſint) eo quod eorum prudentia maior, & captus capacior, & virtus ſolidior & conſtantior eſſe præſumitur. Sunt namq; Epiſcopi in eminentiori ac perfectiori ſtatu conſtituti, quam ſint religioſi: & idcirco bonorũ etiam temporaliũ potuit & debuit ipſis cura demãdari, vt per horum bonorum vſum, multam ſibi & Eccleſiæ, ſalutem ſpiritualem compararent. Illis itaque melius eſt vtrorumq; bonorum adminiſtrationem gerere, quod tamen priuatis monachis minimè congruit. Etenim diſcipuli facile remoueri ſolent à diſciplina, non ita doctores à doctrina. Adhuc ſimile eſt in naturalibus. Nobis quidé melius eſt nõ ntelligere res ſingulares

Not. cur monachis interdictus eſt vſus rerum teporal. nõ uero Epiſcopis.

res & infimas: quoniam, cum noster intellectus finitus sit, & ad tot & tanta non sit habilis, cum dat operam hisce minutis & vilibus rebus intelligendis, auocatur à cognitione diuinorum & supernaturaliũ. Deus autem longè se aliter habet: cum enim eius intellectus sit virtutis infinitæ, & illimitatæ capacitatis, & ratione vnius non impediatur à cognitione alterius, ideo magna est illi perfectio, etiã vilia & minutissima quæq; cognoscere. Hoc itaq; idẽ in Christo Domino affirmandum nobis est, nimirum, nequaquã ipsum à perfectissimo & editissimo totius virtutis & sãctitatis culmine vel latum vnguẽ remoueri, per hoc quod rerũ omnium dominiũ ac proprietatẽ sibi assumpserit. Nulla ergo ratio assignari (quæ vel vmbram habeat probabilitatis) potest, ob quàm deneganda Christo sit prædicta potestas. Verùm quantum coniecturis assequi possum, ratio ob quã in oppositam venere sententiam aduersarij, ea est, quia plurimùm eorum delicatissimis auribus dissonat illa vox, nimirùm, Temporalis. Statim enim illatum putant, quod more cæterorũ regũ incedere Christus debuisset: quod quia ille non fecit, illi resiliunt & auersantur nostram sentẽtiam. Sed quàm immeritò, qui non videt, accuset tarditatem ac cæcitatem suam. De quo adhuc in solut. ad. 2. argum. Iam hæc omnia si vera sunt, patentem nobis ianuã veluti digito commonstrant, quam ingressi facile retundere proposita argumenta poterimus. In quibus enodandis multa adhuc dicam quæ nostram sententiam firmiùs stabiliant & confirment.

Christus per hoc quod in eum dominium & vsum haberet, non impeditur à perfectione

Ratio ob quã negant Christo prædictam potestatem.

X X.

PRiùs tamen in eiusdẽ sentẽtiæ patrocinium recensebo nonnullos doctores, qui eam tuẽtur. Ij sunt D. Antoninus. 3 p. titul. 22. c. 5. §. 8. & titul. 3. c. 2. initio. Paulus Bur. Mat. 1. Additio. 2.

Referuntur autores pro nostra sent.

Con-

Conclu.3.Abul.Matt.25.q.327.Galati. lib.4. ca.
27.&.28.Viguerius.c.17.de Statibus Eccl.§.1.Ve
su.18.Aluarus Pelagius,lib.1.de Planctu Eccl.
37.& 40.&.59.Almai.de Potestate Eccle.c.8.&.
Armachanus lib.4.de Quæstionibus Armenor
16. & Theologorum princeps & coryphæus
Tho.3.p.q.59.ar4.ad.1.& expresiùs, Opuscul.
lib.3.de Regimine Principum.c.12.&.13.Ioan.
boreus lib.3.suæ Theosophiæ. c.5. & demùm p
res alij Theologi, vt Roffen.contra Luther.pro
refertur à Cordub.li.1.q.57.& Mag. Canus, in
ctura super.22.q.62.art.1. vbi de Dominio dis
tauit. Et quidem de Theologis hos cómemor
se contentus, cæteruam Iuristarum illis adiun
re possem, vt isti illis conglomerati irrefraga
lém ac prorsus ineluctabilem vim faciant ad
sarijs. Breuiter sciatis, communem hanc esse
tentiam Iurisprudentiũ, nominatim (vt nonn
los referam) Nauarri super c.Nouit.de Iudic.
co citato, Aluari Pelag. vbi allegatus est, Tur
cre.sup.c.Duo sunt.96.d.ar.3.in solut.ad.2.rat
nem.&c.cum ad verum.eadem.d.ar. 4. & lib
Summæ.c.116.ad.1.obiectionem. & Ioan. Fab
Cunctos populos.C.de summa Trin. Hostie
c. Quod super his.de Voto, &c. Et quidem is
pertè id tradunt. Quod de authoribus, quos
altera parte allegabamus, verè dici non po
nam, vt duos aut tres eorum prætercam, tam
nes alij quam sancti etiã allegati in eo quod c
tendunt, nobis minimè aduersantur. Siqui
solum asseuerant, Christum non fuisse regé
re eorum qui apud homines regnãt: in quam
sententiam manibus, pedibusq; venimus: vt
gumentorum solutionibus explicare iam
gimus. Voti vtinam compotes feliciter eu
mus.

Iuristæ & Theologi mixtim hic tenent sent.

AD primum itaq; argumentum fatemur, iã à temporibus Iechoniæ nusquam vnquam de semine Dauid successisse aliquem, vsq; ad Christum, qui temporali regni Iudæorum potestate fulgeret. Et quidem hoc conuincit ille locus, quod iure hæreditario nullus vnquã illius regni gubernacula esset habiturus. Porrò Christus non iure hæreditario, vt satis superq́ue probauimus, & tractat Alma. suprà. c. 8. & Vvald. doctissimè, lib. 2. Doctrinal. ar. 3. ca. 76. sed ex dono Patris & titulo redemptionis augustissimum orbis regimen & dominium habuit. Aliud verò D. Ioan. testimonium. c. 18. Alua. Pel. lib. 1. ar. 37. ex Glossa, tradit, hũc habere intellectum, quod, scilicet, vt doceret nos mũdi pompam spernere, ideò regni huius mundi contemptorem se Christus semper exhibuit. Sic Ioa. 6. cũ cognouisset, quia venturi erant vt raperẽt, & facerent eũ regẽ, fugit in montem. Dici etiã potest ideo Christũ dixisse, Regnũ suum non esse de hoc mundo, quia in hoc mũdo regnum administrare noluit. Sed vrges, Pilatus non de administratione, sed de iure sciscitabatur, an illud haberet? & huic Christus apertè respondit, se regnum neutiquam possidere. Veruntamen si meditatiùs obseruemus respõsum Christi, inueniemus ipsum non negare se esse regem & habere ius regni, sed regnum suum non esse quale est Regnum mundi, imbecille, scilicèt & caducum: vt pote quod à ministris robur accipiat, & temporum vicissitudinibus exolescat. Vnde dixit, Regnum meum non est de hoc mundo. Et adhuc expressiùs, Nunc autem regnum meum non est hinc. Vbi, vt obseruat Theophy. non ait, Regnum meũ non est hic, sed non est hinc. Quod statim dilucidius aperit, Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei vtiq; decertarent, vt non

XXI. Ad argu. initio posita. ad 1. explicatur locus Hier. 22.

Explicatur locus, regnũ meu non est de hoc mũdo. Ioan. 6.

Replica.

Solutio.

Non dixit Christus, regnum meũ non est hic, sed non est hinc.

non traderer Iudæis: nunc autem regnum meu non est hinc. Hic itaque est regnum eius, nam gnat in mundo, & iuxta votum cuncta dispon non autem est ab infimis cõstitutum, sed cœlit & antè secula. & Chrysosto. sic: Cum dicit, R gnum meum non est hinc, non priuat mundum sua prouidentia, & prælatione, sed ostendit r gnum suum non esse humanum, nec corrupt bile. Et August. Non dicit, non est hic: hic est eni regnum eius vsque ad finem seculi, habens i ter se commixta zizania vsque ad messem: sed tā men non est hinc, quia peregrinatur in mund Certè si in nostra Patres verba iurassent, asseue rantiùs non possent nobis suffragari: nam apert dicunt, Christum, quamuis non hinc, hic tamē i mundo viuentem ius regni habere, & regem esse Vnde idem Theophylactus rursus in illo loco, sic dicit: Hic quidem imperat & regit, alioqui quomodo intelligeretur, In propria venit, si mū- dus hic non esset eius proprius. Et adhuc infrà, O Pilate, si quidem veritatis filius eam desideras, audies vocem meam, credesque me Regem, non tamen quales sunt mundani, nec acquisitum ha- bentem regnum, sed naturale & à natiuitate ipsa à Deo & Rege illud suscipientem. Quibus ex- presśius quidquam dicere ego minimè possem, qui hanc sententiam ex proposito firmare con- tendo.

Ioan. 1.

Cur quoties de regno Christi est sermo, apponitur aliquid quod ad spiritualia pertinet.

In primo adhuc argumento retundenda restat quædā doctrina, qua aduersarij triumphare sibi videntur. Semper, inquiunt, in locis scripturæ, vbi de Christi regno est sermo, apponitur aliquid ad spiritualia pertinens. At hoc nequaquam infirmat, imò firmat meam sententiam: nam cõten do, vnà Christum vtramq; habuisse potestatem, temporalem & spiritualem: & illam in hāc sem-

per destinasse & direxisse. Potestas namq; regalis (vt verbis vtar Alexãdri Alen.3.p.quęst.48.memb r.1.ar.2.)cum ordinata est, nunquam dissidet à potestate sacerdotali, sed ipsi congruit & concordat, sicut vita terrena subministrat vitæ spirituali, & vita spiritualis collaborat terrenæ. Quibus Alex. verbis satis ostenditur, per hoc quod Christus terrenarum potestatem rerum ordinauerit in spiritualia, nihil prorsus detrahi perfectæ & absolutæ potestati, & dominio rerum, imò multũ ei perfectionis accrescere. Quod satis explicatum arbitror in superioribus §.15.eò lector recurrat: nam ego earũdem rerũ repetitione nolo tempus expendere, & vt veriùs dicam, prodigere, quod reliquis argumentis enucleandis per quam necessarium est.

AD secundũ, quod Patrũ testimonijs innititur, respódeo, ex dictis liquere, sensũ Patrũ esse, quod Christus nõ instar Regũ mũdi, & Principũ terrenorũ fuerit rex. Equidem existimo offendiculũ me ac cespitem iã reperisse in quo miserè ruunt nõnulli Theologi. Statim namq; atq; audiũt Christũ esse Regẽ ac Dominũ temporalem, resiliunt & auersantur hanc sententiã. Quod tamẽ ex praua rei intelligentia ortum habet: putant namq;, quod cũ nos Christũ asserimus regẽ tẽporalẽ, ipsum facimus regẽ à loco & tẽpore dependentẽ, & à ministris robur accipientem, in quo sua eos plurimũ decipit imaginatio: nam imaginantur nõ potuisse Christum esse regẽ temporalem, nisi splendore imperij, opum affluentia, militum copijs, armorũ præsidijs, aulicorum strepitu, & magnifico apparatu sublimis incederet. Et quidẽ hoc modo regẽ esse Christũ negant Patres, negat scriptura, negat ipsemet Christus, cũ ait: Si de hoc mundo esset regnũ meum, *Ioan.18.* ministri

XXII. Ad.2. In quo sensu Patres dicũt Christum nõ esse regẽ temporalẽ.

ministri mei vtique decertarent, vt non trade Iudæis; nunc autem regnum meum non est hi At verò esse regem per verum ius, & potestat supra omnia bona mundi, & supra omnes cre turas, non solum non negant, imò constanter firmant Patres, & scripturæ, & ipsemet Christ locis commemoratis. §. 13. Non itaque discipu scãdalo sit. quod audiunt, Christum esse Rege temporalem, nam vox, Temporalem, non den tat Christi regnum temporum iniurijs, ac vici situdinibus obnoxium esse, sed potiùs esse veru proprium, absolutum, cum vero & perfecto iur ad ferendas leges, condenda statuta, iudicanda causas, plectendos sontes, & demum reddendun vnicuique suum ius, tam in ciuilibus quã in cri minalibus, tam in sacris quam in prophanis, in corporalibus & spiritualibus, in temporalibus & æternis: tam verè & propriè, imò longè veriu & propriùs quam reges tẽporales in suis regnis, ac possessionibus. Quod vero contra nituntur alij, Christi potestatem solùm esse per ordinem ad spiritualia & rursus nunquam ipsum exercuisse illam temporalem potestatem (his enim duabus calumnijs importuni argumentatores, infestos se nobis exhibebant) iam quem hoc sensum habeat, ostendimus. §. 15. latissimè & accuratissimè, quo ad primam calumniam: &c. §. 17. quo ad secundam. De quo adhuc iterum sermo redibit.

Vox, tempo ralis quid de notet cũ di cimus, Christum esse re gem tempo ralem.

Duplex ad uersariorũ calumnia elisa.

XXIII. *Ad 3. & 4. ar. respond.*

AD tertiũ pariter, & ad. 4. argumẽtũ, prorsus eędẽ sunt solutiones afferendę. Nam quod in. 3. dicitur, cõsanguineos Christi dixisse ad Domitianũ, Regnũ Christi nõ esse huiꝰ mũdi, non esse temporarium, sed cęleste, &c. verissimũ esse ostendebamus nunc in solut. ad. 1. testimonium. 1. argum. vbi & modum quo id intelligendum

dum veniat, aſſignauimus. Quòd verò in 4. arg. tam multi producuntur propugnatores alterius ſententiæ, nulla ex parte minuit aut eneruat vim veritatis. Nam eorum plures non ſunt contra nos, ſi eorum loca quis diſpicere voluerit: ac proinde eandem prorſus habere poſſunt explicationem, quàm locis ſcripturæ, & Patrum aſſignabamus. Alij verò, qui perrari ſunt, licèt apertè negant noſtram ſententiam; minimè nos à munitiſſima veritatis arce remouere, & in ſuam falſam ſententiam præcipites dare poterunt. Nam neque authoritate neque ratione, quæ alicuius ſit ponderis, innituntur.

Ad quintum argumentum, à quo rationib: nos laceſſere incipiunt aduerſarij, reſpondemus, tam procul nos à perfidis & obſtinatis Iudęis deuiare, ſeu (vt proprius loquamur) ipſos à nobis, vt contendentibus ipſis, Chriſtum viſibili pompa & regio apparatu regnaturũ, nos contrà exiſtimemus, abiectam ipſum & deſpicabilem vitam agere debuiſſe. Poteſtatem itaq; ac dominationem Chriſtum, nõ quantum ad vſum & exercitium, quod Iudæi ſperabant, ſed ſolum quantum ad ius & proprietatem regni, & (vt ſic dicam) quantum ad habitum, in hac vita habuiſſe contendimus. XXIV. Ad 5. argu. quod cõſtabat rationi. Ad 1.

Ad ſecundam rationem negamus; nihilo deſeruiſſe in Chriſto prædictam poteſtatem ac dominium: nam ſaltem ad ornatũ ſuæ ſacratiſſimæ humanitatis plurimùm deſeruijt. Hac enim de cauſa pleraque alia in Chriſto conſtituunt dona Theologi, quib. ſacratiſſima eius humanitas exornata prodiret ex vtero Virginis: ne illi quidquam dignitatis deeſſet, quòd à principio mũdi in aliquo vnquam homine fuiſſe ſciamus: ijs exceptis; quæ imperfectionem illi aliquam infer- Ad 2. rationem. Notetur hęc ratio aduerſus alios.

Poterat hęc ratio ad uersus alios

rent, aut cum statu viatoris stare non possent. Et quidem quando cùm authoritates, tùm rationes aliæ nos desererent, vel hæc sola ratio, quam in hac solutione perstringimus, obstruere aduersariorum ora validissimè posset. Nam quis est tam ingratus qui dissimulet, tam impius qui neget, tam ignarus qui nesciat eas omnes virtutes & prærogatiuas Christū ab vtero Virginis habuisse, quæ nec imperfectionem aliquam inuoluebant, nec cum viatoris conditione pugnabant? Quòd si dixeris, vsum & executionem regni & dominij pugnasse in Christo cum statu viatoris: bene habet. At ius regni & propietas rerum quā pugnam cum statu viatoris, aut quā imperfectionem Christi personæ repugnanté importabat? Planè nullā, vt satis superq; ostendebamus superiùs. Despiciendi autem caduca hæc bona, satis efficax nobis Christus exemplum dedit, dum ipse pauperem & abiectam vitam duxit. Quinimò existimo longè efficacius & perfectius nobis exemplum Christum dedisse, cum ius regni & rerum proprietatem penes se habens, vsum tamen & exercitium tantæ potestatis à se penitùs abdicauit.

Christus exemplum nobis paupertatis.

Ad 3. Quòd Christi perfectioni nō obstabat totius mundi regnū, &c.

Ad tertiam rationē, ex dictis pauló superiùs eficitur responsio. Nobis quidem, quibus bona temporalia possidere & administrare magno impedimento est ad culmen perfectionis anhelantibus, vtilissimū fuit, vt abdicatis omnibus, verè pauperes efficeremur, non solum ius, sed & proprietatem reijcientes: quoniam si ius & proprietatē retinuissemus, magnopere auocaremur à superiorum studio & ex iure & proprietate rerum sensim dilaberemur in earum vsum, cū magno propriæ perfectionis detrimēto, Et ideò & ius & vsum à se penitus abijcere religiosi debuere.

Quod

Quod in Christo Domino locū minime habuit, vt ostensum est suprà, tribus adhibitis exemplis huius rei illustrandæ gratià. §. 19. Rursus, cū petitur, An Christus verè pauper fuerit, Respondemus, pauperem & pauperrimum fuisse per verā humilitatē cordis, & perfectā virtutem paupertatis, quæ, scilicèt, sola est vera paupertas, quā in medijs diuitijs habere quis potest, quauis alij á Christo longe difficillimè. Nec verò hoc quidquam detrahit perfectioni Euangelicæ, quam in gradu heroico habuit Christus: nā, vt vidimus, & tradit S. Tho. 2. 2. q. 184. ar. 7. Episcoporū status lóge perfectior est quàm sit religiosorum: & tamē Episcopos ius & proprietatē, imó & vsum & administrationem rerum temporaliū habere, certum est. Et quidem hac in parte vehementer ego demiror Thomistas, qui vel nō legerunt, aut non intellexerunt, aut penitùs neglexerūt ipsum, in cuius verba iurarunt, S. Thomam; Ipse enim in illa. q. ar. 7. ad. 1. aperte tradit, posse aliquem esse in statu perfectionis constitutū, siue eo quod actu renunciet rerum proprietatē: dūmodo sit paratus, cum opus fuerit, eas erogare. Quod quidem vsu venit Episcopis. Quare ergo isti vt Christum in apice perfectionis collocent, omnem ei rerū proprietatem detrahunt? quasi perfectio Euangelica cum plenissima potestate temporali, cum vera proprietate, cum absoluto & perfecto dominio rerū omnium stare non possit, oppositum dicēte S. Thoma expressissime. Quare opponere non posset ille adolescens Christo, quod dicitur in argumento: nam ipse misellus (quæ sua erat imbecillitas) vt perfectus esset, opus habebat cūctis se opibus expoliare, & sic conari ad perfectionem. Secus Christus, quem dominatus à mari vsq; ad mare, & possessio terminorum terræ, &

Pauper verus potest quis esse, licet abundet diuitijs.

Not. contra Thomistas nostri temporis.

potestas in cælo & in terra nihil à perfectior[illegible] retardaret.

XXV. An Christus & eius parentes fuerint mendici

SEd opportunè hic, ne dicam necessariò examinandum restabat, An Christus verè fuerit mendicus in hac vita existens, & verus pauper. Lutherus nāq; & Bullingerus, & alij insani fabulatores B. Virgini infensi, sic loquūtur, apud Petrum Canisium: Mariam pauperculam nullius æstimationis puellulam, credi potest adeò obscuram fuisse apud Nazâreth, Parentes eius obscurorum natalium, & vilis conditionis erant. nec verum est id quod affirmant quidam, opibus eos abundasse, atque in tres partes diuisisse bona sua; vnam dedicasse templo, alteram egenis, tertiam Mariæ reliquisse. Merum commentum est.

Quòd B. Virgo neq; quam fuit pauper, & mendicans.

Hæc quidem impudentissimè mentiuntur hæretici. Nos verò, breuiter & si non negamus, Mariæ & Christi Domini vitam aliquando cum paupertate fuisse coniunctam, tamen eam penuriam voluntariam magis quam coactam fuisse arbitramur. Vnde Euseb. Emiss. homil. in Euang. de Natiuit. Mariæ, dicit, Parentes Mariam filiam hæredē instituisse, quæ in bonis vnicè successit, suamque possed. t hæreditatem. Nicephorus lib. 1. c. 13. dicit, Iosephum & Mariam in Nazareth non domicilium modo, sed & substantiam & possessionem propriam habuisse. Epipha. lib. 1. hæresi 29. dicit aduersus Nazaræos, Ioseph Mariæ sponso suam fuisse domum, &c.

Christus an mendicauerit.

Hinc quòd Christus non mendicauerit, tenet Caiet. super Matth. c. 5. ibi, Beati pauperes, & Almainus, de Potestate Ecclesiæ c. 8. vbi male sonare dicit, quòd Christus fuerit mendicus. Idem tenet Vigu[illegible]rius c. 17. §. 1. versic. 18. Et probari potest eo quòd ille dicitur verè mendicus, qui solo titulo indigentiæ petit aliquid: at Christus [illegible]

peteu-

petendi ea quæ sibi erant necessaria habuit, quia seminabat & docebat, sicut Rex administrans iustitiam subditis non est mendicus, licèt ab illis exigat censum, quia non titulo indigentiæ, sed administrationis petit. Quinimò Ioannes 22. in Extrauaganti, Cum inter nonnullos. de Verbo. sign. habita matura & diligenti deliberatione diffiniuit, hæreticam esse eorum assertionē, qui dicunt, Christum & eius Apostolos nihil proprium habuisse, aut in communi, aut in particulari. Lege Turrecrem. lib. 2. summæ. c. 112. ad 10. Vualden. lib. 4. Doctrinal. Castro de hæresibus lib. 10. verbo, Mendicitas, Sixtum Senen. lib. 6. Biblio. Annot. 18. &, 147. &c. 317. & Catharinum lib. 2. Annot. contra Caiet. Quidquid sit de hoc, id nobis certum esse debet, quòd perfectionis apicem habere quis optimè potest, quantumuis ius & proprietatem, imo & vsum & exercitiū regni ac dominij penes se habeat. Vndè Christus licet vt Caiet. ibi Matth. 5. animaduertit, non fuerit secundùm veritatem mendicus, sed potiùs ipse eleemosynam egenis daret, vt habetur Ioann. 13. & miserit discipulos in ciuitatem, non vt mendicarent, sed vt cibos emerent: & Iudas pecunias in loculis pro Christi sustentatione gestaret, imò quamuis rerum omnium esset legitimus hæres, & verus Dominus, adhuc tamen in excelso perfectionis culmine constitutus erat.

Christus & Apostoli proprium habebant.

Ioan. 13.

Ioan. 4.

Ad quartam rationem negari posset, quòd Christus nunquam exercuerit hanc potestatem: nam cum misit duos ex discipulis ad soluendum asinam & pullum, dicens: Si quis aliquid vobis dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet, satis ostendit potestatem se ac dominium temporale habuisse. Verùm nihil nostra retulerit, loca reperire, in quibus Christus prædictam potesta-

Ad 4. an Christus potestatem regis & dominii exercuit hic.

Matth. 21.

 tem

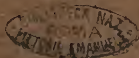
tem exercuerit: quandoquidem visum iam nobis est, minimè decuisse quòd eius vsu Christus in hac vita haberet: quam ob causam litigantibus illis & Christi sententiam expectantibus, dixit Christus, se non esse iudicē constitutum in simili causa: non quia verè non esset iudex, sed quia vsum iudicij hic habere noluit.

Luc. 2.

Cur Christus non h c exercuit &.

Quod verò adhuc inquiritur, Cur Christus prædicta officia non exercuerit Regis & Domini, cum tam corruptè & deprauatè homines viuerent, cum tot strages, tyrannides, rapinæ &c. vná in miseras Resp. irruerent: cur itaque Christus exercere potestatem suam noluit, vt coerceret tam licentiosum viuendi modum, & tantis incō modis mederetur? Respondetur eodem prorsus modo sic Christum habere, sicut & se habet Deus Optim. Max. qui cum ex æthere summo tot tamque atrocia facinora homines perpetrare in mū do videat, & cunctis facili negocio mederi possit, nihilominùs tamen permittit & patitur impune nunc temporis eos delinquere, propter eos mirabiles & arcanos fines, quos ex tali permissione comparari videt. Et quidē idem prorsus dici debet de Christo domino quo auspice cœptus, quo duce ac comite liber hic noster ad optatum finem perductus est.

Relectionis & totius Libri finis.

INDEX

INDEX LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE QVI IN PRAESENTI OPERE ALLEGANTVR ET EXPLICANTUR.

Ex Genesi.

5 Can-

5 C
4
6
9
11
b
14
Odi
16 C
r
1 St
7 P
Ver
24
cre
26 S
lie
44
re
46
m
47 S
1 Si
r
Et
Lab
1 D
3 Ec
4 I

INDEX RERVM MEMORABILIVM HOC OPERE CONTENTARVM.

 Sal-

Attri-

Euse-

tentia

Reli-

Græ-

FINIS.

5-4